VICENTE ESPINEL

Istorisirea vieții scutierului Marcos de Obregón

Editura Univers

clu

Clasicii

Literaturii Universale

Vicente Espinel

ISTORISIREA VIEŢII SCUTIERULUI MARCOS DE OBREGÓN

Traducere, studiu introductiv şi note de
SARMIZA LEAHU

Bucureşti, 1986

Editura Univers

Coperta colecției : *Vasile Socoliuc*
Pe copertă, reproducere după *Vedere din Zaragoza* de VELÁZQUEZ

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

STUDIU INTRODUCTIV

Istoria literară n-a fost prea generoasă cu Vicente Espinel, mulțumindu-se să-l recunoască drept unul din reprezentanții romanului picaresc, în umbra lui Mateo Alemán și a lui Quevedo. Deși nu manifestase temeritatea novatoare a acestora, autorul *Istorisirii vieții scutierului Marcos de Obregón* aducea în peisajul pe cît de uniform, pe atît de variat al literaturii picarești o viziune sensibil diferită de cea a iluștrilor săi contemporani. Motiv pentru care Espinel a fost unul dintre scriitorii cei mai controversați în privința apartenenței romanului său la acest gen. Numele i-a fost asociat cu literatura de moravuri (Juan Hurtado și Angel González Palencia, *Historia de la literatura española*, Madrid, 1921), cu cea memorialistică (Angel Valbuena Prat, *Historia de la literatura española*, ed. a II-a, Barcelona, 1946) sau cu romanul de aventuri (Samuel Gili Gaya, „Introducción" la ediția Vicente Espinel, *Marcos de Obregón*, edición y notas de Samuel Gili Gaya, Espasa-Calpe, Madrid, ed. a V-a, 1969). La reașezarea valorilor literare ale scrisului său din perspectiva spiritului modern au contribuit în mod esențial George Haley (*Vicente Espinel and Marcos de Obregón. A life and its literary representation*, Providence, Brown University Press, 1959) și Alberto Navarro González (*Vicente Espinel, Músico, poeta y novelista andaluz*, Universidad de Salamanca, 1977).

Studiul atent al vieții și operei lui Espinel ne va permite să înțelegem că atitudinile atît de diverse pe care le-au adoptat unii exegeți își află explicația în natura intimă contradictorie, barocă, a scriitorului, cît și în plasarea sa pe orbita istoriei.

AMURGUL IMPERIULUI ÎN CARE NU APUNEA SOARELE

Espinel aparţine unei perioade de cumpănă a istoriei Spaniei, între grandoare şi declin. Spectaculoasa ascensiune iniţiată odată cu unitatea statală realizată de Fernando şi Isabel, a continuat sub Carol al V-lea, care a promovat o politică de expansiune imperială, şi chiar în timpul primei perioade a domniei lui Filip al II-lea. Ecourile Reconquistei şi ale celor dintîi expediţii spre lumea necunoscută a Indiilor nu se stinseseră însă cu totul, cînd Spania începe să înveţe să piardă războaie, provincii, bogăţii şi oameni, dar, mai ales, să se abandoneze deziluziei. În încercarea de a-şi menţine hegemonia politică şi de a impune un catolicism absolut, Filip al II-lea face eforturi disperate de a prelungi formele măreţiei. Drept pentru care, Spania va fi antrenată în războaie nesfîrşite, avînd de înfruntat nemulţumirea oraşelor italiene, revoltele burgheziei din Flandra, armatele franceze şi flota engleză, ameninţarea otomană şi chiar incursiunile pirateresti ale maurilor spanioli care se exilaseră în regiunile de nord ale Africii. După înfrîngerea *Invincibilei Armade*, chiar şi victoriile — puţine şi amăgitoare — devin sterile. Primejdiile dinlăuntrul graniţelor ţării sînt însă tot atît de ameninţătoare ca şi cele din afară. Sub aparenţa spectaculoasă de somptuozitate se ascunde o gravă leziune interioară. Principiile imobiliste — promovate de monarhia retrogradă, de nobilime şi de Inchiziţie — care guvernează întreaga societate spaniolă provoacă o criză economică gravă, pe a cărei orbită se înscrie mizeria crescîndă a populaţiei. Aurul Americii, generatorul unei bogăţii aparent inepuizabile, devine în mod paradoxal factorul care duce la desfiinţarea puterii de cumpărare şi la lipsa totală de perspectivă. Toate acestea duc în plan axiologic la o răsturnare a valorilor vitale şi morale tradiţionale. Oboseala şi ironia iau locul entuziasmului războinic. Instabilitatea generează minciună şi ipocrizie. Febra neliniştii emigratoare şi a vagabondajului aventuros pe care o cunoaşte Spania acestor vremuri produce tipuri reale precum Dúcele de Estrada, Cristóbal de Villalón şi Ordónez de Ceballos, ale căror peripeţii depăşesc orice ficţiune literară. Din rîndul populaţiei pauperizate, al elementelor dezrădăcinate, reduse la o condiţie servilă, se va recruta o pătură socială nouă, nevoită să recurgă la expediente pentru a putea trăi. Ţărani alungaţi de pe pămînturile

lor, studenți, soldați, prostituate, delincvenți, reduși cu toții la a alege între banditism, cerșetorie sau vagabondaj, alcătuiesc lumea picarescă pe care literatura nu va întîrzia să o introducă în universul romanesc. Cu *Lazarillo de Tormes* (1554), primul tablou complex al contradicțiilor din Spania imperială, se inițiază un vast gen literar, a cărui evoluție urmează îndeaproape metamorfozele istorico-sociale. Produs al Reformei, *Lazarillo* este satira născută din sentimentul de protest împotriva mizeriei materiale și morale, replică polemică la literatura idealizantă a vremii, romanul triumfului răzvrătirii individuale într-o societate ostilă, al antieroului într-o lume care nu mai era eroică. S-a afirmat, și pe bună dreptate, că *Lazarillo* este un roman picaresc în germene, care prefigurează ceea ce va fi adevărata literatură picarescă din secolul al XVII-lea, în toată varietatea ei de forme. Doar cincizeci de ani îl separă în timp de *Guzmán de Alfarache* — romanul prin care Mateo Alemán deschidea o cale, fără a închide alte posibilități —, suficienți însă pentru ca decadența să se intensifice într-atît, încît societatea, descompusă, să se rătăcească în propria-i incoerență. Existența unei conștiințe dezbinate, torturate de toate rănile omenescului, scepticismul, îndoiala, iată numai cîțiva dintre factorii care determină apariția barocului și îl definesc totodată. Ideii generale de declin, asociată de obicei barocului, îi corespunde și sentimentul de *desengaño*, de „scuturare a vălurilor de iluzii" (cf. Sorin Mărculescu, „Însemnări despre Baltasar Gracián", prefață la *Oracolul manual — Criticonul*, Editura Minerva, B.P.T., 1975), care explică în mare parte realismul brutal al mediilor și comportamentelor, pesimismul dureros, tonul sumbru din *Guzmán de Alfarache*, romanul declasatului magnific și sordid, judecător și penitent totodată. Prezența comentariului moralizator reflectă o mentalitate tipică acelei răspîntii de secol, „cînd restaurarea morală apărea ca o necesitate de prim ordin" (cf. Romul Munteanu, *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea*, Partea a doua, Editura Univers, 1983). În evoluția de la realismul baroc al lui Mateo Alemán la tehnica atît de variată a contrastelor din *Busconul* lui Quevedo, romanul lui Espinel reprezintă punctul de confluență a tuturor variantelor genului. În el își dau întîlnire capacitatea de emoție umană și sinceritatea psihologică a lui Lazarillo, zîmbetul îngăduitor al lui Cervantes, intenția moralizatoare a lui Alemán, grotescul ca efect al alternanței aparență-realitate, procedeu utilizat mai tîrziu de Quevedo.

Prin experiență personală, autorul lui *Marcos de Obregón* a avut prilejul să fie martorul înălțării și prăbușirii imperiului cîrmuit de Filip al II-lea și, mai apoi, de Filip al III-lea. Însăși existența scriitorului pare a urma mișcarea istoriei spaniole: prima ei jumătate poate fi definită în termenii neliniștii aventuroase, ca, spre sfîrșit, să ni se înfățișeze marcată de neîndoielnice note baroce: amestecul de viață literară cu viață bisericească, resemnarea stoică, refugiul în umbra meditației asupra trecutului și detașarea de el.

Vicente Espinel s-a născut în 1550 la Ronda, oraș andaluz durat pe străvechile ruine ale cetății romane Munda, într-o familie numeroasă, săracă, dar — după cum reiese din numeroasele aluzii presărate în romanul său — hidalgă: tatăl, Francisco Gómez Espinel, era originar din Asturias de Santillana, ținutul nordic de unde pornise Reconquista, iar mama, Juana Martín, descindea dintr-o familie de conquistadori ai Rondei. Anii de ucenicie la școala de gramatică și muzică a lui Juan Cansino, maestrul amintit în *Marcos de Obregón*, sau, poate, a lui Juan de Aguilar, profesorul ciung care dădea lecții de gramatică și retorică în orașul vecin, Antequera, s-au dovedit a fi decisivi pentru formația lui ca om și ca scriitor. Acest climat umanist, ca și peisajul întregului ținut, a căror amintire a dăinuit în memoria afectivă a scriitorului, sînt evocate cu nostalgie în paginile romanului.

Între 1571 și 1572 scriitorul studiază la vestita Universitate din Salamanca. În vara anului 1572 se întoarce în orașul natal pentru a sluji la o capelă ctitorită de sora mamei lui, Catalina Martínez, și de soțul acesteia, Bartolomé Martínez Labrasola.

După un debut existențial aflat sub o zodie fastă, viața lui Espinel pare a intra în zona aventurii picarești. Dacă ar fi să povestim după slovele documentelor vremii tot ce se știe, fără putință de tăgadă, despre felul în care s-au scurs pentru scriitorul andaluz anii cuprinși între 1572 și 1584, nu am avea ce spune. Dar dincolo de documente, stau mărturie detaliile autobiografice pe care Espinel le-a inclus în operele sale. Începe probabil viața nomadă și nesigură a multor literați ai vremii, intrînd pe rînd în slujba unor mari nobili (Ducele de Alba, Contele de Lemos, Marchizul de Tarifa), fiind remunerat totdeauna cu parcimonie, luptînd cu privațiunile, silit să îndure

condiția umilă de slujnicar, la care eroul său face aluzie în nenumărate rînduri. Se prea poate chiar să fi plecat la Santander, intrînd în acea faimoasă armată, decimată de ciumă, a lui Pedro Menéndez de Avilés, guvernator al Floridei. Nu încape nici o îndoială că a ajuns și la Sevilla, unde a rămas, după cît se pare, pînă în 1581. Detaliile cuprinse în *Satira împotriva doamnelor din Sevilla* și în alte compoziții poetice, coroborate cu cele din *Marcos de Obregón*, i-au îndreptățit pe istoricii literari să presupună că anii petrecuți în orașul de pe malurile Guadalquivirului de acest „coleric", „arțăgos" și „bîrfitor" andaluz au fost și cei mai furtunoși („Știu bine că nu-s înger, ci doar un om / și poate nu prea aplecat spre bine", mărturisește scriitorul în portretul pe care și-l creionează în *Epistolă către Marchizul Peñafiel*). Tot acum trăiește dragostea neîmpărtășită pentru Célida, cea cîntată în *Rime*, și se împrietenește cu muzicieni iluștri, precum Francisco Peraza, organist la Catedrala din Sevilla, Mateo Alemán, Herrera sau Barahona de Soto. În 1581 intră în slujba Ducelui de Medina Sidonia, guvernatorul orașului Milano, pe care îl însoțește în Italia.

Captivitatea în Alger, amplu descrisă în *Marcos de Obregón*, nu este imposibilă, deși, după opinia lui A. Navarro González, pare mai degrabă „visul unui om hărțuit de soartă pe meleaguri iberice". Sau, tot atît de bine, ecoul unor modele celebre în literatura spaniolă, cum ar fi episoadele similare din *Don Quijote* și *Guzmán de Alfarache*. La fel de puțin probabilă este și participarea scriitorului la expedițiile militare din Flandra, avînd în vedere aversiunea mărturisită pe care o resimțea pentru cariera armelor.

Anii petrecuți în Italia au fost deosebit de prielnici formației și preocupărilor sale umaniste. Aici are prilejul să frecventeze academiile italiene, precum cea a lui Antonio de Londoña, unde cunoaște scriitori și muzicieni celebri.

Istovit de peregrinările neîntrerupte, Espinel revine în Spania, cu dorința de a-și afla un refugiu reparator în peisajul agrest al Rondei. În cetatea natală este însă întîmpinat cu ostilitate de către concetățeni, fapt de care se lamentează în *Epistola către Doctorul Luis de Castilla*, asemuindu-se cu un „fir de iarbă singuratec, aruncat de soartă pe stînca goală". O rudă apropiată, Pedro Jiménez de Espinel, căruia scriitorul îi atribuie în romanul său rolul Cavalerului cu Mantia Verde din *Don Quijote*, îi înlesnește drumul spre sacerdoțiu, astfel încît în 1587, grație harurilor

sale de bun latinist și organist, ajunge preot la biserica Sfînta Maria din Ronda. În 1589 obține titlul de *bachiller* (licențiat) în Arte la Universitatea din Granada, iar în 1591 încredințează tiparului cartea poetică intitulată *Diversas Rimas (Rime felurite)*, dedicată Ducelui de Alba și precedată de nouă elogioase compoziții poetice (căci nouă erau Muzele, fiicele lui Zeus), semnate, printre alții, de Lupercio Leonardo Argensola și Lope de Vega. Cele 86 de poezii cuprinse în volum, vădind reale haruri de versificator, folosesc artificii metrice dintre cele mai variate, care ne duc cu gîndul la vechile *Cancioneros*, dar și la formele cultivate de poeții conceptiști. Sensibilitatea sa lirică se exprimă fericit în tonalitatea emoțională a unor amintiri personale: poezii de dragoste în metru scurt (destinate a fi puse pe muzică și, după cît se pare, răspîndite în epocă) sau în metru lung, poezii didactico-morale, elegii la moartea unor persoane apropiate; epistole cu caracter autobiografic și chiar un poem istorico-literar în care, cu mult înaintea lui Cervantes și Lopę de Vega, face elogiul unor poeți și muzicieni contemporani cu el. Toate aceste producții lirice ne dezvăluie un spirit sfîșiat de pasiuni și sentimente contrare („Lacrimi și frumusețe plîng și cînt", sună un vers din *Dedicația* către Ducele de Alba), un caracter pasionat și năvalnic. Pentru cel care le parcurge, concordanța dintre poezia lui Espinel, în universul și gesticulația ei, și viziunea din *Marcos de Obregón* se dovedește revelatoare.

În 1591, Espinel devine capelanul Spitalului Regal Santa Bárbara. Dar sacerdoțiul nu i se potrivește. Se simte irezistibil atras de Madrid, locul de întîlnire al marilor talente literare și muzicale ale vremii. Frecventele și prelungitele sale absențe îi determină pe locuitorii Rondei să înainteze regelui o plîngere prin care cer întoarcerea sau înlocuirea capelanului pribeag. Doi prieteni, medici, îi întocmesc un certificat, specificînd că suferă de gută (altă coincidență cu Scutierul său), dar care nu se dovedește salvator. Așa se explică durele atacuri împotriva clevetitorilor și atitudinea plină de bunăvoință față de personajul doctorului Sagredo din roman. Prin decret regal, Espinel este obligat să se întoarcă în orașul natal. Nu pentru multă vreme însă, căci în 1598 corregidorul Rondei cere destituirea lui. Plătește o amendă și în 1599 se stabilește definitiv la Madrid, unde rămîne pînă la moarte, ducînd o existență tihnită, îndeplinindu-și cu plăcere slujba de Maestru al corului Episcopului de Placencia. În același an, 1599, obține titlul de Magistru în Arte al Universității

din Alcalá. Frecventează cercurile literare din Madrid şi-şi face numeroşi prieteni printre scriitorii spanioli şi portughezi (de unde şi simpatia pe care o manifestă în *Obregón* pentru naţia lusitană). Scrie poezii elogioase, în latină sau în spaniolă, care însoţesc ediţiile unor cărţi publicate de Lope de Vega, Mateo Alemán, Ruiz de Alarcón, Góngora, Quevedo, precum şi *aprobaciones*, încuviinţări pentru tipărirea lucrărilor literare. Prima şi singura sa operă în proză, *Istorisirea vieţii scutierului Marcos de Obregón*, apărută la Madrid în 1618, reeditată la Barcelona şi tradusă la Paris în acelaşi an, marca intrarea în peisajul literaturii picareşti a unui romancier de o factură inedită. Ecourile n-au fost prea generoase, căci în conştiinţa contemporanilor săi Espinel rămînea în primul rînd ca un compozitor şi un interpret cu har, care introdusese a cincea coardă la chitară, precum şi ca „unicul poet latin şi castilian al acelor vremuri" (după cum avea să-l elogieze, folosind stilul emfatic al epocii, Lope de Vega în *Dorotea*), inventatorul strofei de zece versuri octosilabice, denumită de acelaşi Lope *espinela*, ca un omagiu adus scriitorului. Cititorii însă, indiferenţi la sentinţele înalţilor judecători ai literaturii, s-au dovedit constanţi admiratori ai romancierului. Puterea de seducţie pe care o exercita *Marcos de Obregón* asupra publicului era aşa de mare, încît, după cum mărturisea un locuitor al Rondei din secolul al XVIII-lea, copiii nu se despărţeau de cartea lui Espinel nici chiar la şcoală. În 1715, Alain René Lesage publică romanul *Gil Blas de Santillana*, în care preia o serie de episoade din *Scutierul* spaniol.

La şase ani după apariţia romanului, într-o zi friguroasă de februarie, bătrînul scriitor andaluz se stingea din viaţă. Peste poeziile admirate de contemporani s-au aşternut uitarea şi colbul bibliotecilor, dar Scutierul cu care s-a identificat pînă în cele mai mici amănunte, transferînd asupra lui propriile-i nelinişti şi aspiraţii, rămîne pe mai departe o prezenţă vie.

TABLOU DE GRUP CU SCUTIER

Nici prin conjunctura istorică, nici prin materie şi structură, *Marcos de Obregón* nu poate fi desprins total de ansamblul romanelor al căror arhetip este *Guzmán de Alfarache*. Mare parte a materialului romanesc pe care îl mînuieşte Espinel aparţine repertoriului tematic al literaturii picareşti, chiar dacă exprimă

un concept de viață diferit de cel al lui Alemán sau Quevedo. *Scutierul* urmează în organizarea sa convențiile genului, așa cum le cunoaștem din *Lazarillo*. Evocare a trecutului printr-o textualizare de tip autobiografic, romanul interpune între cititor și evenimente viziunea eroului cărții asupra experienței sale de viață. Narațiunea se desfășoară, după schema romanelor de aventuri, cu acumulare de întîmplări, al căror liant este însuși personajul-narator, în ipostaza de participant la ele sau doar de martor. Dinamismul acțiunii este potențat de cel al spațiului. Marcos de Obregón străbate Europa de la Atlantic la Marea Adriatică, traversează Marea Mediterană, poposind, împotriva vrerii lui, în Alger, iar unul din personajele cărții, doctorul Sagredo, ajunge chiar în teritoriile fabuloase ale Lumii Noi. Schimbările de decor sînt uneori subite, alteori îndelung pregătite, servind la reliefarea caracterologică a personajelor. Itinerarul agitat îl duce pe protagonist prin toate stările sociale și îl pune în toate situațiile imaginabile ale unei fresce de moravuri, care țintește să cuprindă nu numai spațiul Spaniei. O întreagă tipologie umană este surprinsă cu o deosebită știință a detaliului pregnant. Autorul aduce rînd pe rînd în scenă hangii necinstiți, delincvenți, tîlhari de drumul mare, căruțași grosolani, țigani nomazi, soldați și corăbieri, studenți săraci, preoți de țară inculți, doctori ignoranți, profesori semidocți, hidalgi ridicoli în vanitatea lor, judecători și alguazili abuzivi, gentilomi, cavaleri, duci, conți și chiar ciclopi fantastici de pe o insulă în a cărei descriere ficțiunea se împletește cu realul. Nici o clasă socială, nici o profesie nu scapă ochiului critic al scriitorului, afară doar de cea a literaților și muzicienilor. Satira sa, deși lipsită de notele corozive ale lui Alemán și Quevedo, vizează în primul rînd stările de jos și clasele medii. Prudentul Espinel, care acumulase o amară experiență în anii de lungă servitute, nu-și permite să critice decît aluziv vîrfurile ierarhiei sociale. Întreg episodul despre ministrul algerian Hazén trebuie înțeles în lumina realităților sociale ale Spaniei din acea epocă, în care puterea politică se afla în mîna favoriților regelui. Parcimonia cu care își retribuiau marii nobili slujitorii, indigența și lipsa de perspectivă a vieții din palate sînt atacate cu pasionată indignare în scena — zugrăvită în tente grotești — a cinei gentilomilor și pajilor. Pe satira fiecărei stări în parte și pe caricatura tipurilor umane se întemeiază întreaga doctrină a scriitorului despre cum ar trebui să fie omul.

În condiția eroului principal descoperim datele fundamentale ale unui pícaro : sărăcia totală, care îl determină să-și schimbe mereu stăpînii (deși, întocmai ca și Guzmán, nu are sentimentul apartenenței la o categorie socială umilă), ingeniozitatea deprinsă la școala aspră a vieții, inconstanța și dorul de aventură, umorul. Alungat de sărăcie din spațiul protector al unei familii de hidalgi scăpătați — după cum reiese din cele ce-i relatează turcitului —, tînărul Obregón se vede curînd împresurat de forțe ostile, care, profitînd de slăbiciunea și inocența lui, fac din el o pradă ușoară. Episodul de la hanul din Córdoba este, în acest sens, emblematic. Teama perfect justificată de surprizele pe care i le poate oferi hazardul (de aici, frecventele aluzii la „soarta haină, învățată și deprinsă cu restriștea") îl situează pe o poziție defensivă, specific barocă. Victimă inocentă a unor agresiuni venite din afară, Obregón adoptă un cod acceptat ca atare în epocă : „păcălirea păcălitorului". Răul trebuie biruit prin aplicarea procedeului homeopatic *similia similibus curantur* (flecarul este învins prin limbuție, impertinentul prin impertinență). Farsele (în epoca aceea *la burla* reprezenta una din modalitățile de divertisment) pe care le pune la cale pentru a-și răzbuna ofensele primite, spre a scăpa de o primejdie sau a-i apăra pe alții, nu ating niciodată cinismul, nu ascund perfidie sau lașitate. Cînd își surprinde personajul acționînd cu lipsă de scrupule, autorul se grăbește să-i justifice atitudinea ca fiind unica șansă de salvare.

Dar scutierul lui Espinel se definește nu numai în confruntarea cu evenimentele și cu lumea răului, ci și cu sine însuși. În acest punct, Obregón este mai apropiat de Guzmán decît de Lazarillo sau de Buscón, ceea ce explică spațiul larg acordat în ambele romane judecăților de valoare provocate de actele de comportament ale protagoniștilor. În statutul de „om" al scutierului se află imprimate clarviziunea și ingenuitatea, reflexivitatea și impulsivitatea, smerenia și dorința de a seduce, prudența și temeritatea, virtuți și păcate pe care și le analizează cu luciditate, surprinzînd vulnerabilitatea umană, resorturile intime care fac posibilă ispitirea : naivitatea, visurile tainice, singurătatea, intemperanța, neliniștea, vanitatea. Distanțarea față de sine nu este doar efectul proiectării evenimentelor în trecut, cum se întîmplă, de pildă, în *Guzmán de Alfarache*, ci și atitudine conștientă, atribuită personajului însuși. Astfel, dualitatea bătrîntînăr, pe care o putem întîlni în multe alte romane picarești, este intensificată în cazul lui Obregón de însăși complexitatea pro-

tagonistului-narator, care manifestă discrepante calități și defecte. Are temperament de pícaro, este violent, scandalagiu, hoinar și înclinat spre bufonerie, dar nu pungaș. Calitățile sale dotate cu noblețe, judecata nepărtinitoare trezesc în cititor reacții de intimă compenetrație și simpatie. Ne vom surprinde astfel rîzînd nu *de* Marcos de Obregón, ci *împreună cu el*.

Pe lîngă o *confessio peccati*, pe lîngă un act de pocăință explicit mărturisit („tare mă mai doare-n suflet că vîrsta aceasta a trecut peste mine și dele Domnul să fie de-ajuns căințele de-acum pentru păcatele cele multe"), *Scutierul* lui Espinel se dovedește a fi romanul unei deveniri, romanul care încearcă să demonstreze că viața de pícaro nu este un drum fără întoarcere. Trebuie oare, din acest motiv, să-l înțelegem pe Obregón ca pe un erou antipicaresc, iar povestea vieții lui ca pe o simplă carte de memorii sau de aventuri, așa cum au încercat să demonstreze unii critici literari? Am înclina mai degrabă să vedem în el un *pícaro virtual*, pe care o educație umanistă și o judecată dreaptă l-au făcut să abandoneze calea degradării ca unică șansă de supraviețuire. Spunînd acestea, ne întoarcem fortuit la rosturile mai adînci ale romanului de față, dincolo de tribulațiile unui scutier.

Pentru a pune în lumină gîndirea lui Espinel, vom încerca să citim cartea dintr-un unghi care să evidențieze valoarea ei implicită. Intenția primordială a autorului, mărturisită încă în prologul către cititor și repetată stăruitor de-a lungul operei sale este, conform principiului horațian, „să desfete și să dea învățăminte totodată" (să nu uităm că Espinel a fost cel dintîi care a tradus în castiliană *Arta poetică* a lui Horațiu). Numai că, în concepția lui, unitatea ideală dintre *delectare et docere* nu însemna doar formula valabilă pe care, odinioară, literatura trebuia s-o adopte în totalitatea ei. Scriitorul nutrește convingerea deplină că literatura poate modela personalitatea umană, făcînd-o să-și depășească condiția. O spune explicit în dizertația privitoare la educația tinerilor sau cînd se indignează împotriva celor trîndavi, pe care îi sfătuiește „să pună mîna să învețe, să citească, să se deprindă cu virtutea". Întreg *Scutierul* pare a fi în intenția sa un apolog a cărui concluzie moralizatoare este bătrînețea liniștită a eroului. În plan axiologic, pentru Espinel valorile etice și valorile cunoașterii trebuie să fie cele care să călăuzească și să cenzureze valorile vitale. Sacralul, care pare a ocupa un rol modest, se manifestă la acest capelan stingherit de datoriile sacerdotale prin

reprezentarea unei pietăți foarte pămînteşti, cu totul lipsită de teama şi cutremurarea mistică. Idealul uman şi de viaţă al lui Espinel prefigurează cîteva din virtuţile esenţiale ale acelui *bărbat discret* pe care avea să-l zugrăvească treizeci de ani mai tîrziu Baltasar Gracián : manierele alese, deprinse de la cei nobili, judecata dreaptă şi înţelepciunea, stăpînirea de sine şi prudenţa, smerenia, ca unică strategie într-o lume în care totul este luptă. Am mai putea adăuga stoica răbdare şi temperanţa sub toate formele ei. Mîntuirea vine dinlăuntru, pare a spune scriitorul, acest spirit analitic tentat de scrutarea sinelui şi a psihologiei omeneşti în general, „căci omul cel statornic şi cu sufletul curat numai de sine însuşi are a se păzi mai mult decît de vrăjmaşi".

O serie de detalii ne îndreptăţesc să credem a fi surprins în *Marcos de Obregón* o intenţie polemică în cadrul matricei culturale care i-a dat naştere. Espinel se desolidarizează de viziunile sumbre ale altor autori. Fondul esenţial de trăire sceptică specific barocului nu are la scriitorul andaluz caracterul amar, sarcastic şi cinic pe care îl putem întîlni la Alemán, iar mai tîrziu la Quevedo. Autorul *Scutierului* continuă, ca şi Cervantes, să fie fidel luminii, fără să condamne omul la absurd şi deznădejde. Incapacitatea lui de a urî a făcut să-i fie cu neputinţă să zămislească monştri şi monstruozităţi. E adevărat că există în opera sa răi şi înrăiţi, dar nici cel mai condamnabil dintre ei (tîlharii, de pildă, sau chiar sîngerosul cavaler Aurelio) nu ne inoculează dezgustul pentru om. Atitudinile generate de întîlnirea cu alte fiinţe omeneşti reprezintă o invitaţie la înţelegere şi generozitate (soţia torturată de gelozia soţului este cea dintîi care îl disculpă, autorul însuşi îşi arată recunoştinţa faţă de tîlharul care i-a salvat viaţa, iar Obregón îşi petrece mare parte din viaţă, aşa cum foarte judicios îl caracterizează J. L. Alborg, „evitînd răul şi îndreptînd nedreptăţi, precum un Don Quijote în miniatură"). Espinel crede chiar şi în eroismul spaniolilor, în măreţia Spaniei, deşi nu se sfieşte să satirizeze nenumărate defecte ale naţiei.

Cum de receptarea judicioasă a tezelor aflate în subtext nu se poate dezinteresa, autorul îşi îndeamnă cititorii să nu se oprească asupra unei prime impresii superficiale, ci să caute un sens mai adînc : „Cine se mulţumeşte doar cu coaja nu are parte de roadele trudei autorului, dar cel care cercetează cu ochii sufletului culege rod bogat şi minunat". Nu rezistăm tentaţiei de a remarca uimitoarea corespondenţă cu Rabelais, care folosea un

artificiu asemănător în prologul la *Gargantua* : „...să fărîmaţi osul şi să sugeţi substantifica măduvă [...] pentru că într-acestea alt gust veţi afla şi învăţătură mai abscunsă ce o să vă dezvăluie tare mari arcane şi misteruri..." (Rabelais, *Gargantua*, trad. de Romulus Vulpescu, E.L.U., 1962). Poate că acelaşi îndemn ni-l adresează Espinel şi cînd îşi intitulează capitolele cărţii *Descansos (Zăbave)*. Desigur că o asemenea „invenţie" este expresia idealului de originalitate propriu barocului (iar autorul *Scutierului*, după cum vom vedea, se dovedeşte original şi în folosirea tehnicilor narative). Dar tot atît de bine o putem interpreta şi ca o invitaţie la o analiză mai atentă a semnificaţiei evenimentelor relatate.

Conştient de faptul că romanul său prezintă experienţe de viaţă care au la bază coduri morale diferite, Espinel lucrează în mod explicit şi sistematic să ne menţină judecata dreaptă. Controlul asupra evenimentelor ficţionale se realizează, ca şi în *Guzmán de Alfarache*, printr-un comentariu auctorial direct, care distruge iluzia că povestirea se povesteşte de la sine. Mai mult chiar, scriitorul se complace în a-şi implica personajele în confruntări de idei şi în dialectica ideilor, care, deşi nu au profunzimea şi grandoarea celor din *Guzmán de Alfarache*, sînt mai armonios integrate naraţiunii. Pesimismul lui Alemán, talentul său satiric devin la Espinel un stoicism senin, cu o predominare a intenţiei didactice faţă de cea satirică. Tonul specific al digresiunilor moralizatoare, tendinţa spre abstractizare dezvăluie un autor reflexiv ce nu îşi poate reprima reflexivitatea şi care filtrează sub vălul transparent al comentariilor ceva din dezamăgirea şi amărăciunea personală. Decalajul dintre volubilitatea stilistică şi sobrul conţinut al preceptelor vizînd temperanţa întregeşte o expresie tipică a contrastelor baroce.

Espinel este un autor care se străduieşte sincer să ne implice în lupta pe care o dă pentru adevăr în detrimentul plăcerii. „Mă mulţumesc — spune el — să-mi spun povestea simplu, fără a încerca să fac lucrurile să pară mai frumoase." Doctrina este confirmată nu numai de apologul didactic, fabulă sau de anecdotă, ci chiar de exemple istorice reale (conform toposului *historia magistra vitae*). Chiar cadrul temporal pe care îl alege este unul „real", marcat de cîteva repere precise : revolta studenţilor de la Salamanca în 1572, alcătuirea armatei de la Santander în 1574, moartea regelui Sebastião al Portugaliei în 1578, moartea Anei de Austria în 1580, naşterea lui Filip al IV-lea în 1605, la care am

putea adăuga însăşi data apariţiei romanului, 1618. Autenticitatea faptelor povestite este confirmată de participarea la ele a unor personaje istorice uşor de identificat de către contemporanii scriitorului şi înregistrate pentru cititorii de mai tîrziu de enciclopedii.

Vorbind în numele unui trecut împlinit pe care încearcă să-l reconstituie, Espinel foloseşte ca principal instrument de lucru memoria în mod programat declanşată, coliziunea dintre un eveniment şi o amintire cu o semnificaţie asemănătoare, moment decisiv în care se produce saltul din ordinea timpului, generînd totodată „povestea în poveste" a vechiului Orient, cu amplă şi îndelungată tradiţie în literele spaniole. Primul plan temporal şi cel adevărat, din care, în formă de prezent, autorul şi Marcos de Obregón se adresează Cardinalului şi cititorului, este cel al bătrîneţii. Al doilea timp, al naraţiunii, cuprinde povestirea pe care începe să o relateze Scutierul şi întîlnirea cu eremitul, iar al treilea, aventurile povestite eremitului, aventuri care încep odată cu plecarea tînărului Obregón la Universitatea din Salamanca. Trecerea de la un plan temporal la altul se realizează prin formule introductive de tipul : „...mi-aduc aminte că-ntr-un rînd...", „...în ziua aceea — ţin minte ca şi-acum — mă aflam...", „şi dacă tot a venit vorba de o virtute atît de minunată ca aceasta, vreau să vă povestesc o întîmplare...", prin care autorul încearcă să sugereze spontaneitatea vieţii, dar care reprezintă în esenţă un artificiu. Ordinea artificială a evenimentelor este însă, într-un fel, mai firească decît succesiunea lor liniară, impusă de împrejurări neesenţiale ; este o ordine care sfidează cronologia tocmai pentru că s-a limpezit într-un timp mai adînc. Spre deosebire de celelalte romane picareşti, acţiunea progresează aici prin necontenite *flash*-uri retrospective. Numai că, în labirintul pe care îl creează, însuşi autorul se pierde în cele din urmă, astfel încît Marcos de Obregón ajunge să-i povestească eremitului aventuri care i s-ar fi putut întîmpla doar după întîlnirea cu el.

Trecerile de la un palier narativ la altul se realizează şi prin intervenţia altor naratori, care întrerup firul povestirii principale pentru a relata alte întîmplări, transformîndu-l pe Marcos de Obregón în simplu ascultător. Interesul autorului se îndreaptă îndeosebi asupra unor naratori mai puţin banali, cu o funcţie referenţială directă sau aluzivă : doctorul Sagredo, ale cărui peripeţii în Indii se inspiră direct din expediţiile spaniole şi relatările despre ele ; doña Mergelina, a cărei constanţă în iubire

apare ca o răsplată pentru strădaniile Scutierului de a o feri de ispita adulterului ; cavalerul Aurelio, a cărui gelozie și purtare plină de cruzime par a fi un avertisment adresat femeilor ; turcitul, cu povestirea lui despre evadarea tinerei spaniole din Alger, întîmplare veridică în contextul istoric al Spaniei acelor vremi.

Nenumăratele salturi înapoi pe axa timpului reprezintă un truc retoric care dezvăluie prezența unui autor. Din dorința de a da corporalitate și verosimilitudine personajului central, dar poate și sub influența lui *Don Quijote*, Espinel folosește un joc de identificări și delimitări între naratorul la persoana I și autor, realizat fie prin intrarea directă a acestuia în povestire (dedicația către Cardinal și epilogul), fie prin referiri la viața lui (povestirea despre întîlnirea cu tîlharii din Sierra Morena). Toată îndoiala cititorului în această „confuzie calculată" (*cf.* Edgar Papu, *Barocul ca tip de existență*, Editura Minerva, B.P.T., vol. II, 1977), tipic barocă, este risipită în *Zăbava XIV* din a doua *Istorisire*, cînd unul din cîntăreții aflați pe corabie îl identifică pe captivul Marcos de Obregón cu autorul unui cîntec foarte popular la vremea aceea și care nu era altul decît Espinel însuși. Această dublă oglindire, înrudită cu cea din tabloul *Las Meninas* al lui Velázquez, ne îndeamnă să-l considerăm, alături de Cervantes, printre precursorii lui Unamuno și Pirandello.

Punîndu-și eroul să peregrineze fără un țel precis, lăsîndu-l să cadă pradă temporar tentațiilor, scriitorul îl conduce în cele din urmă spre o bătrînețe lipsită de griji, dar așezată sub semnul regretului pentru timpul irosit zadarnic. Autorul resimțea foarte acut curgerea vremii, acel *fugit irreparabile tempus*, motiv atît de frecvent în spațiul literelor spaniole. Precaritatea vieții este una din obsesiile scriitorului, iar aluziile la vremea care „e tot atît de scurtă de la tinerețe pînă la bătrînețe ca de la bătrînețe pînă la moarte" sînt frecvente. Refugiul în trecut devine, astfel, o posibilitate de transcendere a timpului. Teroarea instinctivă a lui Espinel în fața morții, subliniată în nenumărate rînduri de critica literară, a fost pusă pe seama sensibilității sale andaluze. Elementele terifiante și tragice, puțin frecvente în romanele picarești, abundă atît în *Rime* cît și în *Marcos de Obregón*, unde se petrec morți violente. Obsedat, ca și Cadalso în *Noches lúgubres (Nopți lugubre)*, de putrefacția trupului după moarte, Espinel prezintă în episodul spînzuratului din pădure spectacolul

repulsiv al cărnii umane descompuse. Raționalistul Espinel, care satirizează superstiții și vrăjitori, ne intrigă cu o povestire despre fantasma care i s-a arătat Marchizului de las Navas, combinînd date concrete cu altele inexplicabile. O atmosferă macabră, ingenios construită, întîlnim și în istorisirea cavalerului italian Aurelio, a cărei tratare melodramatică nu poate egala tensiunea tragică a povestirilor lui Boccaccio cu care se înrudește.

Conștiința slăbiciunii organice îi provoacă — personajului sau autorului? — o continuă stare de anxietate. Bolile îi macină trupul, clima se dovedește ades inclementă, natura poate fi binevoitoare, dar și ostilă, căci acest spirit solar, mediteranean, are oroare de frig și umezeală, de tot și toți cei care îi contrazic „umoarea" temperamentală, fie ei chiar și doctori. Episodul voit șarjat în care ni se povestește despre remediile doctorului din Salamanca se înrudește îndeaproape cu scena din *Don Quijote* în care Sancho Panza este torturat de interdicția de a mînca.

Sentimentului tragic, angoaselor, melancoliei care impregnează multe din paginile cărții li se opune o vitalitate senină. Espinel știe să se bucure cu toate simțurile de frumusețea naturii, iar scenariile predilecte ale lui Marcos de Obregón nu sînt orașele cu strălucitoarele sale palate, ci drumurile, șesurile castiliene, livezile de portocali andaluze și geografia pitorească a unor insule îndepărtate, peisaje evocate într-un stil direct, fără aglomerări de artificii retorice. Lumea animală îl atrage în mod deosebit; în nenumărate rînduri se oprește ca s-o descrie și să-i deslușească rosturile, printr-o permanentă raportare la ființa omului. Istorioarele despre animale cuprind cazuri care se abat de la normalitate, surprinzînd aspecte mai puțin cunoscute, care, în intenția autorului, trebuie să ne stîrnească uimire: năpîrci uriașe, lei îmblînziți, privighetori cu viers armonios. Fin muzician, Espinel le analizează „arta nemeșteșugită" în termenii unei teorii muzicale pe care o expune într-un capitol aparte.

S-a vorbit adesea despre misoginismul lui Espinel, ilustrat de *Satira împotriva doamnelor din Sevilla* și de nenumărate pasaje și personaje din roman. A. Navarro González surprinde însă la scriitorul andaluz pendularea între două trăiri contradictorii, generate de experiențe personale: satirizarea și idealizarea femeii. Portretelor respingătoare sub aspect fizic și moral

autorul le opune virtutea preafrumoasei soții a lui Aurelio, iubirea curată a fiicei turcitului, constanța și bravura doñei Mergelina care își urmează soțul în cele mai temerare aventuri. Din contrastul frumusețe/urîțenie, folosind tehnica grotescului, Espinel scoate efecte de o mare varietate. Un catîrgiu zugrăvește portretul măgulitor al unei hangițe, încercînd astfel să-i îndrepte pe călători spre drumul dorit de el. Decepția acestora este pe măsura iluziilor cu care se nutriseră. Femeia li se înfățișează „cu ochii încruntați și gura pungă", îmbrăcată într-un „strai conabiu, peste care purta un șorț din pînză albă, ciuruit ca vai de el". Unul din călători exclamă : „Parc-ar fi măruntaie de vacă învelite în prapur !" Comparația hiperbolică nu face decît să sublinieze sentimentul atît de baroc de *desengaño*. Autorul prelungește acest joc, făcînd ca însăși hangița, pe care Obregón încearcă s-o îmbuneze spunîndu-i că e „nurlie", să devină victima mirajului. O altă hangiță întîlnită în cale „avea nasul așa de turtit, încît, cînd rîdea, i se făcea una cu obrazul", iar mîinile „aduceau mai degrabă cu niște grămezi de cartofi". Procedeul asocierii unor elemente atît de diferite, propriu conceptismului baroc, prefigurează ingenioasa tehnică portretistică a lui Quevedo. Jocul încîntător al spiritului, „poanta", asocierea de idei contrare însoțită de o asemănare sonoră a cuvintelor reprezintă o constantă a stilului propriu lui Espinel. Antiteza are un efect cu atît mai mare cu cît este mai concisă, astfel încît unele fraze capătă aspectul unor adevărate aforisme : „Nu este semn mai sigur că pomul va rodi decît căderea florii", „Ca să scapi de băț, mai bine bați drumurile". Dialogul dintre judecător și un pícaro întîlnit pe drum este un adevărat exercițiu de virtuozitate stilistică, de ingeniozitate verbală : „Ce drum ții ?", întreabă judecătorul. „Drumul mă ține pe mine, nu eu pe el", îi răspunde băiatul ; „Da bine mai știi să te joci cu vorbele" ; „Oi fi știind eu să joc, numai cît pierd întruna"... Și replicile se revarsă pe mai departe într-un șuvoi de nestăvilit. Aceste jocuri de *concetti* sînt aproape singurele artificii retorice utilizate de Espinel, care preferă un stil elegant și simplu, în conformitate cu conceptul său asupra veridicității artei.

Pe măsură ce va străbate romanul, cititorul avizat va descoperi că, într-adevăr, *Marcos de Obregón* este o construcție epică ingenios realizată, în ciuda unor stîngăcii, ținînd îndeosebi

de excesul pasajelor digresive. Ceea ce, în relație și în contrast cu contemporanii săi, cu care, evident, se înrudește, constituie nota specifică scriitorului, pe lîngă noutatea tehnicii narative pe care o folosește, este curajul de a revendica pentru personajul său umil noblețea unei deveniri. *Scutierul* lui Espinel ne trezește sentimentul nostalgic al acelor vremi în care se mai credea în virtutea literaturii născute din buna intenție și în puterea ei înrîuritoare.

SARMIZA LEAHU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Traducerea de față, cea dintîi versiune românească integrală a romanului *Istorisirea vieții scutierului Marcos de Obregón* de Vicente Espinel, folosește ca text de bază ediția Vicente Espinel, *Vida de Marcos de Obregón*, edición, prólogo y notas de Samuel Gili Gaya, Quinta edición, 2 tomos, Espasa-Calpe, Madrid, 1969. Textul stabilit și reprodus de Samuel Gili Gaya este cel al ediției lui Juan de la Cuesta, Madrid, 1618, confruntat cu cele din Barcelona (1618), Sevilla (1641) și Madrid (1657).

La redactarea notelor de subsol am folosit, pe lîngă materialele documentare obișnuite (dicționare de specialitate, enciclopedii, monografii despre Secolul de Aur etc.), comentariile existente în ediția Samuel Gili Gaya, indicînd proveniența lor (S.G.G.).

Nutrind convingerea că o traducere nu poate fi decît o aproximație, care trezește nostalgia originalului, și socotind imposibilă transpunerea întocmai a jocurilor de cuvinte bazate în principal pe paronomază sau antanaclază, am sacrificat fidelitatea față de original, modificînd atît sensul cît și forma unor construcții, fără însă a altera semnificația contextului din care fac parte și respectînd, pe cît a fost cu putință, mecanismul asociativ de la baza respectivelor figuri retorice.

Ne facem o datorie din a mulțumi și pe această cale tuturor celor care ne-au ajutat cu competență să descifrăm sensurile pasajelor în italiană, latină și portugheză: Alexandru Mircan, Dan Slușanschi și Mihai Zamfir. Aducem, totodată, mulțumiri Editurii Univers pentru solicitudinea pe care ne-a arătat-o în timpul desăvîrșirii și publicării acestei tălmăciri.

SARMIZA LEAHU

PREALUMINATULUI SENIOR DON BERNARDO DE SANDOVAL Y ROJAS [1], CARDINAL ARHIEPISCOP DE TOLEDO, PĂRINTE AL CELOR SĂRACI ŞI OBLĂDUITOR AL VIRTUŢII, MAGISTRUL VICENTE ESPINEL

N-o fi Marcos de Obregón cel dintîi scutier flecar pe care l-a văzut Luminăţia-Voastră, nici primul care s-a plecat preasupus să sărute picioarele celui ce cu atîta bunătate întinde mîna spre a-i ridica de jos pe cei căzuţi, dar socotesc că-i cel dintîi care-şi mărturiseşte neputinţa în a cerceta şi a iscodi arhivele în care stau însemnate strălucitele daruri moştenite şi dobîndite ale acestei inimi mărinimoase şi viteze : nestrămutată iubire de adevăr — izvor al atîtor alese şi glorioase virtuţi de care aţi dat dovadă de la începutul preafericitei voastre naşteri —, milă faţă de toţi şi fără asemuire în lume — astfel, în vremea cînd fratele Domniei-Voastre, don Gonzalo Chacón [2], pătimea

[1] Cardinalul arhiepiscop don Bernardo de Sandoval y Rojas era unchiul Ducelui de Lerma, favorit al regelui Filip al III-lea. A trăit la Toledo, ducînd o viaţă fastuoasă de prelat renascentist şi de adevărat protector al artelor (cf. S.G.G.). Manuel B. Cossío vorbeşte despre magnificenţa acestui senior în studiul dedicat lui El Greco.

[2] Don Gonzalo Chacón, conte de Casarrubios era, de fapt, rudă prin alianţă cu Arhiepiscopul. Vorbind de restriştile Contelui, Espinel se referă la o poveste de amor cu o cameristă a Reginei, din care pricină don Gonzalo Chacón este surghiunit la Ávila. Cardinalul încearcă să rezolve conflictul oferind dotă tinerei, pentru a se căsători cu cineva de aceeaşi condiţie cu ea, dar este refuzat (cf. S.G.G.).

restriști, n-ați pregetat să cheltuiți și să vă irosiți averea toată, rămînînd înșelat în gîndul vostru cucernic, de care faptă nu e ochi pe lume care să nu lăcrimeze, nici inimă care să nu se înduioșeze —, dreptate însoțită de blîndețe, mărinimie dimpreună cu înțelepciune, îndurare și atîtea alte daruri însoțite de divinul har al înțeleptei chibzuințe.

Cine, de la Sfinții Eugeniu și Ildefonso încoace, a mai săvîrșit glorioasele fapte, atît materialnice cît și spiritualiceşti, pe care Luminăția-Voastră, mînat de cucernicia sfîntului vostru cuget, le-ați împlinit, dacă măreția și harurile toate ale înaintașilor s-au adunat și s-au strîns în sufletul Luminăției-Voastre ? Cîte mari milostenii nu s-au făcut în întreaga arhiepiscopie prin mîinile milosîrdnicilor voștri slujbași, milostenii care se ridică la peste șaptezeci de mii de ducați ! Dar nu e de mirare, dacă pe vremea cînd Luminăția-Voastră erați canonic la Sevilla împărțeați la săraci jumătate din renta ce aveați ! Așijderea și materialnicele opere făcúte în Catedrală și în celelalte sfinte lăcașuri ale Arhiepiscopiei, precum și această din urmă reînnoire ori zidire din nou a Sfintei Capele din Toledo, care a costat grămezi de aur și argint, după cum s-a văzut din cele scrise cu pană măiastră, dar în vorbe limpezi și adevărate de licențiatul [1] don Pedro de Herrera [2] ; ori sfînta și bogata monastire durată la Alcalá de Henares [3] din porunca și pe cheltuiala Luminăției-Voastre pentru a primi la sînul lui Dumnezeu pe fiicele servilor voștri spre a-l sluji pe mirele lor Isus, monastire înzestrată cu pravile drepte și sfinte și deopotrivă cu averi și meșteșugite lucrări făcute de mîna omului. Neasemuita monastire a capucini-

---

[1] Titlul de licențiat *(licenciado)* era folosit în Spania Secolului de Aur înaintea numelui tuturor celor care obținuseră într-una din universitățile spaniole acest grad superior celui de bacalaureat *(bachiller)*, care echivala cu licența universitară din epoca modernă.

[2] Pedro de Herrera descrie această Capelă a Chivotului înălțată de Arhiepiscopul de Toledo în Sfînta Biserică din Toledo precum și serbările ce au avut loc cu prilejul inaugurării ei. În cadrul acestor serbări a avut loc și un concurs poetic, la care, printre alții, a luat parte și Espinel cu o epigramă în latină (cf. S.G.C.).

[3] Mănăstirea călugărițelor bernadine, fundație a Arhiepiscopului de Toledo don Bernardo de Sandoval y Rojas, închide între zidurile ei numeroase pînze semnate de Angelo Nardi. Pe fațada ei se mai păstrează cîteva din sculpturile artistului toledan Monegros.

lor [1], *vestită pentru zidurile, sfinţenia şi cucernicia ei, care a săvîrşit atîtea minuni în Toledo, izbăvind sufletele ce se vor ruga în cer pentru Luminăţia-Voastră ; ori minunata reînnoire a zidurilor Sfîntului Paraclis unde Preacurata Fecioară i s-a arătat robului său Ildefonso, dăruindu-i acel neasemuit patrafir care străluceşte şi astăzi ca nou şi va străluci veşnic. Dar la ce bun să mai irosesc vreme şi cuvinte spre a proslăvi măreţiile vestite în toată lumea ? Şi de ce Scutierul meu nu şi-ar lua inima în dinţi şi nu s-ar încumeta să iasă în largul mării, ştiut fiind că după efecte putem dibui cauzele ? Tot astfel, pentru a cunoaşte virtutea şi vrednicia unui palmier aşa de falnic şi rodnic, e destul să cunoaştem mlădiţele ce-au încolţit şi au crescut la umbra lui : curtenia, înţelepciunea şi bunăvoinţa lui Bernardo de Oviedo, secretar al Măritului Nostru Rege şi al Luminăţiei-Voastre, destoinicia şi credinţa cu care îşi împlineşte îndatoririle ; buna-cuviinţă şi agerimea lui Luis de Oviedo, cămăraşul Luminăţiei-Voastre ; cinstea şi dreptatea lui Francisco Salgado, mai-marele alguazililor* [2] *Sfintei Inchiziţii, precum şi-atîtea alte pietre scumpe care şi-au primit lumina răspîndită de acea piatră unghiulară.*

Nu vreau să vă mai ostenesc, căci Cel-de-Sus v-a făcut duşman laudelor ce vi se aduc. Vă înfăţişez această umilă şi nevrednică lucrare a minţii mele, nu întru apărarea ei, ci întru bunul nume şi ocrotirea stăpînului ei, căci de-o fi proastă, fi-va rodul trudei mele, iară de-o fi bună, fi-va a lui Dumnezeu şi a Luminăţiei-Voastre etc...

MAGISTRUL VICENTE ESPINEL

[1] Mănăstirea călugărilor capucini a fost construită la începutul secolului al XVII-lea pe terenurile înconjurate de grădini pe care Cardinalul Sandoval y Rojas le avea în afara zidurilor oraşului Toledo.

[2] *Alguacil* (sp.), un fel de poliţist.

PROLOG CĂTRE CETITORIU

Vreme de multe zile, ba chiar cîteva luni bune şi ani în şir am stat în cumpănă şi-am chibzuit dacă să-l prind în horă pe bietu-mi SCUTIER, văduvit de haruri şi împovărat de nevoi, căci încrederea şi neîncrederea straşnic război purtau în mine : încrederea, plină de păcate, iar neîncrederea, înfricoşată de temeri multe ; una, ţanţoşă nevoie mare, alta, tare obidită ; cea dintîi, înceţoşîndu-mi mintea cu deşarte gînduri, iar ceastălaltă, sleindu-mă de vlagă. Şi-aşa m-am hotărît să pun la mijloc umilinţa, vîrtute ce-i plăcută nu doar lui Dumnezeu, dar şi celor mai aprigi juzi din lume. Drept pentru care mărturisit-am aceste îndoieli licenţiatului Tribaldos de Toledo [1], iscusit stihuitor în grai latinesc şi spaniol, cărturar vestit în limba cea elină, latinească şi deopotrivă în cele vii, bărbat iubitor de adevăr ; m-am sfătuit şi cu maestrul fray Hortensio Félix Paravesín [2], cărturar iscusit în sfintele scripturi şi în umanioare, mare poet şi retor ; cîte ceva i-am mai povestit părintelui Juan Luis de la Cerda [3], ale cărui scrieri, virtute şi dreptate sînt pretutindeni cunoscute şi slăvite ; m-am sfătuit şi cu divinul geniu al lui Lope de

[1] Luis Tribaldos de Toledo (1558—1624) a îndeplinit funcţia de cronicar al Indiilor Occidentale şi a fost secretarul Contelui Duce de Olivares (*cf. S.G.G.*).

[2] Hortensio Félix Paravicino y Arteaga (1580—1633), scriitor şi călugăr trinitarian spaniol. Predicator inspirat, caracterizat printr-un stil căutat şi culteranist, autorul unor sonete dedicate, printre alţii, lui El Greco şi proslăvit de Lope de Vega în *Epistola* sa ca un mare geniu, ca „un Hrizostomul spaniol, un nou Chiril".

[3] Juan Luis de la Cerda (1560—1643), iezuit care s-a remarcat prin comentariile asupra operelor lui Vergiliu şi Tertulian (*cf.* S.G.G.).

Vega, judecăţii căruia mă supun acum la bătrîneţe tot astfel cum în anii-i juni el şi-a supus stihurile îndreptărilor mele ; cu Domingo Ortiz, secretar al Sfatului Suprem al Aragonului, cuget prealuminat şi minte iscusită ; cu Pedro Mantuano [1], tînăr plin de virtute, sîrguincios iscoditor al scrierilor pilduitoare. Cu toţii mi-au dat mai mult curaj decît aveam, iar eu, la rîndu-mi, nu numai că m-am supus poveţelor şi îndreptărilor ce mi-au arătat, dară pe toţi cîţi vor afla oarece lucru vrednic de mustrare îi rog din suflet să-mi dea veste despre dînsul, căci le voi primi dojana cu multă umilinţă.

Gîndul ce m-a îndemnat să scriu a fost să văd de-oi izbuti s-aştern în proză cîte ceva întru folosul republicii, desfătînd, dară şi dînd învăţăminte totodată, după povaţa maestrului meu Horaţiu ; căci de curînd ieşit-au la lumină multe cărţi ale unor bărbaţi vestiţi, preaînvăţaţi în umanioare, care se îngrijesc numai de învăţăminte, nemailăsînd minţii răgaz să-şi tragă sufletul şi să încerce desfătare ; iar altele, prea încredinţate că ne veselesc cu snoave şi măscări care, după ce le-ai cercetat, le-ai sucit şi răsucit pe toate părţile, ba chiar le-ai dat prin ciur şi prin dîrmon, se dovedesc atît de uşuratice şi deşarte, încît nu mai rămîne nimic din ele întru folosul cetitoriului şi faima ori bunul nume al celor ce le-au ticluit. Părintele Fonseca [2] a scris cu meşteşugită şi divină pană despre iubirea de Dumnezeu, dar deşi materia e atît de înălţătoare, în multe poate mintea să afle desfătare şi odihnă. Căci nu-i cuminte lucru să urmezi cu străşnicie doar cele ale învăţăturii, nici să te laşi purtat de uşurinţa plăcerii. Cele moralicești ne dau îndestul prilej de desfătare, iar cele şăgalnice pot sluji ades drept învăţătură. Căci virtutea — cînd o priveşti de-aproape — prilejuieşte nemăsurate plăceri celui ce o îndrăgeşte, iar desfătarea ne îndeamnă de nenumărate ori să cugetăm la sfîrşitul ce-l au pe lumea asta lucrurile toate.

[1] Pedro Mantuano (m. 1656), scriitor faimos, citat deseori de clasici (*cf.* S.G.G.).

[2] Fray Cristóbal de Fonseca, monah augustinian, autorul unui *Tratado del amor de Dios*, tipărit în 1592. Nu trebuie confundat cu filosoful şi teologul Pedro de Fonseca, supranumit *Aristotelul portughez*, autor al unui tratat similar (*cf.* Cervantes, *Don Quijote*, ed. R. Marín, vol. I, p. 38).

Pe cînd nu eram hotărît — atît din pricina podagrei care nu-mi dădea pace, cît şi de pe urma neîncrederii ce mă cuprinsese — dacă să-mi scot ori ba pe scenă SCUTIERUL, un cavaler, prieten bun, mi-a cerut nişte file dintr-însul ; şi, ajungînd la urechile unui anume gentilom — pe care eu unul nu-l cunosc — istorioara cu catafalcul de la San Ginés [1], a socotit pesemne că înşelăciunea n-avea cum să iasă la iveală, aşa că a povestit-o mai departe altora, mărturisind — şi întărindu-şi în nenumărate rînduri spusa — cum că lui însuşi i se întîmplase. Mai sînt cîte unii care nu ţin defel la bunul lor renume şi se grăbesc să-i veselească pe cei ce stau să ia aminte cu isprăvi care, în cele de pe urmă, se dovedesc a fi ale altora.

Dacă domniilor-voastre nu vi s-ar părea tocmai nimerit că pomenesc întruna despre persoane în viaţă, aducînd drept dovezi isprăvi preacunoscute din vremurile noastre, vă voi spune că am ajuns să văd Monarhia Spaniei atîta de bogată în minţi prealuminate şi în bărbaţi iscuşiţi în meşteşugul armelor şi în umanioare cum nu cred să fi fost în cea romană, şi mă-ncumet să spun că nici atîţia nici atît de străluciţi. Nu vreau să vă vorbesc de tot ce făptuit-au spaniolii în Flandra, bunăoară : isprăvi măreţe, mai presus de cele din vechime, precum a scris Luis Cabrera în al său *Principe perfect ;* am să vă amintesc doar de cele pe care ochii noştri le-au văzut zi de zi, iar mîinile noastre le-au pipăit. Aşa, de pildă, don Pedro Enríquez, conte de Fuentes, cel carele a dovedit o mare cutezanţă în asediul cetăţii Amiens [2] — fapte despre care a scris în *Comentariile* sale don Diego de Villalobos —, unde a fost neînfricat căpitan de lăncieri şi pedestraşi ; acolo, doar cu un car de fîn şi un mertic de nuci, şase căpitani au biruit un oraş aşa de întins şi mare, pavăză a întregii Franţe. Ori destoinicia şi hotărîrea cu care spaniolii îşi slujesc fără preget riga, primejduindu-şi viaţa zi de zi, cum s-a întîmplat nu de mult la Mámora [3], cînd au înotat noaptea toată, neaflînd

[1] E vorba de păţania istorisită în *Zăbava V.*

[2] Oraşul Amiens a căzut în mîinile spaniolilor în 1597, dar în acelaşi an a fost recucerit, după un asediu de patru luni, de Henric al IV-lea al Franţei (*cf.* S.G.G.).

[3] Mámora, azi Mehdia, în Maroc. În 1617, Filip al II-lea a organizat o expediţie sub conducerea lui Luis Fajardo şi astfel cetatea a fost cucerită de spanioli (*cf. S.G.G.*).

corabie pe mare, nici petec de uscat unde să se tragă, înfruntîndu-şi cu bărbăţie soarta crudă, fapte ce nu s-au pomenit din vremea Monarhiei romane. Şi care-s oare autorii din vechime de i-ar întrece pe cei născuţi pe glia noastră strămoşească în puţinii ani cît n-am avut războaie ? Ce retori fost-au mai străluciţi ca don Fernando Carrillo, don Francisco de la Cueva, licenţiatul Berrio [1] şi atîţia alţii care, cu stil meşteşugit şi concepte înălţătoare, ne încredinţează de adevăratele lor haruri ? Ci, necitindu-i pe autorii care au trăit odinioară şi neluînd seama bine la tainele ascunse în cele ce mărturisesc autorii din vremile de faţă, nu le putem arăta cinstirea ce de drept li se cuvine, căci nu doară coaja se cade a fi privită, datori fiind să pătrundem cu ochii minţii dincolo de ea. Cît despre autori, nu trebuie să gîndim că, dacă sînt mai vechi, sînt mai buni, iar de-s mai noi, ar fi mai puţin vrednici de preţuire. Cine se mulţumeşte doar cu coaja nu are parte de roadele trudei autorului, dar cel care cercetează cu ochii sufletului culege rod bogat şi minunat.

Într-un rînd, doi studenţi porniţi din Antequera [2] se îndreptau spre Salamanca [3] ; unul din ei era delăsător şi fără tragere de inimă, celălalt, curios din fire ; unul se arăta duşman şi muncii şi învăţăturii, altul, plin de rîvnă şi iscoditor destoinic al limbii latineşti. Deşi atît de osebiţi în toate cele, în ceva tot se asemuiau pînă la urmă, fiind deopotrivă de săraci. Drumeţind ei astfel într-o zi de vară, pe acele şesuri şi cîmpii, istoviţi şi însetaţi, ajunseră la un izvor, unde, după ce se răcoriră bine, zăriră o lespede de piatră, săpată cu nişte slove gotice — aproape şterse de curgerea vremii şi de copitele vitelor ce se adăpau acolo —, care glăsuiau astfel : *Conditur unio, conditur*

[1] Gonzalo Mateo de Berrio, faimos poet, jurisconsult şi orator din Secolul de Aur, citat în mod frecvent de scriitorii epocii (Cervantes, Lope de Vega). Singurele poezii care s-au păstrat, au fost cele incluse de Pedro de Espinosa în culegerea sa *Flores de poetas ilustres* (*cf.* S.G.G.).

[2] Antequera, oraş spaniol din provincia Málaga.

[3] Întemeiată în jur de 1220 de către Alfonso al IX-lea, Universitatea din Salamanca, cea mai veche din Spania, a cunoscut în sec. XVI o perioadă de mare înflorire. *Omnium scientiarium princeps Salamanca docet* („Salamanca, prima în predarea tuturor ştiinţelor") era deviza universităţii salamantine, unde învăţau peste 6 000 de studenţi, dintre care mulţi străini.

unio. Cel mai neştiutor într-ale latinei zise : „Şi beţivanul ăsta, la ce naiba o fi cioplit de două ori acelaşi vorbe ?", aşa fiind toţi neghiobii, îmboldiţi de obrăznicie. Celălalt, ca unul care nu se mulţumise doar cu coaja, nu zise decît : „Sînt cam trudit de cale şi mă tem să nu m-apuce iarăşi setea, drept pentru care astăzi n-aş merge mai departe". „Rămîi atunci ca un trîndav ce eşti", zise celălalt. Şi-ntr-adevăr, rămase acolo, şterse bine piatra, dete, cum s-ar zice, coaja la o parte şi, aflînd şi înţelesul cel cu miez, îşi spuse : „*Unio* va să zică însoţire, dar tot *unio* vrea să spună perlă scumpă ; ia să vedem ce taină se ascunde aici". Apoi, săpînd el cît mai adînc, ridică lespedea şi-i află însoţiţi în moarte pe cei doi îndrăgostiţi din Antequera [1], iar la gîtul ei găsi o perlă mai mare ca o nucă, atîrnată de un lanţ de aur de peste patru mii de scuzi. După care puse lespedea la loc şi o apucă pe alt drum.

Cam încîlcită istorioara mea, dar de mare însemnătate, întrucît vă învaţă cum sînteţi datori să-i citiţi pe autori, căci nici vremile nu-s toate una, nici veacurile nu-s defel statornice. Eu unul aş voi ca în cele ce-am aşternut aici să nu vă mulţumiţi doar cu coaja, căci nu se află în tot SCUTIERUL meu filă care să nu aibă un rost şi-o noimă anume. Şi nu doar acum mă port astfel, aceasta fiind o firească înclinare de care am dat dovadă şi în anii tinereţii mele zvăpăiate, în renghiurile ce puneam la cale, dar şi în faptele cumpătate. Ci tare mă mai doare în suflet că vîrsta aceasta a trecut astfel peste mine, şi deie Domnul să fie de-ajuns căinţele de-acum pentru păcatele cele multe.

[1] Espinel se referă la o legendă foarte răspîndită în Spania, care apare în diverse texte clasice, în diferite variante. Juan de Mariana, istoric şi iezuit spaniol, autor al unei *Istorii a Spaniei*, aminteşte de această legendă ca de o întîmplare veridică. Un tînăr creştin ajunge rob în regatul maur al Granadei. Fiica stăpînului se îndrăgosteşte de el, iar iubirea îi este împărtăşită. Se hotărăsc să fugă din cetate şi să se ascundă în ţinut castilian. Într-o noapte, la adăpostul întunericului, îşi pun planul în aplicare şi o pornesc la drum pe cîmpia Granadei. Ajunşi pe malul rîului Guadalhorce, se opresc la poalele unui deal stîncos — cunoscut de atunci sub numele de Stinca Îndrăgostiţilor. Tatăl fetei, care pornise în urmărirea fugarilor însoţit de cîţiva călăreţi, îi ajunge, iar ei, văzîndu-se ameninţaţi de primejdie, încearcă să-şi găsească scăparea pe coasta stîncoasă a dealului. Cum şi aici continuau să fie urmăriţi, s-au aruncat, îmbrăţişaţi, în hău, găsindu-şi astfel moartea (*cf.* S.G.G.).

Istorisirea dintîi a vieţii scutierului Marcos de Obregón

Această lungă poveste a vieţii mele ori scurtă istorie a restriştilor ce-am îndurat, pe care spre învăţătură tinereţii şi nu spre lauda bătrîneţelor ce mă apasă mi-am pus în gînd să le înfăţişez lumii — deşi ţinta mea de căpetenie este să mai alin pentru o vreme, în chip desfătător, povara ce apasă pe umerii Luminăţiei-Voastre —, poartă în sine un rost tainic şi cu miez ; căci toate năpastele şi necazurile mele pot sluji drept pildă scutierilor săraci ori mai puţin bogaţi, învăţîndu-i să biruie vitregiile lumii şi să ţină piept urgiilor vremii şi ale sorţii, pentru a păzi în cinste şi onoare un dar atît de preţios precum e viaţa, pe care dumnezeiasca Maiestate ni l-a hărăzit pentru a-i aduce mulţămită şi pentru a ne minuna privind şi preamărind această întocmire desăvîrşită de ceruri şi stihii, crugurile statornice ale stelelor, zămislirea şi alcătuirea lucrurilor, întru adevărata cunoaştere a Atoateziditorului. Şi deşi gîndul acesta mă prinde în amurgul vieţii — cînd, ca om bătrîn şi ostenit, mi s-a făcut cinstea unei slujbe atît de onorabile precum e cea de capelan la Santa Cataluña de los Dorados din această cetate de scaun a Madridului, unde vieţuiesc în tihnă —, în răstimpurile cînd podagra mă mai lasă să răsuflu, îmi urmez povestea, străduindu-mă să fiu scurt şi cinstit în tot ce spun, căci, în ce priveşte cea dintîi virtute, nu fac decît să-mi urmez firea şi pornirile înnăscute, iar cît despre cea de-a doua, împlinesc o îndatorire pe care o au toţi cei cărora Cel-de-Sus s-a milostivit să le dea botezul creştinesc, lege care de la începuturile sale a dovedit curăţie, onestitate şi puritate, şi aşa va fi pînă în clipa în care se va sfîrşi această alcătuire de stihii. Drept pentru care, cu ajutorul Celui-de-Sus, mă voi strădui ca vorbele să mi le rînduiesc pe potriva gustului obştesc

şi atît de puţin ostenitor pentru cel al fiecăruia în parte, încît să nu fie aruncate cît colo, ca plictisitoare, dar nici osîndite drept vrednice de rîs. Astfel, dară, cîtă vreme voi fi în putere, mă voi sili să-l veselesc pe cetitoriu şi deopotrivă să-i dau învăţăminte, urmînd întru aceasta Natura cea atît de prevăzătoare, care, înainte de a pîrgui fructul crescut întru întremarea şi cruţarea a tot omul, potriveşte pe tulpină frunze de un verde ce încîntă ochii şi mai apoi o floare cu miros mîngîietor ; iar fructului îi dă şi culoare, şi mireasmă, şi gust desfătător pentru a fi pe plac celui care îl mănîncă şi-şi ia din el puterea care îl înviorează şi îl întremează, întru dăinuirea şi păstrarea spiţei sale. Sau voi face precum acei doctori vestiţi care, chemaţi la patul unui bolnav, nu se apucă să-l chinuie dîndu-i revent ori alte leacuri tari, ci mai întîi pregăteşte umoarea cu blîndeţe şi cu dulceaţa siropurilor, pentru ca mai apoi abia să-i dea şi purgamentul care va să-l lase pe cel ce pătimeşte curat şi izbăvit de stricăciunea ce-l rodea. Şi oricît de folosite, comparaţiile cu doctorii nu-s numai pe înţelesul tuturora, dar şi mai la îndemînă pentru mine, ca unul care, dăruit cum sînt cu harul minunat de-a lecui cu descîntece, mă pot folosi de ele, aşa cum o şi fac de altfel, lăudat şi binecuvîntat fiind de tot norodul, lucru de pe urma căruia m-am ales atît cu slujba bună în care mă aflu, cît şi cu nişte mătănii mari, cu nişte mănuşi de nutrie, cu nişte ochelari care par mai degrabă de cal decît de om şi alte mărunţişuri care îmi sporesc renumele. Or, faima ce-am dobîndit e atîta de mare, încît toţi oamenii de rînd din această cetate şi din aşezările din preajmă vin la mine cu prunci pătimind de deochi, cu fecioare cam prihănite, cu vătămături la cap sau prin alte părţi ale trupului şi cu felurite alte boli, dornici de a le vedea tămăduite. Şi cum doftoricesc cu blîndeţe, gingăşie şi folos, din cîţi ajung pe mîna mea nu-mi mor mai mult de jumătate, de unde mi se şi trage faima ; căci ăştia din urmă nu mai suflă o vorbuliţă, iar cei ce se tămăduiesc mă laudă în chip şi fel, măcar că am eu grijă să mi-i pîrpălesc ca prepeliţa-n frigare şi să-i pregătesc pentru o nouă suferinţă, încît, pînă la urmă, toţi îşi iau zborul fără de scăpare. Dar şi mai mari binecuvîntări îmi aduc cei pe care îi îngrijesc de vederea trupească, fiindcă toţi sau cei mai mulţi

dintr-înșii sînt sărmani și nevoiași ; or, eu, prin puterea unei anume fierturi pe care o știu face din funinginea luată de pe arama țopită, cocleală și alte buruieni de leac, dimpreună cu harul mîinilor mele, după ce îi descînt bine în vreo cinci sau șase rînduri, îi las cu meserie, ca să-și cîștige viața în chip cinstit, înălțînd, spre lauda lui Dumnezeu și a sfinților Lui apostoli, rugi smerite pe care le învață pe de rost, nefiind în stare să le citească. [1]

[1] Espinel ne lasă să înțelegem că cei îngrijiți prin harul mîinilor scutierului, rămînînd orbi, ajung să aibă o îndeletnicire foarte răspîndită în epocă, anume, aceea de cerșetor.

ZĂBAVA DINTÎI [1]

Acum cîteva zile, pe cînd priveam smerit şi împăcat spre cer, ţinîndu-mi mîinile pe-o pînză albă la urechile unui bolnav şi rostind cu glas şoptit vorbele descîntecului, trecu pe-acolo un curtean care zise : „Nesuferiţi îmi sînt şarlatanii ăştia cu coţcăriile lor cu tot !“ Eu nu suflai o vorbă, văzîndu-mi mai departe, netulburat, cum îmi stă în fire, de rugăciunea cea doftoricească. Dar nici nu apucai s-o sfîrşesc bine, că soţul meu îmi zise : „N-ai auzit că gentilomul care-a trecut adineauri te-a făcut şarlatan ?“ „N-a vorbit de mine — făcui eu ; şi-apoi, de cîte nu mi se spun curat în faţă n-am a mă plînge ori a mă sinchisi.“ Ci voi a-i sfătui întru aceasta pe cei ce, necunoscînd prea bine viaţa ori fiind mai iuţi din fire, pun la inimă toate sfruntatele necuviinţe ale acelora care n-au cutezanţa să mărturisească pe şleau ce gîndesc, necuviinţe care nu pot fi socotite drept ocară, dar nici nu dovedesc curaj la cel de le rosteşte, ci doar nesăbuinţa unor oameni care nu fac decît să clevetească pe seama cinstei şi a vieţii altora ; drept pentru care, de vreme ce nu-mi vorbesc pe faţă, nu am de ce să mă socot jignit, chiar de-ar avea de gînd s-o facă, întrucît vorba lor e ca bătaia unei puşti încărcate cu pulbere, dar fără gloanţe : face zarvă mare şi sperie vînatul, dar altceva, nimica. Dacă ocara nu-i foarte limpede şi vădită, n-o vom socoti drept ocară, dar

[1] În original, *descanso*, „odihnă“. Folosirea acestui cuvînt pentru a desemna capitolele cărţii a fost considerată ca o manifestare a dorinţei de noutate cu orice preţ, caracteristică scriitorilor din secolul XVII. După unii autori, termenul s-ar referi mai degrabă la pauzele dintre capitole (cf. S.G.G.). Dar el poate fi interpretat şi în sensul unei lecturi agreabile, odihnitoare, ori ca „zăbovire“ mai atentă asupra sensului întîmplărilor povestite.

chiar și pe cele fățișe sîntem datori să nu le luăm în seamă cînd e cu putință ; așa cum a făcut, lăsînd deoparte orice patimă și chibzuind cu înțelepciune dacă era ori-ba ocară, don Gabriel Zapata, mare cavaler și curtean de vază, tare mucalit de felul lui : într-o bună zi, pe la ceasurile șase din zori primi un răvaș de la un anume cavaler cu care avusese o gîlceavă în ajun și care acum îl poftea să se bată în duel. Slujitorii, socotind că era o treabă de mare însemnătate, îl treziră, iar dînsul, după ce citi răvașul, îi zise celui de i-l adusese : „Spune-i stăpînului tău că, dacă-i vorba de lucruri care-mi sînt pe plac, mai înainte de amiază nu mă scol ; și-apoi, dacă ține morțiș să mă răpuie, la ce bun să mă scol cu noaptea-n cap ?“ Și întorcîndu-se pe partea cealaltă, se așternu din nou pe somn, măcar că mai apoi și-a împlinit cu cinste datoria, ca un mare cavaler ce era. Iar răspunsul acesta a fost socotit plin de înțelepciune și de tot hazul.

Don Fernando de Toledo [1] — căruia, din pricina năzdrăvăniilor și festelor ce punea la cale i se mai spunea și pícaro — se întorcea din Flandra, unde fusese comandant destoinic și se luptase ca un oștean viteaz. Or, coborînd el de pe feluca cu care venise la Barcelona, înconjurat fiind de căpitanii săi, un pícaro aflat dimpreună cu alții în piață îl zări și zise cu glas tare, așa fel ca să poată fi auzit : „Iate-l și pe don Fernando, ăl de-i zice pícaro“. Don Fernando se întoarse către el și îl întrebă : „De unde știi ?“ Iar pezevenghiul răspunse : „Pînă acum, din cîte auzisem, acuma văz că nu ți-a sărit bîzdîcul“. Don Fernando, care se prăpădea de rîs, îi zise doar atît : „Mare cinste îmi faci de mă socoți căpetenia unei tagme așa de vrednice de cinste ca a ta !“

Ci, chiar atunci cînd sîntem jigniți pe față, cuminte și bine este a ne sili să facem leac din otravă, voie din nevoie, veselie din amar și haz de necaz. Iar dacă tot ne străduim să pricepem cum se mînuiește bine o spadă,

[1] Cînd Espinel a vrut să renunțe la viața de militar și să se întoarcă în Spania, s-a îmbarcat la Sama pe galerele lui don Fernando de Toledo, care l-a tratat cu multă cordialitate și l-a dus pînă la Barcelona (*cf.* S.G.G.).

care sînt cercurile [1], tăria şi slăbiciunea, atacul şi apărarea — şi o facem cu rîvnă, pînă ce ajungem îndemînatici foarte, aşa fel ca să nu fim ucişi de alţii ori să-i rănim noi pe ei —, de ce nu ne-am încerca şi răbdarea, cea care ne împiedică să ajungem într-o ticăloasă stare ? De se dezlănţuie mînia şi se întîlnesc două spade trase din teacă, una din ele trebuie să rănească, ori dacă nu, să fugă, lucru ce-i socotit dintotdeauna drept ticălos în toate naţiile din lume. Şi dacă putem, cu mai puţină trudă şi osteneală, să dobîndim iscusinţă întru răbdare, cea care pune stavilă sălbaticelor porniri ale mîniei, puterii celor tari, fanfaronadei spadasinilor, necuviinţei celor semeţi şi nesăbuiţi, înlăturînd alte neajunsuri mii, de ce nu ne-am încerca-o de cîte ori e nevoie de ea ? E o vorbă în Italia : răbdarea e treabă de poltroni ; dar asta, se-nţelege, se poate spune despre o răbdare păcătoasă, căci cel ce îşi struneşte firea spre a mînca şi a bea pe săturate ori spre a trîndăvi îndură lucruri nevrednice de a fi închipuite. Ci eu vorbesc aici despre răbdarea care împodobeşte şi sporeşte virtuţile, cea care aduce pacea-n suflet şi statorniceşte tihna trupului, care ne învaţă să nu luăm drept ocară orice vorbă ce cu nici un chip nu poate să fie socotită astfel ; numai folosindu-ne de o virtute divină ca aceasta vom şti cum să nesocotim ocările ascunse, cum se cuvine să le înfruntăm pe cele ce-s făţişe, dacă se cade ori ba să le punem la inimă pe cele rostite în lipsa noastră — o greşeală mare de care dau dovadă oamenii ce nu ştiu să îndure, nici nu vor să înveţe a se stăpîni, simţindu-se la fel de umiliţi de o ocară învăluită în vorbe amăgitoare [2] ca de o lovitură de spadă primită în obraz, de parcă s-ar afla pe lume cineva, oricît de drept, care să nu fie ponegrit în lipsă. Or, întrucît subiectul, de felul său, e cam plicticos, aş vrea să vi-l fac de îndurat povestindu-vă ce mi s-a întîmplat pe cînd eram în slujba celui mai smintit şi mai arţăgos

[1] La începutul secolului al XVII-lea circulau o serie de tratate care îşi propuneau să reducă scrima la o simplă ştiinţă matematică, formulînd reguli asupra liniilor geometrice pe care trebuia să le traseze spada în aer (*cf.* S.G.G.).

[2] În original, *agravio encañado por arcaduces*, metaforă bazată pe expresia *encañar el aqua por caños o arcaduces* „a duce apa prin canale sau jgheaburi", deci pe căi ascunse, în umbră.

bărbat din lume. Căci, după multele necazuri de care avut-am parte viaţa-ntreagă, la bătrîneţe m-am trezit fără de nici o stare, drept pentru care, ca să nu mă trezesc vîrît la gros ca orice haimana [1], a trebuit să mă las în voia unui prieten de-al meu, care cînta în corul Episcopiei [2] — doară ăştia se pricep la cîte toate şi toate le cunosc, numai pe ei înşişi nu ; el îmi găsi o slujbă de scutier [3] pe lîngă nevasta unui doctor, aşa de potriviţi unul cu celălalt în ce priveşte frumuseţea şi îngîmfarea, încît nu le mai rămăsese să împartă şi pe la vecini. Cu dînşii mi se întîmplară tot soiul de păţanii, prea vrednice de a fi cunoscute.

ZĂBAVA A DOUA

Doctorul, Sagredo după nume, frumos la chip, voinic era şi june, cam flecar el, aş spune chiar zurliu, mai arţăgos şi mai ţîfnos decît potaia unui brutar [4], înfumurat şi plin de sine, iar pe deasupra, ca nu cumva, Doamne fereşte, să se irosească astfel de haruri în singurătate, însurat cu o femeie pe potrivă, tînără şi ea, frumoasă coz, înaltă şi cu mijlocelul tras ca prin inel, subţirică, dar nu sfrijită, dreaptă ca lumînarea, mlădioasă, cu ochi negri, mari, cu gene lungi, păr castaniu bătînd spre blond, plină de graţie şi nu mai puţin semeaţă, ţanţoşă şi înfumurată.

---

[1] Vagabondajul era pedepsit cu închisoarea, motiv pentru care orice pîcaro care nu voia să fie învinuit de acest delict îşi găsea o slujbă umilă (ajutor de bucătar, rîndaş de han, argat), dar aducătoare de profituri.

[2] Espinel se referă la corul a capella al Episcopului de Placencia, al cărui dirijor a fost însuşi autorul (*cf.* S.G.G.).

[3] Scutierul putea sluji o doamnă din clasa medie, însoţind-o de cîte ori pleca de-acasă şi fiindu-i un fel de sfătuitor.

[4] În original, *gozque*, „otei", cîini pe care îi creşteau, de obicei, oamenii de rînd şi care, dormind toată ziua, noaptea stăteau de veghe, trezind mahalaua cu lătratul lor, speriindu-i pe hoţi şi pe curtezani. După cum dovedesc mărturiile vremii, stăpînii unor astfel de cîini ţineau mai mult la ei decît la propriile lor odrasle (*cf.* S.G.G.).

Vrednicul doctor mă duse acasă la el şi cel dintîi lucru pe care îl văzui acolo fu o catîrcă ogîrjită, într-un grajd făcut tocmai pe potriva ei, că de-ar fi avut sărmana aripi, n-ar mai fi încăput într-însul. Urcarăm o scăriţă şi pătrunserăm de-ndată într-o odaie mare unde se afla, la ceasul acela, doña Mergelina de Aybar, soaţa lui, pe care eu unul am privit-o cu plăcere, măcar că anii mulţi şi înţelepciunea vîrstei nu-mi mai dădeau ghes spre atare pofte ; dar căror ochi nu le este frumuseţea dragă ? Îmi zise doctorul : „Iată pe cine-ai să slujeşti, căci dînsa este soaţa mea". Eu îi spusei atunci : „Pre legea mea, o astfel de zeiţă e vrednică de un chipeş cavaler ca Înălţimea-ta !" La care ea, femeie drăgălaşă dar fără pic de minte, îmi răspunse : „Ce te priveşte pe dumneata ?" „Doamnă — zisei eu —, n-am vrut să spun că n-ai fi fiind creştină, ci doar că ai înfăţişare de zeiţă." [1] „Las' că te-am priceput eu bine — zise ea —, dară nu-ngădui să mi se spună vorbe dulci." „E cinstea-ntruchipată — zise doctorul. Slujeşte-o cu credinţă şi cu rîvnă, căci am să te răsplătesc după cuviinţă." Privii mai îndelung prin încăpere, măcar că-n tot cuprinsul ei nu puteai afla nimic mai acătării : doar o oglindă mare aşezată pe o policioară de piatră lîngă o fereastră, iar alături, niscaiva borcănaşe dimpreună cu o lădiţă ; într-un ungher zării un rastel în care atîrnau spade de scrimă, junghere, spade albe [2], un scut rotund şi-o pavăză mai mare. Doctorul mă întrebă : „Cum ţi se pare panoplia mea ? Vezi spada aceea ? Hai, priveşte-o bine, căci la Alcalá [3] de toţi era temută." „Mă uitam — făcui eu — să văd cam pe unde s-or fi aflînd cărţile, că tare-mi place să citesc." „Aceştia mi-s — zise —

[1] În original, adjectivul *gentil* are atît sensul de „frumos, drăgălaş", pe care l-am echivalat în româneşte prin „zeiţă", cît şi de „păgîn", motiv pentru care doña Mergelina socoteşte jignitor acest epitet, întrucît ar fi putut sugera o obîrşie „impură".

[2] „Spadele albe" sînt cele fără devize, lăsate astfel pînă ce purtătorul lor, săvîrşind isprăvi demne de a fi consemnate, este îndreptăţit să le graveze cu anumite inscripţii sau simboluri.

[3] Alcalá de Henares, oraş situat în apropierea Madridului, patria lui Cervantes. Înfiinţată în 1508 de către cardinalul Cisneros, Universitatea din Alcalá ajunge să rivalizeze cu cea din Salamanca, fiind, după cum mărturiseşte Erasmus, „comoara tuturor ştiinţelor" (*cf.* Marcelin Defourneaux, *La vie quotidienne en Espagne au Siècle d'Or*, Hachette, 1964, p. 189).

Galenii şi Avicenii, căci în privinţa armelor negre ori albe, la Alcalá nu mă întrecea nimeni ; n-a fost bărbat să mă atace în toiul nopţii care să scape teafăr din mîinile mele." „După cum văd — zisei eu —, Luminăţia-ta ai învăţat mai degrabă să ucizi decît să vindeci." „Am învăţat — îmi răspunse — ce-au învăţat şi ceilalţi doctori ; or, cum nu-i prea mult de cînd m-am întors de la învăţătură, n-am avut vreme să-mi fac rost de cărţi, care, la drept vorbind, le prind mai bine magiştrilor de pe la universităţi. Ei, dar să lăsăm toate astea pe altă dată ; acum e vremea s-o însoţeşti pe stăpîna dumitale la slujba liturghiei, că s-a făcut tîrziu."

Stăpîna mea, doña Mergelina, îşi puse mantila pe cap şi o pornirăm către San Andrés, ei locuind în mahalaua Morería. Pe drum — cum e obiceiul pe la noi —, mulţi dintre cei ce o întîlneau îi spuneau cîte o vorbă curtenitoare despre chipul şi înfăţişarea ei plăcută ; la care ea se arăta atît de arţăgoasă şi înţepată, încît toţi rămîneau înmărmuriţi de răspunsurile ce dădea. Eu o povăţuiam : „Ia aminte, stăpînă, dacă nu vrei să vorbeşti cuviincios, măcar taci din gură, ca o doamnă de neam ce eşti, căci tăcerea nu atrage nimănui luarea-aminte". „Nu-s eu femeia — zicea ea — să sufere o obrăznicie." De se întîmpla să-i spună careva că e frumoasă, ea îi răspundea pe dată : „Şi dumnealui, frumos neghiob şi pisălog, n-am ce zice !" Într-o zi, un băieţandru, nu prea urîţel de felul lui, îi spuse : „Doamne, că bine făcută mai e ! De-ar semăna cu dînsa toţi puricii din patul meu la noapte !" La care stăpîna mea îi şi întoarse vorba : „Pesemne că purcelul doarme în vreo cotineaţă !"

Era aşa de necuviincioasă şi ţîfnoasă, încît toţi cîţi o auzeau rămîneau scîrbiţi de răspunsurile ei, iar ea, de dojenile mele. Odată, un preot, cunoscut de-al meu, care slujea la San Andrés, bărbat mărunt de stat, dar mare la suflet, şi care arăta tare dichisit cu patrafirul alb, o dojeni, spunîndu-i să nu mai facă mutra aia de înmormîntare. La care ea îi răspunse : „Ia te uită la broscoiul ăsta umflat, vorbeşte şi el ca să se afle în vorbă !" Şi dojenind-o ades pentru trufia ei, am cutezat odată să-i spun tot ce credeam eu de cuviinţă, măcar că ea era încredinţată că aşa

era bine ; dar am voit să văd de n-o puteam aduce pe calea cea dreaptă.

„Domnia-ta te prilejuiești de frumusețe în cel mai rău chip de pe lume, căci, în loc să fii îndrăgită și cinstită, ții cu tot dinadinsul să îi scîrbești pe toți. Cînd spunem frumusețe spunem blîndețe a firii, dulceață și gingășie în purtări ; dar de te ții semeață și-ncrezută, pînă la urmă iubirea se va preschimba în ură. Un chip frumos, har desăvîrșit ce de la Cel-de-Sus purcede, cuvine-se să-și afle un suflet pe potrivă, iară de nu, vădește o minte proastă ori nerecunoștință față de mila lui Dumnezeu. Frumusețea însoțită de-o fire arțăgoasă este precum izvorul cu apă cristalină păzit cu strășnicie de-o năpîrcă ori ca un răvaș despre care crezi că închide într-însul vorbe bune și-n care, cînd e să-l desfaci, dai peste dracul gol. Ce om pe lume își dorește semenii să și-i scîrbească ? Cine-i acela de nu voiește să fie respectat cum se cuvine ? De bună seamă, nimeni. De ce-ar voi cel înzestrat cu haruri vrednice de iubire și de cinste să fie urît și disprețuit ? E oare musai ca frumusețea să fie însoțită de trufie, urîțită de nesăbuință și păstrată pe seama nebuniei ? Cînd te privești în oglindă, cată și la cele dinlăuntru, nu doar la cele dinafară. Ia seama bine, că vremea, ba chiar și Dumnezeu ne osîndesc deșarta semeție ; pînă și munții cei înalți se prăvălesc, iar turnurile se năruie și ele. Cîte frumuseți nu poți vedea zi de zi, în această mașinărie ori pildă a lumii, pătimind necazuri mii din pricină c-au lepădat de la sine buna cuviință și înțelepciunea. Căci, cîtă vreme dăinuiește, frumusețea-i îndrăgită și cinstită, dară cînd se veștejește, nu-i mai rămîn alte podoabe, nici altă prețuire ori alte prietenii fără decît acelea ce și-a dobîndit printr-o purtare blîndă pe vremea cînd mai era în putere. Ci oamenii atîta sînt de ticăloși, încît nu se ostenesc să ne deie alinare pentru ce-am avut odată, ci pentru ce avem acum. Ce frumusețe ai văzut domnia-ta să nu se prăpădească odată cu vremea ? Ce trufie care să nu se înece la mal ? Ce mulțumire de sine care să nu pătimească chinuri mii ? Și, de bună seamă, nu le-ar strica femeilor să aibă dascăli pentru pocăință, tot astfel cum îi au pe cei de danț, și-așa cum învață să-și mlădie trupul, să-nvețe

și statornicia sufletului. Or, toate cîte-ți spun, ba chiar te povățuiesc, ca om ce a trecut prin multe-n viață, întru dreptate sînt și cu temei. Așa că, ia aminte, doamnă, să nu te pedepsească chiar trufia și arțagul dumitale."

Acestea și încă multe altele îi spuneam eu în fiecare zi, dar în zadar, n-a fost chip s-o abat din cale, căci tot cum o duceau pe dînsa capul și inima făcea ; iar cela ce pe semeni nu vrea să-i asculte, el însuși fi-va pildă altora. Așijderi și cu doña Mergelina, care, urmîndu-și pornirile firești și ținîndu-le drept legi de căpătîi, s-a văzut osîndită chiar de ele. Și iată cum de-a dat năpasta peste ea.

Mai în toate serile venea să mă vadă un flăcăiandru, cunoscut de-al meu, calfă la un bărbier, care avea un glas duios și subțirel ; își aducea cu sine și chitara, se așeza în pragul casei și se pornea să zică niște cîntecele la care eu îi țineam isonul cum mă pricepeam, dar potrivindu-mi glasul după al lui — căci nu sînt două glasuri bine înstrunate care să nu stîrnească desfătare în cei ce le ascultă. Și uite-așa se face că, de îndată ce flăcăul — care, altcum, nu era chiar urît — își încerca chitara și se pornea pe cîntat, vecinii toți se adunau s-asculte armonia. Flăcăiandrul își înstruna cam des chitara, și nu atîta ca să-și arate dibăcia, cît ca să-și mai scarpine bietul mîinile pline de rapăn.

Stăpîna mea se așeza de fiecare dată să asculte muzica în coridorul casei, iar în vremea asta doctorul, care venea trudit de pe la bolnavii lui — măcar că nu erau prea mulți —, nu lua aminte nici la cîntare, nici la rîvna pe care o punea nevastă-sa s-o asculte. Flăcăiandrul venea mai în toate serile, iar dacă se întîmpla să lipsească vreodată, stăpîna mea, care îi ducea dorul, mă și-ntreba de dînsul, dîndu-mi a înțelege că tare-i mai era pe plac glasul lui. Și-atît de tare îndrăgea cîntarea noastră, încît, de cîte ori se înălța glasul flăcăului cu un ton, ea mai pogora o treaptă pe scăriță, pînă ce-n cele de pe urmă, ca să audă mai de-aproape sonurile cele armonioase, se oprea chiar în pragul casei, doar e știut că muzica făcută spre a fi cîntată în încăperi cu atît mai dulce și mai gingaș sună cu cît în jur e mai puțină zarvă ; căci urechea, judecătorul acestui soi de cîntare, fiind mai aproape, deslușește mai limpede și cu mai mare luare-aminte imboldurile și che-

mările pe care armonia le trimite cu glas șoptit sufletului. Flăcăul nu mai dădu pe la noi vreme de cinci, șase seri, din pricina nu știu cărui leac pe care îl lua spre a se vindeca de rîie ; și cum se întîmplă îndeobște, de îndată ce lucrurile cu care sîntem deprinși ne lipsesc, atunci ne fac mai mare trebuință, tot astfel și stăpîna mea întreba de dînsul în fiecare seară. Eu, îmboldit mai degrabă de cuviință decît din pricină că s-ar fi cuvenit s-o fac, îi răspundeam : „Stăpînă, băietanul ăsta e calfă la un bărbier, din care pricină nu-i stă în putere să plece cînd îi vine cheful ; unde mai pui că acuma stă acasă să-și îngrijească pîrdalnica de rîie de care pătimește". „Ce te-a apucat — zise ea — de mi-l hulești astfel ? Băietan... bărbier... rîie. Ei, nu, pre legea mea că s-o găsi el cineva care să-l îndrăgească, măcar că-i pui pe seamă cîte toate." „Păi cum nu, se-nțelege că s-o găsi — zisei eu —, doar el, sărmănelul, e smerit și preasupus ; chiar eu de multe ori i-am pus deoparte din porția mea cîte o îmbucătură ca să guste și el ceva la cină, că nu în toate serile are ce mînca." „Să știi — zise doña Mergelina — că la o faptă așa de bună ca aceasta am să te-ajut și eu." Și de atunci încolo, de fiecare dată îi păstra ceva bucate mai alese. Într-un rînd, flăcăul ajunse tare amărît la noi, din pricină că de la o fereastră îi aruncaseră cu niște scîrnăvii în obraz. [1] La auzul tînguielilor lui, stăpîna mea ieși degrabă în coridor și coborî în curte, taman cînd flăcăiandrul se căznea să se șteargă și, cu mare milă căinîndu-l, îl ajută să se curețe, iar apoi aprinse o pastilă parfumată ca să alunge izul rău, blestemînd în vremea asta în fel și chip pe cel de-l adusese în așa hal.

Plecă băiatul la treburile lui, iar doña Mergelina pe cît era de-nveninată de mînie, pe-atîta se-arăta plină de milă, ba chiar mai mult decît, după socoata mea, s-ar fi cuvenit. Și-atîta prinse a-l lăuda pe flăcăul cel răbduriu și a-l ocărî pe vinovatul care îl stropise, că n-avui încotro și-o întrebai de ce își făcea sînge rău, doară toate se

[1] Viața intimă se desfășura în acea epocă în condiții total lipsite de confort. Neexistînd cabinete de toaletă, erau folosite niște vase, denumite *servidores* („servitori"), păstrate într-un colț al odăii sau sub pat pînă la căderea serii, cînd conținutul lor putea fi aruncat pe stradă (cf. Marcelin Defourneaux, *op. cit.*, p. 173).

întîmplaseră din nebăgare de seamă și fără vreun gînd ascuns. „Cum să nu mă scîrbesc de ocara adusă unui mieluşel ca acesta, unui hulub neprihănit, unui tinerel atît de smerit şi de blajin, care nici măcar să se tînguie de o ocară nu-i în stare ? Pre legea mea că tare-aş vrea să fiu bărbat la ceasul acesta ca să-l răzbun, iar mai apoi să mă prefac din nou în femeie, ca să-l alin şi să-l dezmierd."

„Stăpînă — zisei eu —, ce-mi aud urechile ? Ce schimbare-i asta ? Din aprigă precum erai, acum mi te-ai îmblînzit pe dată ? De cînd ajuns-ai într-atît de simţitoare ? De cînd blajină, iubitoare ?" „Din ziua-n care ai venit în casa mea — răspunse ea — şi ai adus cu tine otrava asta ascunsă într-o chitară ; de cînd m-ai dojenit pentru arţagul meu ; de cînd, luînd aminte la aspra-mi fire, am vrut să văd de nu pot fi şi eu ca toată lumea şi am sărit de la una la alta : din neîmblînzită şi batjocoritoare am ajuns iubitoare şi supusă, iar inima-mi rece s-a încălzit la căldura dragostei ; din smucită şi trufaşă am ajuns paşnică şi smerită ; din semeaţă şi nesăbuită, cuminte şi ascultătoare." „Vai, mie — zisei eu atunci —, povara asta-mi mai lipsea s-o port pe umeri ! Ce vină am eu de belelele ce ţi-au căzut pe cap ? Ce mă privesc pe mine poruirile domniei-tale ? Au cine e acela de are oarece putere asupra vrerii altora ? Cine poate proroci ce va s-aducă gustul şi pofta altuia ? Acu, ce-i drept e drept, că de la mine se trag toate, şi ca atare, tot eu am să pun capăt năpastei, ca să n-ajungă mai mare, făcînd aşa fel ca ori lui să nu-i mai calce piciorul în casa asta, ori eu să plec şi să slujesc în altă parte. Căci dacă aşa a fost să fie şi s-a întîmplat ce eu cu gîndul nu gîndeam, punîndu-i capăt vor fi iarăşi toate ca la început." „Nu pentru asta — zise ea — ţi-am spus cîte toate, tăicuţă drag, că doar eu port toată vina, dacă vina e dorinţa. Nu te necăji din pricina nesăbuinţei mele, că acum sînt în stare să fac şi să-ţi spun multe. Mai degrabă minunează-te de puţinele lucruri pe care le-oi vedea şi auzi la mine. Nu face precum ai spus că ai de gînd, dacă pui preţ pe viaţa-mi precum ţii la neprihana mea, pentru că, dacă mi te vei împotrivi ceva mai mult, am să fac vreo boroboaţă de-o să-mi mînjesc bunul nume şi o să mi-l lase mai negru

decît soarta mea. N-am chef să mă laşi oropsită, nici n-oi îngădui mustrarea ; îţi cer doar ajutor şi ocrotire. Adevărat grăit-ai că semeţia şi făloşia aveau să cadă de pe tronul lor. Toate cîte-mi vei spune şi-mi vei aminti, recunosc, sînt întocmai, dar acum milostiveşte-te, nu mă părăsi şi nu mă face să mor de spaimă la gîndul că o să pleci din casa mea." Şi rostind aceste şi multe alte vorbe, îşi acoperi faţa cu o năframă, lăsînd să-i scape belşug de lacrimi amare, încît mai-mai să fie nevoie de cineva care să ne mîngîie pe amîndoi. Şi pe cît de mult o dojenisem mai înainte pentru trufia ei, cu atîta mai vîrtos am alinat-o acuma, cînd o vedeam cuprinsă de adîncă mîhniciune ; dar cugetînd la îndatorirea mea precum şi la alinarea ei şi la cinstea casei sale, mă străduii din răsputeri să-i dau poveţe bune, zicîndu-i : „E oare cu putinţă ca într-o fire aşa semeaţă să fi încăput atîta schimbare şi ca ochii aştia plini de frumuseţe şi neprietenoşi să plîngă lacrimi atîta de fierbinţi, iar pe obrajii aceştia sfielnici să curgă o licoare atît de preţioasă, care ar înmuia şi inima lui Dumnezeu, doar de dragul unui om netrebnic ? Şi-acum, dacă tot trebuie să te laşi prinsă în vîltoare, tăgăduindu-ţi în chipul acesta firea, de ce să nu alegi un bărbat mai înzestrat cu haruri şi virtuţi ? Acum, dacă tot s-a lăsat învinsă cea care cu nici un preţ nu putea fi subjugată, de ce s-o facă în faţa unui vierme prăpădit ? Păi cum vine asta ? Să se lase biruită frumuseţea de urîciune, iar neprihana de murdărie şi spurcăciune ? Nu ştiu ce să mai cred de o atare alegere şi de un gust aşa de respingător !"

„Oh, cît de mult se-nşală — zise ea — bărbaţii socotind că femeile stau s-aleagă şi îndrăgesc un chip frumos ori un trup chipeş, virtuţi mai mari ori mai mărunte, un rang înalt ori multa bogăţie (eu îţi vorbesc de iubirea cea adevărată). Ei bine, ca să nu vă mai amăgiţi, aflaţi că la femei iubirea este o dorinţă necurmată, care purcede din priviri şi prin privire creşte, fără a ţine seama de altele, iară cea care nu se păzeşte va să cadă în laţ fără doar şi poate ; tot astfel s-a aprins în mine flacăra iubirii şi s-a-nteţit pînă a ajuns atît de mare că m-a orbit şi nu mai văd nimica altceva ; urechile mi-s astupate şi nu mai îngăduie dojană, iar vrerea-mi este neputinte a

mai primi altă pecete. Cu cît îl vei huli şi defăima mai tare, cu-atît mai straşnic se-aprinde-n mine vrerea şi dorinţa. Au bărbierii or fi dintr-un aluat mai osebit decît ceilalţi bărbaţi de tot bîrfeşti şi ponegreşti o meserie care vă aduce numai bine, întinerindu-vă ? Îi găseşti pricină şi-l faci rîios pentru niscaiva zgîrieturi, acolo, pe mîinile-i ca nişte garoafe de gingaşe ? Nu vrei să iei aminte la cinstea ce-i poţi citi pe chip, la smerenia din priviri, la gingăşia viersului duios şi la trilurile-i meşteşugite ? Nu mi-l mai tot huli atîta şi nu mă mai osîndi pentru dorul meu, că n-am chef să mi-l răsuceşti pe toate părţile după cum ţi-e voia !"

„Bine-ar fi să fie un titirez — zisei eu. Ce mi l-aş suci şi răsuci atunci ! [1] Dar dacă tot eşti acum la ananghie, am să fac cu domnia-ta cum fac cu prietenii mei buni, anume, am să te sfătuiesc să alegi cum mă pricep şi eu mai bine şi-o să te ajut aşijderi să iei o hotărîre."

Toate acestea i le-am spus ca să n-o mîhnesc mai tare, socotind că, pe-ncetul, avea să-i piară dragostea ce-ar fi putut fi o ocară adusă lui Dumnezeu şi soţului ei. Mă despărţii de dînsa în seara aceea, minunîndu-mă de puterea mare pe care o au privirile şi vorbele schimbate între oameni şi cugetînd la neghiobia bărbaţilor care, avînd odoare de preţ de păzit, nu iau aminte la cei ce le vin în casă, ori la prostia şi mai mare a părinţilor care le rînduiesc copilelor lor dascăli de danţ ori cînt, lăsîndu-le singure în tovărăşia lor. Dar dacă stăm să chibzuim mai bine, ce mare pagubă cînd n-or şti atare meşteşuguri ? Căci dacă e să se mărite, lè e de-ajuns să ştie să le facă soţilor viaţa plăcută, să-şi crească fiii şi să-şi chiverniséască bine casa, iară de se călugăresc, or învăţa ele toate cele de cuviinţă la monastire. Şi dacă unele dintr-însele sînt nemulţumite de viaţa pe care o duc acolo e din pricină

[1] În original, joc de cuvinte imposibil de redat în româneşte, bazat pe polisemia verbului *rechazar*, „a respinge o opinie", „a trimite mingea înapoi", compus al lui *chazar*, „a bate mingea" : *„mi gusto ne está para contradecillo ni rechazallo* („dorul meu nu are chef să fie contrazis niei respins"), spune doña Mergelina, iar scutierul îi dă replica : *¡Ojalá fuera pelota, que yo la chazara y rechazara !* („Bine-ar fi să fie o minge. Ce mi-aş mai lovi-o şi respinge atunci !").

că le-a fost juruită credință mai dinainte, doar se știe bine că, oricît de cinstiți am fi, pînă la urmă cu toții sîntem supuși legilor firii.

ZĂBAVA A TREIA

A doua zi flăcăul veni mai devreme de cum avea obicei, spilcuit și dichisit nevoie mare, cu un pieptar strîns pe mijloc, cum ieșise moda pe atunci, ca unul care se vedea ajuns în grațiile unei femei nurlii. La vreo trei, patru zile după această întîmplare, se nimeri ca doctorul Sagredo, bărbatul ei și stăpînul meu, să fie chemat la căpătîiul unui cavaler străin care căzuse bolnav la Caramanchel, făgăduindu-i-se plată bună pentru osteneală, lucru de care tare se mai bucurară amîndoi : el, gîndindu-se la cîștig, iar ea mai degrabă la plăcerea ce-și făgăduia. Își luă dară doctorul catîrca, lacheul și un prepelicar care îl urma-n tot locul și pe la ceasurile patru după prînz ajunse la Caramanchel.

Ea, mulțumită de-așa potriveală și socotind prilejul nimerit, îmi porunci să rînduiesc masă îmbelșugată, alintîndu-mă cu vorbe și făgăduindu-mi marea cu sarea, încredințată că n-aveam s-o împiedic să-și pună-n faptă gîndul cel mișelesc. Pe-nserate sosi și flăcăiandrul nostru și se porni de îndată pe cîntat, ca de obicei. Doña Mergelina îi spuse însă că nu era cuminte lucru să-l vadă toți vecinii, nefiind bărbatul ei acasă, cum stă în prag și cîntă, drept pentru care îl pofti să intre și să se așeze la masă, dorindu-și din suflet să fie cina scurtă ca să se mai lungească noaptea. Dar nici nu apucară baremi să se-nfrupte din bucate, cînd ne pomenirăm cu prepelicarul gudurîndu-se pe lîngă noi și dînd din coadă vesel. „Vai și-amar pe capul meu ! — zise stăpîna mea. Ce-o să ne facem ? Că nu poate fi departe nici doctorul, dacă a venit cîinele." Abia avui vreme să-l iau pe flăcăiandru și să-l ascund într-un ungher, după o scîndură — din care aveau de gînd să facă o poliță pentru cărți —, astfel că nu putea fi zărit de-acolo, cînd iată că intră și doctorul pe ușă, zicînd : „S-a mai pomenit așa ticăloșie ? Să trimită după un bărbat ca mine,

iară pe de altă parte să mai cheme un doctor ? Pre legea mea, de se-ntîmpla atare lucru acum vreo cîţiva ani, nu şi-ar mai fi rîs de mine !“ „Vai, bărbăţele dragă — zise doña Mergelina —, de asta te necăjeşti aşa ? Nu-i mai cuminte să dormi în patul tău şi în tihna casei tale decît să-ţi pierzi noaptea veghind la căpătîiul unui bolnav ? Ori ai cumva copii ce-ţi plîng de foame ? Ai păcat taman la ţanc, fiindcă, deşi m-am socotit să îmi petrec în alt chip seara asta, mi-a spus mie inima c-aveau să se întîmple cîte toate, drept pentru care ţi-am pregătit, la o adică, cina.“ „Unde se află sub soare nevastă ca a mea ? — zise doctorul. De-acu mi-ai luat cu mîna toată obida de pe suflet. Ducă-se la naiba cu banii lor cu tot, că-i mai de preţ pentru mine să te văd mulţumită decît tot aurul din lume !“

„Cîte înşelăciuni — cugetam eu în sinea mea — de felul acesta nu vezi pe lume şi cîte nu-s cele care, cu şoşele şi momele şi cu prefăcută bunătate, ajung să-şi pună soţii sub papuc, că, zău, ar merita să fie de-a pururi ţinute departe de bărbaţi !“

Descălecă, aşadar, doctorul de pe gloabă, iar lacheul, după ce o domoli şi o băgă în grajd, plecă şi el la han dimpreună cu nevastă-sa, căci, după cum e obiceiul, peste simbria cuvenită mai primea şi bani pentru găzduire şi mîncare.

Împăcat de-acum, stăpînul meu se aşeză la masă, pornindu-se a lăuda cu prisosinţă şi-a ridica în slăvi rîvna soaţei sale. Dracul de prepelicar, care, ca toate dobitoacele de soiul lui, avea un miros ager, se tot învîrtea şi amuşina pe lîngă scîndura care îl ascundea pe flăcăul nostru, zgîriind şi mîrîind întruna, drept pentru care doctorul, băgînd de seamă, pînă la urmă ne întrebă ce anume se afla acolo. Ea îi răspunse cu mare zor : „Păi ce să fie, o ciozvîrtă de carne“. Dar cum prepelicarul începu iarăşi să zgîrie şi să mîrîie, ba chiar să şi latre ceva mai tare, stăpînul meu îl privi cu mai multă luare-aminte decît pînă atunci. Bănuind primejdia ce ne păştea dacă nu luau lucrurile altă întorsătură, şi, pe deasupra, cunoscînd bine firea stăpînului, închipuii în minte un plan, spunîndu-i că mă duc, chipurile, să le aduc nişte măsline cum numai la Sevilla poţi afla, care tare le mai erau pe plac. Ieşii din odaie şi mă

oprii în josul scăriței, cu gînd să aștept ce-avea să se mai întîmple.

Or, cum prepelicarul nu înceta o clipă să zgîrie și să hămăie, stăpînul meu pofti să vadă din ce pricină o ținea tot într-un lătrat. Atunci eu mă așezai în prag și începui să strig în gura mare : „Stăpîne, sări degrabă că-mi fură mantia ! Domnule doctor Sagredo, hoții, hoții [1] !“ El, cum era iute din fire, sări pe dată de la masă să-mi vină într-ajutor, iar în drum înșfăcă și-o spadă ; apoi, din două salturi a și fost la ușă, întrebîndu-mă de hoți. Îi răspunsei că, de îndată ce auziseră de numele lui, o și rupseseră la fugă pe uliță în sus. Nu mai stătu la gînduri și o porni pe urmele lor, iar în vremea asta, stăpîna mea dădu să-l scoată afară din casă pe flăcău, fără mantie și pălărie, punînd în locul lui ciozvîrta cea de carne, după cum o îndrumasem eu. Pînă aici treaba merse strună, numai că flăcăul era așa de buimăcit și înmărmurit de spaimă, încît nici nu apucă să ajungă bine la ușa dinspre uliță, că și dădu nas în nas cu stăpînul meu care se întorcea acasă. De data asta a fost nevoie să lucrăm cu zor mai mare decît înainte, pentru a îndrepta această a doua înșelăciune, mai limpede și mai vădită decît prima ; ca atare, nici n-apucă stăpînul meu să pună vreo întrebare, că eu mă și grăbii să-i spun : „Vai, stăpîne, îl vezi pe bietul flăcăiașul ăsta ? Și pe dînsul l-au jefuit de mantie, ba chiar au vrut să îl răpuie, drept pentru care s-a furișat aici, că de teama lor nu cutează să se-ntoarcă acasă. Ce zici, stăpîne, de un necaz ca ăsta ?“ Or, oamenii aprigi la mînie fiind de felul lor miloși, stăpînul meu se-nduioșă și el de flăcăiandru și-i zise : „N-ai teamă, că te afli în casa doctorului Sagredo, unde n-o să cuteze nimeni să-ți facă vreun rău“. „Să-i facă rău ? — zisei eu. Păi nici n-au auzit bine de numele doctorului Sagredo c-au și tulit-o, de parcă aveau aripi la

[1] Carlos García (*ap.* Marcelin Defourneaux, *op. cit.*, p. 254), contemporan cu Filip al II-lea, distinge nu mai puțin de 12 categorii de hoți profesioniști. Printre aceștia, așa numiții *capeadores*, specializați în furtul mantiilor (*capas*) în timpul nopții, *salteadores* (tîlhari de drumul mare), *grumetes* („mus pe o navă“, numiți astfel pentru agilitatea cu care se cățărau pe scările din frînghie pentru a jefui casele) sau „apostolii“, cei prevăzuți cu o întreagă colecție de chei.

picioare." „Să ştiţi de la mine — zise doctorul — că, dacă i-aş fi ajuns, te-aş fi răzbunat şi pe dumneata şi pe scutier, aşa fel ca să nu mai facă în veci de veci nelegiuiri dintre-acestea."

Stăpîna mea, care stătuse pînă atunci ca pe jăratic, tremurînd de spaimă, văzîndu-se aşa de repede scăpată de belea şi preschimbată-n milă furia sîngeroasă la care se-aştepta, se alătură bărbatului ei cu mare drag, zicînd : „Vai, bietul băiat, s-a mai văzut aşa nenorocire ? Nu-l lăsa să plece ! Îi ajung pe ziua de astăzi cîte-a tras ; să nu care cumva să-l răpuie tîlharii". „N-o să-l las — zise doctorul. Am să-l însoţesc chiar eu pînă acasă. Şi cum s-au petrecut faptele, tinere domnişor ?" „Tocmai mă duceam, şi cu nespusă plăcere — răspunse flăcăul —, să las sînge unei anume doamne, în locul stăpînului meu, Juan de Vergara. Dar împieliţatul cu copite nu doarme niciodată, aşa că şi-a vîrît coada şi s-a întîmplat ce ai văzut prea bine şi domnia-ta." „Las' că o să fie vreme să-ţi faci şi treaba la care te-ai pornit de acasă — zise stăpîna. Acum linişteşte-te, frăţioare, că doar te afli în casa doctorului Sagredo." „Urcă-ncoace — zise doctorul —, că, după ce-oi cina, am să te duc acasă."

Prepelicarul, care ieşise şi el să se dea la hoţii închipuiţi, nu-şi uită de scîndură, cu toată zarva stîrnită ; şi dacă mai înainte tot zgîriase dn pricina flăcăului, acum o făcea ispitit de izul de carne care-i gîdila nările. Stăpînul meu, văzîndu-l stăruind atîta, se duse drept la scîndură ; or, aflînd el ciozvîrta de carne ascunsă-n spate, răsuflă uşurat şi începu să laude cu prisosinţă agerimea cîinelui. Doña Mergelina, măcar că se văzuse scăpată de belea, nu-şi uitase gîndul dintîi şi astfel îmi dădu de înţeles să nu-l las pe băiat să plece, lucru care decît toate îmi era mai nesuferit.

Cinară, iar cel care mai înainte stătuse în capul mesei se mulţumi acuma să îmbuce din mînă ca un hultan de vînătoare [1] şi nu ca un sultan în harem, căci nevoia îl învaţă pe om să mănînce şi mere pădureţe. După ce sfîrşiră de mîncat, doctorul dădu să-l însoţească pe băiat, încura-

[1] Joc de cuvinte între *gavilán*, „uliu, erete", şi *galán*, „craidon, filfizon". Comparaţia cu o pasăre care mănîncă din mînă sugerează „îmblînzirea" şi umilirea tînărului.

jat fiind de mine, dară stăpîna mea zise că nu voia să-l ştie în primejdie, nu care cumva să dea nas în nas cu hoţii, mai cu seamă c-aveau să treacă peste podeţul de la San Andrés, unde de obicei se ascund de slujbaşii legii atîţia lotri şi tîlhari. „Şi măcar că asta pentru un bărbat viteaz ca tine — zise — nu-i mare lucru, pentru mine poate fi cu primejdie, întrucît am o bănuială că am rămas grea şi orice sperietură mi-ar pune viaţa-n cumpănă de moarte. Lasă că băiatul o să poată dormi cu scutierul, doar sînt prieteni, iar mîine-n zori va să plece la casa lui." „Bine — zise el —, dacă asta ţi-e voia. Şi să fie într-un ceas bun. Acum aş vrea să mergem la culcare, căci sînt tare ostenit."

Plecară împreună, căci avea obicei de-şi lua totdeauna soaţa cu sine la culcare. Măcar că ea, avînd alte gînduri, se tot frămîntă în aşternut, fără a lipi geană peste geană, pînă ce dibui un plan drăcesc care îi pricinui mare necaz şi i-ar fi putut pricinui chiar moartea. Odaia în care dormeam era aşa de strîmtă, încît de la patul meu pînă la al ei nu erau nici patru paşi şi orişice mişcare făceai într-unul pe dată se simţea în celălalt, aşa că, dinspre partea asta, nu i se păru potrivită nici o încercare. Îşi aduse atunci aminte de catîrca din grajd, care era aşa de nărăvaşă, încît, de cum se vedea slobodă, pînă o prindeam, scula toată mahalaua în picioare. I se năzări doñei Mergelina că, dezlegînd-o, s-ar fi putut întoarce în pat înainte de a i se trezi bărbatul ca să se ducă s-o potolească, iar în răstimpul cît ar fi stat el s-o prindă şi să-i pună frîul ea ar fi avut destul răgaz spre a se desfrîna. Şi cum femeile trec lesne de la gînd la faptă, îndată ce-şi simţi bărbatul adormit, se ridică tiptil din pat şi, coborînd binişor în grajd, dezlegă catîrca, făcîndu-şi socoteala că s-ar fi putut întoarce în pat mai înainte ca aceasta să facă vreun zgomot şi să i se trezească soţul, rămînîndu-i astfel vreme spre a-şi pune în faptă gîndul ticălos. Numai că amîndouă — şi catîrca, şi bărbatul — parcă se vorbiseră mai dinainte : una să iasă repede din grajd, duduind cu copitele în podele şi umplînd uliţa de larmă, iar celălalt să o simtă atît de iute, încît se sculă într-o clipă din pat, drăcuind catîrca şi pe cel de i-o vînduse. Or, dacă femeia n-ar fi intrat iute în grajd, ar fi dat nas în nas cu bărbatu-său, care apucase de

jos o joardă de gutui și se pornise să mi-o croiască pe catîrcă, fugărind-o pînă în grajdul ei strîmt, unde abia de încăpu din pricina oaspetelui nepoftit pe care îl află înăuntru și care, neavînd unde să se ascundă, se tupilă după ea ; dar cum joarda era tare mlădioasă, mare parte din vergile pe care le primea catîrca nimeriră pe acel dalb și gingaș trup.

Eu stăteam pe trepte ca un osîndit care-l așteaptă pe călău să-i pună fùnia de gît, buimac și neștiind ce să fac, pentru că vedeam toate cîte se petreceau, fără să le pot afla vreo îndreptare. Prepelicarul, simțind zarva și mirosîndu-i a om străin în patul meu, sări să-l muște și să-l latre pe flăcăiandru. Și uite-așa, femeia în mîinile bărbatului, iar flăcăul în colții prepelicarului plătiră pentru ce nu făptuiseră încă. Eu, văzîndu-l pe stăpîn cum își descărca furia, fără să știe ce făcea cu-adevărat, îi zisei : „Ai grijă, stăpîne, ce faci ! Cîte bîte dai în catîrcă le dai în obrazul stăpînei care o îndrăgește afară din cale, fiindcă umbli domnia-ta cu ea ; așa că nu îngăduie nici măcar să o atingă soarele." „Mulțumește, doamnă catîrcă, pentru vorbele astea, că altfel pînă în zori aș fi stat să te tot croiesc. Ia vezi, e pe aici ceva ca s-o legăm ?" Eu îi răspunsei : „În curticica de colo ai să găsești o sfoară, că pe mine mă încercă un junghi în șale de nu cutez să ies din casă". Îndată ce plecă, mă așezai la ușă, slujind drept pavăză doamnei, care se și urcă în pat, fără să zică nici pîs, deși biata de ea era toată numai vînătăi.

Cît despre mine, ca unul care de cînd mă știu m-am străduit să împiedic cu orice preț o ocară, măcar că tare mai eram ostenit și nu-mi dădea inima ghes, de îndată ce se-ntoarse doctorul, îi luai frînghia și-l trimisei să se culce. Legai catîrca și mă urcai să mă odihnesc și eu în patul meu, unde-l aflai pe flăcău văicărindu-se din pricina prepelicarului, iar pe ea, într-al ei, oftînd cu suspine. Ci, întrebînd-o soțul care era pricina, răspunse tare mîniată : „Furiile care te-au apucat pe nepusă masă, taman cînd mi-era somnul mai dulce ; de spaima mare și de groază am căzut din pat și m-am lovit cu obrazul de o droaie de flecușteț ce se aflau pe jos, și-acum sînt plină de vînătăi". O liniști bărbatul cît putu de bine, și putu foarte bine, căci femeile cinstite, cînd se poticnesc și nu

cad în păcat, cad pe gînduri, pricepînd prea bine că unde nu e socotinţă, socoteala merge rău [1]. Or, ştiind ea prea bine că la a treia greşeală nu mai scapi de pedepseală, iar ea una cu chiu cu vai scăpase de osîndă, n-a mai vrut să-ncerce şi-a patra oară, aşa că se lăsă păgubaşă. Iar flăcăului, care abia se izbăvise de primejdii şi de colţii prepelicarului, îi pieriră puţina iubire şi multele ifose că luate cu mîna.

ZĂBAVA A PATRA

Cum toată noaptea fusese pînă atunci zbuciumată foarte, plină de încurcături, necazuri şi peripeţii, urmări fireşti ale unor nesăbuinţe întemeiate pe dezonoare, ofensă şi păcat, în scurtul răstimp ce mai rămăsese pînă-n zori dormirăm toţi aşa de adînc, încît nici eu, care nu prea am somn, nu mă deşteptai pînă ce nu se auziră bătăi zorite-n uşă, căci veniseră să-l cheme pe stăpînul meu la căpătîiul unui bolnav. Îmi înălţai privirea şi văzui că soarele scălda odaia toată. Mărturisesc cinstit că-n viaţa mea nu l-am privit mai fără chef ! Îl deşteptai pe flăcăiandrul cel învineţit, care părea mai degrabă vrăjit decît adormit. Or, înţelegînd eu că îşi pusese-n gînd să nu se mai apuce iarăşi de şolticării, prinsei a-i spune : „Să ştii că de primejdia cea mare tot n-ai scăpat, de n-ai să fii cu luare-aminte. E drept că pînă acum n-ai făcut de ocară casa asta, iar dorinţa, oricît ar terfeli conştiinţa, nu pîngăreşte cinstea nimănui. Cu toate astea, pentru bunul ei renume — vorbesc acum de stăpîna mea — şi pentru paza ta, cuvine-se să-ţi ţii gura şi să nu scoţi o vorbuliţă despre toate cîte s-au petrecut aici, căci, ca băiat tînăr ce eşti şi fără de ştiinţa vieţii, le-ai putea da în vileag, părîndu-ţi-se că sînt isprăvi vrednice de a fi povestite şi socotind că, de vei tăinui

[1] Jocul de cuvinte din original, ... *caen en la cuenta, que habiendo de ser muy estrecha, es de perdones* (aprox. „îşi dau cu socoteala, care, fiind temeinică, e spre iertare"), se bazează pe polisemia cuvîntului *cuenta*, „socoteală" şi „mătanie". *Cuenta de perdón* era un fel de rozariu care beneficia de o indulgenţă a Papei dată în favoarea sufletelor din purgatoriu (*cf.* S.G.G.).

numele, nimeni n-are să priceapă despre cine-i vorba, greşeală-n care cad mai toţi flecarii. Aşa că, ascultă-mă bine, doar e viaţa ta în joc ! Dacă ai să taci, n-ai să păţeşti nimica, dară de-ai să vorbeşti, moartea te aşteaptă. Nici o fărădelege nu-i cu putinţă cînd taina e păzită, dar cîte nu se mai săvîrşesc în fiecare zi din pricina flecărelii ! De vorbit, toţi oamenii-s în stare să vorbească, dar de tăcut, doar cei înţelepţi ştiu să tacă. Ci am credinţa că multele omoruri cîte se săvîrşesc, fără a-i afla pe făptaşi, au drept pricină tot ofense ale limbii. A păstra cu străşnicie o taină e o virtute, iar acela care nu dovedeşte asemenea virtute o va face pînă la urmă de frică. Cei care tac la vreme sînt preţuiţi şi lăudaţi, căci de palavragii cu toţii se scîrbesc. Dînd în vileag ce se cuvine să fie tăinuit, ne aruncăm noi singuri în primejdie de moarte, pe cînd, altminteri, ne ferim de rele, păzindu-ne şi viaţa, şi tihna sufletului. Nimeni n-a crăpat fiindcă a ţinut în el o taină, nici nu s-a înecat fiindcă şi-a înghiţit vorba. Albinele înţeapă după cum li-i cheful, dară odată cu acul îşi pierd şi viaţa ; aşijderea păţesc şi cei care dau în vileag taina pe care ar fi fost mai bine s-o păstreze în suflet. Deci ia aminte bine, tăcerea-i o virtute prea desăvîrşită şi de toţi preţuită. Aşa cum ne uimeşte un papagal neştiutor care vorbeşte răspicat, tot astfel ne minunăm de tăcerea unui om care însă ştie să şi vorbească. Şi ca să nu te mai obosesc atîta, dacă n-ai să-ţi ţii gura, pentru că aşa e înţelept, ai să taci de nevoie, din pricina primejdiei care te paşte de te vei atinge de onoarea unui bărbat aprig la mînie şi curajos precum e doctorul."

După ce i-am dat aceste şi multe alte poveţe, l-am trimis acasă mai mult mort de frică decît de amor, ori mai degrabă înspăimîntat decît înamorat. Stăpînul meu plecă în graba mare şi nu mai avu vreme să-şi arunce privirea la obrazul însemnat al nevesti-si, care, de cum se sculă, pînă a se îmbrăca şi a-şi vîrî picioarele în conduri, se duse glonţ să se privească în oglindă. Cînd îşi văzu coperta cam mînjită, se necăji atît de tare, încît zile de-a rîndul nu-şi scoase de pe obraz un văl, aşa de subţirel şi străveziu, de-ai fi zis mai degrabă că şi-l pusese în chip de podoabă şi nu de nevoie. De-ndată ce putui să-i vorbesc în tihnă, mă apropiai de locul unde stătea şi îşi dregea obra-

zul vătămat ; căinînd-o eu pentru multele vînătăi pe care izbutii, de bine de rău, să i le văd — căci oamenii cu chip bălan din orice izbitură și le fac —, îi spusei cu cea mai mare blîndețe de care eram în stare : „Ce zici, stăpînă, de norocul ce-a dat peste domnia-ta, căci altfel nu-i pot spune ? De cîte ori ai încercat ceva, el te-a păzit să-ți pui în faptă gîndul, pentru ca cinstea dumitale — gata-gata să se prăvălească-n țină — să n-aibă a pătimi și să rămînă-neștirbită într-un impas așa de mare. Și cîte stavile a pus în calea vrerii dumitale, ca să nu cazi în păcat, și cît te-a ajutat, ca să te poți căi la vreme ! Dacă ai cădea într-o apă foarte adîncă și ai ieși de-acolo fără să-ți uzi hainele, n-ai lua-o drept minune nemaiauzită și nemai-văzută ? Dacă te-ai arunca între mii de spade trase din teacă și ai scăpa nevătămată și teafără, nu ți-ai zice că acolo a fost mîna lui Dumnezeu ? Ei bine, fii încredințată că atît de vădită a fost milosîrdia divină față de domnia-ta și de soțul domniei-tale, încît te-a scăpat de însăși dorința ce nutreai, doar e lucru bine dovedit că puterea cea mai mare care ne doboară este vrerea proprie : ea ne biruie și ne înrobește mintea, nelăsîndu-i libertatea să cunoască judecata dreaptă ori măcar să încerce a o afla. De vreme ce dorința cuprinsă de desfrînare a supus un suflet așa de slobod, tot ea va fi aceea care, spășită și cuminți tă, va să-ți redea libertatea. Numai sufletele curajoase cunosc căința, cea care ne face prevăzători, tot astfel cum dîrzenia ne dă cutezanță. Cînd dorința ne îmboldește cu îndrăzneală, năpasta îndreaptă totul prin mijlocirea temerilor. Mai cuminte lucru e să te căiești din vreme decît să plîngi mai tîrziu. Un rău stîrpit de la început vestește un sfîrșit bun, așa că mai bine să iei aminte la necazul prin care ai trecut și să te oprești decît, stăruind, să aștepți să se îndrepte de la sine. Ferice de acela carele e cuprins de căință înainte de a se împlini răul ! Gîndurile ticăloase ce dau greș dintru început ne fac să luăm aminte bine la cele ce-or să vină. Cine nu greșește nu are de ce să se căiască și să se îndrepte, pe cîtă vreme acela care calcă strîmb are de ce s-o facă. Or, Dumnezeu a socotit că-i mult mai bine să fie păcate în lume, ca să le urmeze părerile de rău, decît să lase omenirea fără ele ; căci mult mai vădită e puterea și mă-

reţia lui cînd preschimbă tot răul în bine decît dacă ar ţine omenirea departe de rele. Ce bine-ar fi dacă toate nelegiuirile cîte se făptuiesc pe lume ar avea începuturi becisnice ca acesta, ca să fie mai mici din pricina căinţei ! Acum, stăpînă, vino-ţi în fire şi chibzuieşte la frumuseţea şi la cinstea domniei-tale, căci răului i-am pus eu capăt şi-am să-l stîrpesc de tot."

La toate aceste vorbe ale mele vărsă şiroi de lacrimi curate pe obrajii-i trandafirii şi-atît de mare îi era căinţa, încît ar fi înduioşat pe cel mai crunt călău din lume. Apoi, ştergîndu-şi ochii cu o năframă, îşi înălţă spre mine privirea plină de sfială şi îmi grăi, cu glas şoptit, într-acest chip : „Aş vrea, de mi-ar sta în putere, să-mi smulg inima din piept şi s-o pun în mîinile dumitale ca să vezi urmarea mustrării drepte ce mi-ai adus ; şi-ar fi spre alinarea nenorocirilor mele dacă mi-ai da crezare, aşa cum am făcut-o eu, nu doar primindu-ţi sfatul, ci urmîndu-l şi aducîndu-l la îndeplinire : căci cel care ascultă de bunăvoie înseamnă că doreşte să se îndrepte. Nu zic c-aş fi cu totul în afară de primejdie, doar atare încercări rămîn adînc înrădăcinate în suflet şi nu-l pot părăsi aşa degrabă ; dar cum iubirea şi neiubirea nu se mulţumesc niciînd cu jumătate de măsură — pentru că în chipul în care se zămislesc urmează aceeaşi cale —, tot astfel şi eu trec de la una la alta, căci după ce mi-am văzut învineţit şi vătămat chipul pentru care atîta cinstire şi cuviinţă îmi arată toată lumea, m-a năpădit o ură de moarte împotriva celui care a fost pricina a toate. Nemaipunînd la socoteală faptul că astă-noapte, în scurtul răstimp cît am putut închide ochii, am avut un vis ciudat : se făcea că, vrînd eu să culeg un măr frumos şi înmiresmat din pom, în clipa-n care l-am apucat în mînă a ieşit din el mult fum precum şi o năpîrcă uriaşă, care se încolăci de două ori în jurul meu, în dreptul inimii, strîngîndu-mă aşa de tare, de-am crezut că mi-a sosit sorocul. Or, cum nimeni din cei de faţă nu cuteza să-mi sară într-ajutor, un bărbat bătrîn se apropie şi-o omorî scuipînd-o drept în cap ; căzu moartă pe loc, slobozindu-mă din strînsoare, şi în aceeaşi clipă m-am trezit din somn. Ci, cugetînd la visul ăsta, nu mi-a fost greu să-i dau de rost, astfel încît, cu relele începuturi şi cu judecată bună, pînă la urmă am ajuns să-mi apăr cinstea şi viaţa şi

să simt în inimă tot atîta ură cîtă iubire avusesem altă dată, şi asta numai datorită bunelor şi cuminţilor sfaturi ce mi-ai dat. Drept pentru care, dacă pînă acum fostu-mi-ai doar scutier, de-acuma înainte să-mi fii sfetnic şi părinte, iar dacă ai văzut la mine vreun lucru care să fie în ochii tăi plăcut, îţi cer şi te rog să nu mă laşi şi să nu mă părăseşti nici de astă dată, nici cîte zile îţi vor mai rămîne de trăit, căci iubirea pe care o nutresc pentru dumneata e tot atît de mare pe cît e grija pe care ai arătat-o pentru bunul meu renume. Mi s-au deschis ochii mai înainte ca patima să mă robească întru totul ; măcar că vrerea s-a lăsat îndouplecată, cinstea rămas-a neştirbită. Iar dacă a spune «da» ar însemna a făptui[1], mi-aş osîndi chiar eu slăbiciunea ca pe o mare ticăloşie. Cine are tăria să se sprijine cînd se împiedică o va avea şi ca să se ridice după ce a căzut, iar cel care se căieşte nu e departe de îndreptare. Nu-mi pierd curajul din prea multă căinţă, dar nici nu mă ruşinez că am căzut în greşeală. Dacă se află în mine putere în stare să mă doboare, de ce n-ar fi şi ca să mă ridice ? Pe cînd eram lipsită de ajutor, m-am lăsat biruită, dar odată ce l-am primit trebuie să mă mîntuiesc. Dacă m-am lăsat în voia slăbiciunii mele, neîngăduind de la nimeni povaţă, de ce nu mi-aş veni în fire cu sfaturile ce mi-ai dat ? Cînd am căzut am fost singură, dar acum, cînd e să mă ridic, sîntem doi. Mai mult preţ pune bolnavul pe leacul care-l vindecă decît pe povaţa care îl apără de boală. Nu ţi-am primit sfatul dintîi şi-acum mă supun robiei leacului ce mi-ai dat. Bolnavului care nu se ajută singur spiţeria nu-i poate fi de ajutor, dar pe cel care îşi dă osteneala şi se străduieşte totul îl alină şi îl însufleţeşte. Mila trebuie să ne-o arătăm mai întîi nouă înşine : dacă eu nu mă îndrăgesc, ce rost mai are dragostea celorlalţi ? Dacă eu urăsc sănătatea, în van se nevoiesc alţii să mi-o cruţe. Dar de-mi doresc tămăduirea, jumătate din cale am şi străbătut-o. Cine ascultă de poveţe doreşte să afle calea dreaptă, iar cel care nu înlătură de la sine mustrarea nu e departe de a se îndrepta. Şarpele care îşi leapădă pielea voieşte să se schimbe. Nu este semn mai sigur că pomul va rodi decît

[1] Parafrazare a proverbului spaniol *consentimiento no es obra*, „a consimţi nu înseamnă a făptui".

căderea florii, nici dovezi de căință mai mari decît dezamăgirea și scîrba de tot ce ne prilejuiește răul. Toate astea le știu eu bine, tăicuță drag, și tare-s dornică să mă ridic, dar și hotărîtă să nu mai cad. Vino-mi într-ajutor cu buna ta povață și mîngîiere ca să-mi uit de necazuri, să redobîndesc ce am pierdut, să îndrept cele trecute, să prind curaj pentru întîmplările de-acum și să mă înarmez pentru cele ce-or să vină !"

Multe era pe cale a-mi spune frumoasa noastră cea spășită, dar într-acestea se întîmplă să pice și soțul ei acasă, așa că trebui să lase deoparte preadulcile-i vorbe de dezvinovățire ori de căință. De cum intră doctorul, ea se prefăcu supărată, acoperindu-și chipul cel vătămat, dar tot frumos, alintîndu-se și făcînd nazuri ca să o împace, lucru lesne de împlinit, căci o iubea cu multă duioșie. Cînd îi văzu obrazul, se necăji mai vîrtos decît ea și îi ceru iertare cu multă blîndețe, după care îi zise : „Draga mea, ar trebui să-ți lași un pic de sînge".

„Și la ce bun ?" — zisei eu. Iar doctorul răspunse : „Din pricina căzăturii". „Doar nu s-a prăbușit din turnul San Salvador." „Ce știi dumneata ? — zise doctorul. Din acea contuziune pricinuită de *laps* [1], clătinîndu-se părțile ipohondriace și rărunchii, s-ar fi putut întîmpla un *profluvium sanguinis* [2] ireparabil, iar de pe urma lividității feței ar putea rămîne o cicatrice perpetuă."

„Iar mai apoi — zisei eu — va ajunge arturul meridional la circumferința metafizică a vegetativului corporal și se va evacua sîngele din părțile hepatice." „Ce îndrugi acolo ? Nu înțeleg o iotă." „Zici că nu mă înțelegi, stăpîne ? Ei vezi, cu atît mai puțin te înțelege soața domnieitale. Pesemne vrei să spui că din pricina loviturii se poate aduna sîngele în locul acela, rămînînd semn pe față. Atunci la ce bun înșiri atîtea bazaconii ? Contuzie, laps, ipohondriace, profluvium, cicatrice, lividitate ? Unge-te, doamnă, cu oleacă de balsam, ori pune-ți o cataplasmă din frunze de ridiche și bate-ți joc de toate celelalte."

„Să știi că asta-i mai bună decît toate — zise ea rîzînd ; dar necazul cel mare e că mi-a pierit pofta de mîncare."

[1] În original, *lapso* (lat.), „cădere".
[2] *Profluvium sanguinis* (lat.), „hemoragie".

„Pune-ţi — zise doctorul — nişte absint la gura ventricolului şi apoi un clistir ; cu asta şi cu o fricţiune în părţile inferioare, dimpreună cu exonerarea ventricolului, o să scapi de toate.“ „Iar ? — zisei eu. Au medicii tineri n-ar putea vorbi şi ei pre limba noastră ca să-i priceapă toţi ?“ „Doar n-oi fi vrînd ca nişte cărturari iscusiţi să vorbească precum toţi neisprăviţii ?“ — zise doctorul. „Cît priveşte cele ce au de spus — îi răspunsei eu —, de bună seamă, nu ; dar cît despre chipul în care grăiesc, de ce n-ar face-o pe înţelesul tuturora ?

Odată, contele de Lemos, don Pedro de Castro [1], marele dregător, plecă să-şi vadă moşiile din Galicia. Or, fiind mătăhălos, gras şi mare băutor de apă, de la osteneala drumului dădu peste el o boală căreia doctorii îi spun hemoroizi. Şi cum nu-l însoţise nici un doctor în călătoria lui, Diego de Osma îi zise : «Înălţimea-Voastră, e aici unul care de cîteva zile tot vrea să vă cerceteze pulsul». «Păi dacă-i aşa, chemaţi-l degrabă» — zise contele. Îl chemară, iar omul nostru, care aflase de ce boală pătimea, se gîndi că nu strica să se înarmeze cu niscaiva retorică doftoricească, părîndu-i-se că în chipul acesta avea să-i cîştige bunăvoinţa contelui. Aşa că, îmbrăcînd el un strai ros şi soios, de-o culoare fără nume, între neagră şi albastră, şi punîndu-şi în deget un ghiul de-ai fi gîndit că e mîner de frigare, intră în odaia unde se afla contele, zicînd : «Vă sărut mîinile, Înălţimea-Voastră !» Iar Contele : «Fii bine venit, doctore !» Doctorul continuă : «Am aflat cum că Luminăţia-Voastră n-o duce prea bine cu orifiţiul». Contele, care era tare mucalit din fire, îi cunoscu pe dată meteahna de care suferea şi-l întrebă : «Au ce mîncare de peşte e orifiţiu ăsta, doctore ? Ori o fi vorba de fiţe ? Că mie fiţele nu-mi plac.» [2] «Senìore — zise doctorul — orifiţiu este acea parte pe unde se inundă, se exonerează şi se expelează înmundiţiile dinlăuntru care se adună de pe urma decocţiunii hranei.» «Fii mai lămurit, doctore, că nu te

[1] Espinel s-a aflat un timp în slujba Contelui de Lemos, don Pedro Fernández de Castro, vicerege în Perú, protector al artiştilor *(cf. Zăbava XXIII* şi *XXIV)*.

[2] În original, jocul de cuvinte se bazează pe asemănarea fonetică dintre *orificio*, „orificiu“, şi *orífice*, „orfevru“. Întrebarea contelui este aşadar : „O fi vreun aurar ori ce ?“

pricep» — zise Contele. Iar doctorul: «Seniore, orificiu se zice de la *os, oris,* şi *facio, facis, quasi os faciens* [1], întrucît, aşa cum avem o gură pe unde îndeobşte intră bucatele, mai avem alta pe unde ies resturile». Contele, care, măcar că bolnav, se prăpădea de rîs, îi spuse: «Păi asta se cheamă pe limba noastră aşa — şi-i spuse curat pe nume. Du-te cu Dumnezeu, că nu eşti bun de doctor; toate la dumneata sînt doar flori retoriceşti.» Şi uite-aşa, taman cînd gîndea să dobîndească bunăvoinţa contelui, o pierdu cu totul şi plecă ruşinat, iar contele rămase hohotind de se cutremura patul cu el, ba chiar şi odaia. Ci eu socot drept neîndoios că e o adevărată alinare pentru bolnavi cînd doctorul le vorbeşte pe-nţelesul lor, aşa fel ca bieţii de ei să nu intre la griji. Apoi, mai sînt datori să fie blînzi şi prietenoşi, s-arate chip vesel şi să le vorbească cu dragoste; cuvine-se cînd şi cînd să mai spună chiar vorbe de duh şi istorioare vesele, să fie cuviincioşi, curaţi şi bine mirositori, să se arate atîta de grijulii faţă de bolnav, de parcă numai la el le-ar sta gîndul; să ia aminte dacă patul e bine făcut şi aşternutul curat şi să se poarte precum doctorul Luis del Valle, care pe toţi cîţi îi îngrijea îi povăţuia să ia sfînta cuminecătură, alinîndu-le totodată durerile cu întemeiate nădejdi de tămăduire. Ci mai sînt unii doctori, atît de neştiutori întru ştiinţa bunei cuviinţe şi a politichîei, încît, voind a se împăuna cu iscusinţa lor şi a-şi spori cîştigul, le vîră oamenilor în cap, chiar de-s sănătoşi, că sînt pierduţi, ca să se îmbolnăvească pînă la urmă de-a binelea; şi întrucît se socotesc slujbaşi ai naturii, e bine atunci să fie întru toate. Nu mai vorbesc de miile de nesăbuinţe pe care le fac cînd e să afle şartul bolii ori în alegerea leacurilor."

„Numai doctorii bătrîni — zise stăpînul meu — o iau aşa pe îndelete, cum spui dumneata, luînd aminte la toate parascoveniile. Noi, neotericii [2], urmăm o altă cale; iar cît priveşte curarisirea, avem metoda purgării şi a sîngerării,

---

[1] *Os, oris* (lat.), „gură"; *facio, facis* (lat.), „a face"; *quasi os faciens* (lat.), „ca o gură".

[2] După Covarrubias (*ap.* S.G.G.), *neotéricos,* „modern, nou", era un neologism frecvent în epocă, format pe baza cuvîntului grec νεώτερος

mai folosindu-ne şi de unele remedii empiricești.“ „Ei, vezi, stăpîne, şi din pricina asta mă feresc de doctorii cei noi. Am cunoscut odată unul, de ani puţini şi cu tot atîta ştiinţă a vieţii, student destoinic, care îmi cîştigase prietenia cu anume aforisme ale lui Ipocrate, ştiute pe de rost şi rostite cu multă izmeneală, dar la vreme potrivită. Cînd m-a pălit întîia dată podagra, m-am lăsat pe mîinile lui, din care mîini am ieşit asudat tot şi uns cu toate unsorile de pe lume. Şi tot astfel aş mai fi şi în ziua de astăzi dacă nu mi-aş fi luat singur pulsul şi nu l-aş fi aflat cu intercadenţe [1]. El însă, zicîndu-mi că, vezi Doamne, nu nimeriserăm leacul — de parcă şi eu aş fi greşit —, mă lăsă de izbeliște şi plecă sfiit şi ruşinat. Dar eu, fiind tare de vînă şi cîrmuindu-mi bine viaţa, m-am pus repede pe picioare şi cînd m-am întîlnit la răspîntia Îngerului faţă-n faţă cu el, a lui roşie ca ardeiul, iar a mea galbenă ca ceara, m-am luat de dînsul în aşa chip, că n-a scăpat de gura mea la fel de lesne cum am scăpat eu din mîinile lui. Doctorii mari pe care i-am cunoscut şi îi cunosc, de cum ajung la căpătîiul unui bolnav, se străduie cu mare luare-aminte să afle sorgintea, pricina şi şartul bolii, dimpreună cu umoarea precumpănitoare a paţientului, ca să nu-i dea leacuri colericului ca flegmaticului, iar celui sangvin ca celui melancolic, şi chiar, dacă e cu putinţă — măcar că nu se află pe lume o atare ştiinţă —, să afle natura ascunsă a bolnavului. Doar într-acest chip este dibuit leacul cel mai nimerit, iară doctorii dobîndesc faimă.“

„De cînd sînt — zise doctorul — n-am văzut scutier mai învăţat şi mai mintos.“ „Mai degrabă dezmăţat şi smintit — i-o întorsei eu —, pentru că, de îndată ce văd o vorbă adevărată urgisită de alţii, sînt gata s-o apăr cu trup şi suflet.“

„Ce ştii dumneata de intercadenţe — zise doctorul — ori care-s semnele de podagră, dacă de cele dintîi ai scăpat, iară de cealaltă nu pătimeşti ?“ „Intercadenţele — răspunsei eu — le-am avut altă dată, cînd au dat peste mine niște pîrdalnice de boli tare cu primejdie, dar eu unul pot spune

[1] În original, *intercadencias*. După cum precizează *Diccionario de Autoridades* (*ap.* S.G.G.), termenul, folosit mai ales în medicină, denumea orice fel de iregularitate a pulsului. Intercadenţele erau considerate ca un semn ce prevestea moarte iminentă.

că nu m-am pierdut eu firea, dimpotrivă. Pe un doctor tînăr, cam filfizon el, care venise să mă îngrijească pe cînd mă aflam la Málaga, a trebuit să-l îmbărbătez chiar eu, că tare se mai pierduse cu firea, bietul, cînd mi-a cercetat pulsul. Or, de rîndul acela pot spune că eu am fost doctorul, iar el bolnavul. Şi chiar de mi-ar spune cineva că aşa e pulsul meu de la natură, tot intercadenţe se cheamă că sînt. Ei, şi de pe urma fierbinţelilor acelora care mă topeau şi de care am scăpat turnîndu-mi un ulcior cu apă rece peste piept, m-am pricopsit cu nişte aghioase cam puturoase, pentru care îmi dădu un leac nemţesc ; şi de l-aş fi ascultat, băieţii ar fi spus de bună seamă că am luat luleaua neamţului [1] şi ar fi făcut tot atîta haz pe socoteala mea, pe cît am făcut eu de el, căci unui om coleric, cu sîngele fierbinte ca mine, şi, pe deasupra, născut într-un ţinut călduros, i-a poruncit să nu pună strop de apă în gură cîte zile o avea, iar de podagră voia să mă vindece cu un sfat din Cicerone, care spune că adevărata sănătate stă în a nu mînca decît ce ne prieşte şi a ne feri de cele care ne pricinuiesc suferinţă. Nu am obicei să mănînc bucate umede, nu beau între mese, seara nu mănînc, nu-mi potolesc setea decît cu apă, în fiecare dimineaţă, înainte de a mă da jos din pat, mă frec bine pe tot trupul, din cap pînă în picioare, iar cînd îmi simt stomacul încărcat, mai dau afară din bucate ; în chipul acesta şi cu cumpătarea în alte cele mă păzesc de podagră."

Să-mi fie cu iertare, Luminăţia-Voastră [2], dacă vă plictisesc cu toate păţaniile cîte mi s-au întîmplat pe cînd eram în slujba acestui doctor, dar le povestesc cu gîndul că poate cuiva tot or să-i fie de folos. Doctorul îmi zise atunci : „Jură-mi-te pe viaţa dumitale că-mi vei spune cinstit dacă ai fost la învăţătură şi unde, întrucît te porţi cu atîta chibzuinţă şi înţelepciune, că tare te-am îndrăgit ; iară de-aş fi eu un domn sus-pus, nu te-aş lăsa de lîngă mine nici o clipă măcar". „Aşijderea şi eu, tăicuţă drag — grăi doña Mergelina —, şi deie-ţi Cel-de-Sus zile multe ca să ne po-

[1] Expresia spaniolă *comer, beber como un tudesco*, „a mînca, a bea mult", îşi află echivalentul în rom. „a lua luleaua neamţului", „a se îmbăta".

[2] Arhiepiscopul de Toledo, căruia îi este dedicată cartea. Espinel face deseori referire la el *(cf. Zăbava I)*.

vesteşti cum ţi-ai dus pînă acuma viaţa. Ci, cum eşti aşa de mucălit, ne-om bucura amîndoi să te ascultăm : doctorul pentru cele ale minţii, iară eu pentru cele ale inimii."

„Nu e cuminte lucru să povesteşti de multe ori năpastele ce-ai pătimit — zisei eu. Amintirea necazurilor îndurate îl poate duce pe cel lovit de soartă la deznădejde. De aceea nici nu se aseamănă belşugul cu restriştea, căci amintirea nefericirilor la vreme de restrişte sporeşte mîhniciunea, pe cînd, în belşug, sporeşte plăcerea de-a trăi. Nu se cuvine să-i ceri celui care se mai află încă într-o ticăloasă stare să povestească obidele trecute, căci asta ar însemna să-i zgîndări rana pe cale a se vindeca, trezindu-i amintirea nenorocirilor pe care doreşte să le închidă în uitare. Acela carele a scăpat de furioasele talazuri ale mării nu se mulţumeşte doară să se vadă izbăvit de el, ci doreşte să sărute ţărmul, dar cel ce se mai află în mijlocul furtunii nu se gîndeşte la altceva decît cum anume să-şi afle mîntuirea. Oi fi eu sărac lipit, dar mi-e sufletul bogat şi dacă acum, cînd soarta m-a aruncat aşa de jos, nu m-a cuprins deznădejdea, la ce bun să nădăjduiesc într-o stare mai înaltă ? Şi-apoi, restriştile mele nu-s dintre cele ce pot fi povestite în multe rînduri."

ZĂBAVA A CINCEA

Dar cum femeile nu suferă împotrivire cînd şi-au vîrît ceva în minte, cu cît mă încăpăţînam eu mai tare, cu atîta mai vîrtos mă îndemna stăpîna mea să-ncep a povesti, căci, avînd suflet nobil şi socotind, pesemne, că o îndatorasem într-un fel, nu se sfia, ba chiar căuta în fel şi chip să-mi dea de înţeles cum că îmi era din cale-afară de recunoscătoare. Aceasta este osebirea dintre o inimă cinstită şi curată şi una de soi rău şi rea-credinţă : omul bun din fire îţi mulţumeşte chiar şi pentru binele ce ai de gînd să-i faci, pe cîtă vreme omul abraş şi arţăgos nu doar că nu aduce mulţumiri, ci, pe deasupra, face tot ce-i stă în putere spre a ponegri binele primit. Numai că eu, cu cît se străduia mai tare stăpîna mea să-mi dea de înţeles recunoştinţa ei — de parcă ar fi fost încredinţată că mă pur-

tăsem astfel doar spre a-i fi pe plac —, mă socoteam şi mai jignit ; căci nu se cade, cunoscînd păcatele semenilor noştri, pe care ori le avem cu toţii, ori sîntem înclinaţi în chip firesc să le săvîrşim, să le arătăm mai mică preţuire. Numai din întîmplare ori din pricina încrederii ce ne-a fost arătată putem cunoaşte taina altora : dacă e din întîmplare, însăşi natura ne învaţă că acelaşi lucru ni se poate întîmpla şi nouă ; iar dacă e încrederea la mijloc, tocmai din pricina aceasta trebuie să avem grijă de bunul nostru nume. A tăinui greşalele aproapelui e faptă îngerească, iar a le da în vileag, cîinească, doar se ştie bine că numai cîinii, cu cît săvîrşesc un rău mai mare, cu atîta latră mai vîrtos. Dorinţa de a afla tainele bine ascunse se naşte în sufletele ticăloase, care, nefiind vrednice de cinstire prin puterea virtuţii, poftesc s-o dobîndească pe seama celorlalţi. Cine rîvneşte să afle greşalele aproapelui ţine, pesemne, să se pună rău cu toată lumea şi să-i fie date cusururile în vileag. Fericiţi cei la urechile cărora n-au ajuns păcatele semenilor săi, căci în chipul acesta nu vor putea jigni pe nimeni, nici nu vor fi jigniţi ! Mai sînt cîte unii, atît de în răspărul firii, încît socot c-au dobîndit un giuvaer de preţ cînd află de vreun păcat săvîrşit de alţii. Cei care au un obicei netrebnic ca acesta nu vor şi pace să priceapă că nu îşi pot ascunde prin nici un fel de vicleşug nelegiuirile, ştiut fiind că toate aduc în umbra lor pedeapsa şi nu se află gînd becisnic care să nu-şi găsească seamănul pe lume sau unul şi mai ticălos.

Întrebat fiind la un sobor bisericesc de avea ştiinţă de păcatele ori rătăcirile soţilor săi, un cucernic monah, nu prea şcolit, dar îmboldit de gînduri bune, răspunse că nu ; căci de auzise cleveteli pe seama lor, ori nu le luase în seamă, ori le uitase cu totul, iară de i le povestise cineva anume, ori nu ascultase la vorbele acestea, ori nu le dase crezare. Altul, în schimb, după ce-şi ponegri fără ruşine soţii, spre a se înălţa pe sine, a ieşit mai vinovat decît toţi.

De-am îndrugat atîtea vorbe, am făcut-o doar spre a zugrăvi mai bine teama care o încerca pesemne pe stăpîna mea la gîndul că-i puteam da taina în vileag, ori că plănuiam, cum se spune, să-i pun mîna în gît. Şi astfel, stăruind

în temerile ei, îmi spuse că luase bine aminte la cuviinţa şi buna mea purtare şi că nădăjduia să mă poată păstra în preajma ei, spre a-i ţine loc de tată ; drept pentru care îşi făcuse socoteala că nu strica să mă însoare cu o cimotie de-a ei, o copilă de ani puţini, gingaşă şi chipeşă la făptură. Or, mărturisindu-ne mie şi bărbatului ei planul ce iscodise, prinse totodată a ridica în slăvi bunătatea şi virtutea fetei, dîndu-mi de înţeles cît de bine mi-ar prinde la bătrîneţe să mă însor cu ea. La care eu îi răspunsei : „Stăpînă, n-am să fac atare lucru pentru nimic în lume, vorba ceea : de se-nsoară un hodorog, iute-şi dă pielea zălog“ [1]. Şi pe cînd ea făcea mare haz de iznoavele mele, eu mi-am urmat vorba spunîndu-i cum că în Italia e o zicătoare : „Moşneagul care se însoară a dat în boala iezilor : ori moare curînd, ori îi cresc coarne“. „Isuse Cristoase ! — făcu dînsa. Cum poate să-ţi treacă prin cap, om cinstit şi cuviincios cum eşti, atare nerozie ?“ „Doamnă — îi răspunsei —, doar văd eu bine — şi totdeauna am văzut — că moşneagului care se însoară cu o copilă toate ale trupului i se topesc pe-ncetul afară de frunte, care îi creşte tot mai mult.

Fetele tinere au inimă sprinţară şi se veselesc în tovărăşie, s-ar tot juca şi-ar tot sălta ca nişte ciute, iar bărbatul, bătrîn fiind, ca cerbul şi el, ce să facă alta ? Nici iepurii nu-s hăituiţi de ogari precum nevasta omului bătrîn de către curtezani şi craidoni ; nu se află tînăr prin preajmă care să nu-i fie cimotie, nici babă bisericoasă care să nu-i fie prietenă bună ; cutreieră toate bisericile să facă, chipurile, mătănii, fie ca să mai scape de bărbat, fie spre a-şi mai întîlni cumetrele. Dacă bărbatul e sărac, se tînguie întruna de el ; dacă e cumva bogat, nu trece mult şi-l lasă despuiat precum smochinul iarna, numai cu poamele în vîrf. Doar n-am pregetat în tinereţele mele să-mi aburc pe umeri asemenea povară ca să mi-o iau acum pe cap ? Să mă păzească Dumnezeu şi să-mi ţie mintea întreagă, că tare bine mi-e de unul singur ! De-acuma ştiu să mă chivernisesc şi să mă împac de minune cu singurătatea. Nu ţin să intru iar la griji. Şi mai lasă-le păcatelor de poveţe deşarte !“

[1] În original, *...quien se casa viejo, pronto da el pellejo.*

În vreme ce doctorul se prăpădea de rîs, nevasta lui se gîndea cam în ce chip să-mi răspundă ; pînă ce în felul ei mucalit şi plin de duh ne spuse : „Cîte ne mai e dat să auzim şi să vedem ! Bine e să trăieşti ca să mai cunoşti şi alţi oameni şi alte firi ! Eşti cel dintîi bătrîn pe care l-am întîlnit şi pe care îl aud zicînd că n-ar pofti însurătoarea cu o copilă. Toţi tînjesc după însoţirea cu sînge tînăr ca să şi-l încălzească pe-al lor. Pînă şi copacii bătrîni, de-i altoieşti, întineresc ; plantelor, ca să nu degere, li se face adăpost ; finicul, cînd nu-şi are alături soaţa, nu rodeşte. Ce bine poate aduce singurătatea decît mîhniciune, ba chiar şi deznădejde ? Toate făpturile de pe lume, cugetătoare ori ba, tînjesc după un tovarăş. Nu face ca acel firoscos de filozof care, întrebat fiind cînd e vremea cea mai potrivită pentru însurătoare, a răspuns astfel : de eşti flăcău, e cam devreme, iară la bătrîneţe, e prea tîrziu. Şi ia aminte bine că mie, uneia, mi-ai face o mare bucurie, iar pentru tihna dumitale e mai cuminte să trăieşti la adăpost."

„Mărturisesc — îi spusei — că vorbe atît de alese, meşteşugite şi pline de duh ar îndupleca pe orişicare, dară nu pe mine, care la viaţa mea văzut-am multe şi sînt deprins cu sihăstria. Iar adevărurile limpezi ca acesta nu au nevoie de îndemnuri retoriceşti, întrucît e lesne de înţeles că, de s-o însura un moşneag cu o copilă, iară ea se va purta cum se cuvine, le vor rămîne odraslele de izbelişte, căci în cîţiva ani numai or s-ajungă amîndoi de-aceeaşi vîrstă, moşneagul prinzînd vlagă şi sleind-o pe a bietei fete. Iară de nu se-ntîmplă astfel, înseamnă că soaţa şi-a pus ochii pe ce are de moştenit, gîndind să se facă stăpînă pe vrerea şi gîndurile toate ale bărbatului ce şi-a ales. Dar ia să-mi spuneţi mie, cam cum aş arăta cu părul meu cărunt lîngă o copilă dalbă şi bălaie, gingaşă şi frumoasă, care, cînd şi-ar înălţa privirea să-mi privească chica, mi-ar vedea capul mai neted decît călcîiul, iar barba mai creaţă şi mai colilie decît a Cidului [1] ?"

[1] Personaj istoric, devenit eroul unor balade şi al celebrului poem *Cantar de Mio Cid*, în care Cidul apare deseori caracterizat prin epitetul *el de las barbas floridas*, „cel cu barba colilie".

„Nu-ţi face sînge rău din pricina aceazta — zise dînsa —, căci Juan de Vergara [1] are o căneală aşa de neagră şi de bună, încît din cîţi bărbaţi cărunţi ori femei albite îi intră-n casă, nu-i unul să-l mai poţi cunoaşte cînd pleacă de-la dînsul."

„Nici ei singuri nu se cunosc prea bine — zisei eu —, de se folosesc de atari tertipuri ; şi sînt încredinţat că slăbiciunea asta o poţi afla numai la cei care habar nu au cum le este alcătuirea, căci nu ştiu la ce-ar putea sluji să-ţi străvesteşti părul cărunt, decît poate drept îndeletnicire pentru niscaiva tăbăcari care nu pregetă să-şi înnegrească mîinile precum ebenul de Portugalia [2]. Şi ca să nu vorbesc cu păcat, cei care se folosesc de-atare vicleşug au atîta noroc, încît pe nimeni nu pot amăgi decît pe ei singuri, fiindcă toţi ştiu care e adevărul, drept pentru care le mai adaugă nişte ani pe lîngă cei mulţi pe care-i au. Iar lor nu le vine mintea la cap pînă ce, din pricina vreunei boli, nu se mai cănesc şi cînd îşi privesc în oglindă barba, arată întocmai ca un cal breaz. Căci de se-ntîmplă cumva să fie văpseaua de culoarea bărbii — şi mai ades aşa se-ntîmplă —, de cum o bate soarele arată ca un curcubeu. De-ar fi cu putinţă să-ndrepţi cu căneala şubrezenia vederii, să-nlocuieşti dinţii lipsă, să prinzi iar vlagă ori să opreşti anii în loc spre a amăgi moartea, cu toţii ne-am căni. Dar moartea se poartă cu cei căniţi întocmai ca vulpea cu măgarul din Cumas [3], care s-a îmbrăcat într-o blană de leu ca să bage spaima în celelalte dobitoace şi să pască în voie ; numai că vulpea, văzîndu-l păşind aşa agale, îşi aruncă pe dată ochii-n jos şi, zărindu-i copitele, îi zise : «Măgar eşti !» Aşa şi cu moartea, numai ce se uită la părul lor cănit şi le zice : «Bătrîn eşti !» Cănească-se cine-o vrea, că după gîndul meu e mai de preţ limpezimea decît întunecimea, ziua decît noaptea, dalbul decît negrul. Mai bucuros aş vrea s-arăt precum un porumbel decît ca un corb, şi mai frumos e fil-

[1] Juan de Vergara este, după cum se aminteşte în *Zăbava III*, bărbierul la care îşi făcea ucenicia flăcăul cu chitara.

[2] Portughezii făceau mult comerţ cu abanosul adus din America şi probabil că din acest motiv i se spunea abanos de Portugalia (*cf.* S.G.G.).

[3] E vorba de o fabulă atribuită lui Esop, dar aparţinînd în realitate lui Babrios.

deşul decît ebenul. Dacă, aşa cum din negre se preschimbă-n albe, s-ar preface iar în negre, cu cît mai odioase ar fi bărbile pentru culoarea cea smolită ? Într-un cuvînt, argintul e mai desfătător decît ebenul. Şi pe urmă, nu era de-ajuns însurat, să mai fiu pe deasupra şi cătrănit ?"

„Haide, haide — zise stăpîna mea —, că-n felul acesta mai scuteşti din anii pe care altcum nu-i chip să-i tăgăduieşti."

„Măcar că oamenii cinstiţi — zisei eu — niciînd nu s-ar cădea să mintă, la toate-n lumea asta poate fi de folos o minciună, afară doar cînd e vorba de vîrstă şi de jocurile de noroc, căci nici anii nu-s mai puţini dacă-i tăgăduieşti, nici cîştigul nu-ţi va fi luat de-l mărturiseşti. Să nu-mi uit însă vorba : însurătoarea e lucru sfînt, nu zic ba, dar dacă n-o rîvnesc, asta se trage din nevolnicia mea şi nu din harurile-i minunate ; dorească-şi-o cine e la vîrsta potrivită şi are chef de ea, cu rînduiala pe care firea însăşi o cere, vreau să spun că nu-i cuminte lucru soţii să fie amîndoi copilandri sau nişte băbătii, da' nici el moş şi ea copilă, ori ea babă şi el fecior. Asupra cărui fapt părerile sînt împărţite printre filozofi, iar cea mai înţeleaptă dintre ele este ca bărbatul să fie mai mare ca nevasta cu zece, doisprezece ani ; dar să am eu cincizeci, iar doamna, soaţa mea, cincisprezece ori şasesprezece, e ca şi cum ai încerca să potriveşti un glas mai gros şi unul subţirel, aşa fel încît să cînte aceleaşi sonuri, lucru cu neputinţă de înfăptuit, întrucît, prin însăşi firea lucrurilor, între ele se află şapte trepte."

„Bine, bine, dar n-ai fost îndrăgostit la viaţa dumitale niciodată ?" — mă întrebă stăpîna mea. „Şi-n cîte rînduri ! Ba am ticluit şi stihuri şi am iscat gîlceve, c-aşa e tinereţea, necugetată şi neroadă."

„N-o fi fost întocmai precum spui — zise doña Mergelina —, doar oamenii cu judecată înţeleaptă potrivesc lucrurile altfel decît ceilalaţi." „Să nu mai aud — spusei eu —, de o îndeletnicire care va să-l preschimbe pe om în cucuvea, făcîndu-l să păzească cimitire, să-ndure gerul ori neajunsuri şi primejdii, atît de răspîndite la vreme de noapte, şi încă multe alte necazuri pe care ar fi mai bine să nu le pomenesc aici. Cel ce rătăceşte în toiul nopţii vede

cusururile şi pagubele altora, dar nu şi le ştie pe ale sale, şi uite-aşa îşi iroseşte într-o clipă tinereţea şi-şi face prost renume la bătrîneţe. Cîte din lucrurile ce se petrec în bezna nopţii nu-s socotite pe nedrept nelegiuite, nefiind defel astfel ! Cîte nu mai povestesc despre spaimele şi temerile lor cei ce se preumblă noaptea, lucruri care de s-ar petrece ziua-n amiaza mare ne-ar stîrni doar rîsul !

Mi-aduc aminte că-ntr-un rînd, cînd n-aveam mintea cea de-acum, dădeam tîrcoale unei case din mahalaua San Ginés ; şi cum era în marţea Carnavalului, după prînz, îmi trimise vorbă doamna mea să-i aduc niscaiva bunătăţi de frupt, că era Lăsata secului de carne şi, după cum bine ştiţi, în zile ca aceasta oricine îţi poate cere atare lucru, fără să fii dator să-i împlineşti dorinţa. Voind eu însă să mă arăt plin de curtenie, fiind cel dintîi dar pe care i-l făceam, mi-am vîndut nişte lucruşoare care-mi erau de mare trebuinţă şi, după ce se mai domoliră hărmălaia şi zarva iscate de puşcoace şi bătăile cu portocale şi încetă mucenicia neamului cîinesc pricinuită de tinichelele legate de coadă, de care, bieţii, fug de rup pămîntul [1], mă-nfăţişai într-un chivot al hulpăviei şi îndesai într-un ştergar o plăcintă, o pereche de potîrnichi, un iepure şi niscaiva gogoşi ; apoi, legînd bocceaua bine, o pornii înspre casa doamnei mele gîndind să i-o dau printr-o fereastră pe la miezul nopţii ; şi cum a doua zi era sărbătoare mare [2], zi de multă reculegere (cu toate că-n ajun fusese tot o veselie pentru ştrengarii de băieţi şi mare chin şi vai pentru bieţii cîini), pretutindeni domnea o linişte adîncă, astfel că, deşi aveam povară grea asupră-mi, nu mă putea zări chiar nimeni. Cînd ajunsei la răscrucea de la San Ginés, auzii paşii străjii care se apropia şi mă ascunsei în capela cimitirului, unde stă un catafalc pentru slujbele de pomenire şi pentru înmormîntări ; şi, pînă să ajungă străjerii la mine, mi-am vîrît bocceaua, înnodată bine, printr-o gaură mare aflată în

[1] În timpul Carnavalului, dar mai ales în ziua de Lăsata secului, cea mai răspîndită distracţie era aceea de a chinui cîinii legîndu-li-se de coadă băşici umplute cu pietricele, joc care constituia mai ales desfătarea copiilor.

[2] După Lăsata secului, urma Miercurea de cenuşă *(Miércoles de ceniza)*, sărbătoare care marca începutul perioadei de meditaţie şi reculegere a postului.

partea de jos a catafalcului ; apoi, scoţînd nişte mătănii pe care le port mereu cu mine, am început a le înşira pe degete, cu chip că mă rugam. Sosi şi straja şi, gîndind că sînt vreun răufăcător ascuns într-un lăcaş sfînt [1], se luară de mine, întrebîndu-mă ce făceam acolo.

Într-acestea sosi şi alcaldele [2], care, zărind rozariul din mîna mea şi luînd aminte-la puţina-mi tulburare — că e de mare-nsemnătate să nu te pierzi cu firea în orice împrejurare te-ai afla —, le porunci să mă lase în plata Domnului, iar mie îmi zise să-mi iau mai degrabă tălpăşiţa. Mă prefăcui că plec şi îndată ce se făcură nevăzuţi mă întorsei să-mi iau bocceaua cu de-ale gurii din negrul catafalc unde-o lăsasem, măcar că mă-ncerca oleacă teama din pricina ceasului tîrziu şi a singurătăţii ; întinsei mîna şi braţul cît putui de mult, dar nu dădui peste ştergar şi ce se-afla într-însul, din care pricină mă trecură fiori de gheaţă şi mă cuprinse tremuriciul. Şi cum să nu-mi stîrnească groaza o întîmplare ca aceea, într-un cimitir, lîngă un catafalc, iar pe deasupra la ceasurile unsprezece din noapte şi pe o linişte aşa de-adîncă, de-ai fi zis că se apropia sfîrşitul lumii. Tot în vremea asta, de sub catafalc răzbătu un zuruit de fiare de-am crezut că-s mii de lanţuri şi tot atîtea suflete pătimind în chinurile iadului. Aşa de mari fură tulburarea şi sminteala ce mă cuprinseră, că-mi uitai de iubire şi de bucate, dorindu-mi să mă aflu la o mie de leghe depărtare de-acele locuri ; dar singurul gînd mai acătării ce-mi dădu prin minte a fost să-mi iau picioarele la spinare, aşa că mă-ndepărtai de-acolo tiptil, lipit de perete, părîndu-mi-se că pe urmele mele se luase o întreagă oştire de răposaţi ; şi cum păşeam eu aşa, plin de tulburare, simţii deodată că mă trage cineva de mantie ; mă spăimîntai atît de tare, că mă prăvălii cît eram de lung pe jos, cu nasul pe straja spadei ; întorsei capul să văd de nu era cumva vreun schelet descărnat şi nu zării decît mantia agăţată de un cui al crucii care se află în zidul acela ; răsuflai mai

[1] Infractorii urmăriţi de poliţie îşi puteau afla azil în biserici. În special catedralele ajunseseră loc de întîlnire pentru hoţi şi femei de stradă.

[2] Alcaldele reprezenta autoritatea cea mai înaltă în cadrul administraţiei municipale sau districtuale, funcţie oarecum echivalentă cu cea de primar.

ușurat și prinsei oleacă de curaj, scăpînd de cuiul ce mi se înfipsese în minte și în mantie, dar nu de groaza catafalcului.

Mă așezai să mă odihnesc, privii în jurul meu să văd de se afla cumva ceva care să-mi țină de urît și stătui o vreme să-mi trag sufletul, că eram așa de istovit, de parcă aș fi străbătut o sută de leghe prin coclaurile din Sierra Morena. Am început să chibzuiesc la cele întîmplate, frămîntîndu-mi mintea în fel și chip cam cum aveam să povestesc cele petrecute fără să fi văzut de fapt nimic, fiindcă de pomeneam de spaima pe care o trăsesem, fără a ști de era sau nu întemeiată, însemna să mă fac de ocară și să-mi meargă buhul de fricos ori mincinos ; iară și de nu povesteam nimic însemna să trec drept un ticălos în ochii doamnei mele, după ce cheltuisem și ce nu aveam, fără a spune unde nimeriseră bunătățile cumpărate. Pe de altă parte, de s-ar fi întîmplat să fie duhul vreunui răposat pe-acolo, n-avea el nevoie de bietele-mi bucate, iară de era vreun om în carne și oase, nu putea fi așa de scurt încît să nu dau de dînsul cînd mi-am întins brațul.

În cele de pe urmă mi-am făcut socoteala într-acest chip : de-o fi diavol, făcînd asupră-i semnul crucii, are să-și ia tălpășița fără doar și poate ; de e vreun duh rătăcitor, oi ști de cere niscaiva prinoase ; iară de-i om, am mîini și-o spadă la fel de bune ca și ale lui. Și cu acest gînd în minte, mă îndreptai plin de curaj spre catafalc, îmi trăsei spada din teacă și, înfășurîndu-mi mantia pe braț, rostii plin de hotărîre : «În numele preotului ce slujește în această biserică, îți poruncesc, de ești duh necurat, să ieși pe dată din sfîntul lăcașul acesta, iară de ești vreun suflet rătăcitor, să-mi spui deschis ce vrei sau ce-ți face trebuință (iar zgomotul de fiare se tot întețea și se făcea mai ascuțit). O dată, și de două ori, și de trei ori descîntecul să-și facă puterea.» Dar cu cît îl descîntam eu mai de sîrg, cu atît mai tare răsuna înăuntrul catafalcului zăngănitul care mă făcea să mă înfior de spaimă.

Văzînd că descîntecul meu nu avea nici o urmare și că, dacă lăsam să se răcească hotărîrea pe care o luasem, avea să mă cuprindă din nou teama și să-mi piară curajul, prinsei spada între dinți, ca s-o am gata la o adică, și, apucînd

cu amîndouă mîinile catafalcul de jos, îl ridicai ; în vremea asta, de sub el ieşi afară şi o zbughi printre picioarele mele un dulău negru cu o tinichea agăţată de coadă, care pesemne că se aciuise şi el, bietul, în sfînt lăcaş, de teama ştrengarilor ; şi cum, după ce se odihnise în voie, adulmecase mîncarea, pusese laba pe ea şi-şi umflase burdihanul. Numai că, auzind zgomotul cel mare pe care îl făcu cînd ieşi de acolo, fui cuprins de o spaimă îngrozitoare ; şi în vreme ce el o tuli într-o parte, eu dădui s-o apuc în cealaltă, şi aş fi făcut-o, de bună seamă, dacă nu m-ar fi croit cu talanga peste picioare, aşa fel că nu mă mai putui clinti din loc o vreme. Dar după ce mă mai lăsă durerea, mă cuprinse o poftă de rîs încît şi astăzi, de cîte ori îmi vine în minte atare păţăranie, chiar dacă umblu de unul singur pe uliţă, nu mă pot opri să nu rîd cu hohote."

Mult haz făcut-au doctorul şi soaţa sa de poveste, drept pentru care a fost nevoie s-aştept să contenească rîsul, ca să-mi pot urma vorba într-acest chip : „Nici n-o să credeţi ce bucuros am fost cînd am scăpat de nedumerirea care mă chinuia atîta, căci altfel ar fi trebuit să povestesc ce nu văzusem, şi ca atare aş fi scos nume rău acelui loc, cum au făcut mulţi alţii care, necercetînd pricinile temerilor lor, îndrugă verzi şi uscate despre locurile prin care trec, făcîndu-se de ocară. Ba, pe deasupra, le mai merge şi buhul de fricoşi şi de spăimoşi. Cîţi nu sînt aceia care, văzînd vreun lucru nemaipomenit, se apucă, fără a mai cerceta pe îndelete, să-nşire bazaconii. Unul, bunăoară, a povestit odată că a văzut un cal ferecat în lanţuri şi fără cap, şi cînd colo era un biet dobitoc care se-ntorcea de la izlaz cu piedica pusă."

Cîte baliverne nu se mai născocesc ! Socot că nu e aşezare omenească în care să nu se afle un loc pe care toţi îl ocolesc ; dar nici unul, afară doar dacă glumeşte ori şuguieşte, nu spune adevărul. La Ronda, bunăoară, e un loc temut de toţi, fiindcă într-o noapte o maimuţă s-a urcat, cu lanţul tîrîş după ea, pe un acoperiş şi de-acolo s-a apucat să arunce cu olane în capul celor ce treceau prin preajmă. Doar două lucruri socot eu că pot face rău noaptea, anume oamenii şi jilăveala din văzduh, fiindcă unii îţi pot lua viaţa, iar cealaltă vederea.

ZĂBAVA A ŞASEA

Cum soarta mea a fost dintotdeauna schimbătoare, deprinsă şi învăţată cu restriştea, taman cînd mă înţelegeam mai bine cu doctorul Sagredo şi cu stăpîna mea, doña Mergelina de Aybar, care îmi arătau multă iubire, nişte gospodari veniţi tocmai dintr-un cătun aflat în Castilia cea Veche îl rugară să le fie doctor, făgăduindu-i bună simbrie. Stăpînul meu n-avu de ales şi se-nvoi, căci altfel ar fi uitat şi bruma ce-nvăţase, doar e ştiut că, oricît de ager şi oricît de şcolit ai fi, învăţătura necurmată nu te face cărturar dacă îţi lipseşte şcoala vieţii, cea care domoleşte nerozia şi pălăvrăgeala celor prea încrezători în poliloghia Dialecticii. Şi, pe drept cuvînt, nu putem spune că avem cunoaştere deplină într-o ştiinţă anume pînă ce nu aflăm efectele cauzelor, pe care numai viaţa ni le-arată, de unde apoi purcede şi cunoaşterea adevărului. Mai multe ştie un om fără carte, dar care a văzut multe, decît un cărturar fără de ştiinţa vieţii, cea care îi lipsea şi doctorului Sagredo. Aşa că i-a prins bine slujba aceea, atît din pricina ce-am pomenit mai sus, cît şi ca să-şi mai facă rost de lucrurile cele de trebuinţă pentru traiul zilnic.

După ce căzură, aşadar, la învoială, mă rugară stăruitor să-i însoţesc, lucru pe care l-aş fi făcut, de bună seamă, de nu m-aş fi temut de gerurile din Castilia cea Veche, căci un om trecut de a doua tinereţe nu se cuvine a se încumeta să facă tot ce-a făcut în anii-i juni. Căci frigul e duşmanul firii şi chiar de-ar pieri omul din pricina fierbinţelilor, la urmă tot ţeapăn şi rece rămîne. Bătrînii se urnesc mai anevoie din lipsă de căldură ; pe cît de-arzoaie şi umedă e tinereţea, pe-atîta-i bătrîneţea de rece şi uscată ; din lipsă de căldură vine bătrîneţea şi de aceea cei mai vîrstnici trebuie să se ferească de ţinuturile friguroase, cum am făcut şi eu, măcar că mi-am pierdut slujba, ca să n-ajung să mă doboare frigul în scurtă vreme.

Plecară, iar eu rămăsei singur, fără de nici un sprijin, căci acela care lasă să treacă anii tineri, uitînd de bătrîneţe, va să pătimească necazuri încă şi mai mari. Nimeni să nu-şi făgăduiască nădejdi de viaţă bună, gîndind că fără multă rîvnă o poate asigura, doar vremea-i tot atît de

scurtă de la tinereţe pînă la bătrîneţe ca de la bătrîneţe pînă la moarte ; lucru pe care nu-l poate înţelege decît cel care şi-a pierdut anii amăgindu-se cu nădejdi. Fiece zi petrecută în trîndăvie înseamnă una mai puţin în viaţă, dar multe în obiceiul cu care te deprinzi.

Pe cînd eram la Salamanca, m-am dus să-l văd pe licenţiatul Alonso Rodríguez Navarro — pe-atunci student doar —, bărbat foarte înţelept şi cumpătat, şi l-am găsit adormit cu capul pe o carte. Or, povăţuindu-l eu să ia aminte bine la ce face, că are să-şi vatăme ochii, mi-a răspuns că vremea avea să i-i lecuiască, dar dacă-şi pierde vremea, nu mai avea la cine cere ajutor, fără decît la căinţă. Şi întrebîndu-l cum de ajunsese să fie atît de îndrăgit la Murcia, cetatea lui de baştină, îmi răspunse că făcînd numai bine şi neluînd în seamă nerecunoştinţa, deşi niciodată nu-l încercaseră părerile de rău de a fi făcut numai fapte bune. Ci oamenii cinstiţi şi de ispravă nu trebuie să săvîrşească lucruri de care, mai tîrziu, să fie nevoiţi a se căi. Cu toate acestea, dacă părerea de rău vine tîrziu, dar e bine primită, de mult folos fi-va-ne în viaţă, căci căinţa pentru greşalele ce noi înşine am săvîrşit e semn de virtute, născută din pilda ce-am primit şi ajutată de prudenţă. Aşa că niciodată căinţa nu e prea tîrzie de e bine primită.

Patru sînt îndeobşte efectele timpului irosit în zadar ori petrecut în chip becisnic : delăsarea, deznădejdea pricinuită de neputinţa de-a mai dobîndi tot ce-am pierdut, ruşinea şi căinţa neprefăcută. Iar acestea două din urmă vădesc gînduri curate şi duc în cele de pe urmă la îndreptare. Dar să ne înţelegem bine : dacă greşeala am săvîrşit-o prea devreme, căinţa nu trebuie să vină prea tîrziu, căci, aşa cum lunga vreme a trecut degrabă, cea scurtă va trece zburînd, iară căinţa va ajunge prea tîrziu. Cum vremea petrecută în huzur şi desfătări nu-i socotită cu ceasurile, ca atunci cînd muncim, nu luăm seama la ea pînă ce n-a trecut de tot.

Şi uite-aşa rămas-am singur-singurel, iar pe deasupra şi sărac. Dar spre îndreptarea nevoilor ce mă apăsau mi-a scos în cale soarta un hidalg care, ducîndu-şi traiul într-un sat mai depărtat, venise acum să caute un dascăl sau pre-

ceptor pentru cei doi copii nevîrstnici ai săi. Ci, întrebîndu-mă de nu voiam să-i cresc chiar eu, îi răspunsei că asta era treaba doicii, necum vreo îndeletnicire de scutier. Se veseli şi făcu haz de spusa mea, apoi îmi zise : „Da' mucalit mai eşti ! Pre legea mea de cavaler, trebuie să vii cu mine numaidecît. Ce zici, n-o să te simţi bine în casa mea ?" Eu răspunsei : „Acumă, da, dar mai tîrziu nu ştiu ce-are să mai fie". „Şi din ce pricină ?" — întrebă hidalgul.

„Pentru că pînă n-oi prinde rostul, nu pot spune da ; iară, pe de altă parte, nu e cuminte lucru să-i întrebi pe servitori de vor să te slujească ori nu, ci dacă ştiu s-o facă, întrucît dorinţa de a sluji purcede din nevoie, pe cîtă vreme cei ce ştiu să slujească o fac fiindcă sînt pricepuţi şi au îndemînare în meseria ce şi-au ales. Aşa se face că multe slugi, numai după cîteva zile, îşi iau tălpăşiţa orî sînt azvîrliţi pe uşă afară, fiindcă au intrat la stăpîn mînaţi de sărăcie, nu pentru că ar fi avut îndemînare. Aşa cum se întîmplă cu dezmăţaţii de studenţi care de cum se văd ajunşi la strîmtoare intră-n preoţie tot atît de plini de neghiobie pe cît de calicie, iar după o vreme ori îşi lasă sutana de izbelişte, ori îi lasă ea pe ei. Dintîi cuvine-se să cercetezi şi să te încredinţezi de-i potrivită sluga pentru slujba ce voieşti a-i da şi nu dacă îi e pe plac, căci, de se-ntîmplă să-ţi fie servitorii puturoşi şi să nu ştie a-şi face meseria, nu doar îţi iroseşti banii de-a surda, dar îţi mai cad pe cap alte belele şi mai mari. Măcar că un mare principe al acestor regate, fiind povăţuit de maiordomul curţii să-şi schimbe slujitorii, mulţi dintre ei fiind neobrăzaţi, răspunse : «Neobrăzat eşti tu, căci cei trîndavi îmi mulţumesc şi mă cinstesc, pe cîtă vreme voi, ăştilalţi, deşi vă dau simbrie bună, gîndiţi că-mi faceţi un hatîr de mă slujiţi ! Şi-apoi, cel care nu-i îndatorează pe alţii cu binefacerile sale nu-i nici iubit, nici nu iubeşte, doar e ştiut că, în cele bune, oamenii se aseamănă cu Dumnezeu.»"

„Pare-mi-se — zise hidalgul — că cel ce ştie atare lucruri va şti şi să împlinească toate cîte i se vor porunci, cu atît mai mult cu cît fecioru-meu cel mare îţi va putea fi de folos vreodată, căci trage mari nădejdi la o moştenire dinspre partea maică-si, avere pe care acuma o stăpîneşte bu-

nică-sa ; or, băiatul ei mai mare, căruia i se cuvine de drept totul, nu are decît doi copii lingavi, iar de-or muri şi ei şi tatăl lor, feciorul meu rămîne legiuit moştenitor."

„Asta — zisei eu — e ca povestea celui care, poftind să se îndoape cu curmale, s-a dus tocmai în Berberia după un lăstar de palmier, apoi a cumpărat o sfoară de pămînt de l-a răsădit şi mai aşteaptă şi astăzi să deie roade pomul. Aşa şi eu ar trebui s-aştept ce se va întîmpla cu trei vieţi, cînd a mea e pe sfîrşite, spre a primi pomană de la acela care, pînă una alta, nu are nici el prea mare nădejde. Or, cum aceasta se cumpăneşte între încredere şi teamă, cel ce se lasă amăgit de ea trebuie să aibă viaţa lungă, căci nu-i nimic pe lume care să vlăguiască trupul mai mult decît nădejdea cea amăgitoare. Cît despre cel ce va să-şi ducă traiul printre goruni şi prin hăţişuri, socot că nu poate avea nădejdi întemeiate de mai bine. Ci eu, voind să scap de chinurile şi restriştile pe care le înduri prin atare locuri, am chibzuit că e mai înţelept să mă însoţesc cu sărăcia decît cu nădejdea."

„Aşa gîndesc doar oamenii fără căpătîi — zise hidalgul —, care mai bucuroşi rămîn săraci toată viaţa decît să trăiască nădăjduind şi suferind."

„Şi ce sărăcie mai mare — zisei eu — decît să umbli după borta vîntului, urzind planuri peste planuri, scurtîndu-ţi viaţa şi zorindu-ţi moartea, trăind fără plăcere, îmboldit de acea nesăţioasă foame şi necurmată sete de avere şi onoruri ? Căci bogăţia ori o cauţi cu rîvnă şi sîrg, ori o primeşti drept moştenire, ori ţi-o hărăzeşte o toană a sorţii : dacă e prin sîrguinţă căpătată, nu mai rămîne loc pentru alte îndeletniciri mai de soi şi pentru alte virtuţi ; iar dacă-i moştenită, e îndeobşte însoţită de năravuri şi vicii şi de rude pizmuită ; iar de i-a hărăzit-o o toană a sorţii, atunci omul îşi uită de starea de mai înainte. Aşa încît, oricum am lua-o, pînă la urmă toţi se despart fără de nici un chef, la moarte, de avere, de slava şi de cinstea care pentru ea îi erau arătate. O singură osebire aflu între moartea celui avut şi cea a săracului : că-n vreme ce bogatul îi lasă pe toţi cîrtind, săracul îi lasă jeluind."

ZĂBAVA A ŞAPTEA

„După cum s-arată — spuse hidalgul —, ne-am cam depărtat de la gîndul nostru de căpetenie, vreau să spun ce creştere şi învăţătură să dau feciorilor mei, cum să-i deprind cu virtutea, curajul, respectul şi buna-cuviinţă, virtuţi întru care trebuie să strălucească bărbaţii de neam nobil."

„Cît despre acest subiect — zisei —, anume cum trebuie crescuţi copiii, sînt atîtea lucruri la care se cuvine să luăm aminte, încît, de multe ori, nici chiar părinţilor care i-au adus pe lume nu-i poţi încredinţa pentru învăţătura de care au nevoie ; fiindcă năravurile ticăloase ori relele deprinderi dobîndite în viaţă de părinţi distrug atît vlăstarele de neam ales cît şi odraslele oamenilor de rînd. Dacă află că înaintaşii lor s-au îndeletnicit cu vînătoarea, tinerii vor să facă şi ei întocmai ; de-au fost viteji, poftesc să fie şi ei aşijderi ; de s-au lăsat purtaţi de vreun viţiu de care s-a întîmplat să afle, urmează aceeaşi cale. Or, pentru a îndrepta şi a lecui năravurile moştenite de la strămoşi, nu strică, ba chiar aş zice că se cade să nu-şi cunoască părinţii. Şi-ar fi mai nimerit s-aşterni uitarea peste amintirea unor neamuri şi seminţii, aşa încît urmaşii să nu audă vorbindu-se de străbunii lor şi astfel să nu iasă după chipul şi asemănarea lor. Îi vezi pe cîte unii cum se înalţă în virtute şi în vrednicie, fără să aibă în neamul lor pe cine să urmeze-n fapte, doar datorită învăţăturii ce li s-a dat în anii fragezi ; iar alţii, depărtînd de la ei virtutea moştenită, se prăvălesc în mocirla slăbiciunilor şi a ticăloşiei omeneşti, fie luînd strîmbă pildă de la strămoşi, fie din pricina învăţăturii celei deşucheate ce lê-a fost întipărită-n minte în anii fragezi. Chiar dintr-o iarbă pricăjită precum cicoarea, de e bine îngrijită, pînă la urmă iese o legumă gustoasă precum andiva ; pe cîtă vreme un chiparos frumos şi înalt, de-l semeni ori îl răsădeşti în glastră, ajunge un pomişor pipernicit, nefiind ajutat şi îngrijit cum se cuvine.

Tot astfel animalele sălbatice de felul lor, născute şi crescute în sihăstria codrilor şi prin tihăraia rîpelor, ca

de pildă mistreții, urșii, lupii și alte asemenea jivine, de sînt crescute printre oameni care le îngrijesc cu dragoste și rîvnă, ajung pînă la urmă blînde și înțelegătoare ; pe cîtă vreme cele domestice, dacă sînt lăsate slobode prin codri și pustii, pe unde nu calcă picior de om, ajung să fie mai sălbatice decît fiarele cele mai aprige. Pe vremea preaputernicului rege Filip al III-lea, se plimba slobodă o leoaică prin curțile Palatului și se jucau pajii cu dînsa, iar de se-ntîmpla să o necăjească cineva, se aciua degrabă la picioarele vreunui om. Cu ochii mei am văzut-o hîrjonindu-se cu copiii și, ca să nu se sperie de ea, se lungea cît era de mare la picioarele lor. Iar în vremea preaînțeleptului Filip al II-lea, în ținutul Gibraltarului, un godac se rătăci pe muntele la poalele căruia e înălțat orașul și se sălbătici într-atîta încît, după vreo patrucinci ani cît a stat slobod prin pădure, făcea fărîme toți cîinii trimiși pe urmele lui să-l hăituiască. Așa putere mare are deprinderea, încît din rău face bun, iară din bun și mai bun ; pe cel pădureț și sălbatic îl face cuviincios și blajin, iară pe cel pașnic și smerit, nesupus și aprig."

„Știu eu bine — zise hidalgul — de cîtă însemnătate este grija cu care trebuie crescuți copiii, că doar acesta este temeiul vieții și al bunului lor nume, precum și al liniștii și tihnei părinților, care, prelungindu-și prin ei neamul și spița, îi îndrăgesc nespus, dorindu-i, totodată, după chipul și asemănarea lor. Doar știm cu toții ce-a grăit acel rege al Machedoniei, care socotea că cerul se arătase milostiv cu el dăruindu-i un fecior care să-i urmeze la tron tocmai în vremea cînd trăia Aristotel ca să-i fie dascăl bun [1]."

„Astfel — zisei eu — se cuvine să fie dascălii ori preceptorii, încît să deie pildă mai mult cu viața și deprinderile lor decît cu poruncile și învățăturile moralicești cele pline de deșertăciune ; căci se întîmplă ades ca dascălul să-și facă faimă arătîndu-se îngîmfat, nu dovedind virtute și deprinzîndu-și ucenicul întru vitejie,

[1] E vorba de regele Filip al II-lea al Macedoniei (382—336 î.e.n.), al cărui fiu, Alexandru cel Mare, a fost educat de Aristotel.

bunătate și smerenie. Învățătura ce are drept temei dorința sfîntă de a cunoaște calea adevărului îi face și mai buni pe cei cuminți, iară pe cei cu năravuri rele îi îndreaptă. Vlăstarelor de neam cuvine-se să li se arate dimpreună cu slovele și virtuți care să povestească despre cele ale spiței străvechi din care se trag : smerenie dimpreună cu curaj, mîndrie, dar nu nesăbuință, curtenie față de mai marii lor, prietenie față de cei de-un rang cu dînșii, nevicleșug și bunătate față de cei mai prejos lor, dîrzenie și îndrăzneală în fața faptelor anevoioase și dispreț pentru cele ce nu-i pot spori vrednicia.

Într-un rînd, vulpea a deschis o școală de vînătoare ; și cum lupul era bătrîn și nu mai putea pleca după pradă, o rugă să-i deie învățătură unui fecior care i se părea lui mai de ispravă și în care avea nădejde să-l țină pe el și pe mumă-sa la bătrînețe. Vulpea, aflînd acum chip să se răzbune de multele batjocuri cîte pătimise de la lup, se arătă zorită și tare bucuroasă să-l primească învățăcel. Dintîi îl dezbără de cutezanța-i înnăscută și de năravul ce-avea s-atace vitele cele mari, deprinzîndu-l cu vicleșugurile cele vulpești care-i stăteau în fire ; și-atîta osteneală își dădu, încît nici nu se scurse bine anul, că lupușorul nostru ajunse un găinar neîntrecut. Vulpea îl trimise acasă la taică-su, spunîndu-i că ajunsese foarte dibaci și priceput în meșteșug ; se bucurară și taică-său și muma cu gîndul la isprăvile fecioruIui ce-avea să pustiască de cornute tot ținutul. Drept pentru care îl mînară să caute de-ale gurii, spre a-și mai ostoi și ei, bieții, foamea de care pătimiseră pînă atunci. După ce zăbavi o zi și jumătate, se-ntoarse acasă cu o găină și zdrelit tot de bîtele ce primise. Văzînd lupul cel bătrîn prostul meșteșug ce deprinsese puiul, zise : «La urma urmei nimeni nu poate învăța pe alții ce nici el nu știe ; e vina mea că m-am lăsat amăgit de vulpe ca să nu-mi pierd eu singur vremea cu fecioru-meu, c-așa se întîmplă, cine-n lene se tîrăște norocul îl părăsește, iar cînd e vorba de minciună, lenea-i face față bună. Acum mă uit abia și văd ce n-am văzut cu ochii minții. Fătul meu, ia vino-ncoace !» Și, arătîndu-i niscaiva viețelușe lîngă o stînă, îi zise : «Asta e prada după care

trebuie să alergi și pe care trebuie s-o vînezi». Dar nici n-apucă bătrînul să i le arate bine, cînd lupușorul se și năpusti ca un nesăbuit asupra lor. Vacile însă, care îi adulmecaseră, se așezară roată, cu viteii la mijloc, făcînd zid de apărare din coarne ; iar bietul pui de lup, socotind să prade, căzu el însuși pradă vacilor, care mi-l luară în coarne și mi ți-l azvîrliră hăt în înaltul cerului, iar cînd se prăbuși nu se mai ridică de jos. Tatăl, care, de bătrîn ce era, nu putea răzbuna moartea feciorului, se-ntoarse la bîrlog zicînd : «Strîmba dăscălire n-are lecuire, iar dascălul de-i ageamiu, te-alegi c-un copil zurliu»[1]. De aici se trage vrajba din totdeauna dintre vulpe și lup și așa se face că roșcata nu-și caută hrana decît acolo unde lupul nu se-ncumetă, adică în așezările oamenilor, fiindcă acolo nu se pot întîlni.

„Tare m-aș mai bucura — zise hidalgul —, dacă tot ai potrivit astfel povestea, să ne mai întindem niteluș la vorbă, ca să vedem în ce chip ar trebui să fie dascălul rînduit drept călăuză trupului și sufletului tînărului pe care va să-l crească mai cu luare-aminte decît de-ar fi al său și să-l îndrume pe drumul drept spre a putea ajunge un cavaler și un creștin desăvîrșit, căci despre cum trebuie crescut un cavaler am văzut care e calea pe care o urmează cu toții."

„Acest soi de cavaler — zisei eu — e foarte împovărat de felurite îndatoriri, despre care vom putea vorbi mai tîrziu, de ne-o mai rămîne vreme, căci nici subiectul nu îngăduie graba, nici eu nu am răgaz spre a fi mai deslușit. Ci, întorcîndu-mă acum la vorba noastră cea dintîi, mărturisesc că dintre darurile cu care trebuie să fie înzestrat cel rînduit drept dascăl vreunui principe ori mare cavaler cea mai de seamă este să fie bărbat ajuns la vîrsta căruntelii, cu școala vieții și copt la minte, încît să aibă măcar tocite tăișurile tinereții, vîrstă la care oamenii nu prea pot fi înțelepți și chibzuiți, căci numai vremea ne cuminteşte. De s-o întîmpla să fie june, atunci să dea dovadă de atare haruri încît să-l laude cei vîrstnici, destoinici întru ale științei și întru bunătate, măcar că tinerețea e

[1] În original, *La mala doctrina no tiene medicina* și *Costumbres de mal maestro sacan hijo siniestro.*

așa de schimbătoare și nestatornică, nerăbdătoare și supusă mîniei și altor neajunsuri, încît, de n-o fi cunoscut de toți ca om vrednic și de ispravă, aș socoti mai nimerit să fie ales drept dascăl un bărbat bătrîn, cu bun renume și obosit de viață, decît un tînăr care abia își face intrarea, și cu mari nădejdi, într-însa ; căci, la urma urmei, de primul ești sigur că-i de-ajuns, în vreme ce de la celălalt tot aștepți să se îndrepte. [La cei bătrîni, pe măsură ce cresc dezamăgirea și știința și piere vlaga, cugetul se înalță tot mai mult, în vreme ce la cel tînăr, cu cît sporește vlaga și încrederea în sine, sporește și sminteala, așa că pînă la urmă are nevoie de sfatul și dojana prietenească a altuia. Cîte nenorociri n-am văzut în vremile noastre abătîndu-se asupra unor tineri de neam nobil și vrednic de toată cinstea, care au avut drept dascăli tineri nechibzuiți și desfrînați ! Te-apucă groaza doar cînd te gîndești la ele ! Care nenorociri nu le-ar prilejui învățătura unui dascăl bătrîn, obosit să tot pricinuiască și să primească răni, sătul de vălmășagul lumii. Căci alegînd dascălii nu pentru vrednicia și harurile lor întru atare meșteșug, ci milostivindu-te de rugile fățarnice ale celor tineri, vei ajunge pînă la urmă să vezi lucruri ce nici nu-s vrednice de-a fi închipuite.] [1]

Dascălul trebuie să se arate plin de bunătate, dar cu cumpătare, pentru ca învățăcelul să-l îndrăgească și totodată să-i arate respectul cuvenit ; de asemenea, să nu-l slăbească o clipă măcar din ochi, afară de răstimpurile petrecute laolaltă cu părinții ori cu cei de-o vîrstă cu el ; iar la joacă să fie de față și dascălul, dîndu-i curaj și povățuindu-l cum să-și petreacă vremea în chip plăcut, iar nu purtîndu-se cum l-am văzut făcînd pe-un gogoman de pedant, dascăl al unui nobil cavaler, copil ager la minte, odrasla unui dregător de seamă, care, venind vremea carnavalului, voi să se veselească dimpreună cu alții de-o seamă cu el ca vîrstă și ca rang, punînd la cale un joc cu cocoși [2]. De cum îi văzu, varvarul de pedant, care avea

[1] Fragmentul dintre paranteze nu figurează în ediția B. 1881 (*cf.* S.G.G.).

[2] În timpul Carnavalului una din distracțiile copiilor era și jocul cu cocoși : un cocoș era îngropat în pămînt, lăsîndu-i-se doar capul și gîtul afară, apoi, ca la un joc de-a baba-oarba, un copil legat la ochi încerca să-l lovească sau să-i taie capul cu sabia (*cf.* S.G.G.).

o barbă mai stufoasă decît a lui Esculap, ieşi cu mare zor din casă, îmbrăcat cu giubeaua lui de *guadamecí* [1] aruncată peste anteriu, şi le zise copiilor : « *Destrorsum heus sinistrorsum*» [2]. Apoi îşi scoase din teacă jungherul, care avea un mîner cît ciurul de mare, şi se năpusti, galben la faţă, cu atîta furie asupra cocoşului, de parcă l-ar fi înfruntat pe însuşi Morato Arráez [3] în carne şi oase, strigîndu-i : «*Non te peto, piscem peto, cur me fugis galle ?*» [4] De care savantlîc rămase grozav de mîndru, în vreme ce toţi cîţi se aflau atunci de faţă se prăpădeau de rîs şi-l luau în tărbacă. Eu mă apropiai şi-i spusei : «Domnule licenţiat, cocoşii nu prea au ţinere de minte şi, ca atare, au cam uitat lătinească». La care el răspunse pe dată : «*Nunquam didicerunt, nisi roncantes excitare*» [5]. Şi uite-aşa, înşirînd tot soiul de bazaconii şi neghiobii, pline de greşeli gramaticale, îl sminti pe cavaler şi-i strică virtuţile cele înnăscute. Îi fu rînduit alt dascăl, om cu scaun la cap, nu prea vorbăreţ, nelăudăros şi cumpătat în toate, şi doar în cîteva zile îl lecui pe băiat de apucăturile rele deprinse de la celălalt, care, cu multele reguli, prost ştiute şi mai prost tălmăcite, ba, pe deasupra, urlate în gura mare, îi stricase şi ce avea bun în el, pe cînd acesta din urmă, cu puţine vorbe, şi acelea rostite cu glas şoptit, îndreptă tot răul. Întocmai ca cei doi fraţi din poveste, unul iute din fire, iar celălalt foarte paşnic şi plin de pioşenie de felul lui, care îşi cîştigau traiul cu un măgăruş de povară ; cel mînios îl lua cu ţipetele şi cu bîtele, dar măgarul nici că se urnea din loc. Cel poto-

[1] Şevro imprimat, prin presare, cu diverse figuri.

[2] La dreapta ar fi mai bine, dar, vai, nu se poate decît la stînga (lat.).

[3] Morato Arráez a fost, după toate probabilităţile, un vestit pirat, al cărui nume apare frecvent în operele clasicilor (Lope de Vega, Quevedo) (*cf.* S.G.G.).

[4] Nu pe tine vreau să te prind, eu prind peşte, de ce fugi de mine, cocoşule ? (lat.). Fraza poate primi însă şi altă interpretare, întrucît *piscis* era şi peştele de pe coiful gladiatorilor numiţi *mirmillo*, iar *gallus* („*gal*") era gladiatorul care lupta cu un trident şi cu o plasă.

[5] Nici n-au învăţat vreodată altceva decît să scoale lumea cu cîrîitul lor (lat.).

lit îi spunea doar atît : «Dii, şi Dumnezeu să te aibă-n pază !», şi mi ţi-l îmboldea cu strămurariţa în coaste, de alerga măgarul ca vîntul.

Modestia dascălului precum şi celelalte virtuţi ale sale se întipăresc în mintea învăţăcelului şi sînt precum o oglindă în care acesta se priveşte, iar nesăbuinţa şi nevrednicia sînt pricina dispreţului faţă de maestru şi a neputinţei faţă de ceilalţi ; şi uite-aşa ceea ce trebuia să fie învăţătură ajunge pînă la urmă să fie trecere de vreme, iar dacă trece, nu-i chip s-o mai prinzi. Or, în acest scurt răstimp, învăţăcelul poate fi deprins cu tainele lătiniei, fără a-l osteni cu precepte, pe care dascălii singuri ori nu le ştiu, ori poate le-au uitat. Învăţîndu-i, astfel, doar să decline şi să conjuge, pot citi cărţi însemnate atît pentru graiul latinesc, cît şi pentru bunele moravuri ce le pot deprinde din ele. Iar toate celelalte nu înseamnă, după gîndul meu, decît vreme irosită de-a surda, pentru că osebirile ori însuşirile numelor şi ale verbelor vor fi aflate în cărţile ce s-or citi, fără a face precum doftorii de mîna a doua, care ţin boala-n loc ca să ţină mult cîştigul. Tocmai de aceea sînt învinuiţi dascălii ce trebuie să se folosească de reguli spre a-şi deprinde învăţăceii cu limbile vorbite odinioară (căci cele răspîndite azi în lume sînt lesne de învăţat de la cei ce le vorbesc). Aşa că aceia care şi le însuşesc doar pentru sine şi nu spre a-i învăţa pe alţii, înţelegînd cărţile pe care le citesc, vor şti mai multe chiar decît dascălul lor.

Ci, întorcîndu-mă acum la pilda cea cu vulpea, socot că dascălul se cade să se tragă dintr-un neam de oameni cinstiţi, să fie bărbat aşezat, ruşinos, iubitor de adevăr şi cu dreptate, smerit, curajos, tăcut, neiubitor de linguşire, nici flecăr şi, după cum spuneam mai înainte, să dea mai multă pildă cu viaţa şi deprinderile sale decît cu vorbele, ori baremi să le potrivească unele cu celelalte, ca să nu-i abată învăţăcelului gîndurile bine moştenite asupra unor prăzi strîmb înrădăcinate de neroada învăţătură, căci virtutea trebuie să crească odată cu învăţăcelul. Dar, deprinzîndu-l cu modestia, să nu-l înveţe şi cu sfiala care să-i slăbească dîrzenia şi îndrăzneala cu care s-a născut.

Vlăstarele de neam nobil trebuie crescute întocmai ca şoimii de vînătoare, căci şoimul, de e ţinut închis, nu va avea curajul şi îndrăzneala de care dă dovadă cel crescut în aer liber, cum îl creşteau părinţii lui. Şoimul trebuie ţinut la loc înalt ca, bucurîndu-se de limpezimea văzduhului, să poată vedea cu uşurinţă paserile asupra cărora se va abate mai apoi. Cel crescut închis, pe lîngă că e mai zăbavnic în meşteşugul cu care e deprins, nu dovedeşte aceeaşi cutezanţă şi dîrzenie ca celălalt. Tot astfel, deprinzînd virtutea şi modestia, cavalerul care va să urmeze în măreţie pilda celor ce i-au dat viaţă nu se cuvine totuşi să arate sfiiciune, ci, după cum am spus mai înainte, să dea dovadă de curaj şi smerenie totodată, de mîndrie, dar fără îngîmfare, de curtenie şi prevedere în tot ce făptuieşte, astfel încît să nu-i lipsească nimic pentru a fi un senior desăvîrşit ; căci asta vrea să însemne cavaler, cuvînt alcătuit din *cabal* [1] şi *hero,* care în latină însemnă senior, nobil. Aşadar cavalerul este un nobil desăvîrşit, fiindcă nu-i lipseşte nimic pentru a fi astfel. Şi spună alţii ce-or vrea, eu ştiu că filozofia creştină ne îngăduie să dăm deslușiri cînd au iz de virtute."

„Mare mulţumire şi desfătare — zise hidalgul — am simţit ascultîndu-ţi alesele cuvinte : mulţumire, de pe urma învăţăturii ce mi-ai dat şi care e cu adevărat îndreptată spre adevărul cel creştin, iar desfătare, ascultîndu-ţi istorioara despre gogomanul acela de pedant. Cît despre vorba cavaler, e îndeobşte cunoscut că vine de la cal, doar cavalerii au cal, umblă călare şi luptă pe cal."

„De-ar fi s-o tălmăcim astfel — zisei eu —, atunci tot cavaleri ar fi şi cei de ţin prin tîrguri căluşarii [2], măcar că şi unuia de umblă călare pe catîr sau pe măgar noi tot cavaler îi spunem în graiul nostru, şi aş zice că, în privinţa asta, cuvîntul e cam nepotrivit."

---

[1] Întregul fragment se bazează pe o serie de jocuri de cuvinte avînd ca punct de plecare polisemantismul şi forma cuvîntului spaniol *caballero,* „cavaler", „călăreţ", „bastion". Etimologia fantezistă propusă de Espinel porneşte de la identitatea fonetică dintre *cabal,* „desăvîrşit", „complet", şi prima parte a substantivului *caballero,* derivat, în realitate, de la *caballo,* „cal".

[2] Espinel se referă, de fapt, la precupeţii şi cărăuşii de *caballas,* „scrumbii de mare".

„Tot cavalerului i se mai spunea pe latineşte — zise hidalgul — *eques*, de la *equus*, care înseamnă cal."

„Nici de data aceasta nu mă mulţumesc cu deslușirea ce-ai dat — zisei eu —, pentru că romanii au fost oameni care au pus lucrurilor nume pe potrivă. Aşa cum consulii se numeau *consulo*, care va să zică a sfătui şi a se îngriji de bunul mers al Republicii, tot astfel cavalerului nu cred că i-au dat numele de *equus* din pricina calului, ci de la *aequus, aequa, aequum*, adică statornic, desăvîrşit şi drept, cum are datoria să se poarte cel căruia i-a fost dat să fie căpetenie şi pildă de urmat pentru norodul de rînd al Republicii. E drept că unii se mai abat de la îndatoririle lor, socotind pesemne că, ce mai calea-valea, ori cavaler, ori dăbilar [1] e totuna, abătînd vorba de la înţelesul ei cel adevărat, anume statornicia pe care cel numit astfel trebuie s-o dovedească în tot ce făptuieşte, căci tocmai de aceea în limba noastră bastionului i se mai spune şi «cavaler», pentru că trebuie să fie mereu neclintit şi statornic în faţa vrăjmaşilor şi iureşului bombardelor, tot astfel cum cavalerul va să înfrunte prigoana şi ocările ce se abat asupra celor năpăstuiţi şi obidiţi ; iar de nu, înseamnă că nu-şi ţin rangul şi îşi încalcă îndatoririle ce-au moştenit din moşi strămoşi."

ZĂBAVA A OPTA

Cum stam noi şi tăifăsuiam aşa, sprijiniţi de parmaclîcul podului Segoviei, dinspre Casa del Campo [2] văzurăm ivindu-se o cireadă mare de vite ; de cum le zării îi spusei hidalgului : „Cînd or ajunge lîngă pod, vacile astea or să vină buluc şi-or să năvălească peste noi cu mare iureş, drept pentru care ar fi mai bine să plecăm de-aici".

„N-ai teamă — zise hidalgul — că eu am să fiu pavăză pentru amîndoi."

[1] În original, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe asemănarea fonetică dintre *caballero* şi *alcabalero*, „agent care strîngea impozitele datorate pentru vînzări-cumpărări", pe care l-am tradus prin arhaismul dăbilar, „cel ce strîngea dabila, birul".

[2] Reşedinţă de vară a regilor.

„Fii pentru domnia-ta — îi spusei —, cît despre mine, zidul de colo, care coboară înspre rîu, socot că mi-e de-ajuns ; eu unul nu mă-nțeleg cu necuvîntătoarele, nici nu poftesc cu tot dinadinsul să mă sfădesc cu făpturi care au două sulițe în frunte, nemaipunînd la socoteală vorba ceea din bătrîni : «Ferească Dumnezeu de tîlharii încîrduiți». Dacă tot e să te iei la harță, măcar s-o faci cu unul care, de-i spui : «stai pe loc», te înțelege. Dar să cauți pricină unui dobitoc lipsit de cuget înseamnă să ajungi de rîsul lumii, iară de e să scapi cu bine din belea, pînă la urmă vezi că n-ai făcut nici o ispravă. Nu te vîrî în belea dacă nu te doare capul ; e-n firea omului să se apere de primejdie, dar de aruncat în ea, numai neghiobii se-aruncă. Frica e paznicul vieții, iar cutezanța solul morții. Au ce fală și slavă ori prețuire poți dobîndi omorînd din întîmplare un bou, decît să fii nevoit să-i plătești paguba stăpînului ? Cînd pot sta în siguranță, la ce bun mi-aș pune viața în primejdie ?"

Oricîte vorbe îi înșirai, hidalgul meu rămase neclintit ; și arătîndu-se fălos nevoie mare, se propti pe picioare în mijlocul podului, în vreme ce eu mi le luai pe ale mele la spinare și mă ascunsei iute după colț. Tocmai atunci pași pe pod o catîrcă încărcată cu două burdufuri pline cu vin din cel de San Martín, iar între ele, tolănit, un harap ; și măcar că venea cu mare zor în față, boii, îmboldiți de văcari, dădură năvală peste ea și o prinseră la mijloc, ajungînd totodată și-n dreptul hidalgului meu. Catîrca era cam năbădăioasă și, cît ce se văzu împresurată de atîtea coarne, prinse a zvîrli din copite, astfel că aruncă burdufurile amîndouă, cu harap cu tot, drept în sulițele unui tăuraș cam șturlubatic, care pe dată se și prilejui de sculele lui și azvîrli un burduf dincolo de pod, tocmai în poalele unor spălătorese care-și vedeau de treaba lor la gîrlă. Voind să vină într-ajutor tuciuriului și totodată să se apere pe sine, hidalgul meu puse mîna pe spadă și, protăpindu-se în fața tăurașului, dădu să-l împungă, nimerind însă alături, drept pentru care deschise în celălalt burduf două ferestruici, spre marea bucurie a gloatei rîndășești ; dar lovitura asta a sa nu rămase fără urmări, pentru că juncanul mi-l prinse

de nădragii cei ferestruiți cu crăpături potrivite [1], care de ferfenițiți și roși ce erau nu putură ține piept coarnelor și se dădură bătuți, iar stăpînul lor rămase sprijinit de parmaclîcul podului, cu capul numai cucuie, zicînd : „De-aș fi avut pe mine nădragii cei noi, grozavă lovitură aș fi dat !"

După ce trecu cireada — ori asta se petrecu într-o clipită —; sosiră și slujitorii călări, care, năpustindu-se asupra trupului neînsuflețit, dădură de cele două găuri din vintre și, nici una nici două, îl lăsară fără pic de sînge într-însul.

Spălătoresele se repeziră și ele asupra celui care se prăvălise în gîrlă, fiecare cu cîte un ulcioraș în mînă ; or, cum mai aveau cîte unul în burdihan, îl lăsară cu gura căscată, iar domnul burduf nici nu crîcnea. Harapul cel deșelat de trînteală fu aburcat pe catîrcă și ce s-a mai întîmplat cu el nu știu, întrucît eu unul am alergat la hidalgul meu, nu ca să-i arunc în față tot ce gîndeam despre faptul că nu-mi urmase povața, ci ca să-l ajut să se scuture de praf și să-l îmbărbătez, spunîndu-i că se purtase ca un viteaz cavaler. Căci, altfel, e o greșeală de neiertat să te apuci să-i dojenești pe oameni, cînd sînt mai obidiți și rușinați, pentru fapte care oricum nu mai au îndreptare ; iar cînd amărăciunea-i încă vie nu e cuminte să-i spui : „Vezi, știam eu ce știam" ; căci dacă nenorocirea tot s-a întîmplat, dojana timpurie nu e potrivită. Celui cătrănit de necazul întîmplat nu se cuvine să-i spui în față vina, căci el singur poartă în sine canonul și osînda pentru ea ; or, în atare împrejurări, rușinea și umilința pedepsesc îndestul prea marea încredere în sine. Hidalgul meu însă se împăuna tot auzind cum îi ridicam în slăvi nerozia, deși se vedea bine pe chipul lui că era năucit. Cu toate acestea, îmi mulțumi pentru vorbele mele, iar eu, încercînd să-l mai veselesc oarecum, îl poftii să privească la văcarii care secătuiau burduful cel de vin și să ia aminte la bucuria

[1] În original, *...las cuchilladas de las calzas*, „despicăturile nădragilor". Din stofa pantalonilor bufanți ce îmbrăcau coapsele sau din cea a mînecilor, de asemenea bufante, erau scoase șuvițe înguste, longitudinale, prin care se zărea căptușeala de mătase. Moda, lansată la curtea regilor de Valois (sec. XVI), este socotită de Cervantes depășită, de vreme ce, ironizînd-o, ne asigură că straie de acest fel se purtau încă de pe vremea vizigoților (cf. Cervantes, *Don Quijote*, ed. cit., II, p. 87).

spălătoreselor care binecuvîntau juncanul, rugîndu-se lui Dumnezeu să le milostivească în fiecare zi cu cîte o minune ca aceea. Şi după ce şi unii şi altele lăsară burdufurile fără suflare, se întoarse fiecare la treburile lui : văcarii să-şi vorbească de rău stăpînii şi pe cei ce stau la cîrma ţării, iar spălătoresele să cleveteasică pe seama fecioarelor şi a călugăriţelor. Lucru vrednic de plîns, căci avînd toată viaţa parte numai de sărăcie, lipsuri şi nevoi, prilej cu care pot dobîndi mila şi harul Celui-de-Sus, pînă la urmă îşi află alinare în braţele bîrfelii ! Şi atît de puţin smerită este firea noastră, că îndeobşte sărăcia se lasă biruită de zavistie — de parcă împărţeala virtuţilor mai de seamă ar ţine doar de strădania omenească şi nu de rînduiala şi vrerea Celui Veşnic —, vrăjmăşind şi urînd de moarte, ca pe un lucru josnic, ceea ce Atoateziditorul îndrăgeşte atîta. Săracii se arată milostivi faţă de cei de teapa lor, dar nu faţă de cei bogaţi ; căci dacă ar sta să ia aminte cu ochii sufletului cu cît mai împovăraţi de îndatoriri şi plini de griji sînt aceştia, pentru nimic în lume n-ar voi să fie în pielea lor ; căci pe cel bogat toţi îl hulesc, pe cîtă vreme pe cel sărac nu-i unul să-l pizmuiască. Şi cu toate acestea, cea mai mare bucurie a oamenilor de rînd este să cleveteasică pe seama celor căpătuiţi sau mai pricopsiţi ca stare şi ca rang. Ei, dar să-i lăsăm acum pe văcari să cîrmuiască lumea, iar pe spălătorese să hulească şi să ponegrească ce-i mai curat într-însa !

Deşi era cam cătrănit de întîmplare, hidalgul se străduia cu mare rîvnă să mă înduplece să-l însoţesc, iar eu, la rîndul meu, prinsei a chibzui în sinea mea dacă era cuminte lucru şi înţelept. Dintîi mă socotii că şi să umbli teleleu şi să trîndăveşti e lucru tare cu primejdie pentru bunul nume, ba chiar şi pentru viaţă, doar se ştie bine că în vreme ce munca istoveşte trupul, trîndăvia vlăguieşte mintea şi simţirea ; celui ce trudeşte nu-i este gîndul decît la binele ce-l poate face, pe cîtă vreme leneşului, la relele ce poate săvîrşi. Şi dacă numai o minune a cerului poate face dintr-un trîntor un om vrednic, plin de virtute, pe cel harnic doar pilda ticăloasă cu puterea ei îl poate face să ajungă un desfrînat. Mi-aduc aminte că

Doctorul Cetina [1], judecător destoinic şi drept, mi-a mărturisit nu doar o dată că îşi ura de moarte meseria, nefiind defel dornic să afle păcatele altora, dar, pe de altă parte, n-avea încotro, căci nu-i plăcea să stea degeaba. În al doilea rînd, mă mai gîndeam că nu era cuminte lucru să las Madridul, cetate îmbelşugată, ca să mă înfund într-un cătun lipsit de toate ; căci în cetăţile cele mari, de eşti cunoscut, chiar cînd te prinde noaptea fără bani, ştii bine că a doua zi cu nici un chip n-ai să mori de foame. Pe cînd în aşezările mai mici, de n-ai tu însuţi cele de trebuinţă, nu poţi trage nădejde de la străin. Vorba ceea : cîinele care nu umblă pe la uşi multe rămîne flămînd [2]. Şi iepurele, de are vizuină cu două borte, scapă de copoi, căci, altfel, pe dată e vînat. Omul care nu ştie să înoate se îneacă şi într-o băltoacă, dar cel ce s-a deprins să dea din mîini şi din picioare nu piere nici în mare. În al treilea rînd, hidalgul meu se arăta tare dornic să mă ia în slujba lui, iar mie nu-mi venea să-i spun nu, căci aşa sînt eu de felul meu, îmi place să-mi arăt recunoştinţa faţă de cel ce mă cinsteşte cu prietenia lui ; căci dorinţa de a răsplăti iubirea şi binele făcut e în firea celor buni la suflet, pe cînd nerecunoştinţa se naşte numai în sufletele de tirani. Cel ce nu ştie a mulţumi nu merită să aibă prieteni, doar toate cîte le avem noi, oamenii, ne-au fost dăruite, din care pricină, încă de la naştere, cuvine-se să fim recunoscători.

Dar după toate astea am stat să cuget şi la starea în care mă aflam, precum şi la fireasca îndatorire pe care o aveam faţă de mine însumi. Hidalgul meu nu prea era bogat, iar, pe deasupra, judecîndu-l după fapte şi deprinderi, se arăta cam cărpănos şi pestriţ la suflet. Ehei, sărăcia şi calicia la un loc nu sînt de mine ! De felul meu nu mă împac cu cărpănoşia şi sînt încredinţat că natura însăşi, fiind cum este darnică în toate, o urăşte. Cît despre acel hidalg, calicia — doar se vedea de la o poştă — nu i se

[1] Se referă probabil la Gutierre de Cetina, vicar general al oraşului Madrid şi care, în virtutea funcţiei pe care o îndeplinea, a dat aprobare pentru tipărirea celei de a doua părţi a romanului *Don Quijote* şi a altor cărţi apărute în acea vreme. Titlul de doctor reprezintă un grad universitar mai mare decît *licenciado* (*cf.* p. 2, nota 1).

[2] În original, ***El perro que no es de muchas bodas siempre anda flaco.***

trăgea de la sărăcie, ci de la firea lui de om zgîrcit. Cu toate acestea, n-am cutezat să mă împotrivesc, drept pentru care l-am urmat.

Plecarăm, aşadară, împreună spre casa unui preanobil şi mare prinţ — cu care, după cum spunea, se înrudea mai pe departe ori era bun prieten —, fiindcă el unul avea mare nevoie să îmbuce ceva mai acătării spre a se întrema după păţania cea hazlie cu juncanul. De cum ajunserăm acolo porunci unui cămăraş de-al casei să-mi rînduiască masa, dar acesta pesemne că înţelese să mi-o drămuiască şi chiar aşa făcu, astfel că, de-atîta ajunat, mai-mai să mi se lipească burta de spinare. Cum se făcuse tîrzior, numitul cămăraş mă duse într-un prînzitor unde mîncau servitorii mai de soi din casă, cum ar fi gentilomii [1] şi pajii. Sosi şi vremea cinei, dar în încăpere era mai întuneric decît pe puntea unei corăbii.

Între acestea în odaie intră un ferches domnişor, nu prea înalt de stat, nici prea urît, dar nici frumos, oacheş la faţă, cu sprîncenele ridicate a mirare, de-ai fi zis că-s niscaiva viermi de mătase, bun de gură, scurt la minte, dar lung la limbă, îmboldit mai degrabă de foame decît de curtenie. De cum văzu bezna din odaie zise : „Hei, ia fă-te-ncoace cu o lumînare !“ Şi pe dată se înfăţişă un pezevenghi de pícaro [2], aşa de flenduros de-ai fi gîndit că-i chiar o moară de hîrtie, care înfipse un căpeţel de lumînare portugheză într-o gaură din tăblia mesei, că, de n-ar fi avut scîndura nod, de bună seamă ar fi înfipt-o drept în perete. Întinseră pe masă nişte ştergare deşirate, mai soioase ca şorţul unui tăbăcar. Domnişorul cel ferches scoase atunci din buzunar o năframă nu cu mult mai curată, dar mai ciuruită decît capacul de la nisiperniţă, şi ne spuse înfoindu-se în pene : „Sînt peste douăzeci de ani de cînd nu mă despart de ea ; pe de o parte, ca să nu mă mînjesc de feţele astea de masă, iar pe de alta,

[1] În original, *gentilhombres*, titlu al unor servitori ai regelui sau ai prinţilor, care îi însoţeau la biserică sau la diverse serbări.

[2] Pentru a nu fi acuzaţi de delictul de vagabondaj, băieţii care făceau parte din categoria aşa-numiţilor *pícaros* (*cf.* p. 15, nota 1), îndeplineau diverse meserii, la adăpostul cărora puteau fura în voie. Mai răspîndite erau cea de hamal şi de rîndaş la bucătărie (cum este, probabil, şi băiatul de care vorbeşte Espinel).

fiindcă am primit-o în dar de la o doamnă anume, că mai multe nu vreau să spun". Primi fiecare cîte o ridiche : frunzele în chip de salată, iar ridichea ca pecete stomahală [1]. Drept pentru care i-am încredințat că în ziua aceea avea să-i necăjească amarnic udul, atît din pricina frunzelor de ridiche, cît și de prea multa cumpătare la mîncare, căci nu le dădură în seara aceea alte bucate decît niște bojoci stropiți bine cu niscaiva funingine și dreși cu sare și piper. La care, înfumuratul acela de care vă vorbeam spuse : „Pe cînd eram copil, i-am auzit pe ai mei lăudînd cu prisosință cumpătarea și, fiind de mic deprins cu atare virtute, sînt cumpătat în toate". „Afară, poate, cînd e să vorbești", zise unul din gentilomi. El însă își urmă vorba netulburat : „Hidalgii de neam nobil cum sînt eu nu-i bine să se învețe a fi lacomi, căci nu știu niciodată de or să apuce vremuri de pace ori război.

Măcar că taică-meu nu mînca mai mult de o dată pe zi, și atunci cu măsură, afară doar de se întîmpla și îl poftea la masă Ducele de Alba [2], bunul lui prieten, că atunci se îndopa mai mult decît toți mesenii la un loc. Iar Ducele de Alba ținea la el, fiindcă era om de lume, ager la minte și așa de mucalit, încît îi înveselea pe toți cîți se aflau de față. Ei, și cum spuneam, cu toate astea, ne-a lăsat fără o lețcaie." „Nu mă miră — zisei eu —, că dacă semăna doar vorbe, rodul nu putea fi decît vînt. Cînd vorba nu e însoțită și de faptă, n-ai cum să vezi roadele celei de-a doua. Vorba dulce și plină de duh îl încîntă atît de mult pe cel ce o rostește, încît totul se risipește pe înfumurare vană și pe cleveteli pe seama celorlalți. Iar ca încheiere, voi spune doar că limba e oglinda sufletului, căci flecăreala dă în vileag tot ce se află într-însul."

În vremea asta îmi așteptam și eu bucatele, dar, după cît zăboveau, ai fi zis că de-acum intrasem în slujbă la

[1] Metaforă folosită, după cum explică *Diccionario de Autoridades (ap.* S.G.G.), pentru a desemna o cantitate mică de alimente solide care „întărește și deci confirmă" orice altă mîncare consumată după aceea.

[2] Fernando Alvarez de Toledo, duce de Alba (1508—1582), general al lui Carol al V-lea și al lui Filip al II-lea, guvernator al Flandrei (între altele, a instituit aici faimosul *Tribunal de la Sangre)* și învingător în războiul de cucerire a Portugaliei.

palat [1]. Pînă la urmă se ivi şi cămăraşul meu. Îmi puse în faţă o farfurioară cu un caltaboş în ea, mai sleit şi mai scarbăd decît vorbele de duh ale Mari Angolei [2]. Îl luai şi îl rupsei în bucăţi, neaflînd prin preajmă cu ce să-l tai. Simţind duhoarea de maţe nespălate care se răsfira din el, flecarul nostru zise : „De cum văd soiul ăsta de bucate, simt în nări un miros de ambru care mă gîdilă la suflet, pentru că în sat la noi mîncam adesea caltaboşi făcuţi chiar de sora mea bună ; şi de n-ar fi fost presăraţi cu niscaiva firicele de păr mai gălbior decît aurul, le-ar fi putut mînca chiar şi un pustnic". Eu, unul, care nu ştiam cum să scap mai iute de izul cel puturos ce-mi răbufnea în faţă, îl îmbiai pe hidalg să guste, spunîndu-i că mîncasem. După ce îl gustă şi nu-l dezgustă, prinse a lăuda cu prisosinţă aroma de piper şi ceapă şi curăţenia mîinilor care îl făcuseră, sfîrşind de înfulecat taman cînd se isprăvi şi lumînarea. Hidalgul se porni atunci să strige : „Hei, pícaro, ia fă-te încoace cu nişte lumînări !" „De unde ? — întrebă acesta. Hai, şterge-o şi lasă lumînările !"

„Pe cinstea mea de cavaler — zise fercheşul nostru —, am să am eu grijă să ţi se ia simbria !"

„Ehei — făcu atunci pezevenghiul de pícaro —, dacă mi-ar fi dat-o, mai zic, dar ce n-a fost dat anevoie poate fi luat, căci după cum ştii prea bine de peste patru luni nu ni s-a mai dat simbrie în casa asta."

„Aha, bădăranule — zise celălalt —, dintr-ăştia-mi eşti, care va să zică ? Îi huleşti pe cei buni ? Cum vine asta ? Mişeii de rînd ca tine să-i ponegrească pe cei de neam nobil ? Că nu sînteţi în stare să înduraţi, ori să suferiţi o năpastă ! Cum vine o zi mai nenorocită, vă şi grăbiţi să bateţi toba prin oraş ; nu vă mulţumiţi cu cinstea ce vi se arată doar pentru că slujiţi unde slujiţi. Măcar de-ai fi îndurat cîte am îndurat eu, de-ai fi făcut ce-am făcut eu, îndreptînd greşeli, cheltuindu-mi averea şi banii, turnînd la gogoşi cu nemiluita ca să acopăr greşale şi slăbiciuni. Cei

[1] Aluzie la proverbul *las cosas de palacio van despacio*, „treburile la palat merg în pas tărăgănat".

[2] Expresia *más frío que las gracias de Mari Angola* apare, după cît se pare, numai la Espinel. Mari Angola era, probabil, o femeie care debita stupidităţi, imaginîndu-şi că e spirituală (*cf.* S.G.G.).

care se trag din neam de oameni cinstiți înțeleg multele îndatoriri ale celor pe care îi slujesc ; iar dacă azi stăpînul nu are de nici unele, mîine îi vor prisosi, și în cele de pe urmă plătește la grămadă tot ce nu dă cu de-amănuntul."

„Domnule — zise pezevenghiul de pícaro —, mie nu-mi merge mintea ca domniei-tale, care colinzi casele de joc."

Dar fercheșul domnișor se și repezi să-i ia vorba din gură, zicînd : „E drept că am acest obicei. Iată, nu mai departe decît azi am cîștigat bani buni și niște flecușteț de giuvaeruri, ba chiar și un lănțișor de aur."

„Păi, atunci de ce n-ai parale pentru lumînări ?" — zise pezevenghiul.

„Pentru că am împărțit toți banii celor aflați de față." [1]

„Nu-i mare lucru — de-o fi adevărat ce spui — c-ai dat și domnia-ta o dată, după ce în atîtea rînduri ai tot primit de la alții."

„Că doar n-oi fi vreun nenorocit de pícaro [2] !" zise domnișorul.

„La fel ca taică-tău" — răspunse pezevenghiul.

„Taică-meu primea pentru că voiau să-i dea, și-apoi, merita."

„Iar dumneata — zise pezevenghiul — ceri fără să meriți."

Cîtă vreme ținu sfada asta și alta care se stîrnise între doi paji din pricina locului la masă, odaia, care și-așa era mohorîtă, rămase cufundată în beznă. Înspăimîntat de cele ce auzeam, îl tot povățuiam pe băiat să-și țină gura și să fie cuviincios, căci față de cei care aveau un rang mai mare în casa stăpînului nu se cuvenea să se arate așa de îndrăzneț.

„Lasă-l să-și verse focul — zise atunci alt gentilom aflat de față —, că vorbește în numele tuturor. Dacă la joc îi pică o carte proastă, domnișorul nostru sare numaidecît cu gura și zice că-i măsluită, ca să-i facă pe ceilalți să-și împartă cu el cîștigul. Unde mai pui că umblă cu fel de fel de vorbe pe la stăpîn, ca să ne pună rău cu dînsul, iar de toate cîte spune face haz nespus, ca să-i intre cu tot dina-

[1] Exista obiceiul ca cel care cîștiga la jocul de cărți să împartă chibiților un fel de bacșiș.

[2] Aici, cu sensul de „cerșetor", dar și de „șmecher".

dinsul în voie ; pîlnie prin care toate ajung la urechea seniorului nostru, izvor de bîrfeli, olăcar ce poartă vorbe despre cîte nu se petrec în lumea întreagă. De spune o vorbă, face singur haz de ea, ba pe deasupra pofteşte să se veselească şi ceilalţi ; dacă altul face un lucru bun, îl ponegreşte în fel şi chip ; dacă un lucru rău, atunci îl batjocoreşte cît poate, iar dacă i se pare că vreunul i-a cîştigat stăpînului bunăvoinţa, nu se lasă pînă nu-i vine de hac. Toate acestea, dimpreună cu multe altele i le-am spus chiar eu între patru ochi, jucîndu-i spada pe sub nas." Şi cînd mă aşteptam ca dintr-o clipă într-alta să se stîrnească un tărăboi de pomină, iată că flecarul izbucni în hohote de rîs, de care lucru celălalt se mînie şi mai vîrtos : „Care va să zică nu-i adevărat ce-am spus ?"

Iar domnişorul nostru zise rîzînd mînzeşte : „Ba da, şi încă multe altele-s adevărate ! După cît văd, domnia-ta nu prea ştii cum stau treburile la palat, că aici făţărnicia şi minciuna sînt la ele acasă. Nu-i pic de adevăr, doar linguşeală şi scorneli, iar cel care nu ştie a se folosi de ele nu are trecere la palat. De cînd mă ştiu am crescut prin astfel de locuri şi, deşi taică-meu mă sfătuia să fiu cu luare-aminte la toate astea, niciodată nu l-am văzut pricopsindu-se decît cînd vorbea de rău pe vreunul care nu era de faţă, căci braşoavele şi clevetelile rostite cu duh — cum o făcea el — veselesc sufletul, desfată urechea, atrag bunăvoinţa şi stîrnesc rîsul în inimile cuprinse de alean."

„Să-l ia dracu — zisei atuncea eu — pe cel ce spune atare vorbe, pe cel ce stă să le asculte, pe cel ce îndeamnă la atare fapte, pe cel ce nutreşte gînduri aşa de mîrşave şi pe cel care, putîndu-le împiedica, le încuviinţează. Un terchea-berchea să facă lege prin palate din firea-i şi deprinderile-i ticăloase ? Greu păcat ce merită osîndă aspră ! Ci faptele acestea îşi au sorgintea în străvechiul neam al pizmei, patimă ticăloasă, ce se naşte în sufletele oamenilor văduviţi de virtuţi, care gîndesc că binele le va aduce lor ponoase. Care-soi de pizmă e mai rea decît toate, pentru că îşi are temeiul în năpasta aproapelui : cîtă vreme ţine la acesta belşugul şi fericirea, ţine la celălalt ticăloşia. Şi nici măcar nu stă să mai aleagă, pentru că cel care vădeşte o mîrşavă pornire ca aceasta le poartă sîm-

betele tuturor : celui mai prejos în rang, ca să nu-l ajungă, celui de-o seamă, ca să nu-l lase în urmă, iar celui mai presus de el, ca să nu-l împileze și să-l prigonească."

„Ce chibzuit e moșnegelul !" — zise vorbă-lungă al nostru.

„Și ce nechibzuit e țîngăul !" —zisei eu. El își urmă însă gîndul zicînd :

„Au poți tăgădui zavistiile toate cîte se stîrnesc printre monahi și monahii cînd vine vremea să-și aleagă stareți ?"

„Și de s-o întîmpla așa, măcar că în puține rînduri — spusei eu —, la urma urmei e vorba despre lucruri cinstite, de mare însemnătate pentru credința lor și fiecare urmează tabăra care i se pare mai potrivită pentru rînduiala monastirii. Dar ia să-mi spui, de ce se iscă pizma și vrajba la palat dacă nu pentru vreo pereche de nădragi mai ponosiți pe care stăpînul i-a aruncat la gunoi de vechi ce sînt ? Sau ca să-i șoptească la ureche o vorbă care umblă în gura tuturor. Să ia aminte, așadară, toți flecarii și zavistnicii de prin palate că, oricît s-ar lăsa amăgiți stăpînii de argintăria lor falsă, și asta doar atunci cînd sînt nevîrstnici, la urma urmei, prin vinele lor curge sînge nobil, hrănit cu virtute și curaj, așa că mai curînd cad pe gînduri decît în păcat și tot vor ști să osebească binele de rău, răsplătind pe fiecare după gîndul său."

La care gentilomul mă întrebă : „Cum vine asta ? Principele nu se cade să aibe slujitori care, spre a păstra bunul nume al stăpînului, să știe să-și țină cuvîntul față de negustători și să-i ducă cu vorba pe cei cărora le datorează bani ?"

„De asta — spusei eu — puțin le pasă seniorilor, pentru că numiții slujitori nu mint spre a acoperi înșelăciunile stăpînilor, ci spre a amîna pedeapsa pentru ale lor. Dar vin acum și eu cu o întrebare : e oare musai ca un om leneș și nărăvit la rele să fie slugă toată viața, după obiceiul străvechi al celor care nu-și doresc altă decît să trăiască și să moară ? Iar pentru că se scoală tîrziu și se îndeletnicesc cu trîndăvia trebuie să stea toată ziua să sprijine ușa cîrciumii ? Știu eu bine că nu toți pot ajunge oșteni destoinici, studenți, meșteri iscusiți, călugări sau preoți cucernici ; căci oamenii tot de oameni trebuie slujiți, iar marii dregători, de oameni adevărați și vrednici,

care să nu umble cu linguşeli ca să poată mînca şi trîndăvi în voie. Mai bine-ar fi să pună mîna să înveţe, să citească, să se deprindă cu virtutea, că doar n-o fi totul să-i intri în voie stăpînului, ponegrind pe unul, bîrfind pe altul, ameninţîndu-l pe celălalt şi mîniindu-i pe toţi. Căci nu cunosc altă măsură decît mîncarea şi plimbarea, iar la bătrîneţe nu ştiu decît să îndruge istorii pe care nici nu le-au văzut, nici nu le-au citit şi nici măcar nu le-au auzit, iar de nevoie scornesc cîte toate."

Cum stomacul meu n-avea nici o treabă, iar părţile organice lucrau mai în voie, mi se dezlegase de tot limba şi mă pornisem împotriva vieţii de la palat, cînd, deodată, se aprinseră în toată casa făclii, iar un fir de lumină se prelinse printr-o ferestruică şi în odaia slugilor ; drept pentru care fiecare plecă la treburile lui, iar eu rămăsei atît de singur, încît putui să-mi văd de ale mele în tihnă. Mă strecurai afară cu mare fereală, fără a-mi lua rămas bun de la nimeni şi fără a sufla o vorbuliţă măcar, întorcînd din cînd în cînd capul, tot temîndu-mă să nu mă urmărească cineva pentru plata ospăţului caltaboşesc, din care nu mă înfruptasem, nici nu m-aş fi înfruptat. Şi îndată ce mă văzui scăpat din acea zalhana de ciolane, pricepui şi cunoscui că scăpasem de ceva mai cumplit decît temniţele din Alger.

Mă întorsei în odăiţa mea, mică, ce-i drept, unde avui prilejul să mă întîlnesc cu niscaiva prieteni în tovărăşia cărora mi-am recăpătat libertatea, căci cărţile aduc slobozenie celui ce le îndrăgeşte cu adevărat. Cu ele îmi mai uitai de carcera care mă pîndise şi, după ce îmi astîmpărai foamea cu un coltuc de pîine păstrat într-un ştergar, îmi împlinii dieta citind un crîmpei dintr-o carte care proslăvea ajunarea. O, voi, cărţi, sfetnici credincioşi, prieteni nefăţarnici, luminători ai minţii, dascăli ai sufletelor, cîrmuitori ai trupului, călăuze pe calea vieţii pline de virtute şi străjeri ce vegheaţi la moartea noastră creştinească ! Cîţi oameni n-aţi înălţat voi din tină pînă pe culmile cele mai înalte ale lumii ! Şi pe cîţi alţii nu i-aţi urcat pînă în slava cerului, la dreapta tronului ceresc ! O, voi, cărţi, mîngîiere a sufletului meu, alinare a chinului pătimit, mă încredinţez sfintei voastre învăţături !

În noaptea aceea m-am odihnit foarte puțin, căci somnul, care ne-a fost dat spre odihna sufletului, purcede din aburii calzi și umezi ce urcă dinspre stomac și mîncare la creier, iar eu unul pot spune că aproape ajunasem ; drept pentru care fu așa de scurt somnul meu, încît a doua zi, în zori, la ceasurile șase, eram sculat și îmbrăcat. Îmi făcui rugăciunile cele de cuviință și, încredințîndu-mă Atoateziditorului, o pornii spre schitul Îngerului Păzitor, aflat de partea cealaltă a podului Segovieí. Era senin sticlă, iar pe cer răsărise un soare mare și palid. Unde mai pui că, întîlnind o turmă de oi în preajma podului, văzui cum se luau în coarne berbecii și din cînd în cînd își înălțau capetele spre cer. Pricepui pe dată că se apropia furtuna și iuții pasul, ca să mă pot întoarce cît mai degrabă. După ce-mi sfîrșii mătăniile, se apropie de mine eremitul — după cum se arăta, om cuviincios și cu șartul vorbei — și-mi zise : „N-o să fie vreme bună azi cum a fost la hramul preafericitului Sfînt Isidor, dacă domnia-ta te-ai aflat atunci prin partea locului și-ți mai aduci cumva aminte".

„Da, eram aici — zisei eu —, și află că mi s-au arătat și mie semnele de vreme rea, drept pentru care ziua de azi n-are să semene cu aceea de care îmi vorbești."

„De bună seamă — zise eremitul. Mă aflam sus pe deal și cum priveam cu la mulțimea de trăsuri și de caleștí care treceau pe drum, le-am asemuit cu o falnică flotă de corăbii, ca atîtea de care mi-am amintit că le văzusem în Spania și în afara hotarelor ei."

„Tot la asta mă gîndeam și eu. În ziua aceea — țin minte ca și acum, că mă cam necăjea podagra, boală păcătoasă care cere multă liniște și nu se vindecă așa de repede — mi-am amintit și eu de flota din Santander [1], ce falnică era și ce sfîrșit jalnic a avut.

Or, ajungînd eu pe la jumătatea podului, niște cavaleri, care după straie arătau a fi fețe bisericești, bărbați prealuminați, dăruiți cu prudență și bunătate, mă poftiră în trăsura lor. Nici nu apucai să mă urc bine, cînd caii se speriară din pricină că un om călare îl îmbrîncise pe un hidalg ce venea pe jos și care, chipurile, îi ieșise în cale tocmai

[1] Aluzie la flota alcătuită în 1574 la Santander, sub comanda lui don Pedro Menéndez de Avilés, în care se afla și Espinel (*cf.* S.G.G. și *Zăbava XXI*).

cînd avea şi el chef să vorbească în voie cu un cîrd de femeiuşti înghesuite într-o trăsură de împrumut, căci într-astfel de trăsuri începe tot neamul, ba chiar o mahala întreagă. Cum flota trăsurărească se împotmolise, cel ce pricinuise tot necazul ajunse în dreptul nostru şi, după cum se arăta, era tare fălos de cele ce făcuse. Unul din cei doi cavaleri, Bernardo de Oviedo [1] pe numele său, îi zise : «Află, domnul meu, că, de le-ar fi îngăduit oamenilor tot ce le stă în putere, n-ai pleca rîzînd de pocinogul pe care l-ai făcut.».

La care celălalt răspunse : «Pesemne că domnia-ta nu ştii ce înseamnă să fii îndrăgostit».

«Ştiu doar atît — zise Bernardo —, că iubirea nu ne învaţă să săvîrşim ticăloşii.»

Întîmplarea făcu să treacă pe acolo, călare pe catîrca lui, maestrul Franco [2], care intră şi el în vorbă, spunîndu-i belicosului : «Nu-ţi pierde nădejdea, domnul meu ; încaltea ai izbutit să dobîndeşti bunăvoinţa unui ciopor de femei care, după o ispravă ca asta şi mai adăugînd ce-o să cheltuieşti pe niscaiva prăjituri, n-or pregeta să te ridice în slăvi socotindu-te un adevărat Alexandru, ba chiar un Scipione» [3].

«Rîdeţi pe seama mea, care va să zică ? — zise fanfaronul. Martor mi-e Cel-de-Sus că, de n-aţi fi clerici, nu s-ar sfîrşi aici toată tărăşenia.»

«Lasă că Dumnezeu a avut grijă şi le-a rînduit cum e mai bine — zise maestrul Franco ; domnia-ta n-ai rămas nespovedit ca un netrebnic, iar noi am avut prilej prea destul să facem haz şi să rîdem.»

Între acestea, un domnişor aflat de faţă, spilcuit nevoie mare pe dinafară, dar găunos pe dinăuntru, zise mînios : «Au cum e cu putinţă să-ndure hidalgul acela şi

[1] Unul din protejaţii Arhiepiscopului de Toledo, ca şi Luis de Oviedo, citat în dedicaţia către don Bernardo de Sandoval y Rojas (*cf.* S.G.G.).

[2] Maestrul Franco apare citat în testamentul lui Espinel (*cf.* S.G.G.). Titlul de *maestru* era acordat, în ordinele monastice, călugărilor care erau şi profesori.

[3] Generos ca Alexandru şi viteaz ca Scipione. Expresia *Es un Alejandro* este înregistrată de Correas (*Vocabulario de refranes...* Bordeaux, 1967, p. 526) ca avînd o nuanţă ironică.

să nu-şi răzbune ocara ce i s-a adus, chiar de-ar fi să-l facă fărîme ?»

«De care ocară vorbeşti ? — zise Bernardo. Bine a făcut că n-a răspuns cînd n-avea nimic de cîştigat. Iar jignirile care nu ţintesc asupra unei materii anume nu întinează cinstea, nici baremi straiele, deşi răscolesc sufletele. Cînd pierd la cărţi, unii au obiceiul să îndruge tot felul de bazaconii, bunăoară : cine se bucură de pierde e un mincinos şi un încornorat. Iar de atare vorbe e mai cuminte să-ţi rîzi, fiindcă nimeni pînă acum n-a dat materie pentru a le tăgădui. Or, materia se cheamă prilejul care stîrneşte ocara făcută cu vorba ori cu fapta, asupra căreia va să cadă răzbunarea. Dacă vreunul croieşte cu joarda un măgar şi te atinge din nebăgare de seamă ori dacă, de pildă, la jocul de *mallo* [1] sau de biliard te mai nimereşte din greşeală cineva cu băţul, nu ai de ce să te mînii, pentru că ofensa aceea nu a ţintit o măterie, iar răbdarea în atare împrejurări vădeşte curaj şi înţelepciune.»

«Da' de unde, senior — zise celălalt —, cine rabdă ocări atît de limpezi e slab de înger.»

«Trei sînt pricinile — zise Luis de Oviedo — pentru care un om se arată răbdător din cale-afară : fie pentru că nu prea are minte şi nu pricepe bine rînduiala lumii, fie pentru că e potolit din fire, fie din virtute dobîndită în multele sale fapte ; iară cel care nu face parte dintre aceştia şi totuşi îndură ocările pe care nu are cum să le îndrepte vădeşte un suflet neînfricat şi dispreţ pentru făptaş.»

Tocmai cînd eram pe sfîrşite cu povestea, văzui cum se burzuluia tot cerul şi se acoperea de nori. Dădui să-mi iau ziua bună de la eremit şi să plec, dar el mă opri încredinţîndu-mă că nici n-aş fi apucat să trec bine dincolo de pod şi-avea să mă prindă furtuna. Şi, într-adevăr, la puţină vreme după aceea se abătu o vijelie cu tunete, cu fulgere şi trăsnete, încît în mai puţin de o jumătate de ceas viitura acoperi picioarele podului, iar noi furăm nevoiţi să închidem uşile schitului din pricina vîntului care bătea cu atîta furie, încît era gata-gata să le scoată din ţî-

[1] Joc asemănător cu crichetul.

ţîni. „Mai bine că ai rămas aici şi n-ai pornit la drum" — spuse eremitul.

„De bună seamă — zisei eu —, căci aici, în casa apărătorului sufletelor şi trupurilor noastre, ce fost-a rînduit pentru aceasta de bunătatea negrăită a Tatălui cel Veşnic, sîntem mai la adăpost decît afară. Iar pe acest apărător nu doar cei ce s-au învrednicit de moştenirea lui Dumnezeu îl proslăvesc şi îl cinstesc, ci chiar antichitatea cea oarbă la flacăra dreptei credinţe l-a ţinut la mare cinste, înălţîndu-i temple şi închinîndu-i altare sub numele de Geniu, căci aşa numeau cei vechi pe preasfinţitul Înger Păzitor. Isuse Cristoase, nu se mai termină odată cu tunetele astea ticăloase ! Cum mai bate grindina şi ce piatră mare ! Nu mai conteneşte vijelia asta ! De cînd am venit în Castilia n-am apucat furtuni aşa de aprige ca aceasta ! Măcar că am văzut destule în ţinutul meu de baştină unde, din pricina munţilor înalţi, bătuţi de vînturi, nu-i de mirare să vezi atare vijelii şi învolburări de grindină şi ploaie."

„De nu ţi-e cu supărare, domnia-ta de unde eşti ?" — mă întrebă eremitul.

„Eu, domnule, sînt din Ronda, oraş aşezat pe steiuri înalte şi pereţi tăiaţi în stîncă, bătut de vînturi aprige dinspre asfinţit şi răsărit, astfel încît, de-ar fi casele ca pe aici, le-ar învîrteji furtunile prin văzduh."

„Pînă acum n-am ştiut de unde eşti — zise eremitul —, deşi te-am văzut de multe ori prin Sevilla, ba chiar am avut prieljul să te cunosc şi să stau de vorbă cu domnia-ta în Flandra şi în Italia."

Privindu-l eu cu luare-aminte şi cugetînd mai bine, îl cunoscui că fusese oştean, după cum spusese. M-am bucurat şi l-am îmbrăţişat, apoi aflai de la el că vreme de cîţiva ani se pustiise de lume în sihăstria munţilor spre a aduce slavă lui Dumnezeu, dar, cum se îmbolnăvise, coborîse înspre o aşezare omenească ori în preajma ei, să ducă viaţă de eremit, dîndu-i lui Dumnezeu ce-i mai rămînea.

Deşi răpăiala se mai domoli după un ceas, ploaia care îi urmă ţinu fără încetare pînă a doua zi, cu vînturi dezlănţuite. Vrednicul eremit avea îndeajuns cărbuni, aşa că aprinse un mangal şi mă îndupleca să rămîn să ospătez

dimpreună cu dînsul din ceea ce Dumnezeu se milostivise să-i trimită prin mijlocirea unor oameni evlavioşi, cum se află o mulţime la Madrid.

ZĂBAVA A NOUA

Odată închise uşile schitului ca să ne apărăm de vijelie şi înteţit focul ca să ne păzim de frig, ne simţirăm la adăpost în locul acela îmbietor ; căci armonia pe care vîntul o forma împreună cu picurul ploii în streşini ne desfăta urechile, dar nu şi trupul ; or, prin aceasta se osebeşte auzul de pipăit, întrucît sînt lucruri care, de le atingi, îţi par minunate, iar de le auzi, îngrozitoare, şi dimpotrivă. Mîncarăm şi rămaserăm închişi acolo toată ziua, ori mai degrabă toată noaptea, căci bezna era aşa de adîncă, încît nu se mai cunoştea de e noapte ori zi.

Eremitul se întoarse la întrebarea lui dintîi ; şi cum n-aveam altă treabă, prinserăm a tăifăsui de toate cîte ne veneau în minte. Mă întrebă pe la ce şcoli umblasem şi cum de pribegisem atîta prin lume, Ronda fiind un oraş depărtat de drumurile mai umblate şi, pe deasupra, pentru scurtimea vieţii dăruit cu toate cele de trebuinţă pentru a duce un trai tihnit.

La toate cîte mă întrebă eu îi răspunsei astfel :

— Cu toate că piscurile şi stîncile acelea înalte, depărtate de vălmăşagul lumii care trezeşte în oameni dorul de trîndăvie şi zămisleşte prietenii, nu sînt foarte cunoscute, nasc şi în Ronda oameni prealuminaţi, dornici să vadă marile cetăţi şi universităţi din lume care luminează minţile şi le umplu de învăţătură ; şi chiar în vremea noastră vieţuiesc într-însa bărbaţi de-a căror sănătate se bucură cetatea toată şi care au dobîndit cinstirea unor cărturari de seamă, aşa că nu mai au nevoie şi de laudele mele. Acolo am avut un dascăl preaiscusit de gramatică, Juan Cansino după nume, nu dintre cei ce-s numiţi acum preceptori, ci dintre aceia cărora în vremurile de demult li se spunea gramatici — avînd ei cunoştinţă de ştiinţele toate —, mare cărturar şi iscusit în umanioare, om cu purătri alese, care erau pildă pen-

tru toţi şi cu care îi deprindea şi pe învăţăceii săi, pe lîngă limba latinească în care alcătuia meşteşugite versuri. Şi deşi se născuse beteag de amîndouă mîinile, pe temeiul virtuţii sale era respectat şi temut de toţi. Iar bunul nume şi l-a dobîndit deprinzîndu-şi învăţăceii mai mult să tacă decît să vorbească, întrucît, aşa cum în multe rînduri ne spunea, vorba ne-a fost dată pentru prilejuri anume, iar tăcerea pentru totdeauna. În toate acestea, precum şi întru învăţătura limbii latineşti, dacă n-oi fi fost printre cei mai buni, n-am fost nici printre cei mai răi.

Acum, fiind eu instruit destul de bine în latinie, astfel încît eram în stare să înţeleg o epigramă şi să ticluiesc alta, mai fiind împodobit şi cu oarecare ştiinţă muzicească — doar e îndeobşte cunoscut că acestea două se înrudesc îndeaproape — şi, îmboldit de firea-mi curioasă, am vrut să plec în altă parte, unde să pot învăţa ceva care să-mi împodobească şi să-mi desăvîrşească talentul înnăscut cu care Dumnezeu şi natura mă înzestraseră. Tatăl meu, pricepîndu-mi dorinţa şi pornirea, nu mi se puse împotrivă, ci îmi vorbi în felul lui deschis, cum se obişnuieşte prin acele părţi, zicînd: „Fiule, nu-s om cuprins, mai mult decît am făcut nu pot face. Du-te în lumea largă şi caută-ţi norocul! Dumnezeu să te călăuzească şi să facă din tine om vrednic şi de nădăjde!" Şi cu asta îmi dădu binecuvîntarea lui, îmi dărui ce putu şi el, dimpreună cu o spadă de Bilbao, mai grea decît mine şi care tot drumul mi-a fost o adevărată povară.

Cu greu mă rupsei de-ai mei, măcar că ajunsei întreg şi nevătămat la Córdoba, cetatea de unde se porneşte cărăuşul spre Salamanca şi unde vin din întreg ţinutul tinerii care vor să se îndrepte spre zisa Universitate. Mă dusei la hanul Potro, unde avea obicei să tragă numitul cărăuş. Îmi crescu inima de bucurie văzînd Córdoba cea strălucitoare, ca unul înclinat să colinde şi să cunoască lumea. M-am dus apoi să văd Biserica cea mare[1], cu gînd să ascult muzică, şi acolo am intrat în vorbă cu unii şi cu alţii, atît spre a-mi trece de urît, dar şi mînat

[1] Catedrala din Córdoba.

de dorința de a cunoaște oameni de la care să mai pot învăța cîte ceva, căci nu văzusem prea multe la viața mea. Or, cum mă despărțisem de puțină vreme de părinții și frații mei — împrejurare care zămislește sfiiciune în cugetele cele mai îndrăznețe —, văzînd că în singurătatea mea nu era chip altfel și că soarta crudă ne lovește pe la spate mișelește, mi-am luat inima în dinți și mi-am zis : sărăcia m-a scos, sau mai bine zis, m-a alungat din casa părintească, ce-ar gîndi cu toții despre mine de m-aș întoarce ? Dacă săracii nu se îmbărbătează singuri, cine altul să le dea curaj atunci ? Dacă cei avuți înfruntă restriștile, săracii de ce n-ar înfrunta greutăți și mai mari, ba, de e cu putință, chiar ceea ce nu intră în putința omului ? Tare m-apasă dorul de frații mei, dar mi-l va alina, de bună seamă, dorința de a le face bine ; iar dacă n-am să izbutesc, măcar știu că voi fi încercat tot ce-mi stă în putere și sînt dator să fac. Nimic nu se dobîndește fără trudă. Cine nu dă de-o parte teama și nu-și ia inima în dinți nu poate învinge stavilele. De n-o să fac mai mult decît megieșii mei, o să rămîn la fel de neștiutor ca și dînșii. Curaj, căci Dumnezeu îmi va sta într-ajutor !

Plecai la hanul Potro [1], unde găzduisem, cu gînd să mănînc și eu ce se găsea, căci era zi de post. Pe cînd stăteam la masă, se apropie de mine un marțafoi netrebnic, un vîntură-lume pesemne — că doar e plină Córdoba de ei —, care tot hoinărind prin oraș mă auzise vorbind cu cineva în biserică, sau poate dracul însuși vorbea prin gura lui, și-mi spuse : „Domnule soldat, vei fi crezînd că nu te-am cunoscut. Află dară că faima domniei-tale s-a răspîndit pe aici de-acu cîteva zile." Eu, care-s de felul meu cam îngîmfat — aș spune chiar cam mult —, i-am dat crezare pe deplin, așa că îl întrebai : „Domnia-ta chiar mă cunoști ?" Iar el îmi răspunse : „După nume și după faimă, da, și încă de cîteva zile". Și, zicînd acestea, se așeză la masă, urmîndu-și vorba într-acest chip : „Numele domniei-tale e domnul Cutare și ești cărturar vestit în latinie, poet și muzicaș". Auzindu-l, mi se

[1] Han foarte des citat în romanele picarești (*cf.* nota lui R. Marín în *Don Quijote*, VII, pp. 140—149).

urcară şi mai mult fumurile la cap şi îl poftii la masă. La care el, nelăsîndu-se rugat de două ori, înşfăcă două ouă şi nişte peşte şi le înfulecă pe dată. Mai cerui să ni se aducă de mîncare, iar el zise : „Jupîneasă hangiţă, nici nu ai habar domnia-ta pe cine ţii în gazdă. Află că este cel mai isteţ flăcău din toată Andaluzia." Pe cînd eu îmi dădeam şi mai multe ifose, iar lui, mai multă mîncare, el îşi urmă vorba : „În cetatea noastră trăiesc mulţi oameni luminaţi, iar aceştia, la rîndul lor, au ştiinţă de toţi cei deopotrivă cu dînşii din ţinuturile din preajmă. Domnia-ta nu bei vin ?" „Nu, domnule", răspunsei eu. „Rău faci — zise el —, pentru că eşti de-acum bărbat în toată firea, iar la drum şi prin hanuri, unde îndeobşte apa-i rea, nu strică să bei vin. Nu mai spun că la Salamanca, unde ai de gînd să te duci, e aşa de frig, încît un ulcior cu apă îl doboară pînă şi pe unul sănătos şi zdravăn. Vinul amestecat cu apă îţi dă putere, scoate roşeaţa în obraji, înlătură aleanul, alină oboseala drumului, dă curaj pînă şi celui mai slab de înger, oţeleşte inimile şi te face să uiţi de toate necazurile." Şi atîtea îmi îndrugă despre virtuţile vinului, încît, pînă la urmă, n-avui încotro şi poruncii să ni se aducă o jumătate de *azumbre* [1] din cel mai bun vin ce se găsea la han, ca să-l cinstesc pe el, că eu nu cutezam să gust. Bău omul meu şi se porni din nou pe laude, iar eu le ascultam cu mare drag, aşa încît, îmbătat de aroma lor, poruncii alt rînd de bucate. Şi ca să nu bea singur, îi mai pofti şi pe alţii la fel de pişicheri ca şi el, mărturisindu-le că eram un adevărat Alexandru, apoi, privind spre mine, zise : „Vai, domnul meu, nu mă mai satur să te privesc. E cu putinţă să fii chiar cel pe care-l ştiu ? Aici, la noi, trăieşte un hidalg atît de dornic să cunoască oameni mintoşi, c-ar da chiar două sute de ducaţi de te-ar vedea la el acasă."

Eu, care nu-mi mai încăpeam în piele de-atîtea laude, îl întrebai cine era cavalerul acela. Iar el, cum tocmai isprăvisem de mîncat, zise : „Haidem să mergem la el acasă, ca să i te înfăţişez ! Plecarăm împreună, iar ortacii lui de băutură se luară după noi. Ajungînd în mahalaua San Pedro, intrarăm într-o casă mare, unde

[1] Măsură spaniolă de capacitate egală cu 2,016 l.

dădurăm peste un orb care părea de neam, iar pișicherul îmi zise, umflîndu-se de rîs : „Iacătă-l și pe hidalgul care ar da două sute de ducați ca să te vadă".

Eu, plin de obidă de renghiul ce-mi jucase, îi zisei : „Bucuros aș da și eu tot atîția ca să te văd atîrnat în streang". Și în vreme ce ei plecară chicotind, eu rămăsei înciudat și cătrănit de păcăleala ce-mi trăsese ; unde mai pui că spusese adevărul, căci orbul, bietul, și-ar fi dat și cămașa de pe el ca să mă vadă.

Asta a fost cea dintîi levată a dezamăgirilor mele și astfel am ajuns să înțeleg că nimeni nu trebuie să se încreadă în vorbele mieroase, de care stă lipită totdeauna pedeapsa. Cu ce anume puteam eu să mă fălesc, cînd încă nu deprinsesem virtuți pe care să-mi întemeiez semeția ? Cît ești tînăr faci fel și fel de neghiobii și nebunii. Cei ce n-au multă știință se lasă cu ușurință amăgiți de lingușeli. Așa și eu m-am lăsat păcălit, dorindu-mi să fiu precum mă încredința ticălosul că sînt ; oricum, nu-i de mirare ca un om curat la suflet și fără de știința vieții să fie tras pe sfoară de unul mai șiret, dar își va merita pedeapsa pe deplin de s-o lăsa înșelat a doua oară. Nu aveam de ce să mă supăr de cele petrecute, dar asta trebuia să-mi fie învățătură de minte pentru mai tîrziu, ca să mă scîrbesc de cele lumești. Ce mai vorbă multă, atîta amărăciune îmi cășunase păcăleala trasă de licheaua aia parșivă, că-n cele de pe urmă, măcar că din fire nu-s înclinat spre răzbunare, m-am gîndit să-mi încerc puterile și să urzesc un plan ca să mi-o plătească pentru festa ce-mi jucase.

La han se mai aflau doi studenți care îl așteptau ca și mine pe cărăuș. Le-am cîștigat prietenia și-am început să colind cu ei orașul. Mi-am schimbat straiele de drum cu altele și mi-am pus peste anteriu o mantie mai scurtă, fără glugă, dintr-o țesătură aleasă de Segovia, de culoare neagră. După ce m-am arătat astfel înveșmîntat, încît tovarășii mei să ia aminte bine la ea și s-o cunoască, m-am îmbrăcat iar de drum. Spre seară, iată că se înfățișă și pehlivanul meu, vesel nevoie mare și făcînd haz de toată întîmplarea ; eu nu m-am lăsat mai prejos, rîzînd mai strașnic decît el, ca nu cumva să creadă că-i purtam ranchiună. Îi mărturisii că tare îmi

doream că mi-l fac prieten, fiind, cum era, plin de duh. Şi dimpreună cu soţii lui făcurăm mare haz de şiretlicul cu care izbutise să mănînce pe degeaba. După cum îmi povesti mai apoi, el era prieten bun — chiar prea bun — cu stăpîna unei case unde puteai mînca bine şi la un preţ nu prea pipărat, drept pentru care mă întrebă dacă nu voiam să mănînc şi eu acolo, fiindcă aveau să se poarte cu noi foarte cuviincios. Eu îi spusei : „Voi face întocmai, dacă-mi făgăduieşti că o să mănînci cu mine. Acum însă nu pot merge, întrucît aştept să sosească un neguţător care e în drum spre iarmarocul de la Ronda şi de la care am de luat o sută de ducaţi, aşa că pînă la sosirea lui nu-mi pot îngădui să petrec." „Nu-ţi face griji — zise el, gîndind că iar i se ivise prilejul nimerit să mi-o coacă. Las' pe mine că am să fac aşa fel ca să-ţi dea pe veresie cît îi vrea." „Cu nici un chip nu mă învoiesc — făcui eu ; numai ce aud de datorii şi de datornici, m-apucă dîrdîiala, fiindcă în chipul acesta taică-meu a ajuns la sapă de lemn. Mai bine îţi dau o haină mai de preţ, s-o zălogeşti chiar domnia-ta, pînă ce-o veni neguţătorul acela." „Să fie într-un ceas bun !" — zise pişicherul meu.

Mă dusei la han, îl chemai în odaie singur, lucru de care tare se mai bucură, şi, împăturind frumos mantia, i-o încredinţai, ca să o lase drept zălog. Plecarăm împreună şi, ajungînd la casa cu pricina, i-o dădu femeii, fiind şi eu de faţă. Începurăm, aşadar, să mîncăm pe socoteala mantiei mele eu, pezevenghiul şi cei doi studenţi. În vremea asta eram cu mare băgare de seamă, nu care cumva să se ducă acolo singur, fără mine, şi să-mi joace iar vreo festă, precum şi ticluise el pesemne, că de a mea nici gînd n-avea. În cele de pe urmă sosi şi căraŭşul ce-avea să ne ducă la Salamanca, drept pentru care ne pregătirăm de plecare. Vicleanul, neputînd să mă tragă pe sfoară din pricină că nu-l slăbeam din ochi, îi ceru femeii ca la doisprezece reali pe mantie, spunîndu-i c-avea de gînd să plece din oraş pentru o vreme ; dar de mine tot n-a fost chip să se ferească, aşa că am auzit tot ce punea la cale. Drept pentru care îi spusei : „Domnul meu, dacă tot pleci din oraş, spune-i doamnei că, de-o fi să vin cu banii după mantie, să mi-o dea". Făcu

întocmai după cum îl rugasem, căci gîndul lui era s-o șteargă înainte de plecarea noastră din oraș și să rămînă cu zălogul. Plecă, așadar, iar eu mă înfățișai îndată dinaintea unui jude, arătîndu-mă din cale-afară de mîhnit, căci cum fusesc și el student, era lesne să-l înduplec cu tînguielile mele: „Înălțimea-ta, eu sînt student și am pornit-o spre Salamanca. De cincisprezece zile stau și îl aștept aici pe cărăuș. Mi s-a furat o mantie care m-a costat nici mai mult nici mai puțin de douăzeci de ducați. Or, am știință că s-ar afla într-o anume casă. Luminăția-ta, te rog din suflet, ca să nu-l pierd pe cărăuș, doar știi prea bine, ca unul ce-ai fost student destoinic și ești mare cărturar, unde duc atare lucruri, poruncește să-mi dea înapoi ce-i al meu, căci cel ce mi-a furat mantia a așteptat taman la vreme ca s-o facă, astfel încît să nu mai am răgaz s-o pot lua îndărăt, iar el să se prilejuiască pe deplin de ticăloșia ce-a făcut."

„Ei las' că n-o să-i meargă — zise judele; la atare vicleșuguri am să le vin eu de hac cu dreptate și cu iscusință. S-a mai văzut o ticăloșie ca aceasta? Să-l furi pe un biet student, care poate n-are alt lucru mai de preț cu care să se mîndrească la Salamanca, să-l abați din drum și să rămîi cu bunurile lui!"

Și pe dată chemă la sine un alguazil și un portărel, dîndu-le poruncă să facă întocmai cele de trebuință. Iar eu, la rîndul meu, le-am dăruit celor doi opt reali ca să le stîrnesc dorința de a împlini întocmai porunca judelui. Apoi, luîndu-i cu mine și pe cei doi studenți, plecarăm împreună acasă la femeie — și să mă ierte Dumnezeu pentru atare faptă. Pe portărel și pe alguazil îi lăsai să aștepte afară, iar eu o rugai pe gazdă să aducă mantia. Mi-o aduse, studenții o văzură și se încredințară că era a mea. În vremea asta intrară și cei doi de-afară și, luînd mărturie despre toate, femeia le zise că nu avea de gînd să dea mantia decît aceluia de i-o zălogise, anume un cunoscut de-al ei, bărbat de treabă și cinstit. Portărelul luă mantia și plecă să-i ducă vestea judelui. Acesta hotărî pe dată să-mi fie înapoiată, dînd strașnică poruncă de închisoare împotriva pezevenghiului de tîlhar, care, dacă pînă atunci nu se arătase din pricina a ceea ce avea de gînd să facă, mai apoi nu se mai arătă de frica a ceea

ce aveau de gînd să-i facă alţii. Şi uite-aşa, după ce că mîncasem pe spezele lui, plecarăm din Córdoba, lăsîndu-l să se zbată în atare încurcătură, de care făcurăm mare haz tot drumul.

Nu vreau să mă laud cu gluma asta proastă, care, la urma urmei, a fost răzbunare în lege, lucru nevrednic de un cuget curat şi pe care, ca să fiu drept, la vîrsta mea de acum nu l-aş mai săvîrşi ; dar cine face rău celui care nu merită, ce altceva aşteaptă decît răzbunare şi pedeapsă ? Trîntorii şi vagabonzii care vor să se îmbuibe din truda altora merită să fie prigoniţi şi osîndiţi.

Trîndavului nu-i stă mintea decît să facă rău sau să se apere de cel pe care l-a făcut, iar de nu se gîndeşte la acestea, pe dată îl pălesc şi scîrba şi aleanul, căci tristeţea mai lesne se abate asupra celor leneşi. Cîtă mulţumire îl cuprinde pe cîte unul dintr-aceştia cînd şi-a pus în faptă o mişelie şi ce repede se întoarce iarăşi la gîndurile-i ticăloase ! Însuşi traiul pe care-l duc îi tîrăşte pe cei leneşi în nelegiuire ; şi socot că e mai nefericit un trîndav decît un bolnav, pentru că acesta tot mai trage nădejde de îndreptare şi se străduieşte din răsputeri să se lecuiască, pe cînd trîntorii şi haimanalele nu arată nici o dorinţă să scape din jalnica lor stare. Aşa cum cel osîndit la ani mulţi de galere nu află izbăvire, tot astfel omul pus pe lene, chiar de-i dai de lucru, nu scapă de viaţa lui ticăloasă. Ce de necazuri nu se abat pe capul lui cînd joacă şi pierde ! Cîtă deznădejde îl cuprinde cînd îi vede pe cei virtuoşi căpătuiţi şi înălţaţi în rang ! Ce vierme îngrozitor îi roade sufletul cînd se ştie nevrednic de ceea ce altul a şi dobîndit ! Să ne ferească Cel-de-Sus de un păcat aşa de ticălos, izvor de sărăcie, scîrbă şi ispite, ocară adusă măreţiei lui Dumnezeu !

ZĂBAVA A ZECEA

Am pornit-o noi spre Salamanca, mergînd jumătate din drum ca sfinţii apostoli, iară cealaltă, aburcaţi pe catîri precum coşurile cu peşte, asta cînd se întîmpla să

aibă chef cărăuşul, care era un flăcău cam încăpăţînat şi plin de el, arţăgos şi fără pic de respect faţă de studenţii boboci. Întîlnind în cale un sat mai mic, îşi puse în gînd să ne joace un renghi — şi, într-un fel, chiar a izbutit —, pe de-o parte ca să-şi mai odihnească dobitoacele, iar pe de alta, fiindcă se chibzuise să rămînă singur şi astfel să cucerească fortăreaţa unei femeiuşti nurlii, care venea şi ea cu noi, lipsind-o de sprijinul şi ajutorul unui flăcău, meşteşugar de felul lui, care voia să se însoare cu ea.

Începu, aşadar, să se tînguie că îi dispăruse punga cu bani şi ne ameninţă că slujbaşii legii care, chipurile, erau de-acum pe urmele noastre, aveau să ne prindă pe toţi şi să ne supună la cazne ca să afle la cine anume se aflau gologanii. Şi se jură c-avea să umble cu catîrii lui cît de mult era cu putinţă, ca să ne facă felul şi să ne vîre la gros. Nici nu era nevoie de alte ameninţări pentru nişte băieţi ca noi, care nu prea văzusem şi auzisem multe la viaţa noastră. Drept pentru care i-am dat crezare pe deplin, de parcă adevărul fusese dovedit de-acum ; or, cum băgase groaza-n noi, o tulirăm de acolo numaidecît — măcar că era noapte şi toată ziua drumeţisem. Străbăturăm noi aşa cinci leghe şi mai bine, prin codri şi păduri, mai mult alergînd şi ferindu-ne să o luăm pe drumul mare, fără călăuză, fără lumină ca să vedem pe unde punem piciorul, iar el rămase pe loc, bucuros nevoie mare, necăjind-o cu vorbe mieroase şi scîrbavnice pe biata femeie, care era singură şi fără apărare. Numai că socoteala de-acasă — pentru că tot tărăboiul şi zarva aceea le stîrnise fiind ajutat de un ticălos de alguazil, prieten de-al său — nu se potrivi cu cea din tîrg. Femeia, curajoasă, după ce se apără de sălbăticia cu care vru s-o ruşineze, află chip şi cale să scape de el şi să se furişeze pînă la alcalde, căruia îi povesti plîngînd şi blestemînd cum ticluise cărăuşul tertipul acela ca să o ruşineze şi să-i fure ce-avea ea mai de preţ. Vrednicul om îi dădu crezare pe deplin, nu doar fiindcă avea cunoştinţă de purtarea urîtă a cărăuşului, cît şi pentru a o feri de primejdie pe biata femeie ; şi osîndindu-l cu vorba pentru purtarea lui şi pentru neomenia pe care o arătase faţă de studenţi, îi porunci să dea chezăşie c-are să se poarte cuviincios cu femeia, fără să-i facă nici un rău şi nici o ruşine ;

apoi, spunîndu-i că nu-l pedepsea prea aspru ca să nu-i întîrzie din drum pe studenţi, îl ameninţă că, de nu lua aminte şi nu se purta cum se cuvine, avea să-l pedepsească şi mai crîncen, fără să mai ţie seama de nimic. Totodată, îi porunci să o pornească încă de cu noapte spre a-i aduna de pe drum pe studenţii cei flămînzi şi trudiţi.

O, căruţaşi nemernici, oameni nelegiuiţi, lipsiţi de omenie şi nemiloşi chiar cu cei de-o fire ! Nimeni şi nimic nu-i înspăimîntă şi doar cînd li se iau banii îi cuprinde tema. Dar Cel-de-Sus îi pedepseşte îndestul, fiindcă pe la multe hanuri poposesc, dar prieteni nu au defel. Nu-i om pe lume, de orice rang ar fi el, să nu îndrăgească mila, afară de aceştia. În ziua în care nu izbutesc să-şi bată joc de vreun drumeţ, nu-şi află liniştea. Şi cum au de-a face cu dobitoacele, se asemuie cu ele. N-am văzut unul să-i vină într-ajutor vreunui drumeţ ostenit de cale şi să-l urce pe catîri ; pesemne că le lipseşte uzul raţiunii ca şi acestuia de care vă vorbesc, căci nici un păgîn măcar nu s-ar fi arătat mai ticălos şi mai neomenos cu noi, punîndu-ne pe fugă în toiul nopţii, aşa trudiţi cum eram de-atîta mers pe jos, fără altă pricină decît gîndul de a săvîrşi două grozave ticăloşii.

Şi cum fugeam noi aşa, buluciţi, chibzuirăm că era mai înţelept, spre a nu fi simţiţi, să ne despărţim şi să o apucăm fiecare pe unde socoteam mai bine. Eu o luai pe o potecuţă neumblată, pitită printre copaci, şi, măcar că mă sileam din răsputeri să mă ţin de ceilalţi, de obosit ce eram, în scurtă vreme rămăsei în urmă. Pusei urechea la pămînt, ca-n felul acesta să deslușesc mai bine paşii, chiar de-ar fi fost mai depărtaţi, dar nu auzeam nimic care mi-ar fi putut ţine tovărăşie. Mă aşezai jos şi aţipii o vreme, apoi mă sculai, grăbind s-o iau din loc, încredinţat că merg tot înainte, cînd eu o luasem înapoi. Ci, cu cît mergeam mai mult şi mă zoream, tot mai puţină nădejde trăgeam să îi ajung pe soţii mei. În spate, hăt-departe, mi se părea că aud cîinii lătrînd, stîrniţi pesemne de soţii mei care fugeau rupînd pămîntul. Cum însă nu eram deprins să merg pe jos, iar în ziua dinainte trudisem strașnic bătînd drumurile, somnul — odihna cea obştească a mădularelor — îşi cerea ceasurile anume hărăzite, şi,

ca atare, simțind că nu mă mai țin picioarele, mă lăsai biruit de osteneală și de somn.

În drum dădui peste un stejar de plută, cu trunchiul gros, care într-o parte era cojit, alcătuind un spătar tocmai bun să-mi sprijin spinarea zdrobită de oboseală. Mă așezai jos și mă lăsai în puterea somnului. Dar cum așezat nu prea dormi bine, am căzut pe o rînă ca mort. Mă deșteptai după o vreme fiindcă mi se părea că-mi umblă furnicile pe obraz. Mă ștersei cu mîna și mă întorsei pe partea cealaltă. Mă trezii din nou, simțind același lucru, dar cum eram din cale-afară de trudit, iar somnul adînc, măcar că mă cam înfiora sihăstria în care mă aflam, mă culcai din nou în același loc.

Nu multă vreme după aceea — măcar că veți spune, și pe drept cuvînt, că somnul nu măsoară timpul —, mă deșteptai la auzul unui vaier jalnic care, după cîte se părea, ieșea din măruntaiele pămîntului, stîrnind într-ale mele o atare armonie, încît fui cît pe ce să-mi dau duhul pe loc. Îmi ținui răsuflarea, atît de teamă, dar și ca să pot asculta mai cu luare-aminte glasul cel tînguitor, cînd auzii alt vaiet, de data asta mai aproape, fără să pot vedea, din pricina unor tufe cam înalte, de unde se pornea.

Și cînd de-acuma eram pe cale să-mi dau duhul ori să fac cine știe ce ispravă nedemnă de un bărbat viteaz, chiar lîngă mine deslușii o mogîldeață și auzii a treia oară glasul care se jeluia într-acest chip: „Vai și-amar de mine, mai năpăstuită și oropsită decît cele aflate în robie prin băștcile hainilor și cîinoșilor de mauri! Vai, mie, mai lovită de soartă decît cele ce și-au văzut copiii sfîrtecați! Vai, mie, mai fără de nădejde decît cele osîndite de aspri juzi! Oh, loc blestemat, copac păcătos ce ai văzut murind doi oameni pentru care mi-aș da de o mie de ori viața de mi-ar sta în putere! Ce rugi să înalțe, ce slujbe să aducă cea care își dorește să moară fără ele și care singură și-a pricinuit moartea? Cu ce bocete și tînguiri îmi pot chema năpraznica moarte care fuge de mine? De cîte zile și de cîte nopți tot vin să văd de pot cumva să însoțesc aceste sfîrtecate trupuri?"

Mă ridicai din locul meu, tremurînd ca varga, iar ea, care era chiar lîngă mine, îmi zise fără a se clinti din loc: „Ești oare vreo nălucă de pe ceea lume, trimisă spre

a mă duce lîngă soţul şi lîngă iubitul meu ? De vii într-adevăr de-acolo, ştii prea bine că în locul în care te afli iubitu-mi l-a răpus pe soţul meu, fără a mea încuviinţare, spre a se putea bucura în voie de iubirea mea ; şi tot aici iubitul care îmi mai rămăsese drept mîngîiere a plătit cu viaţa vina fărădelegii sale. Uite-l, deasupra, cum spînzură-n copac, slujind drept hrană paserilor şi fiarelor pădurii !"

Uluit de cele ce auzeam, îmi înălţai obrazul şi-l văzui — căci tocmai se crăpa de ziuă — pe cel ai cărui viermi mişunau pe faţa mea cînd eu gîndeam că-s doar furnici. Vă spun drept că la priveliştea înfricoşată a deznădăjduitei femei şi cu sperietoarea cea puturoasă în faţa ochilor, de bună seamă că aş fi crăpat pe loc de spaimă, de n-ar fi fost lumină şi nu s-ar fi auzit tocmai în clipa aceea talăngile şi zurgălăii de la catîrii cărăuşului, care ieşea din sat ; pentru că — aşa cum am mai spus —, gîndind că mergeam tot înainte, eu o luasem înapoi, iar pe el îl siliseră să plece mai devreme de cum îi stătea în obicei, ca să-i adune de pe drum pe studenţii traşi pe sfoară chiar de dînsul.

Ci urmîndu-şi gîndul, păcătoasa de femeie zise : „Iară de eşti din lumea celor vii, fugi cît mai degrabă din locul acesta scîrbavnic şi lasă-mă să-mi văd de rugile şi bocetele mele, deznădăjduită hrană cu care mă îndestulez în fiecare dimineaţă". Şi chiar că avea de ce să se îndoiască nenorocita de femeie de eram o nălucă sau vreo fioroasă arătare ivită de prin morminţele cele părăsite, pentru că de spaimă aveam obrajii supţi, faţa mi se alungise, roşeaţa îmi pierise de pe chip şi mi se preschimbase-n gălbeneală, ochii mi se duseseră în fundul capului de nesomn, de foame mi se lungise gîtlejul de un cot, de oboseală mi se muiaseră şi braţele şi picioarele, iar mantia o purtam făcută turban în jurul capului. Păi cum să nu mă ia după înfăţişare drept o arătare de pe ceea lume ! Şi nu mai pomenesc de celelalte, ca să nu mă fac de ocară. Prea tulburat de întîmplare cum eram, n-am fost în stare să-i spun nici un cuvînt de mîngîiere ori să-i dau vreun ajutor, căci de amîndouă aveam trebuinţă chiar eu. Nu izbuteam să mă urnesc din loc şi să mă îndepărtez de-acea femeie cumplită la vedere, cu ochii sîngerii şi afundaţi,

nas subţiat, obraz zbîrcit şi supt, dinţi galbeni, buze negre, bărbie ascuţită şi gîtul ca o limbă de vacă ; iar mîinile, pe care şi le frîngea întruna, arătau ca nişte năpîrci. Şi toată înfăţişarea ei era la fel de îngrozitoare.

De spaimă îmi îngheţase şi mintea în mine şi nu eram în stare să cuget la ceva mai acătării, nici să mă depărtéz de ea. Pînă la urmă, îmi luai inima în dinţi cum putui mai bine — drept să spun, putui foarte rău — şi prinsei să-mi urnesc picioarele din loc întocmai ca taurul înjunghiat, blestemînd singurătatea şi pe cei cărora le place să străbată drumurile neînsoţiţi, făcîndu-şi socoteala că e mai bine astfel, dar fără a chibzui la atare întîmplări ori la alţele şi mai cumplite. Ce de temeri nu stîrneşte singurătatea ! Ce de închipuiri nu zămisleşte ! Ce de năpaste nu aduce ! Cîtă deznădejde nu stîrneşte ! Cei scîrbiţi de viaţă caută singurătatea ca s-o sfîrşească mai degrabă. Cel ce fuge de tovărăşie nu suferă povaţă în necazul său. E oare ceva mai plăcut pe lume decît tovărăşia şi mai nesuferit decît singurătatea ? Cîte nefericiri, cîte furturi şi omoruri nu se petrec în fiecare zi din pricină că oamenii nu se-nsoţesc la drum cu alţii ! Cîte răzbunări nu se pun la cale, care, altfel, n-ar avea cum să fie împlinite ! Celui singur nimeni nu-i vine într-ajutor în nenorocire, nici nu-i stă în preajmă la bine ! Vai de cel singur ![1] Căci de se-ntîmplă să cadă, nu-i nimeni să-l ridice. Umble cine-o vrea singur, căci singurătatea e bună numai pentru sfinţi şi pentru poeţi : cei dintîi tăifăsuiesc cu Dumnezeu, care le stă alături pretutindeni, iar ceilalţi, cu închipuirea lor, care-i sminteşte de tot.

ZĂBAVA A UNSPREZECEA

Tot cugetînd aşa de unul singur, ieşii la drumul mare, unde dădui peste cărăuş, care, de cum mă văzu, opri cîtîrii şi, arătîndu-se plin de curtenie şi prietenos, mă pofti, cu vorbe mai blînde decît îi sta în obicei, să-ncalec, căinîndu-ne foarte pentru noaptea cea rea pe care o petrecuserăm cu toţii. „Ehei, de-ai şti !“ — zisei eu. Şi între-

[1] *Cf. Eclezíastul*, cap. *4*, vers. *10* (cf. S.G.G.).

bînd-o pe femeia care venea cu el de unde asemenea schimbare, îmi povesti pe rînd toate cîte vi le-am istorisit mai înainte. Ceilalţi, dimpreună cu bărbatul vrednicei femei, ce să zic, ne săturasem de cît dormisem şi ne ospătasem ! Cît despre mine, deşi mă întrebară cum de mă răzleţisem, rămînînd în urmă, nu le răspunsei alta decît că rătăcisem drumul. Iar de păţania din pădure nu le suflai o vorbuliţă, pe de-o parte, socotind că ar fi putut fi o amăgire de-a celui viclean, vrăjmaş al neamului omenesc, iar pe de alta, pentru că istoriile nemaipomenite au felurite urmări asupra ascultătorilor, care îndeobşte fac haz, luîndu-l în tărbacă pe povestitor. Lucrurile ce par de necrezut nu se cuvine să le spunem decît celor mai buni prieteni sau celor înţelepţi, care le înţeleg întocmai cum sînt ele. Nu toţi se dovedesc în stare să asculte lucruri grave. Acele adevăruri ce tulbură şi răscolesc simţirea, cînd nu e nevoie, nu trebuie mărturisite. Eu unul ardeam de dorinţa de a vorbi, dar, totodată, mă gîndeam că mă păştea primejdia de a nu mi se da crezare. Mai cuminte e să-ţi ţii gura decît, pălăvrăgind, să nu afli crezămînt şi să fii ţinta clevetelilor. Uimirea dă prilej tăcerii, iar eu, de data asta, am vrut să văd de eram în stare să mă învăţ să tac.

Ne-am urmat drumul fără a se întîmpla nimic mai de seamă, eu tăcînd chitic, iar ceilalţi, iscodindu-mă întruna de pricina tăcerii mele ; la care întrebări nu răspundeam decît că aşa-mi stătea în fire, dar tot drumul nu-mi ieşi din minte chipul femeii, copacul, poama şi patul colcăind de viermi, pînă ce ajunserăm la Salamanca, unde măreţia acelei Universităţi mă făcu să uit de toate cîte pătimisem.

Îmi crescu inima de bucurie, văzînd că ochii se desfătau de toate cîte-mi îndestulaseră urechile şi dorinţele cu slăvita faimă a acelor academii mai presus decît toate pe lume. Văzui şi cele patru coloane [1] pe care se sprijină cîrmuirea obştească a întregii Europe, metereze care apără adevărul catolic. L-am întîlnit acolo pe părintele

[1] Espinel se referă, probabil, la cele patru coline pe care e aşezat oraşul şi care, prin comparaţie cu cele şapte coline romane, explică denumirea de „mica Romă", frecventă în epocă (*cf* S.G.G.).

Mancio [1], a cărui faimă era, ca şi acum, răspîndită în toate cele patru zări, şi pe alţi bărbaţi prealuminaţi, cu a căror ştiinţă şi învăţătură se păstrează Universitatea în puterea şi vigoarea ei. L-am văzut şi pe abatele Salinas [2], cel orb, cel mai învăţat bărbat întru muzică speculativă pe care l-au cunoscut vremurile vechi, nu doar în genul diatonic şi cromatic, dar şi în cel armonic, de care prea puţină cunoştinţă avem în vremile de faţă ; lui i-a urmat mai apoi, în acelaşi loc, Bernardo de Clavijo, bărbat preaînţelept şi iscusit, astăzi organist al lui Filip al III-lea.

Începînd eu să beau din apa rece ca gheaţa a rîului Tormes şi să mănînc din acea pîine aleasă, mă umplui de rîie, cum li se întîmplă îndeobşte celor hulpavi la mîncare, aşa că într-o seară, pe cînd stăteam şi-mi învăţam lecţia de logică elementară, am început să-mi scarpin pulpele din pricina fumului care ieşea din nişte cărbuni pe care-i aprinsesem într-un hîrb de ulcior şi, cînd prinsei de veste ce făceam, mi le aflai aşa de descărnate, că de-atîta apă ce izvora din ele ai fi zis că-s chiar un alambic, drept pentru care vreme de cincisprezece zile picioarele se răzvrătiră, nedîndu-mi ascultare şi nearătîndu-mi respectul cuvenit ; necaz de care îndeobşte pătimesc toţi cei ce vin pentru prima dată la Salamanca, pentru că pîinea de acolo fiind prea albă, plămădită din fruntea grîului şi bine rumenită, iar apa rece şi uşoară, înfulecă şi beau fără de nici o socoteală, pînă ce se umplu unii de rîie cîinească şi alţii de cea căprească, precum se şi cuvine să se întîmple, pentru ca cei abia sosiţi la Salamanca să fie cu mare băgare de seamă şi să trăiască în mare cumpătare, căci li se pot trage dintr-una ca asta cine ştie ce pierderi primejdioase de sînge ; şi cu toate că, oriunde s-ar afla, oamenii care schimbă de la o zi la alta bucatele şi apa de băut trebuie să se deprindă pe încetul

[1] Mancio (1497—1576), celebru teolog şi profesor la Universitatea din Salamanca (*Cf.* S.G.G.).

[2] Francisco de Salinas (1513—1590). Organist şi teoretician desăvîrşit, una din figurele cele mai de seamă din istoria muzicii spaniole. Faima şi-o datorează, printre altele, unui tratat despre muzica din epoca sa. A fost elogiat de Fray Luis de León într-o odă celebră. A ocupat catedra de muzică de la Universitate pînă în 1584, fiind urmat de Bernardo de Clavijo (*cf.* S.G.G.).

cu ele, mai cu osebire se cade să facă atare lucru la Salamanca, pe de o parte din pricina răcelii apei, care te pătrunde pe nesimțite, iar pe de alta, pentru că studenții sînt deprinși cu mîncarea de-acasă și din ținutul lor de baștină, iar la anii lor fragezi boala dă peste ei mai lesne ; fără a mai pune la socoteală faptul că, dacă de la bun început sînt cu mare grijă, cumpătarea îi ține teferi și le agerește mintea.

Cei îmbuibați cu băutură și mîncare nu sînt în stare să făptuiască nimic mai acătării, cu înțelepciune și chibzuință ; căci, pe drept cuvînt, cumpătarea face bucatele mai gustoase decît sînt ele cu adevărat și tot ea e cea care mai pune stavilă dezmățului celor tineri. Numai că eu unul m-am arătat atît de nesăbuit cînd a fost vorba de pîinea și de apa din Salamanca, încît pe la Crăciun dădură peste mine niște fierbinți de-a fost nevoie să-l chem pe doctorul Medina, profesor preaînvățat al Universității noastre. Dintru început porunci să nu mi se mai dea apă. Degeaba i-am spus eu să ia aminte bine la ce face, că eram aprig din fire și cu sînge fierbinte ; el îmi răspunse, ca și cum mi-ar fi mărturisit cine știe ce ispravă grozavă de-a lui : „Oricine știe că doctorul Medina nu îngăduie bolnavilor să bea apă !" Crescu fierbințeala, dar nu și puterea leacului. Se gîndi atunci să-mi dea o fiertură de orz, care nu-mi folosi nici atîtica, pentru că tămăduirea colericilor cuprinși de fierbințeli stă doar în apa rece, băută la vreme, și-n două, trei lăsări de sînge, nu prea îmbelșugate ; or, apa fiind leacul care m-ar fi tămăduit, nu-mi lăsă un strop în toată casa. Îmi mai făcură însă niște băi cu tot soiul de porcării și uitară în odaie ciubărașul în care mă-mbăiasem ; eu, înțepit de sete cum eram, nu-mi mai aflam locul în așternut. Mă ridicai cu chiu cu vai din pat să caut apă de băut și cum nu găsii nici de leac, dădui peste cea din scăldătoare, care se răcise ca gheața, așa că, nici una, nici două, o dădui pe gît ; ciubărul rămase gol la locul lui, iar vintrele mele, ca vîntrea latină [1] umflată de vînt ; dar nu pentru multă vreme, căci în mai puțin de un sfert de ceas prinse sto-

[1] Vela latină era o pînză de corabie de formă pătrată care se umfla mai tare.

macul meu să bolborosească azvîrlind afară atîta amar de îmbucături, că de goală ce-mi era burta o puteam împături ca pe o desagă. A doua zi de dimineaţă, cînd veni, doctorul găsi ciubărul mai plin de cum îl lăsase în ajun, fiindcă tocmai el stîrnise furtuna şi mă făcuse să-mi descarc norul din stomac. Mă întrebă cum mă mai simt şi-i răspunsei că mor de foame. Şi cercetîndu-mi pulsul, văzu că nu mai am fierbinţeli. Tare se minună de-aşa schimbare şi zise : „O, miraculoasă baie ! Nu s-a născocit alt leac mai bun ca ăsta în lumea toată ! Nu s-a întîmplat să-l dau cuiva şi să nu-i facă bine." „L-o fi luat ca mine." „Baia asta — urmă doctorul — înviorează şi răcoreşte, întărind lăuntrul omului aşa cum îl întăreşte şi pe dinafară." „Şi cum îi sfătuieşti domnia-ta — îl întrebai eu — să se folosească de ea ?" „Călduţă — răspunse el — şi scăldînd tot trupul pe dinafară." „Mai bine ar fi să le-o dai rece şi pe dinăuntru, ca s-o bea — zisei —, că aşa am făcut eu şi are să le fie şi lor de mai mare folos." Apoi, povestindu-i eu toată întîmplarea, zise : *„Rectum ab errore"* [1], şi repetă cuvintele acestea de vreo patru, cinci ori, după care, făcîndu-şi cruce, plecă şi mă lăsă bun-sănătos.

Sînt pe lume doctori atît de haini, încît pe un biet bolnav coleric şi aprins de fierbinţeală îl lasă să i se încingă ficaţii şi să-i sece oasele de sete, părîndu-li-se că într-acest chip vor mîntui mai degrabă şi cu boala şi cu bolnavul. Vorba aceea din bătrîni, după care *Cui i-e dat a vieţui, cu apă se va tămădui* pesemne că la început suna cam aşa : *Cui i-e dat a vieţui cu apă, cu apă se va tămădui.* Or, oamenii au scurtat-o, schimbîndu-i şi înţelesul cel adevărat, anume : cel căruia îi e dat să bea apă, aceluia îi va fi apa leacul cel bun. Şi cui îi este dat să bea apă dacă nu unui coleric ce pătimeşte de fierbinţeli ? Iar înţelesul celălalt, îndeobşte cunoscut, îl socotesc drept vorbă de duh şi nimic mai mult [2].

---

[1] Ieşit bine din greşeală (lat.).

[2] Şi de această dată Espinel recurge la un joc de cuvinte intraductibil, bazat pe o identitate fonetică. Proverbul spaniol cu al cărui înţeles se „joacă" autorul este *A quien es de vida el agua le es melecina,* „Cui i-e dat să trăiască, apa îi e leacul" ; cel modi-

La Ronda am cunoscut un cărămidar care vreme de patruzeci şi patru de ani nu pusese strop de apă în gură, ba mai şi făcea haz spunînd că doară nu era să bea el licoarea în care se bălăcesc broaştele. Dar într-un rînd se-ntoarse-acasă ostenit şi însetat din cale-afară, drept pentru care, ca să-şi potolească setea, dădu pe gît un ulcior cu apă rece, care în douăzeci şi patru de ceasuri îl lăsă precum lutul din care îşi frămîntase el toată viaţa olanele. Astuia nu-i era dat să bea apă, pe de-o parte, fiindcă nu era deprins cu ea, iar pe de alta, pentru că n-avea stomac de om coleric ; aşa că, ce mai încoace şi-ncolo, cui i-e dat a vieţui cu apă, cu apă se va tămădui.

ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA

Dacă multele necazuri şi restrişti de care au parte studenţii nu i-ar prinde la vîrsta tinereţii, n-ar fi de-ajuns o viaţă de om ca să îndure atîtea lipsuri şi atîtea năpaste cîte pătimesc îndeobşte ; dar cum toate astea li se întîmplă în copilărie şi-n adolescenţă, vîrstă ferită de griji şi de dureri, pot preschimba fierea în miere, făcînd haz de necaz şi rîzîndu-şi de toate nevoile prin care trec în răstimpul cît li se coace şi li se înţelepţeşte de atîta învăţătură mintea, căci cu nădejdea răsplatei ce va să vie poţi îndura orice. Nu e unul care în anii dintîi să nu-şi făgăduiască marea cu sarea, dar de îndată ce încep să guste, ori mai bine zis să se dezguste de chipul cum ajung pînă la ei scrisorile şi banii, mai din pricina zăbavei cărăuşilor, mai din pricină că-i uită cîteodată părinţii ori rubedeniile, cei mai mulţi dintre ei îşi pierd tăria de înger şi cad în ghearele deznădejdii, mai cu seamă aceia care, de săraci ce sînt, nu au pe nimeni să-i ajute cu cele de trebuinţă ori cu o parte măcar ; şi nu mai încape vreo îndoială, tare-i

---

ficat : *A quien es debida, el agua le es melecina*, „Cui i se cuvine (să bea apă), apa îi e leacul". Întregul fragment reprezintă o adevărată demonstraţie de erudiţie lingvistică. Pentru ca varianta românească să aibă fluenţă, am recurs la o adaptare care implică unele modificări în conţinutul fragmentului respectiv, dar care, sperăm, nu impietează asupra întregului.

mai secătuiește nevoia pe cei care își încep învățătura îndemnați de gînduri bune. Lipsa de hrană și de cărți, straiele zdrențuite și puțina stimă pe care o aduc cu sine atare lipsuri au făcut din multe minți luminate oameni ursuzi, stingheri și dezgustați de viață din pricină că își văd nădejdile spulberate. Eu unul mărturisesc că neastîmpărul ce-mi stătea în fire dimpreună cu firavul ajutor pe care l-am primit de la alții în anii cît am fost învățăcel mi-au frînt dorința de a munci atîta cît ar fi fost cu cale. Și cum la vîrsta asta jindurile tinereții se-ndreaptă spre hrană din belșug, nu-i niciodată sătul omul cu ce-apucă.

Mi-aduc aminte că odată, după ce-mi isprăvisem tainul la pensiunea Gálvez, am mai înfulecat și șase plăcinte de cîțiva bănuți de argint [1] într-o plăcintărie de soi ce se afla pe medeanul unde se țin duelurile. [2] Ca să vedeți și domniile voastre ce poftă pe calicii de studenți din Salamanca ! Într-un rînd, stăteam cu alți doi învățăcei ca și mine în mahalaua San Vicente și-atîta de bogați eram cu toții în nevoi, că cel mai norocit de soartă eram eu, ca unul căruia nu-i lipseau armele regale [3], de pe urma unor lecții de cînt pe care le dădeam ; și pe drept cuvînt le dădeam, bietul de mine, fiindcă erau așa de prost plătite, că mai degrabă erau date decît plătite, ba încă date dracului de pomană. Ne mai mîngîiam văzînd că aveam parte de o împărțeală dreaptă a proviantului între noi trei și, cu toate că ar putea părea copilării nevrednice de a fi scrise aici, ba chiar nedemne de a fi pomenite ori povestite, una tot am să v-o împărtășesc, ca să nu-și piardă curajul cei săraci, dar mintoși și arși de dorul învățăturii, pentru că, atunci cînd faci haz de necaz, poți răbda lipsurile de

[1] În original, *pasteles de a ocho ;* prin expresia *de a ocho* („de cîte opt") se indica valoarea monedelor de argint în funcție de cea a talerului, care avea 28 grame de argint. Un *real de a ocho* echivala, de pildă, cu o optime dintr-un taler. Așadar, o prăjitură costa un real din cei de opt, cheltuială nesăbuită pentru un student, dacă ținem seama că aceeași sumă ar fi fost suficientă spre a cumpăra 60 de ouă.

[2] Duelurile oficiale se țineau pe un cîmp de la marginea orașului.

[3] Monedele aveau imprimate pe o față armele regale, adică blazonul casei regale.

care ai parte la vremea învățăturii, iar cînd îi vezi pe alții îndurînd chinuri și mai mari, mai scade din puterea durerilor tale. Lipsurile și necazurile altora — chiar de-ar fi povestite drept pildă doar — te mîngîie în parte de nenorocirea ta. Ce necazuri poate îndura un student încît să nu mai fie altele și mai mari ? Chinul și nevoia de care au parte mulți îi fac pe ceilalți să îndure poverile mai ușor. Și cu atît mai mult cu cît cel ce înfruntă nevoile cu inimă viteză și bărbăție jumătate de cale a și străbătut, iar pînă la urmă le va birui pe deplin. O spun pentru că cele pe care le-am pătimit împreună cu tovarășii mei ar putea sluji drept mîngîiere studenților celor mai loviți de soartă din lume, și, între altele, o să vă istorisesc o pățanie ce poate să stîrnească hazul și să slujească drept alinare.

Într-una din seri — și ca aceasta au fost multe — ajunsesem atît de lefteri și la capătul răbdărilor, încît plecarăm de-acasă tare deznădăjduiți, fără să fi pus nimic în gură, fără o lumînare ca să ne mai luminăm și noi, fără foc ca să ne mai dezmorțim ciolanele, și asta pe un ger așa de aprig de se făcea sticlă apa aruncată în stradă. Eu mă dusei la un învățăcel de-al meu care îmi dădu două ouă și o pîinișoară ; mă-ntorsei tare mulțumit acasă, unde-mi aflai tovarășii pieriți de foame și dîrdîind de frig, că nu se-ncumetau bieții nici baremi să scormonească pumnul de cenușă caldă păstrată pentru vreme de nevoie. Cînd le spusei ce aduceam, plecară-n graba mare să caute niscaiva vreascuri ca să aţîţe jarul de sub spuză ; se întoarseră degrabă, bucuroși nevoie mare că găsiseră un lemn mai lung ; îl așezarăm peste tăciunii care mai rămăseseră și șuflarăm din răsputeri tustrei, dar lemnul nici vorbă să se aprindă ; mai suflarăm o dată și încă o dată, dar lemnul tot neaprins rămase, în schimb ni se umplu odaia de o fumăraie tare puturoasă.

Zvîrlii în spuză o hîrtie ca să iște un pic de lumină în odaie și, cînd se-aprinse, văzurăm cu uimire că lemnul era un picior descărnat de catîr, care mai că nu ne-a întors mațele pe dos ; și dacă mai înainte nu mîncaserăm neavînd ce, de-aci încolo n-am mai putut îmbuca nimic de scîrba ce-o simțeau stomacurile noastre, ba chiar se găsi printre noi unul care se purgarisi pe amîndouă părțile

deodată de tot ce nu mîncase nici la prînz, nici seara, pînă ce-i țîșni sîngele pe gură, iar cel care găsise lemnul voi să-și taie mîna de necaz. Mărturisesc că lucrurile acestea nu-s, de bună seamă, dintre cele care trebuie povestite ; dar cum pot sluji drept mîngîiere celor ce pătimesc nevoi și cum gîndul meu de căpetenie este să-i învăț pe oameni să fie răbdători, să îndure cazne și să sufere năpaste, poate să-mi fie trecută cu vederea și întîmplarea aceasta, pe lîngă cele pe care nu le povestesc. Tot ce stă scris în cărți spre învățătura noastră este scris și chiar de-i vorba de lucruri umile, cuvine-se să le primim și să le cunoaștem nu atît pentru ele însele, cît pentru urmările ce vor avea. Și trebuie să ne gîndim că nici pildele mărețe nu ne-aduc toate vreun folos, după cum din lucrurile mărunte nu totdeauna lipsește înțelepciunea. La fel de bine sînt primite și fabulele lui Isop și stratagemurile lui Cornelius Tacit, iar o smochină este mai gustoasă decît un ditamai dovleac. De aceea am și povestit o copilărie ca aceasta, pentru că, dacă e să-nșiruim acuma toate necazurile de care au studenții parte, adică foamea, lipsa de veșminte și viața grea, atunci și poveștile spuse trebuie să fie pilde de cruntă sărăcie întru alinarea celor ce suferă de pe urma ei.

Nu s-au sfîrșit aici pățaniile din seară aceea de pomină, căci, pe cînd stăteam noi în pragul casei, unde ieșisem nemaiputînd răbda duhoarea puturoasă iscată de lemnul catîresc, trecu pe-acolo, ca să-și facă rondul, corregidorul [1], care-n vremea aceea era don Enrique de Bolaños, un cavaler de neam înalt, cu purtări alese și tare șugubăț de felul său. Cum ne zări, ne și întrebă : „Cine-i acolo ?“ Eu îmi scosei pe dată pălăria și-mi descoperii obrazul, apoi, făcînd o plecăciune adîncă, îi răspunsei : „Studenți sîntem și însăși casa noastră ne-a aruncat în stradă“.

Tovarășii mei rămaseră mai departe cu pălăriile pe cap și cu glugile trase, fără să arate respectul cuvenit față de oamenii legii. Corregidorul se făcu foc și pară și porunci : „Luați-i pe neobrăzații ăștia și aruncați-i la-nchisoare !“ Ei, ca niște netoți ce erau, se vorbiră între

[1] Înalt magistrat spaniol, avînd funcția de guvernator al unui ținut sau oraș. Numele vine de la *corregir*, „a corija, a îndrepta greșelile cuiva“.

ei : „Dacă ne duc la închisoare, ne-am luat grija". Îi înhățară și-i porniră pe ulița Sfînta Ana la vale, în vreme ce eu, cu toată umilința de care eram în stare, îi zisei corregidorului : „În genunchi te rog, Luminăția-ta, milostivește-te de nenorociții ăștia și nu-i vîrî la gros, că dacă ai ști cîte au tras, nu le-ai afla nici o vină". „Vreau să văd — zise dînsul — dacă-s în stare să-i învăț pe unii studenți ce-i aceea buna-cuviință."

„Pe ăștia — făcui eu —, dacă le dai de mîncare și-i duci la căldurică, să le piară frigul din oase, îi faci Luminăția-ta mai cuviincioși decît un indian din Mexic." Și băgînd eu de seamă că mă asculta cu bunăvoință, îi povestii pățania cu ouăle și fumăraia stîrnită de jertfelnicul măgăresc. Făcu mare haz de istorisirea mea, fiind om pașnic din fire, apoi, pe socoteala unor spade luate de la niște pușlamale de studenți, îi îndopă pe amîndoi cu plăcinte și cu caltaboși, precum și cu sirop de cîrciumioară ; iar cu mine, de-atunci înainte, se arătă nespus de milostiv.

Eu le spusei tovarășilor mei : „Fraților, urît v-ați mai purtat cu corregidorul". „De ce ? — întrebară ei. E cumva judecătorul nostru ?" [1] Le răspunsei atunci : „Față de cei ce au un rang înalt, fie că sînt ori nu mai marii noștri, sîntem datori să ne arătăm plini de cuviință și curtenitori ; și nu doar cu aceștia trebuie să ne purtăm astfel, ci cu toți aceia care, fie prin slujba lor, fie prin naștere, fie prin avere, sînt mai puternici decît noi, căci dovedindu-ne bine crescuți și smeriți, într-un anume fel ni-i facem deopotrivă, altminteri ne dăm pe față vrăjmășia pe care o purtăm celor ce ne pot prigoni fără teamă de pedeapsă. Însuși Dumnezeu alcătuit-a lumea cu-aceste osebite trepte, doar pînă și în cer unii îngeri sînt mai presus de alții, iar pe pămînt e urmată aceeași rînduială, astfel încît să ne supunem mai marilor noștri. Și de vreme ce nu sîntem în stare să ne cunoaștem pe noi înșine, măcar să-i cunoaștem pe cei care pot, prețuiesc și au mai mult decît noi. Fără umilință și curtenie nu putem trăi în tihnă și în pace, feriți de primejdii. E o

[1] Studenții nu erau supuși jurisdicției corregidorului, ci celei a rectorului Universității (*cf.* S.G.G.).

greşeală mare să încercăm a ne măsura puterile cu cei tari ori să ne arătăm arţagul firii atunci cînd sîntem mai siguri că vom pierde decît că vom cîştiga. Smerenia faţă de cei puternici e temeiul bunei înţelegeri, pe cîtă vreme semeţia ne tulbură liniştea, căci, la urma urmei, cei puternici pot totul în Republică."

Astfel mi-am dus viaţa vreme de patru ori cinci ani, pînă ce mi se dădu un loc la colegiul San Pelayo, unde se mai aflau pe atunci seniorul don Juan de Llanos de Valdés (care cînd scriu rîndurile de faţă face parte din Sfatul cel Mare al Inchiziţiei) dimpreună cu fraţii săi, pe cît de buni studenţi, pe-atît de vrednici cavaleri, şi seniorul Vigil de Quiñones care, prin virtuţile şi meritele sale, a ajuns Episcop de Valladolid. Acolo, la colegiu, ne adunam în fiecare sîmbătă seara spre a dezbate împreună teze ; şi mari foloase aş fi putut trage din atare întîlniri dacă sărăcia părinţilor mei şi dorinţa ce-o aveam de a le face voia nu m-ar fi pus pe drumuri, îmboldit fiind de o scrisoare de la dînşii, prin care mă rugau să mă duc să-mi iau în stăpînire moştenirea pe care mi-o lăsase o rudă — adică slujba de capelan.

ZĂBAVA A TREISPREZECEA

Plecai, aşadar, din Salamanca fără banii care mi-ar fi fost de trebuinţă ca să nu mai fiu un biet pedestraş. Dar cum n-aveam încotro, amintindu-mi de pustietatea din Sierra Morena şi de coclaurile de prin părţile Hinojosei [1], unde preţ de cincisprezece leghe nu dădeai peste aşezare omenească, şi pentru că voiam să trec prin Madrid şi Toledo, o apucai pe drumul ce duce spre Toledo şi Ciudad Real ; odată ajuns aici, o călugăriţă cuvioasă şi de neam ales, doña Ana Carillo după nume, mă ospătă şi-mi dădu cele de cuviinţă spre a-mi putea urma călătoria. Cînd să ies din Ciudad Real, dădui peste un tinerel bine făcut, care părea străin ; ne însoţirăm la drum şi, ajungînd la Almodóvar del Campo, ne ieşiră în cale doi bărbaţi

[1] În faimoasa *Serranilla de la Finojosa*, Marchizul de Santillana pomeneşte şi el de sălbăticia *(tierra fragosa)* ţinutului Hinojosa.

plini de cuviinţă şi curtenitori, care călăreau cu rîndul un catîr de toată frumuseţea. Intrarăm în vorbă cu ei şi, după cum se arăta, îşi puseră în gînd să ne ţie tovărăşie. Tăifăsuind noi ba de una, ba de alta, pricepui din vorbele lor că aveau ştire despre doi neguţători doldora de bani care se îndreptau spre iarmarocul de la Ronda, lucru de care mă bucurai nespus, căci într-acolo era şi drumul meu. Pe de altă parte însă, nu mi se părea lucru curat cu ei, aşa că nu-i slăbeam o clipă din ochi. Poposirăm cu toţii la acelaşi han şi, cum intrasem de-acum la bănuială, trăgeam cu urechea la tot ce-şi vorbeau, prefăcîndu-mă că dorm. Unul dintre dînşii nu stătu o clipă locului, ieşind întruna din han, pînă ce, în cele de pe urmă, dădu peste locul unde trăseseră neguţătorii.

În zori de zi, unul din cei doi încălecă pe un catîr şi o porni înainte, luînd cu sine un inel de toată frumuseţea — căci nu putură pune la cale toată tărăşenia fără ca eu să-i aud. Plecă, aşadar, acel premergător, în chip de slujitor, iar cestălalt rămase, cum s-ar zice, ca stăpîn, în urmă. Dis-de-dimineaţă îşi înşeuă catîrul şi se puse să-i pîndească pe neguţători ; de cum îi zări, le ieşi în cale ca din întîmplare şi-i întrebă cu multă cuviinţă încotro se porniseră. Ci, răspunzîndu-i ei că la iarmarocul de la Ronda, dădu mari semne de bucurie, spunînd : „Nici că-mi trecea prin minte să am parte de o tovărăşie aşa de aleasă. S-a nimerit tocmai bine, căci şi eu tot într-acolo merg, cu gînd să cumpăr o turmă de două-trei sute de vaci, şi cum mai departe de Ventas Nuevas [1] nu mi-a călcat piciorul pînă acum, mă cam încerca teama gîndind la miile de primejdii care îi pîndesc pe cei care au mulţi gologani asupra lor ; dar acum, că m-am întîlnit cu domniile-voastre, m-am liniştit ; ştiu că o să am bună tovărăşie, iar pe deasupra o să-mi mai daţi şi poveţe potrivite, doar vă pricepeţi mai bine la marfa pe care vreau s-o cumpăr." Neguţătorii se arătară gata să-i vină într-ajutor şi-i făgăduiră să-i înlesnească treburile la iarmaroc, avînd ei buni prieteni prin oraş.

Pehlivanii aceştia doi, care se aţineau pe urmele neguţătorilor, erau — după cum am înţeles mai tîrziu —

[1] Hanurile Noi (sp.).

trişori, dar dintre aceia de li se spune „îmblînzitori", din pricină că îi ademenesc pe cei ce vor să joace cu vorbe amăgitoare, anume ticluite. Pe drum, neguţătorii se veseliră şi făcură haz tot timpul, căci procletul de trişor era un flecar fără pereche şi le spunea tot soiul de snoave şi istorioare pline de duh. Eu unul, care ardeam de dorinţa de a vedea cum aveau să se sfîrşească toate, mă sileam din răsputeri să ţin pasul cu ei, mai prinzîndu-mă de scara şeii, mai agăţîndu-mă de coada catîrului ; iar neguţătorii, auzind că merg la iarmarocul de la Ronda şi că eram de fel de-acolo, mă îmbărbătau întruna, oprindu-se la răstimpuri să mă aştepte. Şi, cum urcam noi drumul pe o costişă, iată că se ivi undeva, pe dreapta, un han care stă părăsit jumătate din an. De cum îl zări, trişorul scoase din buzunar niscaiva zumaricale din cele cu migdale şi multe mirodenii, care stîrnesc setea mai abitir ca sărăturile, şi-i îmbie pe neguţători să guste ; or, cum era prin luna mai, cînd ajunseră în dreptul hanului părăginit şi pustiu îi răzbi aşa de tare setea, că nu mai puteau răbda, drept pentru care trişorul spuse : „Aici la han e o fîntînă cu apă limpede şi rece ; aş zice să intrăm şi să ne împlinim îndatorirea faţă de zumaricale, iar dacă vă învoiţi, am la mine un burduf cu vin de soi, din cel de Ciudad Real, cu care putem da răspuns chemării".

Descălecară, iar trişorul se grăbi să intre cel dintîi în han, urmat de neguţători. Ajunse la fîntînă şi, cînd se aplecă să bea, zise, cuprins de uimire : „Ia te uită ce-am găsit !", şi ridică inelul pe care îl lăsase acolo însuşi procletul de soţ al lui. „Vai, ce mîndreţe de inel ! — ziseră neguţătorii. Fără doar şi poate că vreun cavaler l-a scos cînd s-a spălat pe mîini şi l-a uitat aici. Cine nu s-ar bucura să dea peste un odor de preţ ca ăsta !" „Împreună l-am găsit — zise pehlivanul de trişor —, aşa că va să fie al tuturora." „Bine, bine, dar ce-o să facem cu el ?" — întrebă un negustor. „Să-l jucăm la cărţi — răspunse trişorul. Cum ajungem la han, încingem o partidă de *quínola* [1] şi cui i l-o hărăzi Dumnezeu, Sfîntul Petru să

[1] Joc de cărţi la care cîştigă cel ce realizează un „careu", adică patru cărţi, de aceeaşi valoare, fiecare de altă culoare. În cazul în care mai mulţi realizează aceeaşi formaţie, cîştigător e cel care are un punctaj mai mare.

i-l binecuvînteze." „Bine-ai grăit — spuseră neguțătorii. Pre legea noastră, dacă o să-l cîștige vreunul dintre noi, o să-i găsim pe dată bună folosință." Și pe bună dreptate, cum să nu jinduiască după ineluș ? Jur-împrejur avea douăsprezece diamante mărunțele, dar delicate și de mare preț, iar în loc de piatră, un rubin în chip de inimă ; și-așa de meșteșugit era lucrat, că oricine ar fi fost fericit să-l aibă. Neguțătorilor li se scurgeau ochii după el și tot timpul nu vorbiră decît despre nebăgarea de seamă a celui care îl pierduse, în vreme ce pehlivanul nostru, ridicînd în slăvi grija celui care îl lăsase acolo, se tot maimuțărea în fel și chip, stîrnindu-le pofta cu tot soiul de giumbușlucuri.

Ajungînd la Ventas Nuevas, trecură de primul han și se opriră la cel de-al doilea, aflat mai aproape de trecătoarea peste munți. Descălecară, iar pehlivanul scoase burduful cel cu vin vechi de Ciudad Real, care avea mai mulți anișori decît foile unui ceaslov [1], din care prinseră a închina cu mare tragere de inimă. Înfulecară ceva în graba mare, căci tare le mai făcea cu ochiul inelușul, și nici nu isprăviră bine ce-aveau de mestecat în gură, că-l și întrebară pe hangiu dacă n-avea cumva niște cărți de joc, ca să tragă la sorți ceva. Acesta le răspunse că n-avea, dar hoțul de tovarăș al pehlivanului pe dată se băgă în vorbă, făcînd pe prostul, și le zise : „Eu unul am niscaiva cărți dintr-astea, le-am luat din sat cînd am plecat, dar de-atîtea sfade cîte se iscă acolo din pricina lor, parcă nici nu-mi vine să le port cu mine. Dinspre partea mea, dacă domniile-voastre mi le plătiți, sînt gata să vi le dau." „Ia fă-te-ncoa cu ele — zise trișorul —, că o să-ți dăm bani buni pe ele !" La care, acela le și întinse niște cărți gata măsluite. Or, cum licoarea de Ciudad Real se lipește de inimă și fumegă prin creier, neguțătorii se veseliră foarte și hotărîră să joace *quínola* ca să vadă pe cine vor cădea sorții să ia inelul. Trișorul îi lăsă pe ceilalți să ceară fiecare cîte trei cărți, fără ca el să ia vreuna, apoi,

[1] În original, *...de más hojas que un Calepino*. Joc de cuvinte bazat pe polisemia cuvîntului *hojas* „ani, vechime (pentru vin)" și „file" ; *Calepino* este dicționarul latin al lui Ambrosio Calepino (*cf.* S.G.G.).

luînd de jos două, cu cea din mînă şi cu alta de-alături făcu careul, înşfăcă inelul şi începu să scoată chiote de bucurie.

Neguţătorii, cătrăniţi de cele întîmplate, se înverşunară şi mai tare şi spuseră : „Să jucăm pe bani !“ Dintîi, trişorul se împotrivi, punînd drept pricină că nu voia să-şi primejduiască banii ori vacile ce-aveau să fie cumpărate cu ei ; însă pînă la urmă se lăsă înduplecat, avînd el mai multă poftă să joace decît ceilalţi, pe care ştiu să-i îndîrjească şi mai tare cu vorbe anume ticluite pentru prilejuri ca acestea. La răstimpuri, cerea de băut din burduful cel înmiresmat, care fusese pus la răcoare ; şi cum neguţătorilor li se încinsese mintea de-atîta băutură şi cădeau galbenii ca grindina pe masă, rămaseră la joc pînă seara. Trişorul îi mai lăsa cînd şi cînd să cîştige, spre a nu se da de gol, ba chiar se tînguia în fel şi chip, zicînd : „După cît sînt de pornit şi de cătrănit, văd eu bine că domniile-voastre o să mă lăsaţi lefter ; pe puţin patru mii de scuzi am să pierd, de bună seamă“.

Cît despre mine şi băiatul ce mă însoţea, hangiul nu voi să ne găzduiască la han, spunînd că n-aveau loc pentru drumeţii care nu umblau călări. Primirăm cu toată umilinţa atare înştiinţare şi rămaserăm acolo doar cît să ne mai odihnim de osteneala drumului. Tovarăşul meu, amărît cum era, îmi zise : „Ce să facem ca să vedem cum o să se sfîrşească toată tărăşenia ?“ Eu îi răspunsei : „Las' pe mine ! Am s-o descînt pe hangiţă şi ai să vezi că n-o să ne arunce-n drum.“ „Că doar nu l-o avea pe dracu-n ea ! Ori te pomeneşti c-o fi vreo vrăjitoare ?“ — zise el. „Măcar că arată-ntocmai — i-am răspuns —, n-am să mă folosesc decît de descîntecul cel rînduit pentru femei.“ „Şi care e acela ?“ — mă întrebă băiatul. „Ai să vezi îndată.“

Şi zicînd acestea, mă îndreptai spre hangiţă, o femeie şchioapă şi prost croită : avea nasul aşa de turtit, încît, cînd rîdea, i se făcea una cu obrazul ; ochii spălăciţi, ca de vacă ; din gură îi răbufnea, printre dinţii rari şi negri, o duhoare puturoasă de usturoi şi vin care ar fi fost în stare să alunge toate viperele din Sierra Morena ; iar mîinile aduceau mai degrabă cu nişte grămezi de cartofi.

Ar mai lipsi să spun că era atîta de curată, de parcă scăpase din naufragiul Conţilor de Carrión [1]. Cu toate astea, mă apropiai de ea şi o întrebai : „Ce soartă haină a aruncat în sihăstria asta pe o femeie gingaşă ca domnia-ta ?“ „Ia te uită, pesemne că domnul student n-are altă treabă !“ — făcu hangiţa. „De bună seamă — îi întorsei eu vorba. Din clipa în care-am intrat aici nu-mi mai pot lua ochii de la domnia-ta şi doar aşa mă mai alin de osteneala de pe drum.“ „Mă iei în rîs, fiindcă mă vezi cu otrepele astea pe mine !“ — zise femeia. „Nici gînd ! După socoata mea eşti ca o cadră de frumoasă.“ „Cum nu — zise ea —, frumoasă ca pisica urduroasă.“

Şi băgînd eu de seamă că începuse să-mi joace în strună, îi spusei : „Şi ce răspunsuri mucalite mai ştii să dai ! Ţi-e vorba precum chipul şi amîndouă tare-mi sînt pe plac.“ „Ehei, domnule student, s-o vezi pe soră-mea, cîrciumăreasă la hanul de la Arcolea, atuncea să vorbeşti ! Din cîţi trec pe-acolo, nu-i unul să nu intre să dea de duşcă un pahar numai de dragul vorbelor ei de duh.“ „Dar cum se face — o întrebai eu — că nu te-ai dat mai aproape de Córdoba ?“ „Ce să-i faci, domnule — răspunse ea —, unele sînt cu folosul, altele doar cu ponosul.“ [2] „E cu putinţă — făcui eu — să nu se fi găsit nimeni pînă acum ca să te scoată dintr-o slujbă de rînd ca aceasta ?“ La care ea răspunse : „Dacă mîţă-n casă nu-i, stă carnea la loc, în cui“ [3]. „Pre legea mea, dacă mi-ar sta în putinţă, aş face-o eu ; mă doare inima cînd văd o femeie dăruită cu haruri aşa de minunate

[1] Aluzie la vechi balade spaniole care descriu frica de care au fost cuprinşi conţii de Carrión, ginerii Cidului, la vederea leului scăpat din cuşcă : *Diego, el mayor de los dos, / Se escondió a trecho más largo / En un lugar tan lijoso, / Que no puede ser contado. // Diego, cel mai mare dintr-înşii, / Se-ascunse pentru o vreme / Într-un loc atîta de scîrbavnic, / Că nici nu-mi vine a-l pomeni. / (cf. Romancero general,* Rivadavia, X, p. 542 b, *ap.* S.G.G.).

[2] În original, *...unas tienen ventura y otras tienen ventrada,* în traducere aproximativă : „unele cu norocirea, altele doar cu plodirea“.

[3] În original, *...estáse la carne en el garabato por falta de gato.* Correas *(Vocabulario de refranes...)* citează varianta *Estáse la asadura en la clavera, porque el gato no va a ella.*

pustiită prin coclaurile astea." „Lasă, domnule — zise ea —, că la noapte bărbatu-meu şi cu mine o să le şterpelim toţi banii celor de i-or cîştiga, iar mîine-n zori o să facem cum ne-o veni mai bine. Iar de s-o întîmpla să vă dea bărbatu-meu afară astă-seară, luaţi-o prin spate şi intraţi pe portiţa ogrăzii, că am s-o las deschisă."

Şi zicînd aceste vorbe, plecă, iar tovarăşul meu mă întrebă : „Ei, ce se-aude cu descîntecul ?" „Ce descîntec mai puternic — spusei eu — decît să-i spui că e frumoasă unei pocitanii ca asta, despre care mai degrabă ai zice că-i un burdihan de vacă tăbăcit, cu măruntaie cu tot ?" „Asta zic şi eu descîntec — făcu băiatul ; şi zău că-ţi poate prinde bine în orice colţ de lume."

În vremea asta se lăsă şi noaptea şi odată cu ea crescu şi deznădejdea neguţătorilor, căci trişorul, mai cu o glumă, mai cu cîte o duşcă de vinişor de Ciudad Real, le supse pe-ncetul arginţii şi galbenii, cu pungi cu tot. Neguţătorii, mînioşi de-atare păcăleală, se apucară să înjure, blestemînd şi locul şi pe cel care îi îndreptase într-acolo ; apoi plecară să doarmă la hanul celălalt, pe care îl lăsaseră în urmă, cu gînd să se întoarcă la Toledo. Hangiul, care nu era bătut în cap, pricepu pe dată înşelăciunea, iar eu, care auzisem atîtea cu o noapte înainte şi văzusem toate cîte se petrecuseră la han, simţeam că plesnesc de dorinţa de-a vorbi. Şi cînd eram gata-gata să dau toată ticăloşia în vileag — gîndindu-mă că, de se-ntorceau din drum neguţătorii, care îmi făgăduiseră ajutorul lor, le-aş fi simţit lipsa —, am stat şi-am chibzuit că ar fi însemnat să-i ponegresc în faţă pe trişori şi să mă bag singur în gura lupului, dînd la iveală un lucru cam îndoielnic. Taina, cînd n-a ajuns să fie cunoscută de toţi, se cade a fi păstrată. Cu tăcerea îţi scapi pielea şi în împrejurări ca aceasta trebuie să luăm aminte la primejdiile care ne pîndesc din amîndouă părţile. Măcar că în silă, mi-am pus strajă gurii, iar hangiul, care era un pehlivan fără pereche, se făcu a nu pricepe şi tăcu şi el molcum, întocmai ca şi mine şi ca băiatul celălalt.

Domnii trişori se arătară tare mulţumiţi de întîmplare, măcar că se purtară ca nişte cărpănoşi, nedînd nimănui din han vreun bacşiş, cum se obişnuieşte, de unde crescu

în hangiu pofta de a le şterpeli cîştigul, iar în mine dorinţa de a-l înapoia stăpînilor de drept. Hangiul le dădu de înţeles — şi nu se prefăcea defel — că tare se mai bucurase văzîndu-i jecmăniţi de bani pe cei doi neguţători ; apoi îi pofti cu plecăciuni şi temenele în odaia rînduită mai dinainte pentru neguţători, unde se afla un ditamai lădoiul, cît un dulap de mare, ferecat cu trei lacăte, tocmai bun de pus în el straiele şi banii. Lada era întocmită dintr-un lemn tare şi gros, iar tăblia din spate era perete în perete cu grajdul, lucru care mă puse pe gînduri, căci nu puteam şi pace să pricep cam ce tertip născocise hangiul ca să le umfle gologanii dintr-o ladă încuiată cu trei lacăte şi aşa de grea, încît cu nici un chip n-ai fi putut-o urni din loc. Hangiul o luă deoparte pe nevastă-sa, şi-n vreme ce tăinuia cu ea, tot arunca priviri în jur, să vadă de-l auzea vreunul. După ce se ospătară pe cinste şi-şi umplură burdihanele cu potîrnichi şi vinişor de Ciudad Real, trişorii se duseră-n odaie, traseră zăvorul şi se ferecară aşa de strașnic, că nici măcar o vrăjitoare n-ar fi putut intra peste ei.

Nici nu trecuse bine un ceas de cînd se înnoptase, cînd hangiul ne zise : „Cei care n-au venit călare s-o şteargă mai degrabă, că astă-seară, neavînd în gazdă nici un cărăuş, vrem să dormim în tihnă şi fără nici o grijă“ [1].

Ieşii dimpreună cu băiatul şi, ocolind prin spate hanul, dădurăm peste poarta ogrăzii deschisă, drept pentru care intrarăm în şopronul de lîngă grajd. Eu unul nu puteam închide ochii, tot frămîntîndu-mi mintea să aflu prin ce şiretlic anume ar fi putut hangiul să-i jefuiască pe trişori ; ştiam doar bine că-n odaia zăvorîtă strașnic nu putea intra, iar, pe de altă parte, lada era ferecată zdravăn. S-aducă tîlhari de drumul mare ca să-i ajute la furtişag nu era lucru cuminte, ba chiar primejdios ; să dea buzna peste ei şi să-i omoare nu putea, că erau doi şi

[1] Dornici de cîştiguri cît mai mari, hangiii se foloseau de nenumărate tertipuri pentru a spori preţul nutreţului. Metodele folosite sînt descrise pe larg în *Guzmán de Alfarache* (ed. Clásicos Castellanos, 1953, I, p. 18) şi în *Pícara Justina (ap.* S.G.G., *ibid.)*. Din acest motiv, hangiii nu erau interesaţi să ofere găzduire celor ce călătoreau pe jos. O situaţie asemănătoare întîlnim în *Zăbava XIV*.

el doar unul ; iar să dea foc odăii cu pulbere de puşcă ar fi însemnat primejdie de moarte pentru toţi. Şi nu putui să mă dumiresc pînă către miezul nopţii, cînd trişorii dormeau somnul cel mai dulce ; atunci îl văzui pe hangiu strecurîndu-se pe furiş în grajd dimpreună cu nevastă-sa, care-i lumina drumul cu un căpeţel de lumînare. Bărbatul se apucă să dea la o parte o grămadă de băligar aflată în grajd, lipită chiar de odaia în care se odihneau trişorii.

Nu trecu mult şi se zări şi lada care ţinea loc de perete. Cînd mă uitai mai cu luare-aminte, văzui că tăblia din spate era prinsă sus în trei ori patru balamale, iar jos în două şuruburi. După ce desfăcu şuruburile, hangiul îi porunci femeii să plece cu lumînarea de-acolo, ca să nu pătrundă lumina în odaie. Ea făcu întocmai, iar eu mă apropiai tiptil de hangiu tocmai cînd înşfăca pungile cu bani şi îi spusei în şoaptă ori, mai bine zis, bolmojind printre dinţi : „Dă-le-ncoace şi tu pune la loc şuruburile". Mi le dădu, gîndind că era nevastă-sa, iar eu o tulii degrabă cu ele, urmat de tovarăşul meu, pe poarta ogrăzii, căci pînă a stat hangiul să pună la loc băligarul a fost vreme pentru toate. O luarăm la picior, fiecare cu cîte o pungă în spinare, dar nu pe drumul mare, ci pe o coastă, pe sus, zorind, dar şi păşind cu mare grijă, ca să nu facem zgomot. Cînd se ivi în preajmă hanul celălalt, unde se întorseseră să doarmă neguţătorii, ne-am aşezat să ne mai tragem răsuflarea, căci teama sporeşte întotdeauna oboseala.

Şi cum stăteam aşa, mă întorsei spre tovarăşul meu, spunîndu-i : „Ce crezi c-avem aici ? Chiar pieirea noastră, pentru că oriunde o fi s-ajungem, pînă la urmă tot ne-or cere socoteală de banii ăştia, doar se ştie că, de felul lor, arginţii sînt rîvniţi de toţi ; aşa că s-o găsi el cine — fie spre a-şi face parte bună din ei, fie spre a se pune bine cu stăpînirea — să dea de ştire oamenilor legii despre doi băieţi care bat drumurile pe jos, osteniţi, lihniţi de foame, şi cu două pungi doldora de bani în spinare. Iar de cazne n-am putea scăpa nicicum, nefiind în stare să dăm răspunsuri cuvenite la cele ce ne-ar întreba. Nici să-i ascundem ca să ne-ntoarcem după aceea să-i lăsăm nu-i

cu putință, că o să mai dăm peste ei la sfîntu' așteaptă. Și, pe urmă, nici să ne tot învîrtim pe-aici nu-i bine, căci putem stîrni tot soiul de bănuieli, iar cel mai mic necaz ce ni se poate întîmpla e să cădem în mîna unor tîlhari care să ne smulgă taina, dar să ne ia și viața totodată. Mulți sînt aceia care se-ncumetă și se aruncă singuri în primejdie ca să cîștige bani. Dar nici un om întreg la minte și cu judecată nu-și va primejdui și viața, și cinstea, și banii deopotrivă. Așa că, stînd eu să le cumpănesc pe toate, am socotit că e mai înțelept să înapoiez banii stăpînilor de drept, făcîndu-le o bucurie și lor, dară și mie, fără să-mi primejduiesc viața și să-mi întinez cugetul. Vorba ceea: Cine pe pungaș îl fură, Dumnezeu de el se-ndură [1]."

Multe altele i-am mai spus ca să-l fac să-i piară pofta ce i se încuibase în inimă, căci, cum ducea gologanii în spinare, i se păreau de-acuma sînge din sîngele lui. Pînă la urmă, se învoi și el să facem precum îl sfătuisem.

Ajunserăm la han și, deși abia se crăpase de ziuă, băturăm la ușă, făcînd zarvă mare, spunînd că veneam cu solie pentru niște negustători din Toledo care trăseseră acolo. Îndată ce auziră larma, negustătorii porunciră hangiului să deschidă și să aprindă lumina. Intrarăm în odaie cu poverile în spate și, fără a scoate o vorbă, le azvîrlirăm pe masă. Nici de-ar fi fost încărcate cu mosc [2] nu le-ar fi desfătat nările așa cum le-a încîntat urechile vestea noastră. „Ce-aveți aici?" — ne întrebară. „Banii domniilor voastre — răspunsei eu. Îi dăm înapoi Cezarului ce era al Cezarului." După ce le povestirăm toată tărășenia, ii sfătuii s-o întindem cu toții cît mai degrabă, ca să ajungem la posadă înainte de a se trezi cei din hanul vecin. Spre norocul meu, tocmai treceau pe-acolo, întorcîndu-se la Sevilla, niște catîrgii. Negustătorii, veseli

[1] În original, *Quien hurta al ladrón cien dias gana de perdón*, „Cine fură de la un hoț dobîndește iertarea pentru o sută de zile" (*cf.* Correas, *Vocabulario de refranes*).

[2] În original, *...que si fueran (gatos) de algalia no regalaran tanto las narices*, frază în care jocul de cuvinte *gato*, „pisică", „pungă" (*cf.* p. 117, nota 1) — *gato de algalia*, „mosc, mamifer rumegător de mărimea unei căprioare, care produce o substanță aromată numită mosc", este intraductibil (*cf.* S.G.G.).

şi tare mulţumiţi, voind să mă răsplătească, închiriară doi catîri pentru mine şi pentru celălalt băiat şi astfel o pornirăm spre posadă, fără ca cei din hanul cu pricina să ne simtă. Trecurăm munţii de partea cealaltă şi coborîrăm la alt han, mai arătos şi mai chivernisit, unde rămaserăm toată ziua ca să mai dormim (căci neguţătorii aveau tot atîta nevoie de odihnă ca şi noi, din pricina nesomnului şi a multului necaz pricinuit de pierderea banilor). Spre seară aflarăm că hangiul — care, după ce-şi stîlcise nevasta în bătăi, nu putuse afla nimic despre furt, fiindcă ea nu cutezase să-i spună că ne lăsase înăuntru —, bănuind că trişorii îi făcuseră felul, se dusese să înştiinţeze Sfînta Frăţie [1] despre viaţa acelor oameni, care — spunea el — aveau două pungi cu bani cîştigaţi prin înşelăciune. Slujbaşii legii veniră să cerceteze toate şi, neaflînd nici urmă de bani ori pungi în ladă, îi puseră pe toţi laolaltă să plătească gloabă : pe hangiu, ca pe un nesocotit smintit, ori, pesemne, pentru că vorbise vrute şi nevrute, pe trişori, ca pe nişte oameni cam deocheaţi, de vreme ce rămăseseră pînă tîrziu şi fără treabă la han, iar pe femeie, pentru că, buimăcită cum era, nu mai ştia să spună nici măcar cum o cheamă.

Tare ne mai bucurarăm de-atare întîmplare, iar neguţătorii ar fi vorbit într-una numai despre asta, căci, după cum se arătă, găsiseră în pungi mai mulţi arginţi şi galbeni decît lăsaseră în ele. Unul din ei chiar zise în şagă : „Ferească Dumnezeu să pun eu stăpînire pe bunul altuia ! Mai bine, cît om fi pe drum, să-i cheltuim pe iepuri şi pe potîrnichi, că n-aş voi să am a da ceva pe urmă înapoi." Şi chiar aşa făcurăm, spre marea bucurie şi desfătare a tuturor.

Eu chibzuii în sinea mea, ba chiar îi mărturisii şi unuia dintre neguţători, ce ticălos sfîrşit au bunurile cîştigate prin vicleşug, şi cu atîta mai vîrtos banii dobîndiţi la jocurile de noroc, unde mai sigur e ponosul decît folosul ; căci la cîştig rîvnesc şi cei aflaţi sau nu de faţă, dar părtaşi cu toţii la atare coţcărie şi cărora le pică în răs-

[1] *Santa Hermandad* era o instituţie poliţienească, cu jurisdicţie proprie, creată în Spania în 1476 pentru pedepsirea delictelor săvîrşite de răufăcători în afara localităţilor.

timpuri cîte un bănuţ sau doi, acolo, ca să aibă ce risipi apoi prin chivoturile hulpăviei, pe zaiafeturi închinate lui Bachus şi prinosuri aduse lui Venus. Aşa că, în cele din urmă, cei ce se folosesc de curtenia prefăcută spre a-i înşela pe alţii, cu gînd să-i jefuiască, nici nu prea trag foloase din atare faptă. De-ar lua aminte bine oamenii cinstiţi la cîte şiretlicuri toate, la tertipurile şi coţcăriile cu care umblă lupii ăştia blajini, ar înţelege că prietenia nelalocul ei, curtenia fără rost şi temenelele necuvenite aduc mai multă pagubă decît folos. Iar dacă oamenii, din fire atît de josnici, nici faţă de cei cărora le sînt îndatoraţi nu se arată cuviincioşi, de ce ne-am încrede oare în ploconelile şi curtenia fără rost ? Trişorii se cîrmuiesc şi ei după rînduieli bine statornicite, întocmai ca într-un stat : cînd nu înşală singuri, atunci o fac cu ajutorul unor ortaci pricepuţi şi tocmai buni pentru atare fapte, iar la hanuri ori prin casele pe unde trag drumeţii se află-ntotdeauna cine să le dea ştire în taină despre cei de curînd sosiţi.

Mai au şi o condică în care sînt trecuţi toţi cei ce se-arată gata să-i ajute în meserie, prin aşezările mai mari ori mai mărunte, căci asta e o îndeletnicire răspîndită în toată Spania ; iar în oraşele mai de seamă, le slujesc drept iscoade şiretele de cumetre, care le sînt de mare folos cînd e vorba să sugă sîngele mieluşeilor nevinovaţi. Şi deşi mascaradele pe care aceşti şerpi veninoşi le pun la cale spre a suge sîngele celor împătimiţi de joc sînt fără număr, aşa încît nu poţi urma o cale anume spre a te feri de ei, cu toate acestea socot că trebuie să fim cu mare băgare de seamă la orice făţării ori la purtările prea binevoitoare, căci, cînd e vorba de jocurile de noroc, pînă şi prietenii se vînd unii pe alţii. Şi tare mi se pare potrivită aici vorba aceea veche : „Dacă mă iubeşti, poartă-te cum eşti“ [1].

Şi tot mergînd aşa, neguţătorii mei şi cu mine, aflînd prilej pe cale de a ne veseli şi a ne mai trece de urît, ajunserăm şi la Conquista, un cătun ce abia atunci prindea să se înfiripe. Or, cum era duminică dimineaţa, intrarăm în biserică să ascultăm sfînta liturghie slujită de

[1] În original, *Si bien me quieres, trátame como sueles.*

un popă care bolmojea rugăciunile latineşti de parcă vorbea păsăreşte [1]. Răspunsurile i le dădea un ţîrcovnic care purta peste sumanul de postav cenuşiu un patrafir din pînză de sac. Şi cum era o slujbă de pomenire — căci în zori îngropaseră în cimitir un om sărman —; după ce isprăviră cu liturghia se duseră să spună rugăciunile de cuviinţă la mormînt, unde popa zise ca încheiere : *Requiescat in pace, Aleluia, Aleluia.* La care ţîrcovnicul răspunse şi el mlădiindu-şi glasul : *Requiescat in pace, Aleluia, Aleluia.* Mă apropiai atunci de bietul popă şi-i spusei : „Părinte, nu faci bine ! La slujbele de pomenire nu-i rînduit nici un Aleluia." Dar el, de colo, zise plin de sine : „Haida de, domnule student, nu vezi că a trecut Crăciunul şi mai e pînă la Paşte !" Şi tot drumul după aceea ne-am stricat de rîs de vorbele popii.

ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA

Cum drumul, oricît de îmbietor şi tihnit, poartă cu sine un soi de singurătate, fiindcă îndeobşte călătorim mînaţi de nevoi ori pentru treburi ce nu suferă amînare şi care ne frămîntă mintea şi ne abat gîndurile, ne străduiam să aflăm desfătare în tot ce întîlneam în cale. Cărăuşii îşi treceau vremea ca de obicei, care luînd în zeflemea drumeţii, care jucîndu-le feste, care cîntînd balade vechi, fiecare după cum îi erau firea şi feleşeagul ; iară noi în vremea asta ne bucuram de priveliştea ce ni se arăta în faţa ochilor.

Şi tot mergînd aşa, iată că ne iese în cale un păstor care-şi purta dintr-un ţinut într-altul turma, pierind de sete şi el şi cîinii, căci în Sierra Morena, cît ţine luna mai şi vara toată, noaptea e răcoare bine, dară ziua se aprind copacii de arşiţă. Şi-atît de neştiutor era bietul om, că, însetat fiind, îşi ţinea cîinii legaţi, de teamă să nu i se

[1] În original, ...*que pronunciaba la lengua latina como gallego. El gallego*, dialectul vorbit în Galicia, se înrudeşte îndeaproape cu portugheza şi era socotit de spanioli ca un dialect rustic.

răzleţească. Ne întrebă de nu ştiam prin preajmă vreun izvor sau vreo fîntînă ; la care eu îi răspunsei : „Păi cum vine asta, ai cîini şi ne mai întrebi pe noi ? Dezleagă-i şi-or să-ţi găsească-ndată apă". „Chiar aşa să fie ?" — făcu un neguţător. „Cum nu — ziseì eu —, doar e lucru bine ştiut şi în atîtea rînduri dovedit." Apoi, întorcîndu-mă către păstor, îi spusei : „Dezleagă-ţi cîinii, ori doar pe unul dintre ei, pune-i după gît o sfoară lungă, ca să te poţi ţine pe urma lui, şi-o să-ţi găsească-ndată izvor, fîntînă ori vreo baltă". Făcu întocmai şi, cît ce-i dădu drumul, cîinele o apucă pe o coastă în sus, adulmecînd în aer, şi se îndreptă ţintă spre hăţişul de la poalele unei stînci unde află apă din belşug, aşa că păstorul se răcori în voie, iar turma se adăpă şi ea.

Aş vrea să vă povestesc acum istorioara pe care am auzit-o, la Ronda, de la un cavaler înţelept foarte, Juan Luzón [1] după nume, bărbat preaiscusit în umanioare şi în scripturile sfinte. În Munţii Rondei se află, printre multe altele, două sate : unul, Balastar, iar celălalt, — de îmi aduc aminte bine —, Chucar, după nume. Or, umblînd un maur prin coclaurile acelea cu caprele la păscut, îl înteţi pe cale setea şi cum stătea aşa, neaflînd pe nicăieri apă ori vreo altă urmă de izvor, îi pieri cîinele de lîngă el ; după un răstimp, se-ntoarse dînd din coadă. Uluit de-atare întîmplare, păstorul îi dădu să mănînce bine şi-l legă, aşteptînd să-l îmboldească iarăşi setea, cea care izgoneşte lenea. Îl legă degrabă cu o sfoară după gît şi, lăsîndu-l să plece, se luă pe urmele lui. Merse el ce merse, mai sărind peste hăţişuri, mai căţărîndu-se pe stînci, zdrelindu-şi mîinile şi obrazul, trecînd peste cîte oprelişti toate, şi, ajungînd la un huceag, îl văzu cum se strecoară pe gura unei peşteri scobite în stînca înaltă, cu nişte crăpături pe unde se prefira de-afară lumina cea de trebuinţă. Din hruba aceea izvora o apă limpede precum cleştarul, care se despărţea în două pîrîiaşe ; bău maurul nostru umplîndu-şi şi burduful. Or, minunîndu-se el de atare nemaipomenită întîmplare, izvodi un plan, după socoata lui foarte înţelept, dar care mai apoi

[1] Prieten şi concetăţean al lui Espinel. Apare citat şi în *Zăbava XX* (*cf.* S.G.G.).

l-a costat chiar viaţa : anume, zăgăzui cu nişte bolovani unul din pîraie, abătînd toată apa într-o parte, ca să vadă în ziua următoare unde avea s-ajungă. Se-ntoarse apoi la turma lui, iar a doua zi află că megieşii din Chucar rămăseseră fără apă. Maurul, ca unul carele ştia foarte bine taina, se duse în sat, făgăduindu-le că, de-l plăteau cum se cuvine, avea să le aducă apa înapoi, ba chiar mai multă pe deasupra ; şi le povesti toată tărăşenia, întocmai cum se petrecuse. Auzindu-l, sătenii, care, în scurtul răstimp cît nu avuseseră apă, tare îi mai simţiseră lipsa, pe dată îi dădură două sute de ducaţi ca să le-o aducă îndărăt, dimpreună cu gîrla din satul celălalt. Cît ce-şi primi gologanii, păstorul se şi duse la peşteră şi abătu izvorul înspre partea aceea. Văzîndu-se cu-atîta belşug de apă şi cunoscînd ei bine cît de nestatornic şi hrăpăreţ era căprarul, ca nu cumva cei din Balastar să-l ademenească făgăduindu-i cîştig mai mare, căzură la învoială să-l sugrume, rămînînd să ia ei apa toată, iară maurului, viaţa. Şi nici în vremea noastră nu se ştie în care loc anume din munţi se află tainiţa izvorului. Dară pietrişul şi bolovanii din albia secată stau mărturie şi-n ziua de astăzi că pe-acolo a curs odinioară o gîrlă. Iar peştera ascunsă a găsit-o mirosul ager al cîinelui, prieten cu credinţă şi statornic tovarăş, doveditor al duşmanilor stăpînului. „Pre legea mea — zise un neguţător —, tare mă mai minunez de-atare agerime, doară se ştie că apa e lipsită de miros. Cum s-o descopere un cîine doar înălţîndu-şi botul în aer, cel care poartă şi duce mai departe izurile ? Pe drept cuvînt, darurile cu care sînt înzestraţi cîinii îmi par vrednice de toată lauda ; şi nu pentru cele ce se spun despre ei în istorii mai vechi ori mai noi, doară la fiecare pas ne putem încredinţa de adevărul acesta cu ochii noştri. Cîtă credinţă ! Cîtă iubire ! Cîtă agerime !"

„Pe puţin două sînt — zisei eu — virtuţile lor neasemuite — de-i cu putinţă să vorbim de-aşa ceva la nişte dobitoace —, anume umilinţa şi recunoştinţa ; iar dacă oamenii, la rîndul lor, le-ar avea tot atît de statornicite în suflet ca şi ei, în firească-le înclinare, ar trăi cu toţii în necurmată pace." „Oh, bine-ai grăit ! — zise neguţătorul.

Ce gînduri minunate ! Despre preafericitul Francisc [1], fecior de neguțător și el, se povestește că le lăuda cu prisosință umilința, dorind să le urmeze pilda, căci mult umil s-a arătat Învățătorul și Mîntuitorul nostru, Isus Cristos." „Cît despre recunoștință — spusei eu —, afară de cele ce ne învață legile firii, El însuși ne-a rînduit-o ca poruncă, întrucît, trimițîndu-și învățăceii să propovăduiască-n lume, le-a poruncit ca, în semn de mulțumire pentru buna găzduire, să tămăduiască bolnavii pe care îi aflau la locurile de popas." „Dar cum, se află oare om pe lume care să nu știe ori să nu vrea să mulțumească și să răsplătească binele primit ? Cine poate fi lipsit de o virtute atît de minunată ?" „Eu unul cred — am răspuns — că nimeni, afară doar de cei zgîrciți și de trufași, două soiuri de oameni scîrbavnici în Republică : unii, pentru că nu știu ce e aceea mila, iar ceilalți, pentru că sînt vrăjmași ai ei."

Și dacă tot a venit vorba de o virtute atît de minunată și divină precum recunoștința, pînă a nu ajunge la Adamuz, vreau să vă povestesc o pățanie vrednică de a fi cunoscută, care i s-a întîmplat celui ce-a așternut aceste rînduri pe cînd se întorcea de la Salamanca ; căci nu-i om pe lume despre a cărui viață să nu se poată scrie o întreagă istorie. Într-un rînd, studenții din Salamanca se-mprăștiară care încotro ; pricina era o neînțelegere [2] pe care o avusese corregidorul don Enrique de Bolaños cu Universitatea, și nu atît cu ea, cît mai degrabă cu studenții, oameni zurbagii și puși pe gîlceavă. Cum prin oraș nu mai rămăsese picior de învățăcel, autorul acestor rînduri o porni și el înspre ținutul său de baștină, ca toți ceilalți, căci vacanța, răstimp atîta de rîvnit pentru odihnă, nu era departe. Și fiind dînsul tare strîmtorat, se nevoi să bată drumul precum frații apostoli. Merse el ce merse și-n faptul serii ajunse la hanurile din Murga. Ci, neaflînd pe nicăieri găzduire, căci hangiii, prea dornici

[1] Se referă la Sfîntul Francisc din Assisi, întemeietorul ordinului franciscanilor.

[2] În 1572, procesul intentat de Inchiziție călugărului și poetului fray Luis de León, care preda la Salamanca teologia, provoacă tulburări în rîndul studenților, ceea ce duce la închiderea Universității.

de cîştig, nu se-nvoiau nicicum să îl primească, o porni mai departe de unul singur, cîntînd spre a-şi alunga urîtul, căci glasul omenesc e tovarăş bun celui ce nu are bani de jefuit. Şi cum umbla aşa, îi ieşiră în cale patru oameni înarmaţi cu arbalete care-l întrebară dincotro venea. El le răspunse că de la Salamanca. „Şi pe cine ai lăsat în urmă ?", îl iscodiră dînşii. Iar el răspunse : „Mai degrabă toţi mă lasă pe mine, că nu prea am spor la drum". „Păi cum se face de n-ai rămas la han ?", întrebară, iar el răspunse : „Ei, bietul de mine, cînd m-au văzut sărman şi fără cal, hangiii au răcnit la mine să-mi iau cît mai degrabă tălpăşiţa, iar eu dau glas şi mă rog la Dumnezeu să mă ocrotească şi să le pedepsească haina". La care cel mai tînăr dintre arbaletieri sau flintaşi, cum vreţi să le spuneţi, zise : „De te-ntrebăm acestea toate, domnule student, e pentru că avem vînat cam mult, dar muşterii defel, şi poate s-o afla cineva să ni-l cumpere". Apoi se-ntoarse către soţii lui, zicîndu-le : „Mă cuprinde mila cînd văd ce rău se poartă hangiii cu drumeţii sărmani, dar şi mai tare mi se rupe inima de strîmtorarea în care se află bietul student. Să-l luăm cu noi la adăpostul nostru, că odată şi odată ne-o folosi în faţa lui Dumnezeu această milostenie." „Ba, mai bine — zise unul, după cum am aflat mai apoi — să-i facem de petrecanie, ca să nu spună şi altora că ne-a întîlnit şi-astfel să bage groaza în drumeţi."

Şi tot sfădindu-se aşa, în cele de pe urmă căzură la învoială să-l ia cu dînşii, părîndu-li-se mai cuminte astfel. Flăcăul se arătă din cale-afară de milos cu studentul, doar e ştiut că natura, cînd ne-am ticăloşit din pricina tovărăşiilor mîrşave, ne trage un perdaf spre-aducere aminte a pornirilor dintîi, la care, oricît ne-am uita noi de ele, ne întoarcem cînd şi cînd. Şi cum spuneam, flăcăul îi urmă sau, mai degrabă, fu luat de dînşii. Străbătură ei cotloane neguroase, desişuri, cărări cotite şi anevoioase, în vreme ce se lăsa noaptea şi se auzeau pîraiele prăvălindu-se prin rîpe, iar vîntul zgîlţîia cu furie copacii. Studentul, căruia, de teamă, în fiecare tufă i se năzărea un om armat la pîndă, gata să-l arunce în acele înfiorătoare hăuri, umbla plin de cucernicie, cu ochii înăl-

ţaţi către bolta cerească şi poticnindu-se pe pămînt, dar ţinîndu-şi firea cît putea, vorbind întruna, fără a da semne că i-ar fi fost teamă cumva. Sosiră în cele de pe urmă şi la sălaşul arbaletierilor, care mai degrabă părea vizuină de vulpi decît adăpost de oameni. Şi scormonind tăciunii de stejar bun ce mocneau în spuză, aprinseră nişte torţe de răşină care arseră noaptea întreagă, dîndu-le lumină. Se ospătară, apoi, la cină, cu niscaiva ciozvîrte de vînat, de n-o fi fost cumva vreun sărman drumeţ pus la saramură. Studentul, bietul, nu ştia ce să mai facă şi ce să le mai spună, istorisindu-le poveşti, veselindu-i cu fel de fel de snoave, lăudîndu-i pentru viaţa pe care o duceau prin acele sihăstrii, despărţiţi de lume. Şi mărturisindu-le că meşteşugul vînatului era îndeletnicire de cavaleri şi nobili gentilomi, îi încredinţă că, de bună seamă, dovedind această aplecare, se trăgeau din vreun neam de viţă veche. Cînd se întîmpla şi mai trînteau cîte o nerozie, se grăbea pe dată să le-o ridice în slavă şi chiar să facă mare haz de ea, ca de o vorbă de duh. Unuia îi lăuda obrazul prea frumos, altuia, picioarele cele sprintene, celuilalt, agerimea minţii ori marea înţelepciune ; căci la ceas de cumpănă, smerenia dimpreună cu blîndeţea şi înţelepciunea preschimbă pînă şi inimile cele mai fioroase, făcîndu-le blajine şi prietenoase. Cînd ne paşte vreo primejdie, de nevoie ne biruim slăbiciunea ; şi cu atît mai vîrtos cînd avem de-a face cu oameni de teapa flintaşilor mei, cărora teama le stîrneşte bănuieli, pe cîtă vreme cutezanţa li se pare semn limpede de nevicleşug. De ne pierdem cu firea atunci cînd, oricît ne-am teme, nu ne paşte nici o primejdie, nenorocirea se va abate mai degrabă asupra noastră — dacă e să vină — ori îşi va arăta colţii cînd nici nu ne aşteptăm la ea. Ci studentul nostru se purtă atît de înţelept cu vînătorii de teşcherele [1] bine burduşite, încît aceştia îl omeniră şi-l ospătară după cuviinţă, dîndu-i pe deasupra şi două cojoace călduroase, să-şi facă culcuş din ele, iar a doua zi îi sculară cu noaptea-n cap, ca să nu plece pe lumină, îi

[1] În original, *cazadores de gatos*, „vînători de pisici" ; *gato* denumea, prin antonomază, o pungă mai mare de bani făcută din pielea unei pisici jupuite (*cf.* S.G.G.).

aşternură de prînz, după care flăcăul, cel mai tînăr dintre cei patru, îl petrecu pînă la drumul mare, povestindu-i totodată despre primejdia care îl pîndise de n-ar fi fost el să-l scape ; iar drept răsplată, îl rugă să nu sufle o vorbuliţă de cele întîmplate. Îşi luă ziua bună de la dînsul şi îşi văzu de drum, zvîrlind cîte o căutătură în urmă, tot năzărindu-i-se că nu scăpase de ei. Cînd întîlnea în cale vreun drumeţ, îl sfătuia să o apuce pe alt drum, spunîndu-i că pe unde venise el îl urmărise un ditamai şarpe, căci nu cuteza să mărturisească adevărul, de teamă că tîlharii se mai aflau prin preajmă şi îl auzeau.

Ei, şi ca să nu mă mai lungesc cu vorba, după ce pribegi prin Spania şi în afara hotarelor ei vreme de douăzeci de ani şi mai bine, ajunse la starea pe care i-o hărăzise Dumnezeu, căci, plecînd în ţinutul său de baştină, care e Ronda, intră în rîndul preoţimii, slujind, prin mila preaînţeleptului rege al Spaniei, Filip al II-lea, la o capelă.

La vreo douăzeci şi doi ori poate douăzeci şi trei de ani după întîmplarea cu tîlharii de drumul mare, stăpînirea puse potera pe urmele a trei lotri vestiţi, despre care se aflase de la iscoade că ar fi umblat prin Ronda şi că tîlhăreau prin acel ţinut folosindu-se de un vicleşug anume : nevestele lor — că toţi erau însuraţi — erau mămulărese, chipurile, şi umblau prin case să-şi vîndă marfa, luînd aminte bine la toate celea ; apoi dădeau socoteală bărbaţilor de cele văzute, iar în zori bieţii oameni se trezeau cu casa goală. Cînd se află la Ronda toată tărăşenia, îi prinseră şi-i aruncară în temniţă, din porunca licenţiatului Morquecho de Miranda, care, fiind în vremea aceea alcalde, îndeplinea şi slujba de corregidor. Şi ca să nu mai lungesc povestea, aflaţi dară că-i supuseră la cazne grele pînă ce mărturisiră fără înconjur toate tîlhăriile. Corregidorul îi ceru autorului acestor rînduri să-i spovedească, după cum era obiceiul. Intră el în locul unde stăteau închişi şi, la vederea unuia din ei, îi tresări inima în piept. Luînd aminte la atare semn, îl cunoscu că era unul şi acelaşi cu cel care îi cruţase viaţa în Sierra Morena. Căutînd dară chip şi cale cum să răsplătească binele pe care i-l făcuse şi părîndu-i-se că era prea tîrziu spre a se mai ruga pentru un om care

de-acum făcuse mărturie dreaptă, se înfăţişă dinaintea judelui spunîndu-i că, de-l osîndea, avea să piardă bun prilej de a afla o mare taină. Judecătorul hotărî ca ceilalţi să fie osîndiţi la moarte, iar pe el îl iertă o vreme de pedeapsă, cu gînd să descopere uneltirea de care i se vorbise. Dar mai apoi, tot stăruind să-l facă odată pe tîlhar să mărturisească, preotul îi răspunse : „Înălţimea-voastră, răzbit de milă şi îmboldit de recunoştinţă, am pus la cale toate cîte le ştiţi. Omul acesta m-a scăpat de la moarte ; acum, că-mi stă în putere, aş vrea să-i răsplătesc tot binele ce mi-a făcut ; or, după cum se ştie, juzilor le şade tot atît de bine să fie şi milostivi, nu doară drepţi ; aşa că, Înălţimea-voastră, pe ce aveţi mai sfînt, milostiviţi-vă de un om plin de omenie ca acesta." Răspunse judele : „Stau şi mă cuget cum să împac dorinţa domniei-tale cu bunul meu renume, dar şi la binele acestui om, care, milos cum e, are tot dreptul să trăiască ; pricina lui n-a fost încă hotărîtă şi pentru atare. împrejurări avem o pravilă a Regatului care ne lasă libertatea să schimbăm osînda cu moartea în galere. Şi cum te văd ars de dorinţa de a-i răsplăti tot binele ce ţi-a făcut, voi a mă folosi de atare pravilă trimiţîndu-l să-şi ispăşească vina la galere." Preotul căzu în genunchi, aducînd har Domnului şi mulţumind corregidorului pentru judecata-i milostivă. Apoi se şi porni cu vestea la tîlharul mai mult mort de spaimă, care, cînd îl auzi, răsuflă uşurat şi-şi mai veni în fire, gîndind că din mormînt se-ntoarce iar la viaţă ; iar autorul rămase nespus de bucuros că-şi arătase mulţumirea scăpîndu-l din impas ; căci fapta bună îşi află pururi răsplata cuvenită atît pe lumea asta, cît şi pe cealaltă."

„Ciudată întîmplare şi vrednică de aducere aminte ! — spuseră neguţătorii. Ce lucru sfînt e facerea de bine ! Nu încape nici o îndoială, fapta bună nu-şi află sălaş decît în sufletele nobile.

Ce rod de soi culege acela carele seamănă doar fapte bune ! Căci aşa cum straiele acoperă trupul, tot astfel faptele bune sînt veşmintele sufletului. Ce mulţumire o fi simţit bărbatul acela cînd a săvîrşit atare binefacere ! Aşa cum braţul rămîne mulţumit de nimereşte

ţinta, tot astfel se întîmplă şi cu sufletul cînd face o faptă bună."

De îndată ce se sfîrşi povestea, se şi zăriră casele din Adamuz, loc liniştit şi îmbietor, aşezat la începutul sau la capătul Sierrei Morena, olat aflat sub stăpînirea Marchizului de Carpio. Şi în acelaşi timp se arătară privirilor noastre şesurile mănoase ale Andaluziei, atît de proslăvite în vremurile vechi drept Cîmpiile Elizeiene [1], loc de odihnă al sufletelor celor preafericiţi. În noaptea aceea am poposit şi ne-am odihnit la Adamuz.

ZĂBAVA A CINCISPREZECEA

A doua zi, avînd anume treburi de împlinit, a trebuit s-ajung dintîi la Málaga şi s-o pornesc pe drumul ce ducea spre Carpio [2]. Mă despărţii astfel de neguţătorii mei, care se arătară tare binevoitori cu mine, dăruindu-mi unul din catîrii pe care călăreau — avînd alţii de schimb, pe care venisem eu pînă acolo — şi bani de cheltuială, încredinţaţi fiind că, ajungînd la Ronda, aveam să-i înapoiez la vreme. Catîrul era tare nărăvaş, nu se lăsa nici potcovit, nici înşeuat, iar la răstimpuri trîntea povara de pămînt şi se tăvălea-n ţărînă, măcar că toată vremea cît fusese în tovărăşia celorlalţi îşi mai ascunsese din ticăloşie. Drept pentru care, văzîndu-se el singur şi îmboldit fiind de năravul cel becisnic, de cum dădu peste un loc mai nisipos se şi trînti, prinzîndu-mi dedesubt piciorul ; dacă n-aş fi apucat să mă arunc şi eu de partea cealaltă, multă vreme aş fi avut de pătimit. Fiind însă prevăzător, m-am putut ridica de jos şi, apucîndu-l cu de-a sila de dîrlogi, după o vreme îmi pieri durerea fără să-mi intre frigul în oase cum s-ar fi putut întîmpla dacă nu mă feream.

---

[1] Espinel se face ecoul unei credinţe de multă vreme înrădăcinate, care situa Cîmpiile Elizee lîngă Jerez de la Frontera, în Andaluzia. O referire asemănătoare aflăm la Cervantes, *Don Quijote : Los que se alegran en los eliseos jerezanos prados* (*cf.* S.G.G.).

[2] Orăşel din provincia Córdoba, în sudul Spaniei.

Cunoscînd de-acum eu bine în ce tovărăşie ticăloasă mă aflam, am chibzuit cum să-i vin de hac de mai avea să-mi facă iarăşi pocinogul. Am înşfăcat de jos un retevei, gîndind să mă folosesc de leacul învăţat de la un om mai vîrstnic ; căci cei bătrîni, ca unii care au văzut destule-n viaţa lor, ştiu mai multe decît cei juni, iar în atare împrejurări, mai lipsite de primejdii, cu ochii închişi le poţi urma povaţa. Pîndindu-l eu întruna să văd ce-avea de gînd să facă, de-ndată ce-l simţii că-i gata iar să se trîntească, mă repezii şi îl croii la mir cu reteveiul, cu-atîta foc, că se prăbuşi pe loc dînd ochii peste cap. Mîhnit de cele ce făcusem — fiind pe deplin încredinţat că-l ucisesem —, scosei în graba mare pîine şi, muind-o-n vin, i-o băgai pe gît, de îşi veni oleacă în puteri. Şi-atîta de bună fu pedeapsa, că de atunci încolo nu s-a mai trîntit, cel puţin cîtă vreme m-a dus pe mine în spinare, deşi a dat peste destule prunduri cu nisip unde-ar fi putut-o face.

Urmîndu-mi drumul, am ajuns pe malul rîului Guadalquivir, la marginea unui crîng de lîngă Carpio, loc îmbelşugat în iepuri şi multe alte soiuri de vînat. Descălecai la o anume nevoie grabnică şi firească, dar nici nu apucai bine să-ncep ce-aveam de gînd, cînd catîrul meu o şi zbughi la fugă, înspăimîntat de zgomotul pe care îl făceau o năpîrcă uriaşă şi o vulpe ivite dintr-o tufă de la marginea drumului şi care ieşiseră pesemne amîndouă din vreo vizuină aflată în preajmă, căci năpîrca nu leagă prieteşug cu nici un animal fără numai cu vulpea. Care vulpe o tuli degrabă într-o parte, în vreme ce năpîrca se luă după catîr ; or, după cum am putut afla mai apoi, pe toţi cîţi treceau prin preajmă îi fugărea din pricină că cineva îi ucisese soaţa. Am aruncat în ea cu un bolovan, fără să-mi treacă prin cap că aveau să se întîmple toate cîte se-ntîmplară mai apoi, fiindcă piatra, zburînd prin aer, o nimeri drept în spinare. Şi unde nu se-ntoarse năpîrca împotrivă-mi cu-atîta furie, încît, de n-aş fi apucat să trec drumul, lăsînd mult nisip la mijloc, aş fi păţit-o rău, nu glumă. Cum însă pe nisip nu se putea sluji prea bine, ca pe loc tare şi neted, de solzii ce-i ţin loc de labe, nu se încumetă să treacă drumul, măcar că nu mă slăbi o clipă, alergînd cît şi mine pe partea cealaltă, cu capul

înălțat de-un cot, și zbîrnîindu-și limba de-ai fi zis că are o mie, iar nu una.

Și-așa de speriat eram, că nu-mi mai stătea gîndul la catîrul răzlețit, ci la năpîrcă doar. Pre legea mea, tare mă mai prigonea și nu-mi da pace ! Îmi ieșise sufletul din mine de istovit și asudat ce eram. Șuierăturile nu erau ascuțite, ci joase și neîntrerupte, așa cam cum ar fi cînd ai spune întruna *sss*. Și tot fugind de frica ei, dădui la o cotitură peste o grămadă de bolovani, unde mă oprii să-mi trag răsuflarea și să arunc în ea cu pietre. Năpîrca, simțind pesemne că mă tem, dădu să treacă drumul prin nisip, ca să mă înfrunte, drept pentru care mai prinsei și eu oleacă de nădejde să mă descotorosesc de ea, căci de îndată ce încercă să treacă drumul, cum solzii nu-i mai erau de nici un ajutor, cu chiu cu vai se mai putu mișca. Luîndu-mi inima în dinți, azvîrlii cu-atîția bolovani în ea, pînă ce aproape o îngropai cu totul și, după ce-o scuipai în cap de multe ori — otravă-n lege pentru ele —, o nimerii ceva mai sus de coadă, unde-și are puterea toată, încît nu se mai clinti din loc. Nu mă lăsai pînă ce nu-i făcui capul chisăliță și-abia apoi mă așezai să mă odihnesc. Și cum stăteam așa, trecură pe acolo doi drumeți ce se-ndreptau spre Adamuz și care-mi povestiră cele pomenite mai înainte. Cînd o măsurară, văzură că avea zece picioare în lungime și că era mai groasă decît brațul unui om. O spintecară și găsiră înăuntru doi șoldani grași, căci șerpii aceștia sînt foarte hulpavi, deși pot răbda multă vreme fără să mănînce, iar apă nu prea beau, așa că mistuie anevoie. Or, după cît de alene se mișca, se vedea bine că era îngreunată.

În tot răstimpul cît am stat să mă odihnesc, am chibzuit la multele primejdii care-l pîndesc pe om în lume. Pînă și o jivină lipsită de picioare și de aripi îl prigonește și-a prins a-l prigoni încă de la începuturile sale mai mult ca orice animal, fie pentru ca omul să nu-și facă socoteala că i s-a dat în stăpînire tot pămîntul fără de canon și trudă, fie ca să știe să osebească-n minte ce-i bun de ce-i vătămător ; și prin această judecată cunoaște el care sînt bucatele cele bune și știe să îndepărteze de la sine pe cele veninoase, să fugă de sălbăticiuni și să se slujească de viețuitoarele cele blînde ; numai că fiarele fioroase și pri-

mejdioase ne dau de ştire, cu ghearele, cu coarnele, cu colţii ori cu ciocul, de răul ce-l pot face. Dar ca o lighioană ca aceasta, lipsită de picioare ori de coarne, fără cioc şi fără gheare, să bage groază-n suflet doar privind-o e lucru tare de mirare ! În chipul acesta rînduit-a Cel-de-Sus, spre a supune semeţia omului şi a o domoli cu însăşi spurcăciunea şi scîrboşenia pămîntului. Cînd mă uitam la ea, măcar că o vedeam moartă, mă treceau fiorii şi mărturisesc cinstit că, ori de cîte ori văd asemenea jivine, mă cuprinde groaza. Şi cum să nu te înspăimînţi cînd vezi o arătare ca o prăjină groasă, care se mişcă şi aleargă mai iute ca un cal ? Care doar înălţîndu-şi capul poate să păleasca un om, doborîndu-l la pămînt, ba chiar să-l şi omoare, izbindu-l mişeleşte pe la spate şi nu drept în faţă ? Şi-atîta-i de vicleană, încît îşi leapădă veşmintele cele vechi pentru a se îmbrăca cu altele noi. Iar primăvara îşi tămăduieşte ochii vătămaţi de gerurile iernii frecîndu-se de firul de mărar. Cu nici o altă lighioană nu se-mpacă, duşmănindu-le pe toate, afară doar de vulpe, fie pentru că amîndouă hălăduiesc prin hrube săpate în pămînt, fie din pricină că află în blana vulpii căldură şi adăpost.

Pînă aici eremitul nu suflase o vorbă, dar acum i se păru că-i nimerit — ca om ce vieţuise în sihăstrie, pustiit prin munţi stîncoşi, ferindu-se de vălmăşagul lumii şi tăifăsuind doar cu sălbăticiunile din codru — să mă-ntrebe din ce pricină anume atare lighioane, precum năpîrci, şopîrle, broaşte de tot soiul, aspide, vipere şi altele asemenea, pe care le-ntîlnim ades, sînt atît de înspăimîntătoare. Îi răspunsei : „Întîi şi-ntîi, pentru că orice lucru cu care nu sîntem deprinşi ne stîrneşte acest soi de uimire. Apoi, fiindcă sînt alcătuite mai mult din elementuri grele, adică apă şi pămînt, şi prea puţin din cele ce-s uşoare, anume aerul şi focul ; şi m-aş încumeta să spun că nu se înrudesc defel cu omul, care întru duh se aseamănă cu heruvimii, iar întru ale trupului, cu dobitoacele necugetătoare ; în ce priveşte partea pămînteană, umedă şi rece, acestea se-asemuie cu lighioanele spurcate care, la rîndul lor, nu se înrudesc decît cu ele singure şi cu măruntaiele pămîntului. Şi, în sfîrşit, din pricină că toate animalele ce se zămislesc din putrezime şi din tină, iar nu din animale

ca şi ele, nu-i pot fi de folos şi nici pe plac omului, căruia, după porunca lui Dumnezeu, trebuie să-i deie ascultare ; aşa se face că se feresc din calea lui, ca de-un stăpîn pe care îl urăsc, fiind mai presus de ele, ori, pesemne, dintr-o pornire înnăscută."

Şi-acum să-nchei povestea asta, pentru că pierderea catîrului tare mă mai necăjeşte şi nu am pace pînă ce nu dau de el.

După ce mă mai odihnii şi îmi ştersei sudoarea de pe faţă — pe cea dinlăuntru nefiindu-mi cu putinţă s-o înlătur —, m-am apucat să-mi caut peste tot catîrul, ori mai degrabă pe cel al neguţătorilor, colindînd pe malul apei, fără să dau de nimeni care să aibă ştire despre el. Şi cum mergeam aşa, ca vai de mine, încărcat cu mantie şi spadă, cu tarniţă şi desagi — că ticălosul aruncase tot, afară doar de şaua bine strînsă-n chingă, iar eu fusesem nevoit să iau asupră-mi povara de care se despovărase catîrul —, mai necăjit eram de zeflemelele celor ce mă întîlneau în cale preschimbat în cal de dîrvală. Dar fiindcă n-aveam chef să le las în drum, le-am îndurat pe toate cu răbdare. Pînă a nu trece rîul, am stat să mă odihnesc o o vreme pe mal, unde văzui sodom de iepuri, mai înghesuiţi decît păduchii într-un suman de catîrgiu ; şi cît era ziua de lungă veneau acolo cîrduri-cîrduri să se-adape. Trecui pe malul celălalt şi, înainte de-a ajunge-n tîrg, intrai să mă odihnesc la un han ; dar nici aici nu fu chip să aflu ceva despre catîrul meu cel negru, deşi făgăduii răsplată bună, ispitindu-i chiar şi pe paznicii pădurii. Mă-ndestulai cu mîncare şi mă răcorii cu băutură, dar cu măsură, cum cere osteneala drumului.

Mă aşezai apoi în prag, să văd de nu trecea cumva catîrul ori vreun om care să-mi deie ştire despre el. Şi în răstimpul cît şezui acolo, privii acea bucată de pămînt care, în rodnicie, dulceaţa şi limpezimea văzduhului, frumuseţe de pămînt şi ape, întrece toate meleagurile pe care le-am văzut prin Europa. Şi ca să sfîrşesc cu toate laudele dintr-o dată, aflaţi dară că pămîntul acesta dă patru rînduri de roade pe an, fiind udat din belşug de o morişcă cu trei roţi. La vreo cîţiva ani după păţania cu catîrul am fost de faţă, chiar în locul de care vă vorbesc, la o întîmplare nenorocită, vrednică de a fi povestită,

spre a înțelege cu toții că cei tineri se cade să urmeze întocmai povețele părinților, chiar dacă nu le sînt pe plac.

Pe vremea cînd marchiz de Carpio era don Luis de Haro, cavaler foarte vrednic de acest nume, bărbat chipeș și dăruit cu virtuți de toată cinstea, niște tăietori de lemne se pogorîră din Sierra Segura [1] cu niște bușteni aduși pe apă ; și dîndu-le Marchizul îngăduință să-i treacă printr-un anume loc, ridicară stăvilarul de la helești, așa fel ca apa să se prăvale și să se adune într-o prăpastie pe unde aveau să treacă bușteni. Plutașii, flăcăi chipeși, vînjoși și sprinteni, buni înotători, deprinși cu apa, gerul și truda, se gîndiră să pună la cale în cinstea Marchizului un joc : așezau o gîscă între doi pari ai stăvilarului și o legau bine, apoi un plutaș călare pe un buștean împins la vale de șuvoiul cel năvalnic prindea capul gîștii și trăgea de gît pînă ce-i luneca din mînă și se prăbușea în adîncul apei, de unde apoi ieșea, departe, înot. Se petrecură lucruri de tot hazul, deși nu lipsite de primejdie pentru ce-l care-l stîrnea, căci totdeauna căzăturile sînt plăcute pentru acela ce privește, dar nu pentru cine pătimește, îndeosebi în jocuri atît de neobișnuite ca acesta.

Odată cu plutașii venise și un flăcău înalt, bine legat la trup și chipeș, tare vrednic de felul lui, cunoscut și respectat de toți pentru dibăcia și bărbăția de care dădea dovadă în toate. Acesta îi ceru îngăduință tătîne-său, care venise și el dimpreună cu ceilalți, să-l lase să se ducă să frîngă gîtul unui gînsac de curînd pus ; la care lucru tatăl se arătă neînduplecat, căci părinții, fie pentru că au văzut mai multe la viața lor decît copiii, ori poate din pricină că ei i-au zămislit și îi cunosc mai bine, fie pentru că i-au crescut și știu de ce picior șchioapătă, ori poate din dragostea fierbinte ce le-o poartă, sînt de multe ori profeți cînd e vorba de norocul ori nenorocul odraslelor. Așa se face că acesta de care vă vorbesc nici în ruptul capului nu se învoi să-l lase pe fecioru-său să-și încerce puterile ; numai că băiatul atîta îl bătu la cap, spunîndu-i că nu voia să fie mai prejos decît ceilalți, încît în cele de pe urmă dobîndi învoirea de la dînsul, măcar că împotriva vrerii

[1] Lanț muntos din sudul Spaniei, la vest de Córdoba, și, deci, de Carpio, care face parte din sistemul Penibetic.

lui. Şi mustrat fiind de unii că o făcea cu de-a sila, tatăl răspunse cu mare amărăciune — de faţă fiind şi eu — într-acest chip : „Nu ştie nimeni ce înseamnă să-ţi fie în primejdie de moarte un fecior pe care l-ai crescut din greu şi care-i singur la părinţi". Flăcăul o porni vesel şi fălos, în vreme ce toţi ochii stăteau aţintiţi asupra lui ; şi apucînd gîtul gînsacului, lucru care i se păruse lesne de făcut, se opinti aşa de tare, încît rămase aproape spînzurat de mîini şi se lovi cu capul de buşteanul care plutea la vale, apoi, alunecîndu-i mîna, se cufundă în adîncul iazului, de unde nu se mai ivi pînă a doua zi, spre marea spaimă şi durere a tuturor celor de faţă ; iar tatăl, care stătea şi le vedea pe toate, rămase înmărmurit de durere. Plutaşii porniră înot să-l caute şi abia a doua zi dădură peste el. Aş zice că, într-un fel, întîmplarea aceasta a fost o adevărată pedeapsă pentru neascultarea de care a dat dovadă faţă de porunca tatălui şi pildă pentru cîţi l-au văzut. Căci tot ce a făptuit a fost împotriva poveţelor şi sfaturilor părinteşti de care au nevoie toţi cei ce doresc să izbîndească în viaţă.

Toate cîte v-am povestit s-au petrecut chiar în acest loc, de faţă fiind Marchizul don Luis de Haro şi fiul său, don Diego López de Haro, care în vremea cînd se scriu aceste rînduri sînt în viaţă, mai tineri decît autorul, aflat şi el la acea nefericită întîmplare. Şi întrucît nu vom mai avea prilejul să vorbim despre atare fapte mai departe, sînt pomenite toate cele de cuviinţă aici, spre a sluji de învăţătură celor tineri, care, chiar de li s-ar părea că ştiu mai mult decît părinţii lor, trebuie să le dea ascultare şi să-i cinstească, aşa cum rînduit-a însuşi Dumnezeu, căci ei îl întruchipează aici, pe pămînt, pe Tatăl cel adevărat. Iar în privinţa obiceiurilor celor moraliceşti, părinţii ştiu mai multe decît odraslele lor ; şi, ca atare, numai respectîndu-ne părinţii ne putem învrednici de harul Tatălui ceresc.

Ci, întorcîndu-mă acum la starea în care mă aflam şi la mîhnirea ce-mi căşunase pierderea catîrului, în ziua aceea n-a fost chip să dau de el, drept pentru care am rămas peste noapte la han, fără de nici o nădejde de a-l mai putea găsi.

ZĂBAVA A ŞASESPREZECEA

A doua zi, pe cer se arătă un soare palid, semn prevestitor de ploaie, iar eu mă sculai tot fără catîr ori vreo nădejde de a-i da de urmă. Pe la ceasurile nouă ori zece mă dusei în tîrguşor şi văzui nişte ţigani care vindeau un catîr, cu coama şi coada împletite, încărcat cu tarniţă, samar şi tot tărhatul de povară. Dintre toţi, unul se străduia mai abitir ca ceilalţi să-i laude cu fel de fel de vorbe amăgitoare darurile. Şi-atîtea bazaconii înşira, că se strînseseră în juru-i mulţi care se arătau doritori să-l cumpere. Cînd mă mai apropiai de catîr, băgai de seamă că semăna la culoare cu al meu, dar nu-l cunoscui, blînd şi potolit cum se arăta şi, pe deasupra, cu coama şi coada altfel decît le ştiam eu. Cînd mai văzui şi că se lăsa pipăit pe toate părţile fără să tresară, nici prin gînd nu mi-a trecut că putea fi al meu. Ţiganul îi ridica ba un picior, ba altul, îl tot bătea cu palma peste grumaz şi spate, dar urecheatul răbda supus şi paşnic toate. Cît despre mine, nu ştiam ce să mai cred şi cam stăteam la îndoială, drept pentru care, ca să mă încredinţez de era al meu ori ba, o luai tiptil pe de lături şi mă aşezai în faţa lui, aşa fel ca ţiganul să nu mă poată vedea. Cît ce mă zări, odată-şi ciuli urechile, cunoscîndu-mă, pesemne, ori poate de frica ce-mi purta.

Tare mă mai minunai văzînd aşa de grabnică şi neaşteptată schimbare, fiind de-acuma încredinţat că era cu adevărat catîrul meu ; dar nu-mi dădea prin minte cam cum să-l iau înapoi fără a aduce martori ori înscrisuri doveditoare şi, ca atare, nu mă grăbii să spun că era de furat, zicîndu-mi în sinea mea : „Mari vrăjitori trebuie să fie ţiganii ăştia dacă în mai puţin de douăzeci şi patru de ceasuri au făcut din el catîr de povară, străvestindu-l în aşa chip, încît pînă şi eu am stat la îndoială de e al meu ori ba, şi făcîndu-l mai blînd ca un mieluşel, cînd el e mai fioros decît un tigru ! Oare să nu pot afla nici o cale spre a-l lua înapoi, dovedindu-mi dreptatea ?“ M-am tras deoparte şi-am stat să chibzuiesc o vreme, apoi m-am apropiat dimpreună cu ceilalţi să văd şi eu catîrul ; şi,

lăudîndu-l, întrebai dacă era cumva galician [1]. La care, ţiganul îmi răspunse : „Haoleu, Înălţimea-ta, pre legea mea, că tare bine te mai pricepi la dobitoace ! Ai cunoscut pe dată bunătatea celor mai zdravene picioare din cîte se află în Andaluzia. Nu-i galician, mînca-ţi-aş ochii ; de felul lui e din Illescas [2], c-acolo l-am schimbat pe un talan cordubez şi iaca şi înscrisul ce dovedeşte toate cîte am spus." Şi dimpreună cu aceasta mi-l arătă pe loc. „Te pomeneşti că-i plăsmuit !" — îmi zisei eu în sinea mea. Numai că pe dată îmi şi veni în minte cum să dau înşelăciunea în vileag cu uşurinţă. Mă apropiai de un hidalg, pe care, după cum se arăta, îl cinsteau cu toţii, fiind unul din vechii slujitori de casă ai Marchizului de Carpio, pe numele lui Angulo, şi, luîndu-l deoparte, îi spusei : „Senior, catîrul pe care-l vezi mi l-au furat ţiganii aici de faţă ; şi măcar că are samarul pus pe el, nu e de povară, ci şăuaş, iar înscrisul ce mi-a arătat e plăsmuit". La care hidalgul grăi : „Domnule student, ia aminte la ce spui, că pe ţiganul ăsta îl cunoaştem de multă vreme şi nu ştiu să fi spus vreodată decît adevărul". „Ei, de data asta — îi întorsei eu vorba — a încurcat-o, iar de vei face precum te-oi învăţa — şi chiar te rog stăruitor s-o faci —, va ieşi la iveală tot adevărul de care ţi-am vorbit. Domnia-ta eşti gata să i-l cumperi gîndind că-i blînd, cînd el e dracul gol."

„E oare cu putinţă să măsluieşti năravul cel din fire ?" — întrebă hidalgul. „Întocmai cum îţi spun, seniore — făcui eu —, fiindcă l-au îmbătat ; şi nu-i pe lume lighioană, oricît de fioroasă ori năbădăioasă, care să nu se îmblînzească mai abitir ca oaia de-i torni pe beregată, de voie ori de-a sila, o vadră de vin în maţe, drept pentru care, fă domnia-ta, rogu-te, cum îţi spun, şi vei dibui pe dată înşelăciunea, văzînd că-i nărăvaş şi e al meu. Dar mai întîi aş zice să te arăţi dornic să-l cumperi şi să-i spui aşa şi pe dincolo", şi, vorbindu-i la ureche, îl învăţai toate cele de cuviinţă.

---

[1] Din ţinutul Galicia, provincie spaniolă din nord-vestul Peninsulei. Caii şi catîrii galicieni sînt mici, dar foarte puternici, fiind folosiţi ca animale de povară.

[2] Orăşel în provincia Toledo, la mare depărtare de Carpio.

După ce luă aminte bine la cele ce-i şopteam, hidalgul se duse la ţigan şi, privind catîrul pe toate părţile, zise : „Eu unul, drept să spun, sînt tare mulţumit de dobitocul ăsta şi l-aş cumpăra dacă ar avea şa şi frîu, întrucît am de făcut un drum mai lung". Ţiganul se arătă din cale-afară de bucuros de cele ce-auzea şi aduse iute şaua şi frîul, spunînd totodată că nu aflai pe lume catîr mai iute de picior. Samarul şi tarniţa i le pusese, chipurile, socotind că-n felul ăsta l-ar fi vîndut mai repede la ţară. De cum zări şaua şi frîul, hidalgul nostru văzu că se potriveau de minune cu semnele ce îi dădusem eu şi, făcînd întocmai cum îi şoptisem la ureche, îl luă acasă, încredinţîndu-i pe ţigani că voia să-l încerce. Îl ţinu închis o vreme, pînă ce i se risipiră fumegările vinului, după care îl chemă pe ţigan şi-i porunci să urce pe catîr şi să umble aşa, călare, preţ de un sfert de leghe dincolo de hotarele satului. Măcar că sprinten, ţiganul abia putu să se aburce pe catîr, care, după ce se risipise dulceaţa vinului, se întunnase iarăşi la firea-i păcătoasă. Şi alergînd ca vîntul, îndată ce ieşi din sat, cum îl apucaseră pandaliile, se trînti şi dădu cu ţiganul de pămînt, prinzîndu-i un picior dedesubt şi tăvălindu-se pe jos, încît, de n-ar fi fost ţiganul iute, de bună seamă i l-ar fi frînt.

Hidalgul alergă degrabă la ţigan şi, pricepînd de-acum potlogăria, îi zise, prăpădindu-se de rîs : „Ce-i cu beleaua asta pe capul tău, Maldonado ?" „Înălţimea-ta — zise ţiganul —, cum e uşure şi nepotcovit, nu suferă povara." Dară hidalgul, pe care îl umfla şi mai tare rîsul, zise : „Ia întoarce-i copita şi vezi de are nevoie de potcoave". Ţiganul făcu întocmai şi unde nu zvîrli odată catîrul din copită, lăsîndu-i urma de potcoavă şi caiele pe obrazul stîng. Zise hidalgul : „Cum să cunoşti ce n-ai crescut [1], Maldonado, frăţioare ! De-ar fi fost al tău şi l-ai fi îngrijit tu însuţi, nu te-ai fi înşelat şi nici pe noi nu ne-ai fi tras pe sfoară. Averea străină se strecoară printre degete [2], aşa că, ştii doară zicătoarea : Cine nu te ştie să te cumpere. La ce bun crezi că te-a întrebat stăpînul lui de e cumva galician, dacă nu din pricină că ştia el bine c-avea să

[1] În original, *Mal se conoce lo que no se ha criado.*
[2] În original, *En lo ajeno dura poco la posesión.*

te plesnească ? Tu pofteai să-l potcovești și el te-a potcovit pe tine. Ieri ai prins catîrul, iar azi, nici una, nici două, voiai să-l vinzi ! Tare-s bucuros să te știu pe deasupra și vrăjitor, altfel cum puteai de ieri pînă azi să ajungi pînă aici tocmai de la Illescas." „Haoleu, mînca-te-aș — zise țiganul —, eu, de, ca țiganul, dară Înălțimea-ta înghite și taci ca un cavaler ce ești, că doar am văzut eu bine, coconașu' ăsta se pricepe nu șagă la dobitoace."

Odată furtul dovedit cu mărturii bine întemeiate, îmi luai catîrul înapoi și o pornii spre Málaga, trecînd mai întîi prin Lucena, unde, sosind eu cam tîrziu, m-am odihnit și am îmbucat cîte ceva. Și gîndind să ajung în seara aceea la Benamejí, cum nu știam drumul, mai întrebai și eu pe ici pe colo încotro s-o apuc.

Ci leghele erau mai lungi decît socotisem eu, iar drumul desfundat, întrucît cu o noapte în urmă plouase strașnic. Și măcar că îmi zorii din răsputeri catîrul, mă prinse noaptea cu o leghe înainte de a ajunge la o gîrlă care curge între Lucena și Benamejí. Rătutit, nu mai știam încotro s-o apuc, fiindcă era o noapte neagră, iar eu umblam fără călăuză și pe drum nu întîlneam nici țipenie de om ca să mă-ndrume, fiind duminică seara, cînd toți gospodarii se adună pe la casele lor. În cele din urmă, cu chiu cu vai, mai poticnindu-mă, mai căzînd cîteodată, ajunsei la gîrlă ; trecui vadul, dar nu aflai pe malul celălalt potecă, din pricină că țăranii de prin părțile acelea au obicei să are locurile pe unde trec îndeobște drumeții, ca să nu le strice semănăturile. Catîrul meu ieși la mal cum putu și el mai bine și o porni să urce spre dreapta, pe o măgură străbătută de multe poteci de oi sau de capre. Merse el ce merse, pînă ce ajunse în locul cel mai înalt cu putință. Or, coasta era așa pieptișă, încît, sfîrșindu-se poteca, nu putui nici să merg înainte, nici să dau înapoi. Locul era cum nu se poate mai primejdios : dacă aș fi descălecat pe partea dreaptă, m-aș fi dus de-a rostogolul, pe coastă în jos, pînă la un pîrîu, unde, cînd să zic și eu Doamne-ajută, m-aș fi trezit cu capul plin de cucuie. Mă rugai prea supus și cu multă umilință de catîr să-mi facă hatîrul și să stea locului, pînă descălecam pe partea cealaltă ; dar cînd îi strigai să se întoarcă pe potecuța pe unde urcase mai înainte, el, bietul, de istovit ce era, se

trînti la pămînt şi, cum dealul era tare povîrnit, se duse de-a dura pînă în pîrîu. O apucai degrabă pe cărăruie la vale şi, ajungînd pe malul apei, mă zorii să-i vin într-ajutor. Cu chiu cu vai l-am ridicat de jos ; şi de zdrelit ce era, a fost nevoie să-l mai înviorez cu pîine muiată în vin. Apoi, apucîndu-l de dîrlogi, am pornit-o la deal agale, cugetînd în sinea mea la toate necazurile care se abătuseră asupra mea în seara aceea, fiindcă nu cinstisem cum se cuvine sfînta zi de duminică, pornind la drumeţie cînd aş fi putut-o lăsa prea bine pe altă dată. La urma urmei, la ce ni-s date sărbătorile dacă nu spre a aduce slavă Domnului ? Cîtă vreme sîntem pe drum, nu putem avea tihna de care e nevoie spre a ne ruga lui Dumnezeu. Or, muncind în zilele hărăzite Domnului de Biserică, nu doar nu ne sporim cîştigul, dar, pe deasupra, şi belelele se ţin gîrlă, cum mi s-a întîmplat mie în seara aceea de pomină, căci, apucînd-o de rîndul ăsta spre stînga, pe coastă în sus, în vreme ce mergeam în urmă, ca să mai îndemn cînd şi cînd catîrul, acesta lunecă şi mă prinse dedesubt, măcar că nu m-a vătămat prea tare, fiindcă am putut ieşi uşor de sub el. Şi dîndu-i iarăşi pîine înmuiată în vin, izbutii să urc pînă în vîrful dealului, unde dădui peste un conac, de care mă apropiai plin de sfială. Bătui eu ce bătui la poartă, dar nu-mi răspunse nimeni, din pricină că, fiind zi de sărbătoare, se strînsese lume multă înăuntru.

Pînă la urmă, la larma ce-o stîrnisem, ieşi afară un flăcău. Şi, povestindu-i eu ce necaz se abătuse asupra mea, îmi răspunse să-mi văd sănătos de drum. Nu m-am lăsat şi m-am pornit să bat din nou. De data asta îmi deschise chiar vătaful de la conac, care se arătă a fi om vrednic şi de ispravă. Cînd mă văzu amărît ca vai de mine, se grăbi să-mi vină într-ajutor şi mie şi ciolanelor trudite ale catîrului, spunîndu-mi totodată ; „Să-mi fie cu iertare, Luminăţia-ta, că n-am venit mai degrabă să-ţi deschid, dar mă certam cu argaţii ăştia care mi-au furat un mertic de smochine". „Ei, dacă ăsta-i tot necazul — zisei eu —, nu-ţi face sînge rău, că am să ţi-l aflu eu pe fur." „Îi fi pesemne vreun înger — răspunse el —, şi nu om, de eşti în stare să mi-l dibuieşti." „Îngăduie-mi, mai întîi, să-mi trag oleacă sufletul — zisei —, şi ţi le-oi dibui pe toate."

Mă odihnii o vreme, iar catîrul meu se ospătă după pofta inimii. La rîndul meu, mă îndestulai şi eu cu un şoldan pe cinste şi pot spune cu mîna pe inimă că mîncare mai gustoasă ca aceea n-am pus în gură de cînd sînt pe lume, doar se ştie că bucatele-s cu atît mai bune cu cît te înteţeşte foamea ori nevoia mai vîrtos. Unde mai pui că untdelemnul de pe acolo, aşijderi vinul şi oţetul sînt cele mai de soi din toată Europa. Îndată ce-am isprăvit cu masa, fiind de faţă toţi flăcăii, îi spusei vătafului : „Blidul ăsta în care am mîncat îl voi dovedi pe fur". Da' unul de colo zise printre dinţi : „Studinţele ăstă-i dracu' gol". L-am luat pe gospodar deoparte şi i-am cerut niscaiva untdelemn şi lut din cel roşu ; le-am amestecat bine şi, ferindu-mă de ceilalţi, am uns cu acel amestec fundul strachinei. Îi mai cerui apoi o talangă de la vaci şi, aşezînd-o sub blid, zisei cu glas tare, ca să mă audă toţi : „Treceţi pe rînd, unul cîte unul, şi atingeţi cu mîna fundul strachinei ; cînd o trece cel de-a furat smochinele, pe dată o să sune şi talanga". Făcură întocmai, dar talanga nici vorbă să dea glas, după cum se aşteptau dînşii. Îi chemai apoi la mine şi îi pusei să îmi arate palma : toţi erau mînjiţi de lut pe mîini, afară doar de unul, drept pentru care le spusei tuturor : „Iaca şi domnişorul care a şterpelit smochinele ; de teamă să nu dea vreun semn talanga, n-a cutezat să atingă blindul". Cînd mă auzi vorbind astfel, rămase înmărmurit şi se făcu stacojiu la faţă de ruşine, iar ceilalţi toată seara făcură mare haz de întîmplare, luîndu-l în tărbacă. Vătaful rămase tare bucuros că îşi găsise smochinele, iar eu, mulţumit de buna găzduire ; şi, drept răsplată, îi lăsai în dar două cuţite meşteşugit lucrate şi încrustate, cu care cît pe-aci să-i taie urechile hoţului de smochine. [1]

ZĂBAVA A ŞAPTESPREZECEA

După ce dormii în noaptea aceea atît cît socotii de ajuns pentru odihna bietului meu catîr deşelat, mă dusei să-l rog să-şi ia inima în dinţi şi s-o pornim la drum, dar el

[1] Hoţii erau pedepsiţi în acea vreme cu tăierea urechilor.

dădu să-mi ardă o copită ; mi ţi-l croii atunci cu bîta, doar o dată, dar aşa de zdravăn, încît, aducîndu-şi aminte de păţania trecută, se linişti pe loc, iar eu izbutii să-i pun şaua. O pornii spre Benamejí, care nu se afla prea departe, şi, deşi nu aveam chef să mă mai abat pe la seniorul de-acolo, ticălosul de catîr se năpusti drept la conacul lui, unde fui nevoit să mă odihnesc o vreme.

Ce mai vorbă multă, în cele de pe urmă ajunsei la Málaga, mai bine zis, mă oprii la oarecare depărtare, pe-o măgură de-i zice Zambara. Şi-aşa de mare desfătare mă cuprinse cînd luai aminte la priveliştea ce mi se înfăţişa dinainte şi la mireasmele îmbătătoare purtate de vîntul ce se hîrjonea prin livezile minunate, încărcate de tot soiul de naramzi şi lămîi în floare, încît mi-am zis că mă aflu într-un colţişor de rai, căci nu se află lucru în întreg cuprinsul acelor zări care să nu încînte toate cele cinci simţuri. Ochii se desfată cu priveliştea mării şi a meleagurilor din preajmă, acoperite cu feluri şi feluri de copaci neasemuit de frumoşi, cum se află pretutindeni unde cresc asemenea plante ; cu priveliştea locului, dar şi a zidurilor celor multe, case şi biserici negrăit de frumoase, între care străluceşte Biserica cea mare, lăcaş cum nu se află sub soare mai vesel. Auzul ţi-l încîntă mulţimea paserilor care, îngînîndu-se unele pe altele, nu contenesc nici zi nici noapte prea dulcea lor armonie, cu o artă nemeşteşugită, căci nu poţi afla într-însa nici consonanţă, nici disonanţă, fiind ca un zvon mîngîios care îmbie la contemplarea Atoateziditorului. Bucatele sînt îmbelşugate, gustoase şi întremătoare, iar oamenii acelor locuri paşnici, prietenoşi şi plini de curtenie. Şi-atît de minunate-s cîte toate, că s-ar putea alcătui o carte întreagă despre harurile ţinutului Málaga, dar gîndul meu nefiind acesta, nu mă mai opresc la ele.

Odată ajuns la Málaga, îmi văzui de treburile care mă aduseseră la acea Sfîntă Biserică, unde slujesc mulţi bărbaţi vrednici de-a ajunge episcopi ori juzi, ba chiar cîrmuitori ai lumii. Printre ei îl întîlnii şi pe un preot, prieten bun de-al meu, bărbat de neam, dăruit cu mari şi alese virtuţi şi foarte vrednic de preţuirea semenilor săi, care mi se tîngui plin de mîhnire că, fără de pricină, era ponegrit în spate de oameni ce cu nici un chip nu-i puteau

sta alături ; căci așa cum pizma nu se naște și nu sporește decît în cugetele ce nesocotesc buna-cuviință și alesele purtări, tot astfel îi năpăstuiește pururi pe cei care strălucesc prin fapte de știință și virtute. Pizmătăreții gîndesc că, de-ar fi să recunoască vrednicia și harurile celui ce le are, ar însemna să-și piardă dreptul la necuviință, căreia i se supun din lipsă de judecată dreaptă și prisos de reavoință. Prietenul acesta al meu mi se plîngea că, făcînd el mult bine unui om care nu prea avusese parte de el și scăpîndu-l de necazuri de care singur pe nici o cale n-ar fi avut cum scăpa, nu numai că nu-i mulțumea, dar căuta în fel și chip să pună-n umbră binefacerile ce primise. Văzîndu-l eu hotărît să întoarcă foaia, cum s-ar zice, și să se răzbune pe-acela cum putea mai cumplit, l-am oprit aducîndu-i aminte că în cugetele mărinimoase nu-i loc pentru căințe de binele făcut.

„Căci a-i face rău — zisei — aceluia căruia mai înainte i-ai făcut un bine vădește puțină tărie și statornicie în cuget. Iar să-l tîrăști prin judecăți ar fi o greșeală de neiertat, pentru că niciînd ofensele nu ne întinează bunul nume pînă ce nu ajung la o asemenea ticăloasă stare ; și cu atît mai mult cu cît îmi spui că e om neînzestrat cu virtuți moștenite ori dobîndite. Ce recunoștință vrei să-ți arate dacă nu-i mulțumește lui Dumnezeu pentru că i-a dăruit ce nu merita și nici nu s-a gîndit vreodată să merite ? Și te mai întreb : cine a săvîrșit răul, el sau dumneata ?“ Îmi răspunse : „De bună seamă, el.“ „Atunci — zisei eu —, lasă-l pe el să-și facă sînge rău, pe el, cel care a săvîrșit o mîrșăvie ca aceasta de mare, nemulțumindu-ți ; iar dumneata, care n-ai făcut nici un rău, nu ai de ce să te-ntristezi, ci, dimpotrivă, să fii mulțumit pe deplin. Și nu cumva să-ți treacă prin minte a te arăta nevrednic în fața lui Dumnezeu, după fapta bună ce-ai săvîrșit.“

Atîta mîngîiere află în vorbele mele, încît, dacă pînă atunci îmi fusese prieten bun, de atunci încolo îi spori iubirea ce-mi purta. Și, pe bună dreptate, tihna sufletului nu îngăduie certuri și tulburări iscate de cugete și gînduri străine de pacea noastră. Cuvine-se să ne ferim de asemenea întîlniri folosindu-ne de cel mai bun mijloc cu putință ; iar de n-avem încotro și trebuie să ne întîlnim

cu dînşii, cum se întîmplă ades în vîltoarea lumii, le vom vorbi doar cînd nu se poate altfel, călăuzindu-ne de-a pururi după dreptate şi adevăr, aşa fel ca cei ce n-au alt ţel în viaţă decît vrajba să se ruşineze şi să se sfiască. Iară de n-o fi să se întîmple după vrerea noastră şi cum ar fi drept să fie, cel puţin vom rămîne cu cugetul împăcat. Căci omul cel statornic şi cu sufletul curat numai de sine însuşi are a se teme şi a se păzi, mai mult decît de vrăjmaşi. De e jignit pe drept, să-nghită şi să tacă şi să-şi îndrepte vina ; iar de l-or ponegri fără de pricină, să se mîngîie la gîndul că e neprihănit. Aşa că, oricum am lua-o, numai în tăcere ne aflăm scăpare şi adăpost de ocările şi nedreptăţile cele viclene.

Şi întorcîndu-mă apoi la vorba mea dintîi, îl întrebai : „De ce socoţi că se spune de obicei : «Las' că oricînd s-o găsi el un Gil să mă prigorească» [1], şi nu se spune un don Francisco ori un don Pedro ? Pentru că nicicînd nu-s ponegritori decît oamenii de rînd şi becisnici precum Gil Manzano, Gil Pérez. Nici pentru slujba de călău ori temnicer nu-s căutaţi decît oameni ticăloşi, mîrşavi, vrăjmaşi ai milei, fiare crude, fără de respect şi fără de ruşine, gata oricînd — precum acest mişel de care mi te plîngi — să-i urgisească pe cei ce se ridică prin fapte virtuoase la un rang mai înalt. Şi spre a nu le da prilejul să facă rău, socot că-i mai cuminte să nici nu ai de-a face cu ei."

„Bine, dar are obicei să treacă pe lîngă mine fără a-şi scoate pălăria" — zise.

„Asta — îi întorsei eu vorba — poate să se întîmple ori din nebăgare de seamă, ori din necuviinţă. Dacă e din necuviinţă, lasă-l să se necăjească singur, cum ţi-am mai spus, fiindcă el e cel care a săvîrşit răul, şi nu pune la inimă păcatele celui care s-a arătat necuviincios şi prost crescut, întrucît dumneata nu ai de ce să te superi, neavînd nici o vină ; iară de-o face din nebăgare de seamă, iertarea vine de la sine, căci pe cei ce cad în asemenea greşeală — cufundaţi fiind în gînduri ori frămîntaţi din pricina

[1] Referire la proverbul *Nunca nos ha de faltar un Gil que nos persiga (cf.* Correas, *Vocabulario de refranes...).* Gil Manzano, Gil Pérez erau nume umile, iar lipsa termenului *don* înainte prenumelui indică originea joasă şi lipsa de respectabilitate a persoanei.

a fel şi fel de treburi — nu-i putem osîndi pentru vreo vină atîta vreme cît nu avem ştiinţă de pricina ce-i îndeamnă la aceasta. Aşa că nu se cuvine să-i osîndim, dar nici să ne mîniem pe dînşii şi să ne facem sînge rău. Iar cît priveşte buna-cuviinţă, n-avem de ce să ne supărăm. Întîi şi întîi, pentru că de nu ne-arată curtenie nu e din vina noastră. Apoi, pentru că cine vrea să îşi arate harurile nu poate arăta mai mult decît are, iar cine nu are bună-cuviinţă nu-i de mirare că nu o arată. Şi îndeobşte nu avem de ce să ne mîhnim pentru ceea ce nu se întîmplă cu voia noastră, iar cei neobrăzaţi sînt pedepsiţi îndestul fiind cunoscuţi ca atare."

ZĂBAVA A OPTSPREZECEA

Plecînd din Málaga, mă oprii printre naramzii şi lămîii a căror mireasmă dulce şi îmbătătoare desfată inima şi prinsei a privi şi a cugeta la minunăţiile din cuprinsul acelor locuri încîntate care, prin dulceaţa văzduhului, dar şi prin aşezarea pe pămînt, le întrec pe toate cele din Europa. Or, cum stăteam aşa, privind vrăjit de-atîta frumuseţe, numai că zării venind înspre mine o arătare care aducea cu un om călare pe o catîrcă, vorbind de unul singur, dînd din mîini, legănîndu-şi încolo şi-ncoace capul, mlădiindu-şi în felurite chipuri glasul, de-ai fi gîndit că stă de vorbă cu o droaie de drumeţi. Dădui să-ntorc în hăţuri calul, pînă a nu-l vedea ajuns în dreptul meu, că doar îi cunoscui pe dată meteahna de care pătimea. Or, ca să pot fugi de un flecar dintr-ăştia, aş fi vrut să am nu doar picioare de ogar, ci şi aripi de porumbel. De-ar şti cît îi scîrbesc de tare pe cei ce stau şi îi ascultă, s-ar speria ei singuri ; căci limbuţia nu este doar sîcîitoare şi istovitoare, ci, pe deasupra, dă lesne la iveală slăbiciunea minţii : sună ca un vas gol şi vădeşte puţină prevedere. Şi atîta haz fac oamenii pe socoteala lor, încît nicicînd nu li se dă crezare, orice ar spune, fiindcă, chiar adevăr de-ar fi, e prea împrăştiat, înăbuşit şi de nerecunoscut printre multele vorbe deşarte, întocmai ca mireasma unui trandafir răsărit printre tufe de virnanţ. Flecarii ăştia sînt precum

feriga, care nu face nici flori, nici rod nu dă ; orî precum scocul morii, de-i asurzește pe toți și nu stă locului o clipă. Nici de un taur în arenă nu m-aș feri și n-aș fugi ca de un limbut dintr-ăștia. Într-un cuvînt, nu ai o clipă de liniște cu ei, afară doar cînd dorm ; și tot astfel mi s-a întîmplat și mie cu cel de care vă vorbesc : oricît m-am zorit eu să fug, tot m-a ajuns, dîndu-mi bineț, precum călăul, pe la spate. Dar nici nu-i răspunsesem încă bine, cînd el mă și întrebă încotro mergeam și din ce ținut eram.

La cea dintîi întrebare am apucat să-i dau răspuns, dar la a doua n-a fost chip, căci, urmîndu-și vorba, spuse : „Domnul meu, te-ntreb de unde ești fiindcă eu sînt de fel din regatul Murciei, măcar că părinții mei se trăgeau din Montaña, din neamul zis Collado". Bine că nu mutulică [1], gîndii în sinea mea ; și-n vreme ce el se sătura cu vorbe — de este cu putință atare lucru la oamenii de teapa lui —, eu îl cumpănii din ochi : nu era urît, măcar că o meteahnă tot avea, fiind stîngaci de felul lui, dar silindu-se să arate ca un dreptaci. O fi ea mare hidoșenia stîngaciului, dar și mai mare îmi pare cusurul celui ce-și ascunde ori vrea să-și tăinuiască beteșugul dat de la natură, lucru care vădește fățărnicie și fire prefăcută. Or, acest soi de oameni sînt întocmai ca și eunucii, care se străduiesc să-i încredințeze pe alții că n-au barbă pentru că n-au ajuns la vîrsta potrivită ; și unii și alții, cu cît tăgăduiesc mai mult și-și tăinuiesc meteahna, cu atît mai tare și-o dau în vileag.

Flecarul meu, care nu stătea o clipă locului, dînd din mîini, înălțîndu-și sprîncenele stufoase, despărțite de două cute adînci, închizînd ochii, nu prea mici, de cîte ori vorbea — de parcă am auzi cu ei —, cu chipul lui ca de țap, vreau să zic spîn, prelung și neobrăzat, îmi îndrugă tot soiul de nerozii, la care nu luai defel aminte, cunoscîndu-l ce soi de om era de cum îl văzusem. Îmi povesti chiar și isprăvi de-ale sale — la care luai aminte tot atît cît și la celelalte —, așa că nu-mi lăsă răgaz să-i răspund la cea de-a doua întrebare pînă cînd, după ce străbătusem ca la două leghe de drum, cum de atîta vorbă i se uscaseră și creierul și buzele, ba chiar și limba-n gură, ajungînd la

[1] Joc de cuvinte intraductibil între *Collado* și *callado*, „tăcut".

un han de-i zice Pitarejo ceru un ulcior cu apă. Şi de îndată ce îl duse la gură, mă grăbii să-i răspund la întrebare, spunînd : „Din Ronda". Îndată lepădă ulciorul de la gură şi-mi zise : „Tare bucuros sînt de o tovărăşie aşa de aleasă, căci într-acolo e şi drumul meu". Îşi duse iar ulciorul la buze şi, în vreme ce isprăvea de băut, îi zisei : „Mai degrabă cea mai rea de pe lume, pentru că n-o să scot o vorbuliţă tot drumul". „Aşa, care va să zică — făcu flecarul —, eşti dăruit cu harul tăcerii ? Cuminte lucru şi preţuit de toată lumea, căci pe cei înţelepţi şi prevăzători îi cunoşti pe dată după cît de puţin vorbesc, virtute care ne fereşte de primejdiile ce altfel s-ar putea abate asupra noastră. Şi află, domnul meu, că tare mi-e nesuferită flecăreala. Cînd îl supun la cazne pe vreunul, de nu vorbeşte ori nu mărturiseşte, îl socotesc cu toţii drept om viteaz, fiindcă a ştiut să-şi ţină gura şi să tăinuiască lucruri cu primejdie pentru el. La un ospăţ, de pildă, cei zgîrciţi la vorbă înfulecă mai vîrtos ca alţii şi sporovăiesc mai puţin, vorba ceea, oaia care behăie pierde îmbucătura din gură [1]. Şi află, dar, că tare mi-e nesuferită flecăreala. Să luăm, de pildă, somnul, care, cum ştii, e atît de însemnat pentru sănătate şi pentru viaţă ; ei bine, şi somnul ţi-l împlineşti doar în tăcere. Cînd e să se ascundă cîte unul, cum se întîmplă îndeobşte, în vreo casă străină, cu tăcerea-şi scapă pielea, chiar şi de l-ar apuca strănutul. Unde mai pui că tăcerea e o virtute care nu cere trudă, doar nu-i nevoie să-ţi istoveşti mintea cu bucoavne ca să ştii să taci. Cel scump la vorbă stă şi ascultă ce spun alţii, ca să le-o arunce mai pe urmă în faţă. Că tare mi-e nesuferită flecăreala !"

Şi tot aşa întruna, înşirînd la nerozii, proslăvind pe cei tăcuţi şi obosindu-mă pe mine, îşi urmă gîndul într-acest chip : „Uf ! că tare mi-e nesuferită flecăreala ! Dară acum, cum te văd om de vază, am să-ţi mai alin urîtul şi-am să te fac să-ţi uiţi de osteneală." În fel şi chip am încercat să mă descotorosesc de el, ca să-mi văd apoi de drum de unul singur, dar n-a fost cu putinţă, şi-n cele de pe urmă îi spusei : „Domnule, eu trebuie să mă abat din drum şi s-o apuc la stînga ca să trec rîul, pentru că am

[1] În original, *La oveja que bala pierde el bocado* (*cf.* Correas, *Vocabulario de refranes*).

nişte treburi la Coín". „Da' cum ! Atîta de ursuz mă crezi — zise el — că n-am să te însoţesc ?" Văzînd că nu izbuteam să-i vin de hac, îl lăsai în plata Domnului să-ndruge cîte-n lună şi-n stele, iar eu am stat s-ascult privighetorile care ne însoţeau cu viersul lor desfătător. Şi tare mă mai minunam văzînd cum ştiau să iasă-n calea oamenilor şi să-i farmece cu cîntul lor melodios, mlădiindu-şi viersul de la susurul molcom al tenorului la şoapta dulce a sopranului, pogorîndu-l apoi la sonurile grave de bas, din care, fără de veste, izbucnesc tonurile catifelate de contra-alto. Concert fără asemuire, de la care au ce învăţa chiar şi oamenii, pe care cu mare rîvnă îi desfată, căci pe malurile acelei ape şi orişiunde s-ar afla, cu atît mai armonioase le sînt trilurile cu cît se află mai aproape de oameni.

În chipul acesta am putut îndura şuvoiul de vorbe ce se abătea asupră-mi şi mi-am mai uitat de acel nesăbuit flecar, pînă ce ajunserăm la un han, unde ne oprirăm să mîncăm. Cînd sfîrşirăm masa, mă prefăcui bolnav, ca să rămîn singur, dar el îmi spuse : „Împreună am plecat din Málaga, împreună va să ajungem la Ronda". Şi de bună seamă că i se părea cum nu se poate mai potrivită tovărăşia mea, dacă eu tăceam tot timpul, iar el vorbea cît poftea ! Ajunsesem la capătul puterilor, deşi mărturisesc că ştiu să mă folosesc de răbdare în multe împrejurări ; dar mai ştiu şi că nu rabd vorba multă şi încîlcită, aşa că mă hotărîi să mă folosesc de leacul împotriva flecărelii care este să vorbeşti mai mult decît ei.

După ce sfîrşi de îmbucat ce-avea în faţă, flecarul meu prinse a se întinde şi-a căsca de-i trosneau fălcile, apoi se puse iar pe sporovăit : „Pe-aici, prin locurile acestea, a trecut în vremurile de demult regele don Fernando cu ceata lui cînd, după ce cucerise Ronda, a venit să bată cu război cetatea Málaga. Şi cum ducea lipsă de merinde din pricina multelor cheltuieli, dar şi pentru că hărţuise satele din preajmă cu-atîtea tertipuri şi strategeme cîte născocise spre a birui Ronda, soldaţii rămaseră două, trei zile fără proviant, făcîndu-şi socoteala de-acuma că aveau să piară toţi de foame."

Dar eu, de colo, mă repezii ca un turbat şi-i luai vorba din gură, zicînd : „Ba, după cîte mi-aduc aminte,

l-am auzit pe moşul meu spunînd că strînseseră de pe la bieţii creştini din preajma Rondei o turmă mare de porci — dintr-un soi răspîndit acum în toată Spania — pentru merindea taberei regeşti. Or, cum se isprăviseră turmele de vaci şi mai rămăsèseră doar nişte godaci, regele dădu poruncă să i se păstreze vreo cîţiva de care cu nici un chip să nu se atingă cineva, pentru că erau frumoşi şi mari, tocmai buni de prăsilă. Numai că soldaţii, oameni lipsiţi de răbdare, erau lihniţi de foame, iar proviantul pe care-l aşteptau zăbovea cam mult. Aşa că, deşi erau încercuiţi şi împresuraţi din toate părţile de vrăjmaşii din valea Málagăi şi s-ar fi cuvenit să fie cu mare băgare de seamă la tot ce făceau, vreo cîţiva oşteni, văzînd că porcii se răzleţiseră în lunca de pe malul apei — doar aveau ţidulă de liberă trecere de la rege şi nimeni nu se putea atinge de ei —, se luară pe urma lor. Şi ţintind cu flinta printre copaci, împlîntară două gloanţe în trupul unui grăsun. La arme ! strigară toţi. La arme ! Au năvălit duşmanii ! Şi toată tabăra se repezi să se înarmeze. Soldaţii de care povestesc tîrîră porcul în cort la ei şi îl vîrîră într-un cufăr, printre haine. În vremea asta în tabără căutară peste tot, prin locurile mai slab apărate ori cu primejdie mai mare, căci în asemenea împrejurări doar străjile pot trage cu archebuza. Or, cum aflară pretutindeni linişte şi pace, fu dată pe loc poruncă să se facă cercetare de către un sergent major ca să afle cine, unde şi de ce trăsese cu archebuza. Ieşi pînă la urmă la iveală că fusese răpus un godac. Cei trei soldaţi şterseră cu picioarele urmele de sînge şi, învelindu-l în straiele lor, îl ferecară bine în fundul cufărului, care-i sluji drept mormînt pînă la sosirea sergentului. Şi cercetînd acesta din cort în cort, ajunse pînă la urmă şi la cel al soldaţilor cu pricina. Cum însă ei tăgăduiau că i-ar fi făcut de petrecanie grăsunului, sergentul se apropie să se uite în spatele cufărului. Cînd îl mişcă din loc, porcul scoase un grohăit din rărunchi, fiindcă, bietul, nu murise, aşa că guiţă şi-a doua oară, şi mai tare încă.

Sergentul, care pricepuse bine toată tărăşenia şi pătimea de foame tot atîta cît şi ei, îi privi fără a scoate o vorbă. Cînd pricepură că-i aşteaptă ştreangul ori vreo osîndă la fel de cruntă, oştenii simţiră că li se face părul

măciucă și începură să tremure ca varga, pălind la față. Dar sergentul își duse degetul la buze și le zise: «Să faceți bine să-mi trimiteți partea ce mi se cuvine, ca să ne-nfruptăm cu toții». Apoi, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimica, se apucă din nou să cerceteze, umblînd din cort în cort; iar cînd ajunse la al lui, află înfășurată în niște zdrențe cam soioase ciozvîrta de purcel care i se păru picată din cer."

Flecarul meu sări și el să spună ceva: „Dacă tot a venit vorba de asta, aș vrea să-ți povestesc..." Numai că eu pe dată îi luai vorba din gură, zicîndu-i: „Stai că n-am isprăvit, n-am spus nici jumătate din poveste!" Și îndrugînd verzi și uscate, asemenea celor de pînă atunci, îl biruii, iar el se dădu bătut și o porni spre Álora, călare pe catîr, fără a-și mai lua rămas bun de la mine. Am poposit în ziua aceea la hanul ținut de don Sancho, ca să mă odihnesc de cît trudisem și îndurasem tot vorbind, căci vorba — calea pe care se înțeleg oamenii înde ei —, cînd întrece măsura, ticăloșește țelul cel bun pentru care a fost hărăzită oamenilor și nu celorlalte dobitoace necuvîntătoare. Cîte haruri minunate are limba cea dulce! Căci ea e tălmaci sufletului, lămuritoare a fel și fel de întrebări, sfătuitoare la fapte bune, alinătoare la necaz, povestitoare credincioasă de pilde și parimii, mijlocitoare de prietenii, desfătare urechii, în singurătate tovarăș bun, glas ce ne dă știre despre toate.

Nu mai vorbesc de multele foloase care, măcar că materialnice, sînt foarte însemnate și trebuincioase. Așa, de pildă, limba e cea care plimbă mîncarea prin gură ca s-o încropească și astfel să ajungă nici prea caldă, nici prea rece la stomac și să-l învelească bine. Și ce băloasă și scîrboasă ar arăta gura de n-ar fi limba să adune saliva care fără de voia noastră se prelinge din creier și urcă din stomac! Cum ne-am putea smulge sputa din piept, de n-ar fi limba să ne vină-ntr-ajutor? Cine ar putea tăgădui cît de drăgălaș știe să ceară și cu cîtă mîhnire își ia rămas bun de la ceva? Minunate sînt darurile limbii întru cele materialnice!

ZĂBAVA A NOUĂSPREZECEA

Dar cine şi cum ar fi în stare să înşire toate virtuţile limbii, chiar dacă ea însăşi ar avea căderea şi puterea, fără a mai fi supusă vrerii străine, să vorbească despre sine ? Mai zic cîte unii că s-ar asemui, chipurile, cu oţelul unei lăncii, dar aceştia se înşală amarnic, căci nu e atît de lată nici atît de ascuţită la vîrf. Eu unul socot că în alcătuirea ei se-asemuie cu capul de năpîrcă, iar de voiţi să vă încredinţaţi de atare adevăr, uitaţi-vă în oglindă şi-mi veţi da dreptate văzînd-o cu cîtă iuţeală se mişcă, mai ageră fiind decît toate celelalte mădulare ale trupului ; cum ea singură, prin puterea ei, se lungeşte şi se strînge, se îngustează ori se lăţeşte, cu cîtă uşurinţă urcă în cerul gurii şi se coboară iar, plimbîndu-se de la o buză la alta ; cum iese afară şi se întoarce înăuntru fără să pricepem cum de se lungeşte ori se strînge ; ai zice că e o viperă care stă la gura vizuinii neştiind ce să facă, să iasă ori ba. Şi pînă la urmă, iat-o c-a ieşit, avînd întru apărarea sa cele două metereze ale dinţilor şi ale buzelor, care n-o lasă să sporovăiască în voie ; dar asta n-o împiedică să spună toate cîte i se poruncesc, ba, cîteodată, chiar mai mult decît atîta. Năravmîrşav pe care îndeobşte îl aflăm la cei de rînd, bunăoară la pescărese ori spălătorese, iar de-s bărbaţi, aşijderea şi ei întru obîrşie şi deprinderi. Or, dacă aceştia toţi ar sta să chibzuiască cum e mai bine să te porţi spre a vieţui în tihnă şi a muri creştineşte, mai degrabă ar vrea să fie muţi decît să tot pălăvrăgească-n-truna şi atît de rău. De mii de ori am stat şi m-am gîndit de ce flecarilor li se spune gură-spartă, de vreme ce sînt buni de gură. Ci, lăsînd altă pricini, socot că de-atîta vorbărie şi de-atîta bătut apa-n piuă, pesemne că li s-a găurit pînă şi gura.[1] Or, după cum spuneam, limba se

[1] În original, ... *Mil veces he pensado por qué llaman a éstos deslenguados, teniendo tan larga la lengua. Y dejadas o tras razones, digo que como hablan tanto, y tan mal, parce que han de tener la lengua gastada y consumida de hablar, y por eso les llaman deslenguados, siendo lenguados, y aun acedías, pues tantas engendran en quien los sufre.* Întreg fragmentul se bazează pe jocul de cuvinte, intraductibil în româneşte, *deslenguado*, „slobod la gură", — *lenguado*, „o specie de peşte, solă", dar şi „limbaret".

asemuie cu capul de năpîrcă, gata oricînd fiind să-nțepe sau să muște, dar tot atît de bine să laude ori să dea sfaturi. Și ce plăcut și dulce lucru e să vorbești numai de bine! Ce de prieteni îți dobîndești astfel și ce de vrăjmași altminteri! Iar multele necazuri cîte se abat asupra noastră n-ar fi așa de mari dacă am fi mai cumpătați la vorbă și mai cu măsură, căci de la ea se trag toate sfadele cîte se stîrnesc în obști cînd nu-i unire. Ce lesne e să întărești un adevăr și cît de anevoie îl poți tăgădui! Dar pînă la urmă nici nu-i chip să birui adevărul, căci, de încerci să-l tăgăduiești ca să-ți faci — cum se zice — damblaua, e limpede că nu îl prețuiești cum se cuvine, dar nici la bunul tău renume nu ții defel. Și chiar dacă, din anume pricini, ceilalți te lasă-n plata Domnului, în cele de pe urmă cu toții îți pricep trufia, iar tu rămîi căit și rușinat. Iar cei ce se folosesc în chip nechibzuit de limbă să ia aminte bine că de la bun început îi așteaptă mîhniciunea și părerea de rău! Vai de aceia care-și lasă dreapta cugetare pe seama limbii ticăloase, căci de-o apucă pe făgașul ăsta, viața toată și-o vor petrece frămîntați de temeri, iar la moarte nu vor primi iertarea! Deși se prea poate să mă-nșel.

Rana ce-o face omul cu brațul său nu se întinde mai departe de locul vătămat. Iar de se-ntîmplă să lovească cu piciorul, mai mult de-atît ocara nici nu trece. Dar rana pe care o face limba — cum spune preaînțeleptul Pedro de Valencia — se lățește și se-ntinde, întocmai ca și valurile stîrnite de o piatră azvîrlită-n baltă, care în toate părțile se-ntind, ori precum țipătul slobozit în văzduh, care aleargă-n cele patru zări și crește întruna; căci, odată aruncată, vorba nu știe să se întoarcă la stăpînul ei, care nici nu mai e stăpîn pe ce-ar fi putut să țină într-însul de n-o lăsa să-i scape. De vreo cîțiva ani încoace, celui ce are limbă ticăloasă i se spune satiric, fără temei însă, satirele nefiind izvodite de veninul limbii, ci de rîvna celor ce vor să dojenească un cusur; or, cum acesta e nesimțitor de felul său, e mustrat acela care-l are. Dar nesățioasa

---

(sens care apare în *Poema de Alexandre*), — *acedía*, „o specie de solă" și „acreală, dezgust" (*cf.* S.G.G.). O imagine asemănătoare folosește Mateo Alemán în *Guzmán de Alfarache*.

foame şi sete a limbii ticăloase nu se foloseşte de vorbe înţelepte şi meşteşugite ca cel ce aşterne-n vers satire ; dacă ar şti s-o facă ori ar avea vreme să chibzuiască la cîte necazuri toate, nu s-ar năpusti cu atîta uşurinţă să-şi ponegrească semenii şi să-i necinstească. Întrebat fiind care era animalul cu cea mai veninoasă muşcătură, un filozof a răspuns că, dintre cele rele şi vătămătoare, clevetitorul, iar dintre cele blînde, linguşitorul. Şi pe bună dreptate, linguşirea fiind o minciună înveşmîntată în vorbe amăgitoare spre lauda celui aflat de faţă : bunăoară să-i spui unui netot şi neisprăvit că-i înţelept nevoie mare, iar unei femei pocite că-i peste fire de frumoasă.

Aceasta este cu adevărat măgulire, linguşeală vădită, şi e o mare ticăloşie să te porţi astfel, dar şi mai mare nerozie s-o îngădui. Nu tot astfel se întîmplă de-i spui unei femei drăgălaşe că-i ca o cadră de frumoasă, unui bărbat bine făcut, că-i tare chipeş şi arătos, unuia cu glas plăcut, că e un Orfeu, ori celui care se pricepe la stihuri, că-i un Horaţiu ; căci ceva tot se cuvine să mai adăugăm de la noi, pentru ca sufletele să se încumete a stărui pe mai departe în virtute. Or, dacă bunul nume şi cinstirea ce ni se arată sînt răsplata dreaptă cuvenită virtuţii, cum va putea afla cel virtuos ce cred ceilalţi despre dînsul de nu-l îmbărbătează nimeni spre a se învrednici de şi mai multă preţuire ? Aşa că, aducîndu-i laude celui ce are cu ce se mîndri, nu-l linguşim, ci doar îi dăm curaj spre a nu se lepăda de gîndul său cel bun ; iar acela care se poartă astfel îşi face faimă de om plăcut şi prietenos şi de drept judecător, care cunoaşte toate cîte se cuvin virtuţii. Cine ar putea fi atît de neomenos, încît să ia drept linguşire laudele aduse lui Lope de Vega, geniu mai strălucit decît toate din vechime pe calea ce-a urmat ? Ori atît de neghiob, încît pe un cutărică să-l socotească poet de seamă pentru că înşiră nişte vorbuliţe mai cu haz ?

Toate cîte le-am pomenit aici sînt meşteşuguri ale limbii, care, de-o fi cumva ca a acelui flecar, terfeleşte şi strică tot, fie tăinuind nelegiuirea, fie ponegrind cinstea ; căci limbuţia nu se împacă defel cu faptele de bine, şi cu atît mai vîrtos dacă meteahna asta o întîlneşti la o femeie năroadă şi frumoasă, care face mai multă zarvă într-o

casă decît toate orătăniile dintr-o poiată la un loc. Vorba multă pricinuieşte mii de neajunsuri şi prea puţini flecari am văzut daţi pe brazdă — aş zice chiar nici unul ; căci cu cît trăiesc mai mult, cu atîta le sporeşte mai tare îndrăzneala. Vorba cumpătată desfată urechea, zămislind bunăvoinţă şi iubire la cel ce o ascultă, iar armonia ei îl farmecă mai mult decît glasurile bine înstrunate.

Dar cum ar suna oare cîntul nostru de n-ar fi limba să rostească silabele ? De bună seamă, cîntăreţii ar mugi ca vacile prin şanţuri sau ar hurui ca o morişcă. Şi deşi nesocotesc povaţa ce v-am dat, anume să vorbiţi puţin, tot nu mă pot opri să osîndesc un soi de oameni care, cînd se pornesc pe turuit, sînt ca artificiile : nu se opresc pînă nu se isprăveşte toată pulberea. De nu aud răspunsul ce li se dă, îşi văd mai departe, ca nişte mojici, de vorba lor, şi-n tot ce fac sînt nesuferiţi tuturor.

Se cade să vorbim atît cît e nevoie, răspunzînd şi lăsînd şi celorlalţi răgazul să ne dea răspuns, fără a răcni, ba chiar, de ne stă-n putinţă, cu haz şi agerime ; iar de nu, măcar cu înţelepciune şi cumpătare, nu gîndind că noi trebuie să spunem totul. Aşa precum divin o face doña Ana de Zuazo [1], care se foloseşte de limbă pentru a cînta şi a vorbi cu harul dăruit de cer spre încîntarea celor de pe pămînt. Sau ca doña María Carrión, care, chiar de n-ar fi mai presus de fire de frumoasă, doar pentru înţelepciunea şi dulceaţa vorbelor ei s-ar cuveni să fie preţuită-n lume. Nu mai vorbesc de marii noştri retori, precum maestrul Santiago Picodoro, părintele fray Gregorio de Pedrosa, fray Plácido Tossantos, maestrul Hortensio, geniu divin, părintele Salablanca [2], a cărui viaţă este pe potriva minunatelor sale cuvinte, şi-atîţia alţi oameni de vază care par mai degrabă a vorbi graiul îngerilor şi nu pe cel al oamenilor. Dar pare-mi-se că, vrînd să-i dojenesc pe cei ce pătimesc de limbuţie şi să-i fac să se îndrepte, m-am cam lungit cu vorba.

[1] După cum mărturiseşte Espinel însuşi în *Rimele* sale, Ana de Zuazo lua parte la reuniunile muzicale ale Agustinei de Torres, care se ţineau la Salamanca (*cf.* S.G.G.).

[2] Predicatori faimoşi în acea epocă. Hernando de Santiago era numit *Pico de Oro (Gură de Aur)*. Gregorio de Pedrosa, Tossantos, Hortensio Felix Paravicino şi Salablanca au fost contemporani şi prieteni ai lui Espinel (*cf.* S.G.G.).

În noaptea aceea am poposit într-un sat — nu departe de drumul spre Málaga —, Casarabonela după nume, loc îmbelşugat în livezi de portocali şi lămîi, în crînguri şi izvoare limpezi, aşezat la poalele unor munţi înalţi şi stîncoşi.

ZĂBAVA A DOUĂZECEA

În zori de zi m-am aşternut din nou la drum şi, tot umblînd prin munţi prăpăstioşi şi prin codri deşi, am întîlnit în cale multe ciudăţenii, dar dintre toate una mi s-a părut mai mare : dintr-o stîncă, înspre răsărit, ţîşnea cu mare furie, de parcă ar fi fost făcut de mîna omului, un şuvoi de apă mai mult caldă decît rece, iar de partea cealaltă a stîncii, către asfinţit, am dat de alt şuvoi, în dreptul celuilalt, de unde izvora o apă rece ca gheaţa ; de-o parte maghiranul înflorit, iar la doi paşi, nici baremi înfrunzit. Şi toate în locurile acelea sînt astfel : ici, murii fără frunze, alături, alte tufe cu poame verzi, iar mai încolo, încărcate cu mure negre. Ţinutul dinspre Málaga arată ca primăvara, iar în locurile ce privesc spre Ronda pare că domneşte iarna ; şi-aşa e peste tot, prin părţile acelea.

Urmîndu-mi dară drumul prin codrii deşi de stejar, goruni şi de mastic, întîlnind în cale belşug de izvoare şi pîraie ce se prăvăleau de pe culmile înalte în rîpele adînci, cum eram singur, am prins a cugeta la lucrurile neasemuite şi ciudate pe care le zămisleşte firea, cînd, fără de veste, pe valea pîrîului Doncellas, dădui peste o şatră de ţigani. De nu m-ar fi văzut mai dinainte, cu dragă inimă aş fi făcut calea întoarsă, fiindcă îmi veniră pe dată în minte poveştile despre drumeţii ce cădeau răpuşi în vremurile acelea de ţigani sau de mauri. Şi cum drumul era puţin umblat, iar eu neînsoţit şi fără nădejdea de a întîlni pe cineva în cale, îmi luai inima în dinţi şi trecui mai departe. În vreme ce ei se porniră să-mi ceară de pomană, eu le zisei : „Ziua bună, oameni buni !“ Şi cum îi văzusem că se buluceau cu toţii să bea apă din gîrlă, le întinsei burduful meu cu vin de Málaga, îmbiindu-i să guste, ba, pe deasu-

pra, le mai dădui şi pîinea pe care o aveam la mine, lucru de care se bucurară foarte ; cu toate astea, nu conteniră din sporovăială, vorbind toţi deodată şi cerînd întruna. Eu am un obicei — şi tot omul care călătoreşte singur ar trebui să facă întocmai —, anume, cînd ajung în vreun tîrguşor, schimb aurul ce-mi face trebuinţă pentru drum în bani mărunţi de-aramă, fiind tare primejdios să scoţi la vedere aur sau argint prin hanuri ori pe cale. Şi cum aveam buzunarele doldora de mărunţiş, scosei un pumn de gologani şi le împărţii pomană — mărturisesc că de cînd sînt pe lume n-am făcut-o cu mai mare bucurie —, fiecăruia cum îmi veni la socoteală. Ţigăncile umblau călări, două cîte două, pe nişte iepe şi căluţi tare ogîrjiţi ; puradeii stăteau ciorchine, cîte trei ori cîte patru, pe nişte măgăruşi ologi, iar pehlivanii de ţigani mergeau pe jos, slobozi ca vîntul. Or, cum îi priveam cu ochii mei de atunci, arătau din cale-afară de înalţi şi vînjoşi, căci teama face lucrurile mai mari decît sînt ele cu adevărat. Drumul fiind îngust, spuzit cu bolovani şi plini de rădăcini, catîrul meu se-mpiedica, sărmanul, la tot pasul ; ţiganii îl loveau întruna cu palma peste spate, iar mie mi se părea că palmele acelea ar fi voit să mi le dea mai degrabă în suflet : căci eu mergeam pe fundul văioagei, care era îngustă, iar ţiganii pe de lături, pe malul mai înalt, pe nişte cărărui cotite, mărginite de tufani şi tufe de mastic, aşa încît la fiecare pas mi se părea că erau gata să mă pălească. În vreme ce, năpădit de temeri, priveam cu luare-aminte în jur, rotindu-mi ochii, dar fără a-mi clinti obrazul, se apropie pe nesimţite de mine un ţigan şi-mi prinse de dîrlogi catîrul ; tocmai cînd eram gata-gata să mă arunc din şa, pehlivanul zise : „Haoleu, coconaşule, cum văz, i s-au tocit toţi dinţii, l-au cam ajuns bătrîneţele". „De-ai ajunge şi tu în iad, pungaşule — zisei în sinea mea —, că grozavă sperietură am mai tras." Mă întrebară apoi de nu voiam să-l vînd. Cătrănit cum eram de renghiul ce-mi jucase celălalt ţigan şi speriat de toate cîte s-ar fi putut întîmpla, am socotit că nu pofteau alta decît să fure, aşa încît, ca să mă descotorosesc de ei, ar fi trebuit să le dau nădejde de cîştig mai mare. Drept pentru care, arătîndu-mă cît putui de vesel şi prietenos, scosei nişte gologani şi, împărţindu-i între ei, zisei : „Ehei, fraţilor, cu dragă

inimă aș face-o, dar am lăsat în urmă un prieten, negustător de felul lui, care s-a pornit la drum cu un sac de galbeni și, de atîta greutate, i s-a deșelat catîrul, așa că mă zoresc s-ajung în sat ca să caut alt dobitoc în schimb". Cît ce auziră de negustător, ba chiar de unul singur, de catîrul deșelat și de grămada cea de galbeni, ziseră: „Mergi sănătos, Înălțimea-ta, că-n Ronda ți-om întoarce pomana ce-ai făcut cu noi". Mi-am îmboldit catîrul și l-am făcut să alerge prin coclaurile acelea mai mult decît ar fi avut el poftă.

Țiganii rămaseră pe loc, bolmojind în graiul lor, și pesemne că-l așteptară mult și bine ori îl pîndiră pe negustător spre a-i cere de pomană, cum le este obiceiul, așa că, de nu născoceam tertipul ăsta, aș fi încurcat-o rău de tot. Numai Cel-de-Sus știe cît m-am căit că m-am descotorosit de flecar, care, oricît de mult vorbea și mă scotea din sărite, la urma urmei mi-ar fi fost de ajutor în primejdia în care m-am aflat. Căci, pe drept cuvînt, cînd te pornești la drum, oricît de sîcîitoare, tovărășia are mai multe părți bune decît rele și, chiar becisnică de-ar fi, o poți face plăcută dînd dovadă de înțelepciune și vorbind doar despre lucruri foarte adevărate și cuviincioase. Iar pentru a convorbi despre priveliștea ce ni se înfățișează în cale e potrivită orice tovărășie. Căci prea bine ne-a dat a înțelege atare lucru Dumnezeu cînd a însoțit un braț cu altul ori un picior cu altul, ochii, urechile și toate celelalte mădulare ale trupului omenesc fiind cîte două, afară doar de limbă, și așa ca să știe omul că va să asculte mult, dar să vorbească mai puțin.

În vremea asta îmi tot întorceam obrazul îndărăt să văd de nu se luaseră țiganii după mine, căci, fiind mulți la număr, unii puteau veni pe urma mea, iar alții să rămînă să-l aștepte pe negustător; numai că pofta care i-a ametit pe unii și i-a făcut să stea pe loc i-a împiedicat și pe ceilalți să mă urmărească, așa că m-au lăsat să-mi văd de drumul meu în tihnă. Cînd am ajuns în sat, eram mai istovit decît dacă n-ar fi fost teama de țigani. Mai în urmă, la Sevilla, l-am văzut pe unul dintre ei osîndit pentru hoție, iar pe-o țigancă, pentru vrăjitorie, la Madrid. Și după ce m-am mai liniștit și mi s-a domolit în

suflet tulburarea, am stat şi-am cugetat la cîte toate, părîndu-mi-se că ţiganii aceia se asemuiau cu fiii lui Israel pe cînd fugeau în Egipt : puradeii, care-n pielea goală, care cu un pieptar peticit sau cu un suman jerpelit, care încercîndu-şi puterile în jocul cu cureaua. Ţigăncile, mai degrabă despuiate şi cu poalele cam zuvelcate, de parcă le-ar fi fost anume tăiate într-un loc de ruşine[1]; numai una era mai acătării îmbrăcată şi îşi zornăia sălbile de la gît şi brăţările de argint. Aveau cu totul vreo doisprezece măgăruşi, şontorogi şi orbi, dară uşori şi iuţi ca vîntul, că-i îmboldeau la drum de le scoteau sufletul din ei.

Har Domnului, care mă lumină de-mi dădu prin minte şiretlicul acela, fiindcă ţiganii erau destui ca să jefuiască o aşezare din cele mari. M-am odihnit şi am prînzit în sat, iar seara am ajuns la Ronda, unde-i aflai pe neguţătorii mei tare nerăbdători să mă întîlnească şi foarte înaintaţi în negustoria lor. Ce mi s-a mai întîmplat acolo nu e de mare însemnătate, pentru că la un iarmaroc vestit cum e acela se petrec atîtea pungăşii, înşelătorii şi furturi, că pentru fiecare în parte ar fi nevoie de o istorioară. Eu nu venisem nici ca să vînd, nici ca să cumpăr, ci ca să-mi văd rubedeniile şi mînat de anume treburi legate de învăţătura mea, dar le-am slujit neguţătorilor drept călăuză spre a le arăta lucrurile mai de seamă şi vrednice de a fi văzute din cetate, fie ele naturale, fie meşterite de mîna omului, cum e, bunăoară, acea vestită galerie săpată pe sub pămînt, pe unde se aducea apă în cetate de cîte ori era împresurată de vrăjmaşi.

Oraşul acesta a fost durat pe locul vechii cetăţi Munda, căreia astăzi i se spune Ronda cea veche, cetate unde Cezar a fost prins la strîmtoare de fiii lui Pompei, doar el singur mărturiseşte cum că pretutindeni s-a luptat spre a birui, iar acolo, spre a nu fi biruit. Ronda este înăl-

[1]Aluzie la balada spaniolă veche în care doña Jimena se plînge Regelui de Cid : *Envióselo a decir, / Envióme amenazare, / Que me cortara mis haldas / Por vergonzoso lugare. // I-am trimis vorbă, / Iar el m-a amenințat / Că-mi va scurta poalele / Într-un loc de ruşine. Cervantes*, în *Don Quijote* (*ed. cit.*, VI, p. 11), şi Mateo Alemán, în *Guzmán de Alfarache* (*ed. cit.*, IV, p. 22), recurg la acelaşi citat.

ţată pe o stîncă înaltă şi pot să jur pe ce am mai sfînt că, atunci cînd în cetate era soare, în rîpa ce se cască chiar în cuprinsul ei, între doi pereţi de stîncă, ploua. Iar cînd urcau oamenii de pe la morile şi dîrstele aflate acolo, dacă îi întrebai de ce-s uzi leoarcă, îţi răspundeau că îi trăsese o răpăială straşnică în văgăuna care desparte cetatea veche de mahalaua nouă. Şi o spun ca să ştiţi că pe vremea cînd a fost zidită cetatea, lipsind izvoarele şi fîntînile, au fost nevoiţi să sape pînă la rîu o galerie în stîncă goală, căci în tot lungul ei nu afli lucru care să nu fie tare ca piatra. Mai sînt acolo ca la patru sute de trepte, pe unde coborau după apă robii, grea corvoadă, în care mai piereau cîte unii. Din bătrîni se povesteşte cum că crucea de la jumătatea scării, pe care eu însumi am văzut-o, a fost cioplită în stîncă de un rob creştin — care a şi pierit apoi din pricina muncii prea grele — cu unghia de la degetul cel mare, măcar că aşa de adînc săpată e în piatră, încît nici cu vîrful unui jungher, aş zice, n-o poţi face. E la fel de mare ca acel Crist răstignit aflat în biserica veche din Córdoba, meşteşugit lucrat de mîinile altui creştin captiv şi cu aceeaşi rîvnă şi trudă. Unora li s-a părut că o cetate atît de măreaţă nu putea fi durată decît de romani ; dar împotriva acestei păreri stă mărturie o lespede aflată la temeliile turnului zis donjon, piatră cioplită cu slove latineşti şi care e aşezată de-a-n-doaselea ; or, dacă ar fi ştiut să le citească n-ar fi pus-o astfel. Nu mai vorbesc de uliţele înguste şi de casele păstrate din vechime, joase, cum nu le stătea în obicei romanilor să le construiască, dar nici spaniolilor. Oricum ar fi, galeria a fost făcută cu trudă multă, fiind dintre zidurile cele mai de seamă ce se păstrează din vremuri de demult în Spania. Iar că această cetate a fost durată pe ruinele străvechii Munde se poate vedea după nenumăratele lespezi rămase acolo şi după nişte idoli ce s-au păstrat ; doi dintre ei şi cei mai minunaţi, de alabastru, se află în casele lui don Rodrigo de Ovalle, moştenite de la părinţii şi bunicii săi, pe care i-am cunoscut şi eu. Deşi nu sînt de felul meu istoric, nu mă pot opri să nu amintesc în treacăt că, amăgit de asemănarea numelui,

Ambrosio de Morales [1] a fost încredinţat că Munda s-a aflat pe locul unde-i acum cătunul Monda, de la poalele munţilor Sierrabermeja. Nu încape îndoială că, de-ar fi văzut ţinutul Rondei, n-ar mai fi spus-o, căci, după cîte mărturiseşte Paulus Hircio [2] că a făcut de la Osuna pînă la Munda, cetatea se afla pe locul Rondei. Şi, pe deasupra, coliseul cel mare, pe care l-am văzut cu ochii mei şi care nu s-a năruit de tot, dovedeşte că în aceste locuri a fost o colonie de romani prin anul 86. De toate acestea mi-aduc aminte că l-am auzit vorbind odată pe Juan de Luzón, cavaler înţelept şi mare cărturar, iar un hidalg, Cardenas după nume, ai cărui străbuni luptaseră împotriva maurilor, povestea că la un conac de-al lui, aşezat chiar pe locul străvechii Munda, nişte argaţi au găsit, pe cînd arau, o lespede pe care stăteau scrise aceste slove : *Munda Imperatore Sabino* [3]. Tot astfel povesteau şi bunicii mei, ai căror părinţi, după ce s-au bătut cu maurii, au primit înscrisuri cu întăriturile de la Regii Catolici spre a se statornici la Ronda. De pomenesc acestea toate aici, o fac gîndind ca adevărul să rămînă cunoscut viitorimii atunci cînd se vor petrece din această viaţă cei ce le ştiu. Cetatea Rondei închide într-însa multe minunăţii naturale, ce se întind pe multe leghe, pe acele steiuri sălbatice şi ciudate. E foarte îndestulată în toate cele trebuitoare traiului, drept pentru care puţini sînt cei ce se pornesc să colinde lumea ; dar aceştia, care pleacă fie ca oşteni, fie îmbrăţişînd alte meşteşuguri, se arată a fi destoinici întru toate. Ci eu nefiind de meserie cronicar, socot că nu am de ce să zăbovesc asupra acestor adevăruri. După ce le-am arătat neguţătorilor tot ce-am putut, m-am despărţit de dînşii şi i-am lăsat, cu gînd să plec în Indii [4].

---

[1] Umanist spaniol (1513—1519), autor al monografiei *Antichităţile oraşelor spaniole*.

[2] Paulus Hirtius, locţiitor al lui Cezar, care, se pare, a colaborat la redactarea lucrărilor *De bello gallico* şi *De bello civilis*.

[3] Munda fiind general Sabinus (lat.).

[4] „Indiile Occidentale", ţinuturile descoperite peste Atlantic de către Columb, care era convins că ajunsese în India.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI UNA

După ce mi-am isprăvit cu bine treburile care mă mînaseră la Ronda, m-am întors la Salamanca, unde am rămas pînă cînd la Santander se strînse o oştire ce urma să plece pe mare sub comanda lui Pedro Meléndez de Avilés, margraf al Floridei, corăbier destoinic, căci tocmai de aceea i se încredinţase lui armia. Eu unul, dornic să cutreier lumea, mi-am lăsat învăţătura de izbelişte şi am intrat sub steagul unui căpitan ce îmi era prieten şi care năimea oşteni pentru armata de care-am pomenit. Cine ar fi văzut cît amar de oameni se strînseseră acolo de prin Andaluzia şi Castilia, ar fi gîndit, de bună seamă, că era de-ajuns pentru lumea întreagă. Dară cum mîna lui Dumnezeu cîrmuieşte peste toate, iar fără vrerea lui ascunsă nici puterea regilor, nici vitejia generalilor, nici neînfricarea oştenilor nu sînt de-ajuns spre a birui nevolnicia unui om, oştirea aceea avu un sfîrşit jalnic, şi nu în bătălie, fiindcă nici nu apucă baremi s-ajungă pînă acolo, ci din pricina unei molimi care se abătu peste soldaţi şi de pe urma căreia mulţi pieriră mai înainte chiar de a ieşi în larg. Se îmbarcaseră tot oameni unul şi unul, tineri şi în putere, cu mari nădejdi de izbîndă. Eu unul m-am îmbarcat pe o fregată mică, aşa cum sînt multe în părţile Vizcayei, în aceeaşi compănie, dar sub comanda altui căpitan, căci cel dintîi fusese schimbat. De data aceasta m-am învrednicit şi eu să fiu stegar în oaste, vorba zicalei : *Vai de mama care nu şi-a văzut fiul stegar.*

Amiral peste corăbii era don Diego Maldonado, bărbat ager la minte şi tare şugubăţ, de-a cărui favoare m-am bucurat tot timpul şi în a cărui dizgraţie n-am căzut nicicînd ; şi astfel, al doilea căpitan al său m-a şi făcut stegar. Atîta doar că dădură peste mine nişte friguri care mă apucau cînd şi cînd, fie pe mare, fie pe uscat. Or, cum soarta, oricît de norocită, nu-ţi este dată fără de pizma celorlalţi, un pîrlit de hidalg din aceeaşi compănie prinse pică pe mine. Şi înhăitîndu-se cu alţi vreo opt sau zece soţi de-ai săi, începu a mă prigoni, silindu-se să mă dea jos din slujba de stegar. Dar cu cît se străduiau ei să-şi pună-n faptă gîndul şi să-mi găsească pricini de gîlceavă,

cu atît mai vîrtos mă feream eu de ele, ştiut fiind că, odată pornit pe sfadă, anevoie te poţi stăpîni ; şi nu se află leac mai bun pe lume spre a te păzi de belele ca acestea decît să nu te laşi ademenit de prilejul ce te îmbie, îndeosebi la vîrsta pe care o aveam atunci, căci, deşi nu mai eram june, eram vînjos şi aprig la mînie, iar boala mă făcea tare nefericit. Cu gînd să mă feresc din calea acelui boiernaş, am rămas pe ţărm şi cîteva zile-n şir n-am mai pus piciorul pe corabie, după cum se şi cade să te porţi spre a ocoli necazurile toate. Gazda la care poposisem mă doftoricea, ca să mă scape de călduri, dîndu-mi să beau vin de Ribadavia [1] amestecat cu scîrnăvie de şoareci, c-aşa sînt bolnavii, pe toate le încearcă, doar-doar s-or face mai degrabă sănătoşi. În vremea asta, cu cît mi se înteţeau mie fierbinţelile, cu-atîta mai vîrtos i se aprindea pizmătăreţului în suflet ura, aşa că din pricina lui mi se porunci să mă întorc la navă. Mă supusei fără să crîcnesc, măcar că boala nu-mi trecuse ; dar el, pornit fiind pe rele, se hotărî cu soţii lui, cu care, bietul, îşi irosea puţinul ce avea, să mă înfrunte pe faţă. Şi-atîta sfruntată neobrăzare a arătat — căci, fiind pe puntea navei dimpreună cu soţii lui, m-a făcut mincinos —, încît m-a silit să-i răspund pe loc. De m-aş fi încumetat însă să-l iau la palme, prietenii lui s-ar fi năpustit asupră-mi cu spada scoasă, aşa că, fulgerat de-un gînd, amintindu-mi că nu ştia să înoate, cum ştiam eu, am tăcut chitic, l-am prins în braţe şi m-am aruncat cu el cu tot în mare, unde tovarăşii lui nu-i mai puteau veni în ajutor. Apoi, lovindu-l cu piciorul, îl dădui la fund şi, înotînd, mă prinsei de luntrea legată de corabie. Sărmanul, după ce înghiţi o vadră bună de apă, ieşi deasupra ; or, neavînd de ce să se prindă, se agăţă de piciorul meu aşa de zdravăn, încît, oricît l-am îmblătit cu celălalt, n-a fost chip să-l fac să-mi dea drumul. Ticăloşii pe al căror sprijin şi curaj se bizuise cînd mă înfruntase, în loc să ne sară într-ajutor, stăteau pe punte şi se strîmbau de rîs văzîndu-l atîrnat de piciorul meu, iar pe mine prins de barcă. Am dat atunci glas la corăbieri — căci el, bietul, nu mai putea scoate o vorbă —

[1] Sînt foarte frecvente în operele scriitorilor spanioli clasici referirile la faimosul vin de Ribadavia (*cf. S.G.G.*).

să îmi arunce o frînghie. Făcură întocmai, iar doi dintre ei se coborîră în barcă. Şi ridicîndu-ne ca pe nişte peşti graşi, ne azvîrliră pe fundul luntrei. Cu chiu cu vai putui să ies din apă, din pricina nenorocitului de hidalg care se ţinea de piciorul meu şi care, văzîndu-se într-un loc cu care nu era deprins, nici nu mai ştia pe ce lume se află.

Odată ajunşi sus, pe punte, îl loviră bine cu picioarele în burtă, pînă ce dădu afară toată apa scîrboasă cîtă înghiţise, iar în vremea asta îmi uscai şi eu straiele. Şi iac-aşa, mai de folos i-a fost în viaţă un picior de-al vrăjmaşului decît braţele prietenilor. Căci pronia cerească rînduieşte toate în aşa chip, încît prieteniile întemeiate pe gînduri ticăloase să nu fie de nici un folos. Nimeni să nu se încreadă decît în puterile sale, căci lesne e să făgăduieşti ajutor, dar îndeplinic să-l poţi da. Fiecare, la o adică, nu se gîndeşte decît la sine şi nu la legămîntul pe care l-a făcut. Hidalgul meu se încumetase să mă batjocorească bizuindu-se pe prietenia celorlalţi, dar chiar la cel batjocorit şi-a aflat scăparea, iar nădejdea pe care şi-o pusese în ceilalţi nu i-a fost de nici un folos. Cît despre mine, prin fapta aceasta am izbutit să-mi spăl ruşinea îndurată, am scăpat de fierbinţeli şi-am dat prilej întregii oştiri să se veselească şi să facă mare haz. În nădejdea ajutorului venit de la alţii, nimeni să nu se încumete să făptuiască fărădelegi.

Află de păţanie şi margraful, care făcu haz de ea. Cît despre amiral, aflînd ce belea căzuse peste mine, veni chiar el să ne vadă. După ce-i povestirăm toată tărăşenia, zise cu vorba-i mucalită : „Prieteniile acestea, trecute prin apă şi mijlocite de Neptun, eu, ca amiral al vostru, le întăresc. Şi să ştiţi, domnilor soldaţi, că sub drapel nu sînt îngăduite vorbele de ocară şi sfadele, drept pentru care cel ce le iscă va fi pus la cazne, iar cel ce va îndura ocara va fi cinstit de toţi ca un oştean destoinic, chibzuit şi înţelept."

Pe boiernaşul cel mort aproape de frică îl mîngîie apoi cu vorbe blînde şi îl dărui cu bani, iar pe mine mă pofti la masă. Pe drum, îi oprea să le povestească mii de bazaconii pe toţi oştenii cu care se întîlnea. Mi-aduc şi acum

aminte ce bătută de soartă a fost acea oştire ! Din cei aproape douăzeci de mii de soldaţi cîţi se îmbarcaseră, toţi bărbaţi falnici şi vînjoşi, dacă mai rămaseră trei sute buni la ceva ; şi pe ăştia îi porni apoi căpitanul Venegas unde i se poruncise, cu toate împotrivirile şi sfaturile înţelepte ale Contelui de Olivares, ministru strălucit, vrednic de a cîrmui o lume întreagă, înţelept, ager la minte şi atoateştiutor. Acolo îşi găsiră moartea margraful şi alţi mari dregători ai Maiestăţii-Sale, iar pînă la urmă maşinăria aceea uriaşă se prăpădi cu totul. Eu mă grăbii să-mi iau mai iute tălpăşiţa, ca să-mi văd de sănătate, aşa cum făceau toţi cei rămaşi pe ţărm, căci din cîţi nu apucaseră să moară mulţi căzuseră bolnavi ; ba chiar a umblat zvonul că molima s-ar fi întins din pricina hranei stricate. Plecai din Salamanca şi, apucînd drumul ce trecea prin Lareta şi Portugalete, ajunsei la Bilbao, unde mă urmări ca de obicei soarta mea cea haină. Deşi nu mă înzdrăvenisem cu totul şi eram sleit de puteri, arătam chipeş în straiele de soldat şi, cum se dusese vestea în toată ţara despre armia aceea, toţi se îmbulzeau să-i vadă pe oşteni ; femeile, îndeosebi, ca mai curioase din fire, ieşeau în prag de cum trecea pe uliţă vreunul.

Într-o bună zi, intrai într-o biserică din Bilbao şi cît ai clipi puse ochii pe mine o vizcaină [1] mai nurlie — căci femeile din ţinutul acela sînt frumoase de pică. Eu unul mă arătai bucuros de-atare prietenie, drept pentru care nici nu apucarăm să ieşim bine de-acolo, că vizcaina mea, după ce vorbisem o vreme şi-mi povestise despre dorinţa ce-avea să vină în Castilia, mă şi pofti să trec în noaptea aceea prin faţa casei ei şi să-i dau un semn anume de sosirea mea. Eu unul îi mărturisii că semnele prea obişnuite pot trezi bănuieli, aşa că mai bine să se arate la fereastră cînd o auzi o pisică mieunînd, c-acela aveam să fiu eu. Pe la miezul nopţii, cînd mi se păru că nu mai era nici ţipenie de om pe uliţă, mă furişai pe lîngă un perete mai umbrit, mă ghemuii într-un cotlon chiar sub fereastra ei, unde, din pricina întunericului, nu puteam fi zărit, şi dădui semnul cel pisicesc, la care zgomot se porniră toţi

[1] Originară din Vizcaya, una din provinciile basce ale Spaniei, cu capitala la Bilbao.

cîinii din mahala pe lătrat, ba chiar şi un măgar slobozi un răget mai dogit. Peste drum, un alt bărbat stătea şi el să-şi aştepte doamna la fereastră ; îndată ce auzi miorlăitul şi zarva iscată printre cîini, în vreme ce eu eram numai ochi şi urechi la fereastra doamnei mele, aşteptînd-o să se arate, apucă de jos o piatră şi zise în grai basc : „Lua-le-ar dracu de pisici, că au stîrnit toţi cîinii !" Şi cumpănind în mînă piatra, o azvîrli înspre partea de unde venise miorlăitul, socotind pesemne să sperie pisica, dar nimerindu-mă pe mine drept în coaste. N-am zis nici pîs şi-am îndurat pe cît mi-a stat în puteri durerea, din pricina căreia îmi pieri tot cheful să mă mai uit la fereastră, ba chiar şi dragostea pentru fată, gîndind în sinea mea că Dumnezeu însuşi rînduise astfel lucrurile, drept pedeapsă pentru lipsa de cuviinţă pe care i-o arătasem punînd la cale în biserică ceea ce avea să fie ocară pentru El. În lăcaşurile sfinte teama şi ruşinea trebuie să fie înfrînare pentru asemenea cutezanţe. Iar dacă bisericile sînt făcute pentru a-i aduce lui Dumnezeu prinos şi a-i cere ocrotire, cum să ne-o dăruiască de nu-l cinstim cum se cuvine în chiar casa Lui ? Cel ce nu nutreşte teamă şi respect în atare locuri vădeşte un suflet ticălos şi nerușinat, pentru că frica noastră, a oamenilor, este prinos adus lui Dumnezeu, iar cine nu se teme, nici tărie sufletească nu va ajunge să aibă. Nu vă apucaţi să faceţi ochi dulci femeilor prin biserici, doar e loc destul în afară lor să le vedeţi în voie. Cîte pedepse îngrozitoare nu s-au abătut asupra acelora care nu au arătat respectul cuvenit sfintelor lăcaşuri şi de cîte haruri nu s-au bucurat cei ce s-au temut să facă necuviinţe într-însele ! Or, nu doar în dreapta noastră religie se întîmplă astfel, ci chiar şi pe vremea cînd oamenii se închinau falşilor zei. Tatăl cel adevărat i-a pedepsit aspru pe cei care, amăgiţi de diavol şi încredinţaţi că erau îndreptăţiţi s-o facă, au pîngărit locurile sfinte.

Văzînd eu că aveam ghinion şi nefiind prea mîhnit de întîmplare, ca unul care n-o cunoşteam îndeajuns pe doamnă, îmi luai degrabă tălpăşiţa. Dar cum dînsa ardea de dorinţa de a pleca în Castilia, află mijlocul să-mi trimită vorbă printr-o prietenă de-a ei — la fel de dibace în grai castilian ca şi mine în cel vizcain — ca, de vreme

ce nu mai voiam să trec pe la dînsa, să ne întîlnim la marginea oraşului, pe drumul ce duce spre Vitoria, fiindcă voia să-mi vorbească. Oamenii care se încumetă să-şi facă cheful în aşezările necunoscute şi de ale căror obiceiuri nu au cunoştinţă merită să treacă prin ce am trecut eu. Încrederea de sine e la tot pasul pîndită de primejdii mii şi e o mare nerozie să te bizui pe puterea ta cînd îţi lipseşte priceperea. Cine spune în Castilia vizcain spune un om cu gînduri bune şi cugetul curat ; dar eu cred că şi la Bilbao, cetate de scaun a acelui regat şi cap de ţară, sînt destui pierde-vară, la fel de ticăloşi ca cei de prin Valladolid, ba chiar din Sevilla.

În ziua aceea am ajuns cam tîrziu la locul de întîlnire, unde o aflai pe doamna-mi vizcaină dimpreună cu o prietenă de a ei. Prinserăm a ne preumbla, tăifăsuind de una şi de alta, iar dînsa, la răstimpuri, cînta în graiul ei, pentru că cealaltă nu ştia o boabă de castiliană, ori îmi vorbea despre plecarea în Castilia. Şi uite-aşa ne trecu vremea fără să băgăm de seamă, astfel că ne prinse noaptea cam departe de oraş. Ne întoarserăm şi, cînd ajunserăm în dreptul unei mori, ne întîlnirăm cu patru puşlamale care tocmai ieşeau dintr-o cîrciumă — cum sînt multe mai la deal de-acele mori — unde nu se vinde cidru, ci vinaţ de soi. De cum dădură cu ochii de cele două vizcaine însoţite de un castilian, cum aveau mintea întunecată de aburii vinului, se proţăpiră de-o parte şi de alta a drumului şi, scoţîndu-şi spadele din teacă, prinseră a mă ameninţa. Eu mă pierdui cu firea, neştiind încotro s-o apuc, pentru că de o parte era un deal foarte înalt, iar de cealaltă, un zid la fel de marc, aflat lîngă iazul unei mori.

Vizcainele îşi luară repede tălpăşiţa, iar eu făcui tot ce-mi stătea în putere ca să-i prind în faţă şi astfel să-i văd mai bine. Dar ticăloşii erau ucigaşi de meserie şi ştiau cum trebuie făcută o ticăloşie. Văzînd că n-aveam încotro şi că trebuia să înfrunt primejdia, neputînd s-o iau drept înainte, nici pe de lături, dar nici să urc pe deal, mă năpustii la doi din ei cu gînd să răzbesc cumva pe drum înainte. Atunci se aruncară asupra mea tuspatru şi mă azvîrliră în scocul morii. Se nimeri să cad aşa de aproape de roată, încît puhoiul turbat de apă m-ar fi dus

drept la ea să mă facă harcea-parcea dacă nu m-aş fi prins de un par înfipt, nu prea zdravăn, lîngă stăvilar. Or, cum eram chiar lîngă roată, iar parul se tot apleca din pricina greutăţii, mă apropiam pe-ncetul de pierzanie. Haimanalele o tuliseră pe urmele femeilor de îndată ce mă văzuseră prăvălit în iaz şi, cum în primejdiile care te iau pe negîndite te pierzi cu firea, nici mie nu-mi trecea deloc prin minte ce-aş fi putut face. Parul se tot pleca într-o parte, iar eu mă apropiam şi mai mult de roata morii. Îmi aruncai ochii spre stînga şi văzui un copăcel care creştea în apă. Mi-am zis că, poate, e mai ţeapăn decît parul, dar nu era aşa. De teamă ca şuvoiul să nu-şi facă meseria, îmi luai inima în dinţi şi, ţinîndu-mă cu mîna dreaptă de par, mă prinsei cu stînga de o creangă. Deşi nu aveam putere să mă împotrivesc furiei turbate a apei şi ajunsesem cu picioarele aproape de roată, îmi împărţii mai bine greutatea şi, ridicînd puţin piciorul stîng, nimerii în zid peste o piatră mai ieşită în afară. Mă proptii în ea şi, ajutîndu-mă de braţe, mă mai îndreptai oarecum, pînă ce ajunsei să mă prind cu mîna stîngă de un stîlp al stăvilarului, în vreme ce cu dreapta îmi scoteam jungherul din teacă. Apoi, vîrînd braţul pe sub apă, ridicai stăvilarul atît cît să se scurgă jumătate din apă pe dedesubt. Şi, ajutîndu-mă cum puteam mai bine de mîna dreaptă, îl ridicai de tot, astfel că toată apa ce se prăvălea turbată spre roată se scurse în albia-i firească, drept pentru care putui şi eu să mă folosesc de picioare şi să urc pe iaz în sus. Mă uitam la mine cum arătam ca un înviat din morţi, fără mantie şi spadă, nici pălărie, şi nu-mi venea să-mi cred ochilor că eu eram cel care se aflase într-o primejdie atît de mare. O luai la fugă la vale, prin dreptul morilor, de parcă scăpasem din temniţă, cu gînd să ajung mai degrabă într-un loc unde să-mi mai trag sufletul şi să-mi schimb straiele, ca să nu mă pătrundă umezeala în măruntaie. Cei cu care mă încrucişam pe cale mă agrăiau în grai vizcain ; pesemne că mă întrebau de nu eram cumva smintit. Eu unul nu suflam o vorbuliţă, de teamă să nu mă apuce iarăşi frigurile.

Cînd am ajuns la han, încheietura mîinii drepte mi se umflase şi se făcuse cît coapsa de groasă. Am căzut la pat, bolind vreme de opt, zece zile, încercînd să-mi vin în

fire după spaima de moarte pe care o trăsesem, căci în viaţa mea nu mi-a fost dat să trec prin primejdii mai mari ca aceasta, ameninţat fiind de un vrăjmaş care nu ştie să vorbească, doar face şi tace. Tare m-am mai minunat să văd că printre oameni atît de cumsecade şi deschişi la suflet pot vieţui vicleni haini, lipsiţi de milă şi de judecată dreaptă. În răstimpul cît am zăcut bolnav mă judecam eu singur în sinea mea, zicîndu-mi: „Domnule Marcos de Obregón, de cînd te-ai făcut aşa de zurbagiu şi cutezător? Ce are a face învăţătura cu fanfaronada? Straşnic mai păzeşti îndemnurile şi poveţele părintelui tău! Nu-ţi aminteşti că prima poruncă ce ţi-a dat a fost ca, mai înainte de a săvîrşi ceva, să cercetezi pulsul lucrurilor? În al doilea rînd, să iei aminte să nu fie spre ocara aproapelui, iar în al treilea, să stai şi să chibzuieşti la sfîrşitul pe care îl pot avea faptele bine ori rău începute? Grozav te mai foloseşti de aceste sfaturi! Dar şi ce bine e să treci de la student la soldat, îndeletniciri atît de cinstite, iar mai apoi din soldat să ajungi morar, şi nu chiar morar, ci murat şi măcinat! Ce să spun, i se frîngea inima roţii de moară să facă pe călăul şi să te ciopîrţească!" Îmi tot pipăiam picioarele şi braţele şi, aflîndu-le la locul lor, măcar că vlăguite, aduceam laudă şi mulţumiri îngerului meu păzitor; de n-ar fi el cu bunătatea lui, noi, oamenii, n-am avea minte să scăpăm de belele şi necazuri, măcar că ne-ar ajunge, atîta cîtă e, ca să ne păzim de ele. Numai că această dumnezeiască virtute o dobîndim atît de tîrziu şi după atîtea încercări, încît atunci cînd ne vine mintea la cap, pasămite nu mai avem nevoie de ea. Iar tinereţea, fiind de la natură nestatornică şi schimbătoare, rîvneşte mai degrabă să se arunce în voia sorţii şi a norocului decît să asculte de prevedere. Mărturisesc cinstit că puţina pe care am avut-o m-a dus în pragul morţii ticăloase, putînd eu foarte bine să pier ca un becisnic şi să slujesc drept hrană nici măcar peştilor, ci viermilor, dacă cumva cîinii de la moară nu voiau să se ospăteze bine înainte de a prinde de veste stăpînul. Mi-am îndurat chinul cum am putut mai bine — şi putui tare rău, întrucît soldaţii nu prea au bani mulţi, deşi în oştire slujesc

îndeobşte oameni care au văzut atîtea la viaţa lor, încît ştiu să preţuiască pacea şi să se poarte cu vrednicie în război.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI DOUA

Am şters-o cît am putut mai repede din Vizcaya, blagoslovind-o în gînd, şi-am apucat drumul spre Vitoria, unde un cavaler, prieten de-al meu, Felipe de Lezcano după nume, mă găzdui şi mă ospătă, astfel încît mă mai întremai şi eu după chinul ce pătimisem. Şi întrucît voiam să văd totul în acea parte de ţară, plecai de-acolo înspre Navarra — al cărei conetabil era în vremea aceea un fiu al marelui duce de Alba, don Fernando de Toledo —, fiind totodată cu mare băgare de seamă să nu fac vreun lucru necugetat ; căci fiecare regat, cetate ori cătun are osebitele sale datini, iar acela care nu le cunoaşte, purtîndu-se cuviincios şi paşnic, îşi împlineşte o firească îndatorire. Or, cum păţania de la moară îmi slujise de învăţătură de minte, mă străduii să mă folosesc de ea de-a pururi, afară doar cînd se mai întîmpla să-mi uit de toate, căci, ca bărbat tînăr ce mă aflam, mă mai poticneam la răstimpuri, îndeosebi cînd era vorba de fapte pe care numai vîrsta ţi le poate desluşi. Unde mai pui că obiceiul este atît de puternic, încît lucrurile devin mai lesne de înfăptuit pe măsură ce ne deprindem cu ele, iar dacă nu ne scîrbesc cugetul, nici nu se cade să nu stăruim pe această cale, bunînţeles, cînd nevoia nu ne sileşte să facem altceva.

Ce mai vorbă lungă, m-am descurcat aşa de bine prin Navarra şi Aragón, încît mi-am dobîndit o grămadă de prieteni. Odată ajuns la Zaragoza, cetate de scaun a vechiului regat al Aragonului, care în vremurile acelea nu se bucura de faima pe care o merita, mi-am găsit atîţia prieteni şi atît de buni, încît, după dragostea ce-mi arătau, ai fi zis că eram băştinaş de-ai lor şi nu un venetic. Dar şi eu, cîtă vreme am stat acolo, am fost cu mare luare — aminte şi nu m-am zgîit pe la ferestre după femei — cei din acel regat fiind din cale-afară de gelo̧şi —, nici nu m-am luat la harţă cu vreunul, căci de aici se işcă toate

vrăjmășiile și ura dintre oameni. Cîtă vreme am stat acolo, m-a găzduit în casa sa un principe de vază, mare iubitor de muzică și de fapte virtuoase, care mi-a dat tot ajutorul la nevoie. Atît de mare a fost bunăvoința pe care mi-o arătă, încît, în cele de pe urmă, am ajuns să aflu mai mare desfătare decît se cuvenea în jocul de cărți, de care pînă atunci nici nu avusesem habar. Și-a fost de-ajuns năravul ăsta ca să mă pierd cu totul și să ajung mai zurbagiu decît fusesem vreodată. Căci prin palate trîndăvia e stăpînă, iar cei care-i slujesc pe principi nu se dau în vînt după literatură ori știință, așa încît, pînă la urmă, căzui și eu în păcatul în care cădeau cu toții. Viciu ce nu cunoaște mila, însoțit de neobrăzare la cel care cîștigă și de umilință la cel ce pierde ; care te prinde atît de strîns în mrejele sale, încît nu-ți mai lasă vlagă și vrere pentru altceva ; care pune jocul mai presus de cinste și care lasă nevasta și copiii muritori de foame. Or, acestea sînt necazuri dintre cele mai obișnuite, căci mai sînt altele de care nici nu-ți vine să vorbești.

Odată, un hidalg, om chibzuit de felul lui, ajunse atît de împătimit de joc, încît, dojenit fiind de însăși mama lui, care îl ruga să se lase de atare năravuri, făgăduindu-i toată averea ei — deloc de lepădat —, îi răspunse că era întocmai ca un om înjunghiat : cîtă vreme mai are jungherul în trup, trăiește, dar, îndată ce i-l scoți, își dă duhul ; tot astfel și el, îndată ce se lăsa de joc avea să moară. Atît de mare e încîntarea celui care cîștigă și atît de cumplită deznădejdea celui care pierde, încît nici unul nu se lasă pînă nu pierde tot și nu se pierde și pe sine, nici unul nu-și află liniștea pînă ce nu-și scoate paguba și nu se răzbună. Unul se smintește din pricina cîștigului, celălalt se înăbușă cu nădejdea și, uite-așa, amîndoi își schimbă cu ușurință starea și rangul. Nimeni nu-și poate închipui ce ură turbată îi poartă cel care pierde celui care cîștigă — oricît de bine și-ar ascunde-o —, din pricină că nu se poate răzbuna pe vrăjmașul său. De vrei să bagi zîzanie între doi prieteni buni, pune-i să joace unul împotriva celuilalt, căci cel viclean abia așteaptă să facă din ei cei mai înverșunați dușmani, atît de mare e puterea urii pe care o stîrnește jocul. Cîți n-au fost răpuși mișelește cu vicleșuguri și înșelăciuni, cîte furturi și minciuni

nu se petrec la jocul de cărți ! Nici nu vreau să-mi mai aduc aminte de toate nenorocirile cîte le-am văzut întîmplîndu-se din pricina lui ! Vreau doar să spun că patima aceasta e atît de aprigă, încît pînă și cel care îndrăgește singurătatea, fie pentru a citi, a scrie ori pentru alte fapte de virtute, dacă apucă să joace o singură dată și pierde, are nevoie de ajutorul proniei cerești ca să-reînnoade firul rupt.

Mi-am petrecut în chipul acesta o bună bucată de vreme și îmi aduc aminte că, într-un rînd, le-am mărturisit cîte toate unor prieteni care vorbeau despre atare mîrșavă îndeletnicire. Cu unul dintre dînșii mi s-a întîmplat un lucru tare rușinos pentru mine și de tot hazul pentru cei care au aflat pățania. Și iată cum s-au petrecut faptele. Într-o seară, prietenul acesta al meu mă rugă să-l însoțesc, întrucît se ducea să se întîlnească cu o anume doamnă și voia să mă ia pe mine ca să stau de pază. Mă îmbrăcai ca pentru vreme de noapte, îmi luai spada și scutul, niște nădragi de pînză, largi ca niște șalvari, o mantie lungă și alte nimicuri, tocmai bune ca să-mi pot ascunde obrazul, și îl urmai. Ajunserăm la o casă în fața căreia era o bancă de piatră. Bătură ceasurile unsprezece și, în cele de pe urmă, veni și miezul nopții, cînd avea el întîlnirea. Îmi spuse să stau și să-l aștept pe bancă, fiindcă nu voia să zăbovească prea mult. Mă tolănii cît putui mai bine și prinsei să mormăi printre dinți, ca să-mi mai amăgesc somnul, că era vremea de culcare. A doua zi era sărbătoarea Sfinților Apostoli. Auzii eu bătînd ceasurile două, apoi trei, dar prietenul meu tot nu se arăta, pesemne din pricină că îl împiedica ceva să iasă. Eu unul picam de somn. Mă apucai atunci să mă preumblu încolo și încoace și să bolborosesc la rugăciuni, socotind că în felul ăsta puteam rămîne treaz, doar se știe că nimic nu alungă somnul mai bine. Obosit de-atîta plimbat, m-am așezat din nou, dar, cum mîstuisem de mult cina, oricît mă frecam la ochi cu scuipat, pînă la urmă, fără să știu cum și în ce fel, adormii buștean pe bancă, unde rămăsei întins pînă a doua zi, cînd prinseră a bate clopotele de liturghie și se umplu ulița de larmă, doar era zi de sărbătoare. Trecură prin preajmă niște doamne și, cînd mă văzură, ziseră : „Ia te uită cum mai

trage la aghioase porcul!" și trimiseră un scutier să mă trezească. Mă deșteptai din somn și căscai de-mi trosniră fălcile ; cînd îmi înălțai privirea către cer, văzui soarele drept deasupra mea ; auzind și zvonul armonios de clopote, îmi trăsei gluga peste față și o rupsei la fugă, nu înspre hanul unde găzduiam, ci spre răscrucea Medici, fugărit de o haită întreagă de cîini. Cînd să dau colțul la o uliță, mă ciocnii de un orb care avea niscaiva ouă în sîn ; și în clipa cînd eu mă izbii de el, el întoarse bastonul și mă atinse pe umărul stîng. Cum jumările cele gălbioare i se scurgeau pe straie, toți se apucară să strige că-i crăpasem fierea într-însul. Și tot fugind așa, ajunsei aproape de casa unde aveam de gînd să mă oploșesc. De zorul mare pe care îl aveam și fugărit cum eram de cîini, mă poticnii și căzui cît eram de lung la ușa acelei doamne, care se-trăgea dintr-un neam de viță veche, căci, trimițîndu-i eu o dată două prepelițe ca să se ospăteze cu ele, le azvîrlise cît colo la latrină, zicînd că nu erau bune de nimic, așa învălite în slănină cum se aflau [1].

Veți spune că atare fleacuțețe nu fac decît să mă abată de la ținta pe care o urmăresc cu această istorie a mea. Dar eu n-am așternut aici isprăvile unor principi și generali viteji, ci viața unui biet scutier, care, de voie, de nevoie, trebuie să treacă prin astfel de încercări și prin altele asemenea. Iar de veți lua aminte bine, veți vedea că întîmplarea are un tîlc anume și-am povestit-o cu gînd să dojenesc o nesăbuință așa de mare precum cea săvîrșită de acel prieten al meu și de mine. A-ți lua un tovarăș noaptea, cînd te duci la o întîlnire, mi se pare o mare greșeală, căci, dacă nu te paște nici o primejdie, nu ai nevoie să-ți stea în preajmă un martor al năzbîtiilor tinereții, iar dacă ai vreo bănuială că te-ar putea pîndi vreuna, e limpede că n-o să voiești să terfelești numele unei femei și, vrînd-nevrînd, vei pleca ; or, ca să poți fugi mai ușor, mai bine e să fii singur decît însoțit, iar, pe deasupra, nici nu va avea cine să spună că ai șters putina. Și deși e mai cuminte și mai înțelept să nu săvîrșești atare fapte, dacă tot e s-o faci, măcar s-o faci de unul singur, neînsoțit ; căci prieteniile nu țin mult și, de cum se sfîrșesc, pe dată

[1] Aluzie la originea evreiască a femeii.

ies la iveală şi tainele. Cine ar putea spune că n-a fost o nerozie din parte-mi să stau şi să-l aştept păzindu-l? Trecuseră mai mult de două ceasuri de cînd ar fi trebuit să se întoarcă şi se apropiau zorile, ce nevoie aveam eu să pătimesc chinul nesomnului? Mi se poruncise cumva să păzesc vreo fortăreaţă de-a regelui, ori mai degrabă pe cea a unui deşucheat? De e să te vîri în belea, atunci s-o faci cînd ştii că cineva se află în primejdie de moarte ori îi este primejduită cinstea sau spre a da ascultare poruncii vreunui mare dregător ori republicii. Dar ca să te laşi în voia sorţii, cum am făcut eu, pentru unul care e foarte mulţumit şi care se sînchiseşte de trupul meu tot atîta cît şi de sufletul său socot că e o mare nesăbuinţă. Ce onoare sau avere aş fi pierdut dacă m-aş fi dus să-mi împlinesc somnul şi să-mi primesc odihna pe care trupul o cere pentru păstrarea sa? Dacă m-ar fi învinovăţit că l-am părăsit, l-aş fi întrebat şi eu de-l părăsisem în vreo temniţă sau dacă el mă lăsase în patul meu dormind, ori dacă rămăsese printre duşmani ai credinţei şi nu printre cei ce nu se arătau dornici s-o păzească. Am auzit mereu spunîndu-se că cel care e tovarăş la necaz trebuie să fie şi la bucurie, dar aici necazul era pentru mine, iar bucuria pentru el.

Iar ca să închei, eu unul socot că e o greşeală să-ţi iei tovarăş în astfel de drumeţii şi mult mai mare să însoţeşti pe altul, căci dacă e un fricos, îţi pui în joc chiar viaţa, fiindcă, cu cel dintîi prilej, o ia la sănătoasa şi te lasă în mîinile duşmanilor pe care nu-i aveai şi nici măcar nu-i bănuiai. Ba, pe deasupra, ai ajunge să fii părtaş la ocara pe care ar putea-o aduce cinstei altuia.

M-am schimbat de straie şi m-am săturat de somn — măcar că dormisem destul pentru un om de treabă — chiar în casa unde mă oploşisem şi unde dădui peste un vecin aşa de abătut şi de necăjit, încît, deşi mă văzuse căzînd, cu spada într-o parte şi scutul într-alta, nu dăduse nici un semn de veselie, cum se întîmplase cu cei aflaţi pe uliţă la ceasul acela, ştiut fiind că o cădere e prilej de multă supărare pentru cel care se împiedică, dar de mult haz pentru cei care îl privesc. Cum tocmai se pregătea să plece în oraş, bietul om venise în casa acelei vrednice femei care îndrăgea aşa de mult slănina cu gînd să-mi mai aline,

chipurile, suferința, socotind că eram tare necăjit de cele întîmplate. Drept pentru care îmi spuse că nu-i om sub soare care să nu pătimească necazuri și chiar el era pălit de ele. Ca unul care de cînd mă știu am fost milos, îl întrebai ce păsuri îi rodeau inima de era atît de cătrănit; iar el îmi răspunse cu un singur cuvînt: „Gelozia".

„Asta-i necazul care te apasă? — zisei eu. N-am să te întreb de e ori nu întemeiată bănuiala; dar vreau să-ți spun că-i o boală de care pătimesc doar tinerii fără știința vieții, căci de-ar avea-o, ar pricepe că toți sînt geloși unii pe alții. Și dacă ar ști că cel pe care-l gelozesc umblă și el turbat de gelozie, s-ar mîngîia văzîndu-l cum suferă și se zbuciumă întruna. Ce mîngîiere mai mare decît să-mi văd dușmanii pătimind și să-mi rîd de ei? De crezi că o femeie cu atare purtări desfrînate va să se mulțumească cu ce-i dăruiește unul singur, te înșeli; ar însemna să-ți închipui că un trișor e mulțumit doar cu ce-i pică de pe la vreun amărît mai slab de înger. Și află dară că gelozia nu face rău nimănui altuia decît celui pălit de ea. Geloșii îndură toate chinurile iadului și cu cît își tăinuiesc suferința mai mult, cu atît le sporește mai tare. Temeiul ei este așa de ticălos, încît, odată dovedit adevărul, ori piere de îndată, ori afli prilej să scapi de ea pe-ncetul, depărtîndu-te de cel ce ți-a stîrnit-o. Eu te încredințez că-s pe puțin patru cei ce se bănuiesc în același timp, fără a ști unul de altul, lucru foarte obișnuit de altfel. Iar dacă îți gelozești nevasta, mare ocară îi aduci, căci cea mai de rînd femeie din lume prețuiește mai mult umbra bărbatului decît orice altceva.

Un principe din acest oraș a spus foarte bine ce înseamnă gelozia, iar un subiect atît de dezgustător nici nu se cuvine a fi pomenit, așa că alină-ți supărarea cu cele ce ți-am pomenit mai înainte, anume gîndind că și alții pătimesc de pe urma domniei-tale tot astfel cum domnia-ta pătimești din pricina altora. Căci femeile au ajuns într-o atît de jalnică stare, încît au văduvit natura de harul și farmecul cu care au fost dăruite, folosindu-se de ele doar ca să fure și să prade averi, prefăcîndu-se îndrăgostite de cei pe care vor să-i jupoaie, numai spre a se asemui în giuvaeruri și podoabe cu cele care, fiind de neam nobil, preacinstit și bogat, încă din născare le-au moștenit. Nici

prin cap nu le trece că ar fi vreo osebire de la o femeie la alta, uitînd că pînă şi în ceruri sînt rînduiţi după rang îngerii. Or, dacă am adus vorba despre atare fapte, am făcut-o fiindcă de la dezmăţul acesta se trage dorinţa lor de a fi înconjurate de cît mai mulţi bărbaţi, ca să umble apoi toţi gelosii unii pe alţii. Şi cum fiecare dintre ele îşi are liota de îngeri păzitori, sînt socotite îndeobşte drept monedă obişnuită şi de preţ."

După ce l-am lăsat ceva mai alinat pe gelosul nostru, m-am dus la han, iar la vreo cîteva zile după aceea am pornit-o spre Valladolid, trecînd prin Burgos şi străbătînd Rioja toată, ţinut mănos, mai cald şi care se aseamănă întrucîtva cu Andaluzia.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI TREIA

Ajuns la Valladolid, am intrat în slujba preaputernicului dregător don Pedro de Castro, Conte de Lemos [1], cavaler înţelept şi plin de bunătate, care se trage chiar din juzii Castiliei, Nuño Rasura şi Laín Calvo [2], şi din regii Portugaliei. I-am cîştigat repede bunăvoinţa şi nu mi-a fost prea greu, căci Contele avea o inimă largă şi mărinimoasă şi era atît de blajin, încît toţi cîţi îl cunoşteau îl îndrăgeau pe dată. Cu toate acestea, dintru început nu m-am simţit la largul meu, căci îmi lipsea virtutea cea mai de seamă de care trebuie să dai dovadă cînd slujeşti la palat, anume să ştii să spui cu haz o linguşeală, să dregi cu sare şi piper o minciună, să strecori cu slugărnicie o bîrfă bine ticluită, să te arăţi pe faţă prietenos şi să-ţi tăinuieşti vrăjmăşiile, lucruri cu care un suflet curat şi slobod nu se împacă. Las de-o parte neomenia şi făloşenia uşierilor, care sînt tot atît de băţoşi pe cît le e de seacă mintea.

Şi totuşi am băgat de seamă că mai însemnat decît toate e să ştii să arăţi chip vesel în faţa stăpînului, să do-

[1] Pedro Fernández de Castro, marele protector al scriitorilor din vremea sa, căruia Cervantes îi dedică *Persiles şi Sigismunda* (*cf. Zăbava* IV).

[2] Judecători legendari ai Castiliei (sec. X), care au luptat împotriva cuceritorilor arabi.

vedești rîvnă și sîrguință în toate cîte ți se poruncesc ori nu și să-ți îndeplinești întocmai îndatoririle. Cît despre primul lucru, anume să știi să arăți chip vesel, anevoie o poate face un melancolic. Dar pentru asta tot se află un leac pe lume, și acela e să nu te arăți în fața stăpînului cînd te apasă trîșteța, căci voia bună a slujitorilor, afară de faptul că le este chiar lor de folos, îl bucură și pe stăpîn, care, altfel, gîndind că supușii lui sînt nemulțumiți, nu-i va ține prea mult în slujbă. Deși acest principe de care vă vorbesc se arăta atît de omenos și înțelegător cu slujitorii săi, încît nu era cu putință să nu fie mulțumiți și să nu-l slujească pururi cu plăcere ; pentru că, făcînd tot ce-i stătea în putere să facă pentru ei, îi cinstea oriunde se afla. Dintotdeauna în această străveche casă seniorii s-au arătat mărinimoși și curtenitori, întocmai cum se poartă don Pedro de Castro, care din fragedă pruncie a dovedit atîta înțelepciune și curaj, precum și multe alte nobile virtuți, încît, învrednicindu-l regele său cu cele mai înalte slujbe și dregătorii, a dobîndit o faimă neasemuită, fiind plăcut monarhului, îndrăgit de supuși și lăudat de națiile străine.

Pe cînd mă aflam la Valladolid, slujind în această casă, s-a arătat acea uriașă cometă pe care o vestiseră cu mulți ani înainte marii astrologi și care prevestea moartea regelui Portugaliei. Și-atîtea neghiobii se spuneau despre ea, încît te pufnea rîsul. Între altele, umbla vorba că lucrurile mari aveau să scadă, iar cele mici să crească. Ajunse zvonul acesta la urechile unui omuleț tare pirpiriu și prizărit, scurt de stat, dar și la minte, care umbla tare cătrănit văzîndu-se așa de chircit ; și deși purta încălțări cu patru, cinci rînduri de talpă, tot nu arăta mai răsărit printre ceilalți. Umbla spilcuit și dichisit, făcea ochi dulci femeilor și se arăta cuviincios la vorbă, aș spune chiar că era cam flecar și plin de sine. Cînd se aduna cu alții la taifas, nu se străduia ca gîndurile lui să fie pe potriva altora, ci ca umerii să-i stea în rînd cu ceilalți ; cum nu era cu putință, socotind pesemne că de vină erau curelele cu care își prindea nădragii, se tot sucea și se răsucea pînă îi plesneau de tot. De îndată ce îi ajunse la urechi acel zvon despre cometă, îi intră în căpățînă că

toate cîte se spuneau îl priveau în primul rînd pe el. Cu cîtă uşurinţă ne grăbim să dăm crezare lucrurilor pe care le dorim mai mult, chiar de-ar fi vorba de o nerozie la fel de mare ca cea de care vă povestesc ! Nişte pezevenghi se grăbiră să-l înştiinţeze cum că eu mă pricepeam la vrăji şi, dacă aş fi vrut, l-aş fi putut face să mai crească cu două, trei degete ; dar că totul trebuia să se petreacă în cea mai mare taină, ca să nu se afle că mă îndeletniceam cu un meşteşug diavolesc ca acesta. Or, într-un rînd, pe cînd îl însoţeam pe stăpînul meu dimpreună cu alţi slujitori prin oraş, cei care îl scoseseră din minţi cu cîte baliverne toate îi spuseră cine eram şi mă arătară cu degetul, ca să mă cunoască. Aşadar, fără ca eu să ştiu nimic de cele ticluite, se apropie de mine şi începu, cu vorbe meşteşugite, să-mi făgăduiască prietenia, averea şi ocrotirea lui, iar la sfîrşit îmi spuse : „Vezi şi domnia-ta cum şi-a bătut natura joc de un om cu darurile mele, dînd unor gînduri atît de înalte un trup atît de mic. Ştiu bine că, dacă vrei, poţi îndrepta acest cusur, iar de vei face astfel, vei avea în mine un rob pentru vecie." „Asta — îi spusei eu — numai Dumnezeu, ca mai presus de fire, o poate face. Dar dacă vrei să te mai lungeşti de la picioare-n jos, mai pune-ţi domnia-ta nişte rînduri de tălpi peste cele de le ai, iar de la piept în sus, spînzurîndu-te, o să mai creşti cu vreo două-trei degete." „Vai, seniore — zise —, mi-au spus mie unii şi alţii că n-ai să vrei să-mi faci atare bine. Îndură-te de mine şi te-nvoieşte de-mi fă hatîrul acesta, iar cît despre celelalte, poţi să mă-nţepi cît vrei." Văzînd eu că îşi ieşise de tot din minţi şi umbla cu capul în nori, mi-am zis să-l aduc înapoi pe pămînt, aşa că îi spusei : „Senior, dumneata alergi după o nălucire ; nu numai că nu e cu putinţă ce-mi ceri, dar toţi cîţi or afla ce-ţi trece prin cap te-or lua drept smintit. Operele naturii sînt atît de desăvîrşite, încît nu suferă îndreptare ; nimic din ce face ea nu e în zadar, totul are un rost ; nimic nu prisoseşte, nimic din ce-i de trebuinţă nu lipseşte. Natura e întocmai ca un jude, care, după ce a dat sentinţa, nu mai e stăpîn pe pricina ce-a judecat, nici nu o mai poate schimba, afară

doar dacă se întîmplă să ajungă în faţa altui dregător mai mare decît el.

Alcătuindu-şi operele odată pentru totdeauna, natura nu mai e stăpînă pe ele şi doar Dumnezeu, ca mai presus de fire, le poate preschimba. De face un lucru mare, mare va să fie ; de-i mic, mic va fi de-a pururi ; de-i monstru, aşa va să rămînă. Iată de ce nu se cuvine să ne mai batem capul cu lucruri ce nu-s cu putinţă." La care pirpiriul zise : „Dar oare nu-i mai anevoie să te faci nevăzut ? Şi totuşi sînt unii care izbutesc." „Nimic mai uşor ca asta — i-am răspuns —, căci de se-ascunde omul după gard ori de se lasă învăluit într-un nor de ceaţă, îndată se face nevăzut. Iar domnia-ta te poţi face nevăzut doar aşezîndu-ţi în faţă un ţînţar." „Grozavă mîngîiere — zise — am aflat la cel de la care gîndeam să dobîndesc tot ce mi-am dorit mai mult de cînd mă ştiu pe lume !"

„Ce mîngîiere să găseşti dacă te împotriveşti firii, cea care întruchipează vrerea Atoateziditorului ? Căci pe oameni i-a făcut aidoma nu la înfăţişare, ci la minte şi la suflet. Or, tocmai prin aceasta este omul mai presus de celelalte vieţuitoare, şi nu prin statura mai mare ori mai mică. Dacă natura te-ar fi alcătuit cu mădulare nepotrivite, bunăoară să-ţi fi dat la picioarele astea de cotei nişte braţe de uriaş ori pe obrazul ăsta cît un pumn [1] să-ţi fi trîntit un năsoi cît toate zilele, te-ai fi putut plînge, îndreptare însă n-ai fi putut afla. Dar, la urma urmei, deşi eşti mic, eşti bine făcut, doar ai urechile mai mari decît labele. Iar cine a străbătut calea jumătate spre una din virtuţile de căpetenie ale oamenilor, de ce ar mai trebui să caute pe cineva care să-l facă să crească ?"

„Care virtute anume ?" — mă întrebă dînsul.

„Smerenia — răspunsei eu — ; doar trupul domniei-tale a şi ajuns pe jumătate la această dumnezeiască virtute, că parc-ai sta întruna în genunchi ; aşa că, smerindu-ţi şi sufletul, o vei dobîndi pe deplin. De te-ai fi născut

[1] În original, ... *carilla de mandrágora*. Mandragora este o plantă ale cărei rădăcini închipuie corpul unui om. Pitagora o numea, din acest motiv, ανθροπομορφος (*cf.* S.G.G.). De numele ei erau legate o serie de superstiţii, care s-au păstrat şi la poporul nostru, însă cu privire la mătrăgună.

pe vremea păginilor, cînd astfel de schimbări erau lucru obișnuit, natura, mînioasă că nu te mulțumești cu ce ți-a dăruit și drept pedeapsă pentru semeția dumitale, te-ar fi preschimbat în mormoloc, spre a-ți îngenunchea trufia sufletului și a-ți mai scurta din trup."

Nici nu crîcni cînd mă auzi vorbind astfel, pînă ce, într-un sfîrșit, îmi zise : „Eu unul mă iau după cei care au deslușit rostul cometei și care au spus că cei mici vor crește, iar cei mari se vor micșora. Și pentru că tot m-ai luat în tărbacă, măcar ai îndatorirea acum să faci în așa fel încît să nu mă mai ia și alții. Căci cine știe să facă una va ști s-o facă și pe cealaltă. Cît despre umilință, păstreaz-o pentru domnia-ta ; eu unul am cu ce să mă mîndresc, fiind de neam ales dinspre partea bunică-mi, care, înainte de a se mărita cu moșul meu, a ținut cu cununie un hidalg de vază și mai păstrează și astăzi la loc sigur înscrisul care-i adevărește rangul."

„Așa, care va să zică — zisei eu —, de aici îți vine semeția și din pricina asta nu vrei să te smerești ? Vei fi fiind dintre cei care se fălesc și se desfată cu averea altora. Acum chiar că nu mă mai mir că ești trufaș, cînd mai degrabă ar trebui să fii umil și să arăți smerenie, virtute care nicicînd n-a fost vrăjmășită ori pizmuită. Toate virtuțile care-l împodobesc pe om sînt privite cu ochi răi, afară doar de umilință și de sărăcie, urîte de oameni și îndrăgite de Cel ce ne-a dat viață. Dar cum să fii umil cînd smerenia se naște din cunoașterea de sine, care domniei-tale îți lipsește ?"

„N-am venit — îmi zise — să ascult tot soiul de poliloghii despre virtute, ci ca să aflu vreo vrajă ori vreun farmec cu care să-mi ating țelul."

De cum plecă, se și înfățișară patru prieteni de-ai mei, tare șugubeți și cam batjocoritori din fire, care mă întrebară dacă pirpiriul venise să-mi ceară ajutorul. Le răspunsei că da și că mă străduisem să-i scot năzbîtiile din cap. „Hai, zău, să-i jucăm un renghi — ziseră. E așa de smintit, încît e încredințat că o să poată crește ; or, în chipul acesta o să ne alegem cu un ospăț pe cinste, iar pe deasupra o să mai facem și haz pe seama lui." „Cu așa ceva n-am să mă învoiesc pentru nimic în lume —

le răspunsei. Ghumele de pe urma cărora un altul se poate alege cu un necaz nu sînt nicicum îngăduite."

„Află — spuseră — că e întruchiparea zgîrceniei şi a caliciei, aşa că ne-am gîndit să-i facem festa asta ca să-l punem la cheltuială ; şi zău că o să i se rupă inima de banii irosiţi !" „Dacă aşa îi e firea — zisei eu —, n-o să-l schimbaţi nici de-o fi să ajungă cît Giralda [1] de înalt, căci zgîrciţii şi beţivanii nu se satură niciodată şi nu-şi pot stinge cu nici un chip setea nesăţioasă care-i arde. Mi-aduc aminte că odată nişte pierde-vară au vrut să-l pună la cheltuială pe unul cam zgîrcit de felul lui şi s-au apucat să-i îndruge tot soiul de baliverne ca să-i vîre în cap că nu e tocmai sănătos, astfel că, pînă la urmă, s-a îmbolnăvit de-a binelea — aşa de straşnic lucrase închipuirea într-însul — şi a trebuit să fie dus acasă mai mult mort decît viu. Or, de la renghiul ăsta s-a tras apoi căinţa, tîrzie pentru toţi, şi primejdia de moarte pentru cel păcălit. Iar acum primejdia ar fi cu atît mai mare cu cît e mai greu de înfăptuit : căci pentru a-l face să creadă un lucru împotriva firii, ca acesta, ar fi nevoie de tot soiul de tertipuri, spre paguba prăpăditului ăsta de şobolan care nici nu-şi vede trupul, nici nu-şi cunoaşte neghiobia."

Stăruiră totuşi să ticluim o păcăleală, aşa fel încît să pară că la mijloc erau niscaiva vrăji. „Şi de-am face atare faptă — zisei eu —, cine va rămîne mai ruşinat după ce se va descoperi adevărul : el, cel înşelat, ori eu, înşelătorul ? Se cade să luăm aminte totdeauna la sfîrşitul pe care îl pot avea faptele noastre, iar această născocire şi înşelăciune nu poate rămîne multă vreme tăinuită. Cît despre mine, socot că e mai bine să fii înşelat decît înşelător, pentru că, la urma urmei, cel dintîi vădeşte cuget curat şi suflet bun, iar celălalt minciună şi răutate. Eu unul nu pot să înghit o minciună ori o înşelătorie care pîngăreşte cinstea unui om cumsecade. Şotiile, puţine şi fără de primejdie pentru altul, trebuie să fie aşa fel ticluite, încît chiar cel păcălit să rîdă de ele. Nu ştiu cît poate îndura fiecare, căci o păcăleală care

[1] Turnul catedralei din Sevilla, cu o înălţime de 97 de metri, înălţat de arabi în sec. XII şi transformat mai apoi de creştini.

unuia îi e pe plac pentru altul poate fi o glumă proastă ; ca atare, păcălelile nu trebuie să fie judecate de către cel care le pune la cale, ci de cel păcălit : dacă acesta le soçoate hazlii, vor fi uşor de îndurat, iar de nu, vor fi foarte ticăloase. Odată, unii s-au apucat să-l ia în tărbacă pe un preot tînăr care trîntise o neghiobie mai mare decît el ; şi cînd n-a mai putut îndura bătaia lor de joc, i-a blestemat să cadă în păcat de moarte de-aveau să-l mai facă de ocară. Cîte păcăleli n-am văzut la viaţa mea care, pînă la urmă, au ajuns să fie, fără de voia celor care le puseseră la cale, adevărate ocări. Amărîtul ăsta de care îmi vorbiţi n-o să aibă tăria să îndure renghiul pe care aveţi de gînd să i-l jucaţi. Eu, unul, nu vreau să mă amestec şi să-mi întinez cugetul, săvîrşind o faptă nedreaptă. Şi nu m-aş mira de cel care, gîndind că va dobîndi ce-şi doreşte cel mai mult, se lasă păcălit, ci de cel care ar vrea să-l înşele doar ca să facă rău."

Plecară şi, pînă la urmă, tot îi jucară o festă urîtă, dîndu-mă pe mine drept autor al ei. Îl puseră să postească vreme de trei zile cu patru uncii [1] de pîine şi două de stafide şi migdale şi cu două înghiţituri de apă. Dar mai întîi îl măsurară pe un perete alb, punînd drept semn un cuişor ori o ţintă. Ţinu el postul, iar în vremea asta surorile lui îl frecau bine pe braţe şi pe picioare în fiecare seară şi dimineaţă, după sfatul pezevenghilor. Bietele de ele, istovite de-atîta trudă, îl mai întrebau cînd şi cînd : „La ce bun toate astea, frăţioare ?" Iar el le răspundea : „Năroadelor, nu vă amestecaţi în treburile bărbaţilor !" Cît ţinu postul, de cum se crăpa de ziuă, se urca pe un acoperiş mai drept, se aşeza cu faţa spre soare-răsare şi se pornea să facă tot soiul de semne, după cum i se poruncise, ca să alunge, chipurile, negurile din Valladolid. Şi se ţinu astfel de toate, fără să iasă din cuvîntul pezevenghilor. După ce trecură cele trei zile şi îi era de-acum mintea înceţoşată, veni la ei, cu un cap ca de mort. Or, cum era supt la faţă şi jigărit, părea mai înalt. Unul din cei ce puseseră la cale toate se duse pe furiş şi mută cuiul cu două degete mai jos, apoi astupă gaura cu ceară albă, moale şi netedă, de nici nu se mai cunoştea locul. Îl

[1] O uncie varia între 28 şi 35 de grame.

trimiseră să se măsoare şi, cînd dădu cu ceafa de cui, mai să-şi iasă din fire de fericire, socotind, de bună seamă, că crescuse cu cît coborîse cuiul.

Vesel nevoie mare, cu gura pînă la urechi, de-ai fi jurat că e o mîţă jupuită, se aruncă la picioarele celor care îl făcuseră să crească. Ei însă îl povăţuiră să-şi ţină gura, căci altfel se ducea de rîpă tot şi îi spuseră că abia acum venea ce era mai greu. La care pirpiriul le răspunse că era gata să facă orice, ca să n-ajungă iar mic de stat, chiar de-ar fi fost să coboare în iad. „Să nu crezi c-o să fie mai uşor" — răspunseră ei. Drept pentru care îi porunciră ca în noaptea aceea, între ceasurile unsprezece şi douăsprezece, să se ducă singur, fără să ia cu el vreun felinar sau ceva de soiul ăsta, pe o uliţă îngustă şi tare întunecoasă şi să intre într-o odaie anume, unde va afla ce avea de făcut mai departe. Cînd auzi ce-l aşteaptă, zise cuprins de spaimă : „Aşa am să fac, aşa am să fac !" Cînd se lăsă noaptea, se duse la locul cu pricina ; de îndată ce păşi pe uliţă, simţi cum i se face părul măciucă şi i se moaie mîinile şi picioarele ; era aşa de pustiu, încît nu se auzea nici măcar vreun cîine ori vreo pisică prin preajmă ca să-i mai ţină şi lui de urît. Ajungînd, aşadar, în odaia de care i se vorbise, numai ce ieşiră de sub pat patru draci cu cîte o lumînare în gură ; dar lui, de groaza care îl cuprinsese, i se păru că întreg iadul se adunase acolo, fiindcă toţi credulii sînt pe deasupra şi fricoşi. Încremeni pe loc, nemaiştiind de sine, căzu ca mort jos şi îl apucă o pîntecăraie de parcă nici nu ţinuse post atîtea zile, căci spaima descătuşase tot ce migdalele şi stafidele astupaseră în măruntaie. Văzîndu-l în starea aceea, pezevenghii, care-şi puseseră măştile de draci doar ca să-l sperie, nu mai ştiau ce să facă de buimăciţi şi căiţi ce erau ; pînă la urmă îl lăsară acolo singur şi fugiră de se ascunseră, care pe unde nimeri. După o vreme, bietul om îşi veni în fire şi, văzîndu-se zăcînd într-o baltă care numai de sînge nu era, îl cuprinse ruşinea. Ci, cătrănit fiind de batjocura şi ocara ce-i făcuseră, se îmbolnăvi aşa de tare, încît, de data asta, a trebuit să se

îndoape cu migdale şi stafide ca să nu-şi dea duhul, în vreme ce pezevenghii stăteau ascunşi şi nu se arătau la faţă.

Eu unul, măcar că nu aveam nici o vină, m-am dus, ca omul sănătos care-şi pune lipitori, să-i spun toată tărăşenia Contelui. Cum era mucalit de felul lui, făcu mare haz de atare păţanie, făgăduind totodată să-i împace pe toţi şi povestind în dreapta şi-n stînga, la cîţi îi intrau în casă, cele întîmplate. Cum era un om cu atîta trecere, lucrurile se potoliră pînă la urmă, măcar că pezevenghii umblară cîteva zile bune cu spaima în sîn, din pricină că pirpiriul se plînsese peste tot, chiar şi celor care i-ar fi putut pedepsi straşnic pentru festa pe care o puseseră la cale.

Cînd mi se ivi prilejul, îi luai de-o parte şi îi povăţuii să ia aminte şi să nu facă rău în nici un chip. Numai din pricină că îşi bătuseră joc de statura lui pricăjită pirpiriul acela ajunsese să caute un leac aşa de ticălos. Căci nimănui nu-i e pe plac să audă vorbindu-se de cusururile lui, chiar dacă n-ar arăta pe faţă cît e de înciudat şi s-ar preface că rîde. Nu-i om pe lume pe care să nu-l doară sufletul cînd e vorbit de rău, cu atît mai mult cu cît e mai adevărat ce se spune. Şi chiar de n-ar fi adevărat, multă amărăciune îi căşunează cel care-l ponegreşte, fie ca să-l necăjească, fie din pizmă. Iar principele de care vă vorbesc ura mai presus de orice cleveteala. Dacă se întîmpla să audă vreo bîrfă despre vreunul din slujitorii săi, îl chema la sine şi îl dojenea de faţă cu clevetitorul. Iar dacă acela dădea din umeri a nedumerire şi tăgăduia, Contele spunea : „Să ştii că am aflat toate astea de la Cutare". Aşa că toţi îşi struneau bine limba în faţa lui.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI PATRA

Şi pentru că nu se va mai ivi alt prilej, am să vă povestesc acum o întîmplare, ca să înţelegeţi cît de mult ura acest principe clevetelile şi pălăvrăgeala. Odată, pe cînd

eram şi eu de faţă, un linguşitor, care nu mai ştia ce să facă şi să dreagă ca să-i intre în voie, veni să-i spună că un hidalg din Valladolid îl vorbea de rău. După ce îl ponegri el bine pe acela, mai înflorind pe ici, pe colo, Contele îl întrebă : „Şi dumneata ce-ai făcut ?"

„Eu, Luminăţia-ta, m-am grăbit să vin să-ţi dau de ştire, ca să-l pedepseşti cum se cuvine pentru ocara adusă unui senior aşa de nobil."

„Ai dreptate — zise Contele. Hei, înmînaţi-i pe dată acestui gentilom o poliţă pentru o jumătate de duzină de vergi, dar să fie din cele groase !" „Mie ? De ce ?" — zise omul nostru. „Nu sînt pentru dumneata — zise Contele ; du-i-le celui care m-a ponegrit. Şi aşa cum ai venit la mine ca să-mi dai vestea pe care n-o ştiam, du-te acum la el să-i spui ce nu ştie." Apoi se întoarse spre un paj şi-i zise : „Bermúdez, aleargă degrabă la hidalgul acela şi spune-i că, dacă s-o mai întîmpla să-i vină chef să mă vorbească de rău, să n-o mai facă de faţă cu oameni aşa de ticăloşi şi josnici, care se grăbesc apoi să-l pîrască. Iar drept pedeapsă pentru el, socot că îi ajunge să ştie că eu am aflat tot."

Astfel şi-au primit amîndoi răsplata cuvenită ; şi deşi poliţa n-a fost plătită, linguşitorul a rămas cu spaima.

Între acestea, eremitul prinse să moţăie şi să caşte tot mai des, de parcă s-ar fi aflat în parlatoriul unei mănăstiri de călugăriţe, căci, după ce prînzisem, nu făcusem alta decît să tăifăsuim, însoţiţi de ţîrîitul streşinilor, care se îngîna aşa de bine cu vîjîitul vîntului, încît puteam fi încredinţaţi că o să avem muzică toată noaptea. Ne ospătarăm de bine de rău cu ce avea eremitul, şi, deşi puţine, bucatele ne-au fost de-ajuns ca să ne putem odihni şi să dăm somnului răgazul cuvenit pentru mistuire, dar şi pentru tot soiul de vise, care mai de care mai năstrușnice, pe potriva puţinului cît mîncasem şi a vijeliei dezlănţuite afară. Căci visele — oricît şi-ar sparge capul să le caute tot soiul de tălmăciri unii prezicători — se supun vremii şi hranei şi sînt izvodite de umoarea precumpănitoare a insului. E o mare nerozie să te apuci să

tălmăceşti închipuirile pe care le zămislesc umorile calde ori reci, umede ori uscate. Iar de s-ar nimeri să se adevereasă vreunul, ori e din întîmplare, ori pentru că ni se arată îngerii cei buni sau duhurile rele. Aşa că nu avem de ce să ne pierdem vremea încercînd să dovedim un adevăr atît de limpede şi cunoscut de toţi.

A doua istorisire a vieţii scutierului Marcos de Obregón

Deşi în revărsat de zori ploaia care izbise toată noaptea cu furie în zidurile schitului se mai domolise, viitura era aşa de mare, încît acoperise podul şi nici de-o parte, nici de alta nu se putea trece, nici nu trecu nimeni pînă a doua zi, cînd se mai traseră apele. Tare aş fi vrut să plec, gîndind că eremitul se săturase să tot asculte povestea vieţii mele ; şi cum din fire nu-mi place vorba multă, mi se părea că somnul care-l pălise pe acesta se trăgea de la plictisul ce-l cuprinsese tot ascultîndu-mă vorbind. Mie unuia flecarii — oameni care nu se gîndesc la ce are să se întîmple mai apoi — îmi sînt nesuferiţi din cale-afară şi, ca atare, n-aş fi vrut să cad în păcatul pe care îl ponegresc atît, căci, lipsiţi cum sînt de cumpătare — măcar că vorbele deşarte le prisosesc —, se-arată îndeobşte zavistnici, linguşitori, bîrfitori şi mincinoşi ; ca să-şi poată face cheful şi să vorbească după plac, nu iau aminte la dreptate ori la strîmbătate, nici nu ştiu să despartă minciuna de adevăr, iar ce spun odată, mai apoi tăgăduiesc ; gata oricînd să clevetească, înşirînd la nerozii una după alta, iar cel mai mic cusur pe care-l au e linguşeala. Uşuratici cum sînt, la nimic nu le stă gîndul şi nici că le pasă de cad în păcat ori de se fac de rîs, aşa că, nu-ncape îndoială, după cum am văzut ades, de la cusurul ăsta se trag altele şi mai ticăloase.

Cum nu voiam să-mi meargă buhul de flecar, dădui să-mi iau ziua bună de la eremit, deşi vremea încă nu se îndreptase bine ; dar dînsul stărui să nu-l las singur, din pricină că-l cuprinsese o tristeţe de moarte de pe urma unui vis avut în noaptea aceea, căci, după cum mă încredinţa, pe cînd era mai degrabă treaz decît adormit, i se

arătase chipul unui răposat la a cărui moarte fusese de față în Italia. Auzindu-l vorbind astfel, mă pornii pe rîs, străduindu-mă din răsputeri să-l fac să-şi uite de acea închipuire. Mă întrebă de ce rîdeam.

„Rîd — răspunsei — cînd văd cîtă teamă le stîrnesc unora visele, părîndu-li-se că-i aievea ce visează, lucru ce-i aprig osîndit de însuşi Dumnezeu în multe locuri din Vechile Scripturi şi întărit de noul Testament, căci totul nu-i alta decît izvodire a minţii noastre, iar la dumneata de vină e acum melancolia pe care ţi-a stîrnit-o urgia de-afară, dimpreună cu puţinele şi nu prea săţioasele bucate cu care te hrăneşti şi de la care se pot trage alte năzbîtii şi mai vrednice de rîs."

„Drept să-ţi spun — răspunse eremitul —, şi-acum îmi pare că-l am în faţa ochilor."

La care vorbe, pe mine mă umflă mai tare rîsul, iar el mă întrebă :

„Care va să zică morţilor nu le stă în obicei să se arate celor vii ?" „Nu, vezi bine — răspunsei eu ; doar dacă Dumnezeu le dă învoire pentru cine ştie ce treburi de mare însemnătate, ca în păţania nemaipomenită şi vrednică de a fi povestită ce i s-a întîmplat Marchizului de las Navas, căruia i s-a arătat un mort răpus chiar de mîna lui ; dar asta pentru că era în joc liniştea şi pacea sufletului său. Şi nici una din istoriile ce le putem afla în cărţile de odinioară, afară doar de cele pomenite de Sfintele Scripturi, nu e mai întemeiată şi mai adevărată decît întîmplarea aceasta, căci s-a petrecut în vremea noastră şi unui nobil cavaler, mare iubitor de adevăr, de faţă fiind şi martori, dintre care unii mai trăiesc şi astăzi. Cu toţii, tocmai pentru că povestea e adevărată, o pot mărturisi oricînd."

„De care marchiz e vorba ?" — întrebă eremitul. „De cel care mai trăieşte încă — răspunsei eu —, don Pedro Dávila". „Rogu-te, de nu ţi-e greu, şi chiar de-ar fi astfel, spune-mi pe dată istoria, de-a fir-a-păr, căci fapte atît de uimitoare, petrecute în vremea noastră, e bine să le afle toţi."

„Întîmplarea[1] le e cunoscută multora — zisei eu —, dar spre a nu fi îngropată în uitare odată cu moartea celor ce o știu, nu strică să fie pomenită spre aducere-aminte, ca un lucru ce pare atîta de adevărat. N-aș stărui asupra ei de n-aș fi auzit-o din gura unui nobil cavaler precum Marchizul și de la fratele domniei-sale, don Enrique de Guzmán, marchiz de Povar, gentilom al preaputernicului rege al Spaniilor, don Filip al III-lea, în al cărui palat nu și-a aflat nicicînd loc lingușirea ori minciuna. Iată cum s-au petrecut, așadară, faptele :

Fiind închis Marchizul, din porunca regelui, la San Martín, monastire a ordinului Sfîntului Benito, din Madrid, prietenii săi, nobili de vază ca și dînsul, veneau mereu să-l vadă și-n multe rînduri rămîneau acolo peste noapte spre a-i ține de urît, îndeosebi don Enrique, marchiz de Povar, fratele domniei-sale, și don Filip de Córdoba, fiul lui don Diego de Córdoba, mare cavaler al lui Filip al II-lea. Într-o seară, Marchizului și lui don Filip le veni chef să plece-n preumblare. Porniră, așadară, spre mahalaua Lavapiés și, pe cînd stăteau de vorbă cu o doamnă la fereastră, zise Marchizul : «Așteptați-mă aici pînă mă duc pe ulicioara aceea la o nevoie grabnică și firească». Cînd ajunse acolo, dădu peste doi inși așezați în capul uliței, de-o parte și de alta, care nu-l lăsară să treacă. Marchizul le spuse ce nevoie îl zorea și dădu să treacă, împotriva vrerii lor. Atunci unul din ei se repezi cu spada trasă să-l rănească. Marchizul se răsuci pe dată și-l străpunse pe soțul lui, zicîndu-și fiecare în gînd că-l răpusese pe celălalt. Apoi, scoțîndu-și spada înfiptă pînă la mîner în pieptul aceluia, îl izbi și pe cel dintîi cu sete și-i crăpă țeasta. Rămaseră amîndoi nemișcați : cel străpuns de spadă, mort pe loc, măcar că în picioare, iar cel rănit, în nesimțire. Plecă Marchizul de-acolo, îl chemă pe don Filip și se-ntoarseră la San Martín. Ajuns aici, nu-și găsea locul, tot gîndind și socotind că era greu păcat să se culce fără a vedea cu ochii lui ce se întîmplase la locul faptei, așa că le povesti tovarășilor săi toată

[1] Aceeași întîmplare, avînd aceiași protagoniști, i-a servit lui Lope de Vega, șase ani mai tîrziu, drept punct de plecare pentru comedia *Marchizul de las Navas* (*cf.* S.G.G.).

tărășenia, iar aceștia hotărîră amîndoi s-o pornească într-acolo, dimpreună cu Marchizul, căci nu voiră să meargă fără el. Cînd ajunseră, aflară mahalaua clocotind de zarva stîrnită de moartea celor doi. Se întoarseră fără a afla pe locul unde se petrecuse încăierarea altceva decît două năframe însîngerate.

Cel rănit plecă la Toledo și de-acolo trimise om să afle dacă Marchizul era mort, ca unul care-l cunoscuse cînd îl izbise cu spada. Și măcar că-și îngriji cît putu de bine rana, pînă la urmă muri de pe urma ei ; dar mai înainte își făcu diata și, aflînd că Marchizul era teafăr — lovitura de sabie ce-i dăduse fiind piezișă —, lăsă cu limbă de moarte să-i împlinească dorințele. Marchizul află despre toate de la un călugăr venit să-i povestească de cel care-l lăsase să-i împlinească voia de pe urmă.

La vreo cinci, șase zile după moartea acelui om, pe cînd se pregăteau de culcare, cu ușa închisă, fiecare în patul său, Marchizul simți că-i trage așternutul cineva și, ca atare, zise : «Ce faci, don Enrique ?» Pe dată răsună în odaie un glas dogit de te băga în sperieți : «Nu-i don Enrique». Nedumerit, Marchizul se sculă în pripă și, cum avea spada la căpătîi, o scoase din teacă, începînd să lovească cu ea încolo și-ncoace, pînă ce don Filip îl întrebă : «Ce se petrece acolo ?» «Marchizul, fratele meu este — răspunse don Enrique ; se luptă cu un mort.» Izbi el cu spada în toate părțile pînă obosi, dar pas să dea peste ceva, doar în pereți mai nimeri cîteva lovituri.

Deschise ușa și, zărind iar arătarea, se repezi cu sabia ridicată s-o pălească, pînă ce, ajungînd într-un ungher mai întunecos, năluca zise : «Ajunge, domnule Marchiz, oprește-te și vino după mine, că am ceva a-ți spune». Marchizul o urmă, iar după el se luară și cei doi soți ai săi. Coborîră și, întrebînd Marchizul ce anume voia de la dînsul, arătarea îi spuse să poruncească să fie lăsați singuri, căci nu putea vorbi de față fiind și martori. Măcar că în silă, le porunci să stea pe loc, dar ei nu vrură. În cele de pe urmă, năluca intră într-o gropniță cu oseminte. Marchizul o urmă și-ndată ce simți ciolane sub picioare, se-nfioră de groază, drept pentru care în trei rînduri fu nevoit să iasă afară ca să-și mai tragă su-

fletul şi să mai prindă un dram de curaj. Ceea ce voia arătarea şi putu Marchizul, cu toată spaima, să priceapă era ca, drept ispăşire pentru vina de a-l fi răpus, să-i facă un bine, împlinind întocmai dorinţa-i de pe urmă, anume să plătească pentru dînsul o datorie ce făcuse şi să se îngrijească de-o copilă pe care o avea şi care rămăsese singură pe lume. Mult s-au sfădit şi-au tăinuit năluca şi Marchizul, după cum spun martorii. Şi chiar acesta povesteşte că el, care era aşa de chipeş, roşu în obraji, la fel ca fraţii lui, din noaptea aceea a rămas cum este şi acum, cu faţa galbenă ca ceara. Umbra a mai venit şi-n alte rînduri şi, înainte de a i se arăta, pe Marchiz îl cuprindea o dîrdîială de nu se mai putea ţine pe picioare. Pînă la urmă împlini tot ce era de împlinit şi de-atunci nu i s-a mai arătat.

De-o fi fost însuşi sufletul celui mort sau îngerul său păzitor, de-o fi fost duh curat sau necurat, asta o las pe seama domnilor teologi ; pentru mine e destul c-am auzit-o din gura unor nobili cavaleri precum Marchizul şi don Enrique, fratele domniei-sale, spre a socoti întîmplarea mai mult decît adevărată ; căci, dacă la mijloc e izbăvirea unui suflet, Stăpînul cerurilor şi al pămîntului îngăduie atare lucruri. Ci visele acestea nu trebuie să fie asemuite cu ceea ce unii autori păgîni numesc a chema sufletele spre a le pune întrebări, cum făceau Empedocle [1] şi Apion Gramaticul [2], cel care a chemat umbra lui Homer şi mai apoi n-a cutezat să spună ce răspuns i-a dat. Acestea erau meşteşuguri de necromanţi[3] şi despre ei ne povesteşte Cicerone cum că alcătuiau trupuri ale celor morţi şi arşi demult, dîndu-le o formă ori o înfăţişare anume, duhul în sine neputînd fi văzut. Ci toate erau meşteşuguri ale diavolului, care se grăbea să vină într-ajutorul celor ce-l chemau, ca mai puternic, doar cînd i-o îngăduia Cel-de-Sus, fără de vrerea căruia nimic nu e cu putinţă. Cît despre sufletele morţilor care

[1] Empedocle din Agrigento (sec. V î.e.n.), filozof materialist, medic şi poet grec. Avea faimă de taumaturg şi profet.

[2] Alexandrinul Apion (sec. I) s-a remarcat prin comentariile asupra lui Homer. A condus o şcoală de gramatică la Roma (*cf.* S.G.G.).

[3] Cel ce pretinde că evocă spiritele morţilor pentru prezicerea viitorului (din gr. νεκρο μαντεία, „evocarea morţilor").

se arată celor vii cu îngăduința lui Dumnezeu, nu se poate tăgădui că s-ar fi întîmplat uneori ; dar nu pentru că ar umbla rătăcind prin lume, căci locurile le sînt statornicite dinainte în cer, în iad ori în purgatoriu.

Iar dacă m-am cam lungit cu vorba, împotriva firii mele și a stilului meu, e pentru că lucruri atît de grave se cuvine a fi povestite întocmai cum s-au petrecut, fără a le împodobi sau urîți în vreun fel anume."

„Tare mă mai minunez de-atare întîmplări — zise eremitul — și-s hotărît să mă las de sihăstrie. Deși am petrecut îndelungată vreme astfel, mărturisesc că n-am văzut nicicînd ceva care să mă tulbure. Cu toate astea, am fugit de singurătate și m-am apropiat de așezările omenești din pricina temerilor ce mă năpădeau printre acele stînci prăpăstioase din Sierra Morena. Dar să lăsăm acest subiect și să ne-ntoarcem la cele ce-am început, căci cu dulceața vorbelor și hazul povestirii îmi voi uita de visul cel trist și urît și de întîmplarea ce-ai povestit și s-a vădit a fi aievea."

Marchizul de las Navas plecă apoi la Sevilla, unde vieţuieşte şi astăzi, despărțit de lume.

Pornind, aşadară, să înşirăm din nou, ori să înnodăm firul vorbei, ne aşezarăm lîngă foc, iar eu îmi urmai istorisirea începută, căci eremitul, bărbat cu dreaptă judecată, stărui atîta, încît se vedea de la o poştă că tare îi mai era pe plac să asculte păţaniile de care am avut parte. Şi arătîndu-mi el multă luare-aminte — cea care însufleţeşte taifasul —, îmi urmai istorisirea pe care cu o seară mai înainte o lăsasem deoparte din pricina visului eremitului ; şi o făcui cu multă tragere de inimă, căci, aşa cum îţi piere cheful să mai vorbeşti din pricina unor neghiobi care îţi iau vorba din gură pentru a trînti o nerozie fără rost, tot astfel luarea-aminte dă puteri şi duh nou povestitorului spre a nu-şi curma povestea. Ci eu pe mulţi i-am văzut căzînd în atare greşeală, cusur vrednic de dojană, care vădeşte duh sărac ori proastă minte. Cel care nu vrea să audă spusele altuia se poate depărta, lăsîndu-i pe alţii, care au plăcere, să asculte, căci mai sînt cîte unii cu o fire atît de ciudată, încît, fie ca să-l pună în umbră pe altul, fie pentru că nu îl înţeleg — ceea ce e mai sigur —, îi iau vorba din gură fără rost şi fără pic de curtenie. Răsplata celui care ştie a povesti cu meşteşug este luarea-aminte ce i se arată ; dar chiar de n-ar fi măiestru în vorbe, e o mare necuviinţă să nu-l asculţi, căci la urma urmei se străduieşte să vorbească după puteri şi să spună tot ce ştie.

Sînt unii oameni care îndrugă vrute şi nevrute şi care, după ce le răspunzi, chiar dacă ai schimbat vorba, îşi dau drumul la gură şi încep a sporovăi alături cu drumul : nerozie şi meteahnă care te scîrbeşte ; iar de atare inşi e bine să ne ferim, fiindcă nu ne lasă nici să vorbim, nici să ascultăm, iar cînd o fac cu gînd să-l înjo-

sească pe cel care vorbește — căci pizma e în stare de orice —, atunci e o ticăloșie de neiertat, care merită o pedeapsă pe măsură și pe care n-o întîlnești decît la oamenii neghiobi la minte şi lipsiţi de învăţătură. Atît de răspîndit e acest cusur, încît pînă şi în cărţile date tiparului pizma cea josnică şi de neam prost nu se sfieşte să se folosească de libertăţi prea bine ştiute. Cărţile care vor vedea lumina tiparului trebuie să poarte într-însele atît povețe, cît și lucruri desfătătoare, iar cei lipsiţi de atare har să nu se apuce să înșire zeflemele, batjocorindu-i pe bărbaţii luminaţi şi preacinstiţi ; mai bine să nu scrie defel, doară nu totul va să fie precum dansul cu spade [1], din care, după ce s-a sfîrşit, nu mai rămîne nici o amintire spre mîngîierea sufletului. Cărţile încredinţate tiparului trebuie să fie scrise cu limbă curată şi neprihănită, cu vorbe bine alese și concepte înălțătoare, fără a amesteca tot soiul de necuviinţe, precum sudălmi ori ocări împotriva faptelor celorlalţi — şi cu atît mai mult cînd îi ponegresc pe cei care ştiu cum şi ce să spună —, vorbe atît de prost însăilate, încît dau pe faţă neghiobia, neştiinţa, pizma şi gîndul cel netrebnic. Întorcîndu-mă dară la cele de mai înainte, socot că, de cîte ori stăm la taifas cu alții, e bine să-i dăm răgaz celui care vorbește să-și spună toate gîndurile, iar el trebuie, la rîndul său, să nu se abată de la firul vorbei, lăsînd şi altora răgazul să-i răspundă.

Cît despre mine, ca unul care îmi povesteam viața, nu m-am gîndit că eremitul s-ar fi putut sătura să mă tot asculte sporovăind ba de una, ba de alta. Spre norocul meu însă, nu numai că nu se arătă plictisit, dar stărui din nou să-mi urmez gîndul de căpetenie, aşa cum mă rugase de la început. Drept pentru care îmi urmai şirul vorbei într-acest chip :

ZĂBAVA A DOUA

Aşa după cum prevestiseră semnele cumplite deslușite de astrologi cînd se arătase cometa, regele don Sebastian

[1] În timpul dansului, participanţii învîrteau în mîini niște spade.

al Portugaliei se petrecu din viaţă în acea bătălie de neuitat [1] în care s-au aflat laolaltă trei regi, pierind toţi trei. Şi cum cardinalul don Henrique, unchiul lui Filip al II-lea, îl chemă să urce pe tronul regatului, Castilia toată, dimpreună cu Andaluzia se grăbiră să-şi slujească stăpînul cu dragostea şi supunerea pe care Spania a arătat-o dintotdeauna faţă de regii săi de drept. M-am întors de la Valladolid la Madrid, iar de aici, urmîndu-mi firea nestatornică şi luînd aminte la poveţele tuturor, am pornit-o către Sevilla, cu gînd să trec măcar în Italia, dacă nu-mi fusese cu putinţă să ajung la vreme spre a mă îmbarca pe corăbiile ce se îndreptau spre Africa. Mi s-a umplut inima de bucurie văzînd măreţia acelei cetăţi vestite, îmbelşugată în minunăţii fără număr, adevărată vistierie în care marea Ochean a adunat nemăsurate bogăţii — afară de cele pe care le păstrează tăinuite pentru sine în nisipurile din adîncuri.

Cum treburile din Portugalia se mai potoliseră ori, mai degrabă, se îndreptaseră, am rămas pentru o vreme la Sevilla, unde, printre multe alte năzdrăvănii, mi s-a năzărit să intru în tagma fanfaronilor. Trăiau pe atunci, ba sînt încredinţat că mai trăiesc şi astăzi, un soi de oameni despre care n-ai putea spune nici că-s creştini, dar nici păgîni, fiind ei închinători ai zeiţei Vitejie, şi care socotesc că vor fi cinstiţi de ceilalţi drept viteji doar pentru că îşi spun astfel. Aşa se face că, trecînd odată pe uliţa de-i zice Genova [2], se nimeri să-mi iasă în cale unul dintre aceştia. Or, cum eu o apucasem pe

[1] În faţa pericolului otoman ce ameninţa cetăţile portugheze din nordul Africii, tînărul rege al Portugaliei, Sebastião, a organizat în 1578 o expediţie militară împotriva regelui Marocului, Mulei Moluco, cel care îl detronase pe Mulei Mafamede, aliatul portughezilor. Toţi trei şi-au aflat sfîrşitul în bătălia de la Alcácer Quibir (Alcazarquivir), cunoscută de atunci ca bătălia celor trei regi. După moartea regelui Sebastião, puterea a fost preluată de unchiul acestuia, cardinalul Henrique, care a murit în 1580, fără a lăsa un succesor la tron. Printre cei şase pretendenţi se afla şi Filip al II-lea, care, uzînd de forţa armată, izbuteşte să se proclame rege al Portugaliei în 1581. Poporul era însă încredinţat că însuşi cardinalul Henrique îl desemnase ca urmaş al său.

[2] Stradă care îşi datorează numele genovezilor stabiliţi aici după ce l-au ajutat pe Fernando al III-lea cel Sfînt, rege al Castiliei şi Leonului (sec. XIII), în recucerirea de la mauri a cîtorva cetăţi din sudul Spaniei, printre altele Córdoba şi Sevilla (*cf.* S.G.G.).

partea mai uscată, l-am silit să treacă prin noroi. Se-ntoarse atunci spre mine şi se răsti, ţanţoş nevoie mare : „Hei, jupîne marţafoi, de ce nu te uiţi pe unde calci ?“ Eu i-am răspuns : „Să-mi fie cu iertare, dar n-am făcut-o dinadins“. Dar el sări pe dată : „Ehei, păi dacă ai fi făcut-o dinadins, erai de mult înfăşurat în giulgiu !“ Şi cum eu unul n-aveam cu mine spadă, umblînd pe-atunci în straie de student [1], m-am arătat smerit şi răbdător pe cît mi-a stat în putere, în vreme ce el se făloşea nevoie mare, ca toţi cei de teapa lui. Îi spusei : „N-a fost aşa de mare vina încît să merite o osîndă ca aceasta“. La care el îmi zise : „Se vede treaba că procletul de ţopîrlan nici nu ştie cu cine are de-a face. Ei bine, aşteaptă numai, că nu poftesc să-ţi dau altă pedeapsă decît să-ţi lipesc vreo patruzeci de degete peste mutră.“ Or, după socoteala mea, asta însemna, cu totul laolaltă, vreo opt palme bune. Nu m-am clintit din loc, privindu-l cum se îndrepta spre mine cu braţele înălţate, gata să-mi dea pedeapsa ce-mi făgăduise, şi m-am folosit de un şiretlic care nu mi-a dat niciodată greş. Şi uite-aşa, pe cînd el era prins cu treaba lui, eu mi-am văzut de-a mea : i-am apucat spada de mîner şi i-am scos-o repede din teacă. Apoi, în vreme ce îi potriveam peste falcă o şfîntă de scatoalcă, l-am pălit cu straja spadei pe obrazul celălalt.

Cînd se văzu dezarmat, o luă la sănătoasa spre Catedrală [2], iar nişte tîrgoveţi aflaţi prin preajmă prinseră să strige în gura mare : „Aferim, şcolarule !“ Dar într-ascuns îmi spuseră : „Şterge-o cît mai degrabă ! Asta s-a dus pesemne să-şi cheme soţii, nişte nelegiuiţi ca şi el, ascunşi de frica stăpînirii, şi-or să se întoarcă iute.“ Am plecat spre San Francisco [3], iar pehlivanul de fanfaron intră în Curtea Portocalilor [4], galben ca ceara la

[1] Studenţii purtau sutane preoţeşti (universităţile vremii fiind puse sub controlul ordinului iezuit) şi nu aveau voie să aibă asupra lor arme.

[2] Treptele şi peronul (*Gradas*) Catedralei din Sevilla erau locul de întîlnire al delincvenţilor. Referiri la ele pot fi întîlnite în numeroase opere clasice din literatura spaniolă (Tirso de Molina, Vélez de Guevara, Quevedo). Mateo Alemán face chiar o descriere amănunţită a împrejurimilor Catedralei în *Guzmán de Alfarache*.

[3] Biserică şi mănăstire din piaţa cu acelaşi nume (*cf.* S.G.G.).

[4] Curte interioară a Catedralei din Sevilla.

față, cu obrazul însîngerat și cu mantia tîrîș. Ci, întrebat fiind ce anume i se întîmplase, răspunse că fusese împresurat de vreo treizeci de oameni care au tăbărît asupra lui, i-au smuls spada și l-au rănit, măcar că el tot a izbutit să-i dovedească, apărîndu-se cu dinții, ba pe unul l-a mușcat așa de tare, că l-a podidit sîngele pe nas; acum venise să caute o spadă și un scut, ca să-i facă fărîme pe toți. Soții lui se grăbiră spre locul unde se iscase tărăboiul. Și cum tîrgoveții îmi luară apărarea, unul din fanfaroni, bărbat mic de stat, stîngaci și adus de spate, căruia toți păreau a-i arăta respect, zise: „Musai să ni-l facem fîrtat, căci cel rănit se are bine cu toți cei mai de seamă din tagma noastră și dacă ăștia află toată tărășenia, în două ceasuri or năvăli aici grămadă, iar bietul de el o să ajungă în lumea celor drepți. Hei, mergeți de-l aduceți încoace pe amărîtul ăla!" Mă chemară niște tîrgoveți și-l aduseră și pe celălalt. Or, ca să mi-i fac prieteni, a trebuit să-i duc pe toți la cîrciuma Pinto și să-i cinstesc cu cîteva vedre [1] de vin de Cazalla. Drept pentru care toți într-un glas strigară: „Destoinic ortac și vrednic să intre în tagma noastră!"

ZĂBAVA A TREIA

Așa scăpai cu bine și de beleaua asta. Numai că potlogarul, care îmi purta pică și încerca în fel și chip să-mi vină de hac, află o cale foarte potrivită ca să se răzbune. Cum eram nou în meserie și nu prea știam rostul prin Sevilla, n-am fost cu destulă băgare de seamă; căci în cetățile atît de mari, cuminte și bine este să fii cu ochii în patru, iar cel care nu e deprins cu ele cuvine-se să asculte de povața celor mai pricepuți, spre a nu se trezi dintr-o dată la ananghie. Îmi încinsei spada, dar îmi pusei și capul sub obrocul îndatoririlor cerute de atare îndeletnicire, dîndu-mi aere de mare spadasin, ba chiar de poet și muzicaș; or, fiecare dintre smintelile acestea e prea de ajuns ca să vină de hac unei minți mai înțelepte

[1] În original, *...una hanega de vino; hanega* sau *fanega* este o măsură de capacitate de 55,5 l.

decît a mea. Şi unde începui să mă împăunez mai mult decît se cuvenea şi să mă dau drept amorez, să mă zgîiesc pe la ferestre şi să trag clopotele la cîte femei îmi ieşeau în cale, astfel încît nu era portughez mai mieros la vorbă ca mine[1]. Aflîndu-mi slăbiciunea, potrivnicul meu se folosi de nurii unei doamne în casa căreia era poftit ades şi se purta ca un stăpîn deplin. Umblînd eu la boncăluit printre copacii din Alameda[2], mă auzii strigat de o căprioară care alergase la chemarea mea. „E cu putinţă, chipeşul meu domn — îmi zise —, să stai nepăsător şi să nu bagi de seamă că eşti privit mai abitir ca-n alte rînduri ?" Îi cumpănii eu din priviri chipul şi boiul şi, deşi era din cale-afară de frumoasă, i-am dat crezare pe deplin, căci cum eram plin de mine, aş fi luat drept cuvenit orice hatîr ce mi s-ar fi făcut.

Ci dînsa îşi urmă vorba zicînd : „Vai mie, că rău am mai ajuns ! Să-mi uit de rang şi de bărbatul meu, care îmi e stăpîn ? Vai, blestemaţi fie ochii care nu se sfiesc, blestemate picioarele care nu pregetă să treacă dincolo de pragul casei pentru a-şi întîlni nenorocirile ! Vai, biata de mine, unde am ajuns ! Să-mi dărui libertatea celui ce nu ştiu de-o va preţui ! Să-l privesc pe cel care nu-mi cunoaşte nici numele, nici rangul, tot astfel cum nici eu nu i le ştiu ! S-ajungă să se roage aceea care nicicînd n-a îngăduit de la nimeni rugi ! Mai bine moartă decît să mă las robită de cel care poate îşi va rîde de mine şi-mi va dispreţui harurile !" Şi zicînd acestea, prinse a lăcrima cu atîta duioşie, încît mă scoase din minţi. După ce îşi sfîrşi înşelăciunea, mă părăsi şi-mi întoarse spatele cu mare graţie.

Fiori de gheaţă şi valuri de căldură mă încercau văzînd graba cu care plecase şi auzindu-i vorbele cu care încercase să-mi robească simţirea. Slujnica ei, care o însoţea, îmi zise : „Vai, Înălţimea-ta, da' ştiu c-ai pus-o pe jăratic pe stăpîna mea ! Se vede treaba că de aicea

[1] Portughezii erau deosebit de curtenitori cu femeile. Aluzii asemănătoare cu cele ale lui Espinel pot fi întîlnite şi la Tirso de Molina (*cf.* S.G.G.).

[2] E vorba de un loc de promenadă din Sevilla, unde se află un crîng de plopi *(álamos)* precum şi statuile lui Hercule şi Cezar. După cum se poate deduce din *Satira* lui Espinel împotriva doamnelor din Sevilla, aici aveau loc întîlnirile amoroase *(cf.* S.G.G.).

i se trage tot alcanul, căci nimeni dintre-ai casei nu-i chip să-i intre în voie. Ia-te după dînsa, dar, vezi, fii cu băgare de seamă să nu care cumva să te vadă bărbatul ei, că e un cavaler de vază și gelos nevoie mare, măcar că doamna mea nicicînd nu i-a dat prilej să fie."

Am urmat-o uluit dar și mulțumit, gîndind că toate, ba chiar mai mult de-atîta, mi se cuveneau de drept. Și uite-așa mă ținui după ea pînă ce ajunse acasă, pe o ulicioară îngustă care dădea în ulița Armelor. Din ziua aceea se îndură de mine și-mi făcu hatîrul să se arate la fereastră, rugîndu-mă însă să nu mă învîrt și să dau tîrcoale prea des pe acolo, căci dînsa avea să mă vestească de toate cîte urma să fac. Am tot umblat așa cîteva zile în șir făcîndu-i curte și, după cîte se vădea, ținînd la bunul ei renume, nu se încumeta să-mi cadă în brațe prea curînd. Oh, fățărnicie omenească, cu cîtă ușurință ne încredem în lucrurile care sînt pe placul sau în folosul nostru! De-am lua aminte și am cumpăni mai bine ce e spre binele nostru și ce ne poate aduce nenorociri, nu ne-ar fi dat să pătimim atîtea cîte pătimim. Căci în plăcerea cea amăgitoare ne aruncăm cu nădejde de mai bine, iar de cele rele nu ne ferim, toate fiind deopotrivă de îndoielnice sau primejdioase. Mai apărați sîntem cînd o pornim pe calea primejdiei decît atunci cînd sîntem ademeniți de vreun cîștig ; căci cea dintîi ne face să fim cu ochii în patru, pe cîtă vreme, cînd e vorba de vreun folos, nu ne ferim defel ; într-una poate fi înșelăciune, dar, cît privește cealaltă, e neîndoielnic că ne așteaptă dezamăgirea, cum mi s-a întîmplat și mie, căci, înșelat fiind de fățărnicia acelei femei, era să-mi pierd chiar viața. Dar pe cine nu l-ar amăgi un boi frumos și gingaș ori ochii galeși și vorbele mieroase ?

Atîta am stăruit, că-n cele de pe urmă îmi trimise un răvaș drăgăstos, chemîndu-mă să vin la ea chiar în acea noapte. M-am dichisit cît am putut mai bine, mi-am luat spada și un felinar mare, care mi-ar fi putut sluji, la o adică, drept pavăză, și am pornit întins spre casa ei, cu gîndul doar la desfătarea ce mă aștepta. Aflai deschise și ușa casei și brațele doamnei mele, care mă primi cu toate dezmierdările ce mi le puteam dori, dînd semne neprefăcute de iubire și alintîndu-mă cu vorbe

mincinoase. Nici n-apucai să intru bine, că se și auzi bocănind la ușă. Ea, fără a mai întreba cine bate, zise : „Iubite, bărbatul meu e ; treci iute în pivnicioara asta, că n-o să stea prea mult și o să plece iarăși". Am intrat, luînd cu mine și felinarul aprins. Trase zăvorul în urma mea și mă lăsă ferecat înăuntru. Odăița era aproape toată plină de vreascuri și grămezi de stuf ; se mai afla acolo și un puț cu ciutura atîrnînd, care dădea undeva în odăile de sus. Văzînd eu ușa încuiată, am bănuit că era ceva necurat la mijloc, așa că mă pusei să trag cu urechea la cele ce-și vorbeau. Doamna îl întrebă pe cel care, chipurile, îi era soț : „L-am încuiat în pivnicioară ; acum ce-mi mai rămîne de făcut ?" El îi răspunse în șoaptă — deși după glas l-am dibuit pe dată că era chiar potrivnicul meu : „Să-l ardeți de viu ori să-l înecați în puț, că ăsta e mișelul care mi-a smuls spada din teacă".

Pe dată mi-a și venit în minte șiretlicul de care aveam să mă folosesc ca să scap teafăr de sub paza lui, căci primejdia, cea care descoperă mari taine, și teama de moarte înalță gîndul pînă la culmi nebănuite. Am luat o scîndură și am acoperit cu ea ghizdurile puțului, apoi am îngrămădit la ușă un maldăr de vreascuri și de stuf uscat și, folosindu-mă de felinarul pe care nu-l stinsesem încă, le-am dat foc. Ușița era așa de uscată, încît se aprinse numaidecît, iar flăcările răzbiră pe dedesubt. M-am vîrît în ciutură și m-am prins zdravăn de funie, căci, puțul fiind acoperit, eram la adăpost și în siguranță. Cei ai casei începură să strige în gura mare : „Arde, arde ! Săriți ! Foc ! Scoateți apă din puț !" Traseră de funie, dar găleata atîrna strașnic, nu glumă, doar eram și eu înăuntru. Veniră în graba mare o droaie de vecini să-i ajute și-atît se opintiră, că-n cele de pe urmă mă ridicară cu ciutură cu tot. Se vede treaba că eram scarbăd la față de-atîta tulburare, din care pricină, ba mai schimonosindu-mă și eu la ei, se pierdură de tot cu firea, zicîndu-și că pesemne scoseseră din puț pe dracu gol.

Am izbutit să ies și să mă furișez prin mulțimea adunată acolo cum am putut mai bine — și am putut strașnic de bine, căci, năuciți cum erau, nu apucară să mă vadă —, lăsîndu-le casa în flăcări și luînd-o la fugă, slobod ca paserile cerului. Și uite-așa mi-am găsit scă-

parea tocmai acolo unde lesne îmi puteam pierde viaţa, anume într-un puţ şi într-o odăiţă strîmtă plină cu vreascuri

ZĂBAVA A PATRA

Vrăjmaşul meu, gîndind să se răzbune, îşi alesese drept unealtă o femeie plină de nuri, căci toate încă din născare au putere să-nduioşeze inimile — întocmai ca şi pruncii cei neştiutori —, cu făţării şi cu scorneli ; or, fiind făcute ca să verse lacrimi, ştiu cum să te ia şi să te-nduplece în cele de pe urmă. Afurisită să le fie vrerea, că nici o clipă baremi nu pregetă să-şi pună-n faptă tot ce le trece prin cap ! Şi cum n-o pot face cu de-a sila, o fac cu vicleşuguri şi tertipuri. Şi atîta străşnicie arată în tot ce-şi pun în gînd, iar noi, bărbaţii, dovedim atîta slăbiciune dîndu-le crezare, de parcă numai pentru asta ne-am fi născut pe lume. Multe femei cinstite mi-a fost dat să văd, dar chiar şi la acestea aflat-am fire schimbătoare. Am cunoscut şi altele, care se socotesc fără prihană doar pentru că le vorbesc de rău pe cele ce vădesc o slăbiciune anume. Hotărît lucru, puţine sînt acelea care să n-aibă vreun cusur !

De pacostea ce mă păştea şi care pot spune chiar că dăduse peste mine am scăpat eu cum am scăpat, dar nu din mîinile unui alguazil care alergase într-acolo adus de larmă. Cînd mă văzu fugind de-mi scăpărau călcîiele, mă şi înşfăcă. Eu însă mă grăbii să-i spun : „Ce faci, Luminăţia-ta ? Au vrei să ne răpuie pe amîndoi dracul cel spurcat care s-a arătat în casa de colo ? Fugi iute şi pune-te la adăpost, că pe toţi cîţi îi ies în cale pe dată îi şi ucide.“ Mă slobozi degrabă şi o tuli la fugă, doar îi ajunsese şi lui la ureche zvonul despre dracul din puţ, aşa că, auzind din nou aceeaşi tărăşenie, se încredinţă că nu erau scorneli.

Cît despre mine, nu mă oprii pînă ce nu ajunsei la umbra a doi prieteni buni, Cezar şi Hercule, cocoţaţi pe două columne-nalte [1], ridicate chiar la intrarea-n Alameda

[1] În 1574, Contele de Barajas a proiectat promenada (Alameda) care mai există şi astăzi, instalînd aici două mari coloane de granit cu capiteluri, pe care au fost aşezate statuile lui Hercule şi ale lui Iulius Cezar (*cf.* S.G.G.).

de-acel cavaler vestit, pe numele lui don Francisco Zapata, conte de Barajas, care atîtea sfade şi gîlcevi [1] stîrnit-a la vremea lui prin Sevilla. Numai că păţaniile din noaptea aceea nu se sfîrşiră aici, căci, stînd eu aşa, să mă odihnesc, simţii oarece zarvă dinspre uliţa Garbancera, iscată într-o tufă de nalbe ce creşteau pe-acolo. De zărit, nu putui zări pe nimeni, din pricină că era întuneric beznă. Unde mai pui că, fiind eu singur prin pustietatea aceea, mă apucă aleanul şi mă cuprinse teama. Cînd mă mai apropiai, cu sabia scoasă din teacă, nu văzui alta decît frunzele clătinîndu-se şi totodată auzii un fîşîit printre bolovanii aflaţi la rădăcina nalbelor ; şi, dintr-odată, de sub ei ieşiră o năpîrcă şi-o pisică, luptîndu-se cu înverşunare. Năpîrca se căznea să-ncolţească mîţa, dar aceasta se proţăpise bine pe picioare şi-o zgîria cu ghearele, tot încercînd să-i smulgă solzii. Lupta ţinu o vreme, pînă ce, într-un tîrziu, năpîrca, nemaiputînd, pesemne, să-ndure durerea, dădu să se ascundă-n tufă, dar pisica, sprintenă cum era, îi tăie dintr-un salt calea şi în aceeaşi clipă o şi muşcă de cap, apoi se abătu în lături, mai înainte ca năpîrca s-apuce s-o izbească ; de bună seamă că, de n-ar fi făcut astfel, ar fi păţit-o rău, căci năpîrca, opintindu-se s-o lovească, nimeri cu spinarea, unde-şi are puterea toată, drept peste nişte bolovani, din care pricină rămase nemişcată. Pisica se apropie de ea şi-o omorî de-a binelea. Tare mă mai minunai văzînd cu cîtă dibăcie ştie pisica să-şi ţintească lovitura, mai bine ca alte dobitoace, din care pricină am început a îndrăgi pisicile, de unde mai înainte fusesem aprig duşman al lor. Măcar că nu dovedesc înţelepciunea şi credinţa cîinilor, sînt de mare folos în casă, stîrpind ele orice spurcată lighioană.

În noaptea aceea nici c-am putut să mă odihnesc ca lumea, atît eram de uluit şi necăjit de făţărnicia iubitei mele — mai bine-ar fi a dracului, dar nu a celui din puţ. Nu-mi intră-n cap şi pace cum de e cu putinţă ca drăgălăşenia pe care ţi-o făgăduieşte obrazul unei femei nurlii să fie în stare de-amarnică înşelăciune, lăsîndu-se ademenită cu atîta uşurinţă de o povaţă ticăloasă ! Cînd un băr-

[1] În spaniolă, *baraja*, „pereche de cărţi de joc", însemnă, la plural, „ceartă, sfadă".

bat se-nduioșează de lacrimile unei femei înseamnă că-n piept îi bate o inimă mărinimoasă, dar e o adevărată mîrșăvie ca ea să-l viclenească îndemnată de gînduri rele. Să te pleci în fața frumuseții e lucru cît se poate de firesc, dar ca frumusețea să se lase robită de înșelăciune e o nechibzuință și în răspărul firii. Iară ca sufletul unui bărbat neînfricat ce poate ține piept unei oștiri întregi să se plece în fața unei femei care se sperie pînă și de un biet șoarec e lucru tare de mirare ! Să mă ferească Dumnezeu de zavistiile pe care le stîrnesc și să mă păzească de scornelile și fățărniciile lor, de care se slujesc chiar fără de pricină, doar spre a da de înțeles că-s îndrăgite, dar se-arată năzuroase, că sînt iubite, dar nu pun nici un preț pe asta, că-s răsfățate și-i iau în rîs pe cei ce le slujesc.

ZĂBAVA A CINCEA

Cît despre mine, nu mă socoteam încă la adăpost de vicleșugurile acelui fanfaron, căci dacă înainte mă dușmănise fiindcă îl prădasem de lama cea tăioasă, mai apoi îmi purtă ranchiună din pricină că i se întorsese împotrivă renghiul pe care avusese de gînd să mi-l joace. Drept pentru care, mi-am zis că n-ar strica să mă oploșesc degrabă în casa unui cavaler de vază, de pe ulița Feria, chiar lîngă biserica *Omnium Sanctorum* [1], unde mi-am aflat liman și scăpare de cîte ori am fost la ananghie. Pe cînd mă aflam, așadară, în numita casă a lui don Luis de Guzmán, marchiz de Algaba, fanfaronul îmi trimise vorbă prin unul de aceeași teapă cu el, prieten de-al meu, să ne batem în duel. Ci slujitorii marchizului — că doar avea mulți la număr și foarte cinstiți de felul lor — mă scăpară de atare îndatorire, punînd drept pricină necuviința pe care o arătase față de rangul stăpînului lor, așa că îl trimiseră la plimbare cu coada între picioare, după ce își lăsase zălog spada, scutul, ba chiar și jungherul, spre marea bucurie a rîndașilor de pe la culmii, care se opătară în lege pe socoteala lor. Atîta doară că pizmașul de fan-

[1] Biserica Tuturor Sfinților.

faron — pizmaşă fie-i soarta [1] — făcu ce făcu şi ajunse cu pîra dinaintea unui jude, aprig duşman de-al meu — şi, martor mi-e Cel-de-Sus, tare se mai înşela — spunîndu-i că eu dădusem foc casei ţiitoarei lui ; or, cum acesta mă gelozea pe nedrept, m-ar fi aruncat pentru vecie la ocnă. Oricît m-am străduit să-l îmblînzesc cu o purtare cuviincioasă şi să nu-i dau prilej să-şi pună-n faptă răzbunarea, cum nu avea, pesemne, o inimă prea generoasă, nici că se sinchisea de curtenia şi smerenia pe care i le arătam ; căci cei cu suflet josnic, cînd se văd ajunşi în slujbe înalte şi mai presus în rang decît duşmanii lor, fac tot ce le stă în putinţă ca să se răzbune, fără a mai cugeta dacă le şade bine ori nu. Ci sufletele nobile şi curajoase, tocmai pentru că sînt mai presus de orice răzbunare, gîndesc că-i semn de mărinimie să-şi uite de-atare gînduri ruşinoase. Numai că cel de care vă vorbesc, ţinînd cu dinadinsul să-şi împlinească ticăloasa-i poftă pe temeiul pîrei vrăjmaşului meu, cum era pestriţ la maţe, trecu numaidecît la fapte, punînd pe urmele mele o iscoadă, un trepăduş care îşi dădea atîta osteneală să afle ce-i cu mine şi pe unde îmi port paşii, încît, pînă la urmă, aflai şi eu de toată tărăşenia prin mijlocirea unor cunoscuţi de-ai lui şi prieteni buni de-ai mei. Mi-ajunse astfel la ureche că judele mă învinuise de o mare nelegiuire, zicînd că dădusem foc unei case, iar ca om care nu avea decît o ureche, şi aceea otrăvită [2], nu primi nici unul din sfaturile bune ce i se dădură. Ba, dimpotrivă, se lăudă c-avea să mă înhaţe chiar de-ar fi fost să-mi caut adăpost într-un sfînt lăcaş, căci vina de-a fi pus foc era foarte mare. Cu nici un chip n-ar face atare faptă Justino de Chaves, cel care e acum în aceeaşi slujbă, judecător drept, cu frica lui Dumnezeu, înţelept, deloc pripit şi foarte chibzuit în tot ce spune ori făptuieşte. Mai sînt unii juzi, măcar că nu prea mulţi, care nu vor să lase nici o fărădelege şi pentru judecata Celui-de-Sus, de parcă însuşi diavolul i-ar fi ales spre a săvîrşi cu mîinile lor ceea ce el însuşi, împiedicat de Dumnezeu, nu poate face. Aflînd,

[1] În original, *...el malsín — mal fin le dé su suerte*, joc de cuvinte bazat pe o asemănare grafică, în acea epocă litera *s* scriindu-se, aproximativ, ca *f* (*cf.* S.G.G.).

[2] Avea doar un singur informator, şi acela răuvoitor (*cf.* S.G.G.).

aşadară, că judele acela mă urgisea, mi-am lepădat straiele cele obişnuite şi mi-am pus altele mai ponosite, ca să nu mă poată cunoaşte. Aveam printre oamenii lui o iscoadă care mă înştiinţa de toate cîte se petreceau, pentru că eu unul nu mă depărtam de biserica *Omnium Sanctorum*, cu atît mai mult cu cît ţîrcovnicul de-acolo îmi era prieten bun. Cu el am pus la cale toate cîte trebuia să fac de s-ar fi întîmplat să vină să mă înhaţe. Tocmai atare veste îmi aduse chiar prietenul de care v-am vorbit şi, pentru treaba asta, îl însoţea Toledanillo, copoi mai împieliţat ca dracul. Mi-am pus în gînd şi m-am jurat să-i joc un renghi de să mă pomenească, făcîndu-l să mă care în spinare pînă la mine acasă. Numai că, la puţină vreme, se înfăţişă şi judele şi cît pe ce să nu-mi mai pot pune în faptă planul. Îi încredinţai ţîrcovnicului giubeica, mantia şi spada, rămînînd într-un pieptar vechi şi murdar ; apoi, legîndu-mă la cap cu o otreapă ferfeniţită şi mînjită de sînge, m-am amestecat printre calicii care cerşeau în prag. Judele sosi foarte furios şi dădu să intre în biserică. Ţîrcovnicul, care încuiase mai dinainte uşa, se jură — şi pe bună dreptate — că în tot locul nu se afla nici urmă de fugar [1], nici alţi inşi afară de milogii aceia care nu lăsau pe nimeni s-asculte slujba în tihnă, spunîndu-i că, dacă avea de gînd să prindă vreun nelegiuit, el i l-ar fi dat pe mînă zgornindu-i de acolo. Numaidecît se puse dar pe treabă şi se apucă să-i alunge, zicîndu-le : „Îţi fi, pesemne, niscaiva mişei de răufăcători !“ Cît despre mine, îi spuse că sînt schilod şi nu mă pot urni din loc, drept pentru care judele îi porunci lui Toledanillo să mă ia de-acolo. Unde mai pui că ţîrcovnicul îi mărturisise că eram doldora de bani şi-ar fi putut trage vreun folos din asta, stîrnindu-i astfel lăcomia. În vreme ce stăpînul lui răscolea cu mare sîrg prin strane şi altare, căutînd pînă şi pe sub rogojinile aşternute pe jos, eu îi spuneam : „Vai, domnule, tare mă mai bucur că n-ai intrat în biserică, fiindcă mişelul acela pe care umblaţi să puneţi mîna s-a jurat să mi te omoare, zicînd c-oi fi domnia-ta bărbat viteaz, dar nici el nu e mai prejos, doar pîn-acum a pus la saramură doi poliţai şi tot astfel va face şi cu domnia-ta de te va prinde“.

[1] *Cf.* p. 47, nota 1.

„Bine c-am plecat de-acolo !“ — zise Toledanillo. Iar eu : „Dă-i zor atunci, nu care cumva să trimită judecătorul după domnia-ta“. De bună seamă că îmi urmă povaţa cu multă tragere de inimă, căci oamenii ca el, fie din pricină că nu au nici un folos din asta, fie pentru că vor să-şi păzească pielea, se feresc de asemenea primejdii.

Stăpînul lui, aflînd de la ţîrcovnic că i-ar fi dat de bunăvoie ce căuta şi nu afla defel, nu-l mai chemă pe Toledanillo, care mă preumblă prin toată Alameda şi prin mahalaua Ducelui [1], pînă în uliţa Sfîntului Ilie, unde-mi aveam sălaşul. Eu unul îl îmboldeam întruna, spunîndu-i că, afară de răsplata îmbelşugată pe care avea s-o primească de la mine, îşi mai făcea şi o pomană creştinească.

Doi prieteni de-ai mei se ţinură tot timpul pe urmele noastre, stricîndu-se de rîs, dar el nu cuteza să-i iscodească de pricina veseliei, pînă ce, ajungînd într-un loc unde i se păru lui că nu-l mai păştea nici o primejdie, îi întrebă : „De ce rîdeţi, jupîni dumneavoastră ?“ Ei îi răspunseră cu zîmbetul pe buze : „De povara pe care o cari în spate, căci e chiar cel pe care trebuia să-l prindeţi în biserică“. Înspăimîntat de cele ce auzea, mă lăsă degrabă jos, iar eu, venindu-i drept în faţă, îi spusei : „Ehei, o fi crezut pungaşul c-o să-mi înhaţe gologanii ! Să fie bucuros că nu i-am cercetat maţele prin beregată cînd mă ducea în cîrcă precum Sfîntul Cristofor [2].“

În vremea asta domnul judecător se sfădea amarnic cu ţîrcovnicul cerîndu-i să-i dea pe mînă fugarul. La care, acesta zise : „Eu mi-am ţinut făgăda şi i l-am dat lui Toledanillo, care l-a aburcat în spate“. Şi-atîta haz făcură cei aflaţi de faţă de păcăleala trasă lui Toledanillo — fiind el un om rînzos din fire —, că îşi uitară de supărarea judecătorului pentru partea care i se cuvenea din păcăleala trasă ; iar el, nevrînd să-şi mai dea pe faţă ciuda, tăcu molcum şi înghiţi găluşca.

Să ia aminte toţi slujbaşii legii şi să priceapă că nu va să se întîmple toate după bunul lor plac ; dar nici făptaşii să nu sară de-ndată la bătaie, precum le este obiceiul prin

[1] Mahalaua Ducelui îşi datora numele faptului că acolo se afla palatul ducelui de Medina Sidonia, dărîmat în anul 1500 (*cf.* S.G.G.).

[2] Conform legendei, Sfîntul Cristofor l-ar fi purtat în spate pe copilul Isus, trecîndu-l rîul.

Sevilla, ori să se împotrivească legii, că, de, ulciorul nu prea merge de multe ori la apă. Judecătorii să nu-şi piardă nici o clipă respectul faţă de lăcaşurile sfinte, căci, altfel, li se poate întîmpla precum cîinilor care, tot umblînd după un ciolan de ros, nu scapă fără chefăneală. Judecătorul are datoria să se poarte cu cei vinovaţi astfel încît să nu pară că legea şi răzbunarea sînt totuna ; adevărul se cuvine cercetat ascultîndu-i pe amîndoi împricinaţii, iar un om nu trebuie osîndit drept ticălos pentru că astfel spune un nemernic. Judecătorul să nu-şi judece pricinile proprii, fiindcă patima sporeşte vina celui potrivnic. Aşa cum greu vom ajunge să ne scîrbim de ceea ce ne place, tot astfel nu e cu putinţă să judecăm drept bun ceea ce urîm. Cum oare ar putea păzi dreptatea legii cel ce voieşte s-o preschimbe după bunul său plac în ură ori iubire ? Cîtă ruşine pe un jude cînd îi este tăgăduită judecata ce-a făcut cu părtinire !

La rîndul lor, cei vinovaţi trebuie să se folosească de toate mijloacele omeneşti şi divine mai înainte de a se împotrivi, iar cine face atare lucru, bizuindu-se pe ajutor străin, merită să se vadă lipsit de el cînd mai mare trebuinţă îi face, după cum se întîmplă adesea. Nu e pe lume vreo pricină anume — afară doar de vrei să-ţi scapi viaţa — care să te silească la o crimă atîta de cumplită, săvîrşită doar de oamenii ce nu pun nici un preţ pe viaţă şi onoare. Smerenia faţă de slujbaşii legii vădeşte un suflet neînfricat şi nobil, fiind temelia păcii şi a înţelegerii între oameni. Iar dacă faţă de cei încredinţaţi că sînt puternici şi că pot făptui, după plac, orice, ne arătăm semeţi, cum vom putea să ni-i facem prieteni şi să ne păzim de ei ? Dacă fugi cînd eşti prigonit nu înseamnă că eşti lipsit de curaj, ci că le recunoşti rangul celor puternici ; la rîndul lor, aceştia, de-s înţelepţi şi chibzuiţi, se bucură văzînd că vinovaţii le arată respectul cuvenit, temîndu-se sau ascunzîndu-se de ei, şi n-or să-i urgisească, nici n-or să-i urmărească mai mult decît e drept şi legiuit.

Eu, unul, nu mi l-am putut face prieten pe cel de care v-am vorbit, din care pricină am chibzuit să-i vin de hac — ca să nu mă împotrivesc ori să fug — punînd la cale festa asta, socotită de toţi pe cît de nimerită, pe atîta de hazlie. Aşa se face că mă lăsă în pace, iar celălalt potrivnic

al meu se liniști și el și nu mă mai hărțui de atunci încolo. Cît despre mine, chibzuind cam în ce chip să-mi rînduiesc mai bine viața, mi-am zis că n-ar strica să caut ocrotire pe lîngă vreun nobil de neam mare, dregător puternic, la umbra căruia aș fi putut duce un trai tihnit. Trăia în vremea aceea la Sevilla un mare principe, falnic bărbat și chipeș la înfățișare, tare blînd la fire și atît de bun și îndurător, că mai degrabă părea înger, iar nu om, gata oricînd să facă bine, îndrăgit și prețuit de toți megieșii din cetate pentru aceste și multe alte strălucite haruri ale sale. Era nepotul arhiepiscopului de Sevilla și se numea Marchizul de Denia [1]. Or, stînd și cumpănind ce cale să urmez spre a-i dobîndi bunăvoința, i-am împărtășit gîndurile mele unui prieten, spunîndu-i : „Nici că se poate ca acest mare senior să nu mă ia sub oblăduirea lui !“ „De unde știi ?“ — mă întrebă prietenul acela. La care eu îi răspunsei : „Eu unul sînt cronicar neostoit al minunatelor sale virtuți, așa că nu e cu putință ca zodia care pe mine mă-mboldește spre atîta nemăsurată iubire pe el să nu-l îndemne să-mi fie recunoscător“.

Și se întîmplă întocmai precum îmi închipuisem, căci, aflîndu-mă odată în Curtea Portocalilor și trecînd pe acolo acest mare principe, m-am hotărît să-i vorbesc cît mai curtenitor m-am priceput. Opri calașca și mă ascultă cu multă bunăvoie, apoi, arătîndu-se îndatoritor cu mine, întocmai cum îmi doream și eu, îmi porunci să vin să-l văd acasă. Odată intrat în grația lui, nu mi se mai întîmplă nimic rău în Sevilla, iar neprietenii mei nu mai avură inima și cutezanța să mă înfrunte ; căci favoarea principilor și a marilor seniori e de mare ajutor pentru cel ce vrea să-și afle ocrotire în vitejia lor și să se odihnească la umbra ei. Or, atare lucru e înțelept să faci chiar numai ca să le poți urma alesele deprinderi înnăscute, care întrec cu mult pe cele ale oamenilor de rînd. Căci întocmai cum plantele mai bine îngrijite dau rod mai bun și mai bogat, tot astfel, printre oameni, cei cu învățătură mai aleasă și mai multă dau pilde mai desăvîrșite și mai limpezi de

[1] Francisco Gómez de Sandoval, marchiz de Denia și duce de Lerma, a jucat un rol deosebit de important în politica spaniolă în timpul domniei lui Filip al III-lea. Era nepotul arhiepiscopului căruia i-a fost dedicată cartea.

viaţă şi purtări. Aşa sînt principii şi seniorii, deprinşi încă din fragedă pruncie cu purtări vrednice de toată lauda, cum nu poţi întîlni la gloata cea neştiutoare. Doar de la cavaleri poţi învăţa adevărata curtenie, buna cuviinţă şi alesele purtări. De la ei poţi afla cum să-ţi ascunzi cu înţelepciune simţămintele, în ce chip să te foloseşti de răbdare şi în ce împrejurări poţi să ţi-o pierzi, căci, avînd de-a face numai cu oameni care ştiu să se poarte, ştiu şi ei s-o facă. Cei care ocolesc tovărăşia cavalerilor nu pot afla nobleţea cea adevărată, anume cea practică, iar nu cea teoretică ; doar astfel poţi deprinde respectul pe care se cuvine să-l arăţi fiecăruia şi alesele purtări, de care norodul cel prost nici că are habar.

ZĂBAVA A ŞASEA

Am rămas o vreme la Sevilla, ducînd-o zi şi noapte numai în certuri şi gîlcevi, urmări ale trîndăviei, izvoditoare de viţii şi gropniţă a virtuţilor toate. Cînd mi-am mai venit în fire, m-am aflat tare departe de credinţa pe care o purtasem pînă atunci în suflet, căci trîndăvia nu doar te face să-ţi uiţi de toate faptele bune pe care le-ai săvîrşit, dar ajunge să fie o deprindere de care greu te mai dezveţi. Tot astfel şi drumeţul, de pierde cărarea cea bună, cu cît se depărtează mai mult de ea, cu atît mai anevoie o găseşte, iar cel ce-şi face un obicei din huzureală, tîrzie vreme sau nicicînd nu se dezbară de năravurile cele urîte care purced dintr-însa. Pe patru lucruri îşi iroseşte viaţa cel trîndav : dormind fără măsură, ghiftuindu-se cu mîncare, făcînd ochi dulci femeilor cinstite şi clevetind pe seama tuturor. Îmi sîngerează inima cînd văd harurile unor viteji căpitani şi prea învăţaţi bărbaţi biruite de un năravat atît de ticălos precum e trîndăvia. Se tînguie trîndavul de-a sa nefericire şi cleveteşte pe seama fericirii celor care, cu sîrguinţă şi cu rîvnă, au biruit urgia sorţii ; îi pizmuieşte pentru tot ce, cu osîrdie, ar fi putut dobîndi chiar el. Trîndavul nici nu mănîncă cu plăcere, nici nu are somn tihnit, nici nu se odihneşte în pace, căci delăsarea ajunge pînă la urmă să fie lîncezeală şi lenevie în lege.

Punîndu-mi, aşadar, în gînd să scap de-atare ticălos năravˌ care mă scosese din minţi, am găsit cu cale să plec în Italia, intrînd în slujba Ducelui de Medinasidonia [1], căci taman atunci îşi trimitea o mare parte din slujitori la Milano cu un galion ragusan. Odată dobîndită această mare favoare, am zăbovit la Sevilla doar pînă ce a fost vremea de plecare. În răstimpul acesta, sosiră în cetate vreo cîţiva portughezi din cei care luptaseră în Africa în acea nefericită bătălie a regelui Sebastian ; or, dintre aceştia, nu puţini fuseseră răscumpăraţi de Filip al II-lea. Am legat prietenie cu cîţiva şi, cum sînt tare ageri la minte, pot spune că am petrecut cu ei ceasuri tare plăcute.

Odată, un cavaler portughez, prieten de-al meu, s-a dus să-şi potrivească barba la un bărbier ; or, nimerind el peste o calfă cu mînă neîndemînatică şi cu un brici cam bont, astfel încît îi jupuia obrazul de piele, îi zise : *„Senhor barbero, si desfollades, desfollades dulcemente ; mais si rapades, rapades muito mal.“* [2] Altă dată, pe cînd stăteam cu un prieten de-al meu în pragul bisericii *Omnium Sanctorum*, trecu pe acolo un cavaler portughez urmat de şase paji şi doi lachei, îmbrăcaţi după moda castiliană ; şi scoţîndu-şi el bereta în faţa bisericii, ne scoaserăm şi noi pălăriile în faţa lui, după cum cere buna-cuviinţă. Cînd ne văzu, portughezul sări ca ars şi-mi zise : *„Ollai, senhor castillano, non vos tirei a vos a barreta, se naon a o Santisimo Sacramento.“* [3] La care eu îi răspunsei : „Ei bine, eu mi-am scos-o în faţa domniei-tale“. *„Ainda vos a tirei a vos, senhor castillano.“* [4] Altă dată, un portughez se plimba cu un castilian pe uliţa de-i zice Atambor şi cum portughezul se zgîia pe la toate ferestrele, făcînd ochi dulci femeilor, nu văzu o groapă aflată în cale şi căzu pe brînci. Castilianul îi spuse, după cum e obiceiul pe la noi : „Să te ajute Dumnezeu !“ La care portughezul îi răspunse : *„Xa naon*

[1] Casa de Medina Sidonia era printre cele mai nobile şi bogate din Sevilla.

[2] „Domnule bărbier, de jupuit, jupoi uşor, dar de bărbierit, bărbiereşti tare prost“ (port.).

[3] „Bagă de seamă, domnule castilian, nu mi-am scos bereta în faţa domniei-tale, ci în faţa Sfîntului Lăcaş al Domnului“ (port.).

[4] „Şi eu tot pentru domnia-ta mi-am scos-o, domnule castilian“ (port.)

pode“ [1]. Într-un rînd, trei castilieni jucau o partidă de *prima* [2] cu un portughez care îi înşelă cu mare iscusinţă : căci, avînd el cincizeci şi cinci de puncte în mînă, zise cu dispreţ, ca pentru sine, dar ca să poată fi auzit de toţi : *„Os anhos de Mafoma“* [3]. Ceilalţi, care aveau cărţi bune, plusară, numai că jucă şi el şi, după ce aruncară pe rînd cărţile, cu cîte puncte avea fiecare, portughezul puse jos cincizeci şi cinci de puncte şi luă toţi banii care erau pe masă. La care, unul îl întrebă : „Parcă adineauri vorbeai ceva de Mahomed ; or, se ştie că Mahomed a murit la patruzeci şi opt de ani, iar domnia-ta văd că aveai în mînă cincizeci şi cinci de puncte“. Răspunse portughezul : *„Eu cudei que Mafoma era mais vello* [4]“.

Multe alte istorioare hazlii şi vorbe de duh v-aş mai putea spune, dar pentru că nu vreau să-mi fie povestea încîlcită, le las de-o parte.

În vremea asta se abătu asupra cetăţii Sevilla o ciumă grozavă, iar stăpînirea dădu poruncă să fie omoriţi toţi cîinii şi toate pisicile, ca să nu ducă stricăciunea de la o casă la alta. Eu unul, încercînd să-mi rînduiesc mai bine viaţa, o pornii spre Sanlúcar, unde se află casa Ducelui de Medinasidonia. Şi plutind pe rîu [5] în jos, de-atîta amar de pisici şi cîini înecaţi, cale de cincisprezece leghe cît a ţinut călătoria, a fost nevoie să oprim mereu corabia sau să ne abatem de la drumul drept.

ZĂBAVA A ŞAPTEA

Ne-am îmbarcat la Sanlúcar, pe o vreme nu tocmai prielnică pentru un drum pe mare. Am trecut prin dreptul

[1] „Nu mai poate“ (port.).

[2] Joc de cărţi care se joacă dînd patru cărţi fiecăruia. Formaţia cîştigătoare este alcătuită din patru cărţi de aceeaşi culoare. Dacă nici un jucător nu realizează această formaţie, cîştigă cel care are punctajul cel mai mare, adică cincizeci şi cinci de puncte (*cf.* S.G.G.).

[3] „Anii lui Mahomed“ (port.).

[4] „Credeam că Mahomed era mai bătrîn“ (port.).

[5] La Sanlúcar de Barrameda, oraş şi port spaniol, Guadalquivirul, care trece şi prin Sevilla, se varsă în Oceanul Atlantic.

Gibraltarului, prin strîmtoarea care pe alocuri e atît de îngustă, încît ţi se pare că poţi atinge cu mîna ţărmul şi de o parte şi de alta. Văzurăm tot atunci şi vîrful Calpe, vestit prin vechimea sa, dar mai ales din pricina unui străjer care avea o privire atît de ageră, încît, toată vremea cît a stat în slujba aceea, ţărmul Andaluziei nu a cunoscut primejdie dinspre hotarele Tetuanului, fiindcă nici nu apucau păgînii să-şi pregătească în Africa galerele cele uşoare, că el le şi zărea de pe stîncă şi dădea de veste aprinzînd torţe de răşină sau focuri mari. Eu unul pot depune mărturie că într-un rînd, aflîndu-se de faţă niscaiva cavaleri de felul lor din Ronda şi din Gibraltar, masalagiul, pe numele lui Martín López, zise : „Fără doar şi poate că mîine, spre seară, păgînii or să dea năvală, fiindcă acum, uite, îşi armează galerele pe rîul din Tetuan". Or, pînă acolo sînt douăzeci de leghe şi mai bine. Iar eu sînt încredinţat că, oricît de proslăvite ar fi faptele măreţe pe care le-a săvîrşit cu vederea Linxul [1] — care a fost făptură omenească şi nu animal, cum mai cred cîte unii —, nu le întrec pe cele ale lui Martín López. Şi pe drept cuvînt aveau de ce se teme corsarii de el mai vîrtos decît de corăbiile şi oştenii creştini care le ieşeau în întîmpinare.

Şi fiindcă tot a venit vorba, aş vrea să vă spun cîte ceva despre o părere tare răspîndită printre cei nu prea dornici să citească, care se înşală în credinţa lor că acele coloane ale lui Hercule ar fi fost aşezate chiar de acesta în strîmtoarea Gibraltar. Ba unii îndrugă alte baliverne şi mai mari, socotind că-s tot aceleaşi cu cele pe care a poruncit să le înalţe în Alameda din Sevilla don Francisco Zapata, cel dintîi conte de Barajas. Or, adevărul este că aceste două coloane nu-s altceva decît stînca Gibraltar, atît de înaltă, încît corăbiile mari ce trec prin dreptul ei par nişte coji de nuci, şi o măgură la fel de mare, aflată pe ţărmul Africii, chiar în dreptul celei dintîi. O spune întocmai Pomponius Mela [2] în cartea sa *De situ orbis*.

---

[1] În vechime, linxului îi era atribuită o privire deosebit de pătrunzătoare. Espinel identifică, în mod eronat, acest animal cu un erou legendar.

[2] Geograf şi scriitor latin (sec. I. e.n.), originar din Peninsula Iberică.

Dar să nu-mi uit vorba. Ne-am urmat, aşadar, călătoria, trecînd de Marbella, Málaga, Cartagena şi Alicante, pînă ce, ieşind în larg, ajunserăm în dreptul insulelor Baleare, unde nu ne îngăduiră să coborîm din pricina ticăloaselor veşti despre ciuma ce bîntuia în ţinuturile dinspre soare-apune. Ba, cei din Mallorca sloboziră şi tunurile asupra noastră. Cum nu se simţea nici o boare de vînt, am tot umblat pe mare dînd tîrcoale acelor ţărmuri, pînă ce zărirăm aprinzîndu-se cincisprezece făclii care ne umplură de teamă, căci, cum în Alger se răspîndise faima despre bogăţia pe care o ducea cu sine galionul unui atît de mare principe, se şi porniseră pe urmele noastre cincisprezece corăbii uşoare de piraţi, făcînd mare prăpăd pe tot ţărmul Spaniei. Mult rău ne-ar fi putut face şi nouă dacă Cel-de-Sus s-ar fi milostivit să le trimită vînt prielnic. Luînd, aşadar, aminte la semnele ce ne făceau cu torţele străjerii, ne-am depărtat în largul mării, întărînd corabia cu saci mari de lînă şi alte lucruri care pentru atare trebuinţe fuseseră luate dinainte. Căpitanii şi soldaţii mai bătrîni aflaţi pe galion ne împărţiră fiecăruia locul cum socotiră ei că e mai bine. Astfel pregătiţi, am stat să aşteptăm corăbiile piraţilor, care se şi zăreau venind, rînduite în chip de semilună, căci cum nouă ne lipsea vîntul, iar ei vîsleau de zor şi cu mare rîvnă, ajunseseră atît de aproape, încît îi puteam lovi cu tunurile.

Hotărîţi de-acum să murim în luptă sau înecaţi în valurile mării, sloboziram de pe galion două ghiulele atît de norocoase, încît cufundară pe loc una din cele cincisprezece corăbioare ; în acelaşi timp se porni să sufle din spate un vînt dezlănţuit şi într-o clipită pierdurăm din ochi corăbiile piraţilor. Atît de tare se înteţise vîntul, încît ne frînse catargul cel mare de la pupa, sfîşiind velele şi rupînd cordajele celorlalte ; iar în mai puţin de două ceasuri ne împinse pînă în dreptul oraşului Frigus [1] din Franţa. Apoi, schimbîndu-şi vîntul calea, plutirăm la întîmplare, întorcîndu-ne înapoi de unde pornisem cu aceeaşi iuţeală cu care fusesem mînaţi pînă atunci. Galionul era o corabie iute şi puternică, atît cît să nu pierim cu toţii, astfel că a fost de ajuns catargul cel mic

[1] Se referă, desigur, la Fréjus, port vechi, care se bucura de mare faimă în acea vreme, situat în departamentul Var (cf. S.G.G.).

de la prora ca să ne cîrmuim. La vreo trei zile de cînd se stîrnise furtuna, pupa prinse să trosnească din încheieturi, tînguindu-se, parcă, cu glas omenesc, în vreme ce corăbierii căzeau grămadă pe punte, în nesimţire. Văzînd că nu se mai puteau ţine pe picioare, se vorbiră înde ei să fugă şi să se încarce pe ascuns în luntrea legată la pupa. Dar soldaţii, care nu erau ameţiţi de drumul pe mare, îi simţiră şi, ghicindu-le gîndul, îi împiedicară s-o facă.

Speriaţi de primejdia care ne pîndea, ne-am hotărît cu toţii să ne mărturisim păcatele şi să ne încredinţăm sufletele lui Dumnezeu. Cînd să trecem însă la faptă, călugării aflaţi pe punte, de ameţiţi ce erau, îşi vărsau stomacurile peste bărbile noastre ; şi cum valurile aplecau nava cînd pe o parte, cînd pe alta, cădeam unii peste alţii grămadă. Pe corabie se afla şi o maimuţă, care se tot căţăra pe parîme, sărind din catarg în catarg şi bolborosind în graiul ei, pînă ce se năpusti odată un val năprasnic şi o tîrî în mare, iar pe noi ne lăsă răcoriţi straşnic. Pluti biata maimuţă, ţipînd de spaimă, multă vreme pe apă şi, pînă la urmă, o înghiţiră valurile. Corăbierii aveau un papagal pe care îl ţineau închis într-o cuşcă agăţată de gabie şi care striga întruna : „Cum o mai duci, papagalule ? Ca un rob, viaţă de cîine, cîine, cîine, cîine." Nicicînd n-au fost mai adevărate aceste vorbe ca atunci. Se milostivi Dumnezeu de noi şi ne întoarse pentru a doua oară lîngă insula Mallorca. Trecurăm de ea şi ajunserăm în dreptul unei insuliţe, pe numele ei Cabrera. Cînd să cotim după o stîncă, mai mîngîiaţi şi alinaţi acum, se abătură asupra noastră nişte namile de valuri, mari cît munţii, care ne mînară din nou în larg, unde avurăm iarăşi de îndurat urgia vijeliei.

Niscaiva marinari, care se cam întrecuseră cu băutura, se întinseseră lîngă foc, ca să le mai treacă mahmureala ; or, vîntul sufla aşa de tare, încît scînteile săriră pe ei, unora chiar arzîndu-le bărbile şi obrazul, dar risipindu-le de tot fumegările beţiei. Cît despre mine, pot spune că am trecut printr-o primejdie de moarte cînd s-a rupt catargul de la pupa, căci, de teama vîntului, mă legasem, ca şi alţi tovarăşi de-ai mei, de el, iar cînd s-a frînt, am zburat cît colo prin văzduh, fiecare

în altă parte. Eu am rămas agăţat cu mîinile de marginea corăbiei, pe partea de dinafară, şi de nu mi-ar fi sărit ceilalţi degrabă într-ajutor, m-ar fi înghiţit valurile ; iar de s-ar fi rupt catargul cu patru degete mai jos, de bună seamă că ne-ar fi azvîrlit pînă la nori.

Cum mare parte din corăbieri cădeau în nesimţire, iar alţii abia de se mai puteau ţine pe picioare, pluteam la întîmplare, fără cîrmă, deşi pe corabie se afla un nostrom tare inimos, cu un bărboi cît toate zilele de mare, care îi ajungea pînă la brîu şi de care era din cale-afară de fălos. Or, urcînd el pe parîme, ca să-şi pună papagalul la adăpost, din pricina vîntului i se agăţă barba de un odgon, astfel că rămase atîrnat de ea precum Avesalon de părul lui. Dar cum era marinar destoinic, izbuti să se prindă de antenă, care se plecă din pricina greutăţii, tîrîndu-l drept prin mijlocul punţii ; şi-ar fi murit pe loc, de bună seamă, dacă alt corăbier nu s-ar fi căţărat pe frînghii pînă la el şi nu i-ar fi tăiat bărboiul, care rămase înnodat unde se prinsese. Apoi, coborî teafăr şi nevătămat pe punte, măcar că tare cătrănit văzîndu-se lipsit de barbă.

Ne-am apucat să vîslim cu sîrg împotriva vîntului, în vreme ce pupa se tînguia întruna, şi în cele de pe urmă traserăm la ţărmul Cabrerei, insulă micuţă şi pustie, unde nu prea se abat corăbiile, afară doar de cele ce vin de la Mallorca cu merinde pentru cei cîţiva oameni care păzesc cetăţuia aflată acolo mai mult spre a apăra insula de turci decît pentru că ar face vreo trebuinţă anume. În toată vremea asta maiordomul, ori mai-marele peste slugile Ducelui, fusese ameţit de tot ; venindu-şi dară în simţiri, se duse să cerceteze toate cîte îi fuseseră date în seamă ; or, aflînd el lipsă niscaiva căpăţîni de zahăr, cum nu fu chip să dea de urma lor, zise : „Las' c-am să aflu eu degrabă cine le-a şterpelit şi s-a îmbuibat cu ele, dacă le-a mîncat vreunul". Şi se întîmplă întocmai, căci a doua zi nu mai ştiau pe unde să dea afară tot ce înfulecaseră şi, cum se îndopaseră mai mult decît se cuvenea cu zahăr, îi apucă pîntecăraia, încît vreme de cincisprezece zile nu mai fu chip să-şi vină în fire. Cît despre nostrom, nu se mai arătă la faţă zile în şir, se

vede treaba că în Grecia e la mare cinste o coadă de cal de Frisia în chip de barbă la bărbaţi.[1]

În cele de pe urmă ne îngăduirăm să coborîm pe insula aceea, căci, fiind rupţi de lume, nu aflaseră că veneam dintr-un ţinut ciumat. Dar şi de-ar fi ştiut, tot ne-ar fi primit, ca să mai zărească şi ei chip de om, fiind siliţi să stea în pustietatea aceea fără să vorbească decît cu acele surde valuri care se izbesc pururi de stîncile pe care e înălţat castelul. Zăbovirăm acolo vreme de cincisprezece, douăzeci de zile, ori poate chiar mai mult, meşterind catarge, dregînd parîme, peticind vele, îndurînd arşiţa, tocmai cînd e căldura în toi, în luna mai şi iunie, fără a afla în toată insuliţa un loc unde să ne adăpostim de zăpuşeală ori izvor unde să ne răcorim, afară de groapa unde se adună apa de ploaie şi din care beau bieţii ocnaşi. Această insuliţă măsoară vreo şase, şapte leghe de jur împrejur şi-i toată numai stîncă goală ; copaci nu cresc, doar nişte tufe care nu trec de brîu în sus. Mişună în tot locul nişte şopîrle mari şi negre care nu se sperie defel de oameni ; păsări nu sînt mai deloc, căci, nefiind apă unde să te răcoreşti, nici baremi nu poposesc prin locurile acelea.

ZĂBAVA A OPTA

Cum arşiţa era aşa de mare, iar eu, de cînd mă ştiu, am fost focos din fire, mi-am chemat un prieten şi-am pornit-o dimpreună, sărind din stîncă în stîncă, să căutăm vreun loc cu verdeaţă ori mai răcoros spre a ne mai înviora şi a ne alina de chinul pătimit şi de osteneala răbdată pe drum în furtună. Şi uite-aşa, săltînd din ţanc în ţanc, pe cînd ne minunam văzînd cît de haină se arăta natura cu acele locuri atît de secetoase, ajunse pînă la noi o adiere proaspătă şi, dimpreună cu ea, o mireasmă de caprifoi, de parcă însuşi Dumnezeu ne-o trimisese spre a ne răcori şi a ne mîngîia de truda noastră. Îmi întorsei obrazul spre partea dinspre răsărit, de unde ve-

[1] Autorul n-a menţionat pînă acum că nostromul ar fi fost grec (*cf.* S.G.G.).

nea mireasma, şi zării răsărind ca prin minune în mijlocul acelor stînci golaşe un covor de verdeaţă cu flori de caprifoi, aşa de mari, îmbietoare şi înmiresmate, întocmai cum le poţi afla peste tot locul în Andaluzia. Şi căţărîndu-ne din stei în stei, precum caprele, dădurăm peste o peşteră la gura căreia creşteau acele tufe cu iz desfătător. Deşi intrarea era strîmtă, mai jos locul se lărgea, iar din înaltul bolţii picura o apă aşa de limpede şi rece, încît n-am mai stat pe gînduri şi am trimis pe dată după funii la galion, cu gînd să coborîm, ca mai apoi să ne odihnim şi să ne răcorim în voie. Mult ne-am trudit pînă ce-am ajuns jos, unde dădurăm peste o încăpere încîntătoare şi răcoroasă ; iar apa care picura de sus izvodea tot soiul de lucruri, care mai de care mai năstruşnice : erau acolo orgi, chipuri de patriarhi, iepuri şi multe altele, care se tot formau întruna. Din apa asta se aduna pe jos un izvoraş care curgea peste un nisip mărunt, auriu, şi care parcă te îmbia să bei dintr-însul, după cum şi făcurăm pe dată cu nespusă plăcere. Locul era plin de desfătare : cînd ne aruncam ochii în sus, vedeam gura peşterii îmbrăcată toată numai în flori de caprifoi care atîrnau în jos, răspîndind o mireasmă dumnezeiască. Cînd priveam în jur, vedeam apa proaspătă şi rece, iar ici şi colo, locuri unde puteam să ne odihnim pe o arşiţă aşa de mare, ba chiar şi să ne preumblăm. Trimiserăm la corabie după mîncarea ce ni se cuvenea şi după o chitară, cu care ne trecurăm vremea spre marea noastră desfătare, cîntînd precum fiii lui Israel în surghiun. Seara plecarăm să dormim ca toţi ceilalţi la cetăţuie, deşi pe corabie rămînea mereu cineva să facă de strajă. Îi povestirăm despre peşteră şi celui ce păzea castelul, un om pocit la chip, cu ochii sîngerii, zgîrcit la vorbă şi posac, despre care umbla vorba că pe vremuri fusese vătaf de lotri şi tocmai de aceea îl surghiuniseră pe insulă în chip de paznic. Şi răspunzîndu-ne în grai catalan, încît abia îl puturăm înţelege, zise : „Luaţi seama bine că şi turcii ştiu de peştera asta !“ Dar sfatul lui nu ne împiedică să ne ducem în fiecare zi în peştera aceea încîntătoare şi să ne petrecem toată vremea acolo. Am dus-o aşa vreme de zece, douăsprezece zile-n şir.

Într-un rînd, după ce mîncasem şi ne odihneam, zărirăm ivindu-se la gura peşterii nişte scufe roşii şi niscaiva burnuze albe, cum au obicei de poartă doar maurii. Ne ridicarăm în picioare şi, de îndată ce deteră ochii cu noi, cum nu se aşteptau să afle pe cineva acolo, unul din ei rosti limpede şi răspicat în grai castilian : „Daţi-vă prinşi, cîinilor !" Tovarăşii mei rămaseră cu gura căscată auzind vorbe castiliene la nişte turci. Dar unul de colo zise : „Se vede treaba că sînt tovarăşi de-ai noştri, de pe corabie, care vor să-şi bată joc de noi". Dar numaidecît un alt turc grăi : „Daţi prins iute că torc estem !" Cei trei tovarăşi ai mei puseră degrabă mîna pe spadă cu gînd să se apere, dar eu le spusei : „La ce bun ne-am mai apăra cînd ne pot prinde aici ca din oală ? Unde mai pui că au şi puşti !" Apoi, întorcîndu-mă către dînşii, le zisei : „Eu unul mă dau rob celui ce ne-a agrăit pe limba noastră, iar ceilalţi se dau şi ei prinşi celorlalţi. De vreţi, Înălţimile-voastre puteţi coborî să vă răcoriţi sau, dacă nu, urcăm noi să vă aducem apă, căci de-acum vă sîntem robi." La care turcul spaniol zise : „Nu e nevoie, coborîm noi". Rugîndu-ne lui Dumnezeu în gînd să facă aşa fel ca tovarăşii noştri de pe galion să afle de cele întîmplate, ne-am supus soartei ce ne fusese hărăzită. Tovarăşii mei erau obidiţi şi cătrăniţi afară din cale, iar eu mă străduiam să-mi ţin firea, pentru că în toate restriştile ce se abat asupra oamenilor nu se află leac mai bun decît răbdarea. Măcar că o aveam şi arătam chip vesel, simţeam în sinea mea ce poate simţi cel care, fiind om liber, cade în robie. Dar soarta trebuie înfruntată cu bărbăţie. Nu e pe lume om mai nefericit decît cel care a cunoscut doar fericirea, căci năpastele i se par mult mai amare. În vremea asta, eu le spuneam tovarăşilor mei că, spre a preţui binele, e nevoie să îndurăm necazul şi să răbdăm, ca să ni se pară mai mic. Aşa că i-am primit cu mare veselie pe turcii care coborau, iar cînd am ajuns la cel ce ne agrăise în spaniolă, m-am arătat şi mai smerit, vorbindu-i ca unui nobil cavaler şi dîndu-i a înţelege că îl cunoscusem pe dată. Tare se mai bucură cînd mă auzi şi se grăbi să le spună soţilor săi că îl recunoscusem drept un nobil de vază, pentru că el, după cum am aflat

mai apoi, se trăgea din cei mai de seamă mauri botezaţi [1] din regatul Valenciei şi se lepădase de credinţa creştinească, luînd cu sine, cînd plecase în Alger, grămezi de aur şi argint. Văzînd eu că vorbele mele linguşitoare îi mergeau la inimă, îi dădui aşa înainte, îndrugîndu-i vrute şi nevrute. El era căpetenia a două din cele cincisprezece corăbii de piraţi care ne atacaseră ; cum nu avuseseră vînt prielnic, se răzleţiseră de celelalte, rămînînd ascunse într-un cot al ţărmului, unde ne duseră chiar în aceeaşi zi, cu mîinile legate, fără să ne putem afla scăparea. În vreme ce eu îmi înstrunam chitara, stăpînul meu mă luă deoparte şi-mi spuse în mare taină : „Dă-i înainte tot aşa cum ai început, căci eu sînt căpetenia acestor corăbii, iar de vei face astfel, mie îmi va prinde bine pentru bunul meu renume, iar ţie pentru un trai mai blînd". Am făcut întocmai cum îmi poruncise, arătînd mare rîvnă în a-l lăuda, spunînd, cînd nu era de faţă, că se trăgea din neam de nobili cavaleri. Ci soarta se arătă cu noi atît de haină, încît nu peste multă vreme se stîrni un vînt prielnic şi, întorcînd corabia cu prora înspre Alger, corsarii plutiră cu vîntul la pupa fără să fie nevoie să mai pună mîna pe vîsle. Ne despuiară de straiele cele spaniole şi ne îmbrăcară ca pe nişte ticăloşi de robi. Pe tovarăşii mei căpitanul îi aruncă la rame; iar pe mine mă luă pe lîngă sine să-l slujesc.

Şi ca să nu stăm tăcuţi în vreme ce vîntul lin ne împingea pe valuri, stăpînul meu mă întrebă de nume, cine eram şi cu ce mă îndeletniceam. La prima întrebare îi răspunsei că mă numeam Marcos de Obregón şi că părinţii mei erau de fel din Montaña, din valea Cayón. În răstimpul ăsta ceilalţi stăteau s-asculte la un turculeţ care cînta cu har, aşa că nu putură auzi tot ce vorbeam, drept care, mai înainte de a-i răspunde la celelalte întrebări, l-am întrebat şi eu la rîndul meu de era creştin sau fiu de creştini, căci după chip şi după boi,

[1] E vorba de *moriscos*, mauri care, după recucerirea teritoriilor de către spanioli, au trecut la creştinism. Nu erau *cristianos viejos* („creştini din moşi-strămoşi", care nu descindeau din evrei sau mauri), aşadar nu aveau acces la funcţiile publice, universităţi etc., motiv pentru care foarte mulţi dintre ei părăseau Spania, plecînd în Alger.

ba mai luînd aminte şi la frumuseţea unui fecioraş de-al său, aflat dimpreună cu el pe corăbie, părea mai degrabă spaniol. El îmi răspunse cu dragă inimă, pe de-o parte fiindcă avea prilejul să mai stea de vorbă cu creştini, iar pe de alta, pentru că ceilalţi nu-l puteau auzi; îmi spuse astfel că se trăgea din părinţi creştini şi fusese botezat, iar dacă plecase în Alger nu o făcuse din pricină că nu s-ar fi împăcat cu credinţa, doar ştia el bine că era singura adevărată întru izbăvirea sufletelor, dar „eu — zise — m-am născut cu suflet şi cuget de spaniol şi n-am putut îndura niciînd siluirea şi batjocura pe care zi de zi le primeam de la oameni mai prejos decît mine ori vicleşugurile pe care le urzeau pentru a-mi fura averea, deloc puţină, fiind eu scoborîtor dintr-un neam de veche obîrşie creştină,[1] ca atîţia alţii care au plecat şi ei, nu numai din regatul Valenciei, de unde sînt de fel, dar chiar şi din Granada şi din întreaga Spanie. Tare mă mai necăjeam văzînd că nu pot ajunge la dregătorii înalte, doar pricepeam eu bine că atare ticăloşie avea să ţină pururi şi că, pentru a spăla asemenea ocară, nu erau de-ajuns simţirea şi faptele creştineşti. Cum de-i cu putinţă ca un om care nici prin haruri moştenite, nici prin virtuţi dobîndite nu se ridică de la pămînt de două degete, să cuteze să arunce vorbe de ocară unui om cucernic şi de nobilă spiţă? Şi ce să faci cînd vezi că îndreptare pentru atari lucruri nu-i? Ce mi-ai putea răspunde la toate cîte-ţi spun?"

„Pe de o parte — răspunsei eu —, Biserica şi-a statornicit rînduielile cu multă înţelepciune[2], iar pe de alta, cel care crede în taina botezului nu se cade să se lase biruit, nici să se ruşineze din pricina întîmplărilor potrivnice ori a năpastelor care s-ar abate asupră-i, depărtîndu-se astfel de credinţa cea adevărată."

---

[1] În original, *descendiente de muy antiguos cristianos*. Autorul nu se referă, desigur, la „creştinii din moşi-strămoşi" (*cristianos viejos*), ci la maurii convertiţi înainte de secolul al XVI-lea, epocă în care foarte mulţi s-au văzut nevoiţi să îmbrăţişeze religia catolică din pricina persecuţiilor Inchiziţiei.

[2] Biserica era cea care stabilea obîrşia şi nobleţea celor dornici să intre în rîndul preoţimii, în comunităţile monahale sau în colegiile patronate de cler (*cf.* S.G.G.).

„Toate astea le știu și eu prea bine — zise turcitul —, dar care-i acela care-ar putea îndura ca un om de rînd și de neam prost, fără virtuți, de-a cărui obîrșie și de-ai cărui strămoși nu se mai știe nimic, să se împăuneze socotindu-se mai presus de cei dăruiți cu mult mai multe haruri decît ale sale ?“

„Doar Cel-de-Sus are căderea să judece cu adevărat atare lucruri ; și de vreme ce încuviințează pe pămînt ocara, nu se va împotrivi să dea în ceruri răsplata cuvenită — dacă poate exista ocară, nu zic în pravilele Bisericii, ci în gîndul celui care vrea să-i ponegrească pe cei ce-au dobîndit rang mai înalt și mai multă prețuire decît dînsul.“

„Cît despre aceștia — zise maurul —, știu doar atît : cînd nu pot ajunge de-o seamă cu cei dăruiți cu mari virtuți, se folosesc de orice prilej spre a încălca rînduielile cele drepte cu gîndul lor ticălos, și nu ca să sprijine dreapta credință ori ca să-l slujească pe Dumnezeu, ci spre a se făli cu urice de creștini din tată-n fiu, cum se spune. Și socotind că e o ispravă grozavă să aduci învinuiri, răspîndesc tot felul de zvonuri, care poartă pizma din gură în gură, pînă ce-l văd doborît pe cel ajuns la rang înalt. Or, cum stirpea le-a fost dintotdeauna umilă și nici un ins din neamul lor n-a fost în stare s-o înnobileze, iar, pe de altă parte, nimeni nu pizmuiește sărăcia altuia, sînt socotiți creștini din moși-strămoși, tocmai din pricină că nu se știe nimic despre atare spiță.“

„Pravilele și rînduielile Bisericii — spusei eu — n-au fost făcute spre a-i păgubi pe semenii noștri și-a lor cinste, ci pentru a sluji mai bine credința cea adevărată, păstrînd-o neștirbită.“ Tocmai era pe cale să-mi răspundă, cînd turculețul își încetă cîntarea, drept care stăpînul meu îmi porunci să tac și se întoarse la întrebarea lui dintîi. Îi răspunsei cît mai pe scurt : „De felul meu mă trag din ținutul Santander, din valea Cayón, deși m-am născut în Andaluzia ; mă numesc Marcos de Obregón, n-am o meserie anume, întrucît în Spania hidalgii [1]

[1] A fi originar din regiunea muntoasă din nord era semn de mare nobleță.

nu învaţă meserie, doar se ştie că rangul l-au dobîndit cu armele în mînă şi l-au păstrat slujindu-şi regii. Niciînd n-ai să vezi un hidalg înjosindu-se cu îndeletniciri de rînd ; se mulţumesc să-şi ducă traiul cu puţinul pe care îl au şi să-şi păstreze cinul, adică să umble jerpeliţi şi peticiţi, dar cu mănuşi şi nădragi lungi [1]."

„Lasă că la mine ai să înveţi o meserie" — zise turcitul. Pe dată un tovarăş de-al meu, care stătea la vîsle, sări şi el cu gura : „Încaltea eu unul ştiu că n-am să fac atare lucru ; n-o să se spună în Spania că un hidalg din neamul Mantillas s-a îndeletnicit cu ceva anume în Alger". „Cum vine asta, cîine — se mînie stăpînul meu —, stai la rame şi îndrugi tot felul de deşertăciuni ? Ia puneţi de-i croiţi vreo cincizeci de bîte hidalgului de colo !" „Înălţimea-ta — zisei eu atunci —, te rog din suflet, iartă-i neghiobia şi semeţia, că habar n-are ce vorbeşte, nici măcar nu e hidalg şi nici nu ştie să se poarte ca atare ; ştie doar să spună că e de neam nobil ca să poată mînca fără să muncească. Şi nu e cel dintîi pierde-vară care s-a născut în neamul lui, dacă se trage cu adevărat din el." Iar lui îi spusei : „Păi bine, măi neghiobule, sîntem noi în stare să ne împotrivim celui care ne porunceşte ? Acum e vremea potrivită să ne deprindem a fi umili, căci robia ne leagă vrerea de placul altuia. Cel robit nu poate să aleagă. Din clipa în care un om îşi pierde libertatea nu mai e stăpîn pe faptele sale. Doar într-un chip mai poţi afla scăparea, anume să te arăţi răbdător şi smerit şi să n-ajungi să faci cu anasîna ceea ce, oricum, trebuie să faci de nevoie. Dacă de la bun început nu ne deprindem cu răbdarea, o să ne deprindem cu ea cînd vom fi puşi la cazne. Căci, arătîndu-ne plecaţi faţă de stăpînul nostru, ni-l facem rob. Aşa cum umilinţa zămisleşte iubire, tot astfel semeţia naşte ură. Bunul nume al robului purcede din bunăvoinţa stăpînului, iar aceasta se dobîndeşte numai cu blîndeţe şi smerenie. Acum sîntem

[1] În original, *calzas atacadas*, ciorapi lungi ca nişte pantaloni colanţi, prinşi de jiletcă cu nişte cureluşe, deosebiţi de *medias calzas*, care se purtau în vremea aceea. Încă din secolul al XVI-lea deveniseră demodaţi şi nu mai erau purtaţi decît de dregători şi de hidalgii de modă veche.

robi, iar de ne vom supune, îndeplinindu-ne datoria, se vor purta cu noi ca şi cu nişte oameni liberi."

„Oh, că bine mai grăieşti ! — zise stăpînul meu. Cît mă mai bucur că te-am întîlnit, ca să-i dai învăţătură feciorului meu, că pînă a afla un creştin ca tine nu i-am rînduit dascăl, prin părţile noastre neaflîndu-se nimeni care să cunoască învăţătura rînduită de creştini celor de vîrstă fragedă." „Mărturisesc — spusei eu — că feciorașul ăsta e aşa de frumuşel, încît mi-ar fi tare drag să ştiu mai multe decît ştiu spre a scoate din el un om destoinic şi un bărbat de seamă. Atîta doar că ceva tot îi lipseşte spre a putea ajunge un om de ispravă." Cînd mă auziră vorbind astfel, ceilalţi mauri ciuliră toţi urechea, iar tatăl mă întreabă : „Şi ce anume îi lipseşte ?" „Ce-ţi prisoseşte Înălţimii-tale" — răspunsei eu. „Ce-mi prisoseşte ?" — zise iarăşi tatăl. „Botezul, căci nu-ţi mai face trebuinţă."

Se repezi să pună mîna pe o bîtă ca să mă croiască, dar eu mă ascunsei după băiat, făcîndu-mi pavăză din el. Lăsă să-i scape reteveiul din mînă, iar ceilalţi se porniră pe rîs. Pînă la urmă tatălui i se mai domoli mînia care ar fi putut abate ciomagul asupra fiului. El însă se prefăcea doar supărat de cele întîmplate, şi asta de ochii celorlalţi mauri, care îl ţineau de mare păzitor al credinţei cîineşti [1] sau turceşti ; căci, din puţinele vorbe ce puturăm schimba, am înţeles că era ispitit să se întoarcă la adevărata noastră credinţă. „De ce — îmi spuse — crezi că am venit în Alger dacă nu ca să pot părădui în voie toate aceste ţărmuri, cum am făcut-o de cîte ori mi-a stat în putinţă ? Şi-ar trebui să fac mult mai mult rău decît pînă acum."

Văzîndu-l mînios, ceilalţi vrură să mă arunce la vîsle, dar el le zise : „Lăsaţi-l, că fiecare are datoria să-şi apere legea şi credinţa, iar ăsta, cînd o fi turcit, va face întocmai ca şi acum". „De bună seamă — zisei eu — că o să fac întocmai, dar maur n-oi fi nicicînd." Şi ca să-şi mai domolească supărarea, îmi porunci să iau chitara pe care o adusesem cu noi din peşteră ; făcui întocmai, amintindu-mi de cîntarea fiilor lui Israel cînd umblau în robie.

[1] Creştinii îi numeau pe mahomedani *perros*, „cîini".

În vreme ce eu îmi înstrunam chitara, corabia pluti mai departe cu vîntul la pupa, fără să întîlnească în cale nici piedici, nici vrăjmaşi, pînă ce se zăriră în depărtare turnurile de pază de pe ţărmul Algerului, iar mai apoi, cetatea însăşi. Or, cum locuitorii îi socoteau de mult pieriţi, se veseliră din calę-afară văzînd că sînt chiar galerele turcitului. Ajunserăm în port şi-aşa de straşnică primire i-au fost făcut văzîndu-l venind, ba pe deasupra şi cu pradă, că îi ieşiră în cale cu goarne şi cu surle şi alte instrumenturi de-ale lor care mai degrabă fac o larmă asurzitoare decît să farmece urechea. Veniră să-l primească soaţa lui şi o fiică — după chip ai fi jurat că e spaniolă —, cu pieliţa bălană şi părul auriu, cu nişte ochi frumoşi şi verzi, de parcă ar fi fost născută în Franţa şi nu crescută în Alger, cu un obraz prelung, vesel şi blajin. Într-un cuvînt, era peste fire de frumoasă. Turcitul, care era bărbat înţelept, îşi învăţase toţi copiii să vorbească spaniola şi în această limbă îl agrăi şi fiica lui, lăsînd să-i scape belşug de lacrămi fierbinţi pe obrajii-i trandafirii, căci, avînd ele ştiri proaste despre dînsul, bucuria de a-l revedea îi stîrnise acele lacrimi din inimă. Eu le-am făcut o plecăciune adîncă, mai întîi fiicei şi mai apoi mamei, căci firea tare-mi mai dădea ghes să mă port astfel. Apoi mă întorsei către turcit şi îi spusei : „Stăpîne, socot c-a dat norocul peste mine ; nu doar că mi-a scos soarta în cale un mare cavaler, dar mi-a mai hărăzit să fiu rob fiicei şi soaţei Înălţimii-tale, care par mai degrabă îngeri şi nu făpturi pămîntene". „Vai, tăicuţă drag — zise copila —, ce cuviincioşi şi plini de curtenie sînt spaniolii !"

„Să ştii că în privinţa asta pot sluji drept pildă tuturor seminţiilor lumii — spuse tatăl. Iar robul acesta, în mai mare măsură decît alţii, fiind el de neam nobil, din Montaña, şi, pe deasupra, foarte isteţ şi chibzuit." „Chiar aşa şi-arată !" — zise fiica. De ce-l porţi în straie ponosite ? Pune-l să se îmbrace după moda spaniolă !" „Totul se va face întocmai, fata mea — răspunse tatăl — ; dintîi să ne odihnim după osteneala drumului pe mare şi să ne bucurăm că ne-am întors teferi şi nevătămaţi acasă."

ZĂBAVA A NOUA

Aflat-am ocrotire la fiică şi la mamă, dar mai mult la cea dintîi, care, auzindu-şi tatăl povestind atîtea minunăţii despre Spania — doar se ştie că totdeauna ducem dorul mai mult după ce ne lipseşte —, era tare dornică să vadă lucruri ce veneau dintr-acolo şi să-i cunoască locuitorii, căci firea şi pornirile înnăscute îi dădeau ghes şi o îndemnau să urmeze această cale. Îmi arătau mai multă preţuire şi se purtau mai bine cu mine decît cu ceilalţi robi, dar şi eu le slujeam cu mai multă rîvnă, nu doar pentru cele ce văzusem, dar şi din pricină că nu venisem chiar în silă în Alger, voind eu să-mi văd un frate căzut în robie aici. Şi tare am mai fost norocos, căci mai înainte de a întreba de el, am aflat cum că, după ce îşi omorîse stăpînii, îi îndemnase pe alţi robi să pună mîna pe o corabie şi s-o pornească pe mare, lăsîndu-se în voia sorţii sau, mai bine zis, în voia lui Dumnezeu ; or, cum ceilalţi nu se încumetaseră la atare faptă, plecă de unul singur şi-i merse aşa de bine, încît ajunse teafăr pînă în Spania, ca să moară apoi în dreptul cetăţii Jatelet [1]. De s-ar fi aflat că era fratele meu, nu-ncape îndoială că nu mi-ar fi fost chiar bine.

Eu îmi slujeam stăpînii cu rîvnă şi cu tragere de inimă. Iar lor le era mai drag de mine decît de ceilalţi prinşi, pentru că ştiam cum să fac din nevoie virtute ; or, întrucît încă de la început le-am cîştigat bunăvoinţa, mi-a fost prea lesne s-o păstrez mai apoi. Le arătam respect şi mă purtam plin de cuviinţă, silindu-mi vrerea să facă tot ce era împotriva firii mele, adică să-i slujesc pe alţii, căci pe oamenii slobozi de felul lor vremea şi nevoia îi învaţă cum trebuie să se poarte. Înduram mai mult decît mă învăţa firea, căci am credinţa că numai sufletele nobile şi cutezătoare se supun celor puternici. Puţină virtute şi încă mai puţină chibzuinţă dovedeşte cel ce nu ştie să se supună vremii. A sluji bine cînd eşti nevoit să fii slugă înseamnă să-ţi birui soarta ; a nu arăta supunere mai-marilor noştri înseamnă să-ţi pui în mare cumpănă viaţa. Şi,

[1] Châtelet, în Franţa.

la urma urmei, cel care îşi dă silinţa să facă tot ce-i stă în putere trăieşte în mai mare siguranţă. Deşi eram îndrăgit de stăpînii mei, eu unul nu uitam să împart favoarea cu ceilalţi captivi, iar ei cu mine, munca lor. Astfel se cuvine să ne purtăm spre a domoli şi a îndepărta pizma. Căci la nici un soi de oameni nu e ranchiuna mai mare ca la robi, prigonitori ai celor de-o seamă cu ei şi tăinuitori ai cinstei şi ai averii stăpînilor. Din cîţi am cunoscut la viaţa mea puţini erau cei care nu aveau acest năravticălos.

. Pe lîngă bunăvoinţa ce mi se arăta, băgasem de seamă că, de cîte ori treceam prin preajmă, stăpîna mea cea tînără făcea feţe-feţe şi îşi frîngea mîinile întruna, de-ai fi zis că le joacă pe clapele unei orgi. La început am pus acestea toate pe seama multei sale neprihane, dar văzînd că stăruia în purtarea ei şi cum mă pricepeam destul de bine la atare semne, i-am dibuit pe dată boala de care pătimea. Nu era zi de la Dumnezeu să nu-mi poruncească un milion de lucruri pe care nici ea nu era îndreptăţită să mi le ceară, nici mie nu mi se cădea să le fac. Se cuvine totuşi să mărturisesc că mi se umplea inimă de bucurie cînd trebuia s-o slujesc şi cînd o auzeam poruncindu-mi ; toate flecuşteţele care-mi treceau prin mînă ori erau făcute de mine nimereau pînă la urmă într-ale ei, fiindcă, chipurile, erau din Spania ; pînă-ntr-acolo merse, încît, într-o bună zi, îmbujorîndu-se toată la faţă, îmi mărturisi că, şi de n-ar fi venit din Spania altceva decît cel care i le dădea, pentru ea era de-ajuns ; şi-ndată o zbughi din faţa mea şi se ascunse. Toate aceste favoruri mă înduioşau peste măsură. Dar, cumpănind mai bine şi chibzuind la starea în care mă aflam, mi-am zis că, nevoit să-mi aflu libertatea trupului, mi-o pierdeam încetul cu încetul pe cea a sufletului, iar cea mai mare primejdie care mă păştea era s-ajung ginere în casa aceea, drept care am prins a mă dojeni în sinea mea. Cu cît mă dojeneam mai aspru însă, cu atît aflam în mine mai puţină tărie. Leacul cel mai bun pentru aceste patimi e să le laşi în pace şi să nu le zgîndări, căutînd uitarea sau măcar calea către ea. Băgasem

de seamă că, odată ce aceste patimi intră în om, îl doboară, lăsîndu-l neputincios şi fără vlagă. Şi deşi îmi spuneam că, spre desfătarea mea, aş fi putut duce acea dulce povară, viaţa mă învăţase că dragostea e întocmai ca un rege care, cînd pune stăpînire pe ceva, îşi sporeşte puterea. Dar în acelaşi timp mă certam în sinea mea pentru nerecunoştinţa de care dădeam dovadă, tocmai eu, care mă lăudasem pururi că ştiu să mulţumesc pentru binele primit. Şi deşi trăiam cu teama că părinţii ei ar fi putut intra la bănuieli dacă m-ar fi văzut răspunzîndu-i în acelaşi chip, mai mult mă depărta de copilă faptul că mă aflam printre oameni de altă lege şi dorinţa de a nu răspunde cu josnicie iubirii pe care mi-o arătase turcitul încredinţîndu-mi feciorul spre a-i da învăţătură ; dar mai presus de toate era gîndul că ea nu cunoscuse taina botezului. În cele de pe urmă, m-am hotărît ca, oricît de mare ar fi fost văpaia dragostei, să nu o iau în seamă.

Biata copilă, simţind schimbarea ce se petrecuse-n mine, o întîmpină cu atîta mîhnire, încît i se putea citi tot aleanul în ochi, ferestre şi lumini ale sufletului, în culoarea schimbată a feţei, în vorbele încîlcite şi în sfiala cu care se purta. Cînd o iscodeam, încercînd să aflu ce avea, îmi răspundea că era o boală de care nicicînd nu pătimise, nici nu avusese ştire pînă atunci, şi despre care nu era în stare să spună ce-ar fi putut fi. O întrebam dacă poftea ceva anume şi îmi răspundea că nu era cu putinţă puţinul ce-şi dorea, anume să vadă Spania ; şi uite-aşa, între rîs şi plîns, dădu în melancolie şi căzu la pat, împotriva voinţei ei, căci în iatacul unde zăcea nu putea intra cine ar fi vrut eă să intre, numai femeile şi hadîmbii, oameni din cale-afară de grijulii şi plini de rîvnă cînd e vorba să strice cuiva plăcerea şi să-i taie cheful ; or, copilele acestea de vîrstă fragedă nu cunosc viaţa şi nu ştiu să-şi strunească patimile şi dorinţele. De îndată ce le lipseşte ceea ce privesc cu plăcere şi cu şi mai multă bunăvoinţă, li se pare că se năruie tot cerul peste ele, fiind în stare de cine ştie ce faptă ruşinoasă ca să-şi împlinească dorurile de care pătimesc. Şi, ca atare, e mai sănătos să le măriţi degrabă pe cele cărora le place să fie privite ori, dacă nu, să nu le mai dai pri-

lejul să vadă şi să fie văzute. Patima stîrneşte mai multă tulburare în cei cu sînge tînăr decît în inimile care ştiu de ce anume trebuie să se ferească. Semănăturile nu pătimesc prea mult dacă le lipseşte apa cînd sînt în pîrgă, dar, dacă nu o au cînd sînt încă fragede, îndată se veştejesc şi se îngălbenesc. Şi toate lucrurile din natură urmează aceeaşi cale. Fecioarele, care nu ştiu ce e iubirea şi uitarea, la cea dintîi împotrivire se ofilesc, cum s-a întîmplat şi cu această copiliţă, pe care eu o îndrăgeam cu mult mai mult decît îşi închipuia ea.

ZĂBAVA A ZECEA

În cele de pe urmă se hotărîră s-o vindece de melancolie pe această copiliţă dîndu-i tot soiul de leacuri care îi făceau şi mai rău. Or, cum era tare îndrăgită pentru frumuseţea şi firea ei, vestea despre boala ce-o rodea se răspîndi în tot Algerul, mîhnindu-i pe toţi.

Ca unul care cunoşteam pricina aleanului ce-o încerca la fel de bine ca şi pe cea a dorului ce mă chinuia, m-am chibzuit cum să fac şi cum să dreg ca s-o pot vedea şi s-o mai mîngîi, şi, ca atare, mi-am pus în gînd să-i spun vorbe dulci de iubire de faţă chiar cu tatăl şi mama ei, dar fără ca aceştia să bage ceva de seamă, ba chiar ei ar fi trebuit să mă înduplece la atare faptă. Odată luată această hotărîre, îi spusei stăpînului meu că, pe cînd trăiam în Spania, învăţasem de la un vrednic şi destoinic bărbat niscaiva vorbe care, spuse la ureche, vindecau orice tristeţe, oricît de tainică ar fi fost ; atîta numai că se cuvenea să fie ascultate cu mare încredere şi spuse în şoaptă la ureche, fără ca nimeni altul, afară de cel ce pătimea de alean, să le audă. Taică-său îmi zise : „Fă cum crezi cu cale, dar lecuieşte-mi fata". Mama, împinsă de nerăbdare şi arsă de dorinţa de a-şi vedea tămăduită fata, îmi porunci să merg numaidecît la ea şi să i le spun pe dată.

Am intrat în iatacul copilei spilcuit, pomădat şi îngrijit, căci curăţenia este totdeauna de mare ajutor cînd vrei s-aprinzi în pieptul altuia iubirea. Tatăl şi mama îi spuseră : „Fată dragă, aibi curaj şi multă încredere în

cele ce ţi se vor spune, căci iată, ţi l-am adus pe Obregón ca să te vindece de melancolie". Şi poruncindu-le celor de faţă să se îndepărteze, mă lăsară să mă apropii cu multă curtenie de bolnavă şi să-i descînt la ureche precum urmează : „Stăpîna mea, dacă în zilele din urmă m-am prefăcut şi n-am mai vrut să ştiu de domnia-ta, n-a fost din pricină că te-aş fi uitat cumva ori fiindcă mi s-ar fi răcit iubirea, ci din prea marea grijă şi prea multul respect ce le port cinstei domniei-tale, căci te iubesc mai mult chiar decît viaţa ce mi-a fost dăruită de Cel-de-Sus". Şi zicînd acestea, mă depărtai de ea. Pe dată deschise acei ochi divini şi zise cu o drăgălăşenie îngerească : „E oare cu putinţă ca vorbele ce vin din Spania să aibă atîta putere ?", bucurînd inimile tuturor celor aflaţi de faţă, căci trecuseră şase zile de cînd nimeni nu o mai auzise vorbind.

Dar toate acestea îmi pricinuiră pînă la urmă mari necazuri, căci vestea despre tămăduirea bolii ei se răspîndise pretutindeni şi alte melancolice vrură să le vindec, fără ca eu să cunosc sorgintea bolii şi nici măcar vreun alt leac, afară de cel de care v-am vorbit. Se bucurară cu toţii şi lăudară puterea vorbelor, curtenia şi smerenia cu care le spusesem. Copiliţa vru să se dea numaidecît jos din pat, aşa putere mare avură descîntecele mele. Eu însă îi spusei : „De-acum ai scăpat de boală, dar nu eşti pe deplin vindecată şi nu-i cuminte lucru să te porţi de parcă ai fi întremată pe de-a-ntregul ; fii pe pace, am să mă întorc să-ţi spun aceleaşi vorbe, ba chiar şi altele mai minunate încă, oricînd doreşti, iar stăpînul îmi va îngădui". Şi am făcut întocmai, şi nu o dată, ci în mai multe rînduri încă, pînă ce a putut să se ridice din pat, aducînd astfel mărturie de harul pe care, chipurile, îl aveam să lecuiesc pe cei bolnavi de alean. Tare se mai bucurară s-o vadă teafără şi sănătoasă, iar eu, mai vîrtos decît toţi, ca unul care o îndrăgeam cu multă duioşie.

Tot pe la vremea aceea tînjea bolnavă o doamnă tînără, de toată frumuseţea şi de neam ales, măritată cu un nobil cavaler care avea mare trecere prin părţile acelea. Şi de pe urma bolii rămăsese cu o melancolie aşa de mare, încît pe nimeni nu suferea în preajmă. Or, cum bărbatul ei aflase despre însănătoşirea copilei stă-

pînului meu, îi trimise vorbă acestuia din urmă să-i aducă pe robul cu pricina, cel care știa lecui de melancolie. Stăpînul meu, voind cu dinadinsul să-i facă voia, îmi zise : „A dat norocul peste tine, Obregón, căci iată, un nobil cavaler cu însușiri alese, care se bucură de multă trecere în Alger precum și la măritul Padișah, mi-a trimis vorbă să te duc să-i lecuiești nevasta de alean ; și cum e gingașă și drăgălașă, are să-ți placă s-o vezi și s-o privești în voie". „Vai, stăpîne — zisei eu —, nu-mi porunci atare lucru. Dacă am făcut-o o dată a fost din pricină că te-am văzut așa de necăjit din pricina copilei Luminăției-tale ; or, știi prea bine cu ce ochi răi privesc cei de pe-aici toate cîte se spun și se făptuiesc în numele credinței celei adevărate". „Nu ai de-ales — zise ; unde mai pui că pentru mine e de mare însemnătate să-i fac pe plac." „Luminăția-ta — zisei eu —, mergi și cere-i iertare din partea mea, căci vorbele acelea pe care le știu eu spune nu au putere oricînd, și mai ales de n-ai în ele atîta credință cîtă a arătat copila Luminăției-tale ; or, de bună seamă, doamna de care îmi vorbești n-o va avea." I-am mai îndrugat multe alte năzbîtii, încercînd să-i aduc dovezi întemeiate, rugîndu-l să mă ierte, doar-doar mi-aș fi aflat în acest chip scăparea. Se duse el la cavaler să vadă de nu cumva îmi putea dobîndi iertarea, dar cu cît încerca să mă apere mai tare, cu atît mai mult se încăpățîna acela, pînă ce, într-un sfîrșit, îi spuse că, de nu mă învoiam să vin de bunăvoie, să mă mîie într-acolo cu bîtele din spate. „Vai, mie — mă tînguiam eu —, cine m-a pus să fac pe vraciul ? Ce mă pricep eu la leacuri, la vrăji și la descîntece ? Cum am să pot scăpa de năpasta asta ? Din două una : ori ea o să se lecuiască pe deplin, ori eu o să ajung să pătimesc de aceeași boală cîte zile-oi mai avea. Să-i spun ca celeilalte vorbe de iubire n-oi fi în stare, dar nici ea nu mi le va înțelege, ba, pe deasupra, nici boala ei nu e de soiul ăsta ; iară să-ncerc să-i bolmojesc la ureche despre sfinți și despre credința cea adevărată înseamnă să-i sporesc suferința îndoit, iar mie, bîtele ce-mi vor fi date, chit că mare e Dumnezeu și, dacă vrea El, poate să preschimbe în pîine piatra, iar din păgîni să facă adevărați creștini." În cele de pe urmă, mi-am luat inima în dinți și, slu-

jindu-i stăpînului meu de tămăduitor, iar el mie drept tălmaci[1], plecarăm împreună la casa acelui nobil dregător. Şi ca să-mi fie leacul mai nimerit, îmi luai pe sub giubea o chitară, dîndu-mi toată osteneala să ies cu faţa curată din această încercare, drept care îmi pusei la bătaie toate mijloacele de care eram în stare. Intrai, aşadar, în iatacul doamnei cu chip vesel şi, vorbindu-i cît mai firesc, îi spusei : „Doamnă, de bună seamă că te vei tămădui, căci vorbele spuse de mine sînt bune numai pentru femeile drăgălaşe ; or, Luminăţia-ta eşti peste fire de frumoasă. Aşa că trag nădejde c-o să biruim boala şi-o să ieşim la liman." Primi cu voie bună acest descîntec care are mare putere asupra femeilor. Iar eu îmi urmai vorba într-acest chip : „Dar pentru asta eşti datoare să te încrezi în vorbele ce le-oi rosti şi să-ţi pui în gînd că răul e ca şi alungat". Se ridică în capul oaselor, atît de adîncă-i fu credinţa, spre marea uluire a tuturor. Apoi, apropiindu-mă de ea, care nu se gîndea la altceva, îi şoptii la ureche o nerozie fără noimă, pe care o deprinsesem pe cînd eram învăţăcel şi studiam la Salamanca artele :

Barbara Caelarent Darii Ferio Baralipton,
Caelantes Dabitis Fapesmo Frisesomorum.

După care, scoţînd chitara şi înstrunînd-o, am prins să-ngîn tot soiul de cîntări, pe care nici ea nu le pricepea, dar nici eu nu mă grăbeam să i le tălmăcesc. Şi-atît de mare fu puterea închipuirii, încît nici n-apucai să plec de-acolo, că izbucni în rîs, rugîndu-mă totodată să mai vin şi-n alte rînduri s-o văd şi să-i las acele vorbe scrise în graiul ei.

Cînd m-am văzut izbăvit de năpasta ce mă păştea, am prins să înalţ laude lui Dumnezeu, căutînd în fel şi chip să nu mai lecuiesc pe nimeni. Dar cum mi se dusese buhul, de se întîmpla să mai pice cîte unul, mă prefăceam bolnav de inimă şi doar astfel scăpam de belea.

[1] În original, ... *llevando a mi amo por lengua y él a mi por escorzonera*, joc de cuvinte intraductibil între *lengua*, „limbă, tălmaci" şi *(lengua) escorzonera*, „plantă cu frunze lungi şi flori albastre şi galbene, folosită ca remediu împotriva veninului broaştelor rîioase".

Ar trebui însă să vă mai povestesc despre gelozia care o cuprinse pe stăpîna mea cea tînără care, gîndind că îi spusesem celeilalte aceleaşi vorbe ca şi ei, stătea şi plîngea de ciudă. Am împăcat-o cînd mi s-a ivit prilejul să-i vorbesc, căci, fiind doar o copilă de ani puţini, cu şi mai puţină ştiinţă a vieţii, îmi dădu uşor crezare. Or, cum o iubeam mai presus de fire, mi se rupea inima văzînd că îi căşunam suferinţă. Aşa că, într-o bună zi, cînd părinţii ei, încrezători în mine, plecaseră de acasă, aflînd, pe deasupra, de la ea că-i puteam vorbi nestînjenit în faţa slugilor, care nu-mi înţelegeau graiul, îi spusei : „Stăpîna mea, haină soartă-ţi fuse dat să ai, iar mie prea ferice, dacă, frumoasă ca un înger cum eşti, de ani fragezi, dar în toate cumpătată, ţi-ai dăruit şi vrerea şi iubirea unui bărbat nevrednic, împovărat de ani şi văduvit de-orice virtute ! Cum oare-i cu putinţă ca o copilă vrednică de tot ce e mai bun şi mai desăvîrşit pe lume să nu se dea în lături a primi în slujbă pe un bărbat robit şi lovit de soarta nemiloasă ? Un vierme-aşa scîrbavnic, zvîrlit pe-aceste ţărmuri de talazurile mării, cropsit de soartă, rob ticălos să-şi afle adăpost la dalbul, feciorelnicul tău sîn ? Iar inima-ţi, lăcaş de neprihană, ce e de toţi slăvită şi iubită să-ngăduie într-însa pe cel ce s-ar mulţumi să-ţi fie de-a pururi rob ? Măcar că în mine n-a încolţit niciodată vreun gînd mişelnic, iar dorurile mele nu cutează să se înalţe pînă la domnia-ta, multele favoruri ce-mi arăţi mă fac să mă sumeţesc, gîndind că preţuiesc şi eu ceva, eu, care nu sînt vrednic să te înjoseşti privindu-mi făptura."

Cînd mă auzi vorbind astfel, copila se îmbujoră toată la faţă, mîinile începură să-i tremure şi trupul parcă i se frînse sub povara ruşinii ce o cuprinsese. Apoi, îmi răspunse într-acest chip : „Domnul meu, la prima întrebare n-aş şti ce răspuns să-ţi dau, căci totul s-a întîmplat pe negîndite, fără să ştiu nici cum şi nici de ce, aşa că n-am avut de-ales. Cît despre faptul că n-am luat aminte la ce mi se potriveşte mai bine, îţi voi spune că, de îndată ce am aflat de la tatăl meu că primise botezul creştinesc, am prins să urăsc tot ce se află pe-aici. Iar dacă soarta mi-ar surîde şi aş ajunge să trăiesc printre creştini, nimic nu mi-aş dori pe lume, afară doar de ce se află

acum de față.“ Și scoțînd o năframă, cu chip că-și șterge obrazul, și-l acoperi, dojenindu-se parcă pentru răspunsul atît de răspicat. Mie-mi pierise glasul văzînd-o cum arăta ca un crin printre roze și luînd aminte la acea dragoste neprihănită, ale cărei urmări erau atît de neobișnuite.

Îmi mai venii în fire abia cînd îi auzii pe părinții ei, care se întorceau acasă. Îmi luai chitara și începui să cînt :

„Oh, dorurile toate mi s-au împlinit !“

Tare se mai bucurară stăpînii mei aflîndu-mă cîntînd, mai ales el, care ducea dorul meleagurilor unde se născuse și simțea o mare desfătare cînd auzea cîntece spaniole. Din vorbele copilei, dar și din multe alte întîmplări, am înțeles ceva ce bănuiam de mult, anume că fusesem hărăzit s-ajung moștenitorul fetei și al galerelor. Așa cum v-am mai spus, eu îi dădeam feciorului turcitului învățăminte de slovă și purtare și totodată mă străduiam după puteri să-l luminez întru legea creștinească, căci tatăl nu se împotrivea, măcar că pe creștini nu îi ierta defel, dînd pîrjolului și prăzii țărmurile Spaniei și insulele Baleare. În atare prilejuri, aveam răgazul să stau de vorbă cu copila, îndemnat fiind de cele mai curate gînduri.

Dar cum de clipele de fericire nu te poți bucura niciodată în tihnă, iată că și aici își vîrî dracul coada, prilejuindu-se de o bănătie, roabă aflată în casa aceea de mai multă vreme, o stîrpitură de femeie cu dinții rari și căutătură cruntă, gură mare, buza spînzurîndu-i ca la oi, știrbă, cu ochi urduroși și, pe deasupra, tare urîcioasă, care umbla toată ziua cîrtind și bombănind pe seama stăpînilor, zicînd că o omorau cu zile ținînd-o nemîncată. Cum n-o cinsteau cu daruri și nu-i dădeau ce i-ar fi făcut ei mai multă trebuință, se apucă să clevetească pe seama cinstei copilei și a cuviinței pe care eu i-o arătam, din care pricină părinții o opriră cu străşnicie să-mi mai vorbească și o ținură o vreme închisă și păzită bine. Hoașca blestemată socotise pesemne că, punîndu-se bine cu stăpînii, avea să ducă un trai mai dulce ca pînă atunci. Dar nu se întîmplă precum gîndea, căci dragostea e-n stare să dezlege cele mai scunse taine și nu mi-a fost

prea greu să dau de rostul bîrfei. Pe dată i-am şi dat de ştire copilei, care, fiind tare îndrăgită de părinţii ei, îi făcu să creadă toate cîte le spunea împotriva roabei, astfel că de-atunci înainte, cîtă vreme m-am aflat eu acolo, aceasta n-a mai avut îngăduinţă să intre în odăile femeilor şi nici nu s-a mai putut ospăta după placul inimii, drept răsplată binemeritată a clevetelii. Şi dacă toţi cei care poartă bîrfe ar fi rău primiţi şi încă şi mai rău răsplătiţi, oamenii ar vieţui în tihnă şi în pace. Dacă bîrfitorii ar şti ce simte cel căruia îi duc vorba, mai degrabă şi-ar tăia limba din gură decît s-o lase slobodă ; iar dacă cei ce-şi pleacă urechea la flecăreli ar sta să chibzuiască, ar înţelege că bîrfitorii nu scornesc cîte toate pentru că le-ar dori lor binele, ci din pricină că îi vor răul celui ponegrit şi încearcă să se răzbune pe el prin mijlocirea altora. Cleveteala e un fel de linguşeală născocită de sufletele ticăloase, care îl mîhneşte pe cel ce o ascultă şi-l face de ocară pe bîrfitor. Şi dacă e drept şi înţelept să păstrezi tainele ce ţi-au fost încredinţate, cu bîrfitorul nu trebuie să te porţi astfel. Trei sînt cei pe care clevetirea îi înjoseşte : pe bîrfitor, pe cel ce stă să îl asculte şi pe cel bîrfit. Aşa se întîmplă şi cu roaba cea pizmaşă, care de-atunci fu urîtă de toţi, pe părinţi îi amărî, pe biata copilă o necăji, iar pe mine mă lipsi pînă una alta de viaţa tihnită ce-o duceam şi de preţuirea pe care mi-o arătau. Turcitul era om înţelept şi, dacă cu odrasla lui se purtă cam aspru, faţă de mine nu-şi arătă mînia, voind a se lămuri cum stăteau lucrurile cu-adevărat ; în schimb mă puse la corvezi, bunăoară să aduc apă, şi alte treburi de rînd ca aceasta, mai degrabă spre a se încredinţa dacă eram nemulţumit sau mă simţeam umilit decît ca să mă prigonească.

Ca unul care îi pricepusem bine gîndul, am împlinit cu mare rîvnă şi fără să cîrtesc tot ce-mi poruncea, fie că erau treburi grele sau uşoare, dîndu-mi osteneala să-i risipesc teama care îl încerca ; căci dacă vrei să smulgi din suflet o bănuială ce apasă asupra cinstei tale, se cade să te foloseşti de tot felul de şiretlicuri care să nu pară astfel, dar nici să nu se depărteze prea mult de adevăr. De te posomorăşti e semn ce-ndată sare-n ochi. Dar nici să te arăţi din cale-afară de îndatoritor nu e cuminte

lucru, căci o purtare ca aceasta îndreptățește orice bănuială. Calea de mijloc numai în smerenie și în răbdare o poți afla, dar nici cu acestea nu se cade să întreci măsura. Drept pentru care am făcut toate cîte mi se porunceau fără a arăta mai mare plăcere ori mîhnire ca pînă atunci.

Așa, de pildă, mă duceam plin de umilință după apă la o fîntînă ce-i zice Babasón, unde era o apă bună și tare prețuită în oraș, din pricină că numai datorită ei cresc în locurile acelea mulțime de grădini desfătătoare, livezi de măslini și vii cu rod bogat. Într-un rînd, un turc mi-a povestit că nimeni nu avea știință de unde izvorăște ori pe unde vine apa aceea, căci, fiind adusă de sus din munți de doi turci și doi captivi cu nesfîrșite cazne, regele, sau viceregele [1] ce sta la cîrma țării în vremurile acela le-a răsplătit străduaniile sugrumîndu-i, ca să nu dezvăluie vreodată taina și să-i lipsească astfel de apa de care atîta trebuință are tot orașul. Doar se știe bine că cea mai mare nenorocire care se poate abate asupra unei cetăți împresurate de dușmani e să o lași fără apă. Și, de teamă să nu fie atacați, fiecare vicerege se străduiește să afle alte și alte născociri spre a-și întări cetatea. Atît de mare le e grija, încît vinerea, cînd pleacă cu toții la geamie, își încuie robii și femeile — căci doar bărbații merg la închinăciune —, lăsîndu-și casele bine ferecate, iar pe femei la loc sigur și la adăpost de orice viclenie. Și v-ați putea închipui că mi-ar fi fost ușor s-ajung pînă la copilă și să-i vorbesc, fiind, cum era, încuiată pe dinafară, ca și robii care le slujesc pe femei. Dar lucrurile nu se întîmplară astfel, din pricină că bărbații pleacă de-acasă fără nici o teamă că, în taină ori pe față, ar putea fi păgubiți în vreun fel, lăsîndu-și casele atît de bine apărate, încît chiar diavolul, de-ar vrea să-și pună în faptă gîndul, mai lesne ar putea prăda cetatea decît să intre cu vicleșug într-o casă anume. Paza rămîne totdeauna în seama unor așa-ziși bărbați, care

[1] După ocuparea Algerului de către turci, în 1512, guvernatorii cetății au primit titlul de *pașă* sau *bey*. Espinel, ca și Cervantes, în *El trato de Argel*, folosește titlul de *rege*. Cel de *vicerege* este, desigur, mai adecvat, întrucît guvernatorii domneau în numele sultanului (*cf.* S.G.G.).

nici nu sînt bărbaţi, nici nu par astfel după chip. Şi fie ca să arate cît sînt de credincioşi, fie ca să-i împiedice pe alţii să făptuiască ceea ce şi ei ar vrea să facă, dar nu pot, fiind lipsiţi de cele de trebuinţă, stau de veghe şi păzesc cu atîta străşnicie, încît cu nici un chip nu îngăduie vreo înşelătorie. Tare aş fi vrut să mă folosesc de unul din aceşti hadîmbi, cu toate astea, avînd eu ştire şi cunoştinţă de nebiruita statornicie a acestor monştri artificiali, n-am vrut să i-o pun la încercare, ba, mai degrabă, chiar el, ca unul care cunoştea toată tărăşenia, mă dojenea că nu voiam să intru în odăile rînduite femeilor, la care eu îi răspundeam că nu se cade să făptuiesc atare lucru, căci în ţară la mine nu se obişnuia, nici nu era îngăduit ca bărbaţii să se amestece cu femeile. Într-un cuvînt, m-am purtat cu atîta dibăcie cu această iscoadă, încît n-a fost chip să-mi afle vină, aşa cum dorea stăpînul meu. Cît despre eunuc, s-a arătat din cale-afară de prietenos cu mine, oricît de aspră îi era firea, căci soiul ăsta de oameni au faima că sînt plini de răutate; nu ştiu dacă pe drept sau nu. După socoata mea, libertatea cu care nu îşi ascund simţirea le vine mai degrabă din faptul că rămîn mereu copii, iar nu din pricină că ar fi îmboldiţi de gînduri rele. De bună seamă că aşa sînt doar cei care nu se îndeletnicesc cu muzica, căci printre aceştia din urmă am întîlnit mulţi oameni înţelepţi şi foarte virtuoşi, cum a fost de pildă Primo, preot la Toledo, sau cum este Luis Onguero, capelan al Majestăţii sale, şi alţi mulţi de acelaşi fel, pe care, spre a nu mai lungi povestea, nu-i mai amintesc.

ZĂBAVA A UNSPREZECEA

Fiind de-acuma tare mulţumit stăpînul meu de cuminţenia copilei şi bucuros de credinţa ce-i purtam, se-ntoarseră iarăşi lucrurile la starea lor dintîi, iar eu putui din nou să mă bucur de preţuirea pe care îndeobşte mi-o arătau. Ce-i drept, copila umbla posomorîtă, iar mama, văzînd-o îmbufnată şi năzuroasă, se socotea în sinea ei şi-şi tot frămînta mintea cum să-i descreţească fruntea,

că tare mai umbla încruntată, ţinîndu-i pe toţi ca pe jăratic : pe mine, din pricina dragostei ce-i purtam, pe ceilalţi, de teamă să nu se îmbolnăvească iar de-atîta întristare. În cele de pe urmă, neştiind cum să-i mai intre-n voie şi s-o înveselască, maică-sa îi spuse stăpînului meu să mă trimită să-i spun vorbele acelea împotriva aleanului, că ea una nu mai avea ce să-i facă. Stăpînul îmi porunci întocmai, iar eu îi spusei : „De bună seamă că tristeţea asta purcede din vreo supărare anume, aşa că va fi nevoie să-i vorbesc în mai multe rînduri, ca să-i smulg din suflet taina şi să aflu pricina răului, punîndu-i niscaiva întrebări cu care, răspunzîndu-mi ea, să-i alin suferinţa". Aşa se face că mă lăsară să-i vorbesc o vreme şi să-i spun nu doar descîntecul dintîi, ba chiar şi altele mai potrivite încă, la care ea îmi răspundea pe potrivă, arătîndu-se din cale-afară de bucuroasă, îndeosebi cînd află că adevărata tămăduire şi mulţumire a sufletului aveau să-i vină de la apa botezului pe care tatăl ei îl nesocotise. După ce am tăifăsuit aşa cam o jumătate de ceas bună şi i-am mai dat cîteva învăţături, m-am despărţit de ea. Din cale-afară de bucuroasă de cele ce vedea, maică-sa mă rugă s-o învăţ şi pe dînsa descîntecul cu pricina. „Stăpînă — i-am spus eu —, vorbele acestea nu pot fi rostite decît de cel ce-a fost în strîmtoarea Gibraltar, în insulele Riazan, în locurile unde se află coloanele lui Hercule, şi la Mongibelo din Sicilia, în prăpastia Cabra, în galeria din Ronda şi în Curtea Pacheca. Altminteri, ţi se arată tot felul de năluciri diavoleşti care l-ar îngrozi şi pe unul mai tare de înger."

După ce i-am mai îndrugat alte năzbîtii, tot ca cele dinainte, îi pieri tot cheful s-audă şi să-nveţe descîntecul. Deşi îmi treceam destul de bine-n felul ăsta vremea, eram, la urma urmei, ca omul lipsit de libertate, aflat în ticăloasă robie, printre vrăjmaşi ai legii mele, şi fără nădejde de scăpare, din care pricină, pe măsură ce iubirea copilei sporea, a mea se împuţina, căci patima aceasta creşte doar în cugete şi-n inimi iubitoare de huzur şi lenevie, care dispreţuiesc şi munca şi virtutea. Cum să încapă atunci iubirea cea trîndavă în pieptul celui vrednic ? Şi ce

plăcere-ar mai putea simți cel ce trăiește fără ea? Cum să țintească la dragostea unei femei și cum să-i spună vorbe de iubire cel care-i ținta loviturilor ursitei? Cum să grăiască cu dulceață cel ce-a gustat atîta amărăciune? Și la urma urmei, iubirea îndrăgește singurătatea și se aprinde în inimile celor tineri, nechibzuiți, lipsiți de îndatoriri și fără grijă. Or, dacă pînă și acestora atare vițiu le tulbură tihna trupului și-a sufletului, ce să mai spun de-un om năpăstuit de soartă, pălit de necazuri, ațintit de atîția ochi și înconjurat de atîția martori.

Eu unul umblam tot abătut, deși mă arătam supus, trudind cu-atîta rîvnă, încît de la o zi la alta, pe măsură ce creștea dragostea ce-mi arătau stăpînii, sporeau și îndatoririle mele. Tare se mai necăjea stăpînul văzîndu-mă așa de înnegurat și nemîngîiat la suflet, căci, deși la treabă eram tot vrednic, pe chip mi se putea citi toată nefericirea. Iată de ce, venind ziua de Sfîntul Ioan, cea din iunie — cînd maurii, fie urmînd pilda creștinilor, fie din pricina nenumăratelor nerozii cîte le poți afla în credința pe care o mărturisesc, se veselesc peste măsură cu tot soiul de jocuri călare sau pe jos, de curînd născocite —, turcitul mă luă de-o parte și îmi zise: „Vino cu mine, nu ca un rob, ci ca prieten bun, căci țin tare mult să te veselești la serbările date în cinstea profetului Ali, căruia voi, creștinii, îi spuneți Sfîntul Ioan Botezătorul. Ai să te desfeți privind atîția chipeși cavaleri, atîtea straie mîndre, burnuze de mătase, ca aurul de lucitoare, turbane ori iatagane; ai să vezi tot falnici bărbați călări, zăngănindu-și lăncile, luptînd cu brațele goale, vărsite-n roș'. Aruncă-ți ochii roată și ia aminte cu cîtă grație și gingășie își poartă doamnele straiele bogat împodobite și odoarele de preț, cu cîtă curtenie, dar și cu cîtă bună-cuviință stau de vorbă la fereastră cu tinerii cei chipeși, făcîndu-le daruri de tot soiul; privește cîți cavaleri de vază îl însoțesc pe vicerege, înșirîndu-se pe tot țărmul mării și al rîurilor; cu cîtă iscusință mînuiesc lancea și, după ce o aruncă, cu cîtă ușurință o ridică de pe jos din fuga calului."

Auzindu-l vorbind astfel, pe mine mă podidi fără să vreau plînsul, nemaiputîndu-mi ascunde dorul și jalea pe care acea serbare mi le stîrnea. Ci, întorcîndu-și privirea

către mine și văzîndu-mă plîngînd în hohote, stăpînul meu îmi zise : „Cum, în vreme ce lumea toată, cu mic cu mare, rîde și petrece, într-o dimineață ca asta, cînd toți parcă și-au ieșit din minți de-atîta veselie, tu stai și-ți ștergi lacrimile de pe obraz ? Cînd cerul însuși ai zice că-și arată bucuria, tu prăznuiești atare sărbătoare cu tînguieli ? Văzut-ai oare ceva ce nu ți-a fost pe plac ori nu ți-a adus destulă mulțumire ?"

„Vezi bine că serbarea — i-am răspuns — e peste fire de desfătătoare, iar prin veselia ei mi-aduce aminte de multe altele pe care le-am văzut odinioară la curtea celui mai strălucit monarh al lumii, care e regele Spaniei. Ce fală și ce bogăție ! Cu ce podoabe strălucite, cu ce straie, giuvaeruri și colane se împodobesc în dimineața asta principii și cavalerii ! La o serbare întocmai ca cea de azi s-a arătat, de pildă, ducele de Pastrana, călare ; parcă-i văd aievea chipul de înger, nu de om ; și-așa de falnic se sălta în șa, de-ai fi zis că e centaur ; nu era om să-l privească și să nu prindă drag de el. Îmi vine-acum în minte acel strălucit curtean, don Juan de Gaviria, cel care istovea armăsarii cei mai focoși, săvîrșind fapte de cavaler viteaz și neînfricat ; iar iscusința cu care, la anii lui fragezi, se ținea în șa a făcut dintr-însul cel mai desăvîrșit din cîți călăreți s-au văzut vreodată. Mi-aduc aminte de don Luis de Guzmán, marchiz de Algaba, care făcea să se cutremure arena cînd dădea piept cu furia sălbatică a taurilor întărîtați ; de unchiul său, marchizul de Ardales, don Juan de Guzmán, pildă de vitejie și cutezanță pentru cavaleria întreagă ; de un principe așa de strălucit precum Pedro de Medicis, care biruia el singur, cu sulița în mînă, un taur, și-l ucidea pe loc ; de conții de Villamediana, tată și fiu, care, împreună, făceau bucăți un taur ; de-atîția fără număr tineri cavaleri care îi uluiau pe toți prin cutezanța pe care o arătau, robindu-le simțirea cu fala și curtenia lor. Acestei dimineți îi urmează apoi ziua închinată luptelor cu tauri ; parcă le văd și-acum în fața ochilor, dar ca prin ceață. Jocuri cu care nici o națiie, afară de cea spaniolă, nu s-a îndeletnicit vreodată și nu se îndeletnicește în vremile de astăzi, din pricină că li se pare o cutezanță nebunească să înfrunte un animal atît de fioros, încît, cînd e atacat, se năpustește orbește asupra oamenilor, cailor, lăncilor și

sulițelor, și care, cu cît e mai vătămat, cu atît e mai turbat. Nicicînd în vremurile vechi păgînătatea n-a cunoscut serbări cu primejdie ca acestea. Or, spaniolii sînt atît de inimoși și neînfricați, încît, chiar răniți fiind de tauri, nu se dau în lături să înfrunte iar primejdia, fie pe jos, fie călare. De-ar fi să povestesc faptele de vitejie pe care le-am văzut, în asemenea zile de sărbătoare și să înșir numele cavalerilor vestiți care nu-s cu nimica mai prejos de cei mai înainte pomeniți, ar însemna să las în umbră nu doar serbarea asta, ci toate cîte au fost și sînt pe lume."

Îmi zise atunci eremitul : „Cum de nu pomenești de cea pe care a dat-o la Valladolid don Filip cel Iubit la nașterea prințului moștenitor [1] ?" Îi răspunsei : „Cum să povestesc ? Puteam eu oare să ghicesc ce-avea să se petreacă mai apoi ? Dar, pe drept cuvînt, aceasta a fost cea mai veselă și falnică serbare din cîte ochi de muritori văzut-au vreodată. Acolo s-a putut vedea întreg belșugul și toată măreția monarhiei spaniole. Căci, dacă-n vremurile vechi acel împărat deșănțat punea să i se presare-n cale praf de aur de cîte ori ieșea din palat, atunci cu odoarele de preț ce s-au arătat în ziua de care vă vorbesc s-ar fi putut umple piața toată. Și dacă spre a proslăvi fala Romei se povestește că la bătălia de la Cannae [2], din Apulia, s-au umplut trei banițe [3] cu inelele nobililor care au luptat acolo, atunci, colanele, inelele și bumbii de aur din acea zi de sărbătoare abia dacă ar fi încăput în șaizeci de stamboale [4], fără a mai pune la socoteală ce lăsase fiecare pe la casa lui, dosit la loc sigur. În ziua aceea au fost de față la serbare toți trimișii regilor de prin alte țări și ai cetă-

[1] E vorba de Filip al IV-lea, născut la 8 aprilie 1605. Cu prilejul nașterii sale, au fost organizate corride și turniruri la Valladolid. Gustul pentru luptele cu tauri crescuse atît de mult în timpul domniei lui Filip al III-lea, supranumit „cel Iubit", încît aveau loc corride chiar și cînd erau canonizați sfinții.

[2] Localitate în sud-estul Italiei, în Apulia, unde în anul 216 î.e.n., în timpul celui de-al doilea război punic, cartaginezii, conduși de Hannibal, au obținut o strălucită victorie asupra romanilor.

[3] În original, *moyo*, măsură de capacitate folosită în Castilia atît pentru lichide, cît și pentru solide, a cărei valoare era variabilă.

[4] În original, *hanegas (fanegas)*.

ţilor mai de seamă. Ci, stînd ei să privească la fala Spaniei şi la floarea cavalerilor viteji, au rămas muţi de uimire văzîndu-i cu cîtă eleganţă mînuiau sulița, cum îşi jucau în hăţuri bidiviii şi-i întorceau în loc, omorînd taurul cu spatele la el, aşa cum fac celelalte naţii la vînătoare de lei ori de alte asemenea jivine ; ba unii dintre cavaleri s-au încumetat să aştepte taurii chiar la intrarea în arenă, cînd sînt mai iuţi şi mai îndîrjiţi, şi să-i înfrunte faţă-n faţă, doar cu sulița în mînă, cum a făcut, de pildă, don Pedro de Barros. Şi deşi într-o ispravă ca aceasta cutezanţa şi norocul îşi au partea lor, de tot atîta însemnătate sînt iscusinţa şi dibăcia pe care numai cu îndelungă deprindere şi cu înţelepciune le poţi dobîndi. Într-un cuvînt, serbările acestea i-au uimit pe toţi cîţi au fost de faţă. Dar mai vîrtos s-au minunat de don Filip al III-lea cel Iubit, rege tînăr, care-şi conducea ceata de nobili cavaleri cu multă chibzuinţă, îndreptînd adesea greşelile pe care le săvîrşeau cei mai încercaţi în lupte decît dînsul. Căci atît amar de călăreţi se adunaseră acolo, încît nu mai încăpeau în piaţă, şi, din pricina învălmăşelii, se mai încurcau la jocul cu sulițele. Dar tînărul rege, călăuzit parcă de îngeri, se purta cu atîta bătrînească înţelepciune, încît jocul se înturna pe dată la desăvîrşirea lui dintîi. Şi pînă la urmă a fost cel mai destoinic călăreţ din toţi cîţi s-au arătat în ziua aceea în piaţă. Cîţi cavaleri mai tineri şi foarte iscusiţi nu s-au mai ridicat de-atunci ? Don Diego de Silva, cavaler neînfricat şi vajnic în luptele cu tauri, sau fratele domniei-sale, viteazul don Francisco de Silva, care s-a petrecut din viaţă de curînd, slujindu-şi regele ca un oştean destoinic ; odată cu el au pierit din lume şi multele virtuţi cu care era hărăzit. Contele de Cantillana, care ucide fără să clipească taurul cu sulița, Don Cristóbal de Gaviria, cavaler preastrălucit, şi atîţia alţii, pe care, spre a nu mă abate de la firul poveştii mele, nu-i mai pomenesc."

Am stat pe mai departe să privim serbarea turcilor şi a maurilor dintre care unii erau destoinici călăreţi, dar nici pe departe atît de falnici ca don Luis de Godoy, ca don Jorge Morejón, *alcaide* [1] al Rondei, ori precum contele

[1] Comandantul unei fortăreţe, al unui castel întărit ori al unei închisori.

Olivares, pe vremea cînd era june. Cu toate astea, serbarea pot spune c-a fost veselă foarte, căci, ca oameni care nu rîvnesc altă faimă decît pe cea pămînteană, se bucură după pofta inimii de ceasul de faţă. Tocmai cînd serbarea era pe sfîrşite, mi-am zărit stăpînele, de care lucru mi se frînse inima, şi nu din pricină că le vedeam, ci pentru că nu le băgasem în seamă mai dinainte ; iar copiliţa era numai ochi şi urechi, şi nu la serbare, ci la tatăl ei, căci, privindu-l pe el, mă vedea pe mine. Nu mi-am putut stăpîni tulburarea pe care, în chip firesc, ţi-o prilejuiesc asemenea întîlniri. Cu toate astea, m-am făcut că n-am băgat-o în seamă şi îl rugai pe stăpînul meu să plecăm, ştiind eu prea bine ce-avea să-mi răspundă, cum şi făcu de altfel, zicîndu-mi : „Să le aşteptăm pe nevastă-mea şi pe fiică-mea, ca să le însoţim". Coborîră ele de la fereastra unde stătuseră pînă atunci privind şi plecarăm împreună. Copila, biata, făcea feţe-feţe, îi tremurau mîinile şi vorbea fără şir. Îi spuse părintele ei : „Iată-ţi doctorul ! Vorbeşte-i şi mulţumeşte-i pentru leacul ce ţi l-a dat !"

Mama mă întrebă cum mi se păruse serbarea. „Pînă a le zări pe stăpînele mele — îi răspunsei —, n-am văzut nimic, oricît de desfătător, care să-mi fie pe plac, că-n tot Algerul nu poţi afla frumuseţe şi boi mai desăvîrşit ca cel al domniilor-voastre." Tatăl se veseli, iar ele se arătară tare bucuroase de vorbele ce le rostisem. Or, mulţumind-o eu pe mamă în chipul ăsta, mă lăsă cu dragă inimă să-i vorbesc fiicei. Copila îmi ceru rozariul pe care îl purtam cu mine ; i-l dădui şi cînd se ivi prilejul să îi vorbesc în voie, i-am spus la ce slujea, povăţuind-o totodată să-şi dăruiască iubirea Preacuratei Fecioare, care avea să-i deschidă calea spre taina sfîntă a botezului, aşa cum îşi dorea chiar ea, şi să păstreze bine acel rozariu, rugîndu-se în fiecare zi, lucru pe care îmi făgădui să-l facă nesmintit.

ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA

În vremea asta se petrecu în cetate un furt nemaiauzit — vină ce-i aspru pedepsită la acel neam de

oameni —, care stîrni multă vîlvă şi mare tulburare în întreg oraşul, căci cel călcat de hoţi era însuşi regele, ori viceregele ; unde mai pui că fuseseră furaţi chiar arginţii hărăziţi măritului Sultan. Or, toate cercetările de trebuinţă au fost în zadar ; n-a fost chip să se afle cam cine ar fi putut fi făptaşul, măcar că sfetnicul de taină al regelui făgădui o groază de bani, scutiri de dăjdii şi dezlegări de pedepse. Se porunci în taină ca, fără zarvă multă, să fie cercetate toate casele, nelăsînd pe nimeni să iasă din oraş, dar în van. Stăpînul meu îmi zise : „De-ai şti vreun meşteşug anume cu care să-l dai de gol pe făptaş, dezvăluindu-i numele, dar nu prin gura vreunui om, eu unul ţi-aş dărui pe dată libertatea şi, pe deasupra, mulţi bani". „Au nu se află altă cale pentru asta — zisei eu —, bunăoară o scrisoare, iscălită ori ba ?" „Tocmai de atare treabă mă feresc — zise stăpînul meu —, căci iscălită de va fi, o să-l omoare pe cel care ar fi scris-o şi ar înmîna-o, iar de-o fi fără iscălitură, întreg norodul va fi pus la cazne spre a se dovedi a cui e slova, căci orice ştire va ajunge întîi şi întîi în mîna hoţului, care nu e altul decît însuşi sfetnicul regelui. De se va întîmpla să-l pîrască vreun om liber, o să-l dea numaidecît pe mîna gîdelui, iar rob de-o fi, de bună seamă, o să pună să-l ardă de viu. Temeiurile pe care le am c-acesta-i adevărul sînt îndestulătoare, iar despre cîinoşenia lui de multă vreme am ştiinţă, căci megieşii mei se tem mai mult de sfetnicul Hazén decît de rege. Şi astfel, pe orice cale am încerca să-l dăm de gol, vom pricinui un rău cumplit. Or, fiind acesta cel mai mare vrăjmaş al meu, ba chiar al întregii cetăţi, nu voi să-l învinovăţesc chiar eu, dar nici să fii tu acela, căci mari năpaste ni s-ar trage dintr-aceasta." „Dacă aşa stau lucrurile, nu-ţi face griji — zisei eu —, c-am şi aflat chipul în care să te răzbun şi să-l descopăr pe făptaş fără ca nimeni să aibă a pătimi necaz. Îngăduie-mi, aşadar, să fac cum cred eu de cuviinţă."

Şi astfel, primind învoire de la dînsul, am luat un sturz din cei care ştiu să vorbească şi l-am închis într-o odaie, cu tot cu colivie, aşa fel ca să nu ajungă pînă la el glas de paseri care să-l tulbure. Am stat o zi şi-o noapte întreagă de l-am deprins să spună : „Cutare a furat banii ; cutare a furat banii". Atîta osteneală mi-am dat, iar el era aşa

de isteţ din fire, încît după cincisprezece zile, de cîte ori îl apuca foamea, se pornea să strige : „Cutare a furat banii". Şi uite-aşa, de cîte ori îl înteţea foamea ori setea, se slujea de vorbele ce-l învăţasem, căci îşi uitase de viersul lui firesc. Am mai aşteptat vreme de alte opt zile, pentru ca sturzul să se deprindă bine cu cele învăţate, iar eu să pot pune la cale toate cîte scornisem pentru a slobozi din temniţă pe cei mai bine de o sută de oameni bănuiţi pe nedrept de atare ticăloşie, dintre care mulţi erau robi spanioli, italieni şi de alte naţii. Într-o vineri, cînd regele urma să se ducă la geamie, văzînd eu că sturzul meu avea să fie mîntuitorul atîtor creştini închişi, i-am dat drumul, dăruindu-i libertatea, pentru ca el, la rîndul său, s-o dăruiască altora.

Zbură în vîrful minaretului dimpreună cu alţi mulţi sturzi şi, în vreme ce ceilalţi ţipau şi făceau larmă, el începu în mare grabă să spună : „Hazén a furat banii". Şi toată ziua, văzînd c-a dobîndit libertatea pe care atîta şi-o dorise, nu făcu altceva. Vestea despre sturzul de pe minaret ajunse pînă la urmă şi la urechile regelui. Se minună peste poate şi, cînd veni ceasul să meargă la geamie, cel dintîi lucru ce-i fu dat să audă fu cîntarea cea nouă a sturzului meu, care zicea întruna : „Hazén a furat banii, Hazén a furat banii". Îi intră în cap de îndată că, de vreme ce totul fusese săvîrşit în mare taină, trebuia să fie ceva adevărat în cele spuse de sturz, căci sînt un neam de oameni care cred în semne, drept care i se năzări că însuşi slăvitul Mahomed îi trimisese vreun duh din cei aflaţi în preajma sa spre a da pe faţă toată tărăşenia, ca să nu mai pătimească atîţia nevinovaţi. Dar cum nu voia să ia o hotărîre pripită, fără a se sfătui cu alţii şi a cerceta bine cele petrecute, chemă la sine niscaiva cititori în stele sau astrologi, care aveau ştire dinainte de toate cîte pusesem eu la cale, şi-i sili să-i spună ce gîndeau despre o întîmplare nemaiauzită ca aceea. Îşi dară dînşii cu părerea şi-atît de bine se potrivi cu cea a sturzului, încît porunci să-i fie adus pe dată dregătorul şi, după ce-l puse la cazne, fură aflaţi toţi banii. Regele îl prădă astfel pe prădător de pradă [1], răpindu-i totodată rangul şi chiar

[1] În original, *...privó al privado de su privanza.*

viața, spre marea bucurie a cetății, căci tare nu-l țineau la inimă megieșii, dar nu pentru că ar fi avut știință de ticăloșiile lui, căci pînă la această mîrșăvie nu-i cunoscuseră firea, ci pentru că socoteau că regele îi prigonea sfătuit fiind de dînsul. Așa se întîmplă totdeauna cu cei ce-au dobîndit un rang înalt, căci pizma ori îi nimicește, ori le terfelește bunul nume. Din care pricină dregătorii adevărați și drepți, îndată ce ajung la mărirea după care tînjesc, învrednicindu-se astfel de mila și dragostea regelui, stăpînul lor, se străduie să păstreze ce-au dobîndit făcînd bine republicii. În marile regate însă atare adevăr nu poate fi răspîndit cu ușurință atît timp cît nu au știință de el cei care sînt vrednici să-l judece cu dreptate ; numai aceștia îl pot face cunoscut, astfel ca nimeni să nu mai cuteze a osîndi pe cineva anume pentru pagubele ori neajunsurile care, fie din pricina păcatelor oamenilor, fie prin voia lui Dumnezeu, ascunsă înțelegerii noastre, se petrec în republică.

Un cărturar din vremurile noastre, vorbind despre treburile de stat și aducînd în sprijinul celor spuse de el scrieri de odinioară, socoate că principele nu trebuie să se lase în seama sfetnicului de taină, adică să nu se încreadă prea mult în el și să-i încredințeze gîndurile sale ascunse. Învățătură ce-i chiar împotriva firii, căci dacă orice om de rînd tînjește după un prieten la care să afle alinare împărtășindu-i păsurile, de ce ar fi un principe văduvit de o binefacere de care toți ceilalți se bucură în voie ? Un principe destoinic, drept și înțelept cuvine-se să țină-n preajma sa tot dregători fără prihană, iară de nu, să-i depărteze de la sine, altminteri îi vor întina bunul nume. Pe de altă parte însă, nu se cade ca hotărîrea principelui să fie privită bine, ca sfîntă și dreaptă, de-ntreaga obște, iar sfetnicul de taină să fie doar hulit. Socot că atari gînduri nu încap decît în cugetele cîrtitoare, ba chiar răuvoitoare. Așijderi socot că nu e bine să fie privit cu ochi răi cînd își sporește starea și avuția pe care ceilalți nu le pot dobîndi.

Să nu uităm că într-un regat atît de îmbelșugat precum e cel al Spaniei, firimiturile ce cad de la ospățul crăiesc sînt de ajuns, ba chiar și prisosesc, pentru propășirea unor neamuri de viță veche, dar și spre a le înălța pe altele

din tină, pînă la culmi nebănuite. Monarhii, craii şi principii cei mari sînt încă din născare supuşi obşteştii rînduieli a firii, iubind şi ei, ori urînd, ca toţi ceilalţi. Şi ei au nevoie de prieteni spre care să simtă o firească aplecare, după cum stă rînduit în zodia lor, căci, altminteri, nu vor avea nici o mulţumire dintr-o prietenie nepotrivită. Or, fiind mai presus decît ceilalţi, cum sînt, nu e cuminte lucru să îşi aleagă sfetnicul de taină după placul altora, ci după gustul lor, iar de vor face astfel, aşijderea va fi pe placul supuşilor, a căror bunăstare atîrnă de înţeleapta vrere a principelui, vrere căreia trebuie să ne supunem fără a cîrti, fără a mai osîndi pe unul sau pe altul, fără a judeca de-i bine ori e rău ce-au hotărît, fiind pravila după care se împarte dreptatea, e cîrmuită ţara, sînt răsplătiţi cei buni şi pedepsiţi cei răi. Or, de vreme ce sfetnicii de taină au doi îngeri păzitori [1], iar inima regelui e călăuzită de Cel-de-Sus, socot că, de bună seamă, vor binele obştesc şi pacea tuturor. Iar întîmplările pe care le rînduieşte soarta nu ţin de vrerea sfetnicului, ci de acea a doua cauză din ceruri, căreia cea mai presus de ea i-a încredinţat puterea asupra lumii. [2]

Mai vezi pe cîte unul, om de rînd, nechibzuit în toate, cum, de îndată ce acela pe care l-a cunoscut vreme de treizeci, patruzeci de ani ajunge — fie datorită harurilor sale, fie prin sîrguinţă sau pentru că aşa i-a fost norocul — sfetnicul regelui, întoarce, vorba ceea, foaia. Şi dacă înainte îi lăuda virtutea, blîndeţea, înţelepciunea şi mărinimia, mai apoi, tocmai cînd ar putea să-şi arate cu prisosinţă prietenia, pîngăreşte ceea ce altădată îndrăgea şi preacinstea. Iar de l-am întreba pe ce îşi întemeiază dispreţul, ori, mai degrabă, nestatornicia în prietenie, n-ar şti să răspundă decît că pizmuieşte binele aproapelui, fie din pricină că acesta nu-l împarte cu el, fie de necaz, fie din neghiobie şi rea-voinţă. Sfetnicii marilor monarhi nu-i pot ţine minte pe toţi cîţi au cunoscut la viaţa lor ;

[1] Afirmaţia ar putea fi interpretată în sensul că sfetnicii de taină, favoriţii regilor, au, pe lîngă îngerul păzitor hărăzit tuturor muritorilor, un altul în persoana suveranului (*cf.* S.G.G.).

[2] Aluzie la *primul mobil*, situat în a zecea sferă a lui Ptolomeu, care reprezintă a doua cauză a tuturor întîmplărilor (*cf.* S.G.G.).

e de-ajuns că-şi amintesc de cei care se străduie să nu fie daţi uitării. Iar cei de-un rang cu mine nu au de ce se plînge, căci binele lor trebuie să purceadă din rîvna pe care o arată, altminteri, tînguirea fără de pricină e o adevărată nelegiuire.

Sfetnicii sînt de două feluri : unii de obîrşie umilă, care datorită darurilor lor s-au învrednicit de bunăvoinţa principelui ; aceştia vor tot binele numai pentru ei. Alţii, care, fiind mari seniori şi îndrăgiţi de regele lor tocmai pentru că s-au născut din neam ales, doresc să împartă binele cu toţi. Dar şi unii şi ceilalţi trebuie să se poarte cu regele şi stăpînul lor întocmai ca iedera cu copacul de care se agaţă : deşi se sprijină de el, fără a-l părăsi vreodată, nicicînd nu-l împiedică să rodească. Tot astfel şi sfetnicii de viţă nobilă nu-l opresc niciodată pe principe de la faptele pe care are datoria, ca uns al lui Dumnezeu, să le împlinească. Luînd dară aminte la toate cele pomenite mai înainte, sînt încredinţat că regele nu se va putea înşela în alegerea sfetnicului său ; acesta însă ar putea să se înşele atunci cînd ar supune hotărîrii regelui alegerea dregătorilor, socotindu-i, pe nedrept, vrednici de atare slujbe, greşeală în care tot omul poate cădea. De vrea să-şi păstreze bunul nume şi cinstea nepătată, cuminte e să ia aminte bine şi să asculte de povaţa celor ce se pricep la atare treburi ; şi astfel, dacă alegerea nu s-ar dovedi nimerită, aşa cum şi-o doreşte, măcar să poată dovedi că n-a fost făcută la întîmplare, nici pe temeiul prieteniei ori din vreo toană. Dar întorcîndu-mă acum la vorba mea dintîi, socot că se înşală amarnic cei ce vor să-l lipsească pe principe de o atît de mare mulţumire cum este prietenia sfetnicului către care simte o mai mare aplecare ; căci toţi oamenii din lume au o ţintă spre care simt mai multă chemare şi care le aduce tihna şi alinarea.

ZĂBAVA A TREISPREZECEA

Se întîmplă cînd şi cînd să te mai abaţi de la ţinta cea de căpătîi, cum mi s-a întîmplat şi mie acum cu această paranteză, lăsîndu-mi de-o parte povestirea, spre a vorbi

de treburi despre care eu unul știu doar atît cît însăși natura ne învață. Întîmplîndu-se, așadară, spre norocul meu, să mi se izbîndească gîndul prin mijlocirea gureșului sturz, stăpînul își împlini făgada, după ce viceregele însuși și-o împlinise pe-a sa, minunîndu-se totodată de dibăcia și înțelepciunea de care turcitul dăduse dovadă în acea împrejurare izbăvind astfel atîta amar de oameni întemnițați ; căci de n-ar fi apucat-o pe acea cale și nu s-ar fi arătat chibzuit, el cel dintîi ar fi pierit, iar dimpreună cu dînsul, mulți din cei întemnițați fără de nici o vină.

Stăpînul mă dezrobi de bunăvoie, măcar că împotriva celeia a fiică-si, pe care o simțeam tare ispitită să îmbrățișeze credința cea adevărată, ca și pe frate, de altminteri, căruia eu îi propovăduisem același adevăr. Părintele lor nu arăta c-ar fi priceput ceva, dar, pesemne că bănuia și, deși tăcea, nu-ncape îndoială că și el o dorea din inimă. Feciorul se numea Mustafa, iar soră-sa Alima, dar, după ce am prins a o lumina în legea creștinească, nu-și mai spunea decît Maria. Mi s-a ivit prilejul să-i vorbesc în taină, spre marea-mi bucurie, dar nu despre lucruri desfrînate, căci niciodată n-am nutrit vreun gînd mișel prin care dînsa să aibă a pătimi rușine. În cele de pe urmă, am încredințat-o că, odată ajuns în Spania, aveam să o vestesc de starea mea, dîndu-i de știre totodată de ce s-ar fi cuvenit să facă spre a ajunge, cum își dorea, creștină. Și tulburată mai degrabă de-acest gînd decît de dragostea pe care mi-o purta, vărsă lacrimi pline de cucernicie. Or, cum era cea din urmă dată cînd o întîlneam singură, mă despărții de făptura-i, știind că n-aveam să-i mai pot vorbi, iar ea, în multe rînduri sărutînd rozariul dat de mine, îmi zise că voia să-l păstreze pentru totdeauna. La rîndul său, stăpînul îmi grăi plin de blîndețe : „Iubite Obregón, nu pot să-mi calc făgăduiala ce ți-am dat, căci te-ai arătat vrednic de ea, dar și din pricina îndatoririlor ce le am fiind, cum sînt, spaniol de seminția mea și ca unul ce-am cunoscut taina botezului, pe care o păstrez în adîncul inimii" — și zicînd acestea privi în jurul său cu teamă să vadă de-l auzea oarecine. „Nici unul baremi din cîți vezi în tot Algerul — de mauri vorbesc — nu ți-ar păstra credință și nu și-ar împlini făgada, nici mulțumiri nu ți-ar aduce de binele ce le-ai făcut. Iar dacă regele Algerului

m-a răsplătit, ţinîndu-şi astfel cuvîntul dat celui ce i-ar fi dibuit pe furi, e pentru că se trage din creştini, pentru care adevărul şi cuvîntul dat sînt lucru sfînt. Căci, altfel, neamul ăsta de varvari socoate că a-ţi ţine făgăduiala e lucru vrednic de neguţători şi nu de nobili cavaleri. Acum, şi de te dezrobesc, să ştii c-o fac împotriva vrerii mele, pentru că, la urma urmei, cu tine aici aveam şi eu la cine să-mi descarc sufletul. Dar, întrucît nu-i cu putinţă altminteri, iar tu nu te simţi îndemnat să rămîi în Alger, cum plănuisem eu, voiesc să te însoţesc pînă în Spania cu galerele, spre a te lăsa să-ţi vezi slobod de credinţa ta. Acum e vremea cînd o pornesc cu toţi pe mare după pradă. Eu însă va trebui să mă despart de ceilalţi, spre a te lăsa pe o insulă din preajma ţărmului Spaniei, mai înspre asfinţit necutezînd să trec, căci tare mă duşmănesc creştinii de pe-acele ţărmuri pentru multele răutăţi şi pagube pe care le-au suferit de la mine. Şi dacă galera pe care te aflai n-ar fi avut noroc de vînt prielnic, toţi cei aflaţi pe ea ar fi nimerit încoace."

Stăpînul se grăbi să-şi înceapă călătoria, luînd cu sine cîţiva turci foarte viteji, deprinşi cu tîlhăriile pe mare. Şi aşteptînd el vînt prielnic, îşi îndreptă galerele spre insulele Baleare, lăsînd pe ţărm şi soaţă şi copilă cu ochii scăldaţi în lacrimi, una chemîndu-l într-ajutor pe profetul Mahomed, iar cealaltă, mai nemîngîiată încă, rugîndu-se fierbinte Preacuratei, căci, neaflîndu-se prin preajmă cine s-audă şi s-o dojenească, spunea şi ea întocmai ce simţea.

Eu stam cu ochii-ntorşi înspre cetate, rugîndu-mă Celui-de-Sus s-ajung să mă mai pot întoarce acolo, după ce creştinii ar fi cucerit-o, căci, cum lăsam într-însa ce-aveam mai bun în mine, plecam, deşi slobod, îndurerat să las în voia sorţii, printre acei mişei, un giuvaer de preţ care s-ar fi putut răscumpăra cu sîngele inimii, dorindu-şi să se învrednicească de cel al lui Cristos. Şi deşi ştiam că o lăsasem mulţumită şi încrezătoare în dragostea ce i-o purtam, tare mai eram frămîntat de gîndul că mă dovedisem crud şi nerecunoscător, lăsînd un suflet de creştin printre păgîni. Dar nu ştiu ce încredere mă întărea în gîndul că aveam s-o mai revăd, ba chiar creştinată.

Pe drum avurăm parte de vînt prielnic. Stăpînul meu, care mă tot vedea întorcînd obrazul spre cetate, îmi spu-

nea : „Iubite Obregón, de nu mă-nşel, stai şi priveşti Algerul, blestemîndu-l în gînd din pricină că beciurile lui gem de creştini robiţi, drept pentru care îţi spui pesemne că-i chiar un cuib de hoţi. Dar află de la mine că nu e răul cel mai mare săvîrşit de oameni, căci, la urma urmei, corsarii nu sînt nici ei scutiţi de primejdii : de cîte ori nu pleacă, vorba ceea, după lînă ca să nu se mai întoarcă nici tunşi măcar. [1] Mai greu e păcatul celor care, văzîndu-se bine primiţi în cetatea noastră, s-au îndemnat de bună voie a se bejeni şi-a trece-ncoace dinspre toate marginile Africii, fie spre a lupta cu archebuza, fie din nevoia de a fi slobozi, fie din pricina vieţii trudnice, ori pentru că-s becisnici şi se iau cu uşurinţă după alţii. Ce lucru jalnic să vezi cetatea plină de creştini sosiţi din toate colţurile lumii ! Şi chiar de umblu tîlhărind pe mare spre folosul meu, mi se frînge inima la gîndul că cei ce s-au învrednicit de taina botezului se ticăloşesc." „Stăpîne — i-am zis eu atunci —, nu e întîia dată că te văd cuprins de-atare simţăminte, ca om cu inimă cucernică şi de neam nobil ce eşti. Cu toate astea, nu-ţi schimbi credinţa şi nici vreun semn nu dai c-ai vrea să te întorci la legea creştinească a Sfîntului Apostol Petru, pe care-au mărturisit-o strămoşii Înălţimii-tale."

„Nu voi a-ţi spune — răspunse dînsul — că de la atare faptă mă opreşte iubirea de avere, mîndria de-a fi liber, puterea ce-ar putea-o avea asupră-mi nevasta şi copiii ori multele fărădelegi ce-am săvîrşit în ţara mea de baştină. Atîta doar te-ntreb : văzutu-m-ai vreodată dornic să aflu cam ce învăţătură le dădeai copiilor mei ? De-aici vei putea cunoaşte ce fel e credinţa pe care-o port în suflet. Şi află că dintre toţi turciţii cîţi ai văzut — bărbaţi puternici, îndestulaţi în robi şi-n avuţii —, nu-i unul care să nu-nţeleagă cît de mult greşeşte. Măcar că libertatea de care se bucură, onorurile ori averile, mai presus decît ale celorlalţi turci şi mauri, îi ţin legaţi pe loc, făcînd din ei stăpîni atotputernici, cu toţii ştiu prea bine care-i adevărul. Şi ca să-ţi dovedesc că am dreptate, acum, că s-a mai

[1] Aluzie la proverbul *ir por lana y volver trasquilado* „a se duce după lînă şi a se întoarce tuns", „a se întoarce cu coada între picioare".

domolit arşiţa, voiesc a-ţi povesti ce s-a întîmplat, nu multă vreme-n urmă, în cetatea noastră.

Trăieşte la Alger un turc din cale-afară de avut, bogat în robi, vrednic corăbier şi la fel de iscusit şi pe uscat, pe numele lui Mami Reys, bărbat plăcut şi chipeş, mărinimos şi, ca atare, îndrăgit de toţi. Umblînd dar după pradă şi prigonind corăbiile creştine prin preajma ţărmului Valenciei, se nimeri să rătăcească pe mare cîteva zile bune fără folos şi să rămînă fără de merinde. Siliţi de nevoie, traseră la ţărm şi coborîră pe uscat, pîndiţi de mari primejdii. Văzînd ei că străjerii de pe coastă dăduseră semn de primejdie cu torţele aprinse, se înturnară la corabie, mai slobozind chiar cîteva ghiulele împotriva oştenilor ce se adunaseră să-i prindă. În graba care-i cuprinsese, îl uitară pe ţărm chiar pe stăpînul galerei, dimpreună cu un vrednic şi viteaz oştean, prieten de-al său. Socotindu-se de-acum pierduţi, intrară într-o moară, unde aflară doar o copilă neasemuit de frumoasă, care, de speriată ce era, nu fusese în stare să fugă cu ceilalţi. O ameninţară, ca să nu strige după ajutor, şi, cînd se potoli cu totul zarva bătăliei pe ţărm, făcură spre galere semnul cuvenit. Îndată ce-l zăriră, corăbierii aşteptară să se lase întunericul şi se porniră-n grabă s-ajungă iar la moară, pînă a nu se întoarce oştenii acolo. Îl luară, aşadar, pe căpitan şi pe soţul lui, dimpreună cu roaba, şi-i duseră pe corabie. Frumuseţea ei era întocmai cum am spus şi, pe drept cuvînt, un astfel de odor de preţ, cu un chip aşa de minunat şi cu un boi mlădiu ca acela, nu se mai văzuse nicicînd prin Alger. Stăpînul galerelor chiar spunea că prada ce-o aflase la moară preţuia mai mult decît tot ce-ar fi putut jefui trecînd prin foc şi sabie Valencia întreagă. Ea, biata, de jalea ce-o rodea, vărsa şiroaie de lacrimi, în vreme ce el îi tot spunea să fie mulţumită de soarta-i bună, căci avea s-ajungă stăpîna avuţiei lui şi-a alteia mai mari şi mai de seamă, iar nu o biată roabă, cum gîndea. Ci frumuseţea şi gingăşia chipului, blîndeţea firii ei erau atît de neasemuite, încît se poate spune că-n bezna nopţii a luminat galera toată, drept care toţi i se plecară şi i se închinară ca unei dumnezeiri, nevenindu-le a crede că Valencia a putut zămisli atîta slăvită frumuseţe. Cîtă vreme ţinu drumul pe mare, stăpînul corăbiei se străduí

să o mîngîie şi să o aline, căci turcul acesta de care îţi vorbesc ştie cîteva vorbe spaniole, iar, pe deasupra, e bărbat bine făcut şi tare norocos în tot ce făptuieşte, îndestulat în giuvaeruri, în bani şi în moşii, şi preţuit de toţi regii din Alger.

Dar ca să nu mă mai lungesc cu vorba, află că nu coborî cu fata în oraş, ci-şi trase corabia în dreptul unei moşii, unde se aflau podgorii şi grădini desfătătoare. Copila, ca una ce se văzuse preacinstită de robii şi de soţii turcului, se mai îmbună pasămite, uitîndu-şi de mîhniciunea pricinuită de robie. Cu vremea, ajunse de-şi îndrăgi stăpînul, ba chiar se mărită cu el, lepădîndu-se de credinţa cea adevărată pentru cea a bărbatului ei, cu care trăi în deplină mulţumire vreme de şase, şapte ani, îndrăgită de toţi, slujită de robi, răsfăţată, împodobită cu giuvaeruri şi perle de preţ, uitîndu-şi cu desăvîrşire că odinioară fusese creştină. De dragul ei, pe fiecare zi în cetate se puneau la cale tot soiul de turniruri strălucite şi nemaivăzute pîn-atunci, căci firea îi era aidoma cu chipul, iar acesta le întrecea în frumuseţe pe toate cele din Alger. Şi dacă turcul n-ar fi luat-o drept soaţă legiuită, de bună seamă că i-ar fi fost răpită spre a fi trimisă slăvitului Sultan.

În vreme ce toţi o îndrăgeau şi i se închinau ca unui idol, căci voia ei era legea după care îşi rînduiau acolo traiul, se nimeri ca unui rob, de felul lui din Menorca, bărbat de neam care, ca toţi ceilalţi, avea prilejul să-i vorbească, să îi sosească banii de răscumpărare. Drept aceea, omul nostru se duse să-şi ia rămas bun de la doamnă, care îl întrebă în ce loc anume avea de gînd să vieţuiască acum, cînd era slobod. Şi după ce-i răspunse, îi porunci s-aştepte de la ea o veste. El, care nu era prost, îi pricepu pe dată gîndul şi, după ce ajunse în Menorca, nu îşi uită făgăduiala, aşteptînd o vreme, pînă ce dînsa află prilejul potrivit să îi trimită un răvaş în care-i poruncea să se înfăţişeze în miez de noapte, la un soroc anume, pe o corabie cu pînze, bine pregătită, chiar la moşia soţului ei. Şi cum sosise vremea cînd corsarii din Alger pleacă după pradă, bărbatul ei îşi armă niscaiva galere, încărcînd pe ele trei sute de robi de-ai săi, bărbaţi viteji şi de ispravă, îmbrăcaţi în straie spaniole, şi o porni pe mare spre a-şi

încerca norocul, șfichiuind valurile cu mare rîvnă, în vreme ce nevasta îl privea și-i trimitea sărutări din foișorul casei. Era o vreme tare călduroasă, iar sorocul statornicit în răvaș se apropia. Doamna, prefăcîndu-se mîhnită foarte de lipsa soțului și istovită de zăduf, le spuse robilor și oamenilor ei de casă că poftea să plece, ca să-și mai aline dorul, la moșie, drept care luă cu sine, ca pentru o ședere mai îndelungată, niscaiva sipete înțesate cu rochii, bani și giuvaeruri, dimpreună cu tot aurul și argintul ce se afla prin casă. Rămase acolo cîteva zile, petrecînd în chip plăcut cu robii și femeile sale, care prinseră a o îndrăgi cu și mai mare strășnicie. Veni și noaptea cu pricina, fără ca ea să-și fi mărturisit cuiva gîndul ascuns ; și cu atîta înțelepciune se purtă, că nimănui nu i-ar fi dat prin minte ce plan anume ticluise. Se așeză dară la fereastră și așteptă, fără să pună geană peste geană, pînă la miezul nopții, cînd zări o mogîldeață ce venea dinspre mare. Făcu semnul statornicit în răvaș și, grăbindu-se s-ajungă lîngă ea, hidalgul spuse : «Haidem degrabă, doamnă ! Corabia ne-așteaptă.» Ea, cum era vitează, își adună în pripă robii și le grăi : «Frați și prieteni ai mei, cumpărați cu sîngele lui Isus, iată ce-am hotărît : cei ce voiesc să viețuiască slobod, în legea creștinească, să mă urmeze în Spania». Răspunse pentru toți un oștean destoinic, aflat în robie, din Málaga de fel : «Doamnă, cu toții dimpreună sîntem gata să-ți ascultăm porunca. Dar ia aminte bine la primejdia în care te arunci atît Luminăția-ta, dar și pe noi, căci, iată, străjile au și prins de veste și-n zori, cînd s-o lumina de ziuă, au să împînzească marea cu galere, spre a ne hăitui.» La care ea răspunse : «Cel ce mi-a sădit în suflet atare gînd mă va călăuzi și mă va ocroti. Iară de nu, mai bine voi s-ajung hrană spurcatelor dihănii din afundurile mării, dar să mor creștină, decît să fiu regină în Alger, călcîndu-mi astfel legea strămoșească.» Și, slujind de viteaz căpitan, preafrumoasa femeie își îmbărbătă cu atîta înflăcărare robii, încît într-o clipită urcară pe corabie sipetele și bogățiile, lăsînd în urmă leșurile unei arăpoaice și ale doi hadîmbei, care se apucaseră să răcnească după ajutor. Robii — care erau de-acum slobozi —, dimpreună cu corăbierii, toți oameni destoinici și viteji, se îndemnară

atît de strașnic unii pe alții, încît corabia zbura pe apă împinsă de vîsle, dar și de vîntul ce le venise într-ajutor.

Cît ce se-ntinse vestea în Alger, fură trimise pe urma lor vreo patruzeci, cincizeci de galere cu cîte un om de strajă pe catarg. Or, toți socoteau c-aveau să dea curînd peste fugari. Se vede treaba însă că Dumnezeu îi călăuzi ori, poate, ascunse corăbioara de ochii celor care-i prigoneau, căci, deși prin preajma insulelor se afla și Mami Reys, soțul doamnei, nici unii, nici alții nu dădură peste corăbioară. În zori, fugarii se treziră dintr-o dată între cele două galere ale bărbatului ei, care, avînd de gînd să coboare pe uscat, își purta oamenii înveșmîntați în straie spaniole. Doamna noastră, înțeleaptă cum era, porunci în graba mare ca toți cei aflați pe punte, dimpreună cu robii, să se îmbrace turcește, ca să se poată preface a fugi, chipurile, de spanioli. Făcură întocmai, iar Mami Reys tare se mai bucură, zicînd : «Nu mai încape îndoială, trecem drept niscaiva spanioli de vreme ce turcii de pe corăbioara aceea ne ocolesc». Se veseliră foarte cu toții văzînd cum se depărtau în grabă cei de pe corăbioară, care, cu-atare vicleșug, au izbutit să scape și să ajungă teferi în Spania, unde femeia mai viețuiește încă, ducînd un trai ferice și făcînd mari milostenii din avuția bărbatului ei. Or, în Alger a mai fost o altă întîmplare cam de același fel, dar mai sîngeroasă și cu mai puține peripeții. Acuma știi la ce ți-am povestit atare fapte, petrecute nu de mult. Și sînt încredințat că, printre cei botezați, nu-i unul baremi care să nu poarte întipărită în suflet credința lui dintîi. Femeia aceasta însă a dovedit că are-n piept o inimă de bărbat, plină de dîrzenie și de credință."

„Nu mă minunez — i-am spus — că doamna de care mi-ai vorbit a dovedit atîta cutezanță, doar e în firea femeilor să înfăptuiască întocmai tot ce-și pun în minte ; nici că a întrecut în vitejie pe bărbați sau că a găsit prilejul să-și pună-n faptă gîndul, căci toate-s cu putință în firească lor alcătuire. Ceea ce mă miră însă e că a fost în stare să păstreze atîta vreme taina, știut fiind că femeilor le e cu mult mai anevoie să țină un gînd ascuns decît să se păstreze-n neprihană. Nu-i una baremi să nu aibă o prietenă căreia să-i poată încredința toate cîte-au fost,

sînt ori vor fi pe lume. Cît despre celelalte fapte ale ei, nu cred că le-a împlinit prea greu ; a fost nevoie doar să-şi bage-n cap că trebuia cu orice preţ să le săvîrşească şi cu asta, gata. Deşi pot spune că s-a arătat nechibzuită într-o împrejurare atît de crîncenă şi primejdioasă ca aceasta, cînd îi avea de înfruntat pe bărbatul ei, corsarii şi întreg Algerul, talazurile şi furtunile Mării Mediterane, dihăniile din adîncuri, nicicînd ştiute sau văzute în apă ori în afara ei. Dar nici măcar toate la un loc n-au însemnat o ispravă atît de mare ca aceea de a nu-şi fi împărtăşit nimănui gîndul ei de căpetenie."

„Toate cîte-mi spui — zise stăpînul meu — sînt cum nu se poate mai adevărate. Un singur lucru mă nedumereşte : cum se face că, fecioară fiind, n-a avut curaj să fugă dimpreună cu ceilalţi de la moară, dar l-a avut mai apoi spre a săvîrşi o faptă vitejească ?"

„Răspunsul e uşor de dat : pe cînd această doamnă era fecioară, din pricina răcelii fireşti de care, îndeobşte, toate pătimesc, i-au îngheţat mădularele şi vinele în trup de teamă, astfel încît n-a mai putut să fugă şi nici măcar să se urnească din loc ; dar după măritiş, găsind ea ocrotire în căldura bărbatului, i s-a îndreptat alcătuirea şi a dobîndit putere spre a săvîrşi o faptă atît de anevoioasă. Dintre toate femeile de demult despre care avem ştiinţă, nici una baremi nu era fecioară şi nici măcar nu este cu putinţă să îţi închipui un lucru ca acesta."

„Dar nu se spune oare despre amazoane — mă întrebă turcitul — că au fost fecioare ?"

„Stăpîne, nu. Pe cînd erau copile nu luptau în bătălii, dar nici nu huzureau ; îşi încercau puterile nu la tors de lînă ori într-alte îndeletniciri din astea muiereşti, ci la vînătoare de fiare sălbatice, călărind, mînuind lancea, arcul şi săgeata. Iar pentru a-şi spori puterea şi-a se face mai vînjoase, se hrăneau cu broaşte ţestoase şi şopîrle. Cînd ajungeau la vîrsta potrivită, se împreunau cu bărbaţii de prin ţinuturile vecine, iar dacă din legătura asta se năştea copil de parte bărbătească, fie că-l ucideau pe loc, fie că-l schilodeau, aşa fel încît să nu mai poată fi bărbat. Dacă năşteau o fată, ca să nu o împiedice la trasul cu arcul, îi tăiau sînul drept, că asta înseamnă amazoane,

id est sine ubere [1], fără ţîţă. Dar nici una din ele n-a fost în stare să săvîrşească singură o faptă atît de vitejească precum această valenciană."

ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA

Cum robii şi corăbierii moţăiau pe punte, am avut răgaz să stau şi să tăinuiesc cu stăpînul meu despre acest subiect şi despre altele, biruindu-ne într-acest chip somnul. Ne odihnirăm o vreme şi după vreo două ceasuri zărirăm în depărtare insulele Baleare : Mallorca, Menorca, Ibiza şi alte cîteva ostroave mai mărunte ; dar nu ne-am apropiat de Mallorca, ştiind ce straşnic e păzită în murgul serii. Aşteptarăm noi pînă ce prinse a se îngîna ziua cu noaptea şi-i dădurăm zor, căci, pentru a ajunge la ele, deşi păreau aproape, aveam de trudit din greu la rame. Traserăm, aşadar, la ţărmul insulei Mallorca, gîndind că e mai bine, dar pentru el se dovedi a fi mai rău, fiindcă un străjer de pe o stîncă ne zări şi dădu numaidecît de ştire galerelor din Genova, care umblau de mult să-l prindă pe stăpînul meu. Şi deşi noaptea nu era departe, prinseră a vîsli cu mare îndîrjire către noi. Stăpînul meu, socotindu-se de-acum pierdut, trecu pe cealaltă galeră, luînd cu sine oamenii cei mai destoinici aflaţi pe amîndouă, iar pe mine mă lăsă cu cîţiva corăbieri, încredinţat fiind că, vorbind eu spaniola, aş fi putut să dau un răspuns potrivit şi să scap în felul acesta corabia. Am rămas, aşadar, să slujesc drept pradă genovezilor, ca să poată războ el mai departe.

Şi se întîmplă întocmai precum chibzuise, căci, ca om şiret şi bun cunoscător al ţărmului, nu se avîntă în larg, ci o porni spre insulă, drept care, cum se înserase, se strecură din cot în cot şi, cînd se întunecă de-a binelea, ieşi în larg şi izbuti să scape. Avînd oameni puţini la vîsle şi, pe deasupra, dintre cei mai ticăloşi, corabia pe care mă aflam eu rămăsese mult în urmă, şi ca atare genovezii sloboziră o salvă de tun ca semn să ne predăm. Ne oprirăm şi, cînd

[1] „Adică fără sîn" (lat.). Cuvîntul *amazoană* provine din grecescul ἀμαζών.

ajunseră aproape, îmi luai inima în dinți și grăii răspi în spaniolă : „Ne dăm prinși !“ „Taman pe tine te căutăm“ — dădură glas cei de pe galeră, aruncîndu-mi ocări și suduindu-mă cu vorbe spurcate, căci, cum corabia era aceea cu care avea obicei să meargă stăpînul meu, iar eu vorbisem în spaniolă, își făceau socoteala, și pe drept cuvînt, că puseseră mîna chiar pe turcit. Toți cei aflați pe corabie fură aruncați la vîsle, iară pe mine, gîndind c-au dat peste cel căutat, mă legară fedeleș ca să mă ducă la Genova și să-mi dea, drept pildă, grea osîndă. Căpitanul galerei care mergea în frunte îmi spunea : *„Qualte volte habete scampato la vita, can renegato, adeso non scamparete, se non impiccato !“* [1] „Înălțimea-ta — îi răspunsei —, eu nu sînt turcitul, precum socotești, ci un biet rob de-al său.“ Și fiindcă îndrăznisem să mă apăr, se abătură asupră-mi atîtea ciomege, încît mă văzui silit să spun : „Zice-se că Genova e durată pe un munte pleșuv, unde nu poți afla nici un băț măcar, dar văd că pentru mine s-au găsit destule“. Doi cîntăreți spanioli aflați pe puntea galerei — dintre care pe unul îl cunoșteam eu bine — făcură mare haz de răspunsul meu, dar și mai mult se minunară de răbdarea cu care înduram năpasta.

M-am ghemuit într-un ungher, cu mîinile legate, mulțumindu-i lui Dumnezeu pentru că-n atîtea rînduri mă vedeam pălit de năpaste, căci clipele de restriște ne aduc în minte doar milosîrdia Celui-de-Sus, nu și păcatele noastre, de parcă ne-am învrednici de ea. Și dacă am sta să luăm aminte cu cît e mai mare decît necazurile pe care Dumnezeu ni le trimite, ne-am mîngîia și nu ne-am mai tîngui de uneltele de care se folosește spre a ne osîndi. Atît de ascunse sînt căile Domnului, încît stăm și ne întrebăm cum de s-a abătut asupră-ne urgia, dar nu din ce pricină. Și-atît de milostiv se arată în pedeapsa pe care ne-o hărăzește, încît nu voiește să ne rușineze pentru ce meritățm, ci doar să ne dea prilejul să ne învrednicim de harul lui pentru ceea ce pătimim și să răbdăm pentru ce n-am păcătuit. Și ne osîndește pentru ceea ce n-am făptuit, întru răscumpărarea păcatelor săvîrșite. Cu toate acestea, nu pregetăm să aruncăm vina pe cei prin a căror

[1] „De multe ori ai scăpat cu viață, cîine de turcit, acum n-ai să scapi decît spînzurat !“ (ital.).

mijlocire se abate asupra noastră dreapta pedeapsă a lui Dumnezeu, care, punînd atîta preţ pe cinstea noastră, de multe ori nu vrea să ne osîndească pentru păcatele care ne spurcă sufletul, ca să nu ne pierdem nădejdea şi să nu-l socotim drept crud călău.

Îmi vin acum în minte restriştile care m-au urmărit din fragedă pruncie, dar nu-mi amintesc de păcatele tinereţii mele. Îmi vine în minte cît bine am făcut la viaţa mea şi cît am pătimit din pricina asta, căci Dumnezeu se slujeşte de-asemenea unelte spre a ne ruşina şi a ne pedepsi pentru păcatele cele de voie şi cele fără de voie. Acum stau legat fedeleş, trecînd drept turcit, înşelat şi pe nedrept făcut de ocară de un om viclean şi împielităt, nespovedit şi osîndit la chinurile iadului, dar dacă privesc în urmă, văd că merit această pedeapsă din mîna lui Dumnezeu, ba chiar şi altele mai mari. Într-acestea, se apropie de mine vătaful robilor de pe galeră şi, plesnindu-mă cu biciul peste grumaz, zise : „Ce tot mormăie cîinele ăsta printre dinţi ?“ Mi-am ţinut gura, ca să nu se abată iarăşi harapnicul asupra mea. Împins de milă, domnul Marcelo Doria [1], care era amiral pe acele galere, îi spuse că, pînă a se cerceta cine eram cu adevărat, să nu se poarte rău cu mine. Văzînd eu deschisă poarta milei, îi zisei : „Luminăţia-ta, în genunchi te rog, milostiveşte-te şi îngăduie-mi să mă apăr, căci tuturora le este, în chip firesc, îngăduit s-o facă. Şi sînt încredinţat că, de îndată ce vei afla cine sînt, nu numai că nu voi mai avea de pătimit în mîinile unui nobil atît de strălucit, dar nădăjduiesc că mă vei cinsti mai mult decît merit. La Genova şi chiar pe această galeră sînt destui martori care m-au cunoscut la curtea Regelui Catolic, în vreme ce turcitul pe care-l căutaţi tîlhărea pe ţărmurile Spaniei ; iar unul dintre ei va fi chiar seniorul Julio Espinola [2], cel care e ambasador“. Pe dată porunci să fiu dezlegat şi mă întrebă tot ce dorea să afle despre turcit. Eu îi povestii atunci de ce şiretlic se folosise ca să scape, spălîndu-mi astfel ocara ce-ndu-

[1] Amiral genovez din ilustra familie Doria, care s-a distins îndeosebi prin lupta dusă pe mare împotriva maurilor din Alger (*cf.* S.G.G.).

[2] Giuglio Spinola, ambasador al Republicii Genova la Curtea Spaniei (*cf.* S.G.G.).

rasem, iar el îi dojeni aspru pe cei care nu-l urmăriseră mai departe. M-am întors în colţişorul meu, de data asta cu mîinile slobode, şi m-am ghemuit pe vine, acoperindu-mi obrazul cu mîinile, ca să nu mă poată recunoaşte cîntăreţul, cugetînd la o mulţime de lucruri.

Plutind de-acum spre Genova — căci în Alger se lăţise vestea despre galerele genoveze ce umblau pe mare —, ajunserăm în golful León pe o vreme furtunoasă şi, după ce-l străbăturăm de la un cap la altul, amiralul porunci cîntăreţilor să-şi înstruneze chitarele. Dintru început cîntară nişte versuri de-ale mele, al căror refren era :

Norocu-i îndoielnic, statornică restriştea.

Tenorul, Francisco de la Peña după nume, ne desfătă cu trilurile-i măiestrite, căci melodia cu sonuri grave îi lăsa răgazul să le facă, iar mie să suspin la fiecare pauză. Cîntară toate strofele şi cînd intonară iarăşi refrenul :

Norocu-i îndoielnic, statornică restriştea,

eu nu mă mai putui stăpîni, rostind, fără să-mi dau seama, cu glas tare : „Tot mă mai prigoneşte a mea soartă haină". El Peña, care nu mă recunoscuse pînă atunci din pricină că eram schimbat la faţă şi la strai, dar şi pentru că avea vederea slabă, mă privi lung, apoi, fără să scoată o vorbă, cu ochii în lacrimi, mă îmbrăţişă şi, întorcîndu-se spre amiral, îi spuse : „Luminăţia-ta, cine crezi că se află pe corabie ?" „Cine ?" — întrebă comandantul. „Chiar cel care a ticluit versurile şi cîntarea pe care Luminăţia-ta le-ai auzit." „Ce spui ? Cheamă-l degrabă încoace !"

M-am apropiat, copleşit de ruşine, dar mai plin întrucîtva de curaj. Amiralul mă întrebă : „Care ţi-e numele ?" „Marcos de Obregón" — am răspuns eu. El Peña, care, de cînd îl ştiu, a îndrăgit adevărul şi virtutea, se apropie de dînsul, zicîndu-i : „Adevăratul lui nume e acesta — şi i-l mărturisi —, dar, ruşinîndu-se, pesemne, de starea-n care se găseşte, vrea să şi-l ascundă". Se minună amiralul să-l vadă în strai umil şi ponosit, lovit de grea năpastă şi, pe deasupra, fără de vină, pe un bărbat

de care auzise atîtea. Mă întrebă cum de se întîmplaseră toate, iar eu îi povestii restriştile pe care le îndurasem de cînd galera ducelui de Medina se oprise pe insula Cabrera. Se arătă îndurător şi milostiv cu mine, dăruindu-mă cu straiele de care aveam mare trebuinţă. Ajungînd la Genova, m-am dus să-l văd pe Julio Espinola, ambasadorul de-a cărui prietenie mă bucurasem la Curtea Spaniei. Şi dimpreună cu Marcelo Doria, care se încredinţă astfel de adevărul spuselor mele, îmi făcu cinstea să-mi dăruiască bani şi un cal pentru a putea pleca la Milano. Dar, înainte de a o porni la drum, am vrut să văd în voie acea cetate îmbelşugată în bogăţie şi-n ani, în care vieţuiesc bărbaţi de viţă veche, scoborîtori din spiţa marilor împăraţi şi din cea mai strălucită nobilime a Italiei, cum sînt, de pildă, neamurile Doria, Espinola ori Adorno. O ramură a acestora din urmă, înrudită cu mari cavaleri spanioli şi care a fost cinstită cu ordinul de Calatrava şi cu multe altele, trăieşte în Jerez de la Frontera ; din ea se trage, bunăoară, don Agustín Adorno, cavaler pe cît de virtuos, pe atît de nobil. Şi cum n-aveam de gînd să mă opresc acolo, m-am pregătit să îmi urmez călătoria la Milano, oraş spre care mă pornisem încă de cînd plecasem din Spania.

A treia istorisire a vieții scutierului Marcos de Obregón

Eu unul, care din captiv, rob și batjocorit mă văzusem dintr-o dată cu bani și îmbrăcat în straie chipeșe, ardeam de nerăbdare s-ajung mai repede la prietenii mei, ca să mă vadă slobod și să le povestesc cum mă prigonise, milostivindu-se apoi de mine, soarta. Așa se face că, după ce-am privit în voie măreața frumusețe a acelei cetăți și m-am odihnit după chinul mare ce îndurasem, am încălecat pe cal, mi-am tocmit un *vitorino* [1], cum li se spune prin părțile acelea rîndașilor, și, luînd calea Milanului, am pornit să urc munții din preajma Genovei, la fel de povîrniți și înalți ca și cei din Ronda. Trecurăm de San Pedro de Arenas și, cînd să se înnopteze, se abătu peste noi un puhoi repede de ploaie cu grindină, astfel că, pînă la urmă, rătăcirăm drumul, tocmai prin coclaurile acelea, unde la tot pasul ne-am fi putut prăvăli prin văgăunile adînci, în pîraiele cu undele umflate de potop, ce se rostogoleau repezi spre marea tălăzuindă. Jur-împrejur nu se zărea nici o lumină ; ne mai călăuzeam după licărul din ochii calului, dobitoc cum nu se poate mai nepotrivit pentru drumeție, dar, ce să-i faci, acesta-i obiceiul prin Italia. Și cum nu prea avea chef de mers, se proptea de fiecare copac ce i se ivea în cale ori se năpustea, la întîmplare, pe unde i se năzărea. Pînă la urmă am descălecat și, ajungînd noi lîngă un pîlc de copaci cu ramuri dese și trunchiuri groase, ne adăpostirăm sub ei, cu gînd să așteptăm să contenească vijelia ori să zărim vreun licăr de lumină care să ne călăuzească spre un adăpost. De buimăcit ce era, argatul, care cunoștea bine ținutul, își pierduse, bietul, ținerea de minte, iar eu, nădejdea de-a ne mai putea urni de-acolo pînă-n zori. Eram

[1] *Vettorino* (ital.).

uzi leoarcă, iar apa şiroia pe noi mai rău ca pe pielea tăbăcită, dar nu fu chip să ne bucurăm de adăpostul pe care ni-l aflasem sub copacii cei stufoşi, pentru că de pe ei curgea mai multă apă decît de pe noi, atîta era vremea de haină.

În vreme ce stăteam amărîţi, ca vai de noi, neştiind ce să mai facem, de undeva, de-aproape, răzbi un glas care spunea : „*Guarda la vita*“ [1]. Cum nu venea de departe, îmi aruncai privirea printre copaci şi zării dincolo de ei trei case cu ferestrele luminate, unde pesemne calul poposise în alte rînduri, aşa că, mai poticnindu-se în răstimpuri, ne duse pînă acolo. Drumul fiind scurt, ajunserăm într-o clipită în dreptul caselor, de unde oamenii se grăbiră să ne iasă în întîmpinare şi să ne găzduiască. Or, tocmai acolo unde nu gîndeam să aflăm nici măcar apă de băut, avurăm parte de nişte claponi pe cinste, căci, în privinţa hanurilor şi a merindelor ce poate afla prin ele drumeţul, toate naţiile din lume îi întrec cu mult pe spanioli.

După ce ne ospătarăm straşnic, cerui apă de băut şi îmi aduseră un ulcior de la un izvor din apropiere ; or, cum mi se părea cam caldă, îi rugai s-o pună la fereastră, căci, deşi nu era vreme de iarnă, din pricina furtunii şi a grindinei ce căzuse, se răcorise bine, aşa că într-o clipită apa aproape îngheţă în ulcior. Văzîndu-mă c-o beau aşa, hangiul se duse-n graba mare s-aducă din vecini doi martori, iar, cînd dădui pe gît alt ulcior cu apă rece, le zise : „Domnilor, iată de ce v-am chemat încoace : dacă acest cavaler spaniol s-ar întîmpla să moară de-atîta apă rece cîtă a înghiţit, să nu se spună că eu l-aş fi ucis.“ Am rîs, gîndind că-i era pesemne nesuferită apa ori că îndrăgea prea tare vinul, dar, după cum am aflat mai apoi chiar de la hangiu, alta era pricina. Ca unul care nu mai fusesem prin Italia, l-am întrebat de ce mă sfătuia să nu beau apă, cînd eram aşa deprins cu ea. Îmi răspunse că apa din Spania era mai uşor de mistuit decît cea din Italia, care are într-însa mai multă umezeală. Şi mi se pare că-i lucru vrednic de crezare, de vreme ce italienii, oameni chibzuiţi şi ageri la minte, nu cutează să o bea neamestecată cu altceva.

[1] „Păzea !“ (ital.).

Chiar eu am cunoscut un cavaler italian care, pînă a veni în Spania, nu pusese strop de apă în gură, dar care, cîtă vreme a stat acolo, n-a gustat nici o picătură de vin. Ci apa, fie de rîu, fie de izvor, dobîndeşte virtuţile sau cusururile pămîntului ori ale pietrelor pe unde curge. Cît despre cea din Spania, tărîm bătut de soare şi uscat, pot spune că e din cale-afară de bună, nemaipunînd la socoteală faptul că îndeobşte rîurile ori izvoarele străbat locuri bogate în aur, cum se întîmplă, bunăoară, cu cele atît de minunate din Sierra Bermeja [1], unde pînă şi stîncile au aceeaşi culoare. Altele, la fel de bune, străbat ţinuturi bogate în argint — ca, de pildă, cele din Sierra Morena, după cum prea bine se poate vedea în rîul ce trece prin Guadalcanal [2] — sau în fier, ca în Vizcaya. Şi acestea sînt cele mai prielnice sănătăţii. Aşa încît nu se află apă în Spania, de rîu ori de izvor, care să nu fie bună. Bălţi, lacuri şi mlaştini nu prea se întîlnesc, dar nici nu beau oamenii dintr-însele. Ba, mai degrabă, ca o dovadă parcă a milosîrdiei lui Dumnezeu, o baltă de lîngă Antequera, ce se întinde pe mai bine de o leghe şi care seacă în toţi anii, rămînînd numai sarea de ea, are în preajmă un izvor cu cea mai bună şi mai sănătoasă apă din cîte se cunosc sub soare. Izvorul ăsta se cheamă izvorul Pietrei, pentru că topeşte piatra de la rărunchi. Aşijderea la Ronda, pe un deal dinspre partea de răsărit, se află izvorul Călugăriţelor ; cum bei din el, pe dată se topeşte piatra şi chiar în aceeaşi zi lepezi tot nisipul. De bună seamă, despre subiectul ăsta se poate scrie o carte întreagă. Dar spusele hangiului se dovediră cum nu se poate mai adevărate, căci toată vremea cît am stat în Lombardia — şi asta a fost mai bine de trei ani —, nici n-am fost pe deplin sănătos, nici nu m-a lăsat o clipă măcar durerea de cap, din pricina apei proaste de pe acolo. A doua zi, cînd am pornit la drum, am putut vedea că toate băltoacele care se adunaseră după vijelia din ajun erau pline de lighioane scîrboase precum broaşte rîioase, mormoloci şi alte spurcăciuni de soiul ăsta, zămislite într-aşa scurt răstimp din pricina umezelii ne-

[1] „Muntele Roşu".
[2] Rîul Sotillo şi afluenţii lui străbat, într-adevăr, zăcăminte argentifere (*cf.* S.G.G.).

sănă[illegible]ase a ţinutului. În gropile din Milano, de pildă, se pot vedea niște năpîrci adunate ghem, zămislite din gunoaie, din putreziciunea apei și din umezeala groasă a pămîntului.

ZĂBAVA DINTÎI

Lăsînd acum acest subiect deoparte, aflaţi dară că mi-am urmat călătoria prin ţinutul Genovei, însoţit fiind de argat, pînă ce ne ieșiră în cale niște ţărani. Or, întrebîndu-i noi pe unde puteam s-o apucăm ca să dăm de drumul bun pe care îl rătăcisem cu o seară înainte, ne îndrugară o minciună gogonată ca să ne facă să mai bîjbîim o vreme. Argatul pricepu pe dată că își rîdeau de noi și-mi spuse că ne amăgeau. Dar eu, neluînd-o ca pe o șotie, îi înfruntai cu vorbe de ocară chiar în grai italian, iar ei, cum erau mulţi, se și repeziră să pună mîna pe pietre ca să arunce-n mine. Am descălecat în grabă și l-am pălit cu spada pe unul dintre ei. Argatul luă calul și o tuli degrabă, lăsîndu-mă singur, căci, cum erau de-un neam cu toţii, nu ţinea defel să fie de faţă la încăierare. Eu alunecai și căzui pe jos, iar ţăranii se năpustiră asupra mea, mă legară fedeleș și mă duseră în așezarea cea mai apropiată, sat mare, cu mulţi poporeni. Îl arătară pe rănit și pe dată îmi puseră cătușe și-mi atîrnară un lanţ greu.

De data asta nu aveam de ce să mă tînguiesc de soarta-mi neferice, ci de nechibzuinţa mea, căci, aflîndu-mă în ţară străină, am dat să fac ce n-aș fi făcut într-a mea : c-așa sînt spaniolii, de cum trec dincolo de hotarele meleagurilor de baștină, se ţin drept stăpîni deplini peste toate. Eu unul, care nu aveam de cine și cui să mă jeluiesc, am întors singur asupră-mi pietrele cu care vrăjmașii puteau să mă lovească. Și uite-așa, m-am trezit pe negîndite pus în lanţuri — cum nu mi se întîmplase nici în Alger, în ţară păgînă și printre oameni de altă lege —, neajutorat și fără a putea afla unul mă-

car care să mă privească cu ochi buni. Şi tocmai din pricină că ne socotim stăpînii lumii sîntem urîţi de toţi [1].

Cine ajunge în ţări străine cuvine-se să fie cu mare luare-aminte, căci nici pravilele nu mai sînt aceleaşi, nici datinile de-o seamă, iar prietenii trainice nu-ţi poţi agonisi acolo unde nu cunoşti pe nimeni. E lucru dovedit că, oricît şi-ar păstra regatele ori cetăţile respectul şi prietenia, nu tot astfel se întîmplă cu locuitorii, care îndeobşte îşi poartă duşmănie, cu atîta mai vîrtos cu cît se văd, cu drept temei ori fără, întrecuţi în toate. Am înţeles de data asta că răbdarea e o virtute bună la orice pe lume, dar îndeosebi cînd ai de-a face cu necunoscuţi. Printre străini se cade să ne arătăm prietenoşi, chibzuiţi şi cuviincioşi, lăsînd deoparte semeţia şi renunţînd la drepturile noastre, căci nu ştim dacă sînt ori nu întemeiate. Aşijderi sîntem datori să arătăm chip vesel şi să ne înfrînăm mînia, pentru ca pe această cale să înţelegem mai uşor datinile de care nu am avut ştiinţă pînă atunci.

Mă podidi o jale grea văzînd că nu aveam un suflet lîngă mine cui să-i împărtăşesc păsurile toate. Îmi aruncau tot vorbe de ocară şi din porc [2] nu mă scoteau, iar cea mai uşoară pedeapsă pe care mi-o hărăzeau era să mă sugrume în mare taină. Temnicerul meu părea om de treabă, dar, oricît îmi frămîntam mintea, nu aflam defel calea potrivită de a intra în vorbă cu el ca să-mi mai găsesc oleacă de alinare. Şi tot gîndindu-mă în fel şi chip, îmi adusei aminte că neamul ăsta e afară din cale de hulpav după arginţi, drept care socotii că de aici avea să-mi vină izbăvirea. Prin buzunare îmi mai rămăseseră, de cînd plecasem din Genova, niscaiva scuzi. Prin preajmă se zbenguiau doi copilaşi, nespus de drăgălaşi, odrasle ale temnicerului. Or, amintindu-mi eu ce bucuroşi sînt părinţii cînd le faci copiilor un bine, îi che-

[1] Era foarte cunoscută antipatia italienilor pentru cuceritorii spanioli, care îşi dădeau cu toţii aere de mari nobili. Veneţienii, după cum o spune însuşi Espinel în capitolele următoare, se lăudau că la ei în cetate nu erau „nici purici, nici păduchi şi nici măcar spanioli". În Germania se spune şi astăzi „mîndru ca un spaniol" (*cf.* S.G.G.). La antipatia italienilor pentru spanioli se referă şi Mateo Alemán în *Guzmán de Alfarache* (ed. cit., vol. II, p. 169).

[2] Termenul *marrano*, „porc", era întrebuinţat în Italia ca insultă curentă la adresa oricărui spaniol.

mai la mine, dăruind fiecăruia dintr-înşii cîte un scud. Cînd îi văzu, tatăl holbă ochii uimit şi se arătă atît de mulţumit, încît prinsei nădejde c-avea să-mi izbîndească planul ce ticluisem. Temnicerul îmi zise : „Pesemne că Luminăţia-ta eşti foarte bogat". „Cum de-ai ghicit ?". — îl întrebai eu. „Las' c-am văzut eu bine cît eşti de mărinimos ! Doar adineauri le-ai dăruit unor plozi bani pe care nici bărbaţii în toată firea nu i-au prea văzut prin părţile noastre." „Păi, dacă de-un flecuşteţ ca ăsta te minunezi atîta, atunci ce vei mai face cînd vei afla toate celelalte ?" Şi căutîndu-mă prin buzunare, îi dăruii şi lui cîţiva galbeni, spunîndu-i totodată : „Fiindcă îmi pari bărbat cu judecată, voiesc a-ţi destăinui cine sînt, ca să pricepi că ce-am făcut acuma e o nimica toată. Află dară că am avut sorţi de izbîndă într-o încercare pe care nici un filozof, oricît s-a străduit, n-a fost în stare s-o ducă pînă la capăt. Dar mai întîi trebuie să te legi cu jurămînt că n-ai să mă dai de gol." Se jurui pe ce avea mai sfînt şi, împins de multa-i nerăbdare, mă întrebă ce anume voiam să-i spun. „Eî, bine — i-am răspuns —, eu unul am dibuit taina pietrei filozofale, cea care preschimbă-n aur fierul. Aşa stînd treaba, pot spune că nu duc lipsă de nimica. Dar pînă acum n-am cutezat să mă destăinuiesc cuiva anume la Genova, ca să nu mă oprească din drum. De bună seamă, oricine-ar fi făcut-o dacă ar fi aflat, doar se ştie că, fiind această dumnezeiască născocire atîta de rîvnită, toţi umblă după dînsa. De cum se-ntinde zvonul despre cîte unul mai iscusit în atari treburi, regii ori cetăţile îl silesc să-şi facă meşteşugul doar spre folosul lor, căci, altminteri, de-ar fi pe lume cu grămada, aurul n-ar mai avea nici un preţ." „Luminăţia-ta — îmi zise temnicerul —, în multe rînduri am auzit vorbindu-se despre atare tărăşenie, dar n-am văzut şi nici nu am aflat vreodată că-n vremurile noastre ar fi izbîndit cineva. Acu', chiar de mă vezi în slujba asta ticăloasă, în care am intrat ca să-mi duc traiul mai tihnit şi să-mi pot ţine pruncii, am fost şi eu în Spania, în slujba unui ambasador din Genova, după care, din pricinile mai înainte pomenite, m-am tras aici, în satul unde m-am născut." „Tare mă bucur de cele ce aud — i-am spus. Fiind, cum eşti, om chibzuit în toate şi pentru că ai auzit

vorbindu-se de-atari lucruri, vei da crezare pe deplin celor ce vei vedea cu ochii." „Ehei, dac-aş putea — îmi zise — să-nvăţ şi eu atare meşteşug, aş fi bărbat de vază la noi în sat şi-aş porunci la toţi, iar pe Luminăţia-ta te-aş lăsa să pleci slobod pe drumul care-ţi va plăcea." „Cît despre primul lucru — i-am răspuns —, nu pot să-ţi spun decît că-i tare anevoie să izbîndeşti şi trebuie multă pricepere, aşa că nu cutez să te învăţ meşteşugul; am să-ţi las destul bănet ca să nu mai ai nevoie de nimeni cîte zile vei avea, nici dumneata şi nici copiii dumitale. Cît despre celelalte, n-aş vrea să faci vreun lucru care vreodată ţi-ar căşuna necazuri. Puterea alhimiei mă va ajuta să ies de-aici; or, asta am să ţi-o dovedesc cu multă uşurinţă şi ai să poţi vedea, chiar orb de-ai fi, cum, fără să ai nici un amestec şi fără voia nimănui, am să scap de închisoare, iar dumneata ai să rămîi bogat şi mulţumit, fără a-ţi strica bunul nume."

Se aruncă la picioarele mele, făcîndu-mi temenele, scoţîndu-mi de îndată cătuşele şi lanţul, măcar că eu mă împotriveam cu străşnicie. Rămaserăm astfel toată seara tălăsuind, iar spre a-l întări mai mult în credinţa lui şi a-mi putea duce la bun sfîrşit planul ticluit, îi spusei: „Află dară că neizbînda în ce priveşte transmutarea metalelor se trage din aceea că nimeni nu i-a înţeles pe marii filozofi care vorbesc despre acest subiect atît de gingaş, precum Arnaldo de Villanueva [1], Raimundo Lulio [2], Gebor [3] — maur de felul său — şi mulţi alţi învăţaţi care au scris încifrat spre a nu-i putea pricepe cei neştiutori. Eu unul însă, voind să aflu adevărul, am plecat dintîi la Fez, în Africa, iară de-acolo am trecut la Ţarigrad şi în Germania. Ci, tăinuind cu filozofi ves-

---

[1] Arnaldo de Villanova, autor de tratate de medicină, faimos alchimist (*cf.* S.G.G.).

[2] Raimundo Lulio sau Ramón Llull, teolog şi filosof catalan (1235—1315), autor al uneia dintre cele mai originale lucrări de scolastică, *Ars Magna*. S-a ocupat şi de alchimie, atribuindu-i-se întemeiat sau nu, numeroase tratate, dintre care cel mai cunoscut este *De la transmutación de los metales*.

[3] Geber sau Giaber, faimos alchimist arab, al cărui nume era, în realitate, Abu Mussah Djafar-al-Sofi, a trăit, se pare, în secolul VIII. I se atribuie, printre altele, descoperirea algebrei, care îi poartă numele (*cf.* S.G.G.).

tiţi, am dibuit pînă la urmă tot adevărul, anume că un metal atît de tare precum fierul trebuie adus la forma sa dintîi ; odată întors la acel început al său şi la acea sămînţă din care-a fost făcut, amestecîndu-l apoi cu aceleaşi elementuri pe care natura însăşi le foloseşte spre a alcătui aurul, ajunge să se preschimbe în aceeaşi substanţă ca şi acesta. Căci, întocmai cum toate făpturile urmează, pe cît le e cu putinţă, pilda celei mai desăvîrşite din spiţa lor [1], tot astfel fierul, dimpreună cu celelalte metale, îl imită pe cel mai desăvîrşit dintre ele, adică aurul. Aşa încît, dîndu-i acele însuşiri pe care în natură le primeşte de la soare, părintele universului, ajunge de se preschimbă-n aur. Or, lucrul acesta se cere înfăptuit prin mijlocirea unor săruri foarte puternice şi corozive, luînd totodată aminte la starea planetelor, lucru în care eu unul sînt meşter neîntrecut. Şi ca să vezi oarece dovezi care să te încredinţeze că nu mint, ia o potcoavă veche, ruginită, din vreun grajd, zobeşte-o mărunt ori pileşte-o, pune-o să fiarbă cu oţet din cel mai tare la foc încet şi ai să vezi ce-o să iasă." Făcu întocmai cum îl învăţasem, aşa că în noaptea aceea dormii şi eu mai liniştit, cugetînd îndelung la tertipul ce iscodisem spre a scăpa din temniţă.

ZĂBAVA A DOUA

În zori, temnicerul mi se înfăţişă bucuros din cale-afară — vezi că lăcomia îl împingea pe încetul spre pierzanie —, spunîndu-mi că fierul începuse să capete o culoare gălbioară, întocmai ca aurul. „A venit vremea — i-am zis — să te încredinţezi de adevărul spuselor mele." I-am dat bani şi l-am trimis să-mi cumpere anume substanţe otrăvitoare, care rod metalul — aici nu voi să le numesc, căci n-am de gînd să-i învăţ pe alţii cum să facă rău ; apoi, mai adăugînd eu alte flecuşteţe, am pregătit niscaiva prafuri pe care le-am stropit în mai multe rînduri cu apă tare,

[1] Referire la principiul aristotelic cu privire la tendinţa universală spre perfecţiune (*cf.* S.G.G.).

de cîte ori se uscau, pînă ce prinseră o culoare gălbioară îmbietoare. După ce-am pregătit toate întocmai cum îmi făceau mie trebuinţă, m-am dus să vorbesc cu doi ticăloşi, osîndiţi la galere, şi, luîndu-i deoparte, le grăii astfel : „Galerele sînt în port la Genova, se apropie vremea să vă ispăşiţi pedeapsa. De vă învoiţi să mă duceţi într-o singură noapte pînă în ţinutul aflat sub stăpînirea regelui Spaniei, eu unul am să vă scot de-aici fără de nici o zarvă şi fără de primejdie, nici dinăuntru, dar nici din afară".

Ei îmi răspunseră fără şovăială : „Luminăţia-ta, şi în spinare de-ar fi să te cărăm, mîine, cînd nici nu s-o crăpa bine de ziuă, ai să te afli printre soldaţii spanioli". „Atunci, la noapte, fiţi gata şi, cînd m-oţi vedea cu cheile în mînă, daţi-i zor spre izbăvirea voastră şi-a mea." Nespus se mai bucurară bieţii şi, de atîta dorinţă arzătoare, li se părea că n-aveau să mai prindă ziua izbăvirii lor.

Îi spusei temnicerului să-mi aducă toate potcoavele pe care le putea aduna, ca să i le preschimb în aur, iar cînd avea să se înnopteze şi să se aştearnă liniştea pretutindeni, să încingă un foc zdravăn de cărbuni, dar să aibă grijă să nu fie prin preajmă cineva care să ne pîrască. Şi-atîta silinţă îşi dădu, că nu rămase potcovărie ori grajd pe unde să nu cotrobăie. De cum se lăsă noaptea, veni să-mi arate ce făcuse : atîtea potcoave adunase că, de le-ar fi vîndut la cîntar, s-ar fi îmbogăţit. Îi trimise pe-ai lui la culcare şi îi ferecă zdravăn pe ceilalţi osîndiţi ; în vremea asta, cei doi care trebuiau să mă ajute se prefăceau că dorm. Înteţi el cărbunii şi, cînd se aşternu liniştea peste tot, scosei şi eu prafurile. Cînd le văzu, i se păru că-i aur curat. „Ia numai aminte ce iz înmiresmat şi îmbietor au !" — îi spusei şi i le vărsai în palmă. Se aplecă să le miroasă, iar eu, care atîta aşteptam, îl izbii în dosul palmei aşa de zdravăn, de-i sărira prafurile în ochi şi se prăbuşi pe spate fără simţire şi fără grai. Îi luai pe dată cheile, iar ocnaşii, care văzuseră toată tărăşenia, se ridicară în grabă din culcuşurile lor ; le deschisei uşa şi, în vreme ce bietul temnicer zăcea pe jos în nesimţire, ne-am strecurat tiptil, fără să ne simtă nimeni, din temniţă şi din sat, iar în zori, după ce străbătusem păduri, munţi şi văgăuni prăpăstioase, am

ajuns la Alejandria de la Palla [1], printre soldații spanioli din garda lui don Rodrigo de Toledo, guvernatorul cetății.

Ocnașii, bieții, care socoteau că le picase din cer libertatea, își căutară mai departe de drum. Cît despre mine, mi se umplea inima de bucurie văzînd că izbîndisem, deși pe seama sărmanului temnicer ; dar cînd e vorba de libertate îți este îngăduit să faci orice. De data aceasta m-am purtat și eu precum diavolul, care îi ispitește pe oameni folosindu-se de slăbiciunile lor : căci temnicerul cu iubirea lui de aur, iar eu cu dorința mea de libertate ne-am potrivit de minune. Și atît de puternică e lăcomia în sufletele în care și-a aflat sălaș — și tare-s multe —, încît le supune oricărei slăbiciuni. Bunurile de care nu poți avea parte prin vrednicie, rugăminți și vorbe bune, le dobîndești cu ușurință folosindu-te de lăcomia altuia. Multe rele nu pot fi făptuite nici prin silnicie, nici prin viclesug, dar de îndată ce-și arată lăcomia obrazu-i galben, se înmoaie pînă și inimile de piatră. Ce de fortărețe nu s-au predat, ce de prietenii nu s-au frînt, ce de lacăte nu s-au zdrobit, ce de neprihăniri n-au fost pîngărite cînd le-a împresurat lăcomia ! Nu e păcat pe lume în care să nu poți afla un licăr de nădejde spre îndreptare, afară doar de desfrînare și lăcomie, care siluiesc dreapta judecată și întunecă mințile. Mai lesne e să domolești furia unui nebun, supunîndu-l caznelor, decît să potolești cu vorbe setea unui hrăpăreț. Căci cei iubitori de arginți sînt precum buretele, care, oricîtă apă ar suge, nu se satură nicicînd, dar nici nu se folosește de ea în vreun fel. Și atît de îndîrjiți sînt în tot ce făptuiesc, de parcă ar fi o năpîrcă lihnită de foame, care se năpustește să înfulece orice, chiar și o broască rîioasă plină de venin. Și cum nu poftesc altceva decît să se îmbuibe, nici că le mai e aminte dacă ce fac e nelegiuit sau împotriva firii. Eu unul socot că pofta lor nemăsurată de avere poartă de-a pururi pedeapsa după sine. Întocmai cum s-a întîmplat și cu acel temnicer becisnic, care, gîndind să își desfete ochii cu aurul ce-avea să-i umple casa, a rămas fără ei. Dumnezeu să-i aibă în pază pe cei hulpavi după stare și să le dea leacul care păzește viața și alină cugetul.

[1] Alessandria della Paglia, în Piemont (*cf.* S.G.G.).

ZĂBAVA A TREIA

Cît despre mine, am pornit-o degrabă spre Milano, temîndu-mă ca nu cumva, din pricina dorinței arzătoare ce-aveam să ajung acolo, să nu se abată asupră-mi vreo nenorocire. Căci cei făr-de noroc trebuie să trăiască pururi cu teama de ce li se poate întîmpla și chiar li se întîmplă îndeobște. Prin orașul Alejandria curge un rîu, Tanar după nume, pe care se află niște mori plutitoare din lemn, pesemne cu niscaiva roți la temelie spre a le mișca ; n-am stat să le dibuiesc rostul, nefiind acela țelul meu. Pe cînd stăteam și așteptam să trec apa Padului, rîu vijelios în care se varsă Tanarul, veniră acolo și niște biete peregrine. Ne urcarăm dimpreună pe podul plutitor și, cînd să ajungem în mijlocul rîului, se întîmplă să vină dinspre Tanar o moară dintr-acelea de care-am povestit (pesemne că-i fugise de dedesubt temelia) și, izbindu-se de pod, îl răsturnă cu fundu-n sus.

Calul, dobitoc care nu se teme de apă, se aruncă în valuri ; eu mă agățai numaidecît de coada lui, peregrinele de mine, iar argatul de ultima dintre ele. Și uite-așa, mai afundîndu-ne în valuri, mai ieșind deasupra, mai dînd cu piciorul de nisipul de pe fund, cînd să ajungem la mal, calul, care era pesemne îndopat cu ovăz, se porni să ne stropească prin borta cea din spate ; eu unul însă nici gînd să mă desprind de dînsul pînă nu atinsei cu picioarele uscatul.

Înaintea noastră trecuse rîul lume multă, de toate națiile : francezi, nemți, italieni și spanioli. Or, ca să ne putem înțelege, vorbeam cu toții în grai latin. Dar oricît ne străduiam noi să grăim de bine, rostirea era atît de deosebită, încît nu ne puteam înțelege unii cu alții. Tare m-am mai minunat văzînd că asupra acestei limbi, atît de cunoscută în întreaga Europă, apasă blestemul turnului din Vavilon.

Cînd am ajuns la Pavia, unde se află o vestită universitate, castelanul de-acolo mă primi ca pe un oaspete de seamă, dar n-am stat prea mult și nici nu m-am mai oprit prin alte părți pînă nu mă văzui în acea neasemuită cetate a Milanului, unde au viețuit sfinți preacucernici și în a

cărei minunată biserică slujesc prelaţi la fel de pioşi. În vremea aceea îi ocîrmuia preasfinţitul cardinal Carlos Borromeo, cel care, ducînd o viaţă atît de evlavioasă, la numai cîţiva ani după ce s-a săvîrşit din viaţă, a fost trecut în rîndul sfinţilor. Cînd am sosit eu acolo, tocmai se săvîrşise din viaţă regina Ana de Austria [1] şi s-ar fi cuvenit ca cineva să povestească-n versuri, la slujba de pomenire, viaţa şi faptele pilduitoare ale unei atît de slăvite doamne. Deşi erau destui bărbaţi prealuminaţi şi iscusiţi la stihuri, magistratul Milanului socoti de cuviinţă să-i încredinţeze atare înaltă îndatorire chiar autorului acestei cărţi, nu din pricină că ar fi fost mai priceput şi mai destoinic, ci pentru că se arăta mai dornic să-şi slujească regele şi să tragă învăţătură din lucruri atît de însemnate. El unul le spuse că în toată Europa nu s-ar fi aflat un altul mai potrivit pentru atare faptă ca Anibal de Tolentino, bărbat preaînţelept ; dar, în cele de pe urmă, cum tot se afla în cetate, l-au însărcinat pe autorul cărţii să alcătuiască stihurile. La slujbele acestea l-am auzit predicînd chiar pe preafericitul Carlos, iar didahia lui fu precum viaţa pe care o ducea. M-am întîlnit şi cu bunii mei prieteni, care se arătară tare bucuroşi şi uluiţi văzînd cît de repede îmi dobîndisem libertatea. Şi cum ardeau de dorinţa de a afla ce mi se întîmplase, nu mă lăsară pînă nu le povestii în mai multe rînduri toate păţaniile prin care trecusem, căci restriştile povestite la vreme de belşug sau după ce ai scăpat de ele au gustul lor aparte, iar amarul năpastelor pe care le-nduri se preschimbă în dulceaţă cînd au trecut. Necazurile sînt întocmai ca fructele călinului ori ale mõşmonului, care la început sînt aspre şi tari la gust, dar după o vreme ajung moi şi dulci. Sau precum cel care e gata-gata să se înece într-un rîu şi scoate întruna capul afară, tot străduindu-se să scape, iar după ce ajunge la mal, bea chiar din undele care erau cît pe ce să-l înghită. Coaja ţepoasă a alunei te zgîrie, dar cîtă plăcere afli ronţăind-o. Mi s-a umplut inima de bucurie văzînd măreţia, rodnicia şi îndestularea ce domneau în cetatea Milanului. Or, sînt

[1] Fiica lui Maximilian al II-lea şi a Mariei de Austria. A fost a patra soţie a lui Filip al II-lea al Spaniei şi a murit în anul 1580 (*cf.* S.G.G.).

încredințat că, în privința asta, puține orașe din Europa îi pot sta alături, deși multa umezeală care stăruie prin acele părți, fie din pricina celor patru rîuri meșterite chiar de mîna omului [1], pe unde șoseste atîta belșug de bucate, sau, poate, fiindcă locul e de felul lui umed și mocirlos, m-a făcut să pătimesc neîncetat de dureri de cap. Și deși de cînd mă știu m-au chinuit, în cetatea aceasta le-am simțit și mai mult. Trei lucruri mi-au făcut mie viața amară : neghiobia, pizma și gutunarul. Dar acolo n-am scăpat de el pînă ce nu m-am întors în Spania. Trei ani cît am petrecut la Milano am tot zăcut la pat, numărînd bîrnele de pe tavan de sute de ori, fără să fac nimic mai de seamă, pe de o parte, fiindcă eram mereu bolnav, pe de alta, pentru că soldații nu prea îndrăgesc faptele minții. Nu știu cum s-a făcut, dar mă apucă dintr-o dată dorul să văd orașul Torino ; mă puse păcatul s-o pornesc la drum prin luna lui decembrie, taman cînd drumurile se preschimbă în puhoaie. Și cum la plecare vremea se arătase caldă și senină, mi-am zis că avea s-o țină așa tot drumul. Or, ajungînd eu la Bufalores [2], prinseră a se deschide baierele cerului și a se prăvăli de sus nu picuri de ploaie, ci puhoaie de apă așa de necurmate, că nici nu mai știai pe unde e drumul.

Am ajuns în cele din urmă la Torino și, cum mă bălăcisem destul prin pîraie la venire, am rămas două luni acolo, în tovărășia unui spaniol. Dar așa de dese erau negurile deasupra orașului, încît se ciocneau oamenii pe uliță. După cum umblă vorba pe-acolo, toate astea se întîmplă din pricina Padului, care trece chiar prin apropiere, nemaipunînd la socoteală că prin cetate curg multe pîraie. Dar dacă stau și mă gîndesc bine, Guadalquivirul, rîu mai îmbelșugat în ape decît Padul, trece chiar prin Sevilla și

---

[1] Grație unor albii artificiale (cele mai importante erau Naviglio Grande, care-l lega de rîul Ticino, și canalul Martesana, care aducea apele Addei), Milano a devenit un important centru al navigației, izbutind astfel să „anihileze neajunsul său capital de a fi un oraș în mijlocul uscatului" (*cf.* Fernand Braudel, ***Mediterana și lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea***, Editura Meridiane, 1985, vol. I, pg. 138).

[2] Probabil, Bufalora, localitate din Lombardia, la 5 leghe de Milano. În continuare, Espinel vorbește despre Bufalora, referindu-se, desigur, la aceeași localitate (*cf.* S.G.G.).

cîteodată cu undele aşa de umflate, încît îneacă o bună parte din oraş, iar cîmpul Tablada se preschimbă într-o adevărată mare pe care ar putea pluti corăbiile ; cu toate astea, n-am văzut acolo atîtea neguri. La rîndul ei, Granada e scăldată de două rîuri [1], iar pe uliţe curg multe pîraie, dar niciodată nu e aşa întunecime şi atîta ceaţă. Lăsînd acum deoparte vorba asta, aflaţi dară că într-un rînd am intrat dimpreună cu celălalt spaniol într-un birt, unde m-am aflat într-o mare primejdie, dar unde am cunoscut şi cea mai mare fericire din viaţa mea. Cum era multă lume pe la mese, ne-am tras într-o parte, aşteptînd să termine alţii, ca să ne putem aşeza şi noi. În vremea asta, un bătrîn de vreo cincizeci de ani se apucă să vorbească dinadins despre credinţa cea nouă, adică despre cea reformată, repetînd asta de multe ori. Şi deşi era de fel din Geneva, vorbea foarte bine italiana. Or, văzîndu-ne pe noi în straie spaniole, şi-o fi zis pesemne că n-ar strica să ridice glasul mai mult decît era nevoie. După ce închinară ei paharele în mai multe rînduri, se porniră să îndruge tot felul de necuviinţe, ca oamenii ameţiţi de vin. Tovarăşul meu mă tot trăgea de mînecă şi mă îndemna să-mi ţin gura, iar ei închinau întruna în sănătatea proteguitorilor lor şi iar o luau de la început cu pălăvrăgeala despre credinţa reformată, astfel că, în cele de pe urmă, nu mă mai putui stăpîni şi-i întrebai ce fel de credinţă era aceea şi cine o reformase. Îmi răspunseră că era credinţa lui Isus Cristos şi o reformaseră Martin Luther şi Ioan Calvinul. Nu-l mai lăsai să-şi urmeze gîndul şi-i zisei : „Ce să zic, grozavă credinţă trebuie să fie dacă au reformat-o doi eretici aşa de mari ca ăştia !"

Pe dată se stîrni hărmălaia şi atîţia se năpustiră cu spadele trase asupra mea şi a celuilalt spaniol, încît, de nu am fi înşfăcat o scară ca să ne apărăm cu ea, ne-ar fi făcut fărîme. Pînă la urmă, stăpîna birtului curmă tot tărăboiul, povăţuindu-i să fie cu băgare de seamă la ce făceau, căci ne aflam acolo sub ocrotirea Ducelui. Numaidecît se şi potoli toată hărmălaia, căci încă îi mai dădeau as-

[1] Oraşul Granada se află situat la confluenţa rîurilor Darro şi Genil.

cultare Ducelui de Savoia [1], deşi faţă de Biserica Romană se răzvrătiseră. Şi îndată ce se domoli zarva, îmi zise bătrînul cu pricina : „De ce ponegreşti doi bărbaţi aşa de cucernici şi-i faci eretici, cînd atîta amar de oameni îi urmează ?“ Iar eu îi răspunsei : „Dar dumneata de ce-i socoteşti cucernici şi reformatori ai credinţei lui Isus Cristos, cînd prin traiul şi prin deprinderile lor s-au dovedit potrivnici învăţăturii lui Isus Cristos şi a Sfintelor Evanghelii, fiind desfrînaţi, păcătoşi, flecari, vicleni, înşelători, zavergii, vrăjmaşi ai păcii şi-ai liniştei obşteşti ?“

Bătrînul dădu iar să sară la mine, dar teama şi respectul faţă de Duce îl opriră, aşa că se mulţumi să-mi spună : „Mulţi chemaţi, puţini aleşi, iar aceştia sîntem noi“. La care eu îi răspunsei : „Mai bine aţi spune mulţi aleşi şi puţini cei chemaţi, pentru că nu-s îngăduiţi de Papă“.

Ciudată întîmplare ! Mai sînt cîte unii aşa de în răspărul firii, încît, doar ca să-şi facă de cap şi să huzurească, se abat de la adevărul pe care îl păstrează neştirbit în străfundurile sufletului. Unde mai pui că se mai găsesc oameni de rang înalt care îi ocrotesc şi le înlesnesc greşelile, aşa fel încît şi unii şi alţii îşi împlinesc gîndul cel ticălos. Cei puternici, spunînd că urmează învăţătura unor oameni înţelepţi, iar ceilalţi, zicînd că sînt sprijiniţi de nobili, de parcă toate astea le-ar putea aduce iertarea pentru săvîrşirea atîtor păcate ticăloase cîte se petrec la adăpostul libertăţii propovăduite de maeştrii lor, în ale căror nerușinate învăţături poţi afla lucruri atît de neîntemeiate, încît se vede de la o poştă că greşesc cu bună ştiinţă, nu din neştiinţă.

ZĂBAVA A PATRA

M-am hotărît să mă întorc la Milano, deşi avusesem de gînd să trec în Flandra. N-am făcut-o, din pricină că nu

[1] Casa de Savoia a guvernat în Piemont şi Sardinia şi a stăpînit multă vreme regiunea Savoia, care, în vechime, făcea parte din Sardinia. În secolul XVI, o parte din cantoanele elveţiene adoptă Reforma, iar lor li se alătură şi Geneva, independentă din 1536. Ducii de Savoia n-au renunţat însă la drepturile lor asupra Genevei decît în 1603, în urma intervenţiei Franţei.

aveam cele de trebuinţă pentru o călătorie aşa de lungă, dar şi pentru că soldaţii spanioli o porniseră — după cum am aflat — înspre Lombardia. Afară de asta, eu unul mai fusesem acolo la asaltul de la Maestricht [1], unde am avut parte de o păţanie hazlie, dar care, pînă la urmă, ar fi putut fi o adevărată nenorocire. Iată cum s-au petrecut faptele : cînd a fost prădată cetatea, am pus şi eu mîna pe cel mai frumos bidiviu din cîţi se aflau în grajdurile unui nobil de vază, îl încălecai pe deşelate — căci în vreme de zaveră nu prea mai iei aminte la atare nimicuri — şi, cînd să ies din oraş, se luară după mine mai bine de trei sute de armăsari, vezi, Doamne, că bidiviul meu era o iapă în călduri. De nu m-aş fi aruncat jos, multe copite mi-ar fi croit drăguţii care se ţineau pe urmele dumneaei.

Şi cum spuneam, am pornit-o spre Milano de unul singur, căci tovarăşul meu plecase spre Flandra. Voind eu să mă însoţesc cu cineva la drum, dădui peste un rădvan în care, vrînd-nevrînd, a trebuit să merg în tovărăşia a patru bărbaţi din Geneva, tot atît de înverşunaţi eretici pe cît cel de la birt. Hotărît să-mi ţin gura, orişice aş fi auzit, le-am cîştigat bunăvoinţa pînă-ntr-atît încît, deşi îi duşmăneau pe spanioli, mă lăudau întruna mărturisindu-mi că eram un bun tovarăş de drum. Şi drept să spun, dacă nu le vorbeşti de credinţa lor, cei din Geneva sînt oameni deschişi şi prietenoşi, ba chiar plăcuţi. Cînd ajunseră la locul unde rîul Tesino se desparte în două, se abătură din drum, apucînd-o spre o pădure unde, după cum spuneau, hălăduia un mare vrăjitor, pe care voiau să-l întrebe niscaiva lucruri de mare însemnătate pentru dînşii. Eu, ca omul tînăr şi dornic să aflu lucruri noi, m-am bucurat că-i pot însoţi. Merserăm ce merserăm noi prin pădure, pînă ce ajunserăm la poalele unui munte, unde dădurăm peste o peşteră, la gura căreia se afla o poartă de lemn cioplită din topor şi zăvorîtă.

Bătură ei şi dinăuntru se auzi un glas dogit şi gros. Se deschise poarta şi în prag se ivi chiar vrăjitorul, înveşmîntat într-un straі cenuşiu, vopsit în toate culorile şi zugrăvit cu hărţi, năpîrci şi semne cereşti. Pe cap purta o scufă lungă, căptuşită cu blană de lup. Nu mai vorbesc de

[1] Cetate fortificată din Olanda.

multe altele care îl făceau tot atît de respingător, pe cît erau locul şi sălaşul unde îşi ducea traiul. Cavalerii din Geneva îi spuseră că, auzind ei de faima lui, veniseră să-i ceară sfatul într-o treabă de mare însemnătate. Dintru început el se cam codi să-i primească, dar, în cele de pe urmă, cu rugăminţi şi cu plocoanele pe care i le aduseseră, izbutiră să-i înmoaie inima şi să-l înduplece să-i ajute. În vreme ce ei se tot tîrguiau cu el, eu mi-am aruncat ochii roată prin hruba plină de o sumedenie de lucruri — unele zugrăvite, altele cioplite — care te umpleau de spaimă, bunăoară, capete de diavoli, de lei şi tigri, de fauni şi centauri şi alte drăcovenii de-acelaşi soi, care slujeau pesemne să bage groaza în cel care ar fi intrat, dîndu-i totodată de înţeles că stăpînul avea învoială cu vreun diavol. După ce le vorbi o bucată de vreme despre marea lui putere şi le arătă odoarele de preţ primite de la nenumăraţi cavaleri şi mari seniori drept mulţumire pentru tainele dezvăluite, trecură şi la daravera care-i mînase pe tovarăşii mei de drum într-acolo.

Cum eu unul nu luam aminte la cele ce-şi vorbeau, privind mai mult la bazaconiile din jur, vrăjitorul îi întrebă de ce nu veneam să stau cu ei la sfat. Îi răspunseră că eram spaniol, la care vrăjitorul le zise : „N-aş vrea să-mi dau tainele în vileag fiind şi spanioli de faţă, că tare sînt neîncrezători şi ascuţiţi la minte". La care ei îi spuseră : „Fii pe pace şi vezi-ţi liniştit de treburi ! O fi el spaniol, dar e om cumsecade şi tovarăş bun." Se hotărî, aşadar, să treacă la fapte, drept care chemă la sine un slujitor mai pocit şi mai fioros decît dracul însuşi. Intrarăm într-o odăiţă — unde-l ţinea pesemne pe michiduţă al lui [1] — mai întunecată decît cealaltă încăpere, împrejmuită toată cu balustrade ; în mijloc se afla un soi de strană, iar pe ea, un glob de sticlă avînd înscrise de jur împrejur toate literele alfabetului ; înăuntrul globului stătea chiar michiduţă, un omuleţ de culoarea fierului, cu braţul drept ridicat spre litere ; şi ca să fiu drept, te apucau fiorii doar privindu-l. Vrăjitorul se apucă să vorbească cu nichipercea, îndrugîn-

[1] În original, *el familiar ;* după *Diccionario de Autoridades,* era diavolul de care, conform unor credinţe populare răspîndite în acea epocă, se servea o anumită persoană şi pe care îl purta închis într-un inel (*cf.* S.G.G.).

du-i tot felul de năzbîtii despre îndelungata lor prietenie, ca să-l silească, chipurile, să-i răspundă mai uşor la întrebări. Îşi puse apoi nişte mănuşi largi şi, după ce rosti întrebarea, înălţă mîna dreaptă zicînd : „Hai, dă-i drumu' iute !“ Michiduţă se răsuci şi arătă spre o literă. Vrăjitorul îşi scoase atunci mănuşa şi însemnă pe o foaie de hîrtie litera arătată de omuleţ. Îşi puse iar mănuşa şi, ridicînd mîna, zise : „Mai departe !“ Omuleţul se mişcă, arătînd de data asta altă literă. Şi tot aşa, pînă ce scrise vreo zece, douăsprezece litere, alcătuind astfel vorbe care păreau a da un răspuns mulţumitor tovarăşilor mei.

Eu unul, care băgasem de seamă că, de cîte ori scria cîte o literă, îşi scotea mănuşa, îmi tot frămîntam mintea, întrebîndu-mă ce putea fi. Şi deşi îmi ziceam că n-o să fie pe placul nimănui, chiar în clipa cînd se pregătea să facă iarăşi semn cu mănuşa, îl prinsei de deget ; or, simţind eu ceva tare, îl întrebai pe vrăjitor : „N-o fi cumva niscaiva calamită, ori piatră magnet ?“ Rămase înmărmurit şi mut de ruşine, apoi se întoarse spre ceilalţi, zicîndu-le : „Ştiam eu bine de ce nu voiam să fie de faţă şi spaniolul“.

Tot şiretlicul stătea în omuleţul acela, meşterit pesemne din ceva uşor, dar cu braţul dintr-un oţel atins mai dinainte cu magnetul, care era tot atît de subţirel pe cît de dibaci vrăjitorul în a arăta litera de care era nevoie, atrăgîndu-l astfel pe omuleţ, care alerga de-ndată să o arate. Tovarăşii mei de drum rămaseră cu gura căscată văzînd dibăcia cu care ştia să-i amăgească pe oameni, dar şi iscusinţa cu care îi dădusem în vileag tertipul. Şi deşi dintru-nceput se cam necăjiră că nu putuseră afla cam ce avea să le prorocească omuleţul, pe care ei îl luau drept diavol adevărat, mai apoi se bucurară că le-am deschis ochii asupra înşelăciunii. Vrăjitorul îi rugă să mă înduplece să nu-l dau de gol, căci doar aşa îşi cîştiga şi el o bucată de pîine, fără a face rău nimănui, avînd pe deasupra şi faimă de bărbat înţelept şi preaputernic.

Şiretlicul era, ce-i drept, o născocire din cale-afară de iscusită, iscodită după toate rînduielile filozofiei naturale, şi ar fi putut trece drept o scamatorie foarte izbutită pe la bîlciuri. Dar lucruri atît de potrivnice adevărului, înşelătorii atît de vădite nu e drept să fie îngăduite. Plecarăm, lăsîndu-l tare amărît pe şarlatan, iar tovarăşii mei, mîniaţi

din pricina celor întîmplate, mă dojeniră aspru că-l înfruntasem. Eu le spusei : „Nu v-aţi bucurat să vedeţi dezvăluit vicleşugul ?“ Îmi răspunseră că, într-adevăr, aşa era, iar eu îmi urmai vorba : „Ei bine, la fel de tare s-or bucura toţi cîţi vor afla de această tărăşenie, căci e mai puţin însemnat dacă ticălosul ăsta o să rămînă de ruşine şi fără mustrerii decît să îngăduim o înşelătorie atît de răspîndită şi vătămătoare ca aceasta. Şi ca să fiu drept, de cînd mă ştiu nu m-am împăcat cu oamenii de soiul ăsta, adică necromanţi, zodieri şi alţii asemenea. Deşi pe zodieri îi socotesc mai răi decît toţi, fiind şi cei mai preţuiţi, dar şi cei care îndrugă cele mai mari baliverne. Căci adevăraţii astrologi sînt oameni învăţaţi, care cunosc temeinic matematicile, precum Clavio Romanul [1], doctorul Arias de Loyola [2] şi doctorul Sedillo, aceştia doi din urmă spanioli de semnţia lor şi toţi bărbaţi cu minţi prealuminate. Ceilalţi sînt nişte şarlatani şi nişte nătărăi, despre care v-aş putea istorisi o grămadă de întîmplări, căci dintr-o sută de lucruri pe care le spun, nouăzeci sînt greşite, iar dacă o mai nimeresc cîteodată e din nebăgare de seamă. Tare bine mai ştiu să le tragă pe sfoară pe muierile care vin la ei, ca la ţigani, să le ghicească soarta. Ce mai încoace şi încolo, nişte neghiobi care sfîrşesc la fel de ticălos ca şi alchimiştii, din pricină că poftesc cu tot dinadinsul să dea de rost tainelor pe care Dumnezeu le ţine numai pentru sine.“

Tot tăifăsuind despre aceste lucruri şi altele asemenea, am ajuns la Bufalora, sat din statul Milanului, unde mă despărţii de tovarăşii mei şi îmi văzui mai departe de drum, spre ţinta călătoriei mele.

ZĂBAVA A CINCEA

Odată întors la Milano, cetate îndestulată în de toate, am aflat acolo oameni preaînvăţaţi în umanioare şi foarte

[1] Matematician german din secolul XVI, însărcinat de către Papa Grigore al XIII-lea cu reforma calendarului. Era numit *romanul* deoarece şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii la curtea pontificală (*cf.* S.G.G.).

[2] Cosmograf spaniol din secolul XVI, autor al unei cărţi despre modul în care poate fi calculată longitudinea unui punct de pe glob (*cf.* S.G.G.).

iscusiţi în ştiinţa muzicii, precum don Antoniô de Londoña [1], în casa căruia se adunau muzicieni de vază. La adunările acestea erau pomeniţi toţi bărbaţii vestiţi prin măiestria lor întru această artă, se cînta cu multă iscusinţă la viela cu arcuş, la clavecin, la harfă şi la multe alte instrumente. Tot acolo erau dezbătute cele mai osebite păreri despre această ştiinţă, dar nici pe departe cu acea măiestrie atît de obişnuită în casa maestrului Clavijo [2], unde se adunau cei mai desăvîrşiţi şi mai străluciţi bărbaţi care dovedeau atare har divin, deşi atît de puţin preţuit. În grădina casei sale veneau licenţiatul Gaspar de Torres, cel care înstruna corzile vielei cu neîntrecută iscusinţă, însoţindu-se totodată cu glasul său melodios, precum şi alţi bărbaţi vrednici de-a fi pomeniţi aici. Dar în viaţa mea n-am mai auzit pe cineva cîntînd mai fermecător ca maestrul Clavijo la orgă, ori ca fiica lui, doña Bernardina, la harfă, şi Luca de Matos la viela cu şapte corzi. Iar copila — care a intrat călugăriţă la Santo Domingo el Real — e o adevărată minune a Firii cînd cîntă la orgă şi la harfă.

Dar, întorcîndu-mă acum la povestea mea, aflaţi că într-o bună zi, după ce terminasem cîntările toate, unul dintre noi se arătă mirat că muzica nu mai avea asupra oamenilor aceeaşi putere ca în vechime, cînd vrăjea sufletele, făcîndu-le să trăiască întocmai cele cuprinse în stihuri, aşa cum s-a întîmplat cu Alexandru cel Mare, care, într-un rînd, pe cînd i se cîntau faptele vitejeşti din vremea războiului troian, s-a ridicat dintr-o dată şi, înşfăcînd spada, a prins a lovi în dreapta şi în stînga, de parcă s-ar fi aflat şi el de faţă la bătălie. „Acelaşi lucru se petrece şi-n zilele noastre“ — i-am spus eu. Dar el îmi răspunse că, de cînd a fost dat uitării genul enarmonic, atare lucru nu mai era cu putinţă. „După socoata mea — i-am spus —, tocmai genul enarmonic era mai nepotrivit, deoarece virtutea lui stă în împărţirea în semitonuri şi come [3], pe care glasul omenesc nu le poate intona. Astfel, abatele Salinas [4], acel prinţ

[1] În 1580, epocă la care se referă Espinel, Antonio de Londoña, Pedro de Lunato şi Jorge Manrique alcătuiau „Consiliul secret din Milano“ (*cf.* S.G.G.).

[2] *Cf.* pg. 92, nota 2.

[3] În original, *diesis*, „cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz“.

[4] *Cf.* pg. 92, nota 2.

al muzicii care a reînviat atare gen, s-a folosit de el doar la orgă, socotindu-l nepotrivit pentru glasul omenesc. Eu unul l-am auzit cîntînd la orga de la Salamanca și pot spune că săvîrșea adevărate minuni cînd îi alergau mîinile pe clape. Dar nu am cunoștință că s-ar fi folosit vreodată de genul enarmonic în cîntecele scrise pentru glasuri omenești, deși în corul din Salamanca se aflau în acea vreme mari și iscusiți cîntăreți, pe care îi pregătea Juan Navarro, vestit compozitor. Cît despre genul diatonic și cromatic, vă pot încredința că au putere tot atît de mare atunci cînd împrejurările sînt prielnice. Ba chiar și cîntecele noastre spaniole, cu o melodie atîta de divină, pot săvîrși atare miracol. Dar, pentru aceasta, se cuvine să fie împlinite niște cerințe anume : mai întîi, stihurile să cuprindă într-însele concepte înălțătoare, iar cuvintele să fie oglinda lor. În al doilea rînd, muzica trebuie să fie întruchiparea versurilor și să le deslușească tîlcul ascuns. În al treilea rînd, cel care cîntă, să o facă cu dăruire, cu har și cu grație. Și, în sfîrșit, cel ce ascultă, să-și simtă sufletul înclinat spre atare simțăminte. Doar astfel muzica va săvîrși minuni. Iar drept dovadă, vă voi spune o întîmplare pilduitoare la care eu însumi am fost martor : într-o seară, doi muzicași, care fuseseră aduși de un cavaler să facă o serenadă unei doamne, au prins să-i cînte la fereastră niște stihuri care începeau astfel :

Îmi frînge inima în piept.

Și-atît de mare fu patima ce-l cuprinse pe cavaler, încît, scoțîndu-și pumnalul, îl întinse doamnei și-i spuse : «Ia-l și străpunge-mi cu el pieptul și inima», lăsîndu-i uimiți pe cîntăreți și pe autorul stihurilor și al melodiei, căci în această împrejurare se întîlniseră laolaltă toate cerințele de care v-am vorbit mai înainte."

Iar cum cei de față erau foarte iscusiți întru ale muzicii, încuviințară toate cele spuse de mine.

Cu aceste și multe alte îndeletniciri își petreceau viața poeții la Milano, în vreme ce oștenii își încercau dibăcia mînuind sulița și archebuza, dar și spada, pumnalul, scutul ori pavăza. Printre ei se aflau mulți bărbați viteji și iscusiți, iar dintre toți, cel mai faimos era Carranza, deși unii

îi dădeau întîietate lui don Luis Pacheco de Narváez [1], pentru că îi întrecea pe toţi cei din vechime şi din vremurile noastre în cunoaşterea adevărurilor filozoficeşti şi matematiceşti ale acestei arte şi în executarea loviturilor de spadă. Cu aceste şi multe alte îndeletniciri vrednice de laudă îţi puteai petrece viaţa în Lombardia. Eu însă, care aveam sănătatea şubrezită din pricina umezelii, m-am hotărît să mă întorc în Spania, nu înainte de a vedea Veneţia. Şi se ivi un prilej foarte nimerit, căci tocmai atunci plecau pedestrimea şi călărimea statului Milano să o întîmpine pe împărăteasă [2] în ţinutul veneţienilor, pentru a o însoţi apoi pînă la Genova, unde avea să se îmbarce pe o corabie. Plecă, aşadar, acea falnică oştire şi ajunse la Crema [3], unde Măria-sa fu întîmpinată întocmai cum se cuvenea unei atît de slăvite doamne.

De îndată ce ajunsei în acea cetate, voind eu să-mi urmez călătoria, trecui pe malul celălalt al rîului, călare pe catîrul cu care venisem pînă acolo, cum s-ar zice, pe veresie, făgăduindu-i catîrgiului că, odată ajuns la Veneţia, aveam să-i plătesc tot ce-i datoram. Dar el făcu ce făcu şi, fără a scoate o vorbă, la cel dintîi han întîlnit în cale mă lăsă singur. Şi cum era un cătun mic, n-a fost chip să aflu nici cal, nici catîr ca să-mi urmez drumul călare, dar nici vreun om care să-mi spună o vorbă bună măcar, fiind, cum eram, spaniol, şi, pe deasupra, înveşmîntat în straie de oştean. Aşa că nici smerenia, nici purtarea cuviincioasă, nici răbdarea nu mi-au mai fost de vreun folos, drept care am fost silit s-o pornesc pe jos, de unul singur, prin ţară străină şi mumă vitregă pentru spanioli. Căci nici măcar în silă nu mi-ar fi spus cei pe care îi întîlneam în cale de rătăcisem drumul ori nu. Şi cum mergeam eu trudit şi nemîngîiat, neştiind unde aveam să poposesc — căci

[1] Carranza şi Pacheco de Narváez au fost maeştri de scrimă vestiţi pentru doctrina lor cu privire la arta mînuirii spadei, care se baza pe o interpretare matematică a mişcărilor (*cf.* S.G.G. şi nota 1 de la pg. 14).

[2] Împărăteasa Maria, sora lui Filip al II-lea şi văduva împăratului Maximilian al II-lea, urma să se îmbarce la Genova pentru a ajunge în Spania, unde avea să-şi petreacă restul vieţii retrasă la o mănăstire (*cf.* S.G.G.).

[3] Oraş situat la o depărtare de şapte leghe şi jumătate de Milano (*cf.* S.G.G.).

soarele era la scăpătat —, văzui în depărtare trecînd de-a latul drumului un cavaler cu un şoim în mînă, care, cînd mă zări, se opri în loc şi mă aşteptă o bună bucată de vreme pînă ce ajunsei în dreptul lui, căci eu, bietul, eram tot atît de amărît şi necăjit, pe cît de zdrobit de osteneală. Cînd mă apropiai de el, mă întrebă plin de milă de nu cumva eram soldat spaniol. Îi răspunsei că avea dreptate, iar el îmi spuse că, întrucît aveam de străbătut drum lung pînă la locul unde aş fi putut găzdui peste noapte, era mai bine să-l însoţesc pînă la un conac al său, unde puteam rămîne pînă a doua zi în zori. L-am urmat, nu fără teamă însă. În cele de pe urmă, amintindu-mi că cei de neam nobil sînt plini de curtenie, miloşi şi nefăţarnici, am dat deoparte orice temeri ce mi-ar fi putut stîrni acea tovărăşie.

ZĂBAVA A ŞASEA

Pătrunserăm într-o grădină întinsă, năpădită de buruieni care creşteau în voie. Ajunşi la conac, ne ieşiră în întîmpinare cîţiva slujitori tăcuţi şi posomorîţi. Intrarăm în casă, o clădire mare, dar tare părăginită, în care nu se afla nimic ce-ar fi putut bucura inima şi ochii : la ferestre atîrnau nişte draperii înnegrite de vreme, slujitorii umblau posaci şi mohorîţi, fără să scoată o vorbă, iar în tot locul domneau doliul şi tristeţea. Eram uluit şi nedumerit văzînd atîta deznădejde şi amărăciune şi nu prea mă simţeam în apele mele, temîndu-mă să nu mi se întîmple vreo nenorocire. Cavalerul arăta ca un om cu inima frîntă de durere şi nu grăia o vorbă către slugi, poruncindu-le, mînios şi posomorît, doar din ochi. Mă pofti să cinez dimpreună cu el şi, drept să spun, nu mi-a prins rău, fiind lihnit de foame, deşi, cum am mai spus, eram muncit de îndoieli, căci, cunoscîndu-mi eu prea bine soarta neprielnică, mă temeam de cine ştie ce năpastă. În timpul cinei n-am scos o vorbă, ca şi cavalerul, care stătea în faţa mea la masă. Dar, ca să nu vorbesc cu păcat, nicicînd nu mi-a priit mai mult tăcerea ca atunci, fiindcă în chipul acesta am putut să înfulec zdravăn şi să-mi pun stomacul la cale pe seama muţeniei de care era cuprins cavalerul. Eu unul nu mă în-

demnam să-i pun vreo întrebare, întrucît, de vrei să cîştigi încrederea şi prietenia oamenilor, cea mai potrivită cale e să-ţi preschimbi umoarea după a aceluia cu care ai de-a face ; or, de vreme ce nu putem cunoaşte tainele inimii celorlalţi, se cade să aşteptăm ca ei înşişi să spargă tăcerea, fiind o mare greşeală să ne apucăm să-i iscodim, îndeosebi cînd e vorba de oameni puternici, a căror vrere se cîrmuieşte după bunul lor plac.

Pînă la urmă, se isprăvi şi masa. După ce-şi trimise slugile de-acolo, cavalerul prinse a grăi, cu un glas care-i ieşea parcă din măruntaie, într-acest chip : „Ferice de cei născuţi fără de nici o îndatorire, căci pot trăi după cum le e dată soarta lor, bună ori rea, fără a mai fi nevoiţi să poarte altora de grijă şi să-şi bată capul de ce se vorbeşte pe seama lor ! Un amărît de soldat, după ce îşi împlineşte datoria, se duce de se odihneşte în patul lui ! Aşijderea meşteşugarul şi ceilalţi de-o seamă cu el, îndată ce şi-au mîntuit treaba, se pun pe trîndăveală. Dar vai şi amar de cel aţintit de multe priviri, cinstit de mulţi oameni, supus judecăţii multor cugete şi clevetelii multor guri, care nu-şi poate împlini nenumăratele-i îndatoriri ! Eu unul, domnule soldat, am vrut să-mi descarc inima, înfăţişîndu-ţi păsurile mele, nu pentru că n-aş avea cui să mă destăinui, ci din pricină că necazurile nu e cuminte lucru să fie împărtăşite celor ce vieţuiesc cu noi şi le-ar putea stîrni din nou. Căci tare te mai amărăşte şi te necăjeşte să-l ai mereu în faţa ochilor pe cel care a fost martorul năpastelor tale. Şi află că nici unul dintre slujitorii pe care i-ai văzut pe-aici nu cunoaşte pricina nefericirilor mele ; or fi umblînd ei spăimîntaţi, dar te încredinţez că nu ştiu mai mult decît ce stă scris pe chipul meu. Eu sînt cavaler : am cîţiva supuşi sub ascultarea mea şi oarece stare, destulă ca să pot vieţui în tihnă, dacă avuţia, cu îndatoririle pe care le aduce cu sine, ţi-o poate da. Din fire n-am arătat tragere de inimă spre viaţa de la Curte, nici spre vălmăşagul mulţimii de rînd, cu care îţi mai poţi trece vremea, ci spre singurătate, îndeletnicindu-mă cu munca cîmpului, precum roboata pe ogoare, prin livezi şi prin grădini, cu pescuitul

şi cu vînătoarea de sălbăticiuni ale pădurii sau de paseri ale văzduhului. În chipul acesta mi-am trecut cîţiva ani buni şi mi-am cheltuit cu dragă inimă venitul ce-mi aducea moşia, mai făcînd cînd şi cînd fapte de bine faţă de drumeţi.

Mi-am petrecut mare parte din anii tineri neînsurat, părîndu-mi-se că însurătoarea e grea povară şi îndeletnicire nu prea potrivită pentru viaţa pe care o duceam. Cum pe lume nu poţi scăpa de ce ţi-e scris, iar cerul ne hărăzeşte în viaţă tot soiul de întîmplări, mai bune ori mai rele, într-o bună zi, umblînd la vînătoare cu un şoim într-o mînă, iar în cealaltă cu o inimă cu care îl îndopam, mă trezii pe ne-veste cu a mea smulsă din piept; iar în locul ei îmi rămase un pojar ce nici pînă-n ziua de azi nu s-a stins, nici nu s-o stinge vreodată. Şi iată cum s-au petrecut lucrurile : trecînd eu prin oraşul Crema, zării venind pe o ulicioară ce cobora dinspre nişte livezi unul din cele mai minunate şi mai gingaşe chipuri ce s-au văzut vreodată la o făptură muritoare. Am dat să o urmez, dar ea pe dată se şi întoarse în grădini. [1] Fermecat de o frumuseţe nemaivăzută şi neasemuită ca aceea, am iscodit în mare taină, încercînd să aflu cîte ceva despre neamul din care se trăgea, dar şi despre firea şi cinstea ei. Aflai astfel că era o copilă neprihănită, odrasla unor oameni sărmani. Mi-am zis că n-avea să-mi fie greu s-o îmbunez cu odoare, făgăduinţi şi daruri, care îndeobşte fac să se plece pînă şi piscurile cele mai semeţe. Am izbutit s-o mai văd, ajutat fiind de niscaiva doamne ce nu se dau în lături de la atari îndeletniciri şi care fac cu dragă inimă pe mijlocitoarele cînd le îndatorezi cu daruri. Şi cum se duceau deseori cu caleaşca să se preumble, chipurile, prin livezi, încercau s-o înduplece, asaltînd-o cu tot soiul de făgăduieli, dar în zadar, nu fu cu putinţă să cucerească fortăreaţa neprihanei ei. Nemaiputînd îndura văpaia ce mi se aprinsese în piept şi cruzimea zodiei mele, am mers pînă-ntr-acolo încît le-am însoţit eu însumi pe doamne, înveşmîntat în straie femeieşti, căci

[1] Se pare că Espinel preia motivul întîlnirii dintre protagoniştii celebrei *Tragicomedii a lui Calixto şi a Melibeei*, cunoscută sub numele de *Celestina* (*cf.* S.G.G.).

la obraz nu mă prea deosebeam de ele, fiind eu tinerel şi cam spînatic. Or, tocmai această ispravă a mea m-a dat gata. Cînd mă văzui în tovărăşia doamnelor şi în preajma ei, mă înflăcărai din nou, fermecat de vorbele-i duloase, rostite spre lauda mea : «Cine are drept prietenă o doamnă atîta de dulce şi drăgălaşă va şti să cucerească făpturi mai minunate decît această biată şi sărmană gînganie». Atari vorbe, dimpreună cu toată făptura-i înveşmîntată în strai sărman, dar îngrijit, gingăşia şi neprihana, ca şi alte nenumărate haruri strălucitoare mă siliră să mă folosesc de cel din urmă mijloc ca s-o pot avea, anume, să mă însor cu ea. Dar, ca să nu mai lungesc vorba şi ca să scurtez povestea asta plină de jale, află că am luat-o drept soaţă legiuită şi am venit la conacul pe care-l vezi, unde am vieţuit împreună cu spor şi mulţumire. Şi atît de mare era dragostea ce ne purtam, încît nu sufeream să stăm departe unul de celălalt nici măcar un ceas.

În zilele cînd se întîmpla să plec la vînătoare, la întoarcere o găseam plînsă, nemîngîiată şi nerăbdătoare, lucru care îmi umplea inima de bucurie şi mă făcea s-o îndrăgesc mereu mai mult, ca pe un dar dumnezeiesc. Cei şase ani petrecuţi în atare fericire ar putea fi pizmuiţi de toţi cîţi au trăit şi trăiesc pe lume ; căci doar ura iscată într-un suflet josnic şi de rînd ar fi putut pune capăt unui început atît de plin de nădejdi.

Nu departe de aceste locuri trăia un tinerel, de neam cam prost, înzestrat cu unele daruri, nu chiar desăvîrşite, doar mijite, vreau să spun că avea oarecare pricepere la muzică şi cam tot atîta la poezie. El unul se socotea drept un bărbat destoinic, măcar că-n satul unde locuia nu dădeau doi bani pe el şi nu-l prea băgau în seamă. L-am luat la conac ca să-mi fie tovarăş, să-mi ţină de urît şi să mai tăifăsuiesc cu el în clipele de răgaz. L-am dăruit cu straie, l-am aşezat la masă cu mine şi pot spune că era al doilea stăpîn al avuţiei mele. Într-un cuvînt, l-am ridicat din tină, făcînd din el un om de vază, asemeni mie. Înainte, dar şi îndată după însurătoarea mea, de cîte ori mergeam la vînătoare, mă însoţea călare pe o mîrţoagă, iar de se întîmpla să obosească, se întorcea la conac, unde, după ce m-am însurat, avea destulă vreme să vorbească-n

tihnă cu soața mea, de-a cărei cinste nu mă îndoiam defel, fiind el un om pipernicit, cu chipul șters, dinți lați, mîini butucănoase, lipsit de orișice virtute și tare iubitor de bîrfe și zîzanii. Dar chiar și-așa, nu-l mai lăsai să se întoarcă de la vînătoare înaintea mea, și asta mai degrabă ca să astup gura lumii decît din pricină că n-aș fi fost mulțumit de dînsul.

După această întîmplare, în fiecare noapte cînd mă întorceam acasă se arăta-n grădină o stafie care isca hărmălăie printre cîini și înspăimînta slujitorimea. Eu, unul, măcar că trudit, mă ridicam din pat și mă duceam să răscolesc toate cotloanele din grădină, cu gînd să dau peste nălucă. Cînd ieșeam din iatac, nevasta mea se zăvora pe dinăuntru de teamă și nici că deschidea pînă ce nu se încredința că eu eram cel ce bătea la ușă. Ne hărțui stafia asta multe zile, ba chiar cîteva luni bune. Băgasem de seamă că-n zilele puține cînd nu umblam la vînătoare nu se arăta, dar nu-mi dădea prin cap cam pe unde se putea ascunde ; pînă ce, într-o seară, venind eu de la vînătoare, i-am dat poruncă unei slugi să stea de pază la poarta grădinii și să ia seama bine la arătarea aceea. M-am încuiat în odaie cu soața mea, așteptînd să văd dacă se întorcea ca și-n alte rînduri, cînd, deodată, începură să latre cîinii ca niște apucați, căci stafia, de mare ce era, ajungea pînă la acoperiș. M-am sculat în pripă și, de cum ieșii din iatac, dădui peste sluga pe care o lăsasem la poarta grădinii. «Nu te mai osteni degeaba, stăpîne — îmi zise —, că stafia e chiar Cornelio, prietenul de taină al Luminăției-tale, care a ticluit șiretlicul ăsta ca să te viclenească și să poată sta de vorbă în tihnă cu stăpîna cîtă vreme umbli prin grădină. Cum și pe unde intră nu știu, de nu i-o fi venind într-ajutor vreun drac, dar știu c-acesta-i adevărul și-s multe zile de cînd o ține așa.» Am simțit că mi se-aprind măruntaiele de furia ce mă năpădise și, înșfăcîndu-l de gulerul pieptarului, îl străpunsei cu pumnalul, zicîndu-i : «Ține, ca să nu mai spui și altora și pentru că mie mi-ai dat de știre abia după ce fărădelegea a fost săvîrșită». Îl aruncai într-o pivnicioară și încuiai ușa cu o cheie care se potrivea și la casă și la poarta grădinii. Apoi, stăpînindu-mi mînia cea

firească ce-mi clocotea în vine de gelozie şi de ocara îndurată, plecai de acolo păşind încetişor, ca să nu fiu auzit. Bătui la uşa iataculuí, iar soaţa mea mă întrebă speriată de nu eram cumva stafia. În cele de pe urmă, cunoscîndu-mi glasul, îmi deschise uşa. Oricîtă silinţă mi-am dat să mă prefac, ea mă cunoscu pe dată că eram schimbat la faţă, drept care-mi spuse : «Stăpînul meu drag, ce s-a întîmplat ? De ce-ai pălit aşa ? Blestemată să fie stafia şi cine a născocit-o, că tare ne-a mai tulburat pe amîndoi !» M-am prefăcut pe cît puteam mai bine, zicîndu-i că n-aveam nimic. Apoi mă băgai în pat, iar dînsa, ca întotdeauna, îşi dădu silinţa să mă liniştească, drept care am început să mă îndoiesc de răul ce ne pîndea pe amîndoi. Somnul mi-a fost frămîntat şi scurt, din pricina gîndurilor care nu-mi dădeau pace. De cum se crăpă de ziuă, m-am dat jos din pat, chemînd la mine doi slujitori ce mă însoţeau de obicei la vînătoare, precum şi pe Cornelio, arătîndu-i, pe cît putui mai bine, un chip prietenos. Plecarăm şi umblarăm mult pe şesuri ziua-ntreagă, dar n-a fost chip să aflu vînat nici cu şoimii, nici cu cîinii, lucru pe care îl socotii drept semn prevestitor de rău. Spre seară, vicleanul de Cornelio se prefăcu bolnav, ca să se poată întoarce la conac. Îl lăsai să plece şi-i poruncii să-i spună soaţei mele că la vreo trei leghe de-acolo se arătase un stîrc şi nu puteam în noaptea aceea să vin să-i ţin tovărăşie, căci a doua zi, mai înainte de-a se lumina, trebuia să dau peste el. Plecă bucuros nevoie mare, iar eu am rămas hărţuit de tot soiul de gînduri asupra hotărîrii pe care trebuia s-o iau.

ZĂBAVA A ŞAPTEA

Pe-nserat, mi-am trimis slugile să dea de urma stîrcului şi, cum în vremea asta se făcuse noapte de-a binelea, o pornii într-ascuns spre conac. Am descuiat o uşă dosnică dinspre grădină şi m-am dus de-a dreptul la iatacul lui Cornelio. Intrai, dar nu aflai pe nimeni în odaie. Văzînd acolo o lumînare aprinsă, o luai cu mine şi trecui

într-o încăpere mare, de-alături, cu gînd să dau cumva de el. O străbătui eu toată şi, ajungînd într-altă odaie mai joasă, deasupra căreia se află iatacul meu şi al nevestei, dădui cu ochii de o scară rezemată de perete, iar la capătul ei văzui o bortă pe unde se putea strecura un om, acoperită cu o pînză de Tiţian, pe care era zugrăvită iubirea nelegiuită dintre Venus şi Marte. Pot spune că pînă în clipa aceea nu crezusem cu tărie în năpasta mea. Dădui deoparte scara, cu gînd să n-aibă pe unde coborî vicleanul, apoi mă repezii ca fulgerul de iute la uşa odăii mele şi începui să bat, ca astfel să-i prind nepregătiţi. Nevastă-mea veni să-mi deschidă uşa, iar el se repezi degrabă să-şi dea drumul în jos pe scară, dar, neavînd pe ce să se sprijine, se prăbuşi în gol, zdrobindu-şi amîndouă picioarele de la genunchi în jos. Am încuiat din nou uşa odăii şi, ducîndu-mă să văd ce se întîmplase cu cel căzut, care se tîra pe mîini întocmai ca un taur înjunghiat în arenă, îi spusei : «Ah, vicleanule, cum n-ai ştiut a-mi mulţumi tot binele ce ţi-am făcut ! Aceasta e răsplata cuvenită celor făţarnici şi mîrşavi !» Apoi, sprijinindu-l de scară, îl străpunsei în mai multe rînduri cu pumnalul şi îl sugrumai. Cuprins de furie, m-am urcat în iatac cu gînd să fac acelaşi lucru şi cu soaţa mea, dar de cîte ori mă apropiam de ea, nu eram în stare să ţin pumnalul în mînă şi nici să-mi mişc braţul spre a aduce vreo vătămare acelui trup, atare faptă fiind mai presus de puterile mele. Am dus-o în cele de pe urmă jos şi, aşezînd-o lîngă iubitul ei — alt rău neputîndu-i face —, am legat-o fedeleş de mîini şi de picioare, iar lui i-am smuls inima din piept, punînd-o între amîndoi, aşa fel ca dînsa să aibă-n faţa ochilor, zi de zi, inima pe care atîta o îndrăgise. Pe sluga ucisă mai înainte am adus-o tîrîş şi-am lepădat-o lîngă ea, zicîndu-i : «Iată, acesta-i martorul fărădelegii tale !» Şi iar am încercat să-i iau viaţa, dar din nou simţii cum mi se frîng braţele, drept care mă hotărîi în cele de pe urmă s-o las să moară de sete şi de foame, dîndu-i pe fiecare zi doar o jumătate de livră de pîine şi un strop de apă. Azi se împlinesc cincisprezece zile de cînd n-a mai văzut lumina soarelui, nici n-a mai auzit o vorbă de la mine, dar nici ea n-a mai

grăit defel, deşi cu mîna mea îi duc puţinele merinde. Or, mie nu cincisprezece zile mi se par, ci, mai degrabă, cincisprezece mii de ani, şi-n fiecare dintre ele în cincisprezece mii de rînduri pot spune că am îndurat chinurile morţii. Aceasta-i ticăloasa stare în care mă aflu, văduvit de tot ce-mi poate aduce alinare şi atît de vlăguit, încît aş da orice ca Domnul să mă fi făcut un om becisnic, lipsit de îndatoriri, ca să mă pot duce departe, într-o pustie pe unde n-a călcat vreodată picior de om. Or, întrucît ţi-am mărturisit fapte pe care nimeni altul nu le va afla din gura mea, vreau să vezi cu ochii domniei-tale tot ce mi-a răpit lumina alor mei, lăsîndu-mă fără nădejde de a o mai avea vreodată."

Şi luînd un sfeşnic cu o lumînare, îmi spuse să-l urmez. Trecurăm prin grădină şi deschise uşa odăii unde se aflau zăvorîte toate nenorocirile sale. Dintr-o dată, în faţa ochilor îmi apăru una din cele mai înfricoşătoare privelişti ce ochii omeneşti au văzut pe lume : pe jos zăcea un bărbat înjunghiat, alături, altul, sfîrtecat şi cu pieptul sfîşiat, iar inima pusă pe o treaptă, lîngă unul din cele mai minunate chipuri pe care le-a zămislit vreodată firea. Şi parcă pentru a spori jalea ce domnea acolo, cîinii care intraseră cu noi cînd cavalerul deschisese uşa se repeziră la nenorocita de femeie şi începură să-i lingă mîinile şi obrazul, gudurîndu-se pe lîngă ea. Mie mi se umeziră ochii, iar soţului i se înmuie pe dată inima. Văzîndu-l cît era de înduioşat, îi spusei : „Domnule, pînă acum n-am rostit nici o vorbă, nici n-am încercat să-ţi spun ce gîndesc, căci în înverşunarea şi patima ce te-au cuprins n-am putut afla nici o cale, dar nici domnia-ta nu mi-ai dat îngăduinţă s-o fac". „Ei bine — zise cavalerul —, acum ţi-o dau ca să-mi spui tot ce crezi de cuviinţă." Văzîndu-l îmblînzit, îmi mai pieri din teamă şi îi grăii astfel : „Domnia-ta mi-ai mărturisit că dragostea dintîi pentru cea care-ţi este soaţă nu ţi s-a şters din suflet şi nici nu se va şterge-n veci. Mi-ai mai spus că de această întîmplare, adevărată sau doar închipuită, nu are nimeni cunoştinţă, fără decît aceştia doi care de-acum n-o mai pot da în vileag. Or, cinstea sau ocara orişicui nu stă în

ce gîndeşte sau ştie despre sine, ci în ce ştie şi spune lumea. Căci dacă s-ar întîmpla ca ceilalţi să afle toate cîte ascundem şi ştim doar noi, mulţi ar fi cei care n-ar mai vrea să vieţuiască printre oameni. Domnia-ta ai pus capăt clevetelii, dînd morţii pe cei doi. Dar soaţa-ţi este încă în viaţă şi, pe deasupra, nevinovată poate, căci, de cîte ori ai vrut s-o răpui, n-ai fost în stare. Şi nu mai spun alta, fără decît să iei domnia-ta aminte bine la duioşia ce te-a năpădit cînd ai văzut iubirea pe care i-au arătat-o cîinii."

Nici n-apucă bărbatul să răspundă, cînd ea, prinzînd curaj, îmi vorbi, cu o voce ostenită, ce parcă ieşea dintr-un mormînt, astfel : „Domnule soldat, nu arunca vorbele-n vînt, căci viaţa nu-mi mai este dragă şi n-aş mai vrea să văd din nou lumina soarelui. Dar dacă vreodată, uluit de-atare înfricoşată întîmplare, îţi va veni în minte şi-ai vrea s-o povesteşti, se cade să afli acum tot adevărul, ca să nu osîndeşti cruzimea celui care-mi este soţ, dar nici să nu arunci asupră-mi o ocară de care nu m-am învrednicit. Aceşti doi oameni şi-au meritat cu prisosinţă pedeapsa ce-au primit : sluga cea neruşinată, din pricină că a povestit ce n-a văzut şi nici n-ar fi fost cu putinţă să vadă în vreun fel, iar cel ce zace aicea ciopîrţit, nu pentru ce-ar fi săvîrşit, ci pentru ce a încercat să făptuiască, arătîndu-se viclean şi nemulţumitor pentru binele pe care soţul şi stăpînul meu i l-a făcut. Căci s-a purtat cu atîta dibăcie, încît mi-am zis că avea învoială cu vreun diavol, pentru că m-am trezit cu el în odaie la mine fără să pot pricepe pe unde pătrunsese. Atîta ştiu : că l-am văzut ieşind de sub o cadră zugrăvită. Ci, întrebîndu-l eu ce voia, îmi răspundea că venea să-mi ţină de urît cît timp lipsea soţul şi stăpînul meu. Eu una nu l-am dojenit cu vorbe de ocară pentru tot ce-mi cerea : întîi şi-ntîi, fiindcă de cînd mă ştiu n-am suduit pe nimeni, apoi, din pricină că, după ce a văzut statornicia şi cugetu-mi curat, nu mi-a mai spus necuviinţe ori vorbe deşucheate. Iar dacă s-o întîmpla să mă învinovăţească soţul şi stăpînul meu că nu l-am vestit despre acestea toate, voi spune că în alte rînduri, văzîndu-l supărat pentru pricini mai neînsemnate, îmi îngheţa inima în mine.

Cum dară să-i spun un lucru care avea să-i frîngă inima ? Ci nu se află-n lumea întreagă regat ori împărăție pentru care să-mi terfelesc eu cinstea și patul soțului și stăpînului meu. Pe mila ce-am aflat-o la dumneata și pe adevărul ce l-am mărturisit, te rog din suflet, înduplecă-l să nu-mi mai prelungească chinul, ci să-mi scurteze viața, ca să pot înfățișa mai degrabă această mucenicie a mea dinaintea lui Dumnezeu."

Din clipa în care începuse să vorbească pe cît de nefericita, pe atît de frumoasa doamnă, cavalerul nu înceță din plîns. Și-atît amar de lacrimi vărsa, încît, socotînd prilejul nimerit, îl întrebai : „Ce crezi de toate astea, domnule cavaler ?" La care el îmi răspunse hohotind : „Ți-am dat îngăduință să vorbești, acum ți-o dau să faci precum socoți că e mai bine pentru mine". Am luat pe loc pumnalul și am tăiat frînghia cu care era legat acel divin, dar vlăguit trup. Cum însă era tare slăbită, nu se putea ține pe picioare și se prăbuși la pieptul meu. Apoi se așeză pe jos, vrînd parcă să se odihnească de caznele pe care le îndurase. Bărbatul se aruncă în genunchi în fața ei și, sărutîndu-i mîinile și picioarele, îi zise : „Soție și stăpînă dragă, de vreme ce nu am ce să-ți iert, îți cer plecat și plin de umilință iertare". La care vorbe ea nu putu să-i mai dea răspuns, fiind apucată de o sfîrșeală atît de mare, încît credeam c-avea să moară pe loc. Ci, sculîndu-se de jos, bărbatul ei aduse în pripă o sumedenie de întăritoare, care-o făcură să-și vină în simțiri și, astfel, cea care arăta mai înainte ca un crin se preschimbă pe dată într-o roză. Deschizînd apoi ochii verzi și catifelați, îi spuse soțului : „De ce, stăpînul meu, ai vrut să mă aduci la viață ?" „Ca să nu se curme a mea" — răspunse el. Și purtînd-o amîndoi pe brațe o duserăm la dînsa în odaie, unde fu atît de bine îngrijită, încît izbutiră s-o scape de la moarte.

La toate cele petrecute în noaptea aceea nu fusese de față nici un slujitor. În zori îi cerui cavalerului îngăduința s-o pornesc din nou la drum, dar nu mă lăsă să plec și mă ținu la conac vreme de douăzeci de zile. La drept vorbind, nu mi-a prins rău odihna după oboseala drumului ce-l făcusem pe jos și după groaza pe care

mi-o stîrniseră acea nefericită istorie şi acea înfricoşată privelişte. Căci, lăsîndu-se tîrît de patima-i necugetată, fără să ia aminte de nu era cumva doar o închipuire, cavalerul a făcut moarte de om şi era gata-gata să răpuie o preacurată şi nevinovată făptură, faptă care i-ar fi amărît viaţa toată, dacă ar mai fi vieţuit, iar pe ea ar fi făcut-o de ocară pentru un lucru pe care nu-l săvîrşise. Că s-a înşelat cînd toate păreau adevărate, lovit fiind în cinstea-i şi pălit de gelozie, pricina unor rele şi mai înfricoşătoare încă, nu-i lucru de mirare. Dar cum să nu te minunezi cînd vezi atîta înverşunare la un suflet făţarnic şi viclean care, ca să-şi ducă la bun capăt gîndul, îşi iroseşte vremea şi puterea cu şiretlicuri, tertipuri şi cu sfade, pîngărind cinstea altora şi primejduindu-şi viaţa ! Ai zice că oamenii vicleni sînt făcuţi din alt aluat decît ceilalţi. Şi totuşi cavalerul s-a cam grăbit, se pare, luîndu-i viaţa slugii ce-i dăduse ştire. De bună seamă că ar fi putut să cerceteze mai înainte adevărul, fără a se pripi. Dar însăşi firea, ba chiar şi judecata l-au îndemnat să-i dea acea pedeapsă, din multe pricini, dreaptă. Iar cea dintîi şi mai însemnată este că un om dezmăţat şi josnic s-a apucat să îndruge vrute şi nevrute despre greşelile altora, la care nici măcar n-a fost de faţă. Pe de altă parte, pentru că a da veşti proaste ce-i pot îndurera pe alţii înseamnă să te bucuri de necazul ce-l pricinuieşti astfel. Apoi, pentru că clevetitorii au nenorocit cu zîzaniile lor jumătate din omenire. S-ar cuveni să mai amintesc aici cumplita suferinţă a acelei femei, pe cît de frumoasă, pe-atît de jignită, care, deşi se vedea în pragul morţii, nu şi-a pierdut răbdarea şi nici respectul pe care-l datora soţului ei. Ce bine-ar fi de-ar şti şi-ar fi în stare toate femeile să se poarte astfel, ca să-şi păstreze tihna căminului şi iubirea soţului ! Căci îndeobşte se tem să nu-şi piardă rangul şi cinstea de nu se-apucă să urle mai tare decît vîntul în furtună.

Cît despre mine, eram înmărmurit şi scîrbit de cîte auzisem şi văzusem şi, deşi mă rugară să rămîn acolo toată viaţa sau măcar pentru o vreme, n-a fost chip s-o scoată la capăt cu mine. Le-am dat totuşi de înţeles că eram nespus de măgulit de cinstea ce mi-o arătau, lăudînd

totodată curajul de care dăduse dovadă cavalerul cînd își spălase ocara îndurată, precum și dîrzenia cu care dînsa își păstrase cinstea.

În zilele cît am mai stat acolo am înțeles din ce pricină îndrăgea bărbatul făptura aceea îngerească. Fără doar și poate, cu chipul ei frumos, cu boiul ei gingaș, cu firea-i blîndă și alesele-i deprinderi părea însăși întruchiparea doñei Antonia Calatayud. Ca să le risipesc orice temeri și să le fac pe plac, le-am dat cuvîntul că aveam să mă întorc de cum mi-aș fi mîntuit treburile ce mă mînau la Veneția. Doar astfel mă lăsară să plec, căci întocmai cum eu mă temeam să nu pățesc vreun rău, la fel și ei se temeau să nu dau în vileag cele văzute. Cu multă băgare de seamă și prudență trebuie să se poarte cei ce au fost martori la restriștile altora și cu nici un preț să nu-și închipuie că au puteri depline asupra lor. Cîte nenorociri nu s-au abătut în această mașinărie a lumii asupra acelora care au dezvăluit tainele ce le fuseseră încredințate!

În cele de pe urmă m-am despărțit de ei și am pornit-o la drum, încredințîndu-mi viața Celui-de-Sus, uluit de o întîmplare nemaivăzută și nefericită ca aceasta, dar și tare bucuros, văzîndu-mă scăpat din acel hățiș încurcat, și lăudînd cu prisosință în sinea mea cinstea italiencelor de neam și grija mare cu care se păzesc și sînt păzite.

Mă depărtasem ca la o milă de conac — și pînă ce îl pierdui din ochi, o clipă n-am încetat să-mi întorc capul îndărăt —, dar mie mi se părea că străbătusem o sută de leghe, cînd zării venind spre mine în graba mare doi oameni călări. Mă uitai în jur să văd dacă în pustietatea aceea nu se afla vreo casă ori vreo așezare unde să mă ascund, încredințat fiind că cei doi soți se căiau amarnic că mă lăsaseră să plec, doară fusesem martor la toate cele întîmplate. Or, cum teama mea sporea cu-atîta mai vîrtos, cu cît alergau mai iute caii, am prins a mă ruga și a-l chema pe Cel-de-Sus într-ajutor. În cele de pe urmă, cînd erau de-acum aproape, mă hotărîi să aștept și să văd ce-aveau de gînd. Se opriră lîngă mine și îmi grăiră fără pic de cuviință astfel: „Stai pe loc, domnule soldat!“ Eu le-am răspuns: „Iaca, stau și aștept porunca domniilor-voastre“.

Erau doi bărbaţi înarmaţi cu puşti şi nişte cuţite mari de vînătoare, din cele cu care sînt îndeobşte jupuite animalele ; aveau feţele arse de soare şi vorbeau răstit, ca unui spaniol care umbla neînsoţit şi pe jos. Or, întrebîndu-i eu, aşadar, ce voiau de la mine şi ce aveau a-mi porunci, îmi răspunseră fără chef, ca nişte bădărani : „Noi unii nu avem nimic a-ţi spune ; cel care o să-ţi poruncească vine degrabă-n urma noastră". Vorbele acestea băgară spaima-n mine, întărindu-mi temerile. „Dar, domnilor — le spusei eu —, ce ocară i-am adus oare domnului Aurelio de îmi vorbiţi astfel ?" „Are să-ţi spună chiar el" — răspunseră. „Lăsaţi-mă să-mi văd de drum" — îi rugai. La care zise unul : „Stai liniştit ; de nu, am să-ţi găuresc pielea cu vreo două gloanţe". Văzînd că nu era chip să scap arătîndu-mă smerit, mi-am făcut pe loc o socoteală-n minte : dacă au venit cu gînd să mă răpuie, smerenia nu-mi va mai fi de nici o trebuinţă, iar dacă nu vor să mă ucidă, n-aş vrea să trec în ochii lor drept un fricos. Aşa că, îndată ce-am auzit de gloanţe, am pus mîna pe spadă şi le-am zis : „Ei bine, de vreţi să mă-mpuşcaţi, hai, trageţi, de nu, pe viaţa regelui nostru, stăpînul Spaniei, am să vă ciopîrţesc dintîi caii, apoi o să vă fac fărîme pe-amîndoi". „Făloşenie de spaniol" — zise unul din ei. În vremea asta sosi şi cavalerul pe un bidiviu focos şi, văzîndu-mă cu spada scoasă, ne întrebă ce se întîmpla acolo, la care eu îi răspunsei : „Nu ştiu de ce atîta nedreptate. Să vrei să dai morţii pe cel ce ţi-a dat viaţă !" „Nu te pricep. Ce vrei să spui cu asta ?" — zise cavalerul. Slugile, spăşite, se grăbiră să-l lămurească : „Stăpîne, nu ne-ai trimis domnia-ta să-l oprim din drum ? Dar cum o ţinea una şi bună să plece mai departe, l-am ameninţat cu pistolul, iar el ne-a răspuns că o să ne facă bucăţi şi pe noi şi caii." La care vorbe, răspunse cavalerul : „Eu unul nu v-am poruncit să-l opriţi din drum ca să-i faceţi vreun rău, ci ca să-i faceţi bine. Şi nu mă mir defel că doi oameni călări şi înarmaţi ca voi, care s-au arătat mojici cu un biet drumeţ, singur şi cinstit, au fost astfel înfruntaţi. Ba zic că-i prea puţin. Descalecă degrabă — îi porunci unuia din ei —, dă-i calul şi puşca solda-

tului spaniol şi urmează-l pînă la Veneţia. De va voi să te trimită înapoi numaidecît, să te întorci, iară de nu, să-i stai în preajmă." Iar mie-mi spuse : „Domnule soldat, aşa de năucit am fost de toate cîte-am pătimit, că mi-am uitat de îndatoriri. Ci soaţa mea, cu firea-i îngerească, înduioşată de mila ce i-ai arătat şi dînd uitării a mea cruzime, îţi trimite-n punga asta o sută de scuzi, să-i ai la drum, iar, pe deasupra, un giuvaer de preţ, pe care l-a purtat chiar ea, o cruce bătută toată în smaragde şi rubine. Şi trage nădejde să-l mai vadă pe cel care a împiedicat atîta vărsare de sînge."

Mă aruncai la picioarele lui, mulţumindu-i pentru tot binele şi pentru cinstea ce-mi arăta, apoi încălecai şi o pornii la drum, avîndu-l drept argat pe cel care voise să-mi ia viaţa. Şi astfel ajunsei la Veneţia atîta de bogat, încît, după socoata mea, aş fi putut s-o cumpăr toată. L-am rugat pe argat să îmi arate — ca unul care ştia seama prin oraş — un han mai acătării şi, după ce aflarăm ce căutam, eu unul nu ştiam cum să mă descotorosesc de el mai repede, căci aşa de bucuros eram de tovărăşia lui, pe cît era şi el de-a mea. În noaptea aceea l-am lăsat să se odihnească, iar în zori l-am trimis înapoi.

ZĂBAVA A OPTA

Am privit cu mare încîntare măreţia acelei cetăţi, atît de îmbelşugată şi vestită, încît locuitorii ei sînt încredinţaţi că au de ce să fie mai mîndri decît oricare altă seminţie de pe lume. Deşi, dacă i-ai vedea cum umblă de neîngrijiţi şi nu i-ai cunoaşte, nu i-ai preţui defel după cum merită.

Şi ca să le înţelegeţi semeţia, am să vă povestesc o întîmplare de tot hazul cu un nobil veneţian şi un portughez, neam de oameni atît de plini de ei, încît nu dau doi bani pe ceilalţi. Într-un rînd, voind eu să trec pe puntea de-i zice Bragadín, văzui venind în urma mea

un Magnific [1], drept care m-am oprit plin de cuviinţă, ştiut fiind că tare le mai e pe plac să le arăţi respect. La celălalt capăt al podeţului se ivi un portughez bine făcut, cu ochii duşi în zare, purtînd în mîini nişte mănuşi de nutrie, iar în picioare, nişte cizme cam boţite. Şi cum umbla el ţanţoş, ajunse pe podeţ. Magnificul socoti că portughezul se cuvenea să se arate cuviincios şi să se dea deoparte, doar se afla la el acasă. Portughezul voia acelaşi lucru, fiindcă era străin de-acele locuri. Şi uite-aşa, cum amîndoi ajunseseră chiar la mijlocul podeţului, se ciocniră ; ca să nu cadă în apă, portughezul se împinse în veneţian, care nu cuteză să se dea de-o parte ; ca atare, căzură amîndoi cît erau de lungi : Magnificul pe spate, avînd el picioare cam sfrijite, iar portughezul, pe burtă. Şi n-a lipsit prea mult să cadă amîndoi în mare. Se ridică în pripă portughezul să-şi scuture praful de pe straie cu mănuşile cele de nutrie, iar Magnificul, ciorapii cei roşiori, şi, de îndată ce sfîrşiră treaba asta, prinseră a se uita lung unul la altul. După ce-şi mai veni în fire din năuceală, Magnificul îi zise portughezului : *„E vu sabi che mi sono veneciano, gentil huomo patricio ?“* [2] Iar portughezul îi răspunse, ori îl întrebă, cum vreţi s-o luaţi : *„E vos sabedes que eu saon portugues fidalgo evorense ?“* [3] La care veneţianul spuse cu dispreţ : *„Ande el bordel, beco cornuto“* [4]. Iar portughezul, zvîrlind din picior, zise şi el : *„Tiraivus la, patife“* [5]. Apoi o porni fiecare pe drumul său, dar întorcînd întruna capul. Ci, arătîndu-l cu degetul pe portughez, Magnificul spuse, strîmbîndu-se de rîs : *„Non va il pazzon“* [6], iar portughezul, la rîndul său, zicea şi el : *„Ollay, o parvo“* [7]. Drept care n-am putut afla care din ei era mai trăsnit şi mai

[1] Titlu pe care îl primeau în oraşele italiene nobilii şi cei care îndeplineau o funcţie publică, după exemplul patricienilor romani (*cf.* S.G.G.).

[2] „Ştii oare că eu sînt veneţian, distinse gentilom ?“ (ital.).

[3] „Dar domnia-ta ştii că eu sînt portughez, hidalg din Evora ?“ (port.).

[4] „Du-te la bordel, ţap încornorat !“ (ital.).

[5] „Hai, cară-te, măgarule !“ (port.).

[6] „Nu vrea să plece prostăvanul !“ (ital.).

[7] „Ia te uită, nătărăul !“ (port.).

smintit, deşi eu unul aş zice că portughezul, din pricină că se afla într-o ţară străină, tocmai acolo unde spaniolii sînt aşa de puţin iubiţi încît, cînd vor să-şi laude oraşul, veneţienii spun că la ei nu e nici cald, nici frig, nici noroi, nici praf, nu sînt nici muşte, pureci, păduchi sau ţînţari şi nici măcar spanioli. Şi cu atîta şiretenie şi dibăcie ştiu să se poarte, încît, cînd le place sau au nevoie de ceva, nu sînt pe lume vorbe înflorite şi măgulitoare de care să nu se slujească, iar cînd urăsc ceva, nu se află sudălmi şi vorbe mai deşucheate ca cele care le ies din gură.

Într-un rînd, un nobil s-a dus să cumpere nişte peşte şi, deşi nu-l cunoştea pe negustor, se apucă să-l măgulească, spunîndu-i că era de bună seamă un om vrednic de toată cinstea, ba mai întrebîndu-l pe deasupra şi de nevastă, şi de feciori. Dar cînd văzu că acesta nu voia cu nici un chip să-i lase din preţ, îl făcu încornorat, pe nevastă-sa, tîrfă, iar pe feciori, curvari. Nenumărate alte întîmplări, întocmai ca acestea, mi-a fost dat să văd şi multe v-aş putea povesti despre semeţia cu care-i privesc pe ceilalţi, pe temeiul vechimii şi al bunei cîrmuiri a cetăţii lor.

La vremea prînzului m-am dus la han. Nici nu începusem bine să mănînc, cînd cineva se grăbi să-mi dea de veste că o doamnă de neam mare, care venise într-o litieră, întreba de un soldat spaniol. Cum nu mai era altul afară de mine, m-am ridicat de la masă, curios să aflu cine era doamna şi ce voia. Văzui coborînd din litieră o femeie cu boi gingaş, nespus de frumoasă şi bogat înveşmîntată, care îmi ură bun venit cu vorbe drăgălaşe şi mari dovezi de bucurie ; atare lucru mă cam puse pe gînduri, făcîndu-mi socoteala că, de bună seamă, mă lua drept altul. Aşa că îi spusei : „Doamnă, nu sînt vrednic de o cinste atît de mare. Te rog din suflet, priveşte-mă mai bine, pesemne că nu pe mine mă căutai." Dar ea mă înlănţui cu braţele pe după gît, spunîndu-mi cu mare veselie : „Domnule soldat, ştiu eu bine pe cine caut şi pe cine am găsit. Eu sînt Camila, soră bună cu domnul Aurelio, de la care aseară chiar am primit un răvaş, cu rugămintea de-a te găzdui şi a te cinsti nu ca pe un străin, ci ca pe el însuşi, tot timpul cît îţi va fi pe plac

să mai rămîi pe-aici." Eu îi răspunsei : „Nici nu mă îndoiesc că de la un cavaler de neam ca dînsul îmi va veni tot binele din lume. Acuma se vădește c-acesta-i adevărul, căci a început prin a-mi da prilejul să cunosc o doamnă atîta de frumoasă și de înțeleaptă." „Atunci — zise ea —, te rog să mă urmezi, căci, deși toată dimineața n-a fost chip să dau de domnia-ta, eu tot am lăsat vorbă acasă să-ți pregătească masa, așa cum se cuvine unui bărbat de rang." Dar cum eu unul nu mă învoiam, din pricină că îmi plătisem prînzul la han, ea îmi răspunse că nu se cuvenea să nu împlinească întocmai porunca din răvaș. Și astfel, după ce-mi încheiai socotelile cu hangiul, am urmat-o, încredințat fiind de adevărul celor spuse, deși mă tot gîndeam să nu fi fost vreun șiretlic prin care cavalerul voia să săvîrșească la Veneția ce n-apucase să facă la conac. Pînă la urmă, blîndețea și drăgălășenia doamnei îmi risipiră orice urmă de temeri și bănuieli.

Ajunși la ea acasă, intrarăm într-o odaie mare, frumos împodobită, unde am aflat masa întinsă, cu bunătăți și feluri de bucate, pe care le-am cinstit cu mare bucurie, așa cum se și cuvenea, căci erau din cale-afară de gustoase, iar, pe deasupra, mi le servea chiar doamna Camila cu dalbele ei mîini, în vreme ce mă încredința că însuși cavalerul îi poruncise să se poarte astfel. După ce m-am ospătat eu bine, doamna mea scoase o scrisoare semnată de Aurelio, care glăsuia astfel : „Sînt tare necăjit, căci, avînd în ospeție un soldat spaniol, bărbat de neam pe cît se arăta, nu l-am cinstit precum voiam, deși cumnata dumitale și soața mea i-a trimis pe drum o pungă cu o sută de scuzi și o cruce de-a ei, de aur, bătută în smaragde și rubine, mai mult nefiindu-i cu putință să facă acum. Caută-l, găzduiește-l, cinstește-l ca pe mine însumi și nu-l lăsa să cheltuiască ceva cît vreme are să rămînă la Veneția. Iară de-o fi să se întoarcă-ncoace, dă-i tot ce-i va face trebuință pentru drum." Eu, unul, socotind îndestulătoare dovezile cuprinse în răvaș, am sfîrșit prin a-i da crezare, gîndind că toate cîte făcea și avea să facă pentru mine doamna Camila erau din porunca și pe cheltuiala acelui strălucit cavaler Aurelio. Mă sfătui apoi să-mi aduc hainele sau cufărul la ea acasă,

eăci toată vremea cît aveam să rămîn la Veneţia nu se cuvenea să mănînc sau să dorm în altă parte, nici să cheltuiesc ceva din banii mei. M-am simţit prea îndatorat şi i-am spus că nu aveam nici cufăr, nici alte veşminte, afară de cele de pe mine. Dădu atunci poruncă să mi se aducă un sipeţel. Pe dată o slujnică se şi înfăţişă cu o lăcriţă meşteşugit lucrată, iar doamna îmi dădu cheiţa, sfătuindu-mă totodată să-mi pun înăuntru hîrtiile mai de seamă şi s-o păstrez cu mare grijă, căci oraşul mişuna de hoţi. M-am bucurat şi mi-am încuiat în sipeţel hîrtiile, banii şi giuvaerul. Cînd îl văzu, doamna Camîla se bucură nespus şi îl acoperi cu mii de sărutări, doar îl purtase chiar cumnata ei, pentru care, după cum spunea, nutrea o dragoste neţărmurită. Am încuiat cu cheia sipeţelul şi am rugat-o să-l păstreze. Îmi zise c-ar fi fost mai bine să-l ţin eu, fiindcă s-ar fi putut întîmpla să vreau să iau de-acolo bani, deşi, cîtă vreme rămîneam la Veneţia, n-aveau să-mi facă trebuinţă. I-am răspuns că, şi de-aş fi avut, şi de nu, mai bine stăteau la ea decît la mine. Şi astfel, stăruind eu o vreme, o înduplecai pînă la urmă să mi-l păstreze.

Seara îmi pregăti o cină îmbelşugată şi rămase cu mine, bucurîndu-mi ochii, căci, ce-i drept e drept, era nespus de frumoasă. În noaptea aceea mă culcai tare mulţumit, ca unul ce fusesem ospeţit de-o doamnă atît de drăgălaşă.

ZĂBAVA A NOUA

De cum se lumină de ziuă, veni să vadă cum dormisem şi mă rugă să-i cer tot ce-mi făcea trebuinţă, căci ea avea să plece pentru cîteva ceasuri să-i facă o vizită unei doamne. Şi chiar dacă nu se întorcea la prînz, slugile aveau să mă servească întocmai cum se cuvenea. Nu veni la masă, nici nu se arătă pe-acolo cît fu ziulica de mare. Am aşteptat, aşadar, pînă seara, dar în zadar. Lucrul acesta m-a cam necăjit şi, drept să spun, am intrat la griji, temîndu-mă să nu cumva să fie la mijloc vreo înşelătorie, doar ea însăşi îmi spusese să nu mă încred în nici o femeie din Veneţia, chiar de neam dacă mi s-ar

fi părut, pentru că, altfel, avea să mă tragă pe sfoară. Dar mai apoi, amintindu-mi de scrisoare şi de toate cîte se aflau într-însa, de care singur Aurelio putea avea ştire, m-am mai liniştit. A doua zi, văzînd eu că nu se arătase încă din zori, ca în ajun, şi nici mult după aceea, îl întrebai pe un slujitor dacă doamna Camila se sculase, la care el îmi răspunse că în casa aceea nu se afla o astfel de femeie. Îl întrebai din nou şi îmi răspunse acelaşi lucru. Dar alt slujitor, care, pesemne, era vorbit cu ea mai dinainte, veni la mine şi mă întrebă ce anume voiam, căci stăpîna lui era plecată să vadă o doamnă bolnavă. M-am prefăcut mulţumit de răspuns şi, luîndu-l deoparte pe alt slujitor, îl întrebai în taină dacă aceea era casa doamnei sau nu. Îmi răspunse că tot ce ştia era că arvunise odăia pentru un nobil cavaler spaniol.

N-am zis nimic şi am plecat la hanul unde trăsesem dintîi, să-ntreb de-o cunoşteau pe doamna care venise să mă caute ori de aveau ştire unde locuia. Numaidecît îmi şi răspunse un bărbat aflat acolo : „Nimeni altul nu ştie mai bine unde-i casa ei ca cel de l-ai trimis cu calul înapoi ; chiar eu l-am văzut cînd îi arăta hanul unde ai tras. Iar femeia asta pe care o socoteşti drept doamnă de neam mare e o tîrfă care trăieşte numai din pungăşii şi înşelăciuni." Am plecat de-acolo fără să suflu o vorbă, amărît ca vai de mine, văzîndu-mă jefuit de bani, giuvaeruri şi toate înscrisurile mele prin mijlocirea ticălosului care mă însoţise pe drum şi care-i povestise cu de-amănuntul despre tot ce aveam asupra mea, doar astfel putînd ticlui femeia scrisoarea pe care mi-o arătase. Dar, cum ea însăşi mă înştiinţase de înşelăciunea pe care avea de gînd să mi-o facă, mi-am ţinut firea şi m-am întors la casa unde mă găzduise, să văd de puteam îndrepta în vreun fel tot răul. Şi întrebîndu-l pe slujitorul care o cunoştea dacă doamna Camila venise, acesta îmi răspunse : „Luminăţia-ta, chiar adineauri a fost pe-aici, şi, negăsindu-te, s-a întors la prietena ei bolnavă. Dar nu-ţi face griji ; dacă voieşti ceva de la dînsa, m-oi duce eu s-o chem." „Cum să nu — i-am răspuns —, vreau să-mi dea nişte hîrtii unde sînt trecute toate cele de cuviinţă privind înfăţişarea mea, pentru că am o poliţă de două sute de scuzi şi fără hîrtia asta de care ţi-am vorbit nu-i

pot lua de la cămătar." Zise sluga : „Atunci, mă duc iute să-i dau de ştire".

În vreme ce el era plecat, eu m-am apucat să ticluiesc polița, treeînd în ea întocmai semnele înscrise în pașaportul pe care îl primisem la Milano. Dar nici n-o terminasem bine, cînd drăguța de doña Camila se și înfățișă, abia trăgîndu-și sufletul, cu gînd să pună mîna și pe cei două sute de scuzi, pe lîngă celelalte. Se vede treaba că văzuse hîrtia de care am pomenit, doar sipețelul era la ea și avea, de bună seamă, o altă cheie. Îi spusei dorința, scosei polița să i-o arăt și, cînd o văzu, trimise degrabă o slujnică după sipețel. Am răsuflat ușurat, simțînd că-mi vine inima la loc, și am rugat-o pe doamnă să caute un cavaler căruia să-i dau o împuternicire spre a lua, chipurile, banii în locul meu, căci — îi spusei — nu voiam ca ambasadorul Spaniei, care mă cunoștea, să vădă polița. Pe dată îmi și aduse un codoș, prieten bun de-al ei, arătos și spilcuit nevoie mare, spunîndu-mi că era un cavaler de neam nobil. O mai rugai să caute și un diac care să scrie împuternicirea, iar doamna Camila, ținînd să-mi intre-n voie, îmi făgădui să găsească un om de încredere. Plecară amîndoi să-l aducă, iar în vremea asta eu îmi luai frumușel sipețelul și pornii să caut o corabie unde să mă pot ascunde. După ce am pus la cale toate cele de trebuință, m-am întors la han, unde o aflai pe doamnă, dimpreună cu codoșul și cu diacul. Le dădui împuternicirea, polița și înscrisul cu semnele mele, lucru de care se bucurară foarte, iar eu, mai vîrtos decît toți. Și cum se înnoptase bine, îi rugai ca o doua zi să se ducă după bani dis-de-dimineață, căci aveam de gînd s-o răsplătesc împărăteşte pe doamna Camila. Am dat să-i plătesc diacului pentru osteneală, dar nu vru să primească. Plecară, iar eu stăruii din nou pe lîngă ei să nu uite de bani. Îmi făgăduiră că la ceasurile opt aveau să fie la cămătar. La plecare, îi însoții pînă în prag, ca s-o pot șterge și eu mai iute. Codoșul întoarse capul să mă mai privească o dată, rîzînd de renghiul ce-mi jucase, iar eu le amintii din nou de făgăduiala dată, lucru de care se veseliră și mai straşnic, socotind că și de rîndul ăsta eram îmboldit de gînduri curate, întocmai ca atunci cînd îi încredințasem cu inimă des-

chisă sipeţelul. De cum dădură colţul, îmi ascunsei odoarele sub mantie şi o pornii spre corabie. Abia dacă făcusem vreo treizeci de paşi, cînd îmi ieşi în cale slujitorul încîrduit cu doamna Camila. Or, întrebîndu-mă el încotro o pornisem cu atîta grabă, îi răspunsei că mă duceam să-i duc sipeţelul doamnei, care tocmai se despărţise de mine, apucînd-o pe uliţă în jos — şi-i arătai o uliţă pe unde n-ar fi dat de ea nici dacă ar fi umblat noaptea toată. Îmi zise : „Vai, Luminăţia-ta, nu te mai osteni, întoarce-te la han, că mă duc eu să-i spun".

El o porni pe uliţă, iar eu mă dusei întins la corabia care mă aştepta gata de plecare. Şi-aşa de iute luneca pe apă, încît zorii ne prinseră la treizeci de leghe depărtare de Veneţia. Le-am povestit celor de pe corabie toată tărăşenia şi numaidecît ghiciră de cine putea fi vorba, după urzelile şi vicleniile de care se slujise. Dar cînd aflară că-şi cheltuise banii spre a mă ospăta, făcură mare haz, bucurîndu-se c-aveau ce povesti prin Veneţia.

Nu ştiu dacă să arunc vina de cele întîmplate pe uşurinţa cu care m-am încrezut în vorbele ei sau pe meşteşugul cu care mă înşelase, căci tare greu poţi scăpa de-un vicleşug ce pare adevărul-adevărat, deşi e o mare nesocotinţă să-i dai crezare fără a cerceta mai bine. Dar şiretenia unei femei frumoase ce ştie a se folosi de vorbe mieroase e atît de mare, încît m-ar fi putut amăgi chiar şi în împrejurări mai puţin prielnice. Doar oamenii cu sufletul curat şi care nu prea cunosc bine viaţa se lasă uşor ademeniţi, îndeosebi cînd li se pare că totul e în folosul lor. Cît despre mine, care mă socoteam pierdut, pot spune că nu-mi părea prea rău de ruşinea ce păţisem, cît de pierderea banilor care îmi făceau atîta trebuinţă. Şi uiteaşa, pînă la urmă nu agerimea minţii mi-a pus la îndemînă tertipul de care să mă folosesc, ci nevoia, căci mă vedeam ajuns calic în ţară străină, iar altă cale legiuită şi mai lesnicioasă spre a îndrepta tot răul ce mi se făcuse nu aflam decît într-o înşelăciune aidoma ori chiar mai mare. Să mă ferească Cel-de-Sus de o minciună atît de bine ticluită, căci e nevoie de ajutorul proniei cereşti spre a-i da de rost şi a nu te lăsa amăgit de ea. Dar dacă stau şi mă gîndesc mai bine, ce dovezi de prietenie ori de

iubire fuseseră între mine şi femeia aceea, ca ea să-şi risipească banii fără rost, iar eu să cred că purtarea îi era neprihănită ? Într-un cuvînt, socot drept îndoielnică prea marea bunăvoinţă a unor oameni pe care nu-i cunoşti, cu atît mai mult cînd e neîntemeiată. Cel mai cuminte lucru în atare împrejurări e să mulţumeşti, fără a primi nimic, iar spre a-l birui pe înşelător, să nu i te împotriveşti pe faţă, ci, pricepîndu-i gîndul, să te fereşti de el, căci cu purtarea blîndă vei dobîndi tot ce doreşti. După gîndul meu, în două feluri poţi să cîştigi bunăvoinţa celorlalţi, dar şi să-ţi tăinuieşti greşelile : purtîndu-te curtenitor şi cu mărinimie. Cel ce se-arată darnic cu vorbele frumoase şi cu averea lui trezeşte dragostea în inimile tuturor.

ZĂBAVA A ZECEA

Eu, unul, nu o pornisem pe mare mînat de dorul de a călători, ci nevoit fiind să fug de ticăloasa aceea de femeie şi de lipitoarea ei ; drept care, vrînd-nevrînd, a trebuit să ocolesc mai mult decît dacă aş fi luat-o pe alt drum. Pe punte, am întîlnit printre călători un bărbat care pornise în pribegie din pricină că i se adusese o grea învinuire şi, pînă ieşea tot adevărul la lumină ori se aşternea uitarea peste ruşinea ce păţise, se chibzuise că era mai bine să pună apa între el şi ceilalţi.

„După socoata mea — i-am spus —, e o greşeală mare să-ntorci obrazul ca să primească spatele ocările şi loviturile care lasă răni adînci. Atîta vreme cît eşti de faţă, ceilalţi ar pune mai degrabă la îndoială cîte se spun pe socoteala ta decît să se pripească a-ţi terfeli bunul nume. Iar pentru adeverirea unei fărădelegi, cea mai bună dovadă este fuga. Puţin îşi preţuieşte cinstea cel care nu se teme de ocările ce i se aduc în lipsă. Nu e pe lume om cît de drept care să nu aibă un potrivnic ; or, ca să nu-i dai acestuia prilej să unelteaască, nu trebuie să te depărtezi de el, căci oamenii cei ticăloşi şi josnici

se folosesc de o nimica toată spre a otrăvi gîndurile tuturor şi a-i asmuţi împotriva celui pe care abia aşteaptă să-l vadă alungat din rîndul lumii."

Cu aceste şi încă multe alte vorbe, l-am înduplecat să se întoarcă la Veneţia, lucru care mi-a fost şi mie de folos, căci, coborînd în primul sat ce ne-a ieşit în cale — corabia plutind pe lîngă ţărm —, m-am aflat mai aproape de Lombardia, de unde apoi am luat calea Genovei, fiind scutit astfel să ocolesc mai bine de două sute de leghe, cîte sînt pe apă de la Veneţia la Genova, unde gîndeam să-l întîlnesc pe don Fernando de Toledo. Dar cum acesta o pornise mai departe, i-am dat zor, umblînd toată noaptea pe furtună, şi astfel l-am ajuns la Saona, chiar cînd era gata de plecare. Am fost primit cu mare veselie şi, drept să spun, nu mi-a prins rău, cuprins de neagră întristare cum eram din pricina gutunarului care nu-mi dădea pace. Făcurăm calea înapoi spre Spania, lăsînd pe mîna dreaptă ţărmurile Piemontului şi ale Franţei, în vremurile acelea bîntuite de tîlharii care umblau prădînd în voie, nesocotind dreapta lege a regelui, stăpînul lor. Trăgeam la mal doar în acele locuri care păreau mai potrivite spre a ne aşeza tabăra, lăsînd sub bună pază cele unsprezece feluci cu care umblam pe mare, apoi mîncam, căutam apă şi adunam lemne pentru foc.

Cînd o pornisem din Genova, luasem cu mine un burduf mare de vreo două vedre[1], plin cu un vin grecesc de soi, care-mi fu bun tovarăş şi prieten pînă ajunserăm la insulele din dreptul Marsiliei, nişte stînci înalte şi pleşuve, fără pic de verdeaţă, fără copaci ori flori care să bucure privirea. Or, ajungînd în locurile acestea — ca să nu se sfîrşească fără peripeţii călătoria —, feluca în care mă aflam şi care plutea pe urma celorlalte se împotmoli lîngă o stîncă unde talazurile mării şlefuiseră un fel de prag mai lung. Cît ce văzu nenorocirea întîmplată, căpitanul corabiei zise: „Sîntem pierduţi!" Eu, unul, ştiind să înot şi văzînd nu prea departe un loc unde mă puteam oploşi, îmi azvîrlii cît colo giubeaua, îmi agăţai de gît, ca pe un talisman, burduful în care mai era nis-

[1] În original *...de diez azumbres. Azumbre* este o măsură de capacitate de aproximativ 2 litri.

caiva licoare şi, aruncîndu-mă în valuri, am prins a da din braţe, drept care în doar cîteva clipe am şi ajuns la pragul cel de piatră. În vremea asta corăbierii izbutiră să scoată dintre stînci feluca şi o porniră-n larg fără a se sinchisi de mine nici cît de un ton măcar. Strigai la ei, dar nu mă auziră din pricina vuietului mării ori, mai degrabă, n-au vrut să mă audă, fiind de felul lor lipsiţi de curtenie şi neomenoşi, întocmai ca dihăniile mării, care nu ştiu ce e aceea mila.

Mă socoteam de-acum pierdut şi nu mai aveam altă nădejde fără decît în Dumnezeu şi-n îngerul meu păzitor. Tot frămîntîndu-mi mintea şi întrebîndu-mă ce-aveam să fac de nu trecea prin preajmă vreo corabie care să mă scape din belea, am stat acolo de dimineaţă pînă la ceasurile două după prînz şi-am aşteptat să-mi vină vreun ajutor de undeva, încredinţat că acel nobil cavaler avea, pînă la urmă, să se înduioşeze de chinurile mele. Corăbierii însă se dovediseră atît de nemiloşi, încît se apucaseră să-i spună că mă înecasem. Aşa că, pînă una alta, ca să-mi mai treacă vremea, mă alinam şi eu după puteri cu burduful.

M-am hotărît în cele de pe urmă să mă arunc în voia tiraniei mării, bestie nesăţioasă şi fiară crudă. Mi-am dezbrăcat pieptarul croit dintr-un cordovan subţire şi, ajutîndu-mă de jungher şi de niscaiva şireturi pe care le port asupră-mi în călătorie, l-am prins în faţă, la poale, la mîneci şi la gît aşa de strîns, încît putui să-l umflu bine, fără să iasă aerul dintr-însul. Golii apoi burduful de licoarea sfîntă ce mai rămăsese înăuntru şi îl umflai la fel de straşnic ca pe pieptar. Făcui acelaşi lucru cu cizmele ceruite, care, legate bine în şireturi, puteau sluji şi ele drept plută peste valuri. Mi-am scos valonii [1], ca să nu-mi intre în buzunare apa, şi am rămas doar în cămaşă, care, fiind din piele de căprioară, nu se înmuia aşa de repede. După ce mă pregătii astfel şi amintindu-mi eu că doar călătoriile călăuzite de Dumnezeu sfîrşesc cu bine, am prins a mă ruga într-acest chip: „Dumnezeule necuprins, cela ce eşti începutul şi sfîrşitul fără de sfîrşit

[1] Un fel de pantaloni bufanţi, pînă la genunchi, pe care îi purtau de obicei locuitorii din Valonia.

al tuturor celor văzute şi nevăzute, întru a cărui slavă trăiesc şi îngerii, şi oamenii ; ziditorul cerului şi al pămîntului, cela ce ai săvîrşit atîtea minuni şi pe preafericitul Raymundo l-ai călăuzit pe atîtea leghe de apă spre liman, cela ce, în chiar locul acesta, plecîndu-ţi urechea la ruga robului tău Francisco de Paula, ai potolit talazurile furioase şi i-ai izbăvit pe corăbieri de la moarte, ascultă-mi ruga fierbinte pe care o înalţ întru numele preasfîntului Tău Fiu, Mîntuitorul nostru, şi nu mă lăsa să pier pradă stihiei valurilor". Apoi, înălţai rugi îngerului meu păzitor : „Îngere, păzitorul meu cel sfînt, carele eşti dat mie spre păzirea acestui trup şi suflet, către tine cad şi mă rog în numele Atoateziditorului, călăuzeşte-mă şi ocroteşte-mă de toată reaua întîmplare". După ce rostii aceste vorbe, mă aruncai plin de curaj cu pieptarul şi burduful în apă, punîndu-mi la treabă cele patru vîsle, aşa fel încît să nu ostenesc prea tare ; şi cum aveam o barcă umflată bine, dădeam din mîini încetişor, ca să nu mă biruie oboseala. Nu cutezam să mă gîndesc la hăul care se căsca sub mine, ca să nu-mi piară curajul, dar nici să mă opresc, ştiind eu bine că, atîta vreme cît te mişti, nesăţioasele dihănii din mare nu te atacă. Iar dacă la răstimpuri îmi mai simţeam vîslele sleite de puteri, le întindeam pe apă, lăsîndu-mă în voia bărcii mele, ba, uneori, mă mai mîngîiam cu mireasma ce răzbătea din burduful aflat chiar la nasul meu. Mă apucam iar să vîslesc, dar mă opream curînd, simţind cum îmi pierea suflarea, de care ai mare nevoie în încercări precum aceasta.

Trecu aşa vreun ceas, mai odihnindu-mă eu, mai vîslind, pînă ce prinse a se ridica dinspre Africa un vînt care mă purta înspre ţărm, silindu-mă să-i ţin piept, ca să nu mă izbească de vreo stîncă dintr-acelea de care v-am vorbit şi să mă zdrobească. În vreme ce mă străduiam să scap de această nouă primejdie, zării în faţa mea un cot mai liniştit, drept care răsuflai şi eu mai uşurat. Pornind, aşadară, sau, mai degrabă, plutind într-acolo, şi ajutat, ca prin minune, de acelaşi vînt dinspre miazăzi, îmi aflai scăparea. Îndată ce ajunsei atît de aproape încît puteam cuprinde cu privirea ţărmul tot, zării un om care stătea pe mal şi se ospăta. Văzîndu-l cum înfuleca, simţii

şi eu că mai prind puteri. Dar, pe cît de tare mă bucurai eu, pe atît de straşnic se sperie el de mine, socotind pesemne că eram vreo balenă ori cine ştie ce dihanie ivită din adîncurile mării. Aşa că, de îndată ce un talaz uriaş mă purtă chiar lîngă ţărm, astfel încît putui şi eu atinge fundul cu picioarele, omul o apucă la fugă înspăimîntat, iar un ogar aflat în preajmă se aruncă în apă şi se năpusti asupră-mi. Vai şi amar de pielea mea de n-ar fi fost jungherul pe care-l port mereu cu mine, căci doar de frica lui sări înapoi pe ţărm şi o zbughi pe urmele stăpînului. În golfuri, după cum se ştie, apa e liniştită, drept care, simţind nisipul sub picioare, ieşii pe mal şi îngenuncheai, aducînd mulţumiri Atoateziditorului. Îmi aruncai eu ochii la bucatele pe care celălalt le lăsase în plata Domnului, apoi mă uitai la mine şi, văzînd cum arătam, cu burduful, pieptarul şi cizmele atîrnate de gît, nu mă mai minunai că mă luase drept cine ştie ce arătare necurată. M-am năpustit asupra merindelor lăsate de izbelişte, am înşfăcat un codru de pîine şi o bucată de brînză, aflate lîngă un ulcior cu vin, şi-am început să-mi umflu burdihanul. Şi pot să jur pe ce-am mai sfînt că-n viaţa mea n-am mai mîncat bucate aşa gustoase. Ci, cum stăteam eu şi mă desfătam cu ulciorul la gură, iată numai că se apropiară de mine vreo zece, doisprezece bărbaţi *cum fustibus et armis* [1], pe care fugarul îi trimisese să răpună balena ; or, negăsind-o nicăieri, îl întrebară unde era, iară pe mine, de-o văzusem. El, bietul, nu ştia ce să mai creadă, iar eu le răspunsei în italiană — în spaniolă neîndrăznind s-o fac — că prin acele locuri nu se arătase nici o balenă sau altă lighioană de soiul ăsta, fără decît eu, aşa cum mă vedeau, şi că tovarăşul lor o tulise ca să mă lase pe mine să mă ospătez în voie.. Tare se mai veseliră de-atare întîmplare şi-l luară în tărbacă pe soţul lor, făcîndu-l beţivan şi batjocorindu-l în grai francez, iară pe mine mă căinară foarte, văzîndu-mă ud leoarcă şi despuiat. În vremea asta, dinspre larg se zărea venind o felucă împinsă de doisprezece vîslaşi, trimisă să mă caute de însuşi don Fernando de Toledo, care-i

[1] Cu ciomege şi cu arme (lat.).

amenințase pe corăbieri cu spînzurătoarea de nu mă aduceau viu ori mort.

Le făcui semn cu burduful, ca să mă vadă bine și să-i ademenesc. Pătrunseră numaidecît în golf și, cînd ajunseră la țărm, mă aflară întins la soare, mai pleoștit ca un cîine bătut, dîrdîind de frig și tare rușinat. Mă urcară în grabă pe felucă, minunîndu-se cu toții că mai eram în viață, doară trecusem printr-o grea încercare pentru anii pe care îi aveam atunci, căci mă apropiam bine de cincizeci. Mă duseră la Marsilia, unde acel nobil cavaler, îndrăgit și cunoscut de toată lumea, mă ospătă pe cinste, deși întîmplarea n-a rămas fără urmări și nu e iarnă să nu pătimesc din pricina umezelii și a frigului ce-am îndurat atunci.

Pățania mea seamănă cu cea a unui cărăbuș care, aflîndu-se în tovărășia unui melc ghemuit în căsuța lui de teama apei, se arătă prea încrezător în firavele-i aripioare și se hotărî să zboare în căutarea uscatului. Ci, înălțîndu-și capul, melcul îi zise : „Uite-l colo" și îl stropi cu o picătură, azvîrlindu-l unde era apa mai mare. Așa și eu, gîndind că știu să înot, iar ceilalți nu, m-am azvîrlit în băltoaca tonilor, cum ar spune don Luis de Góngora [1], unde aș fi putut păți întocmai precum cărăbușul, dacă Dumnezeu nu m-ar fi ajutat, căci pentru o fiară atît de crudă și vicleană ca marea nu-ți poate fi de nici un folos să știi să dai din mîini și din picioare. Un om care se aruncă în mare e ca un țînțar căzut în lacul Urbionului. Viețuitoarele de uscat sînt deprinse cu un element credincios, prietenos și blînd, care îl adăpostește și-l hrănește pe cel trudit. Dar marea cea nerecunoscătoare, care înghite bogățiile pămîntului, îngropînd, pe vecie, ca-ntr-un mormînt, comori nebănuite, care-și iese din matcă spre a răpi tot ce poate ajunge, pustiind cetăți, ostroave și munți, care urăște pacea, îi osîndește pe cei vii și-i pîngărește pe cei morți, care-i atîta de hulpavă,

[1] Aluzie la versurile poetului Luis de Góngora : *Arrojóse el mancebito / al charco / de los atunes, / como si fuera el estrecho / poco mas de medio açumbre... (cf.* S.G.G.). *Se-aruncă dară flăcăul / în a tonilor băltoacă, / de parc-ar fi fost strîmtoarea / o ulcică doar de apă.*

încît, avînd prisos de apă şi de peşti, te lasă să pieri într-însa de foame şi de sete, ce alta poate face decît să-l răpună pe cel ce s-ar încrede în ea ? Şi doar printr-o minune a lui Dumnezeu poţi scăpa, cum s-a întîmplat zilele trecute la asediul cetăţii Mámora [1], cînd căpitanul Juan Gutiérrez, înotînd pierdut şi singur — şi doar avea mulţi ani în spate —, a întîlnit o barcă de mauri şi le-a răpit-o. Iar don Lorenzo, după ce înotase noaptea întreagă, sfîchiuit de valurile înalte, cînd ajunse în cele de pe urmă lîngă o luntre în care s-ar fi putut odihni de-atîta trudă, a trecut mai departe, lăsîndu-i să urce pe alţii, mai istoviţi ca dînsul, care veneau în urmă. O întîmplare cum rareori s-a mai pomenit sau, poate, niciodată.

Am îndurat fără să crîcnesc năpasta, ba, pe deasupra, şi o dojană aspră pentru cutezanţa care m-ar fi putut costa chiar viaţa. Voind să dovedesc că ştiam să înot şi să mă semeţesc cu îndrăzneala şi vitejia mea, m-am aruncat în mare ca un nesăbuit, căci în lucrurile făcute-n pripă nu-şi află locul judecata. Mai bine ar fi fost să am răbdare şi să împart soarta tuturora decît să mă bizui pe-a mea, care mi-a fost atît de puţin prielnică. Doar cei care-şi cunosc bine norocul ar fi îndreptăţiţi să-şi dovedească îndrăzneala spre a se făli cu ea. La ce mi-ar fi folosit să capăt faimă de înotător destoinic, nefiind nici mormoloc, nici delfin şi nici corăbier ? Totul a fost, aşadar, trufie, cutezanţă şi nesăbuinţă-n lege.

ZĂBAVA A UNSPREZECEA

Ajunşi în Spania, am coborît pe ţărm la Barcelona, oraş întins şi minunat, îmbelşugat în feluri de bucate, care, însoţite fiind de graiul nostru spaniol, ni se părură mai gustoase şi mai săţioase decît oricare altele pe lume. Şi măcar că locuitorii au faima de-a fi oameni cam arţăgoşi, eu unul m-am putut încredinţa că, dacă te porţi cuviincios cu ei, se-arată buni, mărinimoşi şi blînzi, fiind o adevărată alinare pentru cei străini de-acele locuri. Aşa se întîmplă în toate cetăţile din lume, căci străinul însuşi, cu buna lui

[1] Cf. p. 6, nota 3.

purtare, se cade să-i facă pe ceilalţi a-i arăta prietenie. De eşti umil şi nu faci nici un rău băştinaşilor, poţi fi încredinţat că-ţi vei cîştiga bunăvoinţa tuturor, căci bunăcuviinţă, dimpreună cu singurătatea de care îndeobşte pătimeşte un străin stîrnesc milă şi iubire în inima oricui.

Toate animalele de-un fel se împacă bine unele cu altele, chiar şi cînd nu se cunosc între ele, afară doar de oameni şi de cîini ; iară aceştia din urmă, oricît de multe daruri ar avea, au totuşi o meteahnă tare ticăloasă, căci toţi îl muşcă pe bietul străin, iar de le-ar sta-n putinţă, l-ar sfîrteca pe loc. Tot astfel se întîmplă şi cu oamenii, dacă cel venit de-aiurea nu se poartă cum se cuvine, săvîrşind nelegiuiri. Iar mai mult decît orice pe băştinaşi îi supără să le faci ochi dulci femeilor, lucru de care oaspetele trebuie să se ferească mai vîrtos decît de altele, căci e de ajuns ca să atragă toţi ochii asupra lui. Mulţi se plîng de ţările străine pe unde au colindat, dar nu mărturisesc pricina care le-a căşunat nemulţumirea. Îşi laudă în schimb meleagurile natale, spunînd că-s mame bune pentru cei străini, fără să ia aminte că aceştia, prin buna lor purtare, îi fac să le arate prietenie. Eu unul pot spune că în regatul Aragonului m-am simţit ca acasă, iar în Andaluzia mi-am aflat prieteni de nădejde. De bună seamă, nu vorbesc aici de nelegiuiţii şi destrăbălaţii care nu ştiu alta decît să facă rău, fiind duşmani ai liniştei, zavragii, răzvrătiţi, îngîmfaţi, vrăjmaşi ai dragostei şi ai bunei înţelegeri.

Mă bucuram din suflet la gîndul c-aveam s-ajung iar la Madrid, lucru pe care mi-l dorisem cu atîta înflăcărare. Sosind acolo, mi-am aflat prietenii nerăbdători să mă vadă. Şi deşi, de cînd mă ştiu, m-am ferit să fac pe scutierul, n-am avut încotro şi am intrat în slujba unui nobil de vază, mare iubitor de muzică şi poezie. M-a îndrăgit pe dată şi astfel am ajuns omul lui de încredere. Or, cum eram sătul de chinuri şi năpaste, m-am pus pe somn şi pe mîncare, pînă ce mă îngrăşai într-atîta, încît prinse a mă chinui din nou podagra. În vremea asta m-am apucat să cresc niscaiva păsărele, dar dintre toate îndrăgeam mai mult un cînepar ce le întrecea pe toate cu viersul lui armonios. Or, cum îl ţineam în odaia mea, într-o noapte nici n-am putut dormi de-atît cît a ronţăit

la semințe, lucru deloc obișnuit la păsări. Cînd s-a crăpat de ziuă, m-am repezit să mă uit la cîneparul meu și ce să vezi, lîngă el era un șoricel care de mult ce își umflase burdihanul, nu mai putea ieși afară.

Mi-am zis atunci în sinea mea : „Șoricelul ăsta și-a căutat singur moartea înfulecînd peste măsură. Și eu mă-ndrept tot într-acolo, căci dacă într-o noapte de îmbuibare un șoarec s-a îngrășat atîta, eu, care mă îndop în fiecare zi, la prînz și seara, cu toate bunătățile, ce alt sfîrșit socot să am decît boala ce-am căpătat ori damblaua care o să mă răpună și mai curînd ?" De-atunci încolo, seara n-am mai mîncat și, pe deasupra, am început să umblu mult pe jos. Cînd te ospătezi pe socoteala altuia te îngrași mai mult decît e cuvenit, fiindcă înfuleci fără nici o teamă, iar de nu iei aminte bine, te poți îmbolnăvi oricînd cu ușurință. Cuvine-se să ne mulțumim cu atît cît poate mistui stomacul nostru, căci, altfel, ori vom da afară tot ce-am înfulecat, ori ne vom primejdui chiar viața, cum s-a întîmplat cu acel biet șoricel. Fără a mai pune la socoteală faptul că celelalte mădulare ale trupului îi vor purta ciudă stomacului, din pricină că toate trebuie să trudească pentru ca el să se îmbuibe. Iar cînd nu-l mai pot căra în spinare, îl lasă să se prăbușească și să ajungă drept la groapă [1].

Văzînd, așadar, că și eu o apucasem pe drumul ăsta, m-am mulțumit cu mîncare mai puțină, iar seara n-am mai mîncat nimic. E drept că la început îți vine greu, dar, pe încetul, cu toate te deprinzi. Cei ce se îngrașă prea mult să ia aminte, așadar, la primejdia care-i pîndește, căci nici vremile, nici vîrsta noastră și nici bucatele nu sînt mereu aceleași, iar cei de la care le primim nu ni le dau întotdeauna cu aceleași gînduri bune. Cel gras de felul lui nu-i de mirare că e așa mereu, căci mădularele sînt deprinse să-ndure povara și să-l care în spinare. Dar cel din fire costeliv își primejduiește viața dacă se îngrașă în scurtă vreme. Iată de ce mi-am pus opreliști la mîncare, drept care grăsimea se topi pe-ncetul, iar eu mă simții

[1] Aluzie la legenda — povestită de Titus Livius — despre revolta mădularelor trupului împotriva stomacului. Prin această pildă, Menenius Agrippa a izbutit să-i potolească pe plebeii răzvrătiți, retrași pe muntele Sacru (*cf.* Titus Livius, *Ab urbe condita*, Editura Minerva, 1976, vol. I, pg. 102).

mai sprinten, ştiut fiind că trîndăvia îi betegeşte pe oameni.

Într-acestea, mă apucai de tot felul de năzdrăvănii, căci nobilul pe care îl slujeam, plecînd urechea la spusele unor linguşitori, se cam răci de mine, iar eu, la rîndul meu, mă lăsai pe tînjeală. Marii seniori nu stau numai sub semnul aştrilor, ci şi sub acela al patimilor şi poftelor ce-i cuprind. Cu cît sînt mai mari în rang, cu atît mai repede se plictisesc de servitorii lor. Iar cel care-i slujeşte e dator să-şi uite de orice dorinţă şi să-şi potrivească faptele după bunul plac al seniorului, aşa cum e drept de altfel, căci toţi vor să fie bine slujiţi. Deşi am văzut mulţi seniori prea blînzi din fire, care îndură cu răbdare cusururile şi trîndăvia slugilor. Dar asta se întîmplă mult mai rar.

ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA

Cum stăpînul meu nu prea mă băga în seamă, eram slobod să mă preumblu noaptea, nu spre a săvîrşi nelegiuiri — întrucît nu mai eram la anii potriviţi pentru asemenea fapte, iar după încercările prin care trecusem nu mai aveam nici putere, nici chef să le mai fac, dar nici nu e înţelept să le făptuieşti la nici o vîrstă —, ci ca să mai răsuflu aer proaspăt şi să mă răcoresc de zăduful de peste zi, căci, la Madrid, nopţile de vară sînt foarte potrivite pentru atare lucru. În fiecare seară o porneam împreună cu prietenii, nu spre Prado, ferindu-ne noi de vălmăşeală, ci spre locuri mai puţin umblate, unde, oricît ar fi de pustiu, oricînd afli lume pe uliţe ca să-ţi ţină tovărăşie.

Într-o seară ajunserăm pînă aproape de Leganitos. Prietenul care era cu mine îmi zise : „Hai, opreşte-te, c-ai ostenit de tot. Ai cam îmbătrînit." M-am supărat cînd l-am auzit vorbind astfel şi-i zisei : „Vrei să ne luăm la întrecere şi să vedem cine e mai bătrîn ?" Se veseli de vorbele mele şi-mi spuse că primeşte. Ne aşezarăm unul lîngă altul, gata s-o pornim la fugă, dar chiar şi în flecuşteţul ăsta diavolul tot a aflat o cale ca să mă prigonească. Văzînd în apropiere un băietan care — aşa socoteam noi —

ieşise în pragul casei să se răcorească, i-am dat să ne ţină mantiile şi spadele pînă terminam întrecerea. Nici n-o pornisem bine, cînd se şi auzi un glas de femeie : „Vai de mine, săriţi că m-au omorît !", căci — după cum am aflat — cineva o lovise cu spada peste faţă. Pe dată se iviră vreo doi, trei alguazili, care, văzîndu-ne fugind, ne şi înşfăcară : mai întîi pe mine, care o luasem înainte, apoi şi pe celălalt, doară Madridul e plin de tribunale, şi în fiecare poţi afla mai mulţi poliţai decît zile într-un an ; iară pe lîngă aştia se oploşesc cîte cinci, şase trepăduşi care trebuie şi ei să mănînce, să bea şi să se îmbrace de pe urma slujbei lor.

Ne înhăţară, aşadar, de parcă noi săvîrşisem nelegiuirea, şi ne cerură spadele. Le arătarăm unde le lăsasem, dar băiatul, care nu locuia acolo, o tulise cu mantii şi spade cu tot. Ci, socotind de-acuma că ne prinseseră cu minciuna — deşi noi spuneam adevărul —, ne duseră la femeia rănită, care, de furioasă ce era, nu ştiu să spună decît că cel ce o lovise o luase la goană. Or, cum ne aflaseră alergînd, măcar că noi, bieţii, nu fugeam de nimeni, alguazilii fură pe deplin încredinţaţi că, de bună seamă, noi eram făptaşii. Drept care ne duseră la temniţa oraşului, fără spadă şi fără mantie, ca pe nişte ticăloşi. Şi tare m-a mai năpădit ruşinea cînd m-am văzut acolo. Ce să-i faci, aşa-mi trebuia dacă nu o avusesem la vreme şi mă încumetasem, cu toţi anii mei, să mă iau la întrecere cu celălalt.

Multă zarvă s-a mai iscat şi mult s-a mai clevetit pe seama acestei întîmplări, doar era o mare nelegiuire să loveşti o biată femeie fără apărare, iar fapta asta n-o săvîrşiseră doi tineri cărora abia le dau tuleiele, ci doi bărbaţi în toată firea. După cum am aflat mai tîrziu, adevăratul făptaş s-a ţinut toată vremea pe urmele noastre şi ale alguazililor, care, de şi-ar fi îndeplinit cum se cuvine îndatoririle, nu s-ar fi pripit să ne acopere de ruşine ; iar de-ar fi luat aminte la dreptate şi nu la folosul lor, ar fi cercetat de-a fir-a-păr întîmplarea, aşa fel ca să bage pe cine trebuia la închisoare şi să nu-mi scoată mie nume rău. Dacă ar fi avut un dram de minte, ar fi priceput că doi bărbaţi care umblau fără mantii, fără spade, fără pălării,

fără jungher, cuțit ori altă armă dintr-acestea, și care alergau împreună, n-ar fi pornit de-acasă pentru a săvîrși o faptă ca aceea fără cele de trebuință, cu atît mai mult cu cît nicăieri pe uliță nu se afla vreo unealtă care să ne slujească în vreun fel. Și-apoi, nici măcar nu și-au dat osteneala să întrebe pe cineva din împrejurimi despre cele petrecute, ca să poată cerceta mai bine adevărul, cum se întîmplă îndeobște. Și cum alguazilii erau grăbiți să ne dovedească vinovăția, n-au mai stat să chibzuiască la toate, ca să nu-și schimbe cumva deprinderile.

Ne puseră pînă la urmă cătușe, iar pricina noastră, ajunse în fața judelui, care, înștiințat de alguazili după cum le-a fost lor placul, veni la temniță cu gînd să ne supună la cazne. Dar cînd auzi temeiurile pomenite mai înainte și mai văzînd, pe deasupra, că ne potriveam întru totul în cele ce mărturiseam, rămase nedumerit, neștiind ce să mai facă. Rămaserăm două, trei zile cu cătușele la mîini.

În vremea asta pricina noastră se judeca mai departe și, nefiind găsit făptașul, ne uitară în temniță vreo trei luni, doar pentru că alergam cînd fusese lovită femeia. Ne aruncară la un loc cu un ocnaș mai vechi, un roșcovan arțăgos, cu niște mustățoaie pînă la urechi — cu care se fălea nevoie-mare —, așa de groase și bine răsucite, de-ai fi jurat că-s lumînări din ceară galbenă. Roșcovanul ăsta de care vă vorbesc băgase în sperieți toată temnița, așa încît nimeni nu cuteza să facă ceva fără să-i ceară învoire. Oamenii de rînd tremurau de teama lui, slugărindu-l fără să crîcnească, iar altora nu îndrăzneau să le facă nici cel mai mic serviciu pentru că lui nu-i era pe plac. Cînd se mai întîmpla să nu-i dea ascultare, pe dată își răsucea mustața, și se răstea la vinovat: „Pre viața regelui, cînd o să mă-nfurii, o să vă dau și ție și celorlalți o ciomăgeală de-o să mă țineți minte!" Și astfel, în răstimpul cît nu stătea înăuntru, nu puteai răsufla din pricina lui, fiind bătăuș și certăreț.

Vreo două, trei zile cît a zăcut bolnav și n-a ieșit din carceră, am mai răsuflat și noi liniștiți și ne-am bucurat de oarecare tihnă. Dar cînd se îndrăveni, se-ntoarse iar la năravurile-i ticăloase. Sătul să-i mai îndur arțagul,

m-am hotărît să fac ce-oi face şi să-l silesc să rămînă zile-n şir înăuntru. Or, împărtăşindu-i eu ce-mi trecea prin cap tovarăşului meu, acesta îmi zise : „Bagă de seamă ce faci, să nu stăm la răcoare mai mult decît gîndim !" Şi întrebîndu-mă cam ce plan ticluisem, îi răspunsei : „Am să-i tai o mustaţă". „Pentru numele lui Dumnezeu, nu te vîrî în belea !" — îmi zise. „Eu, unul, nu-ţi cer sfaturi, ci ajutor" — i-am răspuns. Roşcovanul avea obicei să doarmă cu gura în sus, ca să nu-şi strice frumuseţe de mustăţi. Dădui la ascuţit nişte foarfeci lungi şi într-o seară aşteptai să adoarmă dimpreună cu ceilalţi, căci atît de tare ne prigonea, încît îndată ce se culca el nu mai mişca nimeni. Cînd socotii eu că dormea dus, luai foarfecele şi, în vreme ce tovarăşul meu îmi ţinea lumînarea, ca să văd mai bine, îi tăiai binişor o mustaţă, fără ca nici el, nici ceilalţi să simtă ceva. Pe tovarăşul meu îl pufni rîsul — şi cît pe ce să-l trezească din somn —, văzîndu-l cum arăta cu o singură mustaţă, parcă ar fi fost un taur de-al lui Hercule cu un corn mai puţin.

În noaptea aceea m-am prefăcut bolnav şi m-am tot tînguit, chipurile, din pricina culcuşului prost, dar în zori m-am sculat odată cu el, sau chiar mai devreme, mi-am luat mătăniile şi-am început să le înşir pe degete, pîndindu-l întruna să văd ce-avea să facă şi cum avea să-ndure renghiul ce-i jucasem. Cînd ieşi afară, toţi îl priviră înspăimîntaţi, dar nici unul măcar nu cuteză să sufle o vorbă. El strigă, cum avea obicei : „Hei, pezevenghilor, ia să-mi aduceţi apă să mă spăl !" Veni un pîcaro cu un ulcior pîntecos şi îi turnă să se spele pe mîini. Trecu apoi la obraz şi-şi apucă mustaţa ce-i mai rămăsese cu mîna dreaptă, apoi luă iarăşi apă şi dădu să facă acelaşi lucru cu cealaltă. Încercă el de vreo patru, cinci ori şi, cînd pricepu că nu mai avea de unde s-o ia, îl cuprinse o furie aşa de mare, încît, tăcînd molcum, îşi mestecă cealaltă mustaţă în gură, după care intră înăuntru. Eu mă prefăcui a-l căina cu glas tare, aşa fel ca să mă poată auzi : „Ce mîrşăvie nemaiauzită, s-arunci o ocară ca aceasta asupra unui om aşa de cinstit şi să-l lipseşti de ce avea mai bun şi preţuia mai mult !"

I-am mai îndrugat eu multe altele, aşa încît, în cele de pe urmă, izbutii să-i risipesc bănuielile. Eu, unul, socot că un om de rang înalt care ţine cu tot dinadinsul să fie cinstit şi preţuit are tot dreptul s-o facă, dar un om de rînd, un nelegiuit şi un becisnic căzut în mocirlă — căci nu-i pot spune altfel ocnei —, care se poartă cu semeţie, merită să fie înfruntat pînă şi de-o furnică. Ce are-a face temniţa cu semeţia, restriştea cu trufia, foamea cu fălo-şenia ? Carcera a fost făcută spre a supune firile prea arţăgoase ori prea furioase şi nu pentru a născoci noi fărădelegi. Măcar că mai sînt unii smintiţi care, sau din deznădejde, sau ca să facă pe vitejii — fiind de felul lor mai blînzi ca oaia —, se preschimbă-n lei la închisoare, tocmai acolo unde trebuie să arăţi mai multă smerenie şi să te rogi de iertare, fie că-i dreaptă ori nu osînda. Şi cum spuneam, roşcovanul nostru isprăvi şi cu cealaltă mustaţă de culoarea şofranului. Dar cum un necaz nu vine niciodată singur, pe cînd îşi bocea el podoaba, judecătorul îl chemă să-i mai cerceteze încă o dată pricina. La care unul zise : „Ehei, acum s-a băgat la călugărie şi şi-a ras mustaţa". „Aduceţi-l degrabă" — zise judele. Îl chemară, aşadar, pe roşcovanul cel ruşinat şi umilit, căci curajul îi stătea pesemne în mustaţă, aşa cum lui Samson puterea îi stătea în păr. Cînd îl văzură intrînd, cei aflaţi de faţă se porniră pe rîs, iar judecătorul zise : „Ei, să ştii c-acum îţi stă mai bine şi, drept să-ţi spun, nu te-ai gîndit rău, aşa n-o să mai piardă vremea cei de pe galere să te bărbierească". La care el răspunse : „Luminăţia-ta ai dreptul să-mi spui orice, că doară eşti judecător, dă, altfel, nimeni n-ar cuteza să mă înfrunte".

Trecură apoi la fapta pentru care fusese aruncat la închisoare, anume lovitura de pumnal ce-i dăduse unui nenorocit într-un tractir, de faţă fiind vreo zece, doisprezece martori, pe care judele îi şi numi. La care făptaşul zise : „Luminăţia-ta, vezi că martorii aştia care jură împotriva unui om de vază ca mine sînt nişte nenorociţi de poliţai şi trepăduşi". Zise judecătorul : „Ia te uită, n-oi fi poftind ca într-o casă ca aceea să se fi aflat de faţă stareţul de la Atocha sau vreun călugăr preacucernic ? Dovezile ce îmi aduci nu sînt întemeiate." Şi îl aruncară din

nou la carceră, iar de atunci înainte îl porecliră fratele Tunsu.

Cît despre noi, ne-lăsară slobozi, dar tare istoviți și obidiți de cîte îndurasem. Nu vreau să mă laud cu fapta mea, dbar știu prea bine că nu se cade să faci rău, chiar dacă astfel săvîrșești o faptă bună. Dar mai știu și că trebuie să piară unul ca să nu piară toți. Dacă se-ntîmplă să se mai mînie cîte unul și să ne facă zile fripte, ne este îngăduit să-l depărtăm de noi. Cel care se crede mai de soi e slobod să treadă ce-o vrea, dar nu să fie neobrăzat, căci lăudăroșii de felul lor țîfnoși trăiesc cu toți în dușmănie. Iar de le caută pricină celor smeriți, să fie încredințați că și-or găsi beleaua. Eu, unul, am băgat de seamă că, de cîte ori un om tăcut și nefățarnic de felul lui se răstește la ei, flecarii ăștia înfumurați care-i năpăstuiesc pe alții amuțesc pe dată și nu mai zic nici pîs, căci sînt precum roțile trăsurii: cîtă vreme se rostogolesc pe pietre, te asurzesc cu huruitul lor, dar de îndată ce-o apucă pe drum drept, nici nu se mai simt. Pe smintitul și înfumuratul ăsta de care vă vorbesc n-am avut încotro, a trebuit să-l rușinăm într-un fel, iar cea mai potrivită cale a fost să-i luăm de pe inimă grija ce-o purta acelor cozi de vulpe.

ZĂBAVA A TREISPREZECEA

După trei luni, tot dînd în stînga și în dreapta bacșișuri grase, scăparăm de-nchisoare, dar atît de strîmtorați eram, că n-aveam nici după ce bea apă. Or, ca să pot mînca ceva, m-am dus a doua zi să-mi vînd niște botfori scutierești, iar tovarășul meu, un cufăr mîncat de șoareci, căci bieții scutieri, neavînd și ei un sipet mai acătării, își țin bucățile de pîine în asemenea dulapuri, vizuini tocmai potrivite pentru șoareci. Pe cînd stăteam și ne vindeam boarfele, se apropie de noi, trimis parcă de însuși Dumnezeu, un hidalg arătos și spilcuit, care prinse a ne căina pentru judecata strîmbă ce ni se făcuse, încredințîndu-ne că un mare cavaler care aflase de năpasta noastră îl trimisese să ne dea atîția galbeni cît am fi socotit noi că meritam spre a fi despăgubiți. Eu, unul, îl recunoscui pe

dată, dar, mai înainte de a-l da în vileag, îi spusei : „Domnule, gîndul acesta bun i l-a trimis Cel-de-Sus, care cunoaşte restriştea şi sărăcia ce ne-apasă. C-atît de nevoiaşi sîntem, încît, ca să putem îmbuca ceva, ne vindem şi bruma de lucruri ce ne-au mai rămas. Cît despre cheltuieli, să tot fi fost cu totul ca la o sută de scuzi[1]". Îndată ce spusei aceste vorbe, scoase cincizeci de dubloni[2] şi ni-i dădu. Cît ce mă văzui în stăpînirea lor, îi spusei : „Asta, cît priveşte cê-am cheltuit la închisoare, căci, altfel, plăcerea ce-ai încercat înălţimea-ta răzbunîndu-te şi neplăcerea de care am avut noi parte nu pot fi plătite în vreun fel. Eu, unul, te-am cunoscut prea bine în noaptea aceea de pomină, cînd ne-ai urmărit tot drumul pînă la închisoare." Răspunse fără a se arăta mînios, cu mare înţelepciune : „Dacă v-au prins, ăsta a fost ghinionul vostru, cît despre răsplată, e doar îndatorirea mea. Cum nu eu am fost cel care am abătut nenorocul asupra voastră, n-am de ce să-mi răscumpăr greşeala. Şi dacă ghinioniştii ar putea fi răsplătiţi de fiecare dată, n-ar mai fi ghinionişti. Eu, unul, care am avut norocul să nu pătimesc, mă simt cuprins de milă şi vă compătimesc, dar altul poate nici nu s-ar sinchisi de voi. Multe năpaste se abat asupra oamenilor, căci gîndurile lui Dumnezeu sînt ascunse, iar noi n-avem căderea să-i cerem socoteală de ele. Şi cum nenorocirea ori norocul nu-s în puterea noastră, nici într-a mea n-a fost ca-n noaptea aceea să vă opresc să alergaţi, căci asta v-a fost voia. Atîta pot doar să vă spun că m-a durut sufletul de cele întîmplate — şi nu vorbesc de obrazul netrebnicei aceleia, ci de toate cîte aţi pătimit. Neqazul mare a fost că s-au nimerit în aceeaşi zi şi fuga voastră şi lovitura de sabie. Dar, altfel, v-aţi arătat atît de înţelepţi în restrişte, încît pot spune că v-am pizmuit, căci pe cel stăpîn pe-a sale fapte năpastele îl ocolesc. Şi dacă aş putea pune soarta la picioarele voastre, tot astfel cum vă pot despăgubi de cele îndurate, aş face din voi cei mai fericiţi oameni de sub soare. Dar deşi norocul v-a ocolit în noaptea aceea, ştiu c-aţi avut destul cînd i-aţi tăiat

[1] Veche monedă de argint sau de aur, care a circulat în unele ţări din Europa apuseană, valoarea ei variind după epoci.

[2] Veche monedă spaniolă de aur cu valoare variabilă. Un *doblón de a ocho* echivala cu opt scuzi.

mustața ticălosului ăluia, fără să pățiți nimic. Căci așa cum voi mi-ați dibuit cu iscusință năzdrăvănia, tot astfel eu, luînd aminte la prefecătoria voastră, v-am dibuit-o pe a voastră."

Deși hidalgul vorbise cu multă chibzuință, eu, unul, eram așa de mulțumit și de năucit văzîndu-mă în stăpînirea acelui metal mai strălucitor ca soarele, încît n-am mai fost în stare să-i răspund, ci doar i-am mulțumit, prețuindu-i în sinea mea înțelepciunea care se arăta a fi pe măsura milostiveniei sale. Sătul de chinuri și năpaste, m-am hotărît să plec de la Curte, după ce mai făcui cîteva zile pe scutierul, slujbă de care, de cînd mă știu, mi-a fost silă ca de-o năpîrcă.

M-am dus, așadar, să-mi iau rămas bun de la un cavaler, prieten bun, pe care nu-l mai văzusem de multă vreme. Aflîndu-l eu lovit de neagră întristare și amărît ca vai de el, îl întrebai care era pricina. Îmi răspunse că n-avea nici somn, nici poftă de mîncare și că în nici un fel nu-și putea afla odihnă. „Dacă ai să faci ce-o să te-nvăț — i-am spus —, pe dată ai să scapi de belele." „Cum să nu — răspunse —, am să-ți dau ascultare chiar de mi-aș cheltui toată averea." „Atunci, ia aminte bine, mîine să te scoli dis-de-dimineață și să m-aștepți, c-am să te duc într-un loc de unde ai să poți culege o buruiană care o să te lecuiască de toate relele." A doua zi în zori, cînd se sculă, ori mai degrabă îl sculai, dădu poruncă să se pună caii la trăsură, dar eu îl încredințai că buruiana n-avea să-i fie de nici un folos dacă nu mergea pe jos, așa că, lăsînd trăsura, am pornit-o spre San Bernardino, monastire a franciscanilor, spunîndu-i că acolo se afla buruiana pe care trebuia s-o culeagă cu mîinile lui. Merserăm noi ce merserăm, pînă ce bietul ajunse să gîfîie cu limba scoasă ca un ogar înțețit de sete ; și atît de ostenit era, că-n cele de pe urmă se așeză pe marginea drumului să-și mai tragă sufletul. Îl întrebai dacă se odihnea în voie și îmi răspunse că da. „Ei, știi de ce te odihnești ? Pentru că ești istovit, pe cînd în jilțurile din casa dumitale nu te poți odihni pentru că nu ești ostenit." L-am dus pînă la San Bernardino și înapoi, acasă, pe jos, ceea ce îi stîrni pofta de mîncare. Se ospătă și bău cu nesaț, iar apoi se culcă și dormi neîntors. Cînd se sculă, îi spusei : „Cine nu se

obosește nu se poate odihni, iar cel care nu e îmboldit de foame nu poate mînca ; cine n-are trebuință de somn nu poate dormi. Cel care leneveşte şi nu face mişcare nu are dreptul să se tînguiască de belelele şi bolile ce se abat asupră-i, căci trîndăvia e cel mai mare vrăjmaş al trupului omenesc. Mersul pe jos îndreaptă stricăciunea pricinuită de trîndăvie. Caii care aleargă mai mult sînt mai vînjoşi şi mai focoşi. Peştii din Marea Ochean sînt mai gustoşi decît cei din Mediterană, fiind mai şfichiuiţi prin hrubele din adîncuri de necurmatele talazuri furioase. Oamenii care trudesc din greu sînt mai uscăţivi, dar mai rezistenţi decît cei ce o duc tot într-un huzur. Şi aşa sînt toate-n lumea asta, iar un om care munceşte mai mult ca altul e mai puternic." Se bucură nespus de cele ce-i spuneam şi de atunci încolo nu trecea zi să n-o pornească în preumblare pe jos, şi înainte, şi după prînz. Iar drept răsplată pentru şiretlicul de care mă folosisem, ca să-l scap de trîndăvia din pricina căreia îi pierise orice chef de viaţă şi îşi pierdea pe-ncetul sănătatea, mă copleşi cu daruri.

Am mai rămas cîteva zile la Madrid, slujind drept scutier în casa doctorului Sagredo şi a soaţei sale, doña Mergelina de Aybar, pînă ce îi părăşii, ori, mai degrabă, mă părăsiră ei pe mine. [1]

---

[1] Acesta este momentul în care Marcos de Obregón, după ce se desparte de doctorul Sagredo, se adăposteşte la schit din pricina furtunii şi începe să-i istorisească eremitului povestea vieţii sale, baza întregului roman. Şi totuşi, următoarele unsprezece capitole sînt consacrate călătoriei sale în Andaluzia şi reîntîlnirii cu doctorul Sagredo, care-i povesteşte, la rîndul său, prin cîte încercări a trecut de cînd nu se mai văzuseră. Toate aceste întîmplări sînt, aşadar, posterioare conversaţiei cu eremitul. Dar la sfîrşitul *Zăbavei XXV* îl reîntîlnim din nou în compania acestuia, încheindu-şi povestirea şi luîndu-şi rămas bun de la el. Unele ediţii au restabilit cronologia faptelor, adăugînd capitolului de faţă finalul *Zăbavei XXV*. Unii cercetători (E. Muret, *Notes sur Marcos de Obregón*, în *Mélanges de Linguistique et de Littérature offerts à M. Alfred Jeanroy*, Paris, 1928, p. 331, *ap.* S.G.G.) sugerează posibilitatea existenţei unei foi rătăcite la tipărirea ediţiei princeps. Cum stabilirea adevăratului motiv care a provocat această incoerenţă este incertă, în versiunea românească am urmărit ordinea stabilită în ediţia S.G.G.

ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA

M-am hotărît să mă depărtez de zarva ce domnea în cetatea de scaun şi să-mi caut tihna într-un ţinut mai blînd decît Castilia, pornind spre Andaluzia, unde cei vechi socoteau că-şi află pacea după moarte sufletele celor preafericiţi şi fără de păcate, încredinţaţi fiind că, de cum treci rîul Lethe [1] — care şi-n vremurile noastre mai poartă numele de Guadalete [2] —, îţi uiţi de cele pămînteşti şi de necazurile pătimite ; şi nu e de mirare că belşugul roadelor, blîndeţea văzduhului şi a pămîntului i-au făcut să cadă în această greşeală. Or, cum ţinuturile calde sînt prielnice celor mai vîrstnici, iar eu aveam puşi deoparte ceva bănişori, am cumpărat un catîr pe care nu l-am plătit prea scump, fiindcă era plin de bube şi, pe deasupra, beteag de-un ochi, dar chiar şi-aşa se arăta, bietul, harnic la drum, drept pentru care am plecat din Madrid, încredinţîndu-mă lui Dumnezeu şi îngerului meu păzitor.

Am pornit-o la drum de unul singur, socotind că mai bine umbli pe jos decît să călătoreşti după bunul plac al altuia, fiind tare obositor să te opreşti unde ar pofti celălalt şi nu cînd ai fi ostenit sau ai avea chef s-o faci. Ce mai încolo şi-ncoace, cum aveam bani destui, mi-am pus în gînd să călătoresc după placul meu. Era o vreme tare călduroasă şi, deşi plecasem dis-de-dimineaţă cu gînd s-ajung la vremea prînzului la hanul Darazután [3], pe măsură ce treceau ceasurile, arşiţa se înteţea. Din tufele aflate pe marginea drumului se ridicau aburi aşa de fierbinţi, că-mi dogoreau obrajii. De mii de ori m-aş fi oprit din cale de-aş fi aflat vreun loc unde să mă adăpostesc. În cele de pe urmă, zării în depărtare hanul, deşi nu se deslușea prea bine din pricina tufanilor şi a copacilor care îl ascund. Nu ştiu cum se făcea, dar cu cît mergeam mai iute, cu atît se depărta mai mult de ochii mei,

[1] În mitologia greacă, unul dintre cele cinci fluvii ale Infernului. Sufletele morţilor, bînd din apa lui, uitau toate durerile şi bucuriile existenţei lor terestre.

[2] Cei din vechime situau Cîmpiile Elizee în Andaluzia (*cf.* p. 120, nota 1). Istoricii din secolele XVI şi XVII identificau fluviul Lethe cu rîul Guadalete din sudul Spaniei (*cf.* S.G.G.).

[3] Han aflat la o depărtare de nouă leghe de Toledo (*cf.* S.G.G.).

iar setea îmi ardea şi mai vîrtos gura. Nu credeam să mai pot ajunge acolo, cînd, deodată, auzii zvon de chitară şi glasuri care răzbeau chiar de la han. „Acum — mi-am zis în sinea mea — nu mă mai pot înşela." Şi intrînd în han, aflai înăuntru puzderie de oameni care poposiseră de-amiază acolo. Mi-am mai venit în fire cînd am zărit un hîrdău plin cu apă, fiind eu tare lacom din fire după atare binecuvîntată licoare. Mi-am stins arşiţa şi m-am aşezat undeva să ascult muzica, hrana cea mai de preţ şi mai gustoasă pentru urechi ; iar în acea pustietate depărtată de orice aşezare omenească melodia ei te veseleşte mai mult decît prin palatele domneşti, unde poţi afla atîtea alte lucruri desfătătoare. Or, cum zăduful era în toi, iar hanul înţesat de lume, doar muzica m-a ajutat să-ndur toată hărmălaia. Căci armonia ei, care desfată simţirea, poate domoli pînă şi patimile stîrnite-n suflet. Iar acest har, fiind mai presus de celelalte, nu tuturor le este dat să-l aibă, oricît de ageri s-ar arăta la minte, ci doar acelora ce din născare au dovedit firească aplecare spre o atare îndeletnicire. Şi de vreme ce aceştia sînt iscusiţi şi în ştiinţele celelalte, socot că toţi copiii ar trebui deprinşi încă de la început cu muzica : pe de o parte, ca să-şi descopere talentul dacă-l au, iar pe de alta, din pricină că dulceaţa ei le potoleşte pornirile zvăpăiate.

Deşi un autor din vremurile noastre ne-încredinţează, fără de temei, că grecii vechi nu-i deprindeau pe copii cu primul mod [1], eu, unul, socot că, necunoscînd această ştiinţă, a vrut, pesemne, să spună că nu-i învăţau muzica ce-ndeamnă la desfrînare, ştiut fiind că prin auz pătrund în suflet imboldurile toate ; dacă aceasta este onestă şi gravă, îl înalţă pe om pînă la contemplarea Atoateziditorului, iar dacă este josnică şi prea plină de veselie, îi stîrneşte gînduri desfrînate. Cel mai de seamă judecător al acestei ştiinţe este auzul, iar drept mărturie pot să aduc o întîmplare cu un tînăr care cînta cu mult har ; ci asurzind el, a fost rugat să cînte ceva, căci glasul îi rămăsese la fel de minunat ca şi mai înainte. Dar atîtea greşeli făcea, încît toţi cîţi îl auzeau pufneau în rîs, căci, pe drept cuvînt,

[1] E vorba de modul dorian, mod minor.

auzul este pentru glasul omenesc precum cordarul cu care înstrunăm lăuta.

Muzicaşii de la han cîntară cu atîta măiestrie, încît toţi cei aflaţi acolo petrecurăm ceasuri pline de desfătare. Unul din ei scoase un orologhion [1], ca să vadă cît era ceasul, lăudînd cu prisosinţă această născocire. Eu îi spusei că, înfigînd un pai ori un beţişor în pămînt, putea socoti orele după umbra pe care o făcea acesta. Iar pe vreme înnorată, luînd un vas cu apă şi făcîndu-i o găurică, ceasurile puteau fi numărate după cum se scurgea apa din el. Şi aş putea pomeni încă multe alte născociri ca acestea.

Cum nu sosise încă vremea s-o pornim la drum, rămaserăm la sfat, lăudîndu-ne fiecare meseria şi născocirile care ne erau mai mult pe plac. Unii vorbiră despre astrologie, alţii despre muzică, ba chiar şi despre memoria artificială [2], pentru că printre noi se afla un cavaler, *oidor* [3] la Sevilla, care se pricepea de minune să se folosească de atare scorneală. În vremea asta, un scutier bătrîn, care stătea într-un ungher şi se tot căuta de păduchi, zise : „Nimic din cîte aţi înşirat domniile-voastre aici nu face cît născocirea acului". Îi pufni rîsul pe toţi, iar el zise mînios : „De vreţi să-mi dovediţi că n-am dreptate, atunci să vă văd dacă sînteţi în stare să-mi puneţi un petic cu o bucată de astrologie". La care licenţiatul Villaseñor [4] spuse : „Fiecare se laudă cu meseria pe care o ştie mai bine. Jupînul scutier poate vorbi de-atare subiect pentru că e iscusit la trasul cu acul." „Eu, unul, nu-s croitor de felul

[1] În original, *demonstrator*, nume aplicat mai întîi tijei a cărei umbră indică orele zilei pe un ceas solar, apoi limbilor ceasului şi, prin extensiune, ceasului însuşi. În secolul XVI este inventat ceasul de buzunar cu arc (*cf.* S.G.G.).

[2] E vorba de mnemotehnică, ansamblu de procedee care înlesnesc memorarea cunoştinţelor pe baza unor asociaţii dirijate. Cei vechi se foloseau în acest scop de localizarea spaţială a ideilor de memorat (Espinel însuşi face aluzie la acest procedeu). În a doua jumătate a secolului XVI, mnemotehnica revine la modă în întreaga Europă şi îndeosebi în Italia, unde apar numeroase tratate referitoare la acest subiect (*cf.* S.G.G.).

[3] Magistrat superior, care avea un rol important în consiliile regelui.

[4] După cum explică mai departe autorul, acesta era numele *oidor*-ului din Sevilla.

meu — răspunse acesta —, ci scutier din tată-n fiu, căci încă din vremea lui Nuño Rasura şi Laín Calvo toţi străbunii mei i-au slujit pe conţii de Lemos. Şi dacă mă vedeţi umblînd pe jos e pentru că mi-am trimis herghelliile de cai să pască tocmai în Galicia, pe imaşurile de pe malurile gîrlei Eume." Şi zicînd acestea, îşi atîrnă de spadă nişte nădragi cam ponosiţi, şi-o aruncă pe umăr şi îşi luă picioarele la spinare.

„E firesc — zisei eu — ca fiecare să se fudulească cu meseria lui. La Madrid vieţuia un călău care, avînd acasă o spînzurătoare, se tot căznea să-şi înveţe feciorul cum să spînzure un om cu binişorul, fără să-l facă să sufere. Dar cum băiatului nu-i intra în cap nici pacemeşteşugul, iar, pe deasupra, îi era nesuferit, taică-său îi zise : «Lua-te-ar naiba să te ia de neghiob, că nimic bun nu se lipeşte de tine ! Am să te bag ucenic la un cizmar şi-acolo ai să mesteci numai clei şi piele.»"

Cînd să plecăm, judele zise : „Ieri am aflat că tot pe drumul ăsta avea de gînd să treacă şi Marcos de Obregón, bărbat cu însuşiri alese, pe care tare-aş dori să-l întîlnesc şi să-l cunosc". „Aşa este — spusei —, chiar eu l-am văzut cînd umbla să-şi cumpere un catîr pentru drum." „Domnia-ta îl cunoşti ?" — întrebă judele, don Hernando de Villaseñor după nume. Eu răspunsei : „Da, senior, şi sîntem buni prieteni".

Încălecarăm — el pe cal, eu pe catîr — şi-n vremea asta mă întrebă dacă nu ştiam cumva cîteva stihuri de-ale domnului Marcos de Obregón. Îi spusei nişte poezioare noi, pe care nici nu apucasem să le împărtăşesc altora, şi, după ce le ascultă, mi le repetă numaidecît, pe de rost. El se minună de stihuri, iar eu mult mai mult de ţinerea lui de minte. I-am mai spus multe alte versuri, iar el mi le repeta întocmai. Îmi mărturisi că era vorba de memorie artificială, dar că pentru aceasta trebuia să ai de la natură bună ţinere de minte, căci, altfel, cu mare anevoie o puteai deprinde. Eu îi spusei : „Nu-ncape îndoială că memoria pare un lucru divin, căci ne păstrează-n minte lucrurile trecute. Dar eu o socotesc o adevărată pacoste pentru oamenii nefericiţi, întrucît le înfăţişează pururi nenorocirile îndurate, nefericirile prezente, temerile pentru zilele ce-or să vină şi neîncrederea care-i cuprinde

în toate împrejurările. Or, viața fiind și-așa scurtă, li se scurtează și mai mult din atare pricină. Drept care socot că acestora le-ar prinde mai bine să-nvețe a uita decît a-și aminti. Cîte vieți n-au fost curmate din pricină că jignirile n-au fost uitate ! Cîte femei n-au păcătuit amintindu-și de hatîrurile ce li s-au făcut sau de dispreţul ce li s-a arătat ! E un lucru cum nu se poate mai minunat să ai de la natură bună ţinere de minte, dar nu mi se pare nimerit să-ţi irosești vremea închipuind și căutînd tot soiul de locuri [1] doar ca să nu uiți chipurile și numele, bunăoară, cînd poți s-o folosești cu lucruri care-ţi ageresc mintea, căci memoria artificială e slujită de tipar, imagini, statui, coloși, scrieri, clădiri, pietre, stînci, rîuri, izvoare, copaci și multe alte lucruri fără de număr, cîtă vreme înțelepciunea o primești de la natură și nu ţi-o poți spori decît citind scrieri bine întemeiate ori căutînd prietenia unor bărbați învățați. Mulți autori au scris despre memoria artificială, dar nu știu ca vreunul din ei să fi dat la lumină opere strălucite, care să stea mărturie de marele lor talent. Cicerone, Quintilian [2] și Aristot au vorbit doar în treacăt despre atare subiect, fără a alcătui cărți anume asupra memoriei artificiale, pe care o socoteau mai prejos decît înțelepciunea. Tot astfel se întîmplă și cu don Lorenzo Ramírez de Prado [3], cavaler preaiscusit atît în poezie, cît și în filozofie, care stăpînește foarte bine memoria artificială, săvîrșind adevărate minuni, dar nu aceasta este ţelul său de căpetenie, căci, dacă se folosește de ea, o face doar din curiozitate, mai adăugînd încă o virtute la multele cu care e înzestrat. Se povestește că odinioară, năruindu-se o casă peste mulți din cei poftiți la un ospăț, n-a mai fost chip să fie recunoscuți, atît de zdrobiți erau la față. Dar marele poet liric Simonides [4], care fusese și el acolo,

[1] *Cf.* p. 314, nota. 2.

[2] Cicero amintește de mnemotehnică în lucrarea sa *De Oratore*. Același lucru îl face Quintilian în *De institutione oratoria* (*cf.* S.G.G.).

[3] Poet din secolul XVII, autor al unor lucrări didactice în latină și în spaniolă, citat de Lope de Vega în *Laurel de Apolo* (*cf.* S.G.G.).

[4] Simonides din Keos (c. 556—467 î.e.n.), poet liric grec, unul din creatorii odei triumfale. Episodul este relatat de Cicero (*De Oratore*), Quintilian (*De inst. orat.*) și Fedru.

își amînti pe dată în ce loc șezuse și cum se numea fiecare. Socot că aici n-a fost vorba de memorie artificială, ci de una naturală, căci la un ospăț ca acela, unde se benchetuia în voie, nu mai stătea nimeni să-și piardă vremea căutînd în gînd pentru fiecare chip cîte un loc anume ori să-și mai încarce cu fel și fel de născociri mintea, care și-așa era îngreunată de vin, mai ales în vremuri ca acelea, cînd apa nu era la mare preț. Și sînt încredințat că minunea asta a săvîrșit-o fără de nici un artificiu, cu atît mai mult cu cît toate s-au întîmplat în aceeași zi.

Așijderi despre autorul acestor rînduri pot să vă spun că, plecat fiind el de-acasă, de la părinți, încă de pe cînd era copil de școală și întorcîndu-se abia la bătrînețe, i-a cunoscut după nume pe toți cei pe care îi lăsase niște fînci, măcar că acum aveau păr alb în barbă. Și n-a fost unul din cîți veneau să-l vadă plini de uimire de-al cărui nume și de-ale cărui obiceiuri să nu-și aducă aminte. Au nu se povestește drept lucru de mirare că Cineas [1], trimisul regelui Pirus, în cele două zile cît a stat la Roma a izbutit să-i cunoască după nume pe toți locuitorii cetății ? Tot astfel despre Mitridate [2], regele Pontului, se spune că stătea la sfat cu trimișii celor douăzeci și două de națiii pe care le supusese în chiar graiul lor. Iar Iulius Cezar putea citi, scrie, dicta și asculta în același timp [3]. Dar chiar și oamenii de rînd ne pot uimi prin ținerea lor de minte. Don Francisco de Ahumada Mendoza avea în Gibraltar un vătaf de văcari, Alonso Mateos după nume, care cunoștea toate cele treizeci de mii de vite cîte se aflau pe atunci prin Saueeda și știa care le era stăpînul. Toate astea le-am pomenit aici ca nu cumva să credeți că memoria lui Simonides era artificială și ca să știți că ținerea de minte sporește doar folosindu-te de ea, după cum se poate vedea la văcarii ăștia, care, măcar că oameni de rînd și

[1] Ministru al Epirului în vremea regelui Pyrrhos (318—272 î.e.n.), trimis de acesta la Roma, ca mijlocitor de pace.

[2] Mithridate VI Eupator, regele elenistic al Pontului (120—63 î.e.n.), a purtat trei războaie împotriva romanilor, extinzîndu-și autoritatea și asupra țărmurilor de nord și de vest ale Mării Negre, realizînd uniunea mithridatică.

[3] Toate aceste exemple sînt pomenite de Pliniu cel Bătrîn în *Istoria naturală* (cf. S.G.G.).

proşti, se-arată la fel de destoinici ca şi cei mai înţelepţi. La Madrid trăieşte un gentilom, don Luis Remírez pe numele lui, care, după ce vede la teatru o comedie, se duce acasă şi o scrie în întregime, fără să uite o literă măcar ori să greşească vreun vers. Atîta doar că memoria este de osebite feluri : unii îşi amintesc de vorbe mai uşor, alţii de lucrurile ce-au văzut; cum e de pildă Pedro Mantuano [1], care nu numai că n-a uitat nenumăratele istorii cîte a auzit, dar oricînd i-ai cere ori s-ar întîmpla să vină vorba de vreuna dintre ele, le ţine minte de parcă abia atunci le-ar fi citit, cu toate numele şi versurile aflate în ele ; şi din toate cîte vede nu uită nimic."

Cîtă vreme am vorbit, judele a stat tăcut, iar apoi a lăudat cu prisosinţă tot ce mă străduisem eu să-i dovedesc, dîndu-mi deplină dreptate, căci, după cum spunea, memoria artificială era un fel de făloşenie şi nu era cuminte lucru să-ţi oboseşti întruna mintea cu ea. După care prinse din nou să-l laude pe Marcos de Obregón, fără să ştie că eu eram acela, spunîndu-mi că tare-şi mai dorea să-l cunoască, pe de o parte, din pricină că auzise multe despre mintea-i luminată, iar pe de alta, pentru că se născuseră pe-aceleaşi meleaguri, el fiind din Cañete la Real, iar Obregón, din Ronda. Mă întrebă apoi cum arăta şi ce fel îi era firea, la care eu îi răspunsei : „La înfăţişare şi la stat e aidoma cu mine, cît despre fire şi felul de a se purta, nu ne deosebim, căci fiind prieteni buni, luăm pildă unul de la altul". „Dacă îţi seamănă la fire — zise — şi e la fel de blînd şi potolit, şi-a cîştigat pe drept numele de care se bucură în lume." Pe drum judele se arătă îndatoritor cu mine, dezvăluindu-şi astfel nobleţea moştenită şi dobîndită, bunătatea şi mărinimia.

Pe cînd străbăteam ţinuturile din munţii. Sierra Morena am întîlnit lucruri nemaivăzute, căci, fiind atît de întinşi, încît străbat toată Spania, Franţa şi Italia, ajungînd pînă la mare în dreptul Ţarigradului — deşi, în fiecare ţară poartă alt nume —, poţi afla prin acele locuri multe lucruri vrednice de a fi cunoscute şi cercetate. Într-un rînd, am dat peste o năpîrcă cu două capete, de care tare se mai minună judele, spunînd că auzise poves-

[1] *Cf.* p. 5, nota 1.

tindu-se de-atare tărășenie, dar pînă atunci nu-i venise să creadă. „Nici acum nu pot să cred — zisei — că este cu putință ca un trup să aibă două capete.“ Și luați aminte bine că abia de se urnea din loc și nici măcar nu se speria de dobitoacele pe care călăream. Chemai la mine un catîrgiu și îi spusei să dea în ea cu bățul. De-ndată ce o lovi, zvîrli afară o șopîrlă pe care nu apucase s-o înghită cu totul și astfel ne lămurirăm pe deplin asupra unei întîmplări care pesemne că-i înșela pe mulți.

„Se vede treaba că tot astfel se-ntîmplă și cu alte lucruri pe care le știm doar din auzite — spuse judele —, cum sînt de pildă poveștile despre salamandre.“ „Nici eu — i-am spus — nu le dădeam crezare, pînă ce doi bărbați de încredere mi-au povestit că-ntr-un cătun de lîngă Cuenca, Alcantuz pe nume, prăbușindu-se un cuptor de făcut sticlă, au găsit o salamandră chiar în vatră, pe locul unde bat mai tare flăcările. Or, cum era om cinstit și iubitor de adevăr, i-am dat crezare pe deplin, așa că socot că cei care au povestit despre atare întîmplări nu s-au înșelat defel.“

ZĂBAVA A CINCISPREZECEA

Cum omul e din fire o făptură prietenoasă, care jinduiește după tovărășia altora, judele se simțea așa de bine cu mine, încît nu mă părăsi nici măcar o clipă cîtă vreme am făcut drumul împreună. Era, și mai e încă, un om cu o minte pătrunzătoare, care știa să vorbească în chip meșteșugit despre toate cîte ne ieșeau în cale, la care eu îi răspundeam după cum puteam și știam mai bine. Iar cînd se întîmpla să ni se alăture cîte un tovarăș de drum mai de soi, slujbaș al legii ca și dînsul, îi punea întrebări sau îi dădea prilejul să i le pună, răspunzîndu-i cu multă iscusință.

Pe drum ne însoți o vreme un preot de prin părțile locului, care își spunea rugăciunile de utrenie cu glas așa de tare, încît l-ar fi putut auzi pînă și stejarii din preajmă. În felul acesta pe noi ne stînjenea, iar el nu-și împlinea cum se cuvine îndatorirea. Drept pentru care

judele îl întrebă : „N-ar fi mai înțelept să lași sfinția-ta rugile pe diseară, ca să le faci în liniște și cu pioșenia cuvenită ?“ „Ehei, domnule — răspunse clericul —, Biserica ne-a dat canonul ăsta, căci, chiar drumeți fiind, avem îndatorirea să ne rugăm. Și de ce, mă rog dumitale, n-ar putea un cleric să se roage în vreme ce umblă trudit, ca vai de el, gîndindu-se la cîte daravele toate și la sfîrșitul pe care-l pot avea ?“ Răspunse judele : „Fiindcă Biserica nu voiește să facă din preoții ei olăcari, ci oameni care să înalțe rugi Domnului“.

„Adevărat grăit-ai — zise popa. [Dar aș putea eu oare, spunîndu-mi rugile de dimineața abia seara, să am cugetul împăcat ?“ Atunci judele îl întrebă : „Să zicem că cineva ți-ar datora o sută de ducați, iar sorocul pentru înapoierea lor s-ar împlini de Sfîntul Ion. I-ai lua de ți i-ar da în ajun ?“ Răspunse popa : „Vezi bine că i-aș lua“. „Tot astfel se întîmplă și cu Dumnezeu — zise judele —, care, ca bun platnic ce este, plătește mai înainte. Iar împlinindu-ți îndatoririle mai devreme, te-arăți vrednic de cinstea ce ți se arată.“] [1] Răspuns de care clericul rămase tare mulțumit.

Și tot mergînd așa, ajunserăm din urmă un băietan tuns ca un călugăraș, care, umblînd pe jos, mergea mai încet decît catîrii noștri. Judele îl întrebă : „Încotro, flăcăule ?“ El răspunse : „Spre bătrînețe“. Judele : „Vreau să zic ce drum ți-i ?“ Băiatul : „Drumul mă ține pe mine, iar nu eu pe el“. Judele : „De unde ești ?“ Băiatul : „De pe pămînt, din lumea largă“. Judele : „Eu te întreb prin ce coclauri te-ai născut“. Băiatul : „Păi nu m-am născut prin coclauri, ci într-un pătul“. Judele : „Da' bine mai știi să te joci cu vorbele !“ Băiatul : „Oi fi știind eu să joc, numai cît pierd întruna“. Judele : „Se vede treaba că flăcăul ăsta nu s-a născut ca ceilalți“. Băiatul : „Păi cum să mă nasc, dacă nu m-am purtat în pîntec ?“ Judele : „Vreau să zic că pesemne n-ai fost plodit ca ceilalți de vreo femeie, dacă nu ne spui unde te-ai născut“. Băiatul :

[1] În Indexul textelor interzise de Inchiziție, publicat în 1667, era prevăzută și eliminarea fragmentului cuprins între paranteze (cf. S.G.G.).

„Că n-oi fi ieşit din vreun ou cu plod ![1]“ Judele : „Pre legea mea, ai limba tare lungă“. Băiatul : „De-aia-mi şi dau drumul la gură, că nu mai încape înăuntru“ [2]. Judele : „Ai fraţi ?“ [3] Băiatul : „Păi, de mulţi ce-aveam fug acum ; m-a pus păcatu' de-am intrat la călugărie, şi-atîţia fraţi erau pe-acolo, că n-am mai putut răbda : mi-am luat catrafusele şi pe-aici ţi-e drumul“. Judele : „Şi e mai bine să baţi drumurile ?“ Băiatul : „Ce să-i faci, cînd vrei să scapi de băţ, baţi drumurile“ [4].

Tare mai făcurăm haz de iznoavele băiatului şi cînd ajunserăm la un han prăpădit, aflat lîngă o gîrlă adîncă ce curge printre două măguri, catîrgiul ne zise : „Ar trebui să poposim aici, că vom fi bine găzduiţi, iară hangiţa e frumoasă foc şi, pe deasupra, curată cum nu se mai poate. Unde mai pui că, altfel, avem de mers pe timp de noapte trei ceasuri şi mai bine.“ Şi-atîta stărui, făgăduindu-ne culcuş bun, încît, după cîte se arăta, o cunoştea pe hangiţă mai mult decît s-ar fi cuvenit. Abia intrarăm noi în han, că-ndată ni se înfăţişă hangiţa, cu ochii încruntaţi şi gura pungă. Era îmbrăcată într-un strai conabiu, peste care purta un şorţ din pînză albă, ciuruit ca vai de el. Catîrgiul mă întrebă : „Ei, ce zici, Înălţimea-ta ? Cum ţi se pare ?“ Eu îi răspunsei : „Parc-ar fi măruntaie de vacă învelite în prapur“. Iar judele zise şi el : „E înveşmîntată în chip de fecioară muceniţă“ [5]. „Că bine spui — făcui eu —, numaicît neprihănirea e pe dinafară,

---

[1] În original, *...no debiste salir de madre. ¿ Pues soy yo río para salir de madre ?*, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe polisemantismul cuvîntului *madre*, „mamă“ şi „matcă, albie de rîu“.

[2] În original, *...A fee que no tenéis la lengua muy ruda. Si no fuera ruda no la trujera tan cerca de las narices*, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe identitatea fonetică între *rudo*, „grosolan, stupid“, şi *ruda*, „rută, virnanţ, plantă aromatică cu miros pătrunzător“.

[3] În original, *...¿ Tienes padre ? Antes por no tener muchos vengo huyendo*, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe sensurile cuvîntului *padre*, „părinte, tată“ şi „preot“.

[4] În original, *...¿ es mejor andar como correo ? Por huir de la correa...*, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe asemănarea fonetică dintre *correo*, „olăcar“, şi *correa*, „curea“.

[5] În original, *Está vestida de virgen y mártir*, după culorile odăjdiilor preoţeşti : albe pentru zilele consacrate unei fecioare şi roşii pentru cele în care era prăznuit un mucenic.

iar mucenicia pe dinăuntru, şi cum sînt cam multe tufe prin partea locului, fecioria-i cam zdrenţuită." „Fiecare vorbeşte cum i-e felul" — zise hangiţa.

Simţind eu că se cam burzuluise, ca şi catîrgiul de altfel, schimbai pe dată vorba şi-i spusei : „La drept vorbind, eşti cum nu se poate mai curată şi nurlie, iar după cum te-arată boiul, ai merita să slujeşti într-alt loc". Rămase tare mulţumită de toate cîte îi spuneam, nefiind din fire duşmănoasă, şi-ndată ne aduse nişte potîrnichi cu care întinserăm un ospăţ pe cinste. Apoi, bucuroasă că o lăudam şi îi spuneam că e curtenitoare [1], ne zise : „Paturi s-or găsi pentru Înălţimile-voastre, dară mi-e să nu vă răzbească la noapte frigul, că nu prea avem velinţe". La care, călugărul nostru zise : „Nu-ţi face griji, c-atîtea sudălmi [2] cîte-a împroşcat catîrgiul ar fi de-ajuns s-acopere tot Burgosul şi toată Segovia". „Nu te lua dè mine — sări de colo catîrgiul —, c-am să te fac să vezi stele verzi ziua-n amiaza mare." „Că doar n-oi fi fiind vreunul din cei trei magi" — zise băiatul. Iar celălalt îi răspunse : „Întreab-o pe tîrfa care te-a născut". „Să ştii că de-aia am ieşit eu aşa de şmecher" — zise flăcăul.

Şi o ţinură o bună bucată de vreme astfel, tot înţepîndu-se cu vorbe zeflemitoare. Judele îl întrebă pe băiat : „Spune-mi, rogu-te, de unde eşti cu-adevărat ?" „Eu, senior — răspunse —, sînt andaluz de felul meu, de lîngă Úbeda, dintr-un sat ce se cheamă Torre Pero Gil, şi tare-mi mai place să pun la cale tot felul de pozne ; or, cum satul meu e mic, n-aveam destul loc ca să le fac, aşa c-am şterpelit de la taică-meu patru reali şi am pornit-o către Úbeda. Cînd am ajuns acolo, în faţa caselor lui don Cobos [3] i-am văzut pe unii care trăgeau la sorţi niscaiva alviţă. Cuprins de lăcomie, m-a pus păcatul să joc şi eu cei patru reali. I-am pierdut, fără s-apuc măcar să gust şi eu o fărîmă de alviţă. Necăjit, m-am tras lîngă

[1] În original, *cortesana*, „curtenitoare" şi „curtezană".

[2] Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe sensul cuvîntului *manta*, „pătură", şi cel figurat al expresiei *echar mantas*", a înjura", înregistrată de Correas, *Vocabulario de refranes : „Echa mantas como un carretero. Para decir que jura mucho" (cf.* S.G.G.).

[3] Francisco de los Cobos, ministru al lui Carol al V-lea, a ridicat numeroase edificii în Úbeda *(cf.* S.G.G.).

un stîlp din cei mulţi aflaţi în galeria de-acolo şi-am stat aşa pînă se făcu noapte de-a binelea. În vremea asta, trecu prin preajmă un moşneag care mă întrebă : «Ce faci aici, domnişorule ?» Îi răspunsei : «Ia, proptesc stîlpul ăsta să nu cadă. Da' la ce mă-ntrebi ?» «Păi dacă n-ai unde dormi — zise —, uite colea taraba unuia din cei care tund postavul. Du-te de-ţi fă culcuş în cîlţi !» «Şi crezi c-o să-mi mai uit de necazuri şi restrişti ?» «Cum, aşa de tînăr şi te plîngi de ele ?» — zise moşneguţul. «Păi cum să nu mă plîng — răspunsei eu —, că, de cînd am plecat din ograda lui taică-meu, n-am avut parte decît de belele.» «De unde eşti ?» — mă întrebă. «De tare departe» — răspunsei eu. «Uite, ce e, fiule — îmi zise —, năpastele sînt făcute pentru oameni, iar cine nu are curaj să le înfrunte cade răpus de ele. Or, dacă ai început aşa de tînăr să le simţi, or să ţi se pară mai uşoare cînd ai să fii bărbat în toată firea. Cei trîndavi şi mototoli nu prea au ştiinţă de toate cîte sînt pe lume şi aşa se face că nu preţuiesc binele. Munca şi necazurile ne înţelepţesc şi fac din noi oameni destoinici. Şi eu am plecat de-acasă, de la părinţi, la anii tăi, şi doar prin puterile mele am ajuns mai mare [1] peste piaţa din acest oraş.» «Da ştiu că ai ajuns departe — zisei eu —, vezi să nu-ţi pierzi slujba. Dar cînd nu ai nici o leţcaie ca mine, cum să te poţi descurca ?» «Dacă vii aşa de departe — zise —, nu-i de mirare c-ai tras atîtea. Din ce ţinut eşti ?» «De la Torre Pero Gil» — răspunsei. Şi văzînd eu că îl pufnea rîsul, îi zisei : «Înălţimea-ta socoţi pesemne că n-am prea avut vreme să stau şi să socotesc restriştile. Află dară că de cum am plecat de-acasă —or, asta s-a întîmplat peste noapte —, m-am furişat într-o vie şi-atîta amar de struguri plini de rouă am băgat în mine, că de n-aş fi ieşit repede, aş fi crăpat acolo pe loc şi n-aş mai fi ajuns la Úbeda. Dar cum nu era de-ajuns beleaua asta, m-a mai pus naiba să joc cei patru reali pe care-i aveam asupra mea, aşa că am rămas lefter, hămesit, însetat şi fără adăpost.» «Păi, du-te unde ţi-am spus — zise — şi ai să-ţi găseşti pe dată un culcuş.»

[1] În original, *almotacén*, „funcţionar însărcinat cu supravegherea pieţelor şi a preţurilor mărfurilor".

I-am dat ascultare și, după ce am îngrămădit bine cîlții, m-am cuibărit acolo. Se vede treaba că m-am odihnit o vreme, numai că pe la miezul nopții se iscă din senin o vijelie de credeam că nu mai apuc zorii, pentru că vîntul bătea așa de tare, încît se strecura în tarabă, învîrtejind cîlții, iar ploaia îmi șfichiuia tot trupul. Și, colac peste pupăză, porcii care umblau slobozi prin piață, scormonind peste tot după mîncare, ajunseră și la tarabele postăvarilor ; socotind, pesemne, că acolo unde mă aflam eu nu era nimeni, se năpustiră grohăind peste mine, scurmînd cu rîtul prin cîlți.

Am îndurat și năpasta asta, ba chiar i-am binecuvîntat, căci îmi slujeau de adăpost, măcar că în zori nu prea arătam eu spilcuit și parfumat ; ba, pe deasupra, m-am ales și cu o ciomăgeală bună, fiindcă ucenicul postăvarului veni de cu noapte să alunge porcii cu un băț gros de frasin și, gîndind că dădea în ei, mă croia pe mine pe spinare, drept care îmi pierire pe dată și somnul și lenea.

Mi-am uitat de belele, deși ele nu și-au uitat de mine, fiindcă îmi mergea din rău în mai rău : ori încotro m-aș fi îndreptat, ori dădea necazul peste mine, ori dădeam eu peste el. Căci băieții ticăloși din fire nu se cuminţesc decît cînd sînt siliți să nu mai facă rele. Am plecat din Úbeda și am pornit-o spre Córdoba, unde am dat peste un călugăraș care se ducea la învățătură la Alcalá ; or, întrebîndu-mă el de nu voiam să-l însoțesc, n-am mai stat pe gînduri, căci mînca și bea pe săturate din pomana pe care o primea prin sate și prin hanuri. Și cum îi plăcea isteţimea mea, cînd ajunserăm la o monastire din ordinul lui, mă lăudă atîta, încît monahii se arătară tare bucuroși să mă ungă călugăr. Măcar că auzisem vorbindu-se de foamea pe care o îndură frații mai tinerei, nu mi-a venit să cred pînă n-am simțit-o pe pielea mea. Și cum eram lihnit, nu m-am lăsat pînă n-am șterpelit de la cel care avea trapeza-n grijă o pîine, ca să am ce mînca peste zi. Dar a doua oară cînd am mai încercat să fac același lucru, m-au prins asupra faptei și nu mi-a fost prea bine. Am urzit atunci alt plan mai bun : bătui cîteva cuie în scîndurile patului și, cum șterpeleam cîte o pîinișoară, dădeam fuga cu ea și o înfigeam în frigare. Mă căutau peste tot, dar negăsind-o, aruncau vina asupra altuia.

Am dus-o așa cîteva zile bune, vreme în care eu prînzeam pe săturate, iar alții trăgeau ponoasele ; și tot așa ar fi și astăzi de nu mi-ar fi trăznit prin minte să-i joc un renghi dascălului nostru, al călugărilor tineri. Într-un rînd, acesta primi în dar un paneraș plin cu niște turte tare îmbietoare și, cînd întoarse capul în altă parte, îi șterpelii vreo cîteva ; apoi, prefăcîndu-mă că am oarece treabă, plecai de-acolo în graba mare și le înfipsei în cuiele de sub pat. După care, mă întorsei foarte liniștit și mă apucai să-mi văd de citit mai departe. Cînd dascălul băgă de seamă lipsa turtelor, se duse glonț în odaia unde dormeam cu toții. Dintîi, mă cercetă cu de-amănuntul, apoi se uită prin străchini și, neaflînd ce căuta, porni să vadă de nu erau cumva sub pat, drept care se lăsă pe vine, se vîrî pe jumătate dedesubt și la urmă zise : «Aici nu-i nimic. Să mergem mai departe.» Eram de-acuma liniștit și răsuflam mai ușurat, dar cînd să-și scoată capul de sub pat, se lovi cu ceafa de-un cui și, uitîndu-se să vadă ce anume era acolo, află înfipte în cuie turtele lui și pîinișoarele mele. Mă înșfăcară pe dată și-mi făcură spinarea tobă de bine ce mi-o croiră. Ei, ce ziceți, nu-i mai bine să bați drumurile decît să te bată alții ? În noaptea aia îmi dădură pace, gîndind că n-aveam să-mi vin prea repede în simțiri. Dar eu îmi făcui bocceaua și mă pregătii de drum. Simțind ei cam ce-mi umbla prin cap, trimiseră pe urmele mele doi băieți, slugi la monastire, care, cunoscînd locurile mai bine ca mine, mi-o luară înainte de cu noapte. Cînd ieșii eu pe poartă, îi zării de departe cum mă așteptau taman pe unde aveam să trec. Dar cum nevoia îl învață pe om să iscodească tot soiul de tertipuri, mi-am aflat și eu scăparea într-o prisacă de lîngă drum, unde mă repezii ca un turbat, dărîmînd ca la douăzeci de stupi. Mă ghemuii printre ei, fără să mă clintesc din loc, fiindcă albinele nu-i atacă decît pe cei care se mișcă. Băieții se repeziră după mine să mă prindă, dar albinele, gata să-și apere moșia, își slobozîră pe dată săgețile. Și cu cît dădeau ei mai vîrtos din mîini ca să se apere, cu atît se făcea roiul mai mare. Se iscă o larmă cumplită în toată oștirea și, pregătindu-și armele, ariergarda veni în ajutorul avangărzii, năpustindu-se asupra sărmanilor călăi ca un

nor negru. Văzînd eu ce crîncenă bătălie se iscase din pricina mea şi socotind că o puteam tuli fără grijă de-acolo, mă strecurai pe brînci printre nişte tufe care mă ascundeau foarte bine, fiind mai dese decît roiul de albine care îi prigoneau pe vrăjmaşii mei, nedîndu-le răgaz să se apere, strecurîndu-se prin mîneci şi pe la guler. Or, cum cele mai multe se năpustiseră la frunte şi la ochi, într-o clipită îi orbiră, astfel că bieţii de ei nici să fugă nu mai puteau, fiindcă nu mai nimereau cărarea. În vremea asta veni şi prisăcarul, înarmat cu armele lui de apărare, să-şi domolească oştenii şi-i află pe nenorociţii de băieţi plini de cucuie şi umflaţi ca vai de ei, aşa că, în loc să-i muştruluiască pentru paguba pricinuită în tabăra lui, se grăbi să-i ducă departe de mulţimea furioasă, ca nu cumva să-i omoare pînă la urmă. Sînt şase zile de cînd fug de bicele pe care mi le-ar fi croit dacă m-ar fi prins."

Se veseliră toţi cei aflaţi la han de păţaniile băiatului, povestite cu atîta haz. Eu îi spusei : „Pînă la urmă ai aflat îndurare la albine, iar dacă n-ar fi fost să pătimească alţii pentru tine, ar fi putut fi întîmplarea cea mai fericită din lume. Dar cum avem mai multe îndatoriri faţă de noi înşine, ne căutăm scăparea de năpaste în nenorocirile altora, deşi se cuvine să ne agonisim binele fără a face rău semenilor noştri, căci altfel ne arătăm nemilostivi."

Zise băiatul : „O fi precum spui, Înălţimea-ta, dar eu, unul, am auzit totdeauna că fiecare are datoria să se îngrijească întîi şi-ntîi de soarta lui. Cum s-a întîmplat cu mielul care l-a răpus pe lup fugind de el înspre o capcană pe care o ticluise ciobanul acoperind-o cu iarbă şi punînd deasupra o năpîrcă moartă. Şi cum spuneam, văzînd mielul că lupul alerga după el să-l înhaţe şi alta nu, o luă la fugă spre stînă ; dar cînd ajunse în dreptul capcanei, zări năpîrca şi se sperie de ea. Lupul însă, care n-avea alt gînd decît să-l prindă, nimeri drept în capcană, frîngîndu-şi labele. Or, dacă pînă şi un miel ştie să-şi afle izbăvirea în năpasta altuia, un om de ce n-ar face acelaşi lucru ?"

După ce se sfîrşi povestea, ne duserăm fiecare la culcare, minunîndu-ne cu toţii de isteţimea băiatului.

ZĂBAVA A ŞASESPREZECEA

Plecarăm de la han fără băiat, deşi ne-ar fi plăcut să-l luăm cu noi. Dar cum nu prea avea spor la drum, judele îl dărui cu bani, ca să nu-l mai vadă în preajma sa, ajutîndu-l astfel să iasă, cum s-ar zice, la lumină ori la liman. Ci minunîndu-mă eu de cît de felurite sînt minţile oamenilor, zisei : „Puţină nădejde poţi avea în băieţii ăştia care se arată la început ageri şi isteţi, căci nu le mai rămîne minte pentru lucrurile mai însemnate şi temeinice. Cel cu adevărat înţelept nu stă să ia aminte la toate fleacurile. După socoata mea, mai mari nădejdi poţi avea în cel care se arată dintru început tăcut decît în cel care, cu flecăreala lui, îşi dă în vileag tot ce are pe suflet. Căci fiind judecata virtute de căpătîi, de nu va fi omul uşuratic, nici judecata nu-i va fi astfel. Bărbaţii în toată firea, care au cunoscut viaţa în tot adevărul ei, pot fi guralivi, căci au din belşug despre ce să vorbească. Dar nu mă pot încrede într-unul care nu are pe ce-şi întemeia limbuţia şi nici în cei care l-ar lăuda prea mult. Cu toate astea, flecarii sînt de mare folos la drum lung, căci, dacă stai să-i asculţi, te mai veseleşti, iară de nu, în vreme ce ei îndrugă vrute şi nevrute, te poţi gîndi la ale tale."

Judele îmi vorbi o vreme, ca un cărturar ce era, despre judecată, memorie şi imaginaţiune, povestindu-mi lucruri de seamă, pe care nu e locul să le pomenesc aici. Apoi, tot drumul mă iscodi asupra lui Marcos de Obregón.

Ajunserăm la Córdoba, unde furăm nevoiţi să ne despărţim. Cînd ne luarăm rămas bun, mă rugă fierbinte să-i împărtăşesc prietenului meu dorinţa pe care o avea să-l cunoască, iar dacă vreodată s-ar fi întîmplat să treacă prin Sevilla, să nu-l ocolească. Ci, ajungînd noi la podul de peste Guadalquivir, o apucarăm fiecare pe drumul nostru şi, după ce ne depărtasem ca la o sută de paşi, eu îi strigai : „Domnule jude, eu sînt Marcos de Obregón". Apoi, îmboldindu-mi catîrul, o luai pe drumul ce ducea spre Málaga, cu gînd să ajung la Gibraltar, ţinta călătoriei mele. Judele dădu să se întoarcă şi să mă cheme înapoi, dar cînd văzu ce zorit eram, le zise slujitorilor : „De asta mă simţeam eu aşa de bine în tovărăşia acestui bărbat. De

cum l-am văzut, l-am şi îndrăgit, fără să ştiu măcar cine era. Pe cinstea mea c-aş fi în stare să fac orice pentru dînsul."

Cît despre mine, am pornit-o spre unul din oraşele de care-am pomenit, socotind că, pentru un om bătrîn care se fereşte de geruri şi caută singurătatea, locurile acelea îmbietoare, aflate pe ţărmul mării, în apropierea Africii, erau foarte potrivite. În ziua în care am ajuns la Málaga, tocmai sosise dinspre Gibraltar o corabie, al cărei căpitan, Juan de Loja, oştean destoinic ce se luptase la viaţa lui cu mulţi mauri şi turci, se întorcea acum cu pradă îmbelşugată.

Or, cum era prieten bun de-al meu, m-am dus să-l văd. După ce povestirăm fiecare ce ni se mai întîmplase de cînd nu ne mai văzusem, îmi spuse că, pe cînd se întorcea, întîlnise în cale o corabie zdruncinată de furtună şi luase robi doi turci : o copilă şi un tînăr cocon, care pesemne erau fraţi. Copila era din cale-afară de frumoasă, iar băiatul, tare chipeş, dar amîndoi aduceau, la vorbă şi la port, aşa de mult a spanioli, de te şi minunai ştiindu-i născuţi în Africa, din părinţi păgîni. L-am rugat să mi-i arate şi mie, căci îi păzea cu străşnicie, voind să-i dăruiască altcuiva. La care el îmi zise : „Cum nu, dar mai întîi, ştiind c-ai stat o vreme în Alger, voiesc s-asculţi ce îşi vorbesc, fără ca ei să te vadă, spre a afla de spun ori nu adevărul". Intră la ei în odaie, lăsîndu-mă pe mine afară, lîngă uşă, şi le zise : „Hai, povestiţi-mi fără ascunzişuri viaţa voastră, căci doar astfel, în robia de care nu puteţi scăpa, voi şti cum să mă port cu voi".

Băiatul stătea abătut şi nu scotea o vorbă, iară copila vărsa şiroaie de lacrimi amare, oftînd şi suspinînd. Stăpînul lor îi alina cu vorbe blînde, iar băiatul prinse a grăi într-acest chip : „E-n firea lucrurilor să fim mîhniţi şi abătuţi văzîndu-ne lipsiţi de libertatea cea de preţ ; nu-i de mirare că ne-ncearcă dorul de meleagurile unde ne-am născut, de părinţii noştri şi de viaţa desfătătoare ce duceam. Şi cum să nu ne simţim stingheri cînd am lăsat în urmă avere, robi şi atîta slavă şi mărire ? Dar ni se frînge inima din piept văzînd că n-am izbîndit în ţelul spre care tindeam venind încoace.

Sora mea şi cu mine — căci doară sîntem fraţi buni — ne-am născut în Alger şi sîntem odraslele unui spaniol care a plecat din Spania, strămutîndu-se în Alger. Acolo s-a însurat cu maica noastră, turcoaică de felul ei. Părintele nostru e corsar şi are două galere cu care le-a făcut mult rău creştinilor. Printre robii pe care i-a luat din Spania se afla unul pe care tatăl nostru ni l-a rînduit drept dascăl de limbă şi slove spaniole. Or, auzindu-l cum îşi lăuda meleagurile de baştină, am prins a le îndrăgi, dorindu-ne din inimă să vedem şi noi lucrurile pe care el le preţuia mai presus de orice pe lume. Acest rob spaniol îşi dădu atîta osteneală să ne lumineze mintea, încît curînd am ajuns să urîm credinţa pe care am supt-o la sînul mamei, îmbrăţişînd-o pe cea a botezului. Dacă eu pomeneam numele lui Isus, sora mea înălţa rugi maicei lui şi despre alt nimic nu ne vorbeam. Ne-am juruit astfel să vieţuim şi să murim în legea creştinească. Drept care robul ne făgădui să afle el o cale ca să primim taina botezului. Au trecut opt ani de cînd s-a întors în ţara lui şi nu e mult de cînd am aflat că, de îndată ce plecase din Alger, fusese prins de galerele din Genova şi ucis de creştini, care îl luaseră drept părintele nostru. Lipsiţi de orice nădejde de a mai primi vreo veste de la el ori de a-l mai vedea, ne-am hotărît să ne căutăm scăparea pe altă cale.

În vremea asta, cum sora mea ajunsese la vîrsta măritişului, iar eu eram moştenitorul averii, părintele nostru se înţelese cu un turc putred de bogat, care avea o fată şi un fecior de vîrsta noastră, să facă schimb şi să ne însoţească ; pe mine cu fata, pe soră-mea cu băiatul. Or, asta era dorinţa întregului Alger, căci, deşi amîndoi eram liberi şi bogaţi, nicicînd nu ne-am arătat semeţi ; dar oricît de cinstiţi eram în cetate, ea pentru multa-i frumuseţe, eu pentru averea ce-aveam a moşteni, n-am dat uitării nici o clipă credinţa creştinească deprinsă de la dascălul nostru. Şi ca să scurtez povestea restriştilor noastre, voi spune doar că, văzînd noi cît de aproape era sorocul celor două nunţi, care aveau să ne şteargă din suflet dorinţa fierbinte ce ne stăruia în piept, am aşteptat ca părintele nostru să o pornească spre soare-apune, avînd el de gînd s-aducă pradă bogată ca să ne sporească zestrea ; îndată

ce lăsară galerele la apă, plecarăm la o moşie unde ne sfătuirăm cu patru robi spanioli, doi turci şi şase italieni, care cunoşteau bine coasta Spaniei. Or, cum maica noastră stătea fără nici o grijă, ştiind-o pe sora mea eu mine, cînd s-a înserat ne-am urcat într-o luntre cu pînze şi am pornit-o pe mare, trăgînd vîrtos la rame. Şi-atîta ne zorirăm, că-n zori puturăm desluşi coasta Valenciei. Dar soarta bună ne părăsi, căci în vremea asta se iscă dinspre soare-răsare un vînt care ne sili să coborîm vela şi ne mînă spre asfinţit cu atîta furie, încît nu mai puturăm cîrmui în nici un fel luntrea. Se năpusteau asupra noastră munţi de apă şi de mii de ori ne-am văzut scufundaţi sub valuri. Eu, ca şi slujitorii noştri, îi purtam mai mult de grijă soră-mi decît nouă. Într-un rînd, văzînd venind o stîncă de apă gata să ne înghită, soră-mea se întinse pe brînci, iar patru dintre robi se aşezară în jurul ei să ţină piept talazului, care se năpusti asupra noastră şi îi sorbi ducîndu-i în adîncuri, de unde nu mai apărură nicicînd. Am legat-o bine pe soră-mea, ca să n-o ia valurile, chiar de-ar fi fost să se scufunde luntrea, şi ne-am lăsat în voia sorţii, căci vîntul turbat smulsese vîslele din mîinile celor care trăgeau la rame. Văzînd eu că numai Dumnezeu ne putea veni într-ajutor, le poruncii celorlalţi să nu mai ţină piept furtunii, căci, pe acele valuri înalte, corabia plutea ca o coajă de nucă, mereu deasupra, deşi, într-un rînd, se aplecă într-atîta încît, dacă nu m-aş fi agăţat de soră-mea, n-aş fi scăpat cu viaţă. Ceilalţi, care nu erau legaţi, pieriră toţi în mare, afară de doi dintre ei, care se prinseră de marginile luntrei. Vijelia se domoli pe-ncetul, dar valurile iscate de vîntul necruţător îşi păstrară încă două zile puterea, iar noi plutirăm la întîmplare vreme de cinci, şase zile, fără să putem pune gura pe bruma de mîncare ce ne mai rămăsese. Or, cum nu mai aveam nici vîsle, nici oameni care să tragă la ele, mi-am adus aminte de dascălul sau robul acela al nostru, care ne învăţase că cei ce îşi încredinţează sufletul lui Dumnezeu, primind sfîntul botez, trebuie să îndure restriştile cu răbdare ; şi doar la gîndul ăsta ne mai aflarăm mîngîiere. Iar soră-mea, care îşi venise în simţiri, prinse a înşira rugi pe rozariul dăruit de Marcos de Obregón — acesta fiind nu-

mele dascălului nostru. În vremea asta se ivi şi corabia domniei-tale, care nu venea defel cu gînd să ne izbăvească, iar cei doi turci pe care domnia-ta i-ai răpus cu braţ viteaz trăgeau şi ei, sărmanii, nădejde să primească taina botezului. Odată ajunşi în ţinuturile locuite de creştini, am prins să ne rugăm fierbinte ca Dumnezeu să ne dea puterea de a ne împlini dorinţa."

Băiatul îşi sfîrşi istorisirea, dar copila nu mai contenea cu plînsul care o podidise încă de la început. Răzbit de milă şi înduioşat, căpitanul le spuse : „Dacă tot ce-ai povestit e adevărat, am să vă dăruiesc libertatea, dimpreună cu toate giuvaerurile pe care le-am luat de la voi. Dar acum să-mi spuneţi, l-aţi mai cunoaşte pe Marcos de Obregón dacă l-aţi vedea ?" Răspunse copila : „Cum să-l vedem dacă e mort ?" „Ieşiţi afară — zise căpitanul —, poate e unul din bărbaţii aflaţi acolo."

Se zăpăciră amîndoi, nevenindu-le să creadă, şovăind între nădejde şi teamă, iară copila şi mai vîrtos, căci i se trezise în piept dragostea cea veche, iară credinţa îi sporea dorinţa arzătoare de a-l vedea pe cel care le fusese îndrumător. Ieşiră din odaie şi, de cum mă zăriră, se aruncară la picioarele mele, zicîndu-mi cînd tăicuţă, cînd dascăl preaiubit, cînd stăpîn drag. Cît despre mine, îmi pierise graiul de uimire şi tare mă mai minunam de cele ce vedeam. Îl încredinţai apoi pe căpitan că toate cele povestite de băiat erau adevărate. Şi după ce îmi mai trecu tulburarea ce mă cuprinsese, am prins a plînge dimpreună cu cei doi, căci şi fericirea îşi are lacrimile ei de bucurie, tot astfel cum necazul le are pe-ale sale amare.

Căpitanul rămase uluit de atare întîmplare şi, aşa cum făcuse mai înainte, le vorbi cu duioşie : „Ferească Dumnezeu s-ajung să iau în robie nişte creştini ! Sînteţi slobozi, iar giuvaerurile voastre, pe care nu le-am avut în stăpînire, ci în păstrare, iată-le aici — şi între ele văzui şi rozariul pe care i-l dăruisem copilei. Bucuraţi-vă de libertate ca nişte creştini adevăraţi ce sînteţi, căci tare norocoşi aţi fost izbîndind în gîndul care vă robise cugetul şi inima."

Bucuria pe care am simţit-o văzînd acele două odoare de preţ care mi-au dat curaj şi alinare la vreme de res-

triste m-a dus cu gîndul înapoi, la tinereţea mea, căci bucuria inimii prelungeşte viaţa, iar mulţumirea izvorîtă din faptele bune aduce în suflet pace.

Am stat de vorbă un lung răstimp cu ei despre restriştile mele şi despre bucuriile lor, căci, odată ce-au trecut, amintindu-ţi de ele îţi aduc tot atîta bucurie cît rău au căşunat odinioară. Iar cei doi tineri plini de virtute s-au veselit aşa de mult cînd m-au văzut, încît le pieri pe dată de pe chip tristeţea pricinuită de chinurile îndurate. I-am ajutat să-şi rînduiască bine traiul şi să-şi împlinească dorinţa fierbinte care-i adusese în Spania. Şi-atît de mare fu schimbarea ce se petrecu cu ei, încît dădeau pildă de viaţă tuturora.

Plecară la Valencia să-şi cunoască rubedeniile dinspre partea tatălui şi vieţuiră acolo împăcaţi pînă la sfîrşitul vieţii, slujind drept pildă de virtute creştinească.

ZĂBAVA A ŞAPTESPREZECEA

Socotind că, pentru tihna pe care mi-o doream, zarva din Málaga sau primejdiile de pe uscat şi mare nu erau tocmai potrivite, deşi locuitorii se arătau a fi oameni blajini, iar eu aveam mulţi cunoscuţi printre ei, am pornit-o spre Sauceda, din ţinutul Rondei, unde se află locuri atît de însingurate, încît poţi trăi acolo vreme de mulţi ani fără să te ştie nimeni de n-o voieşti.

Drumul mi-l arătă un om de treabă, dar ca să nu scap nici acum de belele, cînd ajunsei la Sabinilla, din largul mării se apropiară nişte turci pe două corăbioare ; şi sărind ei pe ţărm, îi prinseră pe toţi pescarii şi văcari cîţi se aflau prin preajmă ; căci, deşi se dăduse veste pe toată coasta cu focuri aprinse, nu apucarăm să le vedem pînă ce nu căzurăm în mîinile maurilor, care ne legară fedeleş şi ne duseră pe puntea corăbiilor. Cînd se văzură însă stăpîni deplini pe mare şi pe uscat, n-au mai luat seama la primejdii şi se apucară să-şi umple burdihanele cu vinul pe care-l găsiseră la un conac de pe ţărmul mării, astfel că toţi sau cei mai mulţi se îmbătară turtă. Şi numai ce se năpustiră peste ei poporenii din Estepona şi Casares,

robindu-i şi omorîndu-i, încît foarte puţini izbutiră să scape. Cei care ne aflam legaţi pe corăbioară, le cerurăm străjerilor să ne dezlege, dacă voiau să scape cu viaţă, şi să ne lase pe ţărm ; doar astfel am putut scăpa din impas, întrucît, pe cînd rupeau cu dinţii funia cu care era legat un văcar, bărbat vînjos şi curajos, acesta înşfăcă o vîslă şi, de parcă ar fi fost un stînjen din cel cu care se măsoară pînza, prinse a lovi cu ea în dreapta şi-n stînga, silindu-i pe turci să ne dezlege pe toţi pînă la unul şi să ne lase pe uscat.

Mă cuprinse jalea, căci îmi veniră în minte toate necazurile cîte am pătimit la viaţa mea. Deşi au fost destule, întotdeauna am aflat milă şi îndurare la alţii, ca şi de rîndul acesta, cînd se apropie de mine un bărbat mai vîrstnic, deşi, după cum se arătase, vînjos şi încă în putere, de fel din tîrgul Casares, pe care toţi îl cinsteau ca pe un adevărat Avram, de milostiv şi bun la suflet ce era, căci în casa lui puteau afla găzduire toţi peregrinii şi drumeţii ce treceau pe-acolo. Or, cum spuneam, bărbatul acesta se apropie de mine şi-mi zise : „Deşi întotdeauna mila mă-ndeamnă să-i ajut pe oameni, de rîndul ăsta, pare-mi-se, mă-mbie mai mult ca-n alte dăţi, întrucît te văd copleşit de întristare şi împovărat de ani. Vino cu mine, căci, în casa mea, deşi săracă în avuţii, poţi afla prisos de bunătate ; în tot cuprinsul ei nu-i nimeni care să nu simtă în inimă tot atîta milă cît şi mine : nu doar nevasta ori feciorii mei, dar chiar şi slugile sau robii, căci oaspeţii se simt cu atît mai bine cînd sînt înconjuraţi de dragostea tuturora."

„Care e numele — l-am întrebat — aceluia ce se arată atît de milostiv cu mine, căci, în afară de mărinimia domniei-tale, simt în mine o putere mai presus de toate care mă îndeamnă să te îndrăgesc din suflet." „Nu sînt — răspunse — un om vestit prin virtuţi strălucite. Mă mulţumesc cu starea pe care mi-a hărăzit-o Cel-de-Sus ; sînt sărac, dar îmboldit de gînduri creştineşti, nepizmuind defel binele semenilor mei ori măririle ce-s îndeobşte preţuite. Faţă de cei mai presus în rang ca mine mă arăt deschis la suflet şi smerit, cu cei de-o seamă mă port întocmai ca un frate, iară supuşilor le sînt ca un părinte. Mă bucur cînd văd cum îmi sporesc turmele de vite, îmi îngrijesc

de stupi, tăifăsuind cu albinele de parcă ar fi oameni care m-ar înțelege. Nu judec faptele altora, pentru că toate mi se par bune. Cînd îi aud pe alții clevetind, schimb vorba, așa fel ca să-și uite de gîndurile pizmașe ; fac bine după puteri cu puținul pe care-l am, dar care e mai mult decît merit. Și astfel duc un trai tihnit, departe de orice dușmănie care mi-ar pune viața în primejdie."

„Fericit bărbat — spusei eu —, care, lepădînd de la sine fala și deșertăciunile lumii acesteia, a dobîndit ceea ce toți rîvnesc să aibă. Spune-mi, rogu-te, cum ai ajuns să duci o viață așa tihnită ?" Îmi răspunse : „Sînt mulțumit cu ce am, nu pizmuiesc averea altora, nu mă încred în lucrurile îndoielnice, nu mă gîndesc la toate cîte mi s-ar putea întîmpla fără să mi se tulbure sufletul". „Cel ce-a ajuns la o atare înțelepciune — îi spusei — ar trebui să-și spună numele cu glas tare." „Numele ce-l port — îmi zise — nu este dintre cele vestite în lume, ci pe măsura mea. Îmi spune Pedro Jiménez Espinel." Mi se zbătu inima-n piept cînd îl auzii, dar mă stăpînii și astfel ne urmarăm sfatul pentru a ne mai ține de urît pe drum pînă aveam să ajungem în satul unde-și ducea traiul. Îl întrebai : „Și cu toate astea, nici un necaz nu-ți tulbură viața tihnită pe care o duci ?" „Să-ți spun drept, senior — răspunse —, doar cînd nu aflu bine rînduite treburile prin gospodărie ori nu-s bucatele gata mă mai supăr, dar și necazul ăsta mi se risipește ca luat cu mîna de-ndată ce citesc *Memorialul vieții creștine* de fray Luis de Granada [1]". „Cîți filozofi — îi spusei eu — n-au încercat să dobîndească atare viață simplă, fără să fi izbutit, și cîte observații nu s-au făcut asupra ei în preceptele filozofiei moralicești și naturale !" „Nu mă mir defel — zise vrednicul om —, căci învățătura prea multă îi smintește pe oameni, iar fără smerenie nu poți duce o astfel de viață. Or, fiind eu neștiutor, încă din fragedă pruncie am deprins virtutea răbdării și a smereniei, așa cum mi-au propovăduit-o părinții mei, și mărturisesc c-am dus-o

[1] Luis de Sarriá (1504—1588), supranumit fray Luis de Granada, scriitor și predicator plin de elocință, autor al unor tratate cu caracter ascetic, care se remarcă prin exuberanța și bogăția lor stilistică. Printre ele, un loc aparte îl ocupă ***Guía de pecadores*** ***(Îndreptarul păcătoșilor)***.

foarte bine astfel. Dar, cum spui că ai colindat prin lumea mare, poate l-ai întîlnit pe undeva pe un nepot de-al meu, despre care nu mai am nici o veste de mulți ani. După cîte am auzit, s-ar afla prin Italia. Or, dacă găzduiesc atîția drumeți, n-o fac numai pentru că e o faptă bună, ci, în parte, și ca să aflu vești despre nepotu-meu."

„Cum îl cheamă ?" — îl întrebai, iar el îmi spuse chiar numele meu. „Da, îl cunosc — spusei — și e cel mai bun prieten pe care-l am pe lume. E-n viață și-acum se află-n Spania, ba chiar atît de aproape, încît ai să-l poți vedea curînd."

M-am bucurat din suflet să-mi cunosc ruda de sînge, om înzestrat cu atîtea virtuți creștinești, încît i-aș fi putut urma pilda, dacă ar fi cunoscut mai temeinic adevărurile vieții. Cît despre el, se veseli de veștile pe care i le-am dat, deși eu, unul, nu i-am spus cine sînt, nevoind să-mi dezvălui numele pînă ce n-aveam să-mi schimb starea. Căci, pe drept cuvînt, neamurile, și îndeosebi cele atît de apropiate ca acesta, te stînjenesc în împlinirea gîndurilor bune care tînjesc după singurătate. După cum știm, bărbații mai de seamă ai Bisericii s-au sihăstrit în pustie de tovărășia rubedeniilor și a prietenilor, care puteau fi o adevărată piedică în calea lor. Actele sufletului sînt mai nestînjenite și mai libere în singurătate. Lucrările spiritului nu vor tovărășie. Păcatele au mai puțină putere cînd nu le dai multe prilejuri. Cele mai de preț opere ale bărbaților de seamă au fost făurite în singurătate ; iar cel ce-ar vrea să-și sporească știința întru ale virtuții, fie prin faptele sale, fie scriind despre ea, o va putea face mai slobod și mai curînd astfel. Și deși singurătatea în sine nu e prielnică omului, cel care se află în preajma lui Dumnezeu nu va fi niciodată singur.

ZĂBAVA A OPTSPREZECEA

Și ca să nu mai lungesc povestea, voi spune doar că, abia ajuns la Sauceda, îmi ieșiră în cale trei văcari înarmați cu niște puști lungi, care cît ce mă văzură, îmi și

ziseră : „Descalecă de pe catîr !“ Eu le răspunsei : „Mi-e mai la îndemînă să merg călare decît pe jos“. „Păi, dac-aşa stă treaba — ziseră ei —, cumpără-l de la noi.“

„Ar însemna — le răspunsei — să rămîn şi fără catîr şi fără banii pe care nu-i am. Cine sînteţi domniile-voastre de-mi vindeţi catîrul cumpărat de mine la Madrid ?“ „Las' c-ai să afli mai pe urmă — răspunseră. Acum fă bine şi descalecă degrabă.“

„Pre legea mea — le spusei —, nici nu ştiţi ce bucuros sînt să scap de el. De cînd sînt n-am văzut dobitoc mai ticălos : nărăvaş, orb, plin de bube şi cu mai mulţi ani în cîrcă decît un palmier bătrîn ; unde mai pui că se-mpiedică la fiecare pas şi se trînteşte la pămînt cînd ţi-e lumea mai dragă. Un singur lucru are bun, că dacă-i pui în faţă merticul de ovăz, nu se urneşte din loc pînă nu-l înteţeşte setea.“ „O fi avînd el metehne, da' noi tot îl vrem“ — ziseră.

Cum n-aveam de ales, i-am ascultat, am descălecat şi i-am lăsat să-mi cerceteze buzunarele ; or, neaflînd printr-însele nimica mai de soi, îmi făgăduiră c-aveau să jupoaie catîrul ca să mă bage pe mine în pielea lui de nu le dădeam bani. „Doar n-oi fi vreun sipet — le spusei — să mă căptuşiţi cu pielea catîrului, ori te pomeneşti că vi s-a făcut milă de mine şi poftiţi să mă-nveliţi ca să-mi treacă dîrdîiala care m-a cuprins la vederea flintelor.“ Văzînd ei cu cîtă îndrăzneală îi înfruntam, îşi uitară de furia împotriva mea şi mă lăsară-n pace, mai ales că într-acestea se iviră alţi vreo patru, cinci, mîniaţi peste măsură din pricină că puseseră mîna pe un bărbat care se apăra vitejeşte cu spada. Căpetenia lor le porunci să nu-l ucidă, din pricină că un bărbat aşa de viteaz le-ar fi putut fi de folos. Dar el, plin de curaj, îi înfruntă, spunîndu-le că nu dorea alta decît să-şi afle moartea, şi îi îndemnă să îl ucidă de le stătea-n putere. „De ce ?“ — îl întrebă căpetenia, încercînd să-şi potolească oamenii şi să-l liniştească şi pe el. „Cel care a pătimit cîte am pătimit eu n-are la ce mai trăi“ — răspunse.

M-am uitat lung la el şi mi se păru că aducea cu doctorul Sagredo, pe care îl cunoscusem la Madrid. Deşi acum umbla îmbrăcat în straie de soldat şi zdrenţuit ca vai de el, tot chipeş rămăsese, drept care m-am încredinţat

că era chiar el. Ceilalți se liniștiseră, dar el prinse a-i ocărî pentru mila pe care i-o arătau, nevrînd să-l deie morții, și a se jelui cu mare foc : „Vai, aștri neîndurători, restriști ce-mi sfîșiați inima, soartă nestatornică, planete ce-mi prigoniți tihna și pacea sufletului ! Cum am putut scăpa de primejdii pe mări nemărginite și-n țări necunoscute pentru ca mai apoi furia nepotolită a talazurilor să mi-o răpească pe scumpa și dulcea-mi soțioară, cea care m-a urmat și m-a însoțit în primejdie ! Om de nimic ce sînt, cum de nu m-am aruncat în valurile cele înalte, ca s-o însoțesc în moarte pe cea care m-a însoțit în viață !"

Și-atîtea vorbe tînguioase spuse, că îi înduioșă pînă la lacrimi pe cei mai ticăloși tîlhari ce se aflau în vremea aceea pe lume, căci peste trei sute de oameni îmbrăcați în straie de văcari umblau jefuind și prădînd pe cei care nu se împotriveau ori omorînd pe cei care se apărau. Or, cum umbla zvonul că Măria-sa Regele avea de gînd să pună capăt acelui pojar care se tot întindea, pîrjolind Andaluzia întreagă, se adunaseră acolo ca la o sută de lotri, dimpreună cu vătaful lor, ca să se sfătuiască ce să facă cu prinșii cei mulți pe care-i țineau închiși prin peșteri. Pe doctorul Sagredo și pe mine ne aruncară dimpreună cu alți doi într-o hrubă în care am intrat cu ușurință, dar de ieșit ne-ar fi fost cu neputință, măcar că înăuntru nu era chiar beznă și pătrundea destulă lumină de-afară printre copacii stufoși din preajmă. Ci văzîndu-mă eu pălit de-așa năpastă, ca să-mi mai uit de supărare, îl întrebai pe tovarășul meu : „Senior, acum că ne aflăm amîndoi la ananghie și pătimim aceleași chinuri, te rog stăruitor să-mi spui de ești doctorul Sagredo". Mă privi uimit și-mi spuse : „Cine ești dumneata de-mi pui asemenea întrebare și pe unde m-ai cunoscut ?" „Eu sînt Marcos de Obregón." Nici n-am apucat bine să-mi sfîrșesc vorba, că el se și repezi la mine să mă îmbrățișeze, zicîndu-mi : „Vai, tăicuță al sufletului meu, odorul nostru nu mai este, s-a prăpădit soțioara mea iubită, a murit doña Mergelina de Aybar, s-a dus toată fericirea mea ! Nu mai sînt doctorul Sagredo, ci doar o umbră a celui de mai-nainte, care așteaptă pieirea acestui trup ticălos. Vai, sfetnicul meu credincios, rău m-am mai prilejuit de învățătura ce mi-ai dat și-acum mă

văd stingher şi obidit. Atîta doar că Dumnezeu, în nemărginita-i bunătate, s-a milostivit de mine după atîtea năpaste şi m-a aruncat în hruba asta în tovărăşia dumitale, ca să mor mai alinat, căci, de cînd m-am despărţit de ea, s-a depărtat de la mine toată bucuria !" „Dar cum, cînd şi unde — l-am întrebat eu — s-a prăpădit acel giuvaer atît de drag inimii domniei-tale ?"

„Nu-i om sub soare care m-ar putea sili să-i povestesc toate năpastele care m-au lovit şi-a căror amintire nu-mi dă pace. Dar cum nu ştim ce sfîrşit ne aşteaptă în temniţa asta ruptă de lume şi, pe deasupra, fiind încredinţat că, împărtăşindu-i nenorocirile mele celui care le va înţelege şi nu-şi va bate joc de ele, îmi voi mai uşura povara grea care mă apasă, am să-ţi istorisesc de la început cum de s-a abătut urgia asupra mea.

ZĂBAVA A NOUĂSPREZECEA

După ce, spre nenorocul meu, am plecat din cetatea Madridului, regină a lumii sau mamă a întregului univers, am ajuns într-un sat unde un pristav făcea strigări, chemînd oamenii la oştire din porunca lui Filip al II-lea, care avea de gînd să trimită o seamă de corăbii în strîmtoarea lui Magellan [1]. Or, cum eu încă din născare am arătat mai multă aplecare spre meşteşugul armelor decît spre bucoavne, le-am dat pe acestea de-o parte şi, cuprins de neastîmpăr, întîlnind un căpitan, prieten de-al meu, mi-am cheltuit toţi banii pe arme şi pe straie de oştean. Or, întrucît doña Mergelina nu se împotrivea, m-am îndemnat cu şi mai mare hotărîre să-mi schimb viaţa, luînd-o şi pe dînsa cu mine, aşa cum ne doream amîndoi, urmînd pilda celorlalţi bărbaţi însuraţi, care porneau la drum dimpreună cu nevestele lor, căci Măria-sa avea de gînd să-şi statornicească supuşii prin acele locuri. Bine-ar fi fost să-mi pună Dumnezeu piedici în cale, fiindcă, altfel, fără

[1] După 1520, anul în care Magellan a descoperit strîmtoarea ce-i poartă numele, s-au înmulţit expediţiile prin acele locuri (*cf.* S.G.G.).

încuviinţarea ei nu mi-aş fi ales o meserie atît de plină de primejdii şi nevoi.

Dar ca să-mi scurtez povestea, aflaţi că-n cele de pe urmă ne-am îmbarcat la Sanlúcar. Şi ajungînd în golful Yeguas, se abătu asupra noastră o furtună atîta de cumplită, încît cît pe ce să nu mai rămînă din corăbii nici măcar o scîndură de care să ne agăţăm. Doar mulţumită înţelepciunii lui Diego Flores de Valdés, general al flotei, am izbutit să scăpăm întorcînd spatele furtunii şi astfel ne înapoiarăm la Cádiz, unde ne petrecurăm iarna. De aici o pornirăm iarăşi la drum şi, după multe peripeţii, ajunserăm pe ţărmul Braziliei, iernînd de data asta la San Sebastián, port întins şi mare, aflat la gura de vărsare a rîului Ganero [1].

Am stat acolo o bună bucată de vreme şi tare ne mai minunam văzîndu-i pe indieni cum umblau despuiaţi. Şi-aşa de mulţi erau, c-ar fi putut umple altă lume. Cînd şi cînd unii din ei dispăreau fără urmă, drept care un flăcău îndrăzneţ şi viteaz, corcitură de portughez şi indian de felul lui, îşi puse în gînd să afle ce se întîmpla cu cei care se făceau nevăzuţi. Zis şi făcut, îşi luă cu sine un scut cu vîrful din diamant şi o spadă bună şi o porni pe ţărmul mării celei largi. Zări în depărtare o dihanie ivită din valuri, care stătea şi aştepta să înşface vreun indian dintr-aceia. Cînd ajunse aproape, dihania, care pînă atunci stătuse în genunchi, se ridică în picioare. Şi-aşa de mare era, încît portughezul nu-i ajungea nici baremi pînă la brîu. De cum îl văzu, dihania se năpusti asupra lui, gîndind să-l tragă în afund, aşa cum făcuse şi cu ceilalţi. Dar flăcăul cel îndrăzneţ îşi puse scutul dinainte şi, mînuind cu vitejie spada, se apără pe cît putu mai bine, măcar că solzii lighioanei erau aşa de tari, că n-o putea străpunge cu nici un chip. Şi cum nu cuteza să se apropie de dihanie prea mult, căci loviturile ei erau năprasnice, pînă la urmă îi dădu prin gînd să o înfrunte cu vîrful cel de diamant, ţintind înspre încheieturile labelor. Şi-aşa de îndemînatic se arătă, că dihania prinse a sîngera. Se luptară ei cît se luptară, şi-n cele de pe urmă căzură amîndoi morţi.

[1] Rio de Janeiro (*cf.* S.G.G.).

Ne duserăm să-l căutăm pe flăcăul cel neînfricat și aflarăm dihania prăbușită într-o parte, iar pe el într-alta. Dimpreună cu căpitanul Juan Gutiérrez de Sama și cu mulți alți spanioli am putut vedea leșul dihaniei și tare mai era înspăimîntătoare. Într-una din multele insule aflate prin locurile acelea am întîlnit un șarpe, dintre cei pe care îi poți afla zugrăviți prin Spania spre a ne înfricoșa : avea un bot lung, ca de ogar, cu dinți ascuțiți, aripi mari, cărnoase, ca de lilieci, trup uriaș, piept vînjos, coada groasă ca un drug, scurtă și răsucită, două picioare cu ghiare și toată înfățișarea lui era înfricoșătoare. Or, cum stătea chiar lîngă un izvor de unde voiam să luăm apă de băut, ceilalți își puseră puștile la ochi, gata să tragă în el. Dar eu i-am povățuit să nu se pripească, ca nu cumva, înfuriat, să se repeadă la vreunul dintre noi și să-l omoare ; așa că i-au dat pace, iar el, cînd ne zări, se mistui în desișul pădurii, lăsînd în urmă o dîră lată, ca de bîrnă. Dar cum toate astea nu-s de mare însemnătate pentru istorisirea mea, nu vă mai povestesc multele grozăvii pe care le-am văzut pe-acele meleaguri.

Prin lunile ianuarie și februarie, cînd acolo începe vara, o pornirăm mai departe spre strîmtoare, avînd de înfruntat vînturi potrivnice și curenți puternici, din pricina munților afară din cale de înalți aflați pe țărm ori a vînturilor dezlănțuite care tălăzuiesc apele. Multe nave au fost zguduite de furtuni ori s-au scufundat, iar printre acestea din urmă a fost și cea pe care ne aflam eu și soața mea. Și deși slobozirăm salve de tun spre a da de veste celorlalte corăbii de primejdia care ne păștea, ori nu ne auziră, ori nu le fu cu putință să ne vină într-ajutor, afară doar de una, care plutea nu prea departe de-a noastră. Răzbiți de milă — altfel de cum le stă în obicei —, corăbierii au dat zor și au ajuns tocmai la vreme ca să salveze oamenii dimpreună cu straiele ce-aveau cu dînșii mai înainte ca totul să se ducă la fund.

După ce nava noastră se scufundă, iar noi trecurăm pe cealaltă corabie, oștenii și corăbierii se grăbiră să o liniștească și să o îmbărbăteze pe nenorocita de nevastămea care, măcar că avea inimă vitează, văzîndu-și moartea cu ochii, se pierduse de tot cu firea. Apoi, cu toții ne învoirăm să n-o pornim pe urmele celorlalte corăbii pînă

ce oamenii nu se mai dezmeticeau după încercarea prin care trecuseră.

Or, cum în apropiere se zărea o insulă pustie, ne căznirăm să tragem la țărm. Ne odihnirăm o vreme de truda îndurată, ne făcurăm provizii de apă, ba mai aflarăm și niscaiva poame cu care ne răcorirăm și după vreo cincisprezece zile înălțarăm pînzele, pornind pe urma celorlalte nave, pe care însă nu le-am putut ajunge. Am rătăcit așa o vreme și într-o bună zi zărirăm în depărtare strîmtoarea : se vedeau culmi înalte, acoperite cu păduri prin care mișuna sumedenie de vînat, după cum ne-au încredințat cei pe care-i lăsaseră corăbiile acolo. Dar nici unul dintre noi n-a coborît pe uscat și nici căpetenia noastră n-a îngăduit atare lucru, voind el să se ție tot pe urma celorlalte nave.

ZĂBAVA A DOUĂZECEA

Pe cînd așteptam vînt prielnic pentru a întoarce prora, văzurăm venind cîrduri întregi de păsări care se lăsau în jos în acea parte a strîmtorii unde trăiau niște oameni mici de stat, în vreme ce de cealaltă parte băștinașii sînt înalți și vînjoși [1]. Și-atîta amar de păsări se năpustiră peste omuleți, punînd stăpînire pe tot țărmul, încît bieții de ei nu mai știau pe unde să se ascundă. În vremea asta se iscă un vînt puternic, care ne împinse prin strîmtoare fără a-i putea ține piept, zdruncinîndu-ne strașnic nava, pentru că țărmul era plin de bancuri de nisip, încît pluteam tîrînd după noi ancorele, nemaipunînd la socoteală faptul că strîmtoarea nu era plină cu apă ca cea a Gibraltarului, așa că ne loveam și de ancorele lăsate în urmă de corăbiile spaniole. Vîntul care se stîrnise pe ne-veste sufla așa de tare, încît corăbierii n-avură cum să cîrmuiască nava ca s-o ferească de primejdii. Cu chiu cu vai

[1] Espinel se folosește în notarea anumitor detalii de relatările primelor cronici asupra descoperirii Americii. Abundența păsărilor în unele locuri din strîmtoarea Magellan, ca și statura înaltă a patagonezilor au fost consemnate de Pigafetta, cel care a relatat călătoria celebrului navigator portughez (cf. S.G.G.).

trecurăm de cealaltă parte, în vreme ce corabia era izbită din toate părţile de valurile furioase. Or, cum vintrele cele mari se rupseseră, coborîrăm celelalte pînze şi rămaserăm numai cu trincheţii de la prora, lăsîndu-ne în voia vîntului, fără a zări pe nicăieri vreun loc unde să ne putem trage la adăpost.

Rătăcirăm pe apă vreme de şase luni, lipsiţi de merinde, azvîrliţi de colo-colo, zdruncinaţi de talazuri pe întinsul acelei mări nemărginite, de nimeni cunoscută nici străbătută, fără sămînţă de nădejde şi fără cîrmă, fără a şti încotro ne îndreptam, încredinţaţi că aveam să ajungem hrană dihaniilor înspăimîntătoare. Pînă la urmă ni se isprăviră şi apa şi puţinele merinde pe care le mai aveam pe punte, astfel încît nu rămase nici urmă de cufăr din piele care să nu fi slujit drept dulce hrană stăpînului — dacă era cumva lăsat să se ospăteze singur. Ne gîndeam cu groază la mormîntul care ne aştepta în hăurile mării sau în măruntaiele nesăţioaselor lighioane din adîncurile ei.

Cînd ne pierise de-acum orice nădejde şi ne făceam socoteala că se abătuse iarăşi potopul peste lume, iată numai că cei de pe corabie prinseră a striga cu toţii într-un glas : „Pămînt, pămînt !", căci în depărtare se zărea o insulă împresurată de piscuri semeţe, înveşmîntate în păduri cu copaci aşa de înalţi, încît ai fi zis că-s fermecaţi. Dar nici n-apucarăm noi s-o vedem mai bine, că se şi făcu nevăzută, şi nu prin puterea vreunei vrăji, ci din pricina unui curent care ne smulse nava, fără să-i putem ţine piept, aruncîndu-ne apoi drept în mijlocul unor vîrtejuri aşa de năprasnice, de credeam c-aveau să ne înghită corabia cu noi cu tot. În vremea asta se dezmeticiră şi corăbierii, care, ştiind cam în ce parte se afla insula, îşi ziseră că, mînuind bine velele rămase şi ţinîndu-ne pe lîngă curent, dar nu prea aproape de el, am fi putut ajunge din nou la ţărm. Eu însă îi povăţuii să slăbească pînzele şi să tragă corabia cu cele două luntre legate la pupa, căci dacă s-ar fi întîmplat să smulgă curentul una din ele, nu ne-ar fi fost prea greu s-o aducem înapoi, dar dacă ne-ar fi luat corabia cu totul, aveam să rătăcim calea cea dreaptă, ba chiar şi vieţile ni le puteam pierde. După ce îi înălţarăm cu toţii rugi fierbinţi în-

gerului nostru păzitor, fură coborîţi în bărci bărbaţii mai vînjoşi şi mai puţin slăbiţi de foame, ca să poată trage la vîsle, iar în gabie, sus, pe catargul cel mare, puserăm un om legat bine, care să ne dea veste de tot ce se zărea pe mare. La capătul a două zile, cînd ne făceam socoteala că pierdusem calea spre mîntuire, zărirăm iarăşi acei pereţi tăiaţi în stîncă, mai înalţi decît vîrful Calpe din Gibraltar, dar acoperiţi cu copaci aşa de falnici, incît soţii mei prinseră pe dată curaj şi porniră să vîslească cu mare rîvnă. A trebuit să le smulg vîslele din mînă, fiindcă, de mult ce îşi doreau s-ajungă pe uscat, cît pe ce să nimerim cu corabia din nou în curentul cel turbat. Drept care strigai la ei astfel : «Fraţilor ! Dacă acum, cînd, după atîta cazană, foame şi chin, Dumnezeu ne dă prilejul să arătăm de ce e în stare destoinicia dimpreună cu neînfricarea, care au rămas atîta vreme neclintite, înfruntînd loviturile de necrezut ale sorţii, ne-ar lipsi înţelepciunea şi răbdarea şi, fără a sta să chibzuim la moartea care ne ameninţă mai mult decît în toată vremea cît soarta s-a jucat cu vieţile noastre, ne-am arunca într-o primejdie atîta de vădită, noi singuri am purta toată vina.» Înţelegînd dară cu toţii că aveam dreptate, îmi dădură ascultare, vîslind cu mare băgare de seamă, astfel încît, chiar dacă una din luntre ar fi nimerit în mijlocul curentului, corăbierii ar fi putut-o cîrmui cu dibăcie, fără de mare primejdie pentru navă.

Plutind noi cu mare grijă, ajunserăm la mai puţin de-o jumătate de leghe depărtare de insulă şi foarte aproape de curent, care, după cum socoteau cei mai deprinşi cu marea, începea chiar din dreptul insulei, despărţindu-se apoi de-o parte şi de alta a ei, astfel că era cu neputinţă să te apropii de ţărm, din care pricină botezarăm locurile acelea Insula de nepătruns [1]. În partea aceea curentul, nu chiar aşa de lat precum gîndeam noi, era mai vijelios, tocmai din pricină că se îngusta.

În cele de pe urmă, pe cînd stăteau cu toţi buimaci, neştiind ce să mai facă şi de unde să ceară o povaţă, eu le spusei plin de hotărîre : «Dacă pe ţărm pămîntul e

[1] În original, *Inaccesible*. Există mai multe insule cu acest nume (*cf.* S.G.G.).

stîncos, înseamnă că şi sub apă e tot aşa». Şi îi pusei să arunce ancora, astfel că la scurtă vreme corabia se opri în loc, iar tovarăşii mei prinseră curaj, încredinţaţi cu toţii c-aveam să ne aflăm salvarea. După ce isprăvirăm treaba asta, cerui toate frînghiile, odgoanele şi parîmele pe care le aveam cu noi şi de care nu avusesem prilejul să ne folosim pînă atunci. Le-am legat cap la cap şi-am întocmit din ele o frînghie atît de lungă, încît să poată ajunge luntrea pînă la insulă. Coborîră în luntre ca la cincizeci de soţi de-ai mei, cei care mi se părură mai puternici, luîndu-şi cu ei archebuzele şi praf de puşcă, iar eu îi însoţii în chip de căpetenie ; lăsarăm vorbă pe corabie să nu se sperie de-avea să ne prindă curentul şi să nu cumva să tragă de funii pînă ce nu aveam să ajungem la ţărm. Ne încredinţarăm vieţile îngerului păzitor şi ne lăsarăm în voia curentului care tălăzuia în jurul nostru fără să ne facă însă nici un rău.

La scurtă vreme după aceea, ajunserăm într-un cot mai adăpostit, cu o plajă întinsă, spre care ne împingea furia curentului. Bucuroşi de-atare fericită întîmplare, am vîslit mai departe pe lîngă ţărmul stîncos, căutînd un loc mai potrivit ca să ne tragem pe uscat, cînd, deodată, zărirăm pe o limbă de pămînt un idol înspăimîntător de mare şi aşa de meşteşugit lucrat, cum nu s-a mai văzut şi nici nu poate fi închipuit de mintea omenească. Era cît un turn de înalt şi se sprijinea pe nişte picioare uriaşe. Avea un singur braţ, care pornea din amîndoi umerii şi aşa de lung, încît trecea cu mult de genunchi. În mînă ţinea un soare sau razele lui. Capul, pe măsura trupului, cu un singur ochi, din a cărui pleoapă de jos pornea nasul cu o singură nară. Avea o singură ureche, în ceafă ; în gura deschisă, doi dinţi ascuţiţi şi ameninţători ; o barbă zbîrlită, împinsă înainte, iar părul rar şi ciufulit. Deşi la vederea acelei arătări înspăimîntătoare ar fi trebuit s-o luăm la sănătoasa şi să ne întoarcem din drum, cum noi ne căutam scăparea pe care n-o puteam afla decît pe uscat, ne-am îndreptat spre idol, singurul loc pe unde puteam pătrunde pe insulă. Chiar în clipa în care ne apropiam de ţărm, se iviră doi uriaşi, aidoma idolului pe care l-am zugrăvit mai înainte, care,

prinzînd luntrea de-o parte și de alta, ne luară, spre marea noastră spaimă, pe sus și ne răsturnară într-o peșteră aflată chiar la picioarele idolului, fără ca noi să ne putem împotrivi în vreun fel. Iar pe un biet tovarăș de-al nostru, care avu curajul să tragă în ei cu archebuza, îl prinse-n mînă un uriaș și-l azvîrli hăt-departe, prin văzduh, pînă ce se prăbuși apoi în mare. Cît despre mine, înainte de a fi tras la țărm, legasem luntrea de trunchiul unui copac aflat aproape, ca să n-o ia curentul, fără să bănuiesc că avea să ne fie de mare ajutor mai apoi.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ȘI UNA

După ce ne aruncară în peșteră, uriașii astupară intrarea prăvălind un copac care creștea deasupra și care atîrna astfel întocmai ca o poartă. Cînd îl doborîră, se cutremurară nu numai peștera și idolul, ci, după cum puturăm vedea printr-o crăpătură sau fereastră ce dădea spre mare, din pricina vîntului iscat se stîrnise și niște valuri uriașe care izbeau luntrea încoace și încolo. Nu cred să mă înșel dacă voi spune că trunchiul, care era mai tare ca piatra, avea de jur împrejur vreo treizeci de stînjeni, iar în înălțime, peste șaizeci.

Bucuroși de darul făcut de idol, uriașii se porniră să joace și să țopăie, bătînd din niște dairele dogite care răsunau așa de trist [1], încît păreau mai degrabă ecouri lungi răsunînd pe sub bolți decît sonuri melodioase potrivite pentru dans. În vreme ce ei se veseleau pe seama vieților noastre, noi ne plîngeam nenorocul și ursita care se arătase atîta de haină și care, taman cînd gîndeam că ne aflasem alinarea după necurmatele chinuri și primejdii îndurate, ne lăsa să pierim de foame și de sete printre leșurile

[1] Bernal Díaz del Castillo, celebrul oștean și cronicar spaniol, care a relatat în lucrarea sa *Verdadera Historia de los sucesos de la conquista de Nueva España* episoadele cuceririi Mexicului, vorbește adesea de sunetul melancolic al tamburinelor folosite de indieni (*cf.* S.G.G.).

celor ce fuseseră jertfiţi nesăţiosului idol. Dar cum nu e cuminte lucru să-ţi pierzi cumpătul la vreme de cumpănă, căci restriştile sînt piatra de încercare a curajului şi a isteţimii, pe loc îmi şi veni în minte chipul în care puteam scăpa de o primejdie atîta de cumplită, dînd dovadă, deopotrivă, de curaj, iscusinţă şi iuţeală. Or, cum uriaşii erau prinşi cu serbarea lor, iar, pe deasupra, ca oameni simpli ce se aflau, socoteau că, ţinîndu-ne ferecaţi în mormîntul acela întunecat, n-avea să mai rămînă nici urmă de noi, izbutirăm — deşi cu mare anevoie — să ne punem planul în faptă astfel :

Am adunat toate frînghiile pe care le socoteam de trebuinţă şi, ajutîndu-ne de oasele morţilor descărnaţi aflaţi acolo, am întocmit o scară ca să putem ajunge pînă la crăpătura de care am pomenit. Cu mare anevoie am izbutit, pentru că pereţii hrubei erau din stîncă goală, drept care nu fu chip să ne căţărăm pe ei ca să aşezăm sus scara. Dar cum nevoia e meşteră la toate, iar noi ne jucam în această încercare chiar viaţa, am desprins un os din spinarea unui mort şi am trecut prin gaura lui o sfoară lungă, apoi ne căznirăm fiecare să aruncăm osul prin fereastră. Un flăcău zdravăn, născut şi crescut în munţii Rondei, se dovedi aşa de vînjos şi dibaci, că izbuti să strecoare prin crăpătură osul, care rămase prins acolo. Am legat scara de un capăt al sforii şi am tras de celălalt capăt, pînă ce ajunse sus. În vreme ce tovarăşii mei ţineau de capătul care rămăsese jos, eu m-am urcat cu mare băgare de seamă pe scară, ca s-o prind mai bine şi să putem ieşi cu toţii afară.

Pe cînd tovarăşii mei coborau în barcă, eu am adunat în graba mare tot praful de puşcă pe care îl aveam cu noi şi, făcînd o groapă la picioarele idolului, l-am aşezat acolo, l-am acoperit bine şi am pus deasupra un fitil de nici o jumătate de palmă, aprins ; apoi am urcat iute scara şi am sărit în luntre. Am vîslit din răsputeri pînă ce ne-am depărtat atîta cît să fim feriţi de orice primejdie, căci abia avurăm vreme să ne întoarcem ca să vedem ce se petrecea

în urma noastră, cînd se şi auzi o bubuitură înfricoşătoare care răscoli apele şi răsună în toată insula, iar idolul se prăbuşi peste dansatori, zdrobind peste o duzină şi jumătate dintr-înşii. Văzînd că cel în care aveau încredere le ucisese tovarăşii, cei rămaşi în viaţă o tuliră la fugă, lăsînd locul pustiu, taman ce ne făcea nouă mai mare trebuinţă. Ne apropiarăm de ţărm, legarăm luntrea bine şi coborîrăm pe uscat, îngenunchind cu toţii să sărutăm ţărîna şi înălţînd slavă Ziditorului care ne îngăduise să călcăm din nou pe pămînt. Şi deşi eram înspăimîntaţi de prăpădul pe care îl făcuse idolul, iar priveliştea pe care o aveam în faţa ochilor ne-ar fi putut opri în loc, cum foamea şi setea ne dădeau ghes, ne repezirăm la nişte copaci cu poame minunate şi la un izvor care clipocea vesel la poalele unor stînci, înconjurat de poieni luminoase.

I-am împiedicat pe soţii mei să se îndoape cu poame şi să-şi umfle burţile cu apă, ca nu cumva să-i apuce pîntecăraia şi, căutîndu-şi scăparea, să-şi afle moartea. Privind în jurul nostru, văzurăm nu departe un uriaş din cei asupra cărora se năruise idolul, viu, dar zdrobit tot şi cu picioarele frînte, astfel că nu se mai putea clinti din loc. Îl întrebarăm prin semne unde puteam afla hrană, iar el ne arătă cu nasul, căci altfel n-avea cum, o peşteră la gura căreia creşteau copaci stufoşi şi atîta de deşi, încît intrarea era foarte anevoioasă pentru băştinaşi, dar nu pentru noi. Mai apoi am aflat că nimănui nu-i era îngăduit să pătrundă acolo decît cînd venea vremea să scoată merinde pentru întreaga republică ori obşte, altfel îi pîndea pedeapsa de a nu mai mînca din ele o bună bucată de vreme. În cele de pe urmă intrarăm în peşteră ; era foarte mare, luminoasă şi avea multe despărţituri în care se aflau hălci de carne şi peşte sărat, pastrămuri, nişte poame mai mari şi mai gustoase decît alunele, de care se folosesc în loc de pîine, şi alte multe feluri de bucate, cu care ne încărcarăm luntrea. După ce mai umplurăm ca la douăsprezece burdufuri cu apă dulce şi rece, le trimiserăm pe toate celor de pe corabie, care ne socoteau de-acum morţi. Se ospătară ei din bucate, băură din apa rece, apoi, lăsînd pe corabie cîţiva bărbaţi din cei care fuseseră pe insulă, ca să le păzească pe femei, se urcară cu toţii în cele două

luntre, cu burdihanele bine burdușite cu mîncare, cu tolbele doldora de pulbere, încărcați cu odgoane, și veniră să ne țină tovărășie."

ZĂBAVA A DOUĂZECI ȘI DOUA

Doctorul Sagredo își curmă istorisirea din pricina unor portughezi care se porniseră de la Vendeja cu niște pînzeturi și o apucaseră pe o cărare mai puțin știută, făcîndu-și socoteala că pe-acolo, de bună seamă, nu puteau umbla tîlharii. Dar cum aceștia o știau mai bine, dădură nas în nas cu ei chiar la gura peșterii. Înspăimîntați de neașteptata întîlnire, căzură în genunchi, zicînd : *„Por as chagas de Deus naon nos matades como a patifes nem tomedes vengança en nos das paruvisadas que fez a santa For neyra a os castelhanos"* [1].

„Liniștiți-vă, neghiobilor — le zise vătaful lotrilor —, că nu vrem alta decît să ne vindeți pînza cu cît ați cumpărat-o." *„De muito boa voluntade"* [2] — spuseră ei. Și după ce-și scoaseră catastiful unde aveau însemnate prețurile, fiecare tîlhar ceru ce avea nevoie. Căpetenia le porunci să plătească banii mai înainte de a primi pînza, lucru de care tare mă mai minunai, căci prea se arătau milоși cu portughezii. Își primiră neguțătorii banii, desfăcură pînzeturile și dădură să le măsoare cu stînjenul [3], la care căpetenia zise : „Noi alcătuim o republică liberă și avem alt fel de stînjen, osebit de cel care se folosește prin alte părți". Și cerînd el stînjenul lor, îi aduseră o suliță de vreo douăzeci și cinci de palme, cu care măsurară fiecăruia cît ceruse și plătise, drept pentru care socot că portughezii au primit pînă la urmă pe fiecare stînjen doar cîțiva bănuți acolo.

---

[1] „Pentru Dumnezeu, nu ne omorîți ca pe niște nemernici, nici nu vă răzbunați pentru relele săvîrșite de sfînta Forneyra castilienilor" (port.).

[2] „Cu dragă inimă" (port.).

[3] În original, *vara*, măsură de lungime echivalînd cu 835,9 milimetri. Stînjenul, folosit în țara noastră înaintea introducerii sistemului metric, avea aproximativ 1,96 m și era împărțit în opt palme.

Tîlharii se veseliră, mulţumiţi de renghiul pe care îl puseseră la cale, iar portughezii plecară uşuraţi de povară.

Făcurăm haz cu toţii de-atare întîmplare, afară de doctorul Sagredo, care-şi urmă povestea astfel : „Mai înainte ca soarta să ne întoarcă roata norocului, ne-am străduit să jefuim peştera, lăsînd-o aproape goală, ca să ne umplem noi corabia nu doar cu poame din cele proaspete ori uscate, dar şi cu grămezi de peşte uscat, maldăre de carne sărată şi multe burdufuri pline cu apă şi alte licori gustoase şi întremătoare de care au obiceiul să bea uriaşii aceia. N-a fost să fie însă după cum gîndeam şi uriaşii tot dădură peste noi, căci, cum aflarăm locul pustiu şi nu întîmpinarăm nici o împotrivire, iar truda de pe mare cerea odihnă pe uscat, am adormit cu toţii în peştera aceea răcoroasă şi îmbietoare, îmbelşugată în bucate, dar şi în izvoraşe cu apă rece ca gheaţa, astfel încît, chiar de-am fi fost odihniţi, tot ne-am fi aşezat tabăra acolo.

Rămaserăm să ne bucurăm de tihnă şi răcoare vreme de două zile, iar într-a treia, pe la ceasul prînzului, auzirăm zarvă mare afară şi zvon de tobe. Văzînd noi că toţi uriaşii de pe insulă năvăleau asupra noastră, ne repezirăm la archebuze, dar, neavînd nici fitil aprins, nici foc de la care să-l aprindem, nici amnar ori iască, ne socotirăm pierduţi. Mai înainte însă ca spaima să pună stăpînire pe inimile tovarăşilor mei, care se vedeau închişi şi neputincioşi, le poruncii celor mai mulţi dintre ei să ia nişte bîrne din cele care despărţeau peştera în încăperi şi să înjghebeze din ele un soi de cursă, aşa fel ca, intrînd, uriaşii să se împiedice de ea. În vremea asta, ceilalţi am luat nişte beţişoare uscate, fie de mur, de iederă ori de aerel, după cum se aflau mai la îndemînă, şi am început să le frecăm unele de altele ; la scurtă vreme prinseră să fumege şi să ardă, iar noi puturăm astfel să aprindem fitilul şi să ne folosim de archebuze. Or, vreme avurăm destulă pentru toate astea, întrucît uriaşii nu veniseră cu gînd să ne prindă pe noi, socotindu-ne de mult morţi, ci ca să vadă prăpădul pe care îl făcuse idolul lor, căci cei care izbutiseră să scape cu viaţă se şi duseseră să-i dea de veste guvernatorului lor — căruia îi spuneau cu toţii Hazmur. Acum veneau cu el, purtîndu-l cu mare slavă şi fală pe un jilţ împletit din ră-

chită, aşezat pe patru bîrne mari, ca să i-l arate pe cel căruia i se închinau ca şi pe cei pe care îi zdrobise în cădere. Nici nu le-ar fi trecut prin cap că ne aflam acolo dacă nu ne-ar fi dat de gol chiar uriaşul cel deşelat care ne arătase peştera. Cînd auziră una ca asta, se năpustiră cu toţii la gura peşterii, doborînd stînci, smulgînd din rădăcini copacii care astupau intrarea, deşi cel care ajungea primul ori se poticnea şi cădea în cursa ce le-o pregătisem, ori era doborît de gloanţe. Şi deşi unii din soţii mei socoteau că ar fi fost mai bine să ţintim în singurul ochi pe care-l aveau, fiindcă fără el nu mai puteau nimeri intrarea în peşteră, eu i-am sfătuit să ne încărcăm archebuzele cu cîte două gloanţe şi să tragem în picioare, putîndu-i nimeri mai lesne decît în ochi. Nu mai spun că buştenii pe care-i aşezasem ca o stavilă, cît şi copacii deşi aflaţi la intrare ne slujeau drept metereze, astfel încît ne puteam apăra de pietrele şi stîncile cu care aruncau în noi. Aşa de rău le merse în bătălie, încît guvernatorul lor, minunat de-atare întîmplare nemaivăzută, le porunci să se oprească, zicîndu-şi pesemne că, dacă idolul lor se prăbuşise, făcînd aşa de mare prăpăd, iar cei pe care-i credea morţi îi ucideau pe cei vii, vreo putere mai presus de fire îi prigonea astfel.

Pe dată uriaşii îi şi deteră ascultare, căci mulţi dintre ei se prăbuşiseră, în vreme ce dintre ai noştri, nici unul. Ci, făcîndu-ne semne de pace şi prietenie, guvernatorul privi către cer, înălţîndu-şi mîna în sus, şi ne dădu asigurări că ne puteam arăta fără teamă, ca să-i mărturisim cine eram şi la ce venisem într-acolo. Şi drept să spun, toate s-au petrecut taman la vreme, pentru că, dacă ar mai fi zăbovit, ni s-ar fi isprăvit muniţiile. Ne-am rînduit pe trei şiruri şi am ieşit afară fără teamă, sunînd din tobe în tact cadenţat. Aşa de mare fu plăcerea pe care o simţiră acei oameni simpli — cel puţin cei care nu erau răniţi —, încît, auzind răpăitul tobelor, lăsară să le cadă armele cele tari din mîini, privindu-şi cu admiraţie şi bucurie stăpînul, care în tot răstimpul acesta nu se clintise din jilţul purtat pe umeri de cei care-l aduseseră pînă acolo şi se uită uluit la noi, nişte omuleţi cu două braţe şi două picioare, care ne purtasem cu atîta curaj şi isteţime. Ne oprirăm la

gura peşterii să privim gloata de uriaşi înveşmîntaţi în piei de animale, împodobiţi cu pene de toate culorile, minunîndu-ne de măreţia guvernatorului, respectat şi temut de toţi.

Or, după ce ne-am sfătuit în ce chip am fi putut vorbi întru apărarea noastră, folosindu-ne de semnele cele mai fireşti şi mai apropiate de adevărul celor ce simţeam, lăsînd deoparte orice nimicuri fără însemnătate, guvernatorul ne întrebă trei lucruri : dacă eram copiii mării, iar dacă eram într-adevăr, cum de arătam aşa de pirpirii ; şi fiind aşa de mici, cum de cutezasem să venim printre oameni atît de mari ca supuşii săi.

La cea dintîi întrebare îi răspunserăm că nu eram copiii mării, ci ai lui Dumnezeu cel adevărat, mai presus de cel căruia i se închinau ei, şi care îi pedepsise pentru că voiseră să ne omoare, în loc să ne dea găzduire, ca unora ce fuseserăm loviţi de furia mării. La celelalte răspunserăm că nu în înălţimea trupului stă măreţia, ci în virtutea şi vitejia sufletului ; doar astfel am cutezat să păşim pe pămîntul lor şi să înfruntăm talazurile turbate ale mării, căci fiii lui Dumnezeu, ziditorul cerului şi al pămîntului, nu se tem de primejdiile ce le pot veni de la oameni, îndeosebi dacă aceştia nu se închină Atoatestăpînitorului, cela ce este mai presus de toate dregătoriile cerului şi ale pămîntului şi creator al soarelui, căruia i se închinau dînşii.

Auzind că nu soarele e mai presus de toate, guvernatorul schimbă vorba şi ne întrebă la ce venisem acolo. Îi spuserăm adevărul, istorisindu-i unele din năpastele îndurate şi amintindu-i îndatorirea pe care o aveam unii faţă de alţii — cu toţii fiind copiii lui Dumnezeu — de a ne ajuta la nevoie ; apoi îi mărturisirăm că asta îi şi ceream unui om aflat într-o înaltă dregătorie, pe care însuşi Dumnezeu îl pusese să împartă răsplata şi pedeapsa. Se minună nespus de răspunsul nostru şi ne încredinţă că toate cele ce-i spuneam i se păreau întemeiate, dar că el nu putea, fără a-i da de ştire regelui insulei despre o întîmplare nemaiauzită ca aceasta, să ne primească şi să ne ocrotească, căci altfel ar fi fost pedepsit cu moartea. Îl rugarăm apoi să ne îngăduie să-i trimitem la corabie pe patru soţi de-ai

noştri — căci pe toţi nu voia să ne lase să plecăm, dar nici noi nu puteam să ne lipsim de mai mulţi, avînd de apărat intrarea în peşteră —, ca să ne aducă, chipurile, merinde din cele de pe meleagurile noastre. După ce primiră îngăduinţa, tovarăşii mei se suiră cu mare băgare de seamă în luntre, făcînd semne spre cei de pe corabie să tragă de odgoane. Între acestea, guvernatorul trimise şi el un olăcar la regele insulei, spre a-i da de ştire de cele petrecute.

Olăcarul era un cîine de care se foloseau pentru treburi mai însemnate, punîndu-i în gură o bucată de trestie înăuntrul căreia vîrau nişte frunze late, bine răsucite, pe care erau însemnate cele ce-aveau de spus ; iar cîinelui îi legau bine botul cu o cureluşă, aşa fel ca nu cumva să-i cadă trestia ori să se oprească să mănînce şi să bea, dar să poată răsufla în voie. După ce-l pregăteau într-acest chip, îi croiau vreo cîteva bîte pe spinare, ca să gonească mai cu spor pînă la adăpostul lui, aflat la vreo patru leghe depărtare. De cum îl vedeau venind, îi ieşeau în cale şi îi dădeau să mănînce şi să bea, apoi făceau cu alt cîine acelaşi lucru, astfel încît veştile puteau fi trimise în aceeaşi zi la o depărtare de o sută de leghe. Şi aspră pedeapsă ar fi primit — fiind jertfit idolului — cel care l-ar fi oprit din drum sau l-ar fi împiedicat să ajungă la adăpostul ori bîrlogul lui, unde erau ţinuţi mulţi alţi cîini, cu care uriaşii se purtau fără milă, ca să-i facă mai sprinteni.

După ce tovarăşii mei plecară la corabie, guvernatorul le porunci supuşilor săi să nu-i lase să intre în peşteră înainte de a-i cerceta bine, dar nici pe noi să ieşim din ea, ameninţîndu-ne cu moartea. Or, scăparea noastră era tocmai în aceşti soţi ai noştri, care plecaseră după pulbere şi plumbi, de care duceam mare lipsă. Ca să fie mai sigur, guvernatorul rîndui la gura peşterii şase străji care să stea de veghe toată noaptea, căci, altfel, ziua puteam fi văzuţi de către toţi. Cînd tovarăşii noştri veniră, nu le puturăm spune decît să se întoarcă la luntre şi să aştepte pînă aflam o cale să-i băgăm în peşteră fără de primejdie. Dar mai apoi, chibzuind cum să scăpăm de paznicii de noapte, îi sfă-

tuii ca, de îndată ce-aveau să audă vreo mişcare sau vreun zgomot, să intre cît puteau de repede. Şi ca să ne punem în faptă planul, peste zi, cînd paznicii plecară de la posturile lor fără de nici o grijă, am împrăştiat pe jos, pe locul unde se aşezau, praf de puşcă amestecat cu nişte pietricele mărunte, apoi am făcut de-acolo pînă în peştera unde ne aflam noi o dîră din aceeaşi pulbere.

Cînd se lăsă noaptea, cei şase paznici se întoarseră la locurile lor. În vreme ce ei stăteau aşezaţi ori întinşi pe jos şi fără de nădragi — că n-aveau obicei să poarte —, noi am aprins pulberea. Focul se-ntinse într-o clipită şi ajunse chiar sub ei, arzîndu-le partea aceea dosnică, astfel că vreme de multe zile nu se mai putură aşeza. Şi socotind, ca nişte oameni simpli ce erau, că focul se stîrnise din pămînt, plecară înspăimîntaţi să-i povestească guvernatorului toate cîte se petrecuseră. În vremea asta, tovarăşii noştri, dimpreună cu alţi doi veniţi de pe corabie, intrară repede în peşteră, aducîndu-ne pulbere şi plumbi, drept care ne mai venirăm şi noi în fire şi ne pregătirăm să ne apărăm dacă s-ar fi întîmplat să fim atacaţi.

Petrecurăm toată noaptea aceea cu mare grijă, făcînd de strajă şi înălţînd baricade din buşteni. Dar cum uriaşii nu pricepură că primejdia venea dinspre peşteră, nu ne făcură nici un rău. A doua zi, cînd soarele se arătă pe cer, se porniră să i se închine, răcnind cît îi ţinea gura, sunînd din fluiere şi repetînd întruna aceleaşi vorbe.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI TREIA

Se întoarse cîinele sau olăcarul cu trestia în bot şi cu frunzele pe care stătea scris să nu fim lăsaţi pe insulă, căci oamenii care n-aveau doar o singură mînă, un singur ochi şi o singură ureche aveau pesemne şi alte gînduri ascunse, pe lîngă cele mărturisite. Iar dacă străinii puneau stăpînire pe meleagurile lor, n-ar mai fi putut trăi în bună înţelegere, căci, de cîte ori s-ar fi iscat vreo răzmeriţă în republica lor, primejdia ar fi fost mai mare. Atîta vreme cît zavergiii află sprijin la alţii şi nu le dau ascultare celor

mai presus în rang, nu poate fi pace şi linişte în ţară. Animalele de-acelaşi neam se înţeleg bine unele cu altele, dar de se-ntîmplă să fie de seminţii osebite, nicicînd nu vor putea duce un trai tihnit ; de bună seamă, tot astfel ne-am purta şi noi cu ei. Nu era cuminte lucru să împărtăşească străinilor ceea ce păstraseră totdeauna pentru ei şi să-i lase să se bucure de bunurile pămîntului lor. Unde mai pui că oamenii cu obiceiuri felurite nu puteau trăi în bună prietenie şi înţelegere. Iar la împărţirea dreptăţii, trebuind să-i judece pe toţi fără părtinire, fie că era vorba de noi ori de băştinaşi, s-ar isca pe dată vrăjmăşii care ar tulbura pacea. Ca atare, poruncea să nu fim îngăduiţi pe insulă, dar să ne lase să plecăm în linişte şi fără de primejdie. Ne zoriră, aşadar, să plecăm cît mai repede şi nu se învoiră să mai rămînem nici măcar o jumătate de zi pe insulă.

Nici noi nu pofteam să mai zăbovim prea mult prin locurile acelea, aşa că plecarăm mai curînd decît ne-o ceruseră chiar ei, bănuind cam ce-avea să se-ntîmple. Abia avurăm vreme să ajungem în luntre, cînd uriaşii intrară în peşteră şi, aflînd-o goală, se năpustiră pe ţărm, de unde se porniră să arunce cu pietre şi bolovani în noi, mai-mai să ne scufunde, dacă cei de pe corabie nu ne-ar fi tras în pripă. Ajunserăm cu bine pe punte, unde o aflai pe soaţa mea şi pe celelalte femei atît de nerăbdătoare să ne vadă, de parcă am fi lipsit de lîngă ele ani în şir. Or, cum în răstimpul cît fusesem plecaţi cei de pe corabie nu trîndăviseră, aflarăm velele cîrpite, odgoanele drese, spărturile înfundate şi toate cele de trebuinţă bine rînduite. Cînd corăbierii socotiră că vîntul era prielnic, plecarăm din acea insulă de nepătruns, avînd de-acum merinde destule ca să facem ocolul lumii. Şi ca să nu mă mai lungesc cu vorba, aflaţi dară că, după ce vreme de un an am îndurat multe alte chinuri, am ajuns în cele de pe urmă în strîmtoarea Gibraltar, unde se abătu asupră-mi cea mai mare năpastă. În dreptul Gibraltarului ne ieşi în cale o corabie de păgîni care slobozi tunurile asupra noastră ; or, cum nava pe care veneam noi era zdruncinată de pe urma călătoriei îndelungate şi a multelor încercări prin care trecusem, n-avurăm încotro şi ne predarăm. După ce-i omorîră pe

unii din tovarăşii mei, corsarii luară femeile aflate pe punte şi dimpreună cu ele pe soaţa mea şi un copil de casă ce ne slujea. Cum toate astea se întîmplau chiar în dreptul Gibraltarului, creştinii din acele locuri, oameni curajoşi şi plini de omenie, se grăbiră a ne veni într-ajutor cu zece, douăsprezece luntre, avîndu-i drept căpitani pe don Juan Serrano şi pe fratele acestuia, don Francisco, care se repezi cu spada, precum don Félix Arias [1], asupra căpeteniei păgînilor şi-i străpunse coiful de fier, crăpîndu-i ţeasta şi prăvălindu-l fără suflare în mare. Fapta asta vitejească ne-a-duse viaţa, dar soaţei mele moartea, căci vrăjmaşii, fugind de primejdia ce îi pîndea, ne lăsară-n pace şi se traseră pe corabia lor, luînd cu ei femeile. Cel care o răpise pe doña Mergelina, vrăjit de frumuseţea ei, voi s-o siluiască, dar ea, încercînd să scape de el, se agăţă de odgoane, şi, în faţa ochilor mei, se prăbuşi în mare, fără ca păgînii să-i sară într-ajutor. Curînd se lăsă şi noaptea, iar poporenii din Gibraltar, răzbiţi de milă pentru noi, ne duseră pe uscat, unde ne găzduiră, ca pe nişte oaspeţi de vază, în casa lui don Francisco Ahumado Mendoza. Apoi se întoarseră pe mare, să vadă de nu-i puteau nimici pe acei nemernici, vrăjmaşi ai dreptei credinţe şi ai coroanei Spaniei.

Ieri am plecat din Gibraltar, dorindu-mi să mă sfîrşesc din viaţă cît mai degrabă." Aici îşi isprăvi istorisirea doctorul Sagredo şi, cum îşi bocea soaţa vărsînd lacrimi amare, cei doi care se aflau dimpreună cu noi în peşteră se gîndiră să-i mai aline suferinţa, încercînd să-l desfete şi să-l veselească cu de-a sila, ca nişte oameni neştiutori ce erau, căci mai multă mîngîiere îi aduci celui obidit spunîndu-i că are pricini întemeiate să fie astfel decît îndupleCîndu-l să se arate mulţumit. Cum să-l sileşti pe un bolnav să joace şi să salte-n dans, cînd el abia-şi mai trage sufletul, sărmanul ? E ca şi cum ai vrea ca rîurile să curgă la deal şi nu la vale. De-ţi pui în gînd să uşurezi obida celor nefericiţi şi trişti, cuvine-se să le dai de înţeles că le împărtăşeşti necazul, căci doar astfel li se mai domoleşte durerea. Cînd ai de-a face cu oameni mînioşi din fire ori

[1] Autorul se referă, probabil, la Félix Arias de Girón, protector al Academiei poetice din Madrid (*cf.* S.G.G.).

abătuți din pricina vreunui necaz ce nu s-a șters din suflet, socot că nu e nimerit să li te împotriveşti, căci, altfel, le sporeşti amarul.

Odată, după ce cinase, unui jude nu prea înțelept și chibzuit de felul lui i se năzări să biciuiască pe un om cinstit și fără de prihană. Or, poruncind el să se aprindă făcliile pentru atare sărbătoare, cetatea întreagă prinse a vui de larma ce se iscase printre locuitori. Cu cît se arătau oamenii mai nemulțumiți de-atare hotărîre, cu-atîta mai vîrtos se aprindea judele de mînie, astfel încît îl chemă la sine pe călău, poruncindu-i să treacă la fapte cît mai grabnic, tocmai pentru că ceilalți i se puneau împotrivă. Într-acestea, veni la el un om tare înțelept la vorbă, care-i spuse : „Aș zice că ar fi mai înțelept, Luminăția-ta, avînd, cum ai, dreptate pe de-a-ntregul, să stai să chibzuiești la cele ce-ai să faci. Pedepsește-l, nu zic ba, căci toți s-or bucura, dar, ca să nu-ți ceară vreunul socoteală mai apoi, cheamă Luminăția-ta un diac și dă poruncă să fie cercetate faptele cum se cuvine." Judele făcu întocmai cum fusese povățuit și cînd ajunse la al doilea martor, i se risipi furia ce-i înnegurase mintea și care nu îngăduie cu nici un chip împotrivire, ci doar vorbe bune și blajine.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI PATRA

Cum văcarii sau tîlharii stăteau tot cu teamă din pricina zvonului de care-am pomenit, nici gînd să-i slobozească pe cei ținuți închiși prin peșteri ori să-i lase pe drumeți să treacă mai departe, ca nu cumva stăpînirea să aibă la îndemînă martori pentru fărădelegile ce săvîrșiseră și de care ei erau încredințați că nimeni n-avea știre pe deplin. Aflînd pe lîngă peștera noastră un paj tare frumușel, care umbla singur, se chibzuiră să-l pună la cazne, ca să le spună cu cine venea și de ce o luase înaintea celorlalți drumeți, fiind încredințați că fusese trimis anume spre a le dibui ascunzătoarea și că stăpînii lui erau oameni bogați ori veneau cu gînd să-i atace pe la spate. Cum însă pa-

jul tăgăduia toate cîte i se puneau în seamă, îi porunciră să se dezbrace de veşminte, gîndind c-astfel aveau să-l silească să spună adevărul. Dar el îi întrebă fără de sfială cine era vătaful sau căpetenia cetei. Roque Amador — căci acesta îi era numele — îi răspunse : „Eu sînt, de ce întrebi ?“ „De pun această întrebare — zise pajul — e pentru că am auzit atîtea despre dreptatea şi buna cîrmuire a domniei-tale. Spun oamenii că n-ai năpăstuit nicicînd pe cel ce îţi mărturiseşte-n faţă adevărul. Aşa şi eu mă voi încrede în dreapta-ţi judecată şi îţi voi spune cine sînt.“

Cum acei tîlhari ori văcari se socoteau la adăpost în codrul din Sauceda, trăiau de parcă nu le-ar fi fost scris să moară vreodată, săvîrşind toate relele din lume : jafuri, omoruri, furturi, desfrînări, jocuri de noroc şi multe alte fărădelegi. Şi întrucît codrul acela se întindea pe şaisprezece leghe şi mai bine, iar pe alocuri era aşa de des, încît pînă şi jivinele se rătăceau, nemaiputînd nimeri la bîrloguri, nu aveau nici o teamă de Dumnezeu, nici o lege, umblînd de capul lor, afară doar cînd se adunau să-şi împartă prada jefuită de la bieţii drumeţi, căci atunci toate se făceau cu socoteală şi cu dreaptă judecată.

În vremea asta sosi un ticălos numai în cămaşă şi izmene, care-şi lăsase zălog la cărţi celelalte straie. Şi mînios cum era, prinse a-şi blestema soarta, punînd astfel capăt pentru o vreme caznelor la care trebuia să fie supus pajul. „Bătu-l-ar Dumnezeu — zise — pe ăl de-a născocit jocul de cărţi şi pe ăla de m-a-nvăţat să joc ! Cum dracu' să nu poată trage o carte bună mîinile astea care-s în stare să doboare un taur ? Pesemne c-or fi afurisite dacă mie-mi dau carte proastă, iar unuia mai spăimos ca un iepure îi aduc doar noroc ! Ia-n ascultaţi, nimeni nu vrea să moară de mîna mea ? Hei, nu-i prin preajmă nici un diavol cu picioarele lui de vultur, care, dacă nu mă ajută să cîştig, măcar să mă ajute să omor ? Nu-i gologan pe care să pun gheara să nu-mi fie smuls pe loc ! Degeaba umblu cu tertipuri şi cu cacialmale ca să nu se ducă totul pe apa sîmbetei ! Să fiu al naibii de n-o să mă joc de-a galerele, poate c-aşa o să mă ia dracu' o dată ori o să am mai mult noroc. Cînd dau şi eu de o carte mai bună, taman atunci îmi

ies toate pe dos. Şi doar m-am jurat de mii de ori să nu mă mai ating de ele, da' parcă mi le pune-ntruna dracu-n faţă. Oricîţi bani împart în dreapta şi-n stînga pe la chibiţi, parcă s-au înţeles cu toţii să mă jupoaie de viu şi alta nu. Unde mai pui că-ntr-un rînd s-a aşezat la joc alt mişel de fricos care parcă-şi pusese în căpăţînă să mă facă să pierd. Ce vă tot hliziţi aşa ? Că doar n-oi fi vreun încornorat ? Toţi care rîd de mine sînt nişte mincinoşi."

„Rîd — îi spuse căpetenia — de neghiobiile pe care le îndrugi. Mai bine ţi-ai ţine gura, iar dacă te ştii cu ghinion, nu mai juca şi nu mai spune măscări, c-am să pun să te pedepsească."

„Mai bine ţi-ai face pomană de mine — zise — şi mi-ai da trei scuzi, ca să-mi încerc mîna şi să-i cumpăr de-ale gurii drăguţei mele, că i-am păpat la cărţi tot ce mi-a dat."

Păcat diavolesc, mai blestemat decît toate celelalte, căci cei împătimiţi de joc nu cunosc liniştea : de pierd, nu ştiu ce să mai facă şi să mai dreagă ca să-şi scoată paguba, iar de cîştigă, poftesc şi mai mulţi gologani. Oameni mîrşavi ce nu pun nici un preţ pe cinste şi pe bunul nume, care îşi ţin nevasta şi odraslele în sărăcie, păstrîndu-şi banii pentru joc. Iar de se-ntîmplă să cîştige, atunci dau buzna în casa lui toţi cartoforii şi deşucheaţii, făcîndu-l, pe deasupra, şi de ocară, ca nişte oameni fără îndatoriri ce se află şi care nu se dau în lături de la nimic. Şi-atît de ticăloşi sînt cei care cad în păcatul acesta — vorbesc de oamenii de rînd —, încît, ca să poată mînca şi bea în voie, îşi calcă cinstea în picioare. Cît despre cavaleri şi oamenii cu stare, socot că, după ce-şi împlinesc îndatoririle ce le au, îşi pot petrece vremea jucînd cărţi, ca să nu cadă în păcate mai mari ca acesta. Dar cînd abia ai cu ce să-ţi ţii casa, cum o să poţi juca sute de galbeni decît pe seama giuvaerurilor şi a straielor bietei neveste ori a goliciunii şi a foamei odraslelor ? Tot astfel s-a întîmplat şi cu acest nenorocit de care povestesc, urît şi batjocorit pînă şi de cei care îi erau tovarăşi la tîlhării.

Abia îşi sfîrşi ticălosul tînguielile, că se lăsă şi noaptea, drept care fură amînate pentru a doua zi caznele la

care aveau de gînd să-l supună pe paj. Îl băgară în peştera noastră, ca nu cumva să plece şi să le dea de veste celor care pesemne îl trimiseseră acolo, şi ne porunciră, ameninţîndu-ne cu moartea, să nu schimbăm o vorbă cu el, nici să nu-i dăm vrun sfat. Cît fu noaptea de lungă, pajul se perpeli întruna în culcuş, iar dacă îl mai fura somnul cînd şi cînd, se trezea speriat. Noi, unii, nu cutezam să-l întrebăm de ce se jeluia ori ce avea.

Tîlharii, care umblau cu frica-n sîn, căci doar era viaţa lor în joc, se strîngeau peste noapte într-un loc neştiut de nimeni — că, slavă Domnului, aveau de unde alege —, fiind cu mare băgare de seamă la orice zgomot s-ar fi auzit. În zori de zi, se duseră să vadă de cei prinşi şi ferecaţi prin peşteri ; or, ajungînd şi la noi, ne aflară cum ne lăsaseră în ajun, adică fără să fi schimbat o vorbă măcar cu pajul. Şi cum aveau de gînd să-l strîngă-n chingi şi să-l silească să mărturisească, îl chemară dintîi pe el.

Pajul grăi cu multă curtenie : „Senior Roque Amador, ieri am întrebat care era căpetenia ori vătaful acestei cete, ştiind că, de erai domnia-ta, n-aveam a mă teme, căci ce faptă vitejească ai săvîrşi supunînd la cazne un biet vierme ca mine ? Mai degrabă socot că ţi-ai mînji bunul nume şi nu ţi-ai spori faima de care te bucuri în toată Andaluzia. Dacă ai izbutit să-ţi dobîndeşti bun nume cîrmuind gloata asta de nemernici, ce-ar spune lumea văzînd un vultur atîta de viteaz abătîndu-se asupra unei prăzi nevrednice ? Mai înţelept e să-ţi păstrezi fala ce-ai dobîndit cu vrednicie decît s-o pui acum în cumpănă. Dintotdeauna te-ai făcut cu dreapta-ţi judecată ; n-ar fi cuminte să-ţi uiţi acum de ea şi să nu te-arăţi milostiv cu mine".

În toată vremea asta noi stăteam în peşteră şi ascultam plini de uimire vorbele frumoase ale pajului. Înduioşat de cele ce-auzea, Roque Amador îl încredinţă că n-avea să-i facă nici un rău. Cît despre mine, trebuie să spun că glasul şi vorba pajului nu-mi erau chiar străine, dar nu izbuteam şi pace să ghicesc cine putea fi. Văzînd că Roque îi vorbise cu blîndeţe, pajul zise : „Dacă, plin de omenie cum eşti, simţi oarece milă de tristeţea şi singurătatea mea, făgădu-

ieşte-mi că nici domnia-ta, nici cei ce-ţi sînt tovarăşi n-o să mă faceţi de ocară nici în taină, dar nici faţă de alţii." La care, pehlivanul zise: „Haide, haide, jupîne, pune de te dezbracă iute, că pe aici nu ne ne pricepem la vorbe înflorite şi frumos meşteşugite. Ştim doar să împlîntăm niscaiva plumbi în trupul celor care n-au nici o leţcaie." Răspunse pajul, cam în şagă: „De-o fi tot aşa de gustos pe cît eşti domnia-ta de plin de haz, de bună seamă dracul o să-l poată mistui; da', după cîte mi-aduc aminte, te-am mai văzut, ori pesemne pe altul care-ţi seamănă, ciuruit de săgeţi prin Sierra Morena". Roque izbucni în rîs şi zise: „Ian ascultaţi, dobitocilor, ce frumos ştie a grăi pajul! Iar dumitale, domnişorule, îţi dau cuvîntul meu că nici unul dintre-ai noştri n-o să-ţi facă vreun rău, ba, de ne-o sta-n putinţă, o să te ajutăm." „Mă-ncred în făgăduiala ce mi-ai dat — răspunse pajul —, aşa că-ţi voi vorbi ca unui om viteaz, milos şi iubitor de adevăr." Şi-n vreme ce noi eram numai urechi, pajul îşi urmă vorba într-acest chip:

„Chiar dacă nu m-aş mîngîia la gîndul că nu doar eu am pătimit restrişti şi chinuri, ar fi de-ajuns să iau aminte la bunătatea ce mi-ai arătat ca să prind curaj şi să-mi povestesc necazurile. Or, cum soarta are grijă să-i ridice pe cei năpăstuiţi şi să-i doboare pe cei fericiţi, iar, pe de altă parte, nu-s cea dintîi ce-a suferit din pricina nestatorniciei ei, mi-oi lua inima-n dinţi şi-o să-ţi vorbesc deschis. Află dară că nu-s bărbat, ci o femeie fără de noroc; după ce mi-am urmat soţul prin toate colţurile lumii, îndurînd restrişti, plutind pe toate mările cîte se află sub soare, înfruntînd furtuni prin locuri neştiute, pînă la urmă Dumnezeu s-a milostivit de noi şi am ajuns în strîmtoarea Gibraltar. Taman cînd socoteam că ne aflasem de-acuma izbăvirea, ne-a atacat o corabie de păgîni. Or, cum a noastră era zdruncinată de furtuni, iar puţinii oameni cîţi mai rămăseseră pe punte, sleiţi de puteri, nu le-a fost greu să ia roabe toate femeile, şi cu ele pe mine şi pe un paj ce mă slujea, omorîndu-i pe toţi cei care se apărau şi, dimpreună cu ei, pe soţul meu. Căpitanul corabiei prinse drag de mine şi încercă să mă înduplece cu vorbe blînde să-i

fac voia și să-mi calc credința pe care o datoram soțului meu răpus mișelește. Nu i-am răspuns cu ocări, ca să nu mă siluiască, lucru ușor de înfăptuit, fiind eu lipsită de apărare. Așa că îl chemai pe paj și îl pusei să-și schimbe într-ascuns straiele cu mine. Or, cum avea un chip frumos, de îndată ce ieși pe punte, căpitanul se și repezi la el gîndind că-s eu. Dar pajul se feri, încercînd să fugă, drept care se încurcă în odgoane și căzu în mare, de unde nu l-am mai văzut ieșind. Cît despre mine, ca una care-mi văzusem și bărbatul, și pajul murind, m-am gîndit să-mi mînjesc chipul cu cărbune, ca să-l fac pe turc să rămînă încredințat de cele ce văzuse cu ochii lui și astfel să nu mă recunoască.

Poporanii din Gibraltar, oameni milоși și viteji de felul lor, s-au grăbit de-ndată să ne vină-ntr-ajutor. Două zile și două nopți s-au tot luptat pe mare pînă ce i-au biruit pe păgîni și ne-au slobozit. Or, cînd să-i ia robi și să-i ducă pe țărm, aceștia dădură foc corabiei, arzînd dimpreună cu ea de vii și ajungînd astfel drept în iad. Întrebîndu-i eu pe cei din Gibraltar care era drumul spre Madrid, mi-au spus că trebuia să trec prin Sauceda, iar cînd am ajuns la Ronda am aflat pe unde trebuia s-o iau."

Stăteam tuspatru, dar îndeosebi doctorul Sagredo și cu mine, ca aiuriți de-atare întîmplare nebănuită, gîndind că vi-am ori era la mijloc vreo vrajă, neștiind dacă să dăm ori nu crezare celor ce-auzisem. Roque Amador, înduioșat de lacrimile pe care le vărsa preafrumoasa femeie, o alină cu vorbe bune, făgăduindu-i să-i arate drumul mai departe și să-i dea bani. Apoi o întrebă care îi era numele, pentru că o istorie ciudată ca aceea nu trebuia uitată prea ușor. Ea îi vorbi deschis, așa cum făcuse și pînă atunci : „Mă numesc doña Mergelina de Aybar, iar bietul meu soț, care nu era soldat de meserie, ci doctor, se numea Sagredo".

De-ndată ce-și auzi numele rostit chiar de soața lui, doctorul Sagredo spuse, abia stăpînindu-și tulburarea și bucuria ce-l cuprinseseră : „E-n viață și chiar azi-noapte ai dormit în preajma lui". Uluit de-atare întîmplare, Roque Amador dădu poruncă să fim pe dată scoși din peșteră și, întrebînd-o de-l cunoștea pe cel care vorbise, ea răspunse, dîndu-se înapoi înspăimîntată : „De nu e vreo umbră trimisă de Cel-de-Sus, acesta este chiar soțul meu, iar celă-

lalt. Marcos de Obregón, care mi-a fost părinte şi sfătuitor la Madrid". „Sînteţi slobozi tustrei să mergeţi unde vreţi. Şi chiar de n-or fi bani cîştigaţi în război drept, iată, împart cu voi ce-am jefuit de la alţii. Căci dacă-i ţin închişi pe toţi aici nu e din pricină c-aş vrea să le fac vreun rău, ci ca să nu-i întîlnească vrăjmaşii mei." Şi astfel îi slobozi pe toţi, rugîndu-i să nu spună nimănui că-i văzuseră pe tîlhari. Iar doña Mergelina, dînd semne de mare mulţumire, îi spuse : „Nu am cum să-ţi răsplătesc binele ce mi-ai făcut decît spunîndu-ţi ce-am auzit prin Gibraltar de la cei care nu-ţi vor răul, anume că licenţiatul Valladares a primit poruncă să făgăduiască răsplată bună şi dezlegare de orice pedepse aceluia care o să vă dea pe mîinile lui". Unde mai pui că acel jude vestit trimisese şi o poteră pe urmele lor. Drept care vătaful lotrilor îşi chemă fîrtaţii să ţină împreună sfat. Şi adunîndu-se ei la divan, căpetenia le vorbi îndelung, căci se pricepea la atare lucru, sfătuindu-i să stea şi să chibzuiască bine peste noapte la toate cîte-ar fi fost mai potrivite întru apărarea lor. Plecă dară fiecare la bîrlogul lui şi-n vreme ce ei îşi frămîntau mintea în fel şi chip, după cum li se poruncise, Roque Amador, ca un viclean şi pehlivan ce se afla, plecă pe furiş, fără să-l ştie nimeni, în Gibraltar, iară de-acolo trecu pe o corabie în Africa, lăsîndu-i pe toţi cu buzele umflate.

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI CINCEA

Rămaşi de-acum fără căpetenie şi cîrmaci, tîlharii se risipiră care-ncotro, lăsîndu-se de pungăşii şi ticăloşii, deşi judele a izbutit, prin tot soiul de vicleşuguri, să pună mîna pe două sute dintre ei, dîndu-le, spre pildă, grea osîndă.

Plecarăm, aşadar, fără a întîmpina pe drum nici o piedică, luînd calea Madridului, unde gîndeam — şi pe bună dreptate — c-aveam să aflu mulţi bărbaţi plini de virtute, a căror pildă era înţelept s-o urmez.

După ce îmi sfîrşii istorisirea, eremitul, care dăduse semne de mare uimire, îmi spuse — ostenit, pesemne, să mă tot asculte — că puteam trece podul. Mi-am luat rămas

bun de la el și cînd ajunsei pe pod, văzui puzderie de copaci smulși din rădăcină, aduși de rîul Manzanares, niște balene spintecate, din cele cum numai prin Madrid poți vedea [1], o sumedenie de animale înecate, iar pe mal mulțime multă adunată, privind și minunîndu-se de potopul și furtuna care se abătuseră pe neașteptate. Toate livezile și ostroavele erau înecate, căci puhoiul ajunsese pînă la schitul Sfîntului Isidor Labrador, iar nisipul și copacii zăgăzuiseră în multe părți apa, așa încît pînă astăzi rîul e despărțit pe alocuri în două brațe.

ZĂBAVA DIN URMĂ ȘI EPILOG

Istovit de multele lovituri cîte mi-a hărăzit soarta atît pe mare, cît și pe uscat și văzînd cît de puțin ținuse tinerețea mea, m-am hotărît să-mi rînduiesc mai bine viața, astfel încît să fiu pregătit pentru moarte, cea care este sfîrșitul tuturor lucrurilor, întrucît, se știe doar, căința de pe urmă îndreaptă păcatele tinereții.

Am scris acestea toate cu vorbe simple, deslușite, spre a nu pune la grea încercare pe cetitoriu. Căci, așa cum prea bine a spus maestrul Valdivielso [2], cu limpedea și dreapta-i judecată, dacă țelul Istoriei și al Poeziei este să desfăteze învățînd și să învețe desfătînd, ce învățătură și desfătare mai poate afla cetitoriul cînd nu pricepe nimic sau se chinuie să înțeleagă cîte ceva ?

De veți afla nepotriviri sau greșeli în cele ce-am așternut aici, puneți-le pe seama puținei mele erudiții și nu a gîndului curat ce m-a îndemnat să scriu. Iară de-mi veți da de știre despre ele, cu multă umilință voi primi orice

[1] Aluzie la o anecdotă pe care o putem întîlni și la Cervantes, Lope de Vega și Tirso de Molina. Se pare că, odată, prin Madrid s-a răspîndit zvonul despre o balenă care ar fi pătruns în rîul Manzanares. Locuitorii s-au repezit s-o omoare, dar, odată ajunși acolo, n-au dat decît peste un samar. De atunci madrilenii au fost porecliți *ballenatos*. Deci „balenele" de care vorbește Espinel sînt, de fapt, niște samare (*cf.* S.G.G.).

[2] José de Valdivielso (1560 ?—1638), poet și dramaturg spaniol, autor de *autos* sacramentale.

îndreptare făcută cu inima curată. Căci, altfel, ce pildă poate da cel care vrea să-şi deprindă semenii cu răbdarea, de nu stă să ia aminte la poveţele frăţeşti ? Au cum aş fi putut înfrunta talazurile şi furia crîncenului trident, cum aş fi îmblînzit cruzimea netrebnicilor de tîlhari, cum m-aş fi izbăvit de robia crîntă printre păgîni, cum aş fi dobîndit bunăvoinţa celor puternici şi m-aş fi bucurat de curtenia principilor, cum aş fi putut scăpa din vîltoarea slăbiciunilor omeneşti, de n-ar fi fost virtutea cea divină a răbdării ? Şi chiar de n-ar fi avut altă urmare decît că m-a mîntuit de păgubitorul cusur al trîndăviei, socot îndestulător acest rod al restriştilor mele. Dacă cei tineri ar lua aminte bine la toate viţiile pe care le zămisleşte trîndăvia şi-ar trage învăţăminte din greşalele altora, nu s-ar mai da în lături să-nfrunte primejdiile vieţii de soldat, dar nici nu şi-ar mai duce viaţa ca nişte slugi becisnice şi nici n-ar mai cădea pradă păcatelor care îi ticăloşesc pe-atîţia bărbaţi de neam. De-şi vor lăsa odraslele să trîndăvească-n voie, părinţii îi vor vedea în cele de pe urmă săvîrşind fărădelegi cumplite, ce-aduc cu sine calicia şi ruşinea.

Munca e cea mai bună şcoală a răbdării, virtute pe care ar trebui s-o avem în minte pururi, spre a putea ţine piept ispitelor dinlăuntrul şi din afara noastră. Şi, în sfîrşit, doar arătînd răbdare oamenii pot dovedi de ce sînt în stare. Căci fără de virtute, rangul, vremelnicele bunuri şi multele favoruri nu sînt de-ajuns spre a dobîndi tot ce-ţi doreşti. Iar dacă e însoţită pe deasupra de stăruinţă, răbdarea îi alină şi-i poate învăţa orice pe oameni : pe cel sărman, să viеţuiască-n tihnă şi să-şi sporească starea ; pe cel bogat, să păstreze ce-a dobîndit, fără a rîvni la bunurile altuia ; pe cavalerul de neam ales, să nu se mulţumească doar cu numele ce-a moştenit de la străbuni şi să-i întreacă pe aceştia în virtute ; pe cel risipitor şi larg la mînă, să se mărginească la ce are ori poate avea ; pe cel zgîrcit şi cărpănos, să priceapă că nu trăieşte doar pentru sine ; pe cel prea îndrăzneţ, să-şi domolească pornirile necugetate ; pe cel fricos şi laş, să-şi socotească drept virtute lipsa de curaj ; pe cel lovit de soartă, să-ndure cu

bărbăţie şi cu chibzuinţă năpastele. Dar de cîte altele nu e în stare virtutea răbdării ? Cîte mînii nu potoleşte-n lume ? Pe cîţi nu-i răsplăteşte ? Iar dacă un flegmatic se poate înfuria, pierzîndu-şi cumpătul, atunci de ce n-ar fi în stare şi un coleric să-şi ţină firea şi să stăruiască în răbdare ?

Iar ca dovadă a acestui adevăr, avem în vremea noastră multe pilde vrednice de-a fi urmate. Doar una singură socot c-ar fi de-ajuns ca să-nţelegeţi ce putere mare are acest har minunat al răbdării. Cine şi-ar fi închipuit că ducele de Osuna, don Pedro Girón, bărbat bogat şi de neam ales, care în cei dintîi ani ai săi se arăta arţăgos şi zurbagiu, avea să dea dovadă de virtuţi atît de mari, încît a uimit lumea toată ? Deşi în anii fragezi ai tinereţii sale era ca un fulger la mînie, a izbutit, cu răbdare, să-şi domolească firea prea năvalnică, slujindu-şi regele în Flandra cu-atîta dibăcie, încît a potolit înverşunarea zavergiilor şi a înfruntat cu dîrzenie flintele celor ce voiau să-i prade casa. Cîtă răbdare, cumpătare şi dreptate a dovedit mai apoi, pe cînd era guvernator în Sicilia ! Au vitejia doară i-ar fi fost de-ajuns spre a-şi pune-n faptă gîndurile măreţe şi a trimite pe mare şi pe uscat oştiri atît de puternice încît au stăvilit năvala turcilor, înspăimîntîndu-i pe ceilalţi vrăjmaşi ?

Întrebat fiind de don Francisco de Quevedo, cavaler preaînţelept, cum se făcea de era respectat şi îndrăgit de toţi supuşii săi, acest mare principe a răspuns că doar cu blîndeţe şi răbdare le-a putut cîştiga iubirea. Dar, pentru a vorbi despre toate astea, ar fi nevoie de o întreagă istorie şi nu de puţinele rînduri pe care le-am aşternut aici.

Jorge de Tovar [1], pe care l-am cunoscut în anii tinereţii sale ca pe un bărbat neînfricat, ce îşi pierdea cumpătul doar cînd era vorba de fapte cinstite, a ajuns, doar prin răbdare, să dobîndească un rang înalt, pe potriva marilor sale virtuţi, dovedindu-se iubitor de adevăr şi curajos în împărţirea dreptăţii. Dar cîte alte haruri minunate n-am putea afla în divina virtute a răbdării, pe care însuşi Cel-de-Sus, în nemărginita-i îndurare, ne-a dăruit-o tuturor. Şi astfel, urmînd pilda prietenilor şi tovarăşilor mei, m-am

[1] Secretar al Consiliului lui Filip al III-lea (cf. S.G.G.).

străduit, folosindu-mă de această minunată virtute, să-mi rînduiesc mai bine viaţa şi să mă pregătesc pentru moarte. Iar pentru a mă ajuta în gîndul meu cel bun, Dumnezeu mi-a hărăzit cinstea de-a putea sta în preajma unei doamne atît de slăvite precum doña Juana de Córdoba Aragón y Cardona, ducesă de Sesa, a cărei curtenie şi ale cărei haruri înnăscute pot sluji drept pildă celor ce-ar voi să ducă o viaţă creştinească, aşa cum a fost crescut şi fiul domnieisale, don Luis Fernández de Córdoba, duce de Sesa, cavaler înzestrat cu haruri minunate, mare iubitor al literelor şi proteguitor al celor ce se îndeletnicesc cu ele.

CUPRINS

Studiu introductiv *(Sarmiza Leahu)* V
Notă asupra ediţiei XXII
DEDICAŢIE PREALUMINATULUI SENIOR DON BERNARDO DE SANDOVAL Y ROJAS [...] 1
PRÓLOG CĂTRE CETITORIU 4

Istorisirea dintîi a vieţii scutierului Marcos de Obregón 9

ZĂBAVA DINTÎI 12
ZĂBAVA A DOUA 15
ZĂBAVA A TREIA 24
ZĂBAVA A PATRA 30
ZĂBAVA A CINCEA 40
ZĂBAVA A ŞASEA 50
ZĂBAVA A ŞAPTEA 54
ZĂBAVA A OPTA 62
ZĂBAVA A NOUA 78
ZĂBAVA A ZECEA 85
ZĂBAVA A UNSPREZECEA 90
ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA 95
ZĂBAVA A TREISPREZECEA 100
ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA 112
ZĂBAVA A CINCISPREZECEA 120
ZĂBAVA A ŞASESPREZECEA 127
ZĂBAVA A ŞAPTESPREZECEA 132
ZĂBAVA A OPTSPREZECEA 136
ZĂBAVA A NOUĂSPREZECEA 142
ZĂBAVA A DOUĂZECEA 146
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI UNA 152
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI DOUA 160

ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI TREIA 166
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI PATRA 174

A doua istorisire a vieţii scutierului Marcos de Obregón 177

ZĂBAVA DINTÎI 183
ZĂBAVA A DOUA 184
ZĂBAVA A TREIA 187
ZĂBAVA A PATRA 191
ZĂBAVA A CINCEA 193
ZĂBAVA A ŞASEA 199
ZĂBAVA A ŞAPTEA 201
ZĂBAVA A OPTA 206
ZĂBAVA A NOUA 215
ZĂBAVA A ZECEA 218
ZĂBAVA A UNSPREZECEA 226
ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA 232
ZĂBAVA A TREISPREZECEA 237
ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA 246

A treia istorisire a vieţii scutierului Marcos de Obregón 251

ZĂBAVA DINTÎI 254
ZĂBAVA A DOUA 258
ZĂBAVA A TREIA 261
ZĂBAVA A PATRA 265
ZĂBAVA A CINCEA 269
ZĂBAVA A ŞASEA 273
ZĂBAVA A ŞAPTEA 278
ZĂBAVA A OPTA 286
ZĂBAVA A NOUA 290
ZĂBAVA A ZECEA 294
ZĂBAVA A UNSPREZECEA 300
ZĂBAVA A DOUĂSPREZECEA 303
ZĂBAVA A TREISPREZECEA 308
ZĂBAVA A PATRUSPREZECEA 312
ZĂBAVA A CINCISPREZECEA 319
ZĂBAVA A ŞASESPREZECEA 327
ZĂBAVA A ŞAPTESPREZECEA 332

ZĂBAVA A OPTSPREZECEA 335
ZĂBAVA A NOUĂSPREZECEA 338
ZĂBAVA A DOUĂZECEA 341
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI UNA 345
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI DOUA 348
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI TREIA 353
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI PATRA 356
ZĂBAVA A DOUĂZECI ŞI CINCEA 362
ZĂBAVA DIN URMĂ ŞI EPILOG 363

Lector : MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 25.08.1986
Coli de tipar : 24,5

Comanda nr. 60 258
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1 — Bucureşti,
Republica Socialistă România

Cel dintîi lucru care ne surprinde la Obregón este „noblețea" sentimentelor. Sîntem deprinși să socotim că pesimismul, concepția amară și antieroică asupra vieții sînt cosubstanțiale literaturii picarești. Espinel păstrează, dimpotrivă, pentru tot și pentru toate o privire plină de bunătate, fiind gata să judece cu bunăvoință pînă și lucrurile cele mai josnice. Mai mult, umblă prin lume evitînd răul și îndreptînd nedreptăți, precum un Don Quijote în miniatură, numai că mult mai eficace, căci aproape întotdeauna are sorți de izbîndă.

J.L. Alborg

Lei 19,50

cu

Editura Univers